

గీతాపిన్యాసములు

- శ్రీ విద్యా ప్రకాశధర్మ గిరిస్వామి వారు

ఆధ్యాత్మిక, జ్యోతిష, వాస్తు, ఆరోగ్యాది అనేక విషయాలు తెలుసుకోండి... ఫేస్ బుక్

ఆధ్యాత్మిక గ్రంథ నిలయం

Like us to follow

@mohanpublications

మోహన్ పబ్లికేషన్స్

కోటగుమ్మం, అజంతా హోటల్ ఎదుట,
రాజమహేంద్రవరం - 533101.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ విద్యాప్రకాశానందగిరిస్వామిలవారి

గీతో పన్యాసములు

రచన :

బ్రహ్మచారి గోపాల్

ప్రచురణ :

శ్రీ శుక్రబ్రహ్మశ్రమము, కాళహస్తి.

1979

విషయ సూచిక

1. పోలికలుకలు	... i
2. విజ్ఞప్తి	... vi
3. ధ్యానశ్లోకములు	... vii
4. అద్వైతవిషయయోగము (1-వ అధ్యాయము)	... 1
5. సాంఖ్యయోగము (2-వ అధ్యాయము)	... 23
6. కర్మయోగము (3-వ అధ్యాయము)	... 52
7. జ్ఞానయోగము (4-వ అధ్యాయము)	... 77
8. కర్మసన్న్యసయోగము (5-వ అధ్యాయము)	... 109
9. ఆత్మసంయమయోగము (6-వ అధ్యాయము)	... 136
10. విజ్ఞానయోగము (7-వ అధ్యాయము)	... 197
11. అక్షరపరబ్రహ్మయోగము (8-వ అధ్యాయము)	... 240
12. రాజవిద్యారాజగుహ్యయోగము (9-వ అధ్యాయము)	276
13. విభూతియోగము (10-వ అధ్యాయము)	... 312
14. విశ్వరూపసందర్శనయోగము (11-వ అధ్యాయము)	343
15. ధర్మయోగము (12-వ అధ్యాయము)	... 381
16. శ్రేష్ఠశ్రేష్ఠజ్ఞవిభాగయోగము (13-వ అధ్యాయము)	429
17. గూఢ్రయ విభాగయోగము (14-వ అధ్యాయము)	474
18. పురుషోత్తమస్వాస్థియోగము (15-వ అధ్యాయము)	516
19. దైవానురంజనవిభాగయోగము (16-వ అధ్యాయము)	553
20. వ్రద్ధాశ్రయ విభాగయోగము (17-వ అధ్యాయము)	587
21. మాత్మసన్న్యసయోగము (18-వ అధ్యాయము)	630

తొలి పలుకులు

సనాతన ధర్మమునకు 'జీవగట్టు' యనబడెడి వ్రస్థాన త్రయములో శ్రీమద్భగవద్గీత యొకటైనను, నిజముగ నిది మతమునకు, దేశకాలపాత్రములకు అతీతమై, అచరణ యుక్తమై, సర్వకాల సర్వావస్థలయందు మానవుని ఆధ్యాత్మిక, నైతిక పునరుజ్జీవనమున కుపయోగించు పవిత్ర గ్రంథమని నానిశ్చితాని ప్రాయము. అందుమాటమున దాదాపు అయిదు వేల సంవత్సరములు గడచినను యుగ, కాలముల మార్పులతో నిమిత్తము లేకుండ, నిత్యసూతనత్వంతో, నవనవోన్మేషణంగా ప్రబల్మిస్తూ యావత్ప్రపంచానికి నిరంతరము వెలుగుబాట చూపించుచు నేయున్నది. ఈ వైజ్ఞానిక యుగంలోకుండ భగవద్గీతకు విశ్వవ్యాప్తంగా అద్వితీయమైన, అనన్యసామాన్యమైన ప్రతిష్ఠా గౌరవము లున్నవన్న, అందలి బోధ ప్రజాహితీ జీవితానికి బహు సన్నిహితంగా నుండుటయే కారణము.

మధ్యతరగతి ప్రజాసీకానికి ప్రాతినిధ్యం వహిస్తూ డర్జునుడు. అట్టహాసంతో గీతాశాస్త్రముపదేశింపబడినది. ఈ బోధను సాకల్యంగా విన్నట్టి అర్జునుడు తన మోహమంతయు నశించిన దని, జ్ఞానోదయమైనదని, సం దేహములన్నియు తీరినవని, శ్రీకృష్ణభగవానుడు సూచించిన మార్గంలోనే అక్షరాలా నడిచెదనని సుస్పష్టంగా చెప్పియున్నాడు. అదే వర్గానికి చెందిన శూన్యదాతుల కీ గీతాబోధ చాలా ప్రయోజనకరము కావలసి

యున్నను, ఎందుకట్టి లాభము పొందలేము? చూచుకొంటే మన లోతుగ యోచించినచో మనము తెలుసుకొగము. శ్రద్ధాభివృద్ధి, అనూయారహితములకు, జిజ్ఞాసావృద్ధి మూలము. శ్రీతావిషయము లుపయోగించునని యోగేశ్వరుడైన శ్రీకృష్ణుడు చెప్పియున్నాడు. ఇట్టి సుగుణములు కలిగి అన్యులవలె “శిష్యస్తేఽహం శాధి మాం త్వాం ప్రపన్నమ్” అని మనస్సును, హృదయాన్ని భగవానుని కంకితము చేయగలిగినవాడు. శ్రీతాబోధ అమృతప్రాయమై, కామకంఠాను, మానసకంఠాను, ఆధ్యాత్మికంఠాను మనకు సంపూర్ణాకోగ్యము నుపసాదింపడు.

ఈ గీతాసాగరంలో నొక్కొక్క చోట మహామంత్రముల కూడ సాహసించి ముందునకు దుగమిట్టించిన అగ్రాధమూలము కలవు. వేటొక్కచోట అతినామాన్యుడుకుండా సురక్షితంగా నుండినా. పోగల మెరకలుకూడ కలవు. వివిధపరిణామసంస్థలలోనున్న మానవులు వారివారి శక్త్యనుసారం గీత సవగాహనము చేసుకొని తమ జీవితాలను సుగమం చేసుకొను పోలు మృగములు అగుట.

గీతామాత కామధేనువు. ఈమెక్షీరము ఉపసాదించునరము. ఈ షీరము నెవరు పితుకుటకు ప్రయత్నించినను, గీతాధేనువు కభ్యంతరములేదు. ఎవరి శక్త్యనుసారం వారు పితుకొని అనుభవించవచ్చు. వారివారి శ్రద్ధాగుర్కులనుబట్టి వారివారి ఆధ్యాత్మిక శక్త్యుత్సాహములనుబట్టి వారలకు లభించగలదు. లభించినంతవఱకు కాచరణలోపెట్టి ప్రయత్నించవలెను. ఇట్లు స్వయంకృపితో దీర్ఘకాలము సైరంతర్యము నత్యంతముతో కృషి సలిపిన యెడల సమగ్రజీవితం గడుపుట సులభము.

శాస్త్రదృక్పథం గలిగిన విజ్ఞానవేత్తలను సంత్కృష్టపరచు గల యోగశాస్త్రమిది. హేతువాదమనన్యులకుగూడ అంగీకారయోగ్యంబైన కృష్ణాష్టనసంవాద ఫలితముకూడ నైయున్నది. ఆధ్యాత్మికతత్త్వ మిదిమిడియున్నందున ఇది బ్రహ్మవిద్య. శాస్త్రంబులలోకెల్ల శాస్త్రంబై, హేతువాద సమర్థనీయమై, ఆధ్యాత్మికత కాలవాలంబైన ఇందలిసిద్ధాంతము లన్ని తరహాలవారలకు మార్గదర్శకమై, ఆశాజనకమై శాంతిని, సుఖాన్ని ఇవ్వగలవని యాశీర్వాదము చేస్తున్నాము.

ఎందరో మహానుభావులు గీతాసాగరాన్ని హరివారి శక్త్యనుసారం మధించియున్నారు. సత్ఫలితాలు వారు పొంది వారిని ప్రపంచాని కందివ్వగలిగిరి. ఎవరి బుద్ధికుశలతను, నిమగ్నాత్మక శక్తినిబట్టి వారు భిన్న భిన్న రూపాలలో గీతా బోధనలోని రహస్యాలను వెల్లడిచేసిరి.

కాశీహస్తిలోని శ్రీశుకబ్రహ్మశ్రమ స్థావకులైన శ్రీ శ్రీ శ్రీ విద్యాప్రకాశానందగిరిస్వాముల వారట్టి శక్తి సమన్వితములొ నొకరు. వీరు మహాసాధ్వి తత్త్వములు. ఆధునిక వద్దతిలో 'గీతామకరందము' అను పేరుతో గీతాపై భిష్యము వ్రాసెయున్నారు. కాకినాడ పురజనుల ఆహ్వానమును మన్నించి 1959 సం॥రం డిశంబరు నెలలో కాకినాడ సట్టణము విచ్చేసి గౌతమి దివ్యజ్ఞానసమాజావరణములో దినమున కొక అధ్యాయము చొప్పున పదునెనిమిది దినములు (10-12-59 మొదలు 27-12-59 వఱకు) భగవద్గీతపై మహావిహంగమును గామించియుండిరి. వేలకొనిది ప్రజల ఆహ్వానము విని తరించెయున్నారు. కాకినాడసట్టణములో వేలకొనిది శ్రోతలు

నాకరించిన గీతోపన్యాసము లివియే అని చెప్పక తప్పదు. శ్రోతలలో సాధిక సంఖ్యాకులు విద్యాధికులు. శ్రీవాసు తమ సహజ మృదుమధురభాషణములతో, అనేక దృష్టాంత సాదృశ్యములతో తమ స్వానుభవాన్ని మిళితంచేసి సర్వులకు సుబోధకముగ నుండునట్లు చెప్పి శ్రోతల ప్రశంసలను బహుముఖముగాక, వారిలో గీతపట్ల, అందలి తత్వబోధపట్ల అభిరుచి, ఉత్సాహము శాశ్వతముగ నెలకొనునట్లు చేయగలిగిరి. వారు బోధించినరీతిని 'తు, చ' తప్పకుండా ఆచరించగల ధీశక్తియుతులు. గీతను ప్రజారంజకముగ నుపదేశింపగల శక్తి వారి కీశ్వరుడు ప్రసాదించినాడు.

వారు ఉపన్యాసములు చెప్పుచున్న సమయములో ఆ ఉపన్యాస విషయములను వారి ఆశ్రమభక్తుడు అయిన బ్రహ్మచారి గోపాల్ గారు సంక్షిప్తముగ తమ ఉపయోగము నిమిత్తము వ్రాసుకున్నారు. వాటిని అచ్చువేయించవలసిన దనియు, అందులకు ఆర్థికముగ తాము సహాయపడదమనియు శ్రీవారిభక్తులు కొందరు కోరినందునను, శ్రోతలకు తదితరులకు కూడా అవి ఉపయోగించునని శ్రోతలలో కొందరుకు ఉచితమునందునను, తాము వ్రాసుకొన్న విషయములను అచ్చువేయుటకు బ్రహ్మచారి గోపాల్ గారు అంగీకరించిరి. ఇవి పాఠక మహాశయుల కెంతో ప్రయోజనకరముగా నుండగలవని ఆశించుచున్నాను. శ్రోతలందరి తరపున శ్రీగోపాల్ గారికి నాహృదయ పూర్వక శుభాకాంక్షలు, అభినందనలు తెలియజేయుచుగా, ఇట్లే ముందుకూడ వారు ఇతోధికంగా ఇట్టి జ్ఞానదాన కార్య

క్రమాలలో ఎక్కువగ నిమగ్నమై యుండవలెనని శ్రీకృష్ణ భగవానుని ప్రార్థించుచున్నాను.

ఈ గ్రంథమునకు “తొలిపలుకులు” వ్రాసే అవకాశము నాకొసంగిన శ్రీ బ్రహ్మచారి గోపాల్ గారికి నా కృతజ్ఞతా పూర్వక వందనములు. శ్రీ విద్యాప్రకాశానందగిరిస్వాముల చారికి నా ప్రణామములు.

ఇట్లు,

కాకినాడ. }
25-5-60 }

తోపల్లి కృష్ణ బ్రహ్మశాస్త్రి.
(అధ్యక్షుడు - కాకినాడ)

విజ్ఞప్తి

మా గురుదేవులగు పూజ్యపాద శ్రీ శ్రీ శ్రీ విద్యా ప్రకాశానందగిరి స్వాములవారు - కాకినాడ పురప్రముఖులుగా శ్రీ పైడా శ్రీరామకృష్ణయ్యగారు, శ్రీబాదం చమంజూరి ల్లగొన్న ప్రోత్సాహముతో కాకినాడ పౌరుల ఆహ్వానమువల్ల కాకినాడ దివ్యజ్ఞాన సమాజములో 10-12-1959 తేదీనుండి సమన్వయమిట రోజులు గీతోపన్యాసముల నొనంగిరి. శ్రీవారి ప్రబోధము అనర్గళముగ, మృదుమధురముగ కొనసాగిన విషయం అచ్చటి శ్రోతలకు అనుభవైక విషయమే. మా ఆశ్రమవాసులు కోర్కెపై ఏరోజు ఉపన్యాసములను, ఆరోజు అచ్చట నా శక్తికొలది సంక్షేపముగ వ్రాసికొని ఆశ్రమవాసులకు పంపుచుంటిని. శ్రీవారి ఉపన్యాసములను పూర్తిగ వ్రాసి కొనుటకు ఆ తొందరలో సాధ్యపడక పోయినను, సగూర్పు మగు విషయమును యథాశక్తి సంగ్రహించి గలిగితిని. అదియే ఈ గ్రంథరూపమున ఆవిర్భవించినది. మేము కోరుటయే తడవుగా ఈ గ్రంథమునకు 'జీవోపనిషత్తు' వ్రాసి పంపించినట్టి కాకినాడ పురప్రముఖులు, ఆధ్యాత్మిక విద్య కోనిదులైన శ్రీ తోపల్లి కృష్ణబ్రహ్మశాస్త్రిగారికి మా కృతజ్ఞతాపూర్వక వందనములను అర్పించుచున్నాను. ఈ గ్రంథము వెలువడుటకై ఇప్పిడినట్టి భక్తమహాశయాలందఱికి కినిగూడ నా సమోవాకములను అందజేయుచున్నాను. ఓం.

ఇట్లు సుజనవిదేయుడు,

బ్రహ్మచారి గోపాల్

శ్రీ కృష్ణ ధ్యానము

ప్రసన్న పారిజాతాయ తోత్రనేత్రైక పాణయే ।

జ్ఞానముద్రాయ కృష్ణాయ గీతామృతదుహే సమః ॥

లక్ష్మీతులకు కల్పవృక్షమువంటివాడును, ఒకచేతితో కొరడాబెత్తమును, మఱియొకచేతితో జ్ఞానముద్రను ధరించినవాడును, గీతామృతమును వితకినవాడునగు శ్రీకృష్ణమూర్తికి నమస్కారము.

సారథ్యమర్జునస్యాగౌ కుర్వన్ గీతామృతం మహత్ ।

లోకత్రయోపకారాయ తస్మై కృష్ణాత్మనే నమః ॥

పూర్వము అర్జునునకు సారథిగానుండి ముల్లోకముండును ఉపకారము చేయుటకొరకై ఏమహత్తరమగు గీతామృతమును ఉపసంగెనో అట్టి శ్రీకృష్ణవరమాత్మకు నమస్కారము.

శ్రీ వ్యాస ధ్యానము

సమోఽస్తుతే వ్యాస విశాలబుద్ధే

ఘ్నోరవిందాయతపత్రనేత్ర ।

యేన త్వయా భారత తైలపూర్ణః

ప్రజ్వలినో జ్ఞానమయః ప్రదీపః ॥

విశాలబుద్ధియు, వికసిత కమలవత్రనేత్రుడవును, భారతతైలమధ్యమున గీతాజ్ఞానప్రదీపమును వెల్లిగించినవాడవునగు ఓ వ్యాసమహర్షి నమస్కారము.

శ్రీ గీతా ధ్యానము

పార్థాయ ప్రతిబోధితాం భగవతా నారాయణేన స్వయమ్
వ్యాసేన గ్రథితాం పురాణ మునినా మధ్యే మహాభారతమ్
అద్వైతామృతవర్షిణీం భగవతీ మష్టాదశాధ్యాయినీం
అంబ ! త్వా మనుసందధామి భగవద్గీతే భవచ్ఛ్రేణీమ్.

భగవంతుడగు శ్రీకృష్ణునిచే స్వయముగ అర్జునునకు ఉపదేశించ
బడినట్టియు, సనాతన మునీంద్రుడగు వేదవ్యాసునిచే మహాభారత మధ్య
మున కూర్చబడినట్టియు, వదునెనిమిది అధ్యాయములతోగూడి అద్వైతా
మృతమును వర్షించుచు సంసారదుఃఖములను శమింపజేయునట్టియు
గీతామతల్లి : నిన్ను ధ్యానించుచున్నాను.

శ్రీ గురు ధ్యానము

భవారణ్యప్రవిష్టస్య దిబ్జోహ భ్రాన్తచేతుః ।

యేన సందర్శితః పథా తస్మై శ్రీగురవే నమః ॥

సంసారారణ్యమున ప్రవేశించి దిక్కుతెలియక భ్రాన్తితో గూరి
యున్నట్టి జీవునకు ఎవడు మార్గమును చూపునో అట్టి గురుదేవునకు
నమస్కారము.

గీతామహిమ

1. భగవద్గీతా కించదధీతా

గంగాజల లవకణికా పీతా

సకృదపి యేన మురారి సమర్పా

తస్య కరోతి యమోఽపి స చర్పామ్.

భగవద్గీతను కొంచెమైనను అధ్యయనము చేయువానిని, గంగా జలమును ఒకింతైనను త్రాగువానిని, బ్రీకృష్ణమూర్తిని ఒక్కవర్యాయమైనను పూజించువానిని యముడు బాధింపకుండును.

2. భారతామృత సర్వస్వం విష్ణోర్వక్తాద్వినిస్సృతం

గీతా గంగోదకం పీత్వా పునర్జన్మ న విద్యతే॥

మహాభారత సారమున్ను, అమృతస్వరూపమున్ను, సాక్షాద్విష్ణుభగవానుని ముఖారవిందమునుండి వెలువడినదియు నగు భగవద్గీతయను గంగయొక్క ఉదకమును పానముచేయువారిత జన్మరాహిత్యము సిద్ధించును.

3. గీతాశాస్త్రమిదం పుణ్యం

యః పఠేత్ ప్రయతః పుమాన్ ।

విష్ణోః పదమవాప్నోతి

భయ శోకాదివర్జితః ॥

అతి వచిత్రమగు ఈ గీతాశాస్త్రము నెవడు ప్రయత్న పూర్వకముగ పఠించునో అట్టివాడు భయ దుఃఖాదిరహితమగు పద మాత్య పదమును బొందుచున్నాడు.

Be fearless

దైవప్రార్థన

కరుణామూర్తియగు సర్వేశ్వరా ! మాచిత్తము సర్వ
కాల సర్వావస్థలయందును నీ పాదారవిందములందు లగ్నమై
అచంచలమైన భక్తితో కూడియుండునట్లు అనుగ్రహింపుము!

పరమదయానిధీ! ప్రాతఃకాలమున నిద్రలేచినది మొదలు
మరల పడుండు పరకును మనోవాక్కాయములచే మావలస
ఎవరికిని అపకారము కలుగకుండునట్లును, ఇతర ప్రాణికోట్లకు
ఉపకారము చేయులాగునను సద్బుద్ధిని దయచేయుము.

సచ్చిదానందమూర్తి! నిర్మలాత్మా! మాయగః
కరణమునందు ఎన్నడును ఏ విధమైన దుష్టసంకల్పముగోరి
విషయవాసనగాని, అజ్ఞానవృత్తిగాని నొరబడకుండునట్లు
దయతో అనుగ్రహింపుము!

వేదాంతవేద్యా! అభయస్వరూపా! మాయందు భక్తి,
జ్ఞాన, వైరాగ్య బీజము లంకురించి శీఘ్రముగ ప్రవృద్ధములగు
నట్లు ఆశీర్వాదింపుము. మఱియు ఈ జన్మమునందే కడతేరి
నీ సాన్నిధ్యమున కేతెంచుటకు వలసిన శక్తిసామర్థ్యములను
కరుణతో నొసంగుము!

దేవా! నీవు భక్తవత్సలుడవు! దీనులపాలి? కల్ప
వృక్షమవు! నీవుతప్ప నాకు ఇంకెవరు దిక్కు? నీన్ను ఆశ్ర
యించితిని. అసత్త్వముండి సత్త్వసకల గొనిపోమ్ము. తమస్సునుండి
జ్యోతినిగొని తీసికొనిపోమ్ము. మృత్యువునుండి అమృతత్వ
మును పొందింపజేయుము. ఇదే మావివశి. అనుగ్రహంపుము.
నీదరి జేన్చుకొనుము. పాపం మూం, పాపం మూం, పాపం
మూం, పాపం.

ఓం శాంతి శాంతి శాంతి.

శ్రీ శుభద్రహ్మశ్రమము, కాశహస్తా.

(ఈ ప్రార్థనను ఎవరూ ప్రతిదినము నియమము తప్పక ఉదయము
విద్రలేచునపుడు, రాత్రి పరుండబోవునపుడును మనస్ఫూర్తిగా వశించు
దురో, అట్టివారికి జీవితమునం దేలాటి దోషములున్న కలుగకుండుటయే
గాక భగవంతునియొక్క అనుగ్రహమునకున్న వాడుపాత్రులు కాగలరు.)

శ్రీకృష్ణవరహాత్మనే నమః

1-వ అధ్యాయము అర్జున విషాదయోగము

శ్రీభగవద్గీతను ప్రారంభించుటకు ముందుగా ఆ గీత ఏ శ్రీకృష్ణ పరమాత్మయొక్క ముఖారవిందమునుండి వెలువడినదో, వారిని భక్తిపూర్వకముగ స్మరించుట శ్రేయోదాయకమైయున్నది. గ్రంథకర్తపై ఎంతెంత విశ్వాసము అధికముగ నుండునో గ్రంథస్థవిషయము అంతంతచక్కగ హృదయగోచర మగుచుండును. దేవతయందుగాని, తీరమందుగాని, బ్రహ్మనిష్ఠునియందుగాని, మంత్రమందుగాని, జ్యోతిష్కునియందుగాని, వైద్యునియందుగాని, గురువునందుగాని, ఎవరెవరికి యెట్టి భావనయుండునో, ఆ ప్రకారమే ఫలితము సిద్ధించుచుండునని శాస్త్రప్రమాణము—

దేవే తీర్థే ద్వితే మంత్రే దైవజ్ఞే భేషజే గురౌ
యాదృశీ భావనా యస్య సిద్ధిర్భవతి తాదృశీ.

కాబట్టి శ్రీకృష్ణుని నామమును స్మరించుటద్వారా వారియందు పరిపూర్ణ విశ్వాసమును ప్రదర్శించి ఆశీదప గీతోపన్యాసములను ప్రారంభించెదము. [నామము-శ్రీకృష్ణునైతస్య ప్రభునిత్యానంద, హరేరాం హరేకృష్ణ రాధేగోవింద" అని శ్రీవారు పలుకుచు అందరిచేతను పలికించిరి.]

ఇప్పుడు మన హృదయములన్నియు శ్రీకృష్ణస్మరణ ముచే పవిత్రములై నవి. వాక్కు స్రవణముచే ప్రసాదము పోయినది. ఆధ్యాత్మిక తత్త్వగ్రహణమునకు ఇట్టి శ్రేణుద్ధి అత్యావశ్యకమైయున్నది. ఏలయనగా అనేక ప్రాపంచిక ప్యవహారముల మధ్యనుండి అకస్మాత్తుగ విచ్ఛేదము దైవవిచారణ ప్రారంభించినను అది చిత్తమునకు హత్తుకొనక వ్యర్థమైపోవును. నామస్మరణచేగాని, ప్రార్థనాదులచేగాని, స్తోత్రముచేగాని మొట్టమొదట చిత్తమును ప్రపంచమువైపునుండి మరల్చి దైవోన్ముఖముగ నొనర్పవలెను. ఏకాగ్రతను కలుగజేయవలెను. దున్నిన నేలయందు విత్తనము పెట్టిన, త్వరలో మొలకవచ్చునట్లు అత్తటి హృదయక్షేత్రమున జ్ఞానతత్త్వము లెన్నగ ప్రకాశించును. చిన్నపిల్లలు 'బిల్లంగోడు' అను ఆట ఆడుకొనుచుందురు. ఒక చిన్నకట్ట మరియొక పెద్దకట్ట తెచ్చుకొని, నేలలో చిన్నగుంట్రవ్వి, చిన్నకట్టను దానిపై నుంచి పెద్దకట్టతో దాని నొక బెబ్బకొట్టి పైకిలేపి ఆ పిదప ఆలేచిన దానిని గట్టిగాకొట్టి దూరమునకు పంపుదురు. అట్లే ప్రారంభమున చిత్తమును ప్రార్థనా, నామస్మరణాదులచే పరమాగ్రరంగమున ఒకింత పైకిలేపి, ఆ పిదప తత్త్వవిచారణచే ఊర్ధ్వముగ గొనిపోవలెను.

ఇప్పుడు శ్రీకృష్ణనామస్మరణచే మన మనంబులు దైవోన్ముఖములుగ వర్తించుటచే ఇక గీతోపన్యాస ముపక్రమింపవచ్చును. అయితే ప్రారంభమందు అందఱును ఒక్కవిషయమును జ్ఞాపకమునందుంచుకొనవలయును. అది యేది యనిన, శ్రవణమాత్రముచే సంతృప్తి నొందరాదు. శ్రవణము

చేసినదానిని వెంటనే మననము చేయవలెను. మననము చేసిన దానిని నిదిధ్యాసనము గావింపవలెను. అప్పుడే సత్యము హృద్ధ తముకాగలదు. తత్త్వము రక్తనాళములలో ప్రవేశించి మూర్తి వంతమై యలరగలదు. కావుననే శాస్త్రములలో శ్రవణ, మనన, నిదిధ్యాసనములను మూడు అంగములను ఏర్పరచిరి. కాని ప్రస్తుతకాలమున జనులలో పెక్కురు ఉపన్యాసములను శ్రవణముచేసి అంతటితో తమ పని పూర్తి అయినదని తలంచు చున్నారు. కనుకనే వారు ఉన్నతిని పొందలేకున్నారు. అట్టి వారినిగూర్చి వివేకానందులు చెప్పిన వాక్యములను వినుడు—

“With them hearing new things grows into a kind of disease, a sort of religious drink-mania. They want to hear new things just by way of getting a temporary nervous excitement. Religion is with these people a sort of intellectual opium eating and there it ends.”

(“కొందఱికి శ్రవణము ఒక జబ్బుగా మారిపోవుచున్నది. తాత్కాలిక మనోరంజనముకొఱకే వారు వినుచుందురు. ప్రతి రోజు నల్లమందు ఒకింత తినువారివలె, వారు కొద్దికొద్దిగా వేదాంతమును కులాసాగా వినుచు అంతటితో తమ పని పూర్తి అయినదని తలంచి అనుష్ఠానమునందు ప్రవేశింపకయుందురు.”)

కనుక గీతోపన్యాసముశంతు గీతానుష్ఠానమే ప్రధాన మైనది. పూర్వము శ్రీకృష్ణుడైతన్యులు దక్షిణభారతమున యాత్రచేయుచు శ్రీరంగపట్టణమునకు విచ్చేయు అట నొక చోట గీతాపారాయణ జరుగుచుండుట జూచి యనటికి వెళ్ళెను. అనేకులు గ్రంథములను చేతులందుంచుకొని పారా

యణము సలుపుచుండిరి. కాని అందొక్కనిగూడ మూత్రము గీతలేదు. ఆతని కంటివెంట ధారధారగా అశ్రువులు మూత్రము రాలుచుండెను. పారాయణము పూర్తి అయినపిదప తనయ్య లాతనిని సమీపించి “నాయనా! నీయొద్ద నీమూత్రస్థకము లేదేమి?” అని ప్రశ్నింప ‘నాకు చదువురాద’ని ఆతడు సమాధాన మొసగెను. మఱి యేల నీ నేత్రములపైగల అశ్రువులు రాలుచున్నవని ప్రశ్నింప ‘నేను నేత్రములను మూసికొనిగ నే కురుక్షేత్రణరంగమున శ్రీకృష్ణపరమాత్ముని సాక్షాత్తిగ నుండి అర్జునునకు దివ్యోపదేశము చేయుచున్న దృశ్యము నొకరిష్టము గొట్టినట్లగవడుచున్నది. ఆ పవిత్ర దృశ్యమునుగాంచి నానందాదారేకముచే నా కంటివెంట బొప్పములు రాలుచున్నవి’ అని యాతడు వచింప, అంతట తనయ్యలు అనటసంప్రదించి నందఱిని ఉద్దేశించి “ఓ జనులారా! మీరందఱికినీ చక్కగ పారాయణము చేయువా డింతకడే” అని నుడిచెను. కాబట్టి అనుభూతి ప్రధానమైనది. గీతను జీర్ణింపచేయును వద్దేశము నేర్చుకొనవలెను. అదియే నిజమైన పారాయణము, నిజమైన శ్రవణము. కావున మీరందఱున్న గీతాశ్రవణముచే గీతామననముచే పరిణతహృదయులై, గీతాధర్మములతో “నా త్యమునొంది ఆనందమును చూరగొనవలెను. అప్పుడే ‘గీతానుగీతా కర్తవ్య’ అనునది సార్థకము కాగలదు.

మఱియు ఇట్టి గీతాశ్రవణేచ్ఛ పూర్వపుణ్యమువలననే కలుగగలదు. పాపము హృదయమందున్నచో జనులకు దైవ కార్యములందు ప్రీతిజనించదు. ఒకవేళ జనించినను నిలువదు. మనస్సు రాగాది కపాయయుతమై మలినమగు నున్నచో

దైవమునందుగాని, దైవవాక్కునందుగాని అభిరుచి గలుగదు. కనుకనే శ్రీ శంకరాచార్యులవారు

కపోచిః క్షీణపాపానాం శాస్తానాం వీతరాగితాం

ముముక్షుజ్ఞానపేక్ష్యైశ్చ మాత్మబోధో విధీయతే (అత్మబోధ)

అని చెప్పియున్నారు. అనగా 'తపస్సుచే పాపములు నశించిన వారును, శాంతచిత్తులును, రాగరహితులు నగు ముముక్షువులకొక కీర్మాత్యబోధ చెప్పబడుచున్నది.' కాబట్టి పుణ్యకార్యములచేతను, సామన్తరణచేతను, ప్రార్థనాదుల చేతను మొట్టమొదట పాపములను నశింపజేసుకొనవలయును. అప్పుడే దైవవాణిని వినుటకును, అనుభవించుటకును నోచుకొనగలము. భగవద్గీతలో 'జ్ఞానము, జ్ఞేయము' అను రెండు విషయములు ప్రధానముగా పేర్కొనబడినవి. అందు జ్ఞానము సాధన, జ్ఞేయము సాధ్యము. సాధ్యవస్తువును గూర్చి ఒకింత చెప్పి సాధనను గూర్చి గీత విశేషించి పేర్కొనినది. ఏలయనగా సాధనయగు దారితేరినచో సాధ్యవస్తువు కరతలామలకమైపోవును. కనుకనే శీల నిర్మాణమునకు (Character-Building) గీత విశేష ప్రాధాన్యము నొసంగినది. రెండవ అధ్యాయములోని స్థితప్రజ్ఞలక్షణములు, పండ్రెండవ అధ్యాయములోని అద్వైతప్రకృతి గుణములు, పదుమూడవ అధ్యాయములోని అమానిత్వాది గుణములు, పదునాఱవ అధ్యాయములోని అభయగత్యవస్థాది గుణములను జనులు ప్రయత్నపూర్వకముగ సలహరచుకొని, తద్వారా క్షేత్రశుద్ధి కలుగజేసుకొనినచో, జ్ఞేయ (అత్మ) ప్రాప్తి సులభతరమైపోవును.

ఇక గీతాస్వరూపమునుగూర్చి ఒకరిని విచారించినమాట గీత ఉపనిషత్సారము. ఉపనిషత్తులను గోప్రాను పూజి శ్రీకృష్ణ పరమాత్మ గీతామృతమును క్షీరమును లోకమునకు ప్రసాదించెను. గోవులయొక్క రూపవర్ణాదులు భిన్నములుగా నున్నను వాటి సారమగు పాలు ఒకేవిధముగ నున్నట్లు, ఉపనిషత్తుల విభిన్న తత్త్వములను ప్రతిపాదించినను, వాటి సారమగు గీత సమస్త ధర్మములను, మార్గములను సమన్వయముచేసి సాధన నకు ఏకత్వమును బోధించినది. ఉపనిషత్సారమైన ఈ గీతామృతమును ఎవనిద్వారా లోకమునకు ప్రసాదించబోతాను? అని శ్రీకృష్ణమూర్తి యోచించి, భీష్మద్రోణవృతాంత మహామహిమలున్నప్పటికిని వారందఱిని వదిలి ఒక సామాన్య గృహస్థుడగు అర్జునుని అత్కార్యమున ఎన్నుకొనెను. నీలయనగో లోకములో గృహస్థాశ్రమమునందే పక్కకు కలుగు. సాధువులు, సన్న్యాసులు, బ్రహ్మచారులు తగ్గువ. గాఢసాధిక సంఖ్యాకులుగల ఆశ్రమమునే ఎన్నుకొనెను. మరియు గొప్ప రణరంగమునందు కల్లోల మధ్యమున గీత నుపదేశించుట చూడ, సంసారసమరమధ్యమున, తాపశ్రయములచే ముడిపింపబడి, ప్రతిబంధములచే విఘ్నములచే సమాప్తమైన యున్నప్పటికిని మనుజుడు భగవత్తత్త్వవిచారణ, భగవద్ధ్యానము చేయవచ్చునని లోకమునకు ఒక ఆదర్శమును సూచి నట్టినది. యుద్ధరంగమున అర్జునునకు గీతాశ్రవణావశ్యకత కలిగినట్లు, జీవితరంగములోని అల్లకల్లోలములలో మనుజుడు భగవత్తత్త్వవిచారణావశ్యకత ఎంతేని కలుగుచున్నది. భగవద్ధ్యానము ఎక్కడో, కొండగుహలలోనో, అరణ్య మధ్యము

లందో, ఏకాంత మతములందో, ఆశ్రమములందో, నదీతీర
స్నానములందో మాత్రము చేయవలెనను అపోహను
శ్రీకృష్ణమూర్తి ఈ గీతోపదేశము ద్వారా తొలగించివైచి,
ఎవరైనను, ఏస్థానమందైనను ఎప్పుడైనను భగవద్విచారణా
చింతనాదులు జరుపుకొని తరించవచ్చునని ప్రబోధించినవా
డాయను.

అయితే తరించవలెనను తీవ్రమైన అభిలాష మాత్ర
ముండవలెను. ధర్మజిజ్ఞాస కలుగవలెను. విషయములన్ని రోత
జనించవలెను. ఇదియే గీతాశ్రవణమునకు తగిన అర్హతయై
యున్నది. అర్జునునకు అట్టిపిఠి ఉదయించినది. “ధర్మసమ్మూఢ
చేతాః” అని తనపరిస్థితిని తానే యర్జునుడు వర్ణించుకొనెను.
ధర్మమును తెలిసికొనవలెననెడు తీవ్రమైన జిజ్ఞాస అతనియం
దంకురించినది. ఏలయనగా భ్రాంతిజనిత దృశ్యసత్యత్వజ్ఞాన
ముదయించుటవలన ‘అహం, మమ’ ప్రత్యయము లంకురింప
అర్జునుడు తన దేహమును నిత్యమని సత్యమని నమ్మి ‘స్వజను’
లని తాను భావించిన గురువులు, తాతలు, తండ్రులు మర
ణింతురని శోకాకులుడయ్యెను. అత్తతీ ప్రపంచముయెడల
అతనికి విరక్తి జనించినది. అప్పుడే

న కాంక్షే విజయం కృష్ణ న చ రాజ్యం సుఖాని చ ।

కిం నో రాజ్యేన గోవింద కిం భోగైర్జీవితేనవా ॥

అని సూతడు విలపించెను. అనగా ‘నాకు విజయమువద్దు,
రాజ్యమువద్దు, సుఖములువద్దు, భోగములువద్దు’ అని సరితెపిం
చెను. అంతేకాదు, నాకు మూడులోకములు ప్రసాదించినప్పటికిని
వలదనెను. (అపి క్షే)లోక్యరాజ్యస్య హేతోః కిం ను మహీ

కృతే.) ఇట్టి స్థితి ఉదయించుటయే, అనగా ధర్మమందుగాని, దైవమందుగాని, అన క్రిజనించుటయే, మఱియు దృశ్యమందుగాని భోగములందుగాని విరక్తిప్రాచుర్యమిచ్చుటయే. “ధ్యాన్యజ్ఞానోపదేశమునకు తగిన అర్హత అయియున్నది. కనకనేత్రీకృష్ణమూర్తి ఇంతకుపూర్వ మనేక పర్యాయములు అర్జునునితో కలిసికొనుటయు మాట్లాడుటయు జరిగినవిని గీత నుపదేశింపక అదనుకొనకై వేచియుండి సరిగా భవ్యుడు చెప్పుటకు కారణమైనది. కాబట్టి అర్జునునివలె ఎవ్వరైనను సరియే దైవమునందు ధర్మమునందు విశ్వాసము గలిగియుండునో ప్రాపంచిక సుఖములయెడ ఒకింతేని విమోఘతకలిగియుండునో అట్టివారందఱును గీతాశ్రవణమునకు గీతాధ్యయనమునకు అధికారులే యగుదురు. కనుకనే శాస్త్రములు ‘సుఖీర్భక్తా’ అని వక్కాణించినవి. అనగా గీతామృతపానమునకు బుద్ధిమంతులందఱును అధికారులని అర్థము.

ఇక ప్రస్తుతవిషయమునందు ప్రవేశించెదము. నేడు గీత మొదటి అధ్యాయము విచారించవలసియున్నది. ఈనాడు అతి పవిత్రమైన దివసమని మీరందరున్న జ్ఞాపకము చేసికొనవలయును. ఏలయనగా ఏ దివసమున అర్జునుడు గణరంగమున విషణ్ణుడై, శోకసంతప్తుడై ధర్మమార్గమును గూర్చి శ్రీకృష్ణుని ప్రశ్నించెనో మఱియు శ్రీకృష్ణుడు మోహవిముక్త్యపాయమగు (సాంసారతరణహేతువైన) గీత నుపదేశించెనో, ఆ పుణ్యదినము నేడే (మార్గశిర శుద్ధ ఏకాదశి) • ఇట్టి పవిత్ర

• శ్రీ స్వామివారి గీతోపన్యాసములు సరిగా మార్గశిర శుద్ధ ఏకాదశి (గీతాజయంతి) నాడు ప్రారంభింపబడినవి.

దినమున మనము గీతనుగూర్చి చర్చించుట స్మరించుట ఎంతేని సమంజసము. అది మన భాగ్యమున్ను అయియున్నది. ఇంత వఱకు దేశములో వ్యక్తులకు జయంతాలు జరుగుచున్న వేళాని గ్రంథములకు కాదు. కాని ఒక్క భగవద్గీతమాత్రము లోకములో జయంతి (గీతా జయంతి)ని జరుపుకొనుచు తన విశిష్టతను చాటుచున్నది.

‘అర్జునవిషాద యోగము’తో గీత ప్రారంభమైనది. విషాద మనగా వేదన, దుఃఖము అని అర్థము. గీతను శుభమా అని తెలియజేయుటతోడనే విషాదసందర్భనమా? అని మీరు మనంబున స్త్రోత్రపడనక్కరలేదు. ఏలయనిన సామాన్యజనులుపొందు విషాదముకాదు అర్జునుని విషాదము. అది విషాదయోగము. సామాన్యముగ జనులు దృశ్యపదార్థములకొఱకై వాపోవుచుందురు. ఇవి కావలెను, అవి కావలెను, ఇవి పోవుచున్నవి, అవి పోవుచున్నవి. అని ఈ ప్రకారముగ ప్రపంచవస్తువులకై పరితపించుచుందురు. అట్టి విషాదము, లోకమేయగునుగాని యోగము కానేరదు. కాని ఇటు అర్జునునివిషాదము అట్టిదికాదు. ధర్మము కొఱకై యాతడు పరితపించెను. కనుక ఆతనివిషాదము యోగముగా పరిణమించినది. అర్జునుడు విషాదము పొందియుండనిచో గీత ఆవిన్భవించియుండేదికాదు. అర్జునునివలెనే ఎవరెవరు ధర్మముకొఱకు, దైవముకొఱకు పరితపించెదరో, అట్టివారికి భగవానుడు ఆధ్యాత్మికపురోభివృద్ధికి చక్కని మార్గము చూపెదగు. ‘ఒకదానియందు ఆసక్తి, మఱియొకదానియందు విరక్తి’ ఇదియే సర్వశాస్త్రసిద్ధాంతసంగ్రహము. అనగా దైవమునందు ఆసక్తి, విషయభోగములందువిరక్తి కలిగియుండవలెను. దైవము మాయ

అను భిన్నము (Fraction) లో క్రింది సంఖ్యయగు మూలము అధికమగుకొలది పై సంఖ్యయగు దైవము తగ్గుచుండును. అట్లే మాయాగుణములు, ఆశాపితౄణము, కామక్రోధాదులు జీవునియందు జెంతెంత అధికమగుచుండునో, అతనియందున్న దైవత్వము అంతంత సన్నగిలిపోవుచుండును. అది ఎంతెంత తగ్గుచుండునో దైవత్వము, ఆధ్యాత్మికత అంతంత ప్రబలుచుండును. ఏనాడు అది సంపూర్ణముగ తొలగిపోవునో, అప్పుడు కైవల్యము మాత్రము శేషించును—

యదా సర్వే ప్రముచ్యంతే కామా యేనన్య హృదిస్థితాః

అథ మర్త్యోఽమృతో భవత్యత్ర బ్రహ్మ సమన్వితే

(కతోపనిషత్తు)

అను కతోపనిషద్వాక్య మిశత్యమునే ఋజువుచేయుచున్నది. అనగా హృదయమందలి కామాదులన్నియు ఎప్పుడు తొలగిపోవుచున్నవో అప్పుడు మనుజు డిచ్చోటనే బ్రహ్మమునుపొంది అమృతస్వరూపుడగుచున్నాడని అర్థము. మాయ, అజ్ఞానము, అవిద్య బహుకాలమునుండి జీవునియందు తిష్ఠవేసికొనియున్నది. దాని అస్తిత్వము తెలియనికాలమున మనుజుడు దానికి ఆశ్రయ మిచ్చియుండవచ్చునుగాని, ఏక్షణమున దానిని తెలిసికొనునో వెంటనే పారద్రోలవలెను. రాత్రి పరుండబోవునప్పుడు ఇంటికిగో ఒకపాము జొరబడినదనుకొనుడు. పెట్టెనందులోదూరిఎక్కడను కనిపించలేదనుకొనుడు. అత్తటి ఆ రాత్రి ఆ ఇంటియందున్న వారికి నిద్రపట్టునా? ఎట్టెనను మేల్కొని ఇల్లంతయుపెత్తికనితని దానిని తొలగించుటయో, సాగనంపుటయో చేయుదునగునా! అట్లే మన హృదయములందు అనాదిగా ఆశ్రయము కల్పించు

కొని మనలను గొధించుచును నుభసాగరమున బుడతైచుచున్న
ఈ అజ్ఞానముయొక్క అస్థిత్వమును తెలిసికొనిన నెఱుంగు
మహాత్ములయొక్క సంసర్గమోక్షాద్యారా దానిని బయటకు గొరిగి
వేయవలెను. అర్జును డట్లే చేసెను. తనయందు మోహము
(అజ్ఞానము) ఉన్నదని తెలిసికొని నెఱుంగు శ్రీకృష్ణుని ఆశ్రయించెను. తత్ఫలితముగ - 'సర్వోమోహః స్మృతిర్హృద్ధిః' అని
అజ్ఞానము నశించినది. ఆత్మస్వరూపము స్మృతికి వచ్చినది.
అని అర్జునుడు చెప్పగలిగెను.

అయితే శ్రీకృష్ణవరమాత్మ అర్జునునకు తగినా మోక్షము
దేసినవలెదు. ముందుగా అతని హృదయవలెవర్తనను బాగుగ
గమనించెను. దృశ్యసౌఖ్యములయెడల అతనికి నిరక్తి జూరచి
నదా, లేదా యని విచారించెను. అర్జునుని ముఖతః ఎప్పుడు
'ముగ్ధోకములుకూడ నాకవసరములేదు' అను వాక్యమును
విననో అపు డాతని వైరాగ్యముపై భగవానునకు నమ్మకము
కుదరెను. అపుడే గ్రహణీయదేశముచేసెను. 'అధాత్మో
బ్రహ్మబిజ్ఞానా' అను బాదరాయణ సూత్రప్రకారము బ్రహ్మ
జిజ్ఞాసకు పూర్వము సాధనచతుష్టయసంపత్తి బాగుగ అుపడు
వలెను. అందును మొట్టమొదట వైరాగ్యము తేస్సగ
సంగ్రహస్థితిచవలెను. బ్రహ్మజ్ఞాన సాధమునకు వైరాగ్యము
సహాదివంటిది. సహాది గట్టిగ లేనిచో ఎంత పెద్దభవసమైసను
అనిగకాలములో కూలిపోవునట్లు విషయవిరక్తి సంపూర్ణముగ
లేనిచో తత్త్వజ్ఞానము కలుగదు. కలిగినను నిలువదు. దీప
జ్యోతి వెలుగవలెనన్న, ప్రమిదె, తైలము, వత్తి అవసరమె
నట్లు జ్ఞానజ్యోతి వెలుగవలెనన్న వైరాగ్యమును

భక్తి అను తైలము, చిత్తైకాగ్రత అను వత్తి అవసరములై యున్నవి. కాబట్టి అర్జునునకు దృశ్యవిరాగభావము ఏర్పడిన ఈ ప్రథమాధ్యాయము తక్కిన పదునెనిమిద్యాయములు గూడ మగు గీతాగ్రంథమున కంతకును ఆధారభూతమై యుండుచున్నది. మరియు తక్కిన అన్ని యోగములలోనినూ అర్జున విపాదమున్న ఒక యోగముగ వర్ణింపబడినది. విపాదము చెడ్డదిగాని అర్జునవిపాదము మంచిది. 'విషయవిరక్తి, ధర్మజిజ్ఞాస' అను ఈ రెండు పదములు 'అర్జునవిపాద' పదమందు అంతర్భూతములై గర్భితములై యున్నవి. ఆ పదము నయ్యని వివరించి చెప్పుచున్నది.

ఈ ప్రకారముగ అర్జునవిపాదయోగముయొక్క సాముఖ్యత తేట తెల్లమైనది. బ్రహ్మలోకము ప్రసాదింపబడి నప్పటికిని దానిని తృణీకరించుట వైరాగ్యముయొక్క అపథియని శాస్త్రములు వక్కాణించుచున్నవి—

బ్రహ్మలోక తృణీకరో వైరాగ్యస్యావధిర్మతః

అర్జునాన కిట్టి స్థితి ఉదయించినదని అతని వాక్యములద్వారా ఋజువుగుచున్నది. రాముడు కావలయుననిన కాముడు దూరముగా పోవలెను. రెండును ఒకేచోట ఉండుటకు వీలుపడదు. కావున రామవాంఛగలవాడు కామవాంఛను పారద్రోలవలెను. కామవాంఛగలవాడు రాముని ఆహ్వానించలేడు. ఏలయనగా రామసన్నిధియందు కామముపటాపంచలై పోగలదు. పూర్వము రావణాసురుడు సీతాదేవిని అశోకవనమందు గూర్చుండఁజేసి తన్ను జేపట్టవలసినదని ఎన్నివిధముల ప్రాధేయపడినను ఆపై అంగీకరించనందున దుఃఖాక్రాంతుడై దినమొక యుగముగ

గడుపుమండ, అతని యధ్ధాంగియగు మండోదరి ఒక గొప్పతనని సమీపించి ఏల ఎప్పుడు పరిశీలించుచున్నారనియడుగ రావణుడు విషయమంతయు నవి స్తవముగ నుడిచెను. అంతట మండోదరి 'నాథా! నీవును స్వాధీనపఱచుకొనుటకు చక్కని యుపాయంబొందు వచించెదను ఆలకింపుడు. మీకు అష్టసిద్ధులున్నవిగా! ఈ క్షణముననే అచ్చగ శ్రీరామచంద్రునివలె పేషమును ధరించి సాక్షాత్ రామచంద్రుడే వచ్చినాడా యనిపించునట్లు చేసి నీతండ్రుదకు బొమ్మ. అప్పుడు తక్షణమే ఆపె నీకు వశమగును!' అని నుడువ అప్పుడు రావణుడు- 'ప్రాణేశ్వరీ! ఈయుపాయమువలన నా ప్రయోజన మిసుమంతేనియు సిద్ధింపదు. ఏల యనగా నేనప్పుడు రాముని యాకృతిని ధరించుదునో అప్పుడు నాయందు కామము పలాయనమైపోవును. రాముని నన్నిధి యందు కామము నిలువనేరదుకదా! ఇది ముమ్మాటికిని సత్యము. కామదేవతను ఆరాధించుటయే నా మతముగాని కామము బోగొట్టుకొనుటకాదు. అట్టి నాకు నీవాకృత్యమువలన ప్రయోజనమేమియు నుండబోదు' అని పలికెను. కాబట్టి దైవమును సాక్షాత్కరించుకొనగోరువారుగాని, పరమార్థసత్యముల నెఱుగగోరువారుగాని మొట్టమొదట తమయందున్న ప్రాసంగిక వాంఛలకు, కామక్రోధాదులకు తిలాంజలి నొసంగవలెను. దృశ్యవస్తువులందు విరాగభావ ముత్పన్నము చేసికొనవలెను. అట్లునునివలె ముల్లోక భోగములందును గూడ ప్రీతిలేక దైవమందా, ధర్మమందు ప్రీతి గలిగి యుండవలెను.

మఱియు తరింపగోరువారు సర్వేశ్వరునియొడల అనన్య భక్తిగలిగి సద్గురువును ఆశ్రయించవలెను. అట్లునుని అదృష్ట

మేమియోకాని సాక్షాత్ వైకుంఠనాథుడే గురువుగదాఁగెను. అనుభవజ్ఞుడైన సద్గురువుయొక్క ఆశ్రయములేనిచో ప్రకృతిని జయించుటగాని, తత్త్వ మనుభూతమగుటగాని సంభవింపవు. అర్జునుడు మొట్టమొదట ఏమేమియో తనబుద్ధికి తోచినట్లు ధర్మ పన్నములను ఏకరువు పెట్టదాడంగెను (ఈ ప్రథమాధ్యాయములో). శ్రీకృష్ణపరమాత్మ ఏమియు స్రస్త్వ్యత్తరమీయక నిశ్శబ్దముగ అంతయు వినుచుండెను. కాని తుట్టుతుదకు అర్జునుడు అసలు కీలకమును గ్రహించెను. అది యేదియనగా భగవానునకు ప్రపత్తిని చెల్లించుటయే. ఇక తనవాదముచే ఏమాత్రము ప్రయోజనము లేదని గ్రహించెను. అర్జునుడు మహానుభావుడు గనుక వెంటనే కర్తవ్యమును తెలిసికొని శ్రీకృష్ణపరమాత్మకు సాష్టాంగనమస్కారముచేసి—

“శిష్యస్తేహం కాదిహం త్వాం ప్రవన్నమ్”

“మహాత్మా! నిన్ను శరణుబొందుచున్నాను. శిష్యుడనగు నన్ను కడతేర్చుము” అని వేడుకొనెను. ఏక్షణమున అర్జునుని ముఖతః ఈ వాక్యము వెలువడినదో ఆక్షణము నుండియే గీతోపదేశము ప్రారంభమైనది. అంతకుముందుకాదు. ఏలయనగా అంతకుముందు అర్జునుని హృదయము పూర్ణ పరిపక్వత నొందలేదు. ‘ప్రజ్ఞావాదాంశ్చ బాషసే’ అన్నట్లు ప్రజ్ఞావాదములనే కావించుచుండెను. అనగా శిరస్సునుగడి (మెదడునుండి) వెలువడిన వాక్యములనే పలుకుచుండెను గాని హృదయమునుండి వెలువడినవి కావు. ప్రపంచములో రెండు వస్తువులున్నవి. ఒకటి శిరస్సు (head), రెండు హృదయము (heart) అని. ఇందులో మొదటి దానిని ఆశ్రయించుటయనగా

ప్రపంచములోని సమస్త తాకికవిద్యలను, వాఙ్మయమును పరిగ్రహించుట యగును. రెండవ దానిని ఆశ్రయించుట యనగా దైవగుణములు గలిగి భక్తి జ్ఞాన వైరాగ్యములను జేబట్టి పవిత్రమైన శీలము గలిగియుండుట యగును. ఈ రెండింటిలో మొదటిదానికంటె రెండవది భగవంతుని దృష్టిలో మిన్న. శిరస్సును వికసంపజేసి హృదయమును సంకుచిత మొనర్చినచో నేమి ప్రయోజనము? అన్ని విద్యలను నేర్చుకొనినప్పటికీ, ప్రేమ, దయ, పరోపకారము మున్నగు దైవగుణములు లేనిచో ఏమి లాభము? శిరస్సు, హృదయము - అను నీ రెండింటిని వికసంపజేసికొనుట మఱీ ఉత్తమము. అట్లుగాక ఏ ఒక్కదానినో చేబట్టవలెనన్న మొదటిదానికంటె రెండవదియే శ్రేష్ఠము. అట్లునుడు మొట్టమొదట తన శిరస్సును నమ్ముకొని ప్రలాపము చేయదొడఁగెను. పిమ్మట అది మార్గము కాదనుకొని హృదయము నాశ్రయించి సద్గురువుయొక్క చరణకమలములపై వ్రాలి భక్తి ప్రపత్తులను వెల్లడించెను. అట్లునుని ఆ వినయప్రవర్తనయే గీతకు నాందిగా తయారైనది. అక్కడనుండియే గీత ఆవిర్భవించినది.

ఈ సందర్భమున నొక ఇతిహాసము జ్ఞాపకమునకు వచ్చుచున్నది. పూర్వకాలమున విశ్వామిత్రుడు ఘోరతపంబొనర్చి రాజర్షియను బిరుదును బడసెను. అంతటితో తృప్తినొందక ఇంకను పెక్కు సాధనలనుచేసి బ్రహ్మర్షియని ప్రజలందఱిచేతను అనిపించుకొనెను. ఒక్క వసిష్ఠుడు మాత్ర మాతనిని రాజర్షియనియే సంబోధించుచుండెను. అది విశ్వామిత్రునకు బిఠాకరముగనుండెను. బ్రహ్మర్షిత్వమున కవసరమైన సాధనలేవైన

నాయందు లోపించినవా? ఏల వసిష్ఠు డిట్లు రాజ్యము యనియో పలుకుచుండెను? అని తలంచి ఇంకను తీవ్రముగ తపనా చేయు మొదలిడెను. కాని అప్పటికిని వసిష్ఠుడతనిని రాజ్యము యనియో పిలుచుచుండెను. దానిని ఓర్చితేక ఒకనాడు రాత్రి విశ్వామిత్రుడు వదునైన ఖడ్గమును జేబూని తన్ను కిరిచుపగచుచున్న వసిష్ఠుని శిరంబును ఛేదించివేయదలంచి వసిష్ఠుని కుశీరమునకు సమీపమున ఒకనాక పొదలో దాగుకొని సమయమునకు నిరీక్షించుచుండెను. ఇంతలో నారాత్రి తమ కార్యముగ్నియు నిర్వర్తించుకొని వసిష్ఠుడు అనుంధతతో నహా కుశీరము పోయెనని నాక రాతితిన్నెపై గూర్చుండిరి. అది పున్నమిరాత్రు రాత్రి. నలువైపుల శీతలచ్ఛాయలను వెదజల్లుచు చంద్రుడొక్కడైన ముగ ప్రకాశించుచుండెను. అదిజూచి అనుంధత వసిష్ఠునితో 'నాథా! నేడు వెన్నెల యెంతచక్కగానున్నది!' అనెను. అంతట వసిష్ఠుడు 'ఓను, విశ్వామిత్రుని కీర్తివలె ఈవెన్నెల దిగంతముల వ్యాపించి ప్రజల నానందపఱచుచున్నది' అని పలికెను. వసిష్ఠుని ముఖతః వెలువడిన ఆ వాక్యములను వినినతోడనే విశ్వామిత్రునకు కనువిప్పు గలిగెను. 'అహా! ఇంతకాలమువఱకు ఎవనిని నేను శత్రురూపమున దలంచుచున్నానో', అట్టివాడు నాపై ఎంత కరుణ, సదభిప్రాయము కలిగియున్నాడు! ఇట్టి దయాశీలునా వధించుట! ఛీ! ఈనాజీవితమునకు ధిక్కారము!' అని తలంచుకొని ఖడ్గమును పారవేసి పరువెత్తుకొని వెళ్ళి అమాంతముగ వసిష్ఠుని పాదములపైబడి సాష్టాంగదండప్రణామం బొచరించెను. వసిష్ఠుడతనిని లేవనెత్తి 'ఏమండీ! బ్రహ్మర్షి గారూ! ఎప్పుడు దయచేసినాడు?' అని ప్రశ్నించెను. అంతట

విశ్వామిత్రుడు 'మునీంద్ర! ఇంత కాలమువరకు నన్ను రాజ్యమునని పిలుచుచు ఇపుడే బ్రహ్మర్షి యని పలికితిరి? అని యడుగ 'ఇంతవఱకు మీయందు అహంకారము, గర్వము పూర్తిగ శమించలేదు. మహాత్ములయెడ, సద్గురువులయెడల, పరమాత్ముని యెడల మీకు పూర్ణ భక్తి గలుగలేదు. మీ తల వారి యొద్ద పంగలేదు. ఇపుడో వంగినది. కాబట్టి బ్రహ్మర్షి అయితిరి. అహంకారము చచ్చుట, వినయవిధేయత లావిర్భవించుట ఇదియే బ్రహ్మర్షిత్వమునకు గురుతు' అని వసిష్ఠమునీంద్రుడు పలికెను.

ఇట్టి వినయమునే అర్జునుడు గీతయొక్క అరంభపాఠమునందు శ్రీకృష్ణపరమాత్మయెడల ప్రదర్శించి గీతాశ్రవణమునకు యోగ్యతను సంపాదించి తనకేగాక మన కందఱకును గూడ మహోపకారమును చేసినవాడాయెను. పూర్వ మర్జునుడు కృష్ణునకు కేవలము స్నేహుడుగా మాత్రమే యుండి యుండెను. కనుక ధర్మోపదేశమును నోచుకొనలేదు. ఇపుడో 'భక్తోఽస్మి నే సఖా చేతి రహస్యం హ్యేతదుత్తమమ్' అను శ్రీకృష్ణవాక్యానుసారము స్నేహుడుగను, భక్తుడుగను కూడ తయారయ్యెను. ఎపుడు శిష్యునియందు భక్తి ఉదయించినదో అపుడు గురుముఖితః గీతామృతవాహిని ప్రవహించినది. కావున సంసార సాగరమును తరింప తలంపువారందఱున్ను, తత్త్వబోధను కాంక్షింపువారందఱున్ను గురువుయెడల, భగవంతుని యెడల పరిపూర్ణ విశ్వాసము, అనన్యభక్తి కలిగియుండవలెనని అర్జునోదంతముద్వారా సుప్రకృతమగుచున్నది. జ్ఞానము ఎవనికి కలుగును? అను ప్రశ్నకు భగవానుడు గీతలో నిట్లు సమాధాన

మొసంగెను 'శ్రద్ధావాన్లభశేజ్ఞానం' శ్రద్ధా విశ్వాసములుగలవాడే జ్ఞానమును పొందగల్గును. మరియు నిట్లు వదించెను —

అశ్రద్ధానాః పుడషా ధర్మ స్యాన్య వసంత

అప్రాప్య మాం నివర్తంతే మృత్యువంసారవర్తనమ్. (8-3)

దైవమునందు, ధర్మమునందు విశ్వాసము లేనివారు, శ్రద్ధలేనివారు భగవంతుని పొందజాలక మృత్యునూపముగు సంగతుల నముదమున పడిపోవుదురని భావము. కావున దైవముకలది ధర్మము ఉద్ధరించునని పరిపూర్ణ విశ్వాసముతో అర్జునునివలె గీతను శ్రవణము చేయవలెను. అప్పుడుమాత్రమే అర్జునునివలె మోహరహితుడు కాగల్గును. అట్లుగాక సంశయాత్మకము, అపనమ్మకముతో ప్రారంభించినచో 'సంశయాత్మాపినశ్యతే' అనునట్లు వివాశమునే పొందును. నమ్మకముతో గీత శ్రవణములను ఆచరణయందుంచుకొనినచో ఫలితము కనబడమనకము ప్రత్యక్షముగ ఆనందానుభూతి గలుగగలదు. రోగి వైద్యుని యొద్దకేగి 'నీ మందు నావ్యాధిని నయము చేయగలదా' అని యడిగిన 'తప్పక నయముచేయగలదు. కాని దానిని నేవింపవలెను' అని వైద్యుడు చెప్ప 'అట్లుకాదు నయమగునని నీవు ప్రత్యక్షముగ యుజువుచేసినచో నేనునేవింతును' అను నమాధాన మెట్టిదోయోచించుకొనుడు. అట్టివారికి శౌచసేవనముగాని, వ్యాధినివారణగాని ఎట్లు సంభవింపవో, అట్లే అవిశ్వాసముతో, అశ్రద్ధతోగీతను సమీపించినవారికిని భవరోగము మృత్యులము కానేరదు. దుఃఖరాహిత్యము కలుగనేరదు. కుంభపక్షము కురియుచున్నను పాత్రనుబోర్లించిపట్టుకొనినచో ఒక్కనుక్కనీరై నను అందుపడనట్లు విశ్వాసహీనునకు అశ్రద్ధధానునకు గీత

వలన ఇసుమంతేని ప్రయోజనము కలుగకుండును. అర్జునుడు మాత్రము ఫలితమును పొందగల్గెను తక్కినవారు పొందలేరు అను సంశయమునకు ఏమాత్రము తాపీయక గీతాగంగోదక పానముచే నర్జునున్న పాపరహితులు, మృత్యురహితులు అగుదురను అకుంతితశ్రద్ధతో భగవద్గీత నుపక్రమింపవలయును. అర్జునునకు 'పార్థుడ'ను పేరుగలదు. పృథివిలోజనించినవారందఱున్న పార్థులే. అనగా పార్థునివలె సర్వమానవులున్నా గీతా శ్రవణమునకు అధికారులే యగుదురు, శ్రద్ధావిశ్వాసములు గలిగియున్నచో

‘యే మే మతమిదం నిత్యమనుశిష్యన్తి మానవాః’

అ. పదించి భగవానుడు సర్వమానవులకును గీతార్హతను చాటినవాడాయెను.

అయితే వారివారి హృదయక్షేత్రములయొక్కపరిపక్వత ననుసరించి ఒకేబోధ భిన్నభిన్న వ్యక్తులందు భిన్నభిన్నముగ భాసించుట లోకములందు సహజము. గీతామృతమును అర్జునుడు, హనుమంతాడు, సంజయుడు, వ్యాసుడు గ్రోలి ఆనందాంబోధి నోలూడి తరించిరి. కాని అదేబోధను ధృతరాష్ట్రుడు విని ఫలితమును పొందజాలకపోయెను. క్షేత్రము శుద్ధముగా నుండమిచే, ఒకే విత్తనము మెత్తటి మట్టిలోపడిన త్వరగా మొలకెత్తును; ఇసుకలోపడిన నెమ్మదిగా మొలచును; రాతిపై పడిన అసలు మొలకెత్తదు-అట్లే ధర్మబోధయున్ను. కాబట్టి ధృతరాష్ట్రునకు జ్ఞానోదయము కాకుండుటలో ఆశ్చర్యము లేదు. మఱియు శుభమా అని గీత తెరువకనే ‘ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ’ అని గ్రుడ్డివాని సందర్శనము పాఠకులకు లభించు

చున్నది. అట్లుండవచ్చునా అని కొందరు ప్రశ్నింతురు. ధృతరాష్ట్రుడు ప్రపంచముగోగల అజ్ఞానులందరియొక్క ప్రతినిధి (Representative) కనుకనే గ్రుడ్డివాడుగా వర్ణింపబడుటకు కారణము. ఎవరికి జ్ఞాననేత్రములేదో వారందఱును నేత్రములున్నప్పటికిని గ్రుడ్డివారేయగుదురు. “ధృతరాష్ట్రం దేవేన సః-ఇతి ధృతరాష్ట్రః” - తనదికాని రాష్ట్రమును ధరించిన వాడు ధృతరాష్ట్రుడు. తన రాష్ట్రము ఆత్మ. తనది జ్ఞాని రాష్ట్రము దృశ్యప్రపంచము, ప్రకృతి. అనగా దృశ్యప్రపంచము సత్యమని సమ్మవారందఱును ధృతరాష్ట్రులే యుగిందురు. అసత్యమును సత్యముగను, సత్యమును అసత్యముగనుభవించు వారున్న, దేహములే తామని అభిమానించువానియైన అందఱు ధృతరాష్ట్రులే. కాబట్టి గీత ప్రారంభమున అజ్ఞాన రూపమును నిలబెట్టి-“ఓ జీవులారా! అట్టి అజ్ఞానమును, గ్రుడ్డి తనమును గీతాజ్ఞాన ప్రభావముచే పోగొట్టుకొనుడు” - అని శ్రీకృష్ణపరమాత్మ ఆనతిచ్చుచున్నాడు.

మఱియు గీతప్రారంభమున ‘ధర్మక్షేత్రే’ అనుపదము గోచరించుచున్నది. అనగా గీతాశ్లోకములు ‘ధర్మ’ శబ్దముగో ప్రారంభమైనవి. అది మంగళవాచకము. విలయనగా ధర్మమునకును దైవమునకును భేదములేదు. భగవంతుడు ధర్మస్వరూపుడు. ధర్మము ఎచటనైన లోపించినచో ధర్మసంరక్షణార్థముగా తాను అవతారమెత్తుచుండునని గీతయందు భగవానుడు నుడిచియున్నాడు. ‘ధర్మోరక్షతి రక్షితః’-అనునట్లు ఎవడు ధర్మమును కాపాడుదురో వారిని ఆ ధర్మమే రక్షించును. కాబట్టి ధర్మమే మనుజునకు జీవితలక్ష్యమై యున్నది. ధర్మమే చివర.

నుండున" అచట భగవంతుడు కాపురముండును. భగవంతుడెచటనుండునో అచట విజయము, ఐశ్వర్యము, నీతి యుండును. ఇదియే గీతాసారము. గీత మొదటి శ్లోకములోగల ప్రశ్నకు చివరి శ్లోకము చక్కని సమాధానరూపముగ నున్నది. అనగా

‘ధర్మక్షేత్రే కురుక్షేత్రే నమవేతా యుయుక్యవః

మామకాః పాండవాశ్చైవ కిమ కుర్వత సంజయః.’ (1.1)

అను ప్రశ్నకు

యత్ర యోగేశ్వరః కృష్ణో యత్ర పార్థో ధనుర్ధరః

తత్ర క్షీర్తిజయో భూతిర్ధ్రువా నీతిర్మతిర్మమ. (18.78)

అను సమాధానము సమీచీనముగ నున్నది. యుద్ధములో ఎవరు జయించిరి అని ధృతరాష్ట్ర) షడుగ తుట్టతుదకు సంజయుడు ‘ఎచ్చోట (శ్రీ)కృష్ణపరమాత్మ యుండునో అచ్చోట విజయము సంభవించున’ని చెప్పెను. కాబట్టి గీతాశయముగు ఈ ధర్మావలంబసమఃను, ధర్మాచరణను ఎవరును మఱువరాదు. గీతయే ధర్మము. ధర్మమేగీత ధర్మమును గౌరవించుటయే గీతను గౌరవించుట, ధర్మాచరణము గలిగియుండుటయే గీతను ప్రేమించుట యగును. గీతాసారమేమియని ఎవరైన ప్రశ్నించినచో గీత మొదటిశ్లోకముయొక్క మొదటిపదముగు ‘ధర్మ’మని చెప్పి యూరకున్న చాలును. తక్కిన 700 శ్లోకములున్న ఆ పదము యొక్క భాష్యము మాత్రమే యగును.

ఈప్రకారముగ భగవద్గీత ప్రామాధ్యాయముగు అర్జున విషాదయోగములోని కొన్ని ముఖ్యాంశములనుగూర్చి సంక్షేపముగ నేటిదినము మనము విచారించినాము. అర్జునునివలె

ధర్మముకొఱకు, దైవముకొఱకు విలపించుచు మరలము నేర్చుకొనవలెను. లోకములో జనులు ధనముకొఱకు విలపించుచున్నారు, భోగములకొఱకు విలపించుచున్నారు, విశ్వర్యముకొఱకు విలపించుచున్నారు. కాని దైవముకొఱకు విలపించువారెందఱు? బిడ్డ ఊయలయందు పగుడి నీడ్చినచో, అన్ని పనులు వదలుకొని తల్లి ఎక్కడున్నప్పుడెకిని పనులెత్తుకొని వచ్చి అతని యోగజ్ఞేమములను విచారించును. అట్లే భక్తుని మొరను భగవంతుడు ఆలకించుచునే యుండును. కావున దైవముకొఱకు, ధర్మముకొఱకు పరితపించునాడే ధన్యుడు. రామకృష్ణపరమహంస దైవముకొఱకు విలపించెను. అట్లే మీరాబాయి విలపించెను. గజేంద్రుడు విలపించెను. పండిరి భక్తులు విలపించిరి. ఇంకను ఎందఱో మహాత్ములు విలపించిరి. వారందఱికినీ జ్ఞానోదయము కలిగెను. అట్లే అట్లునుడున్న ధర్మముకొఱకు విలపించి జ్ఞానోదయమును బడసెను. కాబట్టి భక్తమహాశయులారా! మన దృష్టిని ప్రాపంచిక సుఖముల నుండి మరల్చి దైవమందు ధర్మమందు నిలిపి, అట్లునునిపని శోకమోహవిదాశమును బడసి బ్రహ్మానందము సనుభవించుదుము గాక!

ఓం తత్ సత్.

(తదుపరి ముమ్మారు 'ఓంకార' స్మరణతో, శాంతి మంత్రములతో మొదటిరోజు ఉపన్యాసము ముగిసెను.

2-వ అధ్యాయము సాంఖ్య యోగము

గీతాభవనమునందు పదునెనిమిది చక్కనిగదులు కలవు. ఒక్కొక్క-గదియందు విచిత్రమైన వస్తుసముదాయము ప్రదర్శింపబడినది. నిన్నటిదినము మొదటిగదిలో ప్రవేశించి లోని సామగ్రినిపరిశీలించినాము. ఈ దినము రెండవగదిలో ప్రవేశించుచున్నము. ఇది 'డబుల్ గూము' (double room) వలె చాల పెద్దదిగానున్నది. ఇదియే సాంఖ్య యోగము. సాంఖ్య విచారణా సంబంధమైన ఆత్మ, అనాత్మలస్వరూపము తెలియజేయబడినది యగుటచే ఈ అధ్యాయమునకు ఈ పేరు వచ్చినది. కర్మ, భక్తి, ధ్యానము, జ్ఞానము - అను క్రమపద్ధతిలో బోధించక శ్రీకృష్ణ పరమాత్మ ఆదిగోనే అఖండమైన ఆత్మజ్ఞానమును అర్జునునకు బోధించెను. అందులకు కారణము లేకపోలేదు. అర్జునుని అజ్ఞాన రూపవ్యాధి అతితీవ్రమైనదిగా నున్నది. దానికి తీవ్రమైన ఔషధము నేముందు పరమాత్మ ప్రయోగింపనొచ్చెను. ప్రమాదస్థితిలో నున్న రోగిని మొట్టమొదట ప్రమాదమునుండి తప్పించి తదుపరి ఇతర సేవలు చేయునట్లును, మునిగిపోవుచున్న వానిని ముందు చేపదీసి పిమ్మట తక్కిన పరిచర్యలు చేయునట్లును, శీఘ్రభవ రోగి బాధితుడును, అజ్ఞానజన్య దేహభ్రాంత పరివేష్టతుడును నగు అర్జునునకు గురుదేవుడగు శ్రీకృష్ణుడు తన మందుల పెట్టెలోనున్న అతిశక్తివంతమైన ఔషధమునే మొట్టమొదట ప్రయోగించెను. అదియే ఆత్మజ్ఞానము. దృఢవ్యవహారము.

ఇట్టి ఆత్మజ్ఞానమును వివరించుటకు పూర్వము 'ధైర్యోత్సాహములను పురికొల్పునట్టి ఒకటి' చెందు పాఠ్యములను భగవానుడు పలికియుండెను. నిర్భయత్వమును బోధించెను.

‘ఉద్రం హృదయదౌర్బల్యం త్యక్త్వోత్తిష్ఠ పరస్తవ’ (2.8)

‘ఓ అర్జునా! అతినీచమైనట్టి ఈ మానసిక దుర్బలత్వమును పారద్రోలి, ధైర్యోత్సాహముతో పైకిలేమ్ము!’ అని గంగోరముగ నుద్బోధించెను. శ్రీకృష్ణపరమాత్మ ముఖ్య అధ్యాయములో ధర్మబోధ యేమియుచేయలేదు. చెప్పిన అధ్యాయ ప్రారంభమున బోధ ఉపక్రమించుటతోడనే అతని ముఖ్య విందమునుండి నిర్భయత్వ సూచకమగు ఈ ప్రసంగమైనది. దేశము విరుచుకుపడినది. ఏమి ఆశ్చర్యము! ఆదిలో కన్యను బోధించలేదే, భక్తిని చాటలేదే, ధ్యానము నుపదేశించలేదే, జ్ఞానము నుద్ఘాటించలేదే, ధైర్యమును నిర్భయత్వమును ప్రోత్సహించలేదే! ఏల? ఇదియే శాస్త్రములందుగల కీలకము. దీనిని తెలిసికొనినచో మనుజుడు ధన్యుడుకాగలడు. సగటున “నిరుత్సాహముతో ఆముదము త్రాగినవానివలె నుండునట్టి పక్షి ఏకార్యమును సాధించలేడు. తానికక్షేత్రమందుగాని, పాఠశాలకీ క్షేత్రమందుగాని ఏడ్చుకొట్టువానిని చూచినవానికి కూడ ఏడ్వవచ్చును. అట్టివాడు సంఘములో నుండరాదు. ఏలయనిన ఆ ఏడుపు అను జబ్బును అతడు అందరికిని ప్యాపింపజేయును. నిరుత్సాహము, దుర్బలత్వము అంటువ్యాధి (epidemic or contagion) వంటివి. ఒకరికి అంటుకొనినచో అందరిని చెడగొట్టును. అట్టివారు ఏరంగమునను నుండరానివారు. పరమార్థరంగమునకు అసలు ఉపయోగించును. దుర్బ

లత్వము కలవాడు, అధైర్యమును వరించువాడు ఆత్మ నెన్నఁ
ఁజికిని పొందజాలడుని ఉపనిషత్తు లుద్ఘోషించుచున్నవి.

‘నాయమాత్మా బలహీనేన లభ్యః’ (ముండకోపనిషత్తు)

(The Atman cannot be attained by the weak)

ఈఆత్మ దుర్బలునిచే పొందబడదు. ఎచ్చట ధైర్యముండునో,
ఉత్సాహముండునో, ఆనందముండునో, అచట పరమాత్మ నివ
సించుచుండును. ఎచట విరికితనము, దిగులు, కారబద్ధము
ఉండునో అచట దయ్యములు కాపురముండును.

ఉత్సాహం సాహసం ధైర్యం బుద్ధిశక్తిః పరాక్రమః

షడేతే యత్ర తిష్ఠన్తి తత్ర దేవోఽపి తిష్ఠతి.

అను శాస్త్రప్రమాణముననుసరించి ఉత్సాహము, సాహసము,
ధైర్యము, నమ్మబ్ధి, శక్తి, పరాక్రమము అను నీయాఱుసుగుణ
ములున్ను ఉండుచోట సాత్వాత్ భగవానుడు నివాసముండును.
కాబట్టి శ్రీకృష్ణపరమాత్మ గీతాప్రారంభమున ఇట్టి ధైర్యో
త్పాదకవచనముచే నిర్దిష్టనివలెనున్న అర్జునునియందు శక్తి
సంచారము చేయదొడగెను. చక్కటి ‘ఇంజక్షన్’ (Inju-
ction) ప్రయోగించెను. గీతయొక్క గణపతిపూజ ఇచ్చటనే
జరిగినది. భగవద్గీతను సాంగోపాంగముగ విచారించిచూచినచో
భగవానుడు (Be fearless అను) ఈనిర్భయమంత్రమునకు అచ
టచట ఎంతప్రాధాన్యమొసంగుచుపోయినో విదితముకాగలదు.
16-వ అధ్యాయము చూడుడు. అట దైవగుణములను పెక్కిం
ఁగి ఉల్లేఖించుచు మొట్టమొదటనే ‘అభయం’ అని వాక్కు
చ్చెను. ఏల? అన్ని సుగుణములుండగా దీనినే నాయకుడు

(Captain) గ వల చేసెను? ఇది ఊహతో చేసినదని. నిర్భయత్వమున్నచో తక్కిన సుగుణములన్నియు వాగ్దాయంతో నవియే క్రమముగవచ్చి ప్రవేశించును. ఈగ్రహస్య మొకరిగోరేమో భగవాను డట్లు పలుకుటకు కారణము.

వివేకానందులు అమెరికాఖండమున ప్రబోధింతును 'Be fearless' అను నిర్భయమంత్రమును నలుపై పులుకొనిన దుర్బలత్వమే పాపమని నుడుపుచు తమస్సునగి జనులను మేలుకొల్పెను. Awake, arise, stop not till the goal is reached-ఉత్తిష్టత! జాగ్రత! ప్రాప్యపరాన్నిబోధత-లెండు, మేలుకొనుడు-గమ్యస్థానము చేరువరకు వినుకనుంపు లేక యుండుడు! అని వేదాంతశేంఖారావమును మాత్రోగ్నిగుట్లు వినిపించెను. పిరికిపందలకు ఆధ్యాత్మజ్ఞేత్రమున నోటబీదని బలముగ చాటెను—

"People with emaciated bodies and long faces are fit subjects for the physician, they are not yogins."

‘దుర్బల దేహులు, ఏడుపుముఖములుగలవాడుపై ద్యులకు శిష్యులుగా నుండవలసినవారే కాని యోగు లెన్నటికిని ‘కానేరర’ని నుడివెను. కాబట్టి గీతాప్రబోధము నుపక్రమింపనున్న ఈశుభ సమయమున రెండవ అధ్యాయ ప్రారంభమున భగవానుడు అర్జునుని నిమిత్తముగాజేసికొని ధైర్యోత్పాదకమగు ఈగంభీర సదుపదేశమును గావించుట ఎంతేని సమంజసముగా నున్నది.

ఇట్లుద్బోధించి శ్రీకృష్ణపరమాత్మ వెంటనే ఆత్మజ్ఞానము నుపదేశింప దొడంగెను. ఏ ప్రకారముగ? “ప్రహసన్నివ” అనగా

దాతిశీలముతోగూడి నప్పుడు పలికెనట! అర్జునుడు ఎంతదూఃఖా
వలెబుడై యుండెనో, కృష్ణుడు అంత హర్షాతిశయముతో కుండి
యుండెను. ఇదియే అజ్ఞానికిని, జ్ఞానికిని గల భేదము. అజ్ఞా
నికి గోష్పదజలము సాగరముగ తోచును. జ్ఞానికి సాగరము
గోష్పదజలముగ స్ఫురించును. కనుకనే అజ్ఞాని సంసారమును
జూచి భీతిల్లుచుండును. జ్ఞాని పరిహసించుచుండును.

యే తు పారంగతా బుద్ధేరిన్ద్రియైర్న వశీకృతాః

త ఏనాం జాగతీం మాయాం వశ్యన్తి కరదింస్వత్. (వసిష్ఠగీత),

“బుద్ధిని దాటినవానిని అసంగ బుద్ధికి ఆపలనున్న పరమాత్మను
సాక్షాత్కరించుకొనినవానిని, ఇంద్రియములకు వశులు కాని
వాని సగు మహాత్మ్యము ఈ జగన్మాయను అరచేయియందలి
మా రేడుపండువల ప్రత్యక్షముగ గొంచగల్గుదురు.” అట్టిసిద్ధిని
పొందనివారు నిరంతరము ఏదియో యుక్తభీతిని ఎదుర్కొనుచునే
యుందురు. వారు నిత్యమును అనిత్యముగను, అనిత్యమును
నిత్యముగను భావించుచుండును. శోకింపదగనివానిని గూర్చి
శోకించుచుండును. దేహాశ్రయ భ్రాంతి గలిగియుండును. అవిద్యా
ప్రభావముచే నారాకి అట్లు భ్రాంతి జనించుచుండును.

‘అనిత్యాశుచిదుఃఖానాత్మసు నిత్యాశుచి సుఖాత్మభ్యాతిరవిద్యా’

(వకంజలి యోగసూత్రము).

అనిత్యమును నిత్యముగను, అపవిత్రమైనదానిని పవిత్ర
వంతముగను, అరాత్మను ఆత్మరూపముగను వీక్షించుటయే
అవిద్యయని పతంజలిమహర్షి నుడివియున్నాడు.

పూర్వమొకప్పుడు దేవేంద్రునకు శాపవశాత్తు భూలోక
మున పందిజన్మయై త్తవలసివచ్చెనట. అ త్తటియాతడు భూమిపై

ఒక మడుగులో తన నివాస మేర్పరచుకొని ఆహారాదులతో
 పందిపిల్లలతో బురదలోపడి కాలక్షేపముచేయుచుండి శ్రీకృష్ణ
 సంచారియగు నారదు డటకేజెంచి ఆతనితోచనీయమగు పరిష్కార
 చూచి “ఓవరాహమా! నీవు దేవేంద్రుడవు, సురాధిపతివి. శాప
 బలముచే నిట్లయితివి. నీ పరిష్కారముకు జాలిగొలుపుచున్నది.
 స్వకీయ తపశ్శక్తిచే నిన్ను మరల దేవేంద్రుడుగ జేయదలంచి
 నాను, అంగీకరింతువా?” అని యడుగ నంతట ఆ పరాహుము
 ‘అయ్యా! మీరు, మీతపశ్శక్తికి ఒకసమస్కారము; దయచేసి
 శీఘ్రముగ ఇచ్చటనుండి తొలగిపోవుడు; నా యీ ఆనందమునకు
 భంగము కలుగ జేయకుడు. ఈ బురదలో నున్న సుఖము స్వర్గ
 ములో నున్నదని నేను తలంపను. ఈ ఆహారాదులతో నుండిన
 ముఖము కలవారు ముల్లొకములలోను ఎచ్చటను లభింపని నుట
 నిక్కము! చూచితిరా, నా యీ (పంది) పిల్లలు! భాగ్యవశ
 ముచే వారు నాకు లభించిరారు. జన్మార్జితపుణ్యము బలీయ్యగా
 నాకిట్టి ఆనందానుభూతి చేకూర్చినది. ఇద్దానీకి తమరు విఘ్న
 మును గలుగ జేయకుడు. లేచిపోండు’ అనెనట! నారదుడు
 ఆశ్చర్యనిమగ్నుడై మాయావైభవమును తలపోసికొనుచు
 వెలిసిపోయెను. చూచితిరా! ఇదియే అవిద్యయొక్క ప్రభా
 వము. ఈ ప్రపంచమున సంసారకర్మమునబడి దొర్లాడుచు
 జీవుడు ఊణికములైన భోగభాగ్యములకు వశుడై, సత్త్వరము
 లగు ప్రాపంచిక పదార్థములను సత్యములనినమ్మి శాశ్వతమగు
 తన ఆత్మస్వరూపమును విస్మరించుచున్నాడు. దేహమే తానని
 భావించి, బంధ్యాదులందు మనుత్వము కలిగిశోకించుచున్నాడు.
 ఇట్టి దేహాత్మభ్రాంతియంతయు అవిద్య (అజ్ఞానముచే) కలుగు

చున్నది. అర్జునునకు భోగభాగ్యముల యెడల విరక్తి జనించుట ద్వారా అవిద్యయొక్క కొంతభాగము శమించినప్పటికిని, దేహోత్పబుద్ధి, బంధ్యాదులందుమమత్వము తొలగలేదు. దానిని తొలగించుటకై పరమాత్మ యిప్పుడు ప్రయత్నము చేయుచున్నాడు. అందులకై ఈ ప్రకారముగ చక్కని ఆత్మజ్ఞానపదేశమును రెండవ అధ్యాయమున ప్రారంభించుచున్నాడు-

“ఓ అర్జునా! నీవు దేహముకాదు. దేహివి. దేహములు సశించును. దేహి (ఆత్మ) సశింపదు. అది ఎన్నడును పుట్టుటలేదు, చచ్చుటలేదు. అది శాశ్వతము, సనాతనము. అది అన్నిచే దహింపబడదు, జలముచే తడుపబడదు, దేనిచేతను ధేదింపబడదు. శరీరములు వస్త్రముల వంటివి. మురికివస్త్రములనుగాని, చినిగిన వస్త్రములనుగాని మనుజుడు తొలగించివేసి నూతనవస్త్రములను ధరించునట్లు జీవుడు కర్మవశముచే అనేక శరీరములను ధరించి మరల వానిని తొలగించివేయుచున్నాడు. కావున ఓ అర్జునా! వస్త్రములవంటి ఈ శరీరములకై నీవు, శోకించవద్దు. నేనుగాని, నీవుగాని, ఈ రారాజులుగాని ఆత్మరూపముతో ఎల్లప్పుడు ఉండువారమే. మనకు నాశమే లేదు. నాశము దేహములకే. అవ్యయమగు ఆత్మకు విनाశము కలుగజీయగల సాధు డెవ్వడును లేడు. కావున లెమ్ము! కర్తవ్యమునకు గడంగుము! సుఖదుఃఖములయందును, లాభాలాభములందును, బహుపజయములందును సమబుద్ధిగలిగి కార్యములనాచరింపుము. అత్తతో పాపము నిన్నంటకుండును. ‘సమత్వం యోగ ఉచ్యతే’-అట్టి సమత్వబుద్ధియే వాస్తవముగ యోగమనంబడును. కర్మలను చేయుటయందే నీకధికారము కలదు. కాని

వాని ఫలములను గోరుటయందు కాదు. కావున నిష్కామము బుద్ధితో కార్యముల నాచరింపుము. నీస్వస్వరూపమగు ఆత్మయందు స్థితిగల్గి, దేహభావనలేనివాడవై అసక్తమౌగ కర్మము చేయుము. అకర్మణ్యత్వము నాశ్రయించి సోమర్తిపై పడియుండురాదు. అది తమోగుణ లక్షణము" అని యీ ప్రకారముగ భగవానుడు అమోఘమగు జ్ఞానసుధను వర్షింపజేసెను.

ఇహోచ్ఛట ఒక వైచిత్ర్యము దృగ్గోచరమగుచున్నది. అది యేది యనిన శ్రీకృష్ణపరమాత్మ ముందు జ్ఞానమును బోధించి, తదుపరి కర్మను ప్రతిపాదించెను. ఈ అధ్యాయములో అంతియేకాదు. రెండవ అధ్యాయమగు సాంఖ్యయోగమైన తదుపరి మూడవ అధ్యాయమగు కర్మయోగమును ప్రకటించెను. జ్ఞానవంతుడే కర్మను పరిపూర్ణ అనాసక్తితో, సర్వసమత్వబుద్ధితో ఆచరింపగల్గునని దీనిద్వారా తేలుచున్నది. ఆత్మజ్ఞానము కలిగిన పిమ్మట చేయు కార్యములు ఎంతయో పవిత్రవంతములుగను, నిర్ద్వేషములుగను నుండును. కనుకనే జ్ఞానులగు మహాత్ములు బహుకాలము తత్త్వవిచారణ చేసికొని నిత్యానిత్యముల నెరింగి తదుపరి కర్మరంగములో ప్రవేశించి మహాత్తరమగు లోకపేష గావించి యుండిరి. కానిం చుచున్నారు. అయితే నిష్కామకర్మలచే ముందు చిత్తశుద్ధిని బడసిననేగాని జ్ఞానము పరిపూర్ణముగ కలుగదను సిద్ధాంతమున్న సత్యమే. కాబట్టి ఒక చెంప ఈశ్వరార్పణబుద్ధితో కార్యము లాచరించుచు, మరియొక చెంప విచారణద్వారా ఆత్మతత్త్వము నవగాహనము చేసికొనుచు రావలెను. నీనిశే సముచ్చయయోగము(The Yoga of Synthesis)అందును.

భగవద్గీత ఇద్దానిని లెస్సగ పోషించినది. కర్మచేగాని, భక్తిచేగాని, యోగముచేగాని, జ్ఞానముచేగాని, వీనిలో ఒకటిచేగాని, లేక రెండిటిచేగాని, లేక అన్నిటిచేగాని, మీమీ సంస్కారముననుసరించి ప్రయత్నించి మోక్షమును సాధింపుడు అని గీత యానతిచ్చుచున్నది. సామాన్యముగ జ్ఞానయోగ మనుదానిలో కర్మ, భక్తి, ధ్యానము అంతర్భూతములై యుండును. అట్లే కర్మయోగమునందు భక్తి జ్ఞాన ధ్యానములున్ను, భక్తియోగమునందు కర్మజ్ఞానాదులున్ను అంతర్లీనములై యుండును. మఱియు జ్ఞానముతో గూడిన కర్మయే శ్రేష్ఠమని ఈ అధ్యాయమున భగవానుడు నిరూపించెను. ఎట్లనిన ఒక రెండు దృష్టాంతముల నిచట పొందుపఱచెదను.

‘యోగవత్ కరు కర్మాణః’

అని ఇట చెప్పబడినది. అనగా ‘ఆత్మస్థితియందు నిలుకడగల్గి కార్యములను చేయుము’ అని యర్థము. దైవస్మరణచే, స్వస్వ గూఢస్మృతిచే కర్మరంగమునకు మెరుగు ఏర్పడును. అట్టి స్థితిలో చేయబడు కార్యములు అమోఘములుగ, బంధరహితములుగ, నిర్దుష్టములుగ నుండును. అత్తటి కర్మలు చేసినను మనుజుడు న క్తముగాకయుండును మహాత్ములు జ్ఞానప్రాప్త్య సంతరము చేయు మహాత్మరమైన పరోపకారకార్యము అన్నియును ఈ విధముగనే యుండును.

అస్తవస్త ఇమే దేహా నిత్యస్కృతా శరీరీణః

అనాశనోఽప్రమేయస్య తస్మాద్దుఃఖస్య భారత (2-18)

అను ఈ శ్లోకమునందుగూడ జ్ఞానసహితకర్మ ప్రతిపాదింపబడినది. ‘ఓ అర్జునా! ఆత్మ (శరీర) నిత్యము, నాశరహితము,

అప్రమేయము. దేహమో నాశవంతమైనది. ఈ సత్యమును తెలిసికొని (దేహముల వినాశమునందు శోకము లేక) ఇక యుద్ధమునకు తెమ్ము !

ఈ ప్రకారముగ జ్ఞాన కర్మలను ప్రతిపాదించి భగవానుడిక స్థితప్రజ్ఞ లక్షణములను నిరూపించజూపుచున్నాడు. ఈ అధ్యాయ ప్రారంభమున అర్జునుని (శిష్య స్నేహుని శౌభి మాం త్వం ప్రపన్నమ్) అను ప్రపత్తిద్విత్యసమర్థమగున భక్తియు, పిమ్మట ఆత్మనాత్మస్వరూప నిర్ణయమగున జ్ఞానమున్న, తదుపరి నిష్కామకర్మాచరణావశ్యకత నిరూపణమందు కర్మయు, తుట్టతుదకు స్థితప్రజ్ఞని వర్ణనమగు ఇంద్రియ నిగ్రహప్రతిపాదకమైన రాజయోగమున్న - ఇవిధముగ కర్మ భక్తి జ్ఞానయోగములు నాలుగున్న ఈ రెండవ అధ్యాయమున పొందుపరపబడినవి. కనుకనే గీతలోని అన్ని అధ్యాయములలోను రెండవ అధ్యాయము అత్యంత ప్రధానమై యున్నది. ద్వితీయము అద్వితీయము (unparalleled) అను ఖ్యాతిని ఆర్జించుకొనినది. 'సంక్షిప్తగీత' యనియు ఈ అధ్యాయమును కొందరు పేర్కొనుచుందురు. ఈ అధ్యాయము యొక్క చివరిభాగమున తెలుపబడినట్టి స్థితప్రజ్ఞని లక్షణములు సాధనాపరులకు అత్యంతోపయుక్తములుగ నున్నవి. కనుకనే గాంధీమహాత్ముడు వీనిని ప్రతినిత్యము పారాయణము చేయుచుండెడివాడు. గీతాగ్రంథమున ప్రాణత్యైల్యముగ నున్నట్టి ఈ స్థితప్రజ్ఞ లక్షణములనుగూర్చి యిపు డాకింత విచారించుట సమంజసము.

కోరికల నన్నింటిని సంపూర్ణముగ విడిచిపెట్టి ఆత్మ యందే సంతృప్తిని బొందవలయును. ఏ ఒక్కకోరిక మిగిలి యున్నను అది క్రమక్రమముగా అభివృద్ధినొంది జీవుని ఆత్మ స్థితికి దూరునిగ చేయును. కనుకనే 'ప్రజహతి యదా కామాన్ సర్వాన్' అని ఇనట 'సర్వ' శబ్దము పేర్కొనుటకు కారణము. మఱియు 'జహతి' అనక 'ప్రజహతి' అనుటలోను విశేషము కలదు. లెస్సగ వదలవలయునని దాని తాత్పర్యము.

వాసనాయ స్తథా వహేః ఋణవ్యాధి ద్విషామపి
ప్రేహవై రవిషాజాం చ శేషః స్వల్పైఃప బాధతే.

(1) వాసన (2) అస్మి (3) ఋణము (4) రోగము (5) ద్వేషము (6) రాగము (7) వైరము (8) విషము అను ఈ ఏనిమిది వస్తువులు పూర్తిగ తొలగిపోయిననే శాంతికల్గును. ఏఒక్కటి కొద్దిగ మిగిలియున్నప్పటికి, అదియే క్రమక్రమముగ వృద్ధి నొంది అపకారమును కలుగజేయగలదు. కాబట్టి భగవానుడు కోరికలను పూర్తిగ తొలగించవలసినదిగా ఆనతిచ్చెను.

మఱియు తాబేలు తన అపయవములన్నిటిని లోనికి ముడుచుకొనునట్లు, విషయములపై వ్యాపించియున్న ఇంద్రియములను అచోచ్చటనుండి మరల్చి స్వస్థానమగు హృదయమున చేర్చవలెను. దీనినే ప్రత్యాహార మందురు. ఇంద్రియములకు శబ్దస్పర్శాదులపై గల ముక్కుపను విచారణచే రహిత మొనర్చి నిగ్రహింపవలయును.

వశే హి యస్మేంద్రియాణి తస్య ప్రజ్ఞా ప్రతిష్ఠితా.

ఎవరు తన ఇంద్రియములను నిగ్రహించుకొందురో అట్టివారి యొక్క ప్రజ్ఞ, ధ్యానము స్థిరముగ నుండును. ఎంతటి భౌతిక

శక్తులు, విద్యావైదుష్యము, కలిగియున్నప్పటికిని తన ఇంద్రియములు తనకు లోబడకయున్నచో ఆతడు బానిసయేయగును. రాజ్యాధిపతి అయియున్న ను సేవకునివలె అస్వతంత్రుడేయగును.

యో న విర్యాననో నూనం సర్వధర్మవరోఽపి నః

సర్వజ్ఞోఽప్యభీతో బద్ధః పజ్జరస్థో యథా ఖగః. (వనిష్ఠగీత)

వాననారహితుడు కానివాడు, ఇంద్రియనిగ్రహము లేనివాడు సర్వశక్తులు కలిగియున్నను, సర్వజ్ఞుడైనను, పంజరములోని పక్షివలె నలువైపుల బంధింపబడియున్నవాడే యగునని వసిష్ఠులు శ్రీరామచంద్రున కుపదేశించెను. ప్రహ్లాదుడున్ను తన తండ్రియగు హిరణ్యకశిపున కిట్లే బోధించెను.

లోకములన్నియున్ గదియలోన జయించినవాడ వింద్రియా

నీకముఁ జిత్తమున్ గెలువనేరవు నిన్ను విబద్ధుఁ జేయు నీ

భీకర శత్రులాద్యరఁ బరిన్నులఁ జేసినఁ బ్రాణికోటిలో

ఏకు నిరోధి లేదొకడు నేర్చున జూడుము దానవేశ్వరా.

కనుకనే భగవానుడు ఇంద్రియ నిగ్రహమును గూర్చి ఈ అధ్యాయమందును తక్కినచోట్లనుగూడ నొక్కి చెప్పటకు కారణము. అయితే అది యెట్లు ఏర్పడగలదు? జన్మంతర సంస్కారముచే పరిపరివిధముల దృశ్యభోగములపైకి పడుగిడుచున్న ఆ బలీయమైన మనస్సును, ఇంద్రియములను నిరోధించుట యెట్లు? లోకస్థితిని చక్కగ విచారణ చేయవలెను. ప్రపంచ వస్తువులయొక్క సత్వరత్వమునుగూర్చి మాటిమాటికి చింతన జేయవలెను. విషయభోగములవలన లభించు సుఖము క్షణికమైనదని, దుఃఖము శ్రితమైనదని గోహించవలెను. ఇదియే దానికి ఉపాయము.

ఈ ప్రపంచమున ఎచ్చోట నెతికినను పంచభూతములు దప్ప అన్యమేమియు కానరాదుగదా!

సర్వత్ర పంచభూతాని పశ్యం కిం చిన్నవిద్యతే

పాతాలే భూతలే వాని రతిమేతు క్వదీరదీః. (వసిష్ఠగీత)

“పాతాలములోగాని భూలోకమునగాని ఎచట నెతికినను ఎల్లెడల భూమి, జలము మొదలగు పంచభూతములే కాన వచ్చును గాని, ఆటవవస్తువు లేదు. అట్టిచో ప్రజ్ఞావంతుడు వానియెడల ఆసక్తి వల గలిగియుండవలెను?” అని వసిష్ఠ వచనము. మఱియు ఈ ప్రపంచమున ప్రతివస్తువున్న పరిణామశీలమై యున్నది. ఈనాడు రమణీయముగానున్న సుష్ప్రమాల రేపటికి వాడిపోవుచున్నది. ఎల్లుండికి కుళ్ళిపోవుచున్నది. నేడు ఎంతయో ఆకర్షణీయముగ నున్నట్టి భోజనము రేపటికి పాచిపోవుచున్నది. ఈనాడు మహాసుందరముగ నున్నట్టి స్త్రీయొక్కగాని, పురుషునియొక్కగాని శరీరము నలుబదిసంవత్సరములైన పిదప ముడుపునడి కృశించి వికారవంతముగా నగుచున్నది. ఇట్లు ప్రపంచములోని ప్రతివదార్థమున్న కొంతకాలమునకు పూర్తిగ మారిపోవుచున్నది. ఎయ్యల, ఇప్పు డిచ్చటనున్న అణువు లేని సూర్యుని లోనికి పోవచ్చును. సూర్యునిలోని అణువులు ఇచటను రావచ్చును. 7 సంవత్సరముల పిదప ఈ శరీరములోని అణువులన్నియుపోయి క్రొత్తఅణువులు చేరునని విజ్ఞానశాస్త్రసిద్ధాంతము. ఈ ప్రకారముగ దృశ్యమంతయు పరిణామశీలమే అయియున్నది. ఇట్టి చంచలపదార్థములను నమ్మి వానినుండి ఆనందమును అభిలషించు వారందఱున్న ఆశాభంగమును పొందగలరు. పొందుచున్నది కుడను. ఏలయనిన,

నశ్వరవస్తువులనుండి కలుగు సుఖమున్ను నశ్వరముగానే యుండును. చపల వస్తువులనుండి కలుగు ఆనందమున్ను చపలముగానే యుండును. ఈ ప్రకారముగ వస్తువులలోగల దోషమును విచారించినచో ఇక ఇంద్రియములు వానిపై పడు గెత్తవు. “దుఃఖిదోషానుదర్శనమ్” అని గీతయందు భగవానుడు వైరాగ్యమునకు ఉపాయము చెప్పియే యున్నాడు. ఇందుల కొక చిన్నదృష్టాంతము చెప్పదను వినుడు.

పూర్వ మొకానొక రేవుపట్టణములో సముద్రతీరము నందు అనేకనావలు లంగరువేసి నిలుకడగనుండెను. అందుక నావయొక్క తెరచాపకట్టుపై కొనను ఒక కాకివచ్చి ప్రాంతము అది యేదో ఆలోచనలోనుండి కదలకయుండెను. ఇంతలో నావ సముద్రములోనికి బయలుదేరెను. వేగముతో కొన్నిమిల్ళి పోయెను. కాకిమాత్రము తెక్కముపై ననే ఉండెను. తీరా నావ సముద్రమధ్యమునకుబోవ కాకి ఎగిరిపోయెను. కాని ఎగిరి దూరము ఎగిరిచూచినను ఎక్కడను చట్టుగాని, పుట్టగాని, నేల గాని లేనందుచేతను, చుట్టూ జలమయమైయుండుటవలనను, విహ్వలచిత్తయై, మరల ఆ తెక్కముపై ననే వచ్చి వ్రాలు చుండెను. ఈ ప్రకారముగ ఎన్ని పర్యాయములు ఎగిరినను అధారములేనందున తిరిగి ఆకట్టునే ఆశ్రయించుచుండెను. అదే ప్రకారముగ బాహ్యవస్తువులయందలి దోషములను విచారించుటద్వారా ఇంద్రియముల కచట ఆశ్రయము లేకుండు చేసినచో అవి తప్పక వెనుకకు తిరిగి స్వస్థానమగు హృదయమును (ఆత్మను) ఆశ్రయించగలవు. ఇదియే ఇంద్రియసిగ్రహమునకు సరియైన ఉపాయము. దీనినే ‘నాకాగ్రకాక న్యాయ’

మందును. జనకుడు మొదలైన రాజులందఱును, ఉద్దాలకుడు మొదలైన మహర్షులందఱును ఈ ప్రకారముగ జగత్పదార్థములయొక్క అనిత్యత్వమును గూర్చి బాగుగ విచారించినవారై విషయవిరక్తిని, ఇంద్రియజయమును బొందగల్గిరి.

మఱియు భోగైశ్వర్యములందు తగుల్కొనిన వానికి ధ్యాన మెన్నటికిని కుదురదని గీతాచార్యుఁ డీ యధ్యాయము లోనే నొక్కి వక్కాణించెను.

భోగైశ్వర్య ప్రసక్తానాం తయాపహృతచేతసాం

వ్యవసాయాత్మికా బుద్ధిఃసమాధౌ న విధీయతే. (2-44)

అసగా భోగైశ్వర్యములందు ఆసక్తికలవారును, వానిచే అపహరింపబడిన చిత్తముకలవారు నగు మనుజులకు ధ్యానమందు ఏకాగ్రత ఎన్నటికిని కలుగనేరదని భావము. పరమాత్మయందు చిత్తము ఏకాగ్రముగ వర్తించినపుడు మాత్రమే శేషునకు బ్రహ్మనందానుభూతి కలుగును. ఏకాగ్రత లేనిచో విశ్లేష వశమున ఆనందమునకు విఘ్నము వాటిల్లును. చంచల జలమున ప్రతిబింబము చక్కగ పడకుండునట్లు, విషయవిక్లిప్త చిత్తమున ఆత్మానంద మనుభూతము కాకయుండును. ఇది యొక గొప్ప అనర్థము. ఆనందమును గోల్పోవుట హింసాసాయముకాదు గనుక ప్రతివారును తమ మనస్సును భోగ జాలములపై పరుగిడకుండ చూడవలెను. పురుషప్రయత్నముచే నిక్కార్యమును సాధించవలెను. అనేక జన్మార్జిత దృశ్య సంస్కారమువలన మనస్సు బహిష్కృతముగనే పోవుచుండును. దానిని విచారణద్వారా ప్రయత్నిపూర్వకముగ మరలింపవలెను. కాగితము కొన్ని నెలల పర్యంతము చుట్టగాచుట్టబడి

యున్నచో, తెరచినపుడు మరల పంటనే చుట్టుకొనిపోవును. అట్లే మనస్సున్ను. దానిని వెనుకకు త్రిప్పి చుట్టు ప్రయత్నము చేయవలెను.

కుభాకుభాభ్యాం మార్గాభ్యాం వహన్తీ వాసనాపరిత

పౌరుషేణ ప్రయత్నేన యోజనీయా కుభే పథి. (వసిష్ఠగీత)

‘వాసనాప్రవాహము శుభమార్గమందు, అశుభమార్గమందును గూడ జనుచున్నది. పురుషప్రయత్నముచే అశుభమార్గమును నిరోధించి మొత్తము ప్రవాహమంతయు శుభమార్గముననే పోవునట్లు చూడవలెను’ అని వసిష్ఠులు శ్రీరామచంద్రునికి ఉపదేశించియున్నారు. ఇప్పుడు అనేకులు ఆశ్రమములకు, మఠములకు వచ్చి ‘మహాత్మా! ధ్యానమందు మనస్సు నిలుకడగా ఉండుటలేదు’ అని అచట నుండు సాధుపుంగవులతో మొఱపెట్టుకొనుచున్నారు. అది ఏదంటే అట్లు నిలుకడలేక యున్నదో, నిలుకడగ నుండుటకు ఉపాయమిట్టియో భగవానుడీ యధ్యాయమున పూనుచున్నట్లు వర్ణించియున్నాడు. (భోగైశ్వర్య ప్రసక్తానాం అనుశ్లోకముద్వారా) ఈ ఘట్టమందే గీతాచార్యుడు స్వర్గభోగములను గూడ ఖండించి యుండుట గమనింపదగినది.

“Earthly sensual pleasures multiplied by thousand are equal to heavenly pleasures.”
‘స్వర్గమనగా యేమియో గొప్ప అని మురిసిపోవలదు. ఇక్కడ ఉన్నవానికంటే కొంచెము మెరుగైన భోగములుకల ప్రదేశమే స్వర్గము. ఇంతకు మినహా ఆత్మోన్నతికి సంబంధించిన వ్యవహార మచట ఏమియునులేదు’ అని మహాత్ములు పలుకుచున్నారు. కావున ఇహలోక ప్రాభవములు కాని, పరలోక

వైభవముకాని ఆత్మశ్రేయమునకు సరిబంధకములని యెంచి ముముక్షువుగనాడు వానికొకటి అట్లులు చాచక విరాగ భావమును అధ్యసించుచు రావలెను. విషయముల కొరకై పరుగిడి విరాగము కొనితెచ్చుకొను అభ్యాసుని మనంబున చిత్త సేవిధముగ విక్షోభమునుబొందునో, ఆక్రమ పరిణామమును (Psychological change) భగవాను డీ స్థితి ప్రజ్ఞా ఘట్టమున ఎంత చక్కగా వర్ణించెనో చూడుడు.

(1) ద్వాయతో విషయాన్ పుంసః సజసేమావశాయతే
సజ్జాత్సంజాయతే కావః కామాత్కోరోఽవిజాయతే.

(2) క్రోధాద్భవతి సమ్మోహః సమ్మోహోర్జ్వుతివిభ్రమః
స్మృతిభ్రంశో బుద్ధినాశో బుద్ధినాశాత్ప్రజశ్యతి. (2-62, 63)

‘విషయభోగములనుగూర్చి చింతించునాని మనంబున మొట్ట మొదట వానిసంబంధమగు సంకల్ప ముదయించును. పిదప నాని ననుభవింపవలెనను కోరిక జనించును. తనకోరికను అడ్డుపెట్టు వానియెడ క్రోధముద్భవించును. క్రోధముచే మైకము జనించును. మైకమువలన విస్మృతి సంభవించును. దానిచే బుద్ధినాశ ముదయించును. బుద్ధిగాశముచే అధఃపతనమునుబొందును.’ కాబట్టి ఇట్టి అసర్థమునకు ఆలవాల్మైనట్టి విషయసంకల్పము హృదయమున స్ఫురించిన వెంటనే అద్దానిని పెకలించివేయవలెను. అట్టి వాడే విజ్ఞుడు. ఈ సందర్భమున నొక ఇతిహాసమును వినుడు.

పూర్వము దత్తాత్రేయులు భూమండలమున సంచారము సల్పుచుండ నొకచోట సముద్రమును జూచి దాని నీరముననే నిలబడి తరంగములను నీక్షించుచుండెను. సముద్రమధ్యమున నొకగడిసోచును ఆతరంగములు మెల్లమెల్లగ బయటకునెట్టుచు తుట్టుతుడకు ఒడ్డుకు చేర్చివైచినవి. అదిచూచిన దత్తాత్రేయు

లకు ఆశ్చర్యము కలిగినది. “ఏమి ? సమూద్రము ఇంత విశాలముగ నుండియు ఒక చిన్న గడ్డిపోచకు తనయం దాశ్రయమివ్వలేదా? దానిని వెంటనే తరిమి తరిమి బయటకు కొట్టవలెనా ? ఏమి దీని స్వార్థభావము!” అని ఇట్లాంటిచింతచుచుండ “వెంటనే యొకభావము మనస్సున స్ఫురింప “ఓహో ! వెలిసింది ! చిన్న గడ్డిపోచయేగదా అని ఈరోజు దానికి ఆశ్రయమిచ్చినాలో, రేపు మఱియొక గడ్డిపోచపడి, ఇట్లే అనేకములుపడి క్రమక్రమముగ తన స్వరూపమునే కప్పివేసి స్వకీయ గౌరభీర్యమును చూపి గొట్టునేమోయను సంశయముచే సమూద్రమిచ్చిధని. గీతార్థమును నెట్టివైచినది. ఆహా ! చక్కనిపాఠము నేర్పినది ! అదే విధముగ జీవుడు తన హృదయసరోవరమున దృశ్యసంకల్పముదయించిన తత్క్షణమే దానిని పెరికివేయవలెనా. అప్పుడు మాత్రమే హృదయము నిర్మలముగనుండి ఆత్మసాక్షాత్కారము కలుగగలదు. ఎట్టి నీతినిబోధించిన దీనమూర్తియు ! ముముక్షువులకు ఎట్టిసదుపదేశములభించినది దీనిద్వారా!” అని అనుకొనుచు తన కిట్టి మహోన్నత సాధనను నేర్పినట్టి ఆ సమూద్రమునకు సాష్టాంగనమస్కారముచేసి దానిని తన గురువుగా భావించెను. దత్తాత్రేయులకు గల 24 మంది గురువులలో సమూద్రమొకటి.

ఈ ప్రకారముగ భగవానుడు సతప్రజ్ఞుని చరిత్రయుగదనేక సాధనలను వెల్లడిచేయుచు ముముక్షువుల కత్యంతోపకరమగు మఱియొక పరమసత్యమును గూడ ఉద్ఘాటించెను. అది యేది యనిన—

“రసవర్ణం రసోఽవ్యసృ పరం తృప్త్యా నివర్తతే” (2.8)

“పరమాత్మ దర్శనముచే వాసన సమూలముగ నశించును” అని

దీనియర్థము. వాసనాక్షయము, మనోనాశము, తత్త్వజ్ఞానము, అను మూడు సాధనలను శాస్త్రములు పేర్కొనినవి. వీనితో మనోనాశమనునది వాసనాక్షయముచే సహజముగ సిద్ధించును. ఏలననగా, అనేకవాసనలు, సంకల్పములు చేరి మనస్సు ఏర్పడుచున్నది. ఏనాడు వాసనలు క్షయించినవో, అనాడు మనోనాశము సిద్ధించినదేయగును. కట్టెలు ఒక్కొక్కటి తీసి వేసినచో నిప్పు దానియంతట నదియే చల్లారునట్లు. కాబట్టి ఇక మిగిలినవి వాసనాక్షయము, తత్త్వజ్ఞానము. ఈ రెండును పరస్పరము ఒకదానిచే నొకటి పోషింపబడుచుండును. తత్త్వజ్ఞానముయొక్క సహాయముచే వాసనలు నన్నగిలుచుండును. వాసనలు క్షయించినకొలది తత్త్వజ్ఞానము వికాసము నొందుచుండును. కావున రెండింటిని ఏకకాలమందు అభ్యసించుచు రావలెను. విషయములను ఎంత నిగ్రహించినప్పటికిని దాని వాసన ఏకొంచెమో మిగిలియేయుండును. ఆ కొంచెము కూడ ఆత్మానుభూతిచే తొలగిపోవును. 'పరందృష్ట్యానివర్తతే' అను దాని భావ మిదియే. కావున తన ఆత్మస్వరూపమును గూర్చి గొగుగ మననము చేయుచుండవలెను. 'అచలోఽయం సనాతనః'—అనునట్లు సనాతనమగు ఆత్మయే తన రూపమని భావన చేయవలెను.

ఇట్టి బ్రహ్మీకృతిని అంత్యకాలమువఱకును కాపాడుకొనుచునే యుండవలెను. ఏలయనిన మాయ బలీయమైనది. అది ఓడిపోయినట్లు నటించి అమాంతముగ నొకసమయమున విగుచుకుపడును. అది నివురుగప్పిన నిప్పువలె నుండును. సాధకులు బహుభాగతగ నుండవలెను.

“The mind has the knack of making the unwary aspirant confidently think himself its master while it makes a hopeless fool of him.”

అని స్వామి శివానందులు మనస్సుయొక్క ప్రహేళిక బహుచక్కగ వర్ణించిరి. అనగా “మనస్సు అని జలంబంబ బడినట్లు సాధకునకు తోసింపజేసి ఎప్పుడో ఒకప్పుడు (సాధకుడు అజాగ్రతగ నున్నప్పుడు) అతనిని చల్లగా క్రిందకు బడద్రోయును. ఇదియే దాని ‘కెలివి’ కనుకనే భగవాను ఓ యథాయముయొక్క చివర —

“స్థిత్యాఽస్యామ నకారేఽపి బ్రహ్మవిర్యాణమృచ్ఛతి” (2-72)

అని వదించెను. ఈ ‘బ్రహ్మస్థితిని’ (ఆత్మజ్ఞానమును, బ్రహ్మవిద్య నిగ్రహమును) అంత్యకాలమందుగూడ ఎవను కలిగియుంచుకో అట్టివారు నిర్వాణరూపమగు మోక్షమును బోధించును. జీవితమంతయు చక్కని సాధన చేయగలుగునాడే అంత్యకాలమందు అట్టి ఆత్మస్థితిని కాపాడుకొనగలుగిని ఎవరను ముగిసరాదు. కావున అంత్యకాలమువఱకును మాయము నమ్మరాదు. సాధనలో అప్రమత్తుడై యుండవలెను.

పూర్వము మహమ్మదీయులలో ‘అహమ్మదీ’ అను మతగురువుండెడివాడు. అతనికి అనేకమంది శిష్యులు కలారు. జీవితకాలములో పెక్కు సాధనలుచేసిన మహత్త్వ డాతడు. ఇట్లుండ నొకపు డాతనికి అంత్యకాలము నహించువనకు. పనికిపై పరుండియుండెను. కన్నులు మూత పడిపోవుచుండెను. పడక చుట్టును శిష్యుకోటిచేరి పరిచర్య చేయుచుండిరి. ఆ సమయమున గురువుగారి నోటినుండి ఏదియో ఒక శబ్దమువచ్చుచు

చున్నట్లు వినిపించినది. జాగ్రత్తగా ఆలకింప ఆమీ నదీ 'అభీ నహీ' అనుపదములు వినిపించెను. అనగా 'ఇప్పుడేకాదు' అని దాని యర్థము. అచట చేరిన భక్తకోటికి అంతకును దానిభావ మును తెలిసికొనవలెనని కుతూహలముకలిగి గురుమహారాజు గారిని అడిగిరి. ఆతడిట్లు చెప్పెను. "భక్తులారా! నాకు అంత్య కాలము సమీపించినదని తెలిసికొని సైతాను (మాయ) నా దగ్గఱకువచ్చి 'అయ్యా! ఇంతవఱకు అనేకమందిని వారి జీవిత ములో ఏదియో యొక సమయమున నేను బుట్టలో వేసికొను చుంటిని. నీవు ఒక్కడవే బహుజాగ్రత్తగ నున్నవాడవై నా వలలో పడకుండ తప్పించుకొంటివి! ఓహో! ఎంతగట్టివాడ వయ్యా!' అని పలుకగా నేను 'అభీ నహీ' ఇప్పుడేకాదు అని దానికి జవాబిచ్చితిని. అనగా 'నేనింకను నిన్ను జయించినట్లు చెప్పుకొనలేను. ఏలయనిన, ఇంకను ఒకటిరెండు శ్వాసలు బాకీ యున్నవి. ఈ లోపల నేను అజాగ్రత్తగ నున్నచో తత్తణుమే నీవు నన్ను మోసగించగలవు. చివరిశ్వాసవఱకు కూడ నిన్ను నమ్మరాదు' అని దానితో చెప్పితిని" అని పలికి గురువు నిర్యాణము బొందెను. శిష్యు లది విని తాముకూడ తమ సాధనల నియమములో బహుజాగ్రూకులై మెలగిరి. ఆనకట్టలో ఒక చిన్నరంధ్రము పడిన చాలును. దానిగుండ నీరు ప్రవహించి అదియే క్రమక్రమముగ పెద్దదై తుదకు కట్టనేభేదించివేయును. అట్లే మనస్సును నిగ్రహించునపుడు అది ఒకింత నియమోల్లంఘనమునకు అనుజ్ఞ నడుగును. అపుడు జాగ్రత్తగ నుండవలెను. దానికి ఏ మాత్రము సందు ఇవ్వరాదు. శంకరాచార్యు లీ సందర్భమున వచించిన వాక్యములను వినుడు.

అక్షయ్యతం చేద్యతి చిత్తమివత్
 బహిర్ముఖం సన్నివతేత్త త సతః
 ప్రమాదతః ప్రయ్యత కేళికందుకః
 సోపానపట్క్వా వతితో యథా తథా.

(వివేచనామణి)

“మేడమెట్లలోని పై మెట్టుపై బంతుపడినది. ఒక్క మెట్టు బారినది. అంతమాత్రమేయని అనుకొనుటకు పీలులేదు. పొయినన ఆ బంతి అచటనుండి ఇంకొకమెట్టు జారును. ఇంకొక మెట్టు జారును. అట్లే క్రమక్రమముగ జారి తుట్టుతుడకు క్రింది మెట్టునకు వచ్చును. ఇవిధముననే పరమాత్మ రూపాత్మ్యమునుండి మనస్సు ఒకింత మరలి బహిర్ముఖమైనచో క్రమముగ అంతరించిదిగజారిపోవును. కావున లక్ష్యమునుండి మనస్సును మరల్చి రాదు” అని శంకరులు హెచ్చరించిరి. పల్లవు ఇంట్లో పగమ పడసోపానపటము అను ఆటను గవ్వలతో ఆడుచుంచునుగా! అందులో కొన్ని నిచ్చెనలు, కొన్ని పాములు ఉండును. నిచ్చెన వచ్చినపుడు పైకిఎక్కును. పామువచ్చినపుడు క్రిందకు దిగును. ఎంతయో ప్రయాసపడి ఒకడు నిచ్చెన్లుఎక్కి ఎక్కి 99 స్థానము వఱకు వచ్చెను. 100 వ స్థానములో ఒక పెద్ద పాము ఉన్నది. అమాంతముగ దానినోటిలోపడి దిగిదిగి 1 వ స్థానమునకువచ్చి చేరెను. అట్లేయుండును చివరి కాలములో సాధనయందు ఆజాగ్రతగ నుండువారి పరిస్థితి. కనుకనే శ్రీకృష్ణపరమాత్మ ‘అత్థి స్యామస్తకాలేఽపి’—అంత్యకాలమువఱకు కూడ పరమాత్మ సాధన విషయములో బహుజాగరూకులై యుండవలెను అని సాధకులకు హెచ్చరిక (Warning) చేసెను. ఈ అధ్యాయములో

అనన్యసామాన్యమై మహాత్కృష్టమైనట్టి ఇట్టిబోధను మొదటనే చేయక శ్రీకృష్ణుడు ఒకింత సేపు వేదియుండెను.

శిష్యుని హృదయపరిణామమును గమనించుచుండెను. భక్తి ప్రపత్తులచే హృదయము ద్రవీభూతముకాగా అప్పుడు బోధించెను. ఏలయనిన అర్జునుడు అహం మమ ప్రత్యయబద్ధుడై యుద్ధములో తనవారు చచ్చెదరని, దానిచే వర్ణసంకరమేర్పడునని తద్వారా పితరులు లుప్తపరిణోదకులు అగుదురని పెద్ద ధర్మశాస్త్రములను చదివి మొట్టమొదట ప్రజ్ఞావాదనలు కావించెను. కాని ఆ వాదనలచే సతిని శోకము పోలేను. ఇక ఈ అధ్యాయ ప్రారంభముగా అర్జునుడు ధర్మసమ్మాధ చేతన్నుడై కృష్ణుని పాదములపై న్రూఢింపెను. అప్పుడు సతే కృష్ణుని బయల్పెట్టినది. అట్లే కర్మత్వాహంకారములు కలిగియున్నంతవఱకు ఎవరికిని భుజియు పోలుగదు; పైగా ధర్మమును వారు వక్రముగా అసవ్యముగా అనియు చేసికొనుచుందురు. ఇంతియేకాదు, అహంకారముతో 'అంతయు నాకు తెలియును' అనుకొను సంతపగగు మహాత్ములు వారికి జ్ఞానోపదేశము చేయరు. ఎప్పుడు వినప్రమత్తై గురువుల పాదముల ప్రమోల వ్రాలుదురో అప్పుడే గురుసాపదేశము లభించును. గురుసాపదేశముద్వారా నిత్య, సత్యవస్తుజ్ఞానముచే శాంతి చేకును. దుఃఖరాహిత్యము సంభవించును. నిత్యవస్తువునందే శాంతికలదు. అనిత్యములగు దేహము లుదలి యభిమానమును వీడి నిత్యమగు ఆత్మవస్తువును ఆశ్రయించువానికే పరిపూర్ణముగు శాంతి లభించునుగాని తదితరులకు గాదని ఉపనిషత్తు లీ క్రింది విధముగ నుద్ఘోషించుచున్నవి-

నిత్యో నిత్యానాం చేతనశ్చేకవానా

మేకో విహానాం యో విదధాతి తామసా

తమాత్మస్థం యేననువశ్య నిధీరా

సేషాం కాన్తి కృత్వతి నేతరేషామ్

(కఠోపనిషత్)

ఈ అధ్యాయారంభమున శ్రీకృష్ణమూర్తి అర్జునునకు గావించిన బ్రహ్మజ్ఞానోపదేశముచే, ఆత్మానాత్మస్వరూప విచారణచే జీవునకు మరణభయము తొలగిపోవుచున్నది. ప్రపంచములో గల భయములన్నిటిలోను మరణభయము అతి తీవ్రమైనది. మరణమును మాట వినుటతోడనే జనులు భయభ్రాంతులగుచున్నారు. ఆ భయమును గీతాచార్యుడు సంపూర్ణముగ తొలగించివేసెను. 'చనిపోయెను' అను వాక్యములోని చనుట అను పదమునకు పోవుట-వెళ్ళుట అను అర్థము కలదు. అనగా జీవుడు ఒక దేహమును వదిలి మఱియొక దేహమును గ్రహించుటకు ఇంకొక చోటునకు వెడలెనని అర్థము. దీనిలో నశించుట అను అర్థము లేనేలేదు. కావున మరణమునగా పాతవస్త్రములను వదిలి కొత్తవి ధరించుటయను అపూర్వసత్యమును భగవానుడు ప్రస్తుతముచేసి అజ్ఞానజీవుల భయమును రూపుమాపెను. ఆత్మ ఒకటితప్ప ప్రపంచములోని ప్రతివస్తువు షడ్భావవికారములకు లోనై యుండును. శరీరమున్న దృశ్య ప్రపంచములో సంతర్భాగమే కావున, అదియు ఈవికారముల నుండి తప్పించుకొనజాలదు. కాబట్టి అది వుట్టుట గిట్టుట కలిగి యుండును. ఆత్మకూత్రము నిర్వికారమై యెన్నఁడును మించుకు శీతలత్వ మెట్లు స్వభావమో, అగ్నికి ఉష్ణత్వ మెట్లు స్వభావమో అట్లే శరీరమునకున్న జననమతనముల స్వభా

వములై యున్నవి. కాబట్టి మరణమునుగూర్చి యెవరును భయపడ నవసరములేదు.

రామతీర్థు లొకప్పుడు ఒకానొక సభలో ఉపన్యసించు చుండ మధ్యలో ఎవరో ఒక చీటి జెచ్చి వారికి అందజేసిరి. రామతీర్థు లది చదువుకొని దానిని ప్రక్కనబెట్టి మరల ఉపన్యాసమును కొనసాగించెను. సభ పూర్తిఅయిన వెనుక ఒకరు 'అయ్యా ! ఆ చీటిలోని విషయమేమి ?' అని రామతీర్థుల నడుగ నాకు ఒకడే గుమాగుడు కలడు. అతడు మరణించెనను వార్త దానియందు గలదు' అని చెప్పెను. 'దానిచే తమకు దుఃఖము కలుగలేదేమి ?' అని వారడుగ 'నిప్పు వేడిగానున్నది' అను వార్తచేగాని 'మంచు చల్ల గానున్నది' అను కబురుచే గాని ఎవరికైనా సోకము జనించునా? జనింపదు. ఏలయనిన అవివానికి సహజ గుణములు. అట్లే పుట్టినవస్తువు గిట్టినది అనువార్తచే నిజ్ఞులకు దుఃఖమెన్నటికిని కలుగదు. ఏలయనిన 'జాతన్య హి ధ్రువోన్మృత్యుః' అను గీతావాక్యానుసారము పుట్టిన దేహము ఎప్పుడికైనను నశించియే తీరును అని రామతీర్థులు గంభీరముగ పలికిరి. మూచికిరా ! మహాత్ములయొక్క అనుభూతి వాక్యము 'లెట్లుండునో ! ఇంతవఱకు దేహమునుగూర్చి విచారించితిమి. ఇక ఆత్మయో సంశరహితమైనది. షడ్భావవికారములు లేనిది. శాశ్వతమైనది. సగాతనస్వరూపము. ఈ సత్యమునే క్రింది గీతాశ్లోకము నిగూఢించుచున్నది.

న జాయతే మ్రియతే వా కదాచి

న్నయం భూత్వాభవిత్ వా న భూయః

అజో నిత్యత్వాశ్చతోఽయం పురాణో

న హన్యతే హన్యమానే శరీరే.

ఇట్టి ఆత్మయే జీవుని యథార్థస్వరూపము. జీవుడు 'దేహి'యే కాని 'దేహము'కాదు. వస్త్రమును ధరించువాడేగాని వస్త్రము కాదు. ఇంటిలో ఉండువాడే కాని ఇల్లుకాదు. పొలమును (క్షేత్రమును) చూచువాడేగాని పొలముకాదు. ఉపనిషత్సంగమైన ఇట్టి నిగూఢతత్త్వమును జనసామాన్యమునకు న్యాసిగుజేసి (broadcast చేసి) తద్వారా ధైర్య, వీర్య, గాంభీర్యములను కలుగజేసినట్టి శ్రీకృష్ణపరమాత్మకు మనఃమౌళిక హార్దిక నమోవాకములు. ఇట్టి ఆత్మబోధచే మనుజునకు ఎంతో ధైర్యము నిర్భయత్వము కలుగునో ఒక చిన్న ఇతిహాసమును చెప్పెదను వినుడు—

పూర్వము అలెగ్జాండరు చక్రవర్తి అనేక దేశములను జయించి తుట్టతుడకు భారతదేశమునుగూడ జయింప నని సింధునదీప్రాంతమున ఆడుగుపెట్టెను. ఆ నదీతీరమున ఒకానొక తపస్వి నివసించుచుండెను. అలెగ్జాండరు పై న్యనమేత్తుడై ఆ మార్గముగుండ బోవుచుండ ఆ బ్రహ్మనిష్ఠు డచ్చొటనే కూర్చొనియుండెను. లేవలేదు. సామ్రాజ్యాధిపతియగు తన్ను జూచి లేవలేదను నెపమున అతని శిరస్సు ఛేదించివేయుటకై అలెగ్జాండరు తన ఖడ్గమును పైకిదీయ, ఆ సాధువు పకపక నవ్వెను. అంతట అలెగ్జాండరు చకిత్తుడై 'నిన్ను చంపుటకు ఉద్యమింప నీవేల నవ్వుచున్నావు? ఇట్టి వైపరీత్యమును నే నెన్నడును గాంచలేదే! నవ్వుటకు కారణమేమి' యని యడుగ నా ఋషివుంగవు డిట్లు వచించెను—'నీవు నన్ను చంపెదనంటివి. అందులకు నాకు పట్టరాని నవ్వు వచ్చినది. ఏల యనిన, నేను నిత్య సత్య ఆత్మస్వరూపుడను.

నైవం చిన్తన్తి శస్త్రాణి నైవం దహతి పావకః

నచైవం కైదయన్త్యాపో న శోషయతి మారుః: (2-29)

నేను శస్త్రములచే ఛేదించబడువాడనుకాను, అగ్ని చే దహింపబడువాడనుకాను, నీటిచే తడుపబడువాడనుకాను, గాలిచే ఎండింపబడువాడనుకాను. నేను సచ్చిదానంద పరిశుద్ధస్వరూపును. భౌతికశక్తులు నన్నేమియు చేయజాలవు. అని తీనిగ పలికెను. అలెగ్జాండరు దిగ్భ్రమజెంది భారతదేశములో మృత్యువునుగూడ ఛిక్కిరించునట్టి మహిమాతిశయము గలిగిన జనులుగ్నా రే! ఆహా! ఇట్టి ఆధ్యాత్మిక వైభవముతో గూడిన పరమ పావన ప్రదేశముపై దండెత్తుట అపచారము! నైతికసంపత్తిచే తులతూగు మహన్నుల కాలవాలమైన భారతదేశమున కివియే నా జోహారులు! అని మొక్కి వెనుకకు మరలిపోయెను.

ఇంత ధైర్యము, ఇంత నిగ్భయత్వము ఆత్మజ్ఞానముచే దప్ప మఱి దేనిచేతను గలుగనేరదు. 'ద్వితీయాప్యభయం భవతి' అను శ్రుతిప్రకారము ఆత్మకంటె వేరుగ మఱియొక వస్తువు సత్యమని నమ్మినచో పెరిగిన భయ ముదయించును. అజ్ఞానజనులు దృశ్యమును సత్యమని నమ్మి భయమును, దుఃఖమును పొందుచున్నారు. జ్ఞాని దృశ్యమును సర్వరముగను, ఆత్మను శాశ్వతముగను నమ్మి నిర్భయత్వమును, అనంతానందమును బడయుచున్నాడు. కావున మనుజునకు బలవీర్య తేజములు ఉత్సాహ గాంభీర్యాదులు ఆత్మజ్ఞానమువలననే కలుగగలవు. వివేకానందులు చెప్పినది చూడుడు—

"It is strength and strength that we want and the first step in getting the strength is to

uphold the Upanishads and believe that I am the Atman."

‘మనకు కావలసినది బలము, బలము! అట్టి బలమును సంపాదించుటకు ఏకైక మార్గము ఉపనిషత్తులను విశ్వసించి తాను ఆత్మనని తలంచుటయే.’ కనుకనే శ్రీకృష్ణపరమాత్మ దుర్బలత్వమును, నిరుత్సాహమును బొందియున్న అర్జునునకు ఆత్మజ్ఞానమునే మొమ్మొదట ఉపదేశించుటకు కారణమైనది.

నైతికముగను, ఆధ్యాత్మికముగను గొప్ప పతనమును బొందియున్న ప్రపంచమున కిట్టి బ్రహ్మవిద్య, ఆత్మతత్వోపదేశము ప్రస్తుతకాలమున ఎంతేని అవసరమైయున్నది. ప్రపంచములో ఎన్ని విద్యలున్నను శాంతిని ప్రసాదించు విద్యకే మనము అధిక ప్రాధాన్య మివ్వవలసియున్నది. “అధ్యాత్మ విద్యావిద్యానాం” ‘విద్యలన్నిటిలో అధ్యాత్మవిద్యయే నేను’ అని గీతాచార్యుడు చెప్పియున్నాడుకదా! కావున అట్టి బ్రహ్మవిద్యకు ప్రోత్సాహమొసంగి, నిత్యసత్య ఆనంద స్వరూపమగు ఆత్మనుగూర్చి జాగుగ మననము చేయవలెను. అన్నియు నశించినను నశింపనిదియు, మార్పుజెందనిదియు నగు ఆత్మయే తానుగాని దేహాది దృశ్యపదార్థములు తానుగాదని మరల మరల భావనచేయుచుండవలెను. గీత రెండవ అధ్యాయము బోధించిన మహోన్నత సత్య మిదియే.

గీత ఉపనిషత్సారమని చెప్పుట కిట్టి బోధలే నిదర్శనములు. చూచుటకు చిన్నదిగానున్నను ఈ గీతాగ్రంథమున సమస్తశాస్త్రములయొక్క సిద్ధాంతములన్నియు క్రోడీకరింపబడి సాధనానుకూలముగ వచింపబడినవి యగుటచే నిది చాల

గొప్ప గ్రంథమే యగుచున్నది. మఱియు సర్వప్రాణులయొక్క జీవితోద్ధరణకు వలసిన సాధనసంపత్తి, జీవితములో వారెదుర్కొను సమస్యలు, ఆ సమస్యలను పరిష్కరించుమార్గములు, ప్రతిజీవియు ఉన్నతస్థితికి ఆనందభావమునకు పోవుటకు సహాయపడు సూత్రములు సవివరముగ ఇందు ప్రతిపాదించబడుటచే సర్వులకును ఇది జీవితమిత్రుడు (Life companion) గా నుండుచున్నది. వెయ్యేల.

‘ఏకం కాత్రం దేవకీపుత్రగీతం’

అను వాక్యము ముమ్మాటికిని సార్థకమేయగును-మహాశయు లారా! ఇట్టి పరమపవిత్రగ్రంథమును మీరు పఠించి ఇతరులు కూడ పఠించునట్లుచేయుడు. గీతాజ్ఞానమును తాను తెలిసికొని ఇతరులకుకూడ అద్దానిని ప్రసాదించు సద్బుద్ధి గలిగియుండు మహనీయుడు తనకెంతో ప్రియతముడని భగవానుడు స్వయముగనే పలికియున్నాడు. కావున ప్రతిరోజు గీతా పారాయణము, గీతాధ్యయనము చేసిన తదుపరియే ప్రసాదమును భుజించు నియమమును ఏర్పఱచుకొనవలెను. మొత్తము చనువలేనిచో ఒక అధ్యాయముగాని లేక కొన్ని శ్లోకములుగాని భక్తిపూర్వకముగ చదివినచాలును. అయితే అర్థము బాగుగ మననము చేయుచుండవలెను. హృదయ పరిణామము కలిగిననే గీతాధ్యయనము సార్థకమైనట్లుగును. కరుణామూర్తియగు సర్వేశ్వరుని కృపచే జనులలో భక్తిజ్ఞాన ప్రైరాగ్యాదు లభివృద్ధి నొంది గీతాసక్తి పెంపొంది తద్వారా వారు మోక్షమునకు సన్నిహితు లగుదురుగాక !

ఓం తత్ సత్.

3-వ అధ్యాయము కర్మ యోగము

భగవద్గీత మూడవ అధ్యాయమును కర్మ యోగమును గూర్చి నేడు విచారింపబోవుచున్నాము. వేదమువలె నీతి శాస్త్రము త్రయాత్మకముగ విభజింపబడినది. నేదముఖ్యముగా భాగము సంహిత. అది కర్మప్రతిపాదకము. దేహపాపభాగము బ్రాహ్మణము. అయ్యది ఉపాసనా ప్రతిపాదకము. మాంసపాపభాగము ఉపనిషత్తులు. అవి విజ్ఞాన ప్రతిపాదకములు. అట్లే వేదసారముగు భగవద్గీతయు త్రిభాగరూపముగ (క్రిష్ణార్జునముగ) వెలయుచున్నది. అందు ప్రథమపట్కము కర్మయోగమునుబెల్పును. ద్వితీయపట్కము భక్తియోగమును ప్రతిపాదించును. తృతీయపట్కము జ్ఞానయోగమును బోధించును. అయితే కర్మయోగమునందు భక్తి జ్ఞానములున్న అంశము రూపములై గోణముగ నుండును. అట్లే భక్తియోగమునందు కర్మజ్ఞానములున్న, జ్ఞానయోగమునందు కర్మభక్తియున్న ఇమిడియుండును. వానిని ప్రత్యేకముగ వివరియవలయును.

భగవద్గీతయందు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ కర్మయోగము యొక్క ప్రాశస్త్యమును అచటచట విశదీకరించుచుపోయినను ప్రత్యేకముగ ఒక అధ్యాయమునంతయు ఇచట చాక్షుశింధి వినియోగించినవాడాయెను. అదియు చాదాపు గీత ప్రాసంగికముననే. ఏలయనిన శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క ప్రథమాశయము

అకర్మణ్యుడై రథమున చతికిలపడియున్న అర్జునుని లేపి (యుద్ధాది) కర్మలయందు ప్రవేశపించుటయే యగును. దాని కొఱకై మొట్టమొదట చెండవ అధ్యాయములో న్యన్యరూప జ్ఞానమును బోధించి, అటుపిదప అట్టి ఆత్మభావముతోడై వ భావముతో గూడి అనాసక్తముగ కర్మనాచరింపుమని ఈ మూడవ అధ్యాయములో తెలిపెను. ఈ ప్రపంచమున కర్మ చేయక ఎవరును ఒక్కక్షణమైనను ఉండజాలరు.

స హ కల్పిత క్షణమపి జాతు తిష్ఠత్యకర్మకృత్

కార్యతే హ్యవశః కర్మ నర్వః ప్రకృతి జైర్లుజైః. (3-6)

అయితే ఆ కర్మను యోగముగా మార్చుపద్ధతి నేర్చుకొనినచో కర్మ బంధపేతువు కానేరదు. కర్మను ఎవ్విధముగ ఆచరించిన జీవుడు బంధింపబడెనో ఆ పద్ధతి ఈ అధ్యాయమందు చెప్పబడి నది. కర్మ వేటు, కర్మ యోగము వేటు. అహంభావముతో, ఫలం పోషణతో, సక్తముగ నాచరింపబడినదికర్మ. అదియే నిరహంభావ ముతో, ఫలాభిసంధిరహితముగ, అనాసక్తముగ, దైవార్పణ బుద్ధితో నాచరింపబడినచో కర్మ యోగముగా మారిపోవును. ఏలయనిన అచుడది జీవుని పరమాత్మతో కలుపును (యుజ్యతే ఇతియోగః). అట్టి అనాసక్తకర్మకే 'యజ్ఞ' మను చక్కటి నామధేయము భగవానుడు గీతయం నొసంగెను. మఱియు,

యజ్ఞార్థాత్కర్మణోఽన్యత్ర లోకోఽయం కర్మబన్ధనః. (3-55)

అని తెలుపుచు, అట్టి యజ్ఞముకొఱకు గానట్టి కర్మయంతయు బంధపేతువేయగుననిపలవిచ్చెను. ప్రపంచములో ఎక్కువమంది ప్రవృత్తి మార్గముననే యుండియుందురు. కేవలము నివృత్తిని ఆశ్రయించి నిరంతర భ్యాసనిష్ఠులందు నిర్వికల్ప సమాధులందు

కాలముగడువువారు చాల అరుదుగా నుందురు. కాబట్టి ఎటు తిరిగి అందఱును కర్మ చేయవలసియేయుందురు. చేయుచున్నాను కూడను. అట్టిచో ఆకర్మను యజ్ఞముగ ఏలమాన్చుకొనరాదు? బంధహేతువును మోక్షహేతువుగ ఏల పరివర్తనమొనర్చుకొనరాదు? అదియే కర్మను అనాసక్తముగ, దైవార్పణబుద్ధిలో చేసినచాలును. అదృశ్యముగు ఫలితము కలుగును. ఈక్షోకమును తెలిసికొనియే జనకుడు మొదలైనవారు రాజ్యములనుగూడ పరిపాలించిరి. గీతారహస్యమగు ఈ అనాసక్తిని ఆశ్రయించియే సాక్షాత్ భగవానుడున్న 'ప్రీన్ లోకాన్ పాలయామ్యహమ్' "మూడులోకములను పాలించుచున్నాను" అని నుడిచెను. అట్టిచో ఒక చిన్న గృహమును, గృహవ్యవహారములను మనుజులు పాలింపలేరా? ఇట్టి అసంగత్వమును బోధింతుటకే శ్రీకృష్ణమూర్తి 'కర్మయోగ'మను ఈ అధ్యాయమును ప్రారంభించెను.

కర్మలను త్యజించివేసి సోమరిగ కూర్చుంటు భగవానుని ఆశ్రయముకాదు.

‘శయోస్తు కర్మసన్నాపాత్కర్మయోగో విశిష్టతే. (౪-2)

అనుచు కర్మలను విడుచుటకంటె చేయుటయే మేలని శేల్వి చెప్పివై చెను. వారివారి స్వకర్మలను వారు ఆచరించుకొనుచు దైవార్పణబుద్ధికలిగి, వానిలో తగుల్కొనక, కర్తృత్వమును వహించకనుండినచో, ఆ కర్మలన్నియు పూజలుగాను, యజ్ఞములుగాను మారిపోవును (work is worship). అనగా పాకీవాడు పాకీపని చేసికొనుచు, మాదిగవాడు చెప్పలుగట్టుకొనుచు, పంటవారు పంటచేసికొనుచు, వర్తకుడు వ్యాపారము చేసికొనుచు, ఆఫీసరు ఉద్యోగముచేసికొనుచు, పురోహితుడు

పౌరోహిత్య మాచరించుకొనుచు తరించుటకు అవకాశములు కలవని గీత బోధించుచున్నది. కనుకనే కాబోలు శ్రీకృష్ణుడు బండితోలుపని స్వీకరించి అదియు ఏమంతతక్కువైనవని కాదని ఋజువుచేసెను. అంతియేకాదు సంధ్యాకాలమున యుద్ధమును విరమించి అందఱును అర్ఘ్యప్రదానము లిచ్చుచుండు సమయమున ఆ గుఱ్ఱములకు తగిలిన గాయములను నదిలో కడిగి తదుపరి వానికి గుగ్గిళ్ళు పెట్టుచుండువాడు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ. కావున ఫలాని కర్మ తక్కువని ఎక్కువని భావింపరాదు. అన్నియు పవిత్రములైనవే. వానిని ఒనర్చు పద్ధతీయందు మనోభావమునందు మార్పు రావలెను.

“You shall be judged ultimately not by the kind of work you do, but by the spirit in which you do it” (నీవు ఏపనినిచేయుచున్నావని దైవము ప్రశ్నింపదు. ఏ భావముతో చేయుచున్నావని ప్రశ్నించును.) గీతయొక్క గొప్పతనము ఇచటనేయున్నది. అది ఏమి చేయవలెనని ఆదేశింపదు. ఎట్లు చేయవలెనో ఆదేశించును. అత మాత్రమే. వేదాంతమును వ్యవహారస్థాయికి దింపుటయు, వ్యవహారమును వేదాంతస్థాయికి లేపుటయు గీతయొక్క చాతుర్యము. అట్లుండుటవలననే అయ్యది సర్వజనాదరణీయంబై చెన్నొందుచున్నది. గీతయంతయు వినిన తర్వాత అర్జునుడు జోలి యెత్తుకొని భిక్షాటనముచేయుచు అరణ్యములకు పారిపోలేదు. గణరంగమున నూతనోత్సాహముతో దుమికి క్షుత్రియోచితముగ తనయుద్ధకార్యమును ఆసందముగ నెరవేర్చెను. చూచితిరా! గీతోపదేశము మనుజునియందు

తెచ్చిన మార్పు! మూలుగుచు ఒక మూల కూర్చున్న వానిని లేపి కర్తవ్యనిష్ఠునిగ నొనర్చిన ఘనత గీతకే చెల్లును; ఇట్లు ఒక్క అర్జునుడేకాదు, భూతకాలమం బలవనో ఈ ధర్మ రహస్యమును గుర్తెఱచి, ఈ నిష్కామ కర్మాచరణ గూఢ మగు దివ్యోపధమును భుజించి, వారివారి వ్యవహారములను, గృహకార్యములను, లోకకార్యములను, అశాసిత క్షముగ (unattached) నాచరించి శాంతిసౌఖ్యములను పొందెను. ఇప్పుడును బడియుచున్నాడు. మున్ముందును బడియుగలడు. 'గీత' పఠనముగావించినచో మాబిడ్డలు సన్ననినది అత్యముఖ్య పారిపోవుదురేమో' యను భంగ ఎవరికిని ఉండునవసరము లేదు. ఏలయనెన గీతను సాక్షాత్తు (direct) గ నొనర్చి అర్జు నుడే ఆ పనిని చేయలేదు. శ్రేణిమును నిలబడి కర్తవ్యమును జీలించెను. మఱియు, యోగః కర్మసుకృతంశం-కర్మలంఘనో నేర్పరితనమే యోగమనెన గీత నొనర్చెను. తావున గీతాశ్రవణ ముచే మాదిగవాడు చెప్పలను ఇంకను బాగుగ బుద్ధుగలడు. పంటవాడు ఇంకను చక్క-గ పంటచేయగలడు. వర్తకుడు ఇంకను చక్క-గ వర్తకముచేయగలడు. (షూనము Black Market లేకుండ అని భావము). ఈ ప్రకారముగ కర్మవర్జిత భౌతిక, ఆధ్యాత్మికరంగములు రెండు లేవనయ్యెను, ఒకటి యనియు, భౌతికరంగమున ఆధ్యాత్మికతను వ్యాపారజీయ వచ్చుననియు సోపవత్తిగ బూజువుచేసి, ఆ రెండింటిమధ్యనున్న అభాతమునకు ఒక చక్కటి సెతువును (నానాధా) నిర్మించి నది యాయెను. ఇదియే గీతరహస్యము ఘనము.

సామాన్యముగ మనుజులయొక్క స్వభావము మూడు విధములుగ నుండును. కొందఱి స్వభావము భక్తిరసాత్మకము (emotional) గ నుండును; కొందఱిదిక్రియాశీలమై (active) యుండును. మఱి కొందఱికిది విచారణాత్మకము (rational) గ నుండును. మొదటి తరగతివారు ఎక్కువగ పూజారాధనాదులగుచు, భజనకీర్తనాదులందు మక్కువగలిగియుందురు. రెండవ తరగతివారు సేవాత్మకర్యములందు ప్రీతి గలిగి యుందురు. మూడవ తరగతివారు తమదేశ క్రిని ఉపయోగించి ఎక్కువగ తత్త్వవిజ్ఞానము గావించుచు దానియందే అభిలాష గల్గియుందురు. సామాన్యముగ జేర్చుచున్నచో వీరినే భక్తిమార్గమని, కర్మమార్గమని, జ్ఞానమార్గమని చెప్పవచ్చును. ఈమూడు మార్గములను సూక్ష్మము గీతయందు ఉద్ఘాటముగ తెలిపియున్నారు. మోక్షప్రాప్తికి ఈమూడున్న ఆవశ్యకములేయగును. ఇదివరలో తెలిపిన లాగున ఈమూడున్న ఒకదానికి మఱియొకటి పెనవేసికొని యున్నవి. పశ్చేకముగ వివరింపబడుటకువీలులేదు. అయితే ఒక్కొక్కరియందు ఒక్కొక్కటి అధికముగ నుండును. తక్కినవి అల్పములుగ నుండును. ఇంతమాత్రమే. ఒకమిదై కట్టవలెననిన ఇటుక, సున్నము, కొయ్య ఎట్లు అవసరమో, అట్లే మోక్షసాధనిర్మాణమునకు భక్తి, జ్ఞాన, కర్మలు మూడున్న అవసరములై యున్నవి. ఈమూడున్న ఎవనియందు మేళవించియుండునో, అట్టివాడు అమృతముగ శక్తి సామర్థ్యములు కలిగియుండును. అతడే పరిపూర్ణ మానవుడు, మోక్షాధికారియ. అనగా శంకరాచార్యుల వారికి మేధాశక్తి, బుద్ధిసంపత్తి హృదయము, జనకుసంపత్తి సమామకర్మతత్పరత గలిగియుండవలెను. (one should

possess the head of Shankara; the heart of Buddha and the hand of Janaka). సాధకుడు అన్ని యోగములను గలిగియుండుటయే భగవానునిమతము. ఈతని ఆశయమును శ్రీకృష్ణపరమాత్మ ఈ క్రింది శ్లోకము ద్వారా గీత 11వ అధ్యాయముయొక్క చివరిభాగములో తెలిపియున్నాడు.

మక్కుర్మకృష్ణతృప్తమో మద్భక్త స్సజ్జవర్జితః

నిర్వైరస్సర్వభూతేషు యస్సమామేతి పాణ్డవ.

(11-55)

“ఓ అర్జునా! ఎవడు నాసంబంధమైన కర్మలను చేయునో (కర్మ యోగము), నాయంచే మనస్సు నిలుపునో (ధ్యానయోగము), నాయెడల భక్తి కలిగియుండునో (భక్తియోగము), దృశ్య పదార్థములందు సంగము (attachment) లేకుండునో (జ్ఞానయోగము), సమస్త ప్రాణికోట్లయెడల దయ కలిగియుండునో, అట్టివాడు నన్ను పొందును.” ఈశ్లోకమునందు అన్ని యోగములను కలిపివేసి భగవాను డుపదేశించెను. కాబట్టి అన్ని యోగములు, అన్ని మార్గములు అవసరములే యగునని భావము.

అయినను, నేడు మనము కర్మయోగమును గూర్చి ప్రత్యేకముగ విచారించుచున్నాము. అన్ని యోగములకును ఇది పునాది అయి యున్నది. కర్మ నాచరింపక, కర్మచే చిత్తశుద్ధిని బడయక ఎవరును నైష్కర్మ్యరూపమగు పరమస్థితిని, కైవల్యమును బడయజాలరని శ్రీకృష్ణుడు ఈ అధ్యాయ ప్రారంభమున ఘంటాపథముగ చెప్పివై చెను.

‘న కత్మణా మనారమ్భనైష్కర్మ్యం పుడషోఽక్నుతే.’ (3-4)

కొందఱు సోమరులు ఏ కార్యమున్ను చేయక, కర్మేంద్రియములను బిగబట్టి, ఒకమూల ముడుచుకొని కూర్చొని (జగత్తు

మిథ్య కనుక) తాము పరమమైనైరాగ్యము నవలంబించియున్నామని చెప్పకొనుచు మనస్సుతో మాత్రము ముల్లోకములందును సంచరించుచుండుట. అట్టి కపటభక్తులను ఈ అధ్యాయమున బొగుగ ఖండించివైచిరి. మిథ్యాచార్యులని వారికి తగిన గామధేయమున్ను భగవాను డొసగెను—

కర్మేన్ద్రియాణి సంయమ్య య ఆస్తే మనసా సురన్

ఇన్ద్రియార్థాన్విమూఢాత్మా విభ్యాదారః న ఉచ్యతే. (3-8)

కర్మ చేయుటగాని, చేయకపోవుటగాని ప్రధానముకాదు. హృదయమందలి వాసనలు తొలగుటయే ప్రధానము. మనస్సునందలి మాలిన్యము నశించుటయే ప్రధానము. చిత్తమందలి రాగద్వేషములు వీడుటయే ప్రధానము. అవి తొలగ నప్పుడు ప్రపంచమును విడిచి ఏకాంతమునకు పరుగెత్తివెళ్ళి గిరిగర్హారములలో కాపురముండినను, కర్మేంద్రియములన్నింటిని బంధించివైచి కూర్చున్నను ఏ కర్మయు ఆచరింపక నుండినను మనుజుడు బద్ధుడేయగును. ఏలయనగా అప్పుడు మనస్సు మలిసనకల్పములు చేయుచునే యుండును. ప్రపంచమంతయు తిరుగాడుచునేయుండును. వాసనలు విజృంభించుచునేయుండును. అట్లుగాక, రాగద్వేషములు తొలగినప్పుడు, మనస్సునందలి మాలిన్యము నిశించినప్పుడు, వాసనలు ఉడిగినప్పుడు మనుజుడు మహాజన మధ్యమున సున్నప్పటికిని నిరంతరము కర్మ శీలించుచున్నప్పటికిని ముక్తుడే యగును.

ఆస్త్యేన్ద్రియాణి మనసా నియమ్యారభతేర్దువ

కర్మేంద్రియైః కర్మయోగ మనక్త ప్స విశిష్యతే. (3-7)

అను శ్లోకముద్వారా భగవానుడు పై భావమున పృథ్వీక
రించెను. ఇదియొక గొప్ప పరమార్థ రహస్యము. దీనిని తెలిసి
కొనక జనులు అకర్మణ్యులై పృథ్వీముగ కాలమును గడిపి
వేయుచున్నారు. అధ్యాత్మికరంగము సోమరులకు అలవాటయై
పోవుచుండుటజూచి తిలక్ మహాశయుడు సహంపతీక 'గీతా-
రహస్య' మను పేరిట నొక మహాగ్రంథమును వ్రాసి కర్మ
యోగముయొక్క ప్రాశస్త్యమును లోకమునకు చాటెను.
మహాత్మాగాంధీజీ కూడ గీతాశయము 'అనాగతి కర్మ
యోగమే'యని చెల్లడించి తన గీతావ్యాఖ్యానమునకు అ
సక్తియోగ మని పేరుపెట్టెను. ప్రారంభమున దుష్కర్మనుండి
సత్కర్మకు మారవలెను. అట్లుపిమ్మట సత్కర్మనుండి
సైష్కర్మ్యమునకు (మోక్షమునకు) దారితీయవలెను. ఇదియే
సరియైన పద్ధతి. అట్లుకాక దుష్కర్మనుండి ఒకేపర్యాయము
సైష్కర్మ్యమునకు గొట్టు వేసినచో, అచటికి చేరకపోవును
అట్లుండే కాలు మాత్రము విరగగొట్టుకొనును (వలస
పెందును). ఈ ప్రమాదమును గుర్తించి యే భగవానుడు
పై విధముగ హెచ్చరిక చేసెను.

కర్మలద్వారా చిత్తశుద్ధి కలుగును. నీలయనగా ఈశ్వ
రార్పణబుద్ధితో కర్మలను చేయుచురాగా, చిత్తమందలిగోష
ములు, పాపములు శమించి చిత్తము నిర్మలమగును. నిర్మల
చిత్తమందు శుద్ధజలమందు సూర్యుని ప్రతిబింబము స్పష్టముగ
గోచరించునట్లు జ్ఞానోదయమగును. జ్ఞానముచే మోక్షము
లభించును. ఈ యర్థమునే ఈ క్రింది శ్లోకము సూచించు
చున్నది—

కర్మణా జాయతేభ క్తిః భక్త్యా జ్ఞానం ప్రజాయతే
జ్ఞానాత్ప్రజాయతే ముక్తిః ఇతి కాస్త్రార్థసంగ్రహః.

అయ్యము కర్మయనునది మనుజునిన త్త యెంతమాత్రమున్నదో
తేల్చి చెప్పగల వస్తువు. ముఖ మెట్లున్నదో అద్దము తేల్చి
చెప్పగలదు. అట్లే జీవుడు స త్వగుణమందున్నాడో, రజోగుణ
మునందున్నాడో, తమోగుణమునందున్నాడో కర్మరంగమున
బయటపడును. కొందఱు ఏ పనియు లేనప్పుడు ప్రశాంతచిత్తు
లుగనున్నను, సనిగో ప్రవేశించినపుడు అందఱిని 'కస్సుబుస్సు'
మనుచుందురు. హరికంకను క్రోధాదివాసనలు శమింపలేదని
అర్థము. ఈ ప్రశారముగ మనుజుడు తానుపూర్ణముగ పవిత్రత
నొందినది లేనిది కర్మక్షేత్రమున పరీక్షించుకొనుచుండవలెను.
మహాత్ములు ఎన్ని కార్యములందు నిమగ్నులై యున్నప్పటికిని
తమ సహజ శాంతిస్వభావమును విడకయేయుందురు. ఒకింత
సాధన చేసినవారుకూడ ఒక్కొక్కప్పుడు ఏదైన విపత్కరపరిస్థితి
ఏర్పడినప్పుడు తలక్రిందులై పోవుచుందురు. వారింకను కర్మ
యోగాదులను తెన్నగ కీలించి, నిశ్చలత్వమును పొందవలయు
యిందురు. అధికముగ చెప్పినేల, కర్మ ఒక 'ధర్మామీటరు'
వంటిది. జీవుని ఉష్ణము (తాపత్రయము) పూర్తిగ తగ్గినదా,
లేక కొంచెము తగ్గినదా, లేక అధికముగనున్నదా యని అది
పరీక్షించి చెప్పును. కాబట్టి ప్రతివారున్న కర్మయోగమున వారి
వారి పారమార్థిక బలాబలములను పరీక్షించి చూచుకొనుచుండ
వలయును. ఒకడు చూచుటకు దేవుడుగ కన్పించును. కాని కర్మ
యంతుడినినచో రాక్షసుడుగ ప్రవర్తించును. ఒకడుచూచుటకు
రాక్షసుడుగ (అందవిశారముగ) కన్పించును. కాని కార్యము

లందు దివ్యత్వమును వెదజల్లును. కావున మనుజుని పట్టిచూపు నది కర్మయోగాని తదితరము కాదని విజ్ఞులు నిశ్చయించుకొని, దానియందు ట్టుణ్ణముగ పవిత్రతను సంపాదించవలెను.

అయితే అట్టి పవిత్రతను ఎట్లు సంపాదించగలము? కర్మలను భగవదర్పితములు చేయవలెనని, కర్మత్వమును వదలి కార్యములను చేయవలెనని గీత శాసించుచున్నది. ఇందలి రహస్య మేమియనిన, భగవంతునకు అర్పణచేయుకార్యమును ఎవడును అపవిత్రముగ చేయుటకు సాహసించడు. సామాన్య మానవునకు ఇచ్చుపదార్థమే శుద్ధముగనుండునట్లు చూచుచుండ ఇక భగవానునకు ఇచ్చుదానిని కల్మషభూయిష్టముగ నుంచుదురా? ఉంచరు. కనుక 'నీవు చేయు కర్మలను ఈశ్వరార్పణ బుద్ధితో చేయుము' అని ఎప్పుడు గీతాదిశాస్త్రములు శాసించినవో అప్పుడిక జీవుడు ఆకర్మను శుద్ధముగనే చేయుటకు ప్రయత్నించును. మఱియు మనస్సును టై వముపై నుంచి డై వార్పణ బుద్ధితో చేయుకార్యము డై వకార్యముగనే పరిణతి నొందగలదు. ఏలయనగా అప్పుడు చిత్తము భగవంతునిపై ఆసక్త మగుటచే కర్మఫలమునందు ఆసక్తిగొనదు. ఫలాసక్తి రహిత మగుకర్మ ప్రపంచకార్యమైనను, డై వకార్యముగను, యజ్ఞముగను, పూజగను, ధ్యానముగను మారిపోగలదు. కావున ఇక దానిచే జీవునకు బంధము కలుగకయే యుండును. ఇట్లుచేసి నందువలననే పూర్వము జనకాదులు కర్మద్వారా జ్ఞానమును, తద్వారా సంసిద్ధిని బడయగల్గిరి. జ్ఞాని అజ్ఞాని ఇద్దఱు చేయు కర్మలు పైకి ఒకటిగా గన్పించినను రెండిటి లక్ష్యములు వేఱు. అజ్ఞాని కర్మతో తాదాత్మ్యమునొంది 'నేనుచేయుచున్నాను'ను

కొనును. కర్మత్వముతో, ఫలాభిసంధితో చేయును. జ్ఞాని ఆత్మసితియందుండి, లేక మనస్సును దైవమునందుంచి దైవబుద్ధితో కర్మత్వఫలాభిసంధిరహితముగ జేయును. కావున వానిఫలితములున్న వేర్వేరుగ నుండును. అసగా జ్ఞాని కర్మముక్తిజనకమున్ను, అజ్ఞాని కర్మబంధజనకమున్ను అగుచున్నది.

ఈ కర్మత్వమును మనుజుడు అనవసరముగ తనయందు కల్పించుకొని బాధపడుచున్నాడు. వాస్తవముగ ఈ అసంతోషోటి బ్రహ్మాండమునందు మనుజుని ఉనికియెంత! అసంతకాలములో అతని ఆయువు ఎంత! ఖగోళమునందలి నక్షత్రముల మధ్యగల దూరము లెక్కించునపుడు, వాని పరిమాణమును లెక్కించునపుడు ఈ గోళపంతయును అసలు గణనకేరాని యంతటి చిన్నవస్తువుగ నుండును. అట్లే అసంతకాలములో జీవుని ఆయుర్దాయమున్ను బహుస్వల్పమైనదియే యగును. మనుజుడు తాను పుట్టకపూర్వము కోట్లకొలదిసంవత్సరములు ఈ జగత్తును ఎవరు పాలించిరో, తాను మరణించిన పిదప కోట్లకొలది సంవత్సరములవఱకు ఎవరు పాలించుదురో, ఒకింత యోచించవలెను. బ్రహ్మాండము వంతటిని చడువుశక్తి ఒకటి యున్నది. అదియే దైవము.

‘ఏతాని లోకస్యచరాచరస్య’

అనునట్లు చరాచర ప్రపంచమునకు నాథు డొకడుకలడు. ఆతడే పరమాత్మ. ఆతడే ఈ విశ్వమునంతటిని నడుపుచున్నాడు. మన ద్వారా పనులు చేయించునదియు ఆతడే. మనము కేవలము నిమిత్తమాత్రులము. ఆతనిచేతిలో ఉపకరణములము. ఈ జగ

న్నాటకములో మనము పాత్రధారులము. అతడో నాటకధారి. అనంతశక్తిమంతుడుగు దైవము. ఈ ప్రపంచమును సృష్టించినాడు. ఇంతవరకు అనంతకాలముగ బ్రతీకపనులన్నియు మీవలనగాని మావలనగాని బ్రతీకపేరిన.

‘పూర్వేషామపి గురుః కారేనానవచ్ఛేదాత్’

అను పతంజలి యోగసూత్రప్రకారము కాలముచే పరిచ్ఛిన్నుడు కానట్టియు, పూర్వీకులకును గుర్తింపఁపెట్టియు మహాశక్తి భావుడొకడు కలడు. అతడు త్రినిధిపరిచ్ఛేదరహితుడు. దేశమునకు, కాలమునకు, వస్తువునకు అతడు బోధింపబడకాడు. జీవుని మనస్సు, శరీరము దేశకాలవస్తువులచే పరిచ్ఛిన్నములైనవి. అనగా జీవుడు కాలముచే మ్రింగబడుచున్నాడు. భగవంతుడో కాలమునే తాను మ్రింగివైచుచున్నాడు. ఈ ప్రకారముగ చరాచరప్రపంచమును, అనంతకాలమును, వాచ్యయందుగల కర్మలను ఈశ్వరుడు నడుపుచుండుగా, ఈ కాలభయాయభైవండ్ల బ్రతుకుగల జీవుడు తానే అనియు చెప్పుచున్నానని, కర్తనని విట్టివిగుట హాస్యాస్పదముగ నున్నది. అది కేవలము అసంగతమే యగును. అతడు కర్మశ్రేయము వహించుట ఎట్లున్నదనిన-ఒక చిన్న సాదృశ్యము చెప్పెదను-

ఒక అమాయకుడుగు పల్లెటూరికితే తు (ఇదివలెనో ఎన్నడును రైలు ఎక్కనివాడు) ఒకపర్యాయము రైలులో ప్రయాణముచేయుట తలపించినది. అతనియొద్ద ఒక చిన్న మూలకలదు. రైలులో ప్రవేశించగానే చుట్టును అనేకమంది ప్రయాణీకులు పెద్దపెద్దపెట్టెలను క్రిందపెట్టుకొని కూర్చునియుండుట అతడు చూచి ‘అయ్యో! ఎంతభారము రైలునకు! వీరందరిని

వీరి సామానులను మోయుటయే దానికి కష్టముగదా! ఇక నామూటకూడ అందుచేర్చి దానికి భార మేల అధికముచేయవలెను? అని వితర్కించుకొని తనమూటను క్రిందపెట్టక తన నెత్తిపై ననే ఉంచుకొని రైలులో కూర్చోనెను. చుట్టునున్న జనము ఆ వింతజూచి విరగబడి నవ్వసాగిరి. మఱియు ఆ పల్లె టూరి మనిషితో నిట్లు చెప్పసాగిరి. “ఓయీ పెట్టివాడా! నీవు నీమూటను రైలులో క్రింద పెట్టక నీ నెత్తిపై పెట్టుకున్నదానిని మోయునది రైలేకదా! నిన్ను, నీమూటను మమ్ములను వెయ్యేల సమస్తమును ఆ రైలే మోయుచున్నదని తెలిసికొనుము.” అది విని యారైలు తన తప్పిదమును గుఱెఱిగెను. ఆ ప్రకారముగనే జీపుడు తానే కర్తనని, తానే లోకోధ్వారకుడనని, కర్తృత్వహంకారములుగల్గి సర్వలోకపితయగు పరమాత్మను మఱచిపోవుచున్నాడు. అదియే అతని అనర్థమునకు మూలకారణమై యున్నది. కనుకనే భగవద్గీత కర్తృత్వమును వదలి అసక్తముగ లేక ఈశ్వరార్పణబుద్ధితో కర్మలను చేయవలెనని ఉద్బోధించుచున్నది.

తస్మాదసక్త స్సతతం కార్యం కర్మ సమాచర ।

అసక్తో హ్యచరన్ కర్మ పరమాప్నోతి పురుషః॥ (3-18)

అని వచించుచు గీత అనాసక్తకర్మాచరణమునకు ఫలితము మోక్షమని ఋజువుచేయుచున్నది. కాబట్టి ఇంద్రియములను గుఱ్ఱములయొక్క కల్లేమును అర్జునునివలె శ్రీకృష్ణపరమాత్మకు (దైవమునకు) ఒసంగి, ఆతనివశముచేసి, కర్మలను గావించిన అవి బంధపేతువులుకాక మోక్షపేతువులేయగు

చున్నవి. అత్తతీ తాను ఏకర్మచేసినను అది భగవానునకు పరిచర్యగనే యుండును. ఎట్లనిన,

ఆత్మాత్వం గిరిజా మతిః, పరిజనాః ప్రాణాః శరీరం గృహం।

పూజా తే విషయోపభోగరచనా నిద్రా సమాధి స్థితిః।

సంచారః పదయోః ప్రదక్షిణ విధిః స్తోత్రాణి సంహారగిరౌ।

యద్యత్కర్మ కరోమి తత్తదఖిలం శంభో ఉవాచాపసమ్॥

‘ఈశ్వరా! నా ఆత్మయే నీవు. నా బుద్ధియే నీ యర్థాంగియగు పార్వతి. నా ప్రాణములే నీ పరిజనులు. నా శరీరమే నీ ఇల్లు. నేను జీవితోపసరములగు విషయముల ననుభవించుటయే నీయొక్కపూజ. నాయొక్క నిద్రయే సమాధిస్థితి. నే నెచట నెచట సంచరించినను అదియంతయు నీకు ప్రదక్షిణముచేయుటయే. నేను మాట్లాడినది యంతయు నిన్నుగూర్చిన స్తోత్రములే. ఈ ప్రకారము నేనేది చేసినను అదియంతయు నీయొక్క ఆరాధనయే అయియున్నది.’ అని ఒక మహాభక్తుడు ఈశ్వరుని గూర్చి తన భక్త్యతిశయమును ‘వల్లడించినాడు. కావున స్తోత్ర వభావముతో గావించు ప్రతికార్యమున్న జీవుని తరింపజేయు పూజావిధానముగ మారిపోగలడు. భగవంతుని పురస్కరించుకొని (కృష్ణుని ముందు పట్టుకొని) అర్జునుడు చేసిన మహాయుద్ధము యజ్ఞకార్యముగ చెన్నొందెను. భగవంతుని పురస్కరించుకొని దక్షుడు చేసిన మహాయజ్ఞము యుద్ధకార్యముగ పర్యవసించెను. కర్తృత్వాహంకారరహితౌడ్డై, భగవాన్జ్ఞానురీతి వ్యవహరించి అర్జునుడు యుద్ధమనుమహాభయంకరకార్యముయొక్క వికారరూపమును తొలగించి పవిత్రవంశముగ నొనర్చెను. దక్షుడో, అహంభావాదులతోగూడి భగవంతుని

(ఈశ్వరుని) ఉపేక్షించి, యజ్ఞమును మహాపవిత్రకార్యము యొక్క సురూపమును తొలగించి వికాగవంతముగ గావించెను. ఇదియే ఇరువురికినిగల భేదము. కనుకనే గీతాచార్యుడు-

మయి సర్వాణి కర్మాణి సన్న్యస్యాధ్యాత్మచేతసా

నిరాశ్చిర్న్యమౌ భూత్వా యుధ్యస్య విగతజ్వరః. (3-30)

అధ్యాత్మచిత్తముతో గూడి సర్వకర్మలను తనకు సమర్పించి ఆశా, మమకారాదులులేక నిశ్చింతగ యుద్ధము చేయుము (కర్తవ్యము సూచరింపుము) అని అర్జునుని, తద్వారా సమస్త లోకమును ఆదేశించుటకు కారణము. అర్జునుడు క్షత్రియుడు కావున క్షాత్రధర్మమగు యుద్ధకార్య మిచట ప్రస్తావించబడెను. ఇతరులో, వారి వారి సంప్రదాయములకు సముచితములైనట్టి కార్యములను భగవద్విధియుగ చేసికొనవచ్చునని ఈ శ్లోక భావము. ఈ ప్రకారము కర్మాచరణపద్ధతి గీతయందు సర్వ జనులకును సులభముగ నిర్దేశింపబడినది. దీనినిబట్టి కొందఱును కొనువిధముగ గీత యుద్ధమును ప్రోత్సహించలేదనియు, రాగ ద్వేషములులేక సుఖదుఃఖములందును, లాభాలాభము లందును, జయపజయములందును సమబుద్ధిగలిగి వారివారికి తగిన కార్యములను చేయవలెననియే ఉపదేశించినదనియు స్పష్టమగుచున్నది. అర్జునునకు తత్కాలమున ధర్మయుద్ధము స్వకార్యముగ, క్షత్రియోచితపద్ధతి ననుసరించి ఏర్పడినది కనుక ఆతఁడొకమయమున యుద్ధము చేయవలసివచ్చెను.

ఇక కర్మవిషయమై మరియొక రహస్యము తెలిసికొనవలసియున్నది. ఈ ప్రపంచమున మనుజుని ఉద్ధరించునది, క్రిందకు పడిత్రోయునది కర్మయే. ఎవనికర్మ శుద్ధముగనుండునో

పుణ్యవంతముగను, పాపరహితముగను నుండునో అట్టివాడు సద్గతి నే సొందును. ఆతడిక ఎవనికిని భయపడ నవసరములేదు. జీవుడు కర్మకర్త, సర్వేశ్వరుడు కర్మస్వరూపుడత. జీవుని కర్మ యేవిధముగ నుండునో ఆవిధముగు ఫలితమునే దేవుడు సంగుచుండును. కనుక ప్రతిజీవియొక్క ఉద్ధారము వారినారి పవిత్ర కర్మపై ఆధారపడియున్నది. అందులకే కాబట్టి ఒక మహా నీయుడు “నేను మొట్టమొదట నా కర్మకు దుష్టము పెట్టుకొందును. తరువాత తక్కిన దేవతలకు” అని పలికియున్నాడు (తస్మై నమః కర్మణే). కావున (జై వసాక్షిగ) ఎవరను పాపాచరణము చేయరాదు. మనముచేయు పుణ్యములను, పాపములను వెయ్యికండ్లతో కనిపెట్టువాడొకడు కలఁడని పూర్ణ విశ్వాసముతో నుండవలెను. ‘సహస్రాక్షః సహస్రపాతీ’ అను వేదవాక్యమును జ్ఞప్తియందుంచుకొనవలయును. భగవంతుడనగా దుఃఖములచేతను, కర్మములచేతను అంతుబడినట్టియు, అనంతమైన దేహము కలిగినట్టియు ఒకానొక సజీవ వ్యక్తియనియే తెలిసికొనవలయును.

“క్షేకకర్మ విపాకాశయైరపరామృష్టః పురుషవిశేష ఈశ్వరః”

(పటంజలి యోగసూత్రము)

అనగా ‘దుఃఖములు, కర్మము మున్నగువానిచే అంతుబడిన ఒకానొక పురుషుడే ఈశ్వరుడు’ అని అర్థము. జీవునిశక్తి అంతయు కలసి ఒకటి (x) అనుకొనిన ఆ ఒకటిని అనంతముతో హెచ్చించిన భగవంతుడు నగును.

Jiva x Infinity = God.

అనగా మన శరీరమును అనంతముతో హెచ్చించిన అది దైవ శరీరమగును (విరాట్). మన మనస్సును అనంతముతో హెచ్చించిన దైవమనస్సుగను (హిరణ్యగర్భుడు). ఇక మన ఆత్మయు అతని ఆత్మయు ఒకటియే. ఇదియే దేవుని రూపము. దీనినిబట్టి దేవుడు లేడని చెప్పవారు. తాము లేమని చెప్పుకొనినట్లే యగుచున్నది. అది అసంగతము. కావున వారివారి అస్తిత్వమును జనులు విశ్వసించినచో దైవముయొక్క అస్తిత్వమును గూడ విశ్వసించవలసియున్నది. ఈ ప్రకారముగ దేవునియందు జీవుడు ఒకానొక అంశమే కనుక, జీవుడు చేయు పాపపుణ్యములను దేవుడు నిరంతరము గమనించుచునేయుండును. పాపసంకల్పముదయించుటకు పూర్వమే అచ్చోట (సంకల్పమునకు అధిష్ఠానముగ) పరమాత్మ నివసించియుండ ఇక అతని దృష్టి బడిని పాపమేదైన యుండగలదా ?

ఏకోఽహమస్మీతి చ మన్యసే త్వం
న హృచ్చయం వేత్సి కవిం పురాణం
యో వేదితా బ్రహ్మణః పాతకన్య
తస్మాన్తి కేత్వం వృజినం కరోషి.

“నే నొక్కడనే ఉన్నాను. నన్నెవరును చూచుటలేదు. కావున పాపముచేసెద” నని నీవనుకొను చున్నావు కాబోలు. అది చాల తప్పు. ఏలయనిన నీ హృదయముననే వసించియున్నట్టి పురాణావుగుమని నే వెఱుంగక చున్నావు. ఎవడు నీయొక్క పాపకర్మములను సాక్షిగ చూచుచున్నాడో, అతనిచేతనే నీవు పాపముచేయుచున్నావు! అహ! ఎంత ప్రమాదము!” అని శ్లోకభావము. కాబట్టి జీవుడు తన

శ్రేయోభివృద్ధి నిమిత్తము జీవితములో ఏదాని పాపమునూ చేయక, పుణ్యమునే అధికముగ చేయుచుండువలెను. కనుకనే గీత మొదటినుండి తుదివఱకు, పుణ్యకార్యములను, దైవ కార్యములను, నిష్కామ కార్యములను ప్రోత్సహించుచు వచ్చినది. ఈకర్మరహస్యమును తెలిసికొనినచో ఇక ముంజుడు నిర్భయత్వమునుబొంది ఈజన్మయందే కుశల సాధనోపాయములను నిరంతర పుణ్యసంపాదనముద్వారా చేసికొనగలడు.

అయితే కొందఱికి పాపము చేయవలెనను ఇచ్చి వేకి పోయినను బలాత్కారముగ పాపము చేయుచున్నాడు. అధర్మ మాచరించవలెనను సంకల్పము వేకున్నను ఏదయో యొకశక్తిచే ప్రేరితులై బలాత్కారముగ అధర్మ మాచరించుచున్నాడు. ఇట్టి విపరీతమగు లోకస్థితిని గమనించి అట్లునుడూ దాని కీలక మేదియో తెలిసికొనవలెనని అభిలషించియున్నాడు. శ్రీకృష్ణపరమాత్మను తద్విషయమై యిటు ప్రశ్నించెను.

అథకేన ప్రయక్తోఽయం పాపం చరతి హృదయః

అనిచ్ఛన్నపి వార్షేయ బలాదిప నియోజితః.

(3-38)

అనునదిప్రశ్న. పాపము చేయవలెనను కోరికలేమిట్టిదిగా ఏల పాపము చేయుచున్నాడు? దేనిచే ప్రేరితమగుడి అట్లుననుచున్నాడు? అని అర్జునుని శంక. ఈప్రశ్న ఎంతోని తగియున్నది. ఏలయనిన ఇది ప్రతివారియొక్క. అనుభవములోనూ దిగ. యము. నిత్యజీవితములో మనుజుని వేధించుచున్న ప్రశ్న ఇదియే. అర్జునుడు ముల్లోకములందలి సాధకులందఱికిని, ముఖ్యమువులందఱికిని ప్రతినిధి (representative). కావున వారి యందఱి తరపున ఈ సమయోచితమగు ప్రశ్నగావించెను.

అబద్ధము మాట్లాడగూడదు అని అందరికిని తెలియును. కాని మాట్లాడుచున్నారు. పరులకు అవకారముచేయుగూడదని అందరికిని తెలియును. కాని చేయుచున్నారు. లంచమును తీసికొనగూడదు, వ్యాపారములో మోసముచేయుగూడదు-అని ఎవరికి తెలియదు? కాని తద్విరుద్ధముగ జరుగుచున్నది. 'ఈరోజేకాదశి ఉపవాస ముండవలెను'-అని పట్టుదలతో వ్రతము ప్రారంభించినను, మధ్యాహ్న సమయము అగుసరికి ఏదియోయొక శక్తివచ్చి కొద్దిగ కాఫీత్రాగినను ఏమియు పరవాలేదు. వ్రతమునకు లోపములేదు; ఆరగించండి, అని చల్ల గొబ్బోధించుటకు ప్రకమించి సాధకుని మెల్లమెల్లగా గోతిలోనికి త్రోసివేయుచున్నది. ఆదుష్ట శక్తి దోచియో తెలిసికొనవలెననియో అర్జునుని ఉబలాటము.

అర్జునుని సందేహము తీర్చుచు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ ధర్మరహస్యములతో గూడిన చక్కటి ఆధ్యాత్మికప్రసంగము గావించెను. భగవద్గీతలోని ఈ ఘట్టము అతి ముఖ్యమైనదని సాధకులు జ్ఞప్తియందుంచుకొనవలెను. ఏలయనిన మనస్సును సంగ్రహించుటకు, వశమొనర్చుకొనుటకు ఏనద్ధతి నవలంబించవలెనో స్పష్టముగ నిగుట నిరూపింపబడినది. జీవునియందు సామన్యముగ మూడు గుణము లుండును. 'సత్త్వగుణము, రజోగుణము, తమోగుణము' అని. అందు రజోగుణ, తమోగుణములు మహా ప్రమాదములైనవి. రజోగుణముయొక్క గర్భమున కానుమన భయంకర రాక్షసి జన్మించినది. అదియే జీవుని యధిపతివలెననుటకు కారణమని భగవానుడు నుడివెను-

తాను ఏష క్రోధ ఏష రజోగుణ పముద్భవః

చుహశన్ చుహపాప్సా విధ్యేవ మహ వైరిణమ్.

(3-37)

ఈ కామమే జీవునకు పరమశత్రువు, నిత్యవైరి. ఎన్ని నుగుణములున్నప్పటికిని ఈ కామ మనునది ఒక్కటి చేరినచో అన్నియును నాశనమైపోవును. ఇది విషబిందువు వంటిది. రావణాసురుడు మహాశివభక్తుడని సతీతి. గొప్ప బ్రాహ్మణవంశమున జన్మించినవాడు. ప్రతిరోజు ఎన్నియో శివలింగములకు పూజ చేయువాడట! కాని ఏమి లాభము! అస్పృశకలశములతో గరళబిందువు పడినట్లు ఆ సద్గుణములతో కామము వచ్చినది. తత్ఫలితముగ లోకమునకు అధఃపత్యయైనను కామమునకు దాసుడై వర్తించెను కాబట్టి విదూషమునే పొందెను. దుష్గుణము లన్నింటికిని కామము అధినేత (captain). అది కనిలిసచో అరిష్టడ్వర్గములలోని తక్కినవి యన్నియు (క్రోధాభాదులు) కదులును. కామము మొదట మనుజుని చిత్తమున కన్నమువేసి లోనికి ప్రవేశించును. పిదప క్రోధాదులు ఆ కన్నముగుండా లోనికి ప్రవేశించుదురు. తుదకు అందఱును జీరి జీవుని జ్ఞానధనమును తస్కరించివేయుదురు.

కామః క్రోధశ్చ లోభశ్చ దేహే తిష్ఠన్తి తస్మిన్.

జ్ఞానరత్నావహరాయ తస్మా జ్ఞాగ్రతః జాగ్రతః.

‘కామ క్రోధ లోభములను దొంగలు జ్ఞానమును రత్నమును దొంగిలించుటకై ఈ శరీరమున కాచుకొనియున్నాడు. కావున చాల జాగ్రతగ నుండుము’ అని హెచ్చరిక. మఱియు ఈ కామము ఎంత అనుభవించినను, జీవునకు తృప్తి కలుగదు. పైగా వృద్ధిచొందుచునే యుండును. కనుకనే భగవానుడు దానిని ‘మహాశనము’ అని పేర్కొనెను. అనగా అగ్నివలె ఎంత ఆహుతివేసినను ఇంకను కావలెననియే కోరునది యని అర్థము.

సంస్కృతములో అన్నికి 'అనలము' అనిపేరు. 'అలం' అనగా 'చాలును'. 'అనలం' అనగా 'చాలదు' అని అర్థము. తనలో ఎంతవేసికా చాలదనిచే అన్ని చెప్పుచుండునని భావము. కనుకనే శ్రీకృష్ణపరమాత్మ ఆ అన్ని దృష్టాంతమే కామమునకు సబబుగా నుండునని తలంచి 'దుష్పూరేణానలేన చ' అని యిటు పేర్కొనినవాడాయెను. అన్నిని పొగ కప్పివేయునట్లును, అద్దమును దుమ్ము కప్పెనట్లును, గర్భస్థసింహమునుమానికప్పెనట్లును ఈకామాదులచే జీవునిజ్ఞానము కప్పివేయబడుచున్నది. పీసిని జయించవలెనన్న పినికి ఆశ్రమస్థానములై నట్టి ఇంద్రియములను మొమ్మొదలు (వివేకముచే) జయించవలెనని శ్రీకృష్ణు డాన తీర్పుచున్నాడు. ఆ ఇంద్రియములను జయించుట ఎట్లు? "ఏవంబుద్ధేః పరం బుద్ధ్యై"-అనునట్లు ఆ ఇంద్రియ బుద్ధ్యాదులకు పరమై అసీతమై సాక్షియైనట్టి తన ఆత్మస్వరూపమును వివేకమున ద్వారా తెలిసికొనినచో ఇక ఇంద్రియాదులు లోబడి పోవును. ఆత్మజ్ఞానసాహాయ్యముచే వాసనాక్షయము తప్పక కలుగగలనని భగవానుని యభిప్రాయము. ఇంద్రియములకు, బుద్ధికి లోబడినవస్తువుల నన్నింటిని పట్టుకొనినను లాభములేదు, ఇంద్రియములు వశపడవు. ఇంద్రియములకు పరమైనట్టి వస్తువును (ఆత్మను) పట్టుకొనినచో అని వానియంతట నవియే వశపడిపోగలవు. ఈ ఉపాయముద్వారా, అనగా ఆత్మవిచారణ ద్వారా, ఆత్మధ్యానముద్వారా భయంకరమైన కామరూప విశాచమును త్యజించివేయుమని భగవదాజ్ఞా ఉదయము కిగంటలకు ఎండలో నిలబడినచో నీడ చాల సొడవుగా కన్పించును. ఆ నీడ తగ్గవలెననినగాని, నశించవలెననినగాని అభిలషించి

నచో అందులకు ఒకేఒక ఉపాయముకలదు. ఇది విని కొట్టివను తిట్టినను, ఛేదించినను ఏమియు ప్రయోజనములేదు. సూర్యుడు పైకిలేచిన చాలును. అదియే బాని విని శమునకు ఉపాయము. ఎంతెంత సూర్యుడు పైకి లేచుచుండునో అంతెంత నీడ పెద్ద చుండును. సూర్యుడు నడినెత్తిపైకి వచ్చినపుడు అసలు నీడలే యుండదు. అట్లే కామమును నీడను నశింపజేయుటకై జ్ఞాన సూర్యుని పైకి లేపవలసినదిగా భగవాను నిశ్చయించుచున్నాడు. ఇంద్రియజయమునకు, కామాదుల విముక్తియింక ఇది చక్కని మార్గము.

జ్ఞానసూర్యుని పైకి లేపుటయనగా వివేకముతో గుడిసె విచారణగా వింపవలెననిభావము. ఆత్మస్వరూపమెట్టిదో, దృశ్యముయొక్క స్వరూపమెట్టిదో తెన్నగా విచారించవలెను. ఆత్మ ఇంద్రియములకు, మనస్సునకు, బుద్ధికిగూడ పరమైతి. వానియన్నిటికి సాక్షిగానుండునది. కావున కామసంకల్పముదయించిన గనే ఆసంకల్పమునకు సాక్షిగానున్న ఆత్మజ్ఞానమునుండి ఇది విడిచి వీక్షించినచో వెంటనే అది విలు ప్తమైపోవును. దొంగనుకని చట్టినచో ఇక నాతడు దొంగతనముచేయుటకు సాహసించడుగదా! ఇక చెడవదియగు దృశ్యస్వరూపవిచారణయనగా ఈ ప్రపంచముంతయును, ప్రతివస్తువును పంచభూతాత్మకమేయని తెలిసికొనుట-అనగా ఏవస్తువైనను సరియే నిప్పు, నీళ్లు, గాలి, ఆకాశము, మట్టి—వీనితో చేయబడినదియని గ్రహించవలెను. దృష్టాంతమునకు, మహాసాందరమైన ఒక స్త్రీ దేహముగాని, పురుషదేహముగాని తీసుకొనుడు. అదిన్నీ, ఈ నిప్పు, నీళ్లు, మట్టి మొదలైన ఐదింటిచేతనే చేయబడినదియగును. ఈ సత్యముతో

నచో కామసంకల్పము పెంటనే నమసిపోగలదు. ఈ ప్రకారముగ విచారణయే కామమునకు అంకుశము. 'సంస్తభ్యాత్మాన మాత్మనా' అను వాక్యముద్వారా ఇట్టి సాధననే భగవానుడు కామజయమునకు సూచించెను. కామసంకల్ప ముదయించిన తనునాత దానిని విచారణదులచే సంకల్పమునాడు మధ్యతరగతి వాను. ఉత్తములో, బుద్ధికి పరమగు స్వస్వరూపమందే నిలకడ కలవారై, అసగా ఆత్మను ఆశ్రయించినవారై, అసలు కామ సంకల్ప ముదయించకుండగనే చూచుచుందురు.

కామ జానామితే మూలం సంకల్పత్వం హి జాయతే ।

న త్వాం సంకల్పయిష్యామి సమూలస్త్యం వినశ్యసి ॥

“ఓ కామమా ! నీ అంత తలెరిసినది. సంకల్పమునుండియే నీవు పుట్టుచున్నావు. కాబట్టి సంకల్పమును నాయం దుదయించకుండ చూచెదను. అత్తటి సమూలముగ నీవునశించినదానవే యగుదువు” అని పలుకుచు కచుడు కామమును జయించు పద్ధతిని వెల్లడిచేసెను. ఇది ఉత్తమాధికారులు అవలంబించు మార్గము. ఇన్విధమున ఏదోయొక యుపాయము ద్వారా మనుజుడు తన నిత్యశత్రువగు కామమును జయించియే తీరవలెను. లేకున్న సరమార్గమార్గమున ఆతడు ఒకింతేని ఉన్న కొని బొందజాలడు. ప్రపంచమున చతురంగబలములను జయించునాడు శూరుడుకాదు. అస్త్రశస్త్రములు కలిగియున్నవాడు శూరుడుకాదు. లోకమంతయు దిగ్విజయ మొనర్చువాడు శూరుడుకాదు.

శూరాస్త ఏవేహ మనస్తరంగం ।

దేహేంద్రియాంభోధి మిమం తరన్తి ॥

(పసిష్ఠగీత)

అని వసిష్ఠులొనరిచ్చినట్లు తన ఇంద్రియమనంబులను జయించి కామాదులపై విజయము సంపాదించగలిగినవాడే శూరుడనందగును. ఈ సత్యమునే భగవాను డీ యధ్యాయముయొక్క చివరిభాగమున ప్రస్తుత మొనర్చెను. ఇవ్విధమున జీవుడు తన ఆచరణను శుద్ధపరచుకొనవలెననియు, కర్మత్వ, అహంకారాదులు లేకుండ దైవార్పితముగ కార్యములనుచరింపవలెననియు నిష్కామ కర్మాచరణముద్వారా శుద్ధపడునట్టి తన మనస్సే తన్ను (జ్ఞానోత్పత్తిద్వారా) కాపాడుగలదనియు, ఆత్మ విచారణచే ఇంద్రియములను జయించి కామాదులను సమూలముగ తొలగించివేయవలెననియు బోధించి శ్రీకృష్ణమూర్తి ఈకర్మయోగమును అధ్యాయమును పరిసమాప్తముగావించెను. భగవాను డాదేశించిన ఈ విధానములను ముముక్షువులు శ్రద్ధాభక్తులతో శీలించి, సత్ఫలితముల ననుభవించి ధన్యులయ్యెదరు గాక !

ఓమ్

4-వ అధ్యాయము

జ్ఞానయోగము

భగవద్గీత నాలుగవ అధ్యాయమును జ్ఞానయోగమును గూర్చి ఈ దినము విచారించవలసియున్నాము. 'గీత యొక కల్పవృక్షము. అది కృష్ణునిచే నొటబడినది. వ్యాసులచే పెంచబడినది. ఉపనిషత్తులే దాని విత్తనము. జ్ఞానప్రబోధమే దాని అంకురము. విపిణశాస్త్రరహస్యములే దాని కొమ్మలు. విషయ విరక్తి, సహనములే దానిచిగుళ్ళు. శ్రీకృష్ణపరమాత్మయొక్క పాదపద్మములయెడల భక్తియే దాని పుష్పసుగంధము. మోక్షమే దాని ఫలము.' కనుకనే శంకరాచార్యులవారు 'దేనిని గానముచేయవలెను?' అను ప్రశ్నవచ్చినప్పుడు గీతను, విష్ణుసహస్రనామములను గానము చేయవలెను (గేయం గీతా నామసహస్రం) అని సెలవిచ్చిరి. గీతయందలి భావములు అతి గంభీరములు. వానిని అనుష్ఠించినచో నవి మనుజునకు తప్పక శాంతిసుఖములను కలుగజేయగలవు. గీతాగంగాపాదముచే ఇంతవఱ కెందరో తరించిరి, తరించుచున్నార, తరింపగలరు. శంకరులు ఎలుగై భిక్షాటన భావములను వినుడు—

భగవద్గీతా కించిదధీతా

గంగాజలవకణిలాపితా

సకృదపి యేన మురారి సమర్పా

తస్య కరోతి యమోఽపి వ చిరార్పమ్.

“భగవద్గీతను ఒకింత అధ్యయనముచేసినను, గంగాజలమును కొద్దిగ త్రాగినను, విష్ణుభగవానుని ఒక్క చర్యాయము పురిచినను-ఇక యముడు నాని చెంతకు పోనేరడు.” గీతయొక్క మహిమాతిశయమును మహానుభావు గ్రీష్మకరముగ వాటియన్నారు. వెయ్యేల! శ్రీకృష్ణుని హృదయమే గీత యని చెప్పవచ్చును. ‘నేను గీత నాశ్రయించుకొనియున్నాను. గీత నాకు చక్కని ఇల్లు. గీతాజ్ఞానము నువలంబించి నూల్కోకముఖము నేను పాలించుచున్నాను’ అని భగవానుడు చెప్పించేయున్నాడు*. కాబట్టి గీతపై పూర్ణ విశ్వాసముంచి, అందలి సత్యములను అనుష్ఠించి నిరతిశయానంద మీజన్మయందే యనుభవించుటకు బద్ధకంకణులు కావలెను. గీత ప్రేమలము కృష్ణానుసంభాషణమే కాదని జ్ఞప్తియందుంచుకొనుటయును. అది ప్రతివాని హృదయమందును నిరంతరము జరుగుచున్న సంభాషణయే యగును. అప్పుడునివలె మన చెవులు శ్రీకృష్ణుని మాతృవైపు తిప్పినచో అద్వైతములో మనకు వినిపించగలదు. సామాన్య గ్రంథమువలె దీనిని ఒక చర్యాయముచదివి ప్రకృత పెట్టరాదు. నిరంతరము అధ్యయనముచేయుచు, అందలి సర్వ రహస్యములను అనుష్ఠించుచు, దైన్యందినజీవితమునందు పాసిన ప్రయోగించుచు రావలెను. అప్పుడే సామాన్యజీవితము సర్వ జీవితముగా మారిపోవును. పుణ్యము దాసపుడు మానవుని మారుటయేకాక, మానవుడు మాధవుడుగా పరిణామింపగు. ఇదియే గీతయొక్క అసన్య సామాన్యప్రతిభ. ఇట్టి మహా ధార

* గీతాశ్రయోఽహం తిష్ఠామి గీతా మే చోత్తమం గృహమ్

గీతాజ్ఞానముపాశ్రిత్య త్రినలోకాన్ పాలయామ్యహమ్.

ఉద్ధృంభమును లోకమునకు ప్రసాదించినట్టి శ్రీకృష్ణపరమాత్మకు, శ్రీ వేదవ్యాసులకు, శ్రీ పాథునకు సమస్కృతులర్పించి నేటి ఉపన్యాసము నువక్రమించుచున్నాను.

నేడు గీత 4-వ అధ్యాయము విచారణీయాంశము. జ్ఞానయోగమని దీనికి పేరు. క్రిందటి అధ్యాయము కర్మయోగమను పేరు కలిగియున్నను తుట్టతుదకు అఖండజ్ఞానోపదేశము స్వస్థానం గెనో, ఈ అధ్యాయము జ్ఞానయోగ మని పేరు కలిగియున్నను నిష్కామకర్మనుగూర్చి అనాసక్తకర్మయోగమును గుఱించి విపులముగ బోధించినది. దీనినిబట్టి కర్మ, జ్ఞానములు రెండును జీవుని ఉన్నతికి అత్యావశ్యకములని తేలుచున్నది.

శ్రీయోగవిష్ణు ప్రారంభమున నేకల శ్లోకమును జూడుడు-

ఉదాభ్యామేవ పక్షభ్యాం యథా భే పక్షిణాం గతిః

తథైవ జ్ఞాన కర్మభ్యాం జాయతే పరమంపదమ్.

“రెండు రెక్కలచే పక్షులకు ఆకాశమున గమనము సంభవించునట్లు జ్ఞానకర్మల రెండిటిచే పరమపదమగు మోక్షము సంభవించుచున్నది. నిష్కామ కర్మాచరణముద్వారా చిత్తశుద్ధి కలుగగా, అట్టి నిర్మలచిత్తమున జ్ఞానము లెన్నగ ప్రకాశించుచున్నది. అట్లే నాత్మానాత్మ వివేకరూపమగు జ్ఞానముద్వారా లోకములో కర్మను అతిపవిత్రముగ, నిస్సంగముగ, పరోపకారబుద్ధితో, త్యాగభావనతో, ఆచరించుటకు వీలుపడుచున్నది. ఈ ప్రకారమున జ్ఞాన, కర్మలు ఒకదానినొకటి పరిపోషించుకొనుచుండును. ఇయితే జ్ఞానము పరిపక్వమై నిర్వికల్పసమాధిస్థితి సంభవించినపుడు జీవునిచే నిక కర్మాచరణము

సాధ్యపడదు. తిరిగి వ్యుత్థాన దశయందు మాత్రమే వారి వారి సంస్కారము ననుసరించి కొందఱు లోకసంగ్రహార్థము కర్మ చేయుదురు! మఱికొందఱు చేయరు. అట్టివారి కేక కర్మలు చేయుటచేగాని, చేయకపోవుటచేగాని బంధములేదు. అయినను జీవన్ముక్తులగు మహనీయులు, పరమజ్ఞానులు సామాన్యముగ లోకసేవాతత్పరులై కార్యములను చేయుచునేయుండుట చరిత్రయందు మనము గమనించుచునే యున్నాము. శుభ్రకారముగ జ్ఞాన, కర్మల పరస్పర సాన్నిహిత్యము వలననే ‘జ్ఞాన యోగము’ను ప్రతిపాదించు ఈ అధ్యాయమున భగవానుడు “తత్తేకకర్మ ప్రవక్ష్యామి (కర్మనుగూర్చి వచించుచున్నాను)” అని కర్మాచరణపద్ధతిని నిరూపించుటకు కారణము.

మఱియు ‘జ్ఞానిమాత్రు’లగు కొందఱు తాము జ్ఞానులమని తలంచి అకర్మణ్యులై, సోమరులై, తమోగూఢమున వలంబించి, కర్మ బ్రహ్మాభయభ్రష్టులై పతనమునొందుట చూచి శ్రీకృష్ణపరమాత్మ—

కర్మణ్య కర్మ యః పశ్యే దకర్మణి చ కర్మ యః

స బుద్ధిమాన్యనుష్ఠేషు స యుక్తః కృత్స్నకర్మకృత్. (4-18)

అను మహోన్నతసత్వమును లోకమునకు వెల్లడించినవాడాయెను. అనగా మహనీయులు అనంగముగ ఎంత కర్మవాచన రించినను, వారు కర్మనాచరించనివారే యగుచున్నారు. కర్మ బంధము వారికి లేకున్నది. కాని ఇంద్రియజయము లేనివాడు, తమోగూఢావలంబులునగు సోమరులు యే కర్మను చేయకయున్నను, అనంతకర్మ వారినెత్తిపై బడియున్నదే యగును. వారు బంధరూపముగు కర్మనాచరించినవారే యగుచున్నారు.

ఇట్టి సత్యము నెఱిగినవాడే మనుజులలో నుత్తముడు. కాబట్టి తమోగుణసంబంధమైన అకర్మణ్యత్వము నాశ్రయించక జనులు జ్ఞానసంపాదనార్థము చిత్తశుద్ధికై మొమ్మొదట పుణ్యకర్మాచరణము, నిష్కామ కార్యములు తప్పక చేయవలసి యున్నారు. అట్టివానికే 'యజ్ఞము' అను చక్కని పేరుపెట్టెను శ్రీకృష్ణమూర్తి ఈ అధ్యాయములో. ఆ యజ్ఞములను గూర్చి తరువాత విచారించెదము. ప్రస్తుత మీ 'జ్ఞానయోగ' వివరణమునందు ప్రవేశించెదము.

ఈ అధ్యాయ ప్రారంభమున శ్రీకృష్ణపరమాత్మ "ఈ గీతాధర్మములను, నిష్కామకర్మయోగ ప్రాశస్త్యమును నేను మొదట సూర్యున కుపదేశించితిని, సూర్యుడు మనువునకు, మనువు ఇక్ష్వాకునకు దాసిని బోధించెను; పిమ్మట రాజులు పెక్కురు దాసిని అవలంబించుచువచ్చిరి. క్రమముగ కాలగర్భమున నయ్యది విలువపైపోవ తొరిగి ఆ పరమ రహస్యమును నేడు నీ కుపదేశించుచున్నాను" అని అర్జునునితో చెప్పెను. పరమాత్మ దేశకాలములకు లోబడనివాడు. 'అజుడు, అవ్యయుడు' అను నామధేయము లాతనికి గలవు. ఎల్లకాలము లందును ఉండువాడు కనుకనే అతడు సూర్యభగవానునకు ఉపదేశింపగల్గెను. సామాన్యులు దేవుని ఉపాధిమాత్రముగ దలంచుచుందురు. రాముడనగా నశరథ పుత్రుని, కృష్ణుడనగా వసుదేవతనయుడని మాత్రమే వారు భావించుచుందురు. అర్జునుడంతటివాడు కూడ ఈ పొరపాటు పడెను మొదట. కనుకనే 'సూర్యుడు ఎప్పుడో జన్మించెను గదా, నీ విప్పుడు పుట్టితివిగదా, అట్టి సూర్యునకు నీ వెప్పుడేషింప

గల్గితివి?' అని ఈ అధ్యాయమున నాతడు ప్రశ్నించుటకు కారణము. దానికి ప్రత్యుత్తరముగ భగవానుడు దేశకాల వస్త్రతీతమగు తన దివ్యస్వరూపమును గూర్చి బోధించెను.

కాబట్టి దేవుడనగా ఉపాధిమాత్రమేయని, విగ్రహము మాత్రమేయని యెవరును తలంచరాదు. చిత్తము మొట్టమొదట నిరాకారము నాశ్రయించలేదు. కనుక సాకారోపాసనను పెద్దలేర్పఱచిరి. దేవాలయములు, విగ్రహములు, లింగములు మొదలైనవియన్నియు ఇందుకొరకే ఏర్పడినవి. మనస్సు నిలుచుటకు ఒక ఆధారము, రూపము (Form) కోసినను. నామము (Name) లేక రూపముండదు. కావున దానికొక నామమును కల్పించును. ఈ ప్రకారము రూప, నామములను ఆధారపరచుకొని మనస్సు ధ్యానించుచుండును. కాబట్టి ప్రారంభస్థితిలో సాధకునకు దేవాలయములు; విగ్రహారాధనలు అత్యావశ్యకములేయగును. అయితే ఎల్లప్పుడూను అగ్రే స్థితియందుండరాదు.

“It is wise to be born in a church but not to die there.”

* చర్చియందు పుట్టుట మంచిదే కాని, అక్కడనే చచ్చుట మంచిదికాదు-అను సామెత కలదు. అనగా ప్రారంభములో దేవాలయములు, విగ్రహములు, ప్రతీకములు మున్నగువానిని ఆశ్రయించి, క్రమముగ విశాలభావములు కలవారై, దేవాలయమందేకాక బయట విశాలప్రపంచమందును గూడ దేవుడు

* క్రైస్తవుల ప్రార్థనామందిరమునకు 'చర్చి' యని పేరు.

వ్యాపించియున్నాడు, అను సత్యము సవగతము చేసికొవ
వలయునని భావము. జాడమతస్థులు మూడు ప్రమాణములు
చేయుచుందురు.

బుద్ధం శరణం గచ్ఛామి

సంఘం శరణం గచ్ఛామి

ధర్మం శరణం గచ్ఛామి.

అని. ఇందులో మొదటిదానియందు 'వ్యక్తిని ఆశ్రయించుట
చెప్పబడినది. అది చాలదని తలంచి తరువాత ఇంక కొంత
విశాలభావమును కల్పించి, పదిమందితో గూడిన 'సంఘము'
నాశ్రయించుట చెప్పబడినది. కాని అదియు పర్యాప్తము
కాదని ఊహించి ఇంకను విశాలభావమును గ్రహించి విశ్వ
వ్యాపకమైనట్టి 'ధర్మము'ను ఆశ్రయించుట చెప్పబడినది. ఈ
ప్రకారముగ మనుజుడు అధ్యాత్మరంగమున క్రమవికాసమును
బొందుచుండవలెను. కనుకనే హిందూమతమున చెట్టును
(అశ్వత్థమును) పూజించుట, పుట్టను పూజించుట, పామును
(నాగులచవితినాడు) పూజించుట మొదలుకొని అఖండాద్వితీయ
నిరాకారబ్రహ్మముయొక్క చింతనవరకును వారివారి సంస్కా-
రముల కనుగుణ్యమైనట్టి ఉపాసనావస్తువులనేకముల నేర్ప
అచి క్రమముగ పైకిపోవుచుండవలెనని బోధింపబడెను. వికా-
సము మానవత్వచిహ్నము. విద్యార్థి ఎల్లకాలము మొదటి
తరగతి (Kindergarten) లోనే యుండునా? అట్లుండినచో
నతని వికాసము కుంటుపడి వ్యర్థజీవితము కాగలదు. ప్రాథమిక
విద్య (Elementary course), మాధ్యమికవిద్య (High
school course), ఉన్నతవిద్య (College course), అను

నవి యెట్లు కలవో, ఎట్లు విద్యార్థి ఒకదానిని అభ్యసించి మఱి యొకదానియందు ప్రవేశించుచుండునో, అట్లే సాధకుడు ద్వైతమునుదాటి విశిష్టాద్వైతమునందును, విశిష్టాద్వైతమును దాటి అద్వైతమునందును క్రమముగ ప్రవేశించవలెను. సాకారమునుదాటి నిరాకారమునందు ప్రవేశింపవలయును. కనుకనే శ్రీకృష్ణపరమాత్మ తాను దేవకీగర్భమున జనించిన బాలుగు మూరలు పొడవుకల భౌతికపంజరము హస్త్రమే కాదనియు, అనాదియు, అనంతమునైనట్టి సద్వస్తువునియు, సచ్చిదానంద పరబ్రహ్మమనియు అర్జునునకు బోధించెను.

అట్టి పరబ్రహ్మవస్తువును తెలిసికొనుటయే జ్ఞానము. అదియే విద్య. అన్ని విద్యలలోను, ఈ అధ్యాత్మ విద్యయే శ్రేష్ఠము. నీలయనిన, లౌకికవిద్యలన్నియున్నను అవి పూర్ణ శాంతిని, జన్మరాహిత్యమును కలుగజేయజాలవు. 'జరామరణ మోక్షాయ మామాశ్రిత్య యతన్మయే' అనునట్లు జరామరణాది దుఃఖములనుండి విడిపించుకొనవలె ననిన, పరమాత్మను ఆశ్రయించియే నీరవలెను. ఆత్మజ్ఞానమును బొందియే నీరవలెను.

పూర్వము నారదుడు ప్రపంచములోగల సమస్త విద్యలందును, చతుష్షష్టికశలందును ఆరితేరి, వానియందు చక్కటి కుశలత్వమును సంపాదించి యుండెను. కాని ఆ విద్యలద్వారా అతనికి అన్నియు లభించినవి కాని ఒక్కటిమాత్రము లభించలేదు. అదియే మనశ్శాంతి. అది మనహా అన్నియు వచ్చి చేరినవి. అందుచే నాతడు చిత్తశాంతిచేక బహుదుఃఖితుడై సనత్కుమారుడను మహర్షి యొద్దకువెళ్లి తన దీనవృత్తాంతమును

మనవిచేసికొనెను. 'మునివర్యా! శోక మెట్లు తొలగును? మన శ్వాంతి యెట్లు లభించును.' అని యడిగెను. అప్పుడు బ్రహ్మ మానసపుత్రుడగు ననత్కు-మారు డిట్లు బోధించెను.-

‘తరతి శోకమాత్మవిత్’ (ఛాందోగ్యోపనిషత్తు)

ఓ గారడా! ఆత్మజ్ఞాని యొకడుమాత్రమే శోకమును దాట గలడు. తక్కినవారు కాదు.

నాల్పే సుఖమప్తి భూమావై తత్సుఖమ్.

‘అల్పవస్తువునందు (పరిచ్ఛిన్న మగు దృశ్యపదార్థమునందు) సుఖములేదు. అనంతమైనట్టి ఆత్మవస్తువునందే సుఖము కలదు. కావున ఓ గారడా! శోకరాహిత్యమునకై అట్టి ఆత్మను నీవు తెలిసికొనుము’. అని పలికినవాడై ‘భూమావిద్య’ నాతనికి ఉపదేశించెను. ఆ విషయమంతయు ఛాందోగ్యోపనిషత్తునందు జూడనగును. ఎన్ని విద్యలను బొందినను మరణమునుండి తప్పించుకొనజాలనిచో ఆ విద్యలవలన నేమి ప్రయోజనము?

చదివి చదివి చదివి చాపంగనేటికి

చాపులేని చదువు చదువవలయు

చదువులేక కొటిజనులు చచ్చిరిగదా

విశ్వదాభిరామ విసురవేమ!

అని వేమన ప్రాపంచిక చదువులయొక్క అపూర్ణత్వమును చక్కగ వెల్లడిచేసెను. అది పొందగూడదని కాదు. వానితో బాటు ఆత్మవిద్యనుగూడ నముపార్జించవలె ననియే భావము. అది ముఖ్యమని, తక్కినవి గౌణమని అర్థము. కనుకనే శ్రీకృష్ణపరమాత్మ ఈ అధ్యాయమునందు

న హి జ్ఞానేన సద్భవం పవిత్రమిహ విద్యతే

(4-38)

“ముల్లోకములందును జ్ఞానమునకు సాటియైన పవిత్రవస్తువు ఇంకొకటి లేనేలేదు” అని తెగవేసి చెప్పివేచెను. ప్రపంచములో ఈ విశ్వాంతరాళములో ఎన్నియో కోట్లకొలది గ్రహములు, నక్షత్రములు, లోకములు కలవు. వానిలో ఏయే పదార్థము లెచటెచట నున్నవో చూచునకు తెలియదు. అవి ఎంతెంత విలువ కలవియో అంతకంటెను తెలియదు. కాని సర్వజ్ఞుడగు భగవానునకు అన్నియును తెలియును. అట్లు తెలిసియున్న పరమాత్మ ఆ పదార్థములయొక్క యోగ్యతా యోగ్యతలను తానులోపెట్టి తూచి, అన్నిటికంటెను ఆత్మ జ్ఞానమే, బ్రహ్మజ్ఞానమే మిన్నయని, అతిపవిత్రమని వచించెను. అట్టివాక్యములందు మనకెంత విశ్వాసముండవలెను. కావునఎన్ని కష్టములకోర్చియైనను జ్ఞానమునే సముపార్జించవలెను. అదియే సర్వులయొక్క జీవితలక్ష్యముగా నుండవలెను. స్ఫుటమైన దేని కొరకు ? మరల స్ఫుటమగుచో చేసికొనుట కొరకు. మరల స్ఫుటమగుచో నుండుటకు (జన్మరాహిత్యమునకు) ఉపాయముమి ?

యే మానవా విగతరాగ పరాపరజ్ఞా

నారాయణం సురగురుం సతతం స్మరన్తి

ధ్యానేన తేన హతకిల్బిషదేతనాస్తే

మాతః పయోధరరసం స పునః పిబన్తి.

ఇదియే యుపాయము. “ఎవరు రాగద్వేషరహితులై శ్రీమన్నారాయణుని (పరమాత్మను) నిరంతరము స్మరించుచునుండగో ధ్యానవిచారణాదులచే పాపరహితులైన అట్టి మహనీయులు తల్లిపాలు మరల త్రాగకుందురు.” (తిరిగి జన్మింపరని భావము.)

అనాదియగు ఈ సంసార ప్రవాహమునందు జీవుడు విశ్రాంతిలేక ‘అపరాంతర కీటవత్’-నుడిలోపడిన పురుగువలె

గిరగిర తిరుగుచు నానా యోనులందు జన్మించుచు అశ్వంత
 ఘన్నుడై ప్రవర్తించుచున్నాడు. అట్టివానికి శాంతి యెట్లు
 లభించును? శాస్త్రములన్నియు ఈ పరిశోధననే కావించినవి.
 మహాసీయులందఱున్న ఈ ప్రశ్నను విడదీయుటయందే తమ
 జీవితములను ఆహుతిచేసిరి. తుట్టతుదకు పరిష్కారమార్గమును
 కనుగొనిరి. అదియేది? ఎచటనుండిబయలుదేరెనో, అచటికి చేరు
 టయే. అదియే శాంతికి మార్గమని వారు వచించిరి. Religion
 (మతము) అను అంగ్లపదమునకు అర్థమున్ను ఇదియే. Re=
 again (తిరిగి) ligio = to unite (కలియుట). విడపోయిన
 జీవుని తిరిగి పరమాత్మతో కలుపునదియే మతమని భావము.
 సముద్రములోని నీరు ఎండాకాలమున ఆవిరియై మేఘరూప
 ముగా మారును. అనగా నీరు తన స్వస్థానమగు సముద్రమును
 వీడి పైకిపోవును. అప్పుడది చాల దిగులుపడి ఎక్లైనను తన జన్మ
 స్థానమగు సముద్రమును తిరిగి చేరుటకు కృతనిశ్చయమై,
 పోయిపోయి కొండలపై వర్షించి, శిఖరములనుండి క్రిందకు
 ద్రొల్చి నదీరూపమున పీఠభూమిపై వేలకొలది మైళ్ళు ప్రయా
 ణము సాగించి తుట్టతుదకు సముద్రములో కలిసి తన ప్రతిష్ఠను
 ఎట్టకేలకు నెరవేర్చుకొనుచున్నది. ఆహా! జీవులకు అది యెట్టి
 సాతమును నేర్పుచున్నది! అలాగుననే జనులున్ను తాము
 అనాదికాలమున ఏ పరమాత్మనుండి విడివడి ఈ జననమరణ
 ప్రవాహమున తగుల్కొనియున్నారో, ఆ పరమాత్మను తిరిగి
 చేరువఱుకును విశ్రాంతి తీసికొనరాదను పట్టుదల గలిగియుండ
 వలెను. పరమాత్మను జేరునపుడే జీవితనాటకము సమాప్తము
 కాగలదు. మరణముతో జీవితము ఎన్నటికిని సమాప్తము

కాదు. “నిర్దోషంహీ సమంబ్రహ్మ” అనునట్లు సమరూపమగు పరబ్రహ్మమును పొందినపుడే సమాప్తముకాగలదు. (సమం = బ్రహ్మ, ఆప్తం = సమాప్తమ్) అపుడే జీవితమునకు Fullstop (పూర్ణ విరామము) పెట్టిపట్లగును. తత్సార్వము జీవితమునకు Comma (అపూర్ణ విరామము) మాత్రమేయుండుటచే మరల పుట్టుచు మరల చచ్చుచు అంతఃలేకయుండును. కావున ఆత్మం తిక దుఃఖవినాశముకొరకై జీవుడు ఏదియో యొకకాలమున పరమాత్మతో చేరియే తీరవలెను. అట్లు పరమాత్మతో జీవుని చేర్చునదియే జ్ఞానము. దానినిగూర్చియే శ్రీకృష్ణపరమాత్మ ఈ జ్ఞానయోగమున విశేషించి తెలిపెను. అయితే ఇట్టి జ్ఞానమును బడయవలెననిన, నది ఏ ప్రకారము ప్రయాణ మధ్యమున ఎవరు ఎంత ప్రాధేయపడినను ఆగక, ఎడతెగకుండు సముద్రమువరకు గమనము సల్పునట్లు, సాధకులున్ను ఎన్ని అవాంతరములు వచ్చినను, తమ భగవద్ధ్యాన చింతనాదులను విడువక యుండవలయును.

ఈ సందర్భమున సామాన్యముగ కొందఱి మనఃకలుగ నొక సంశయ ముదయించుచుండును. అది యేది యనిన జీవునకు ఈ అజ్ఞాన మెపుడు కలిగినది? ఈ సంసార చక్రమున దాని డెపుడు తగుల్కొనెను? ఈభ్రమణము నెపుడు ప్రారంభించెను? ఇట్టిప్రశ్నలకు శాస్త్రములో ప్రత్యుత్తరము లేదు. తలబ్రథ్యము కొట్టుకొనినను ఎవరును వీనికి సమాధానము చెప్పలేదు. మహాత్ములందఱును ఇద్విషయమున మానము వహించిరి. జీవునకు అజ్ఞానము ఎపుడు ఎందులకు కలిగినది అను ప్రశ్నకు శ్రీ శంకరు లేమి సమాధానము చెప్పిరో చూడుడు—

ప్రశ్న :- ఆత్మనః కిం నిమిత్తం దుఃఖమ్ ?

(జీవునకు దుఃఖ మెందులకు కలిగినది ?)

సమాధానము :- శరీరపరిగ్రహాత్ - (దేహధారణమువలన)

ప్ర :- శరీర పరిగ్రహః కేన భవతి? (దేహ మెట్లు కలిగినది ?)

స :- కర్మణా (కర్మవలన)

ప్ర :- కర్మ కేన భవతి? (కర్మ దేని వలన కలుగుచున్నది ?)

స :- రాగాదిభ్యః (రాగద్వేషాదులవలన)

ప్ర :- రాగాదయః కేన భవంతి? (రాగ ద్వేషాదులు దేని వలన కలుగును ?)

స :- అవివేకాత్ (అవివేకమువలన)

ప్ర :- అవివేకః కేన భవతి? (అవివేకము దేనివలన కలుగు చున్నది ?)

స :- అజ్ఞానాత్ (అజ్ఞానమువలన)

ప్ర :- అజ్ఞానం కేన భవతి? (అజ్ఞానము దేనివలన కలుగును ?)

స :- స కేనాపి భవతి; అజ్ఞానమనాద్యనిర్వచనీయమ్.

(అజ్ఞానము దేనివలనను కలుగదు. అది అనాది అనిర్వచనీయము)

ఈ ప్రకారము శంకరులు తుట్టతుదకు అజ్ఞానము అనాది యనియు, అది యెప్పుడు ఎచ్చట ఎందుకు జీవుని తగుల్కొని నది చెప్ప వీలులేదనియు త్రోసివైచెను. వారిట్లు చెప్పుటకు కారణము భేకపోలేదు. జీవుడు మాయాంతర్గతుడై యున్నాడు. దేశ, కాల, క్రియలతో గూడినదియే మాయ, ప్రకృతి,

అజ్ఞానము. మాయలో నున్నంతవఱకే జీవుడు ఆ మాయ ఎప్పుడు, ఎందుకు, ఎక్కడ వచ్చినది చెప్పజాలడు. నిద్రలో నున్నవాడు స్వప్నమును చూచునపుడు ఆ స్వప్న మెప్పుడు, ఎందులకు వచ్చినదో చెప్పగల్గునా? చెప్పలేడు. మేలుకొనిన పిదప రాత్రి ఫలాని గంటకు నిద్రపోయిననియు, అప్పుడు స్వప్న మారంభమైనదనియు చెప్పగల్గును. అంతియేగాదు, అసలు స్వప్నమే లేదనియు, అసత్తనియు చెప్పగల్గును. అట్లే అజ్ఞాన విషయమున్ను మేలుకొనిన పిదప అనగా జ్ఞానోత్పత్తి అనంతరము అసలు అజ్ఞాన మనునదియే లేదని తెలిసికొనగలడు. కావున ఇప్పుడు సాధకుని ప్రథమ కర్తవ్యము అజ్ఞానమును జ్ఞానముచే రూపుమాపుటయేకాని, అది ఎట్లు వచ్చినదియని విచారించి కాలయాపన చేయుటకాదు.

ఒక గుహలో చీకటియున్నదనుకొనుడు. ఆ చీకటి ఎప్పుడు వచ్చినది? అను ప్రశ్న నిర్ధరకము. ఒక చిన్న దీపము వెలిగించిన చాలును. అనాదికాలమునుండియున్న ఆ చీకటి పటాపంచలై పోవును. చీకటి ఎప్పుడు వచ్చినదియను ప్రశ్నకు ఎవరును సమాధాన మివ్వలేరు. కాని చీకటిని పోగొట్టు ఉపాయము మాత్రము చేయగలరు (దీపము తెచ్చుటద్వారా). అట్లే అజ్ఞానము, ఈ జననమరణ పరంపర ఎప్పుడు మొదలుపెట్టినది చెప్పలేకపోయినప్పటికి, దానిని పోగొట్టు ఉపాయమును మాత్రము చేయగలరు (జ్ఞానసంపాదనముద్వారా). ఇంకొక చిన్నదృష్టాంతమును చెప్పెదను. ఒకానొకడు ఏదైన తొందరపనిమీద బజారు వెళ్ళి తిరిగి ఇంటికివచ్చినా ఊనుకొనుడు. ఇంటికి రాగానే కాలుపై మల

ముందుట గమనించినచో నతడు వెంటనే ఏమి చేయును ? అపవిత్రమైన ఆ మలమును తత్తణమే నీటితో కడిగివేసికొనునా? లేక 'ఈ మలమును నేను ఏ వీధిలో ఎవరయింటి ముందు త్రొక్కితిని? ఎప్పుడు త్రొక్కితిని? ఎందులకు త్రొక్కితిని? ఇది ఏయే పదార్థముల సమ్మేళనమువలన యిట్లేర్పడినది? దీని నాసన ఎంతదూరము పోవును? దీని సాంద్రత (density) ఎంత ?' అని ఈ ప్రకారముగ వితర్కించుకొనుచుండునా ? ఒకవేళ అట్లు వితర్కించుకొనిన దానివలన అతనికి కలుగు ప్రయోజనము లేకపోగా, పైగా దుర్వాసన భరింపలేక అవస్థపడుచుండును. కాబట్టి ముముక్షువు లీప్రకారముగ అజ్ఞానముయొక్క పుట్టుపూర్వోత్తరములను విచారించుట యందు కాలయూపనచేయక,

జ్ఞానేన తు తదజ్ఞానం యేషాం నాశితమాత్మనః

తేషామాదిత్యవజ్ఞానం ప్రకాశయతి తత్పరమ్.

(5-16)

అను భగవదాజ్ఞానురీతి జ్ఞానముచే నట్టియజ్ఞానమును నాశనము చేయు ప్రయత్నమునందే నిమగ్నులై మేఘనివారణముచే నూర్చునివలె తమ ఆత్మను నిరావరణముగ గానించుకొని బ్రహ్మానంద మనుభవించవలయును.

ఈ జ్ఞానముయొక్క స్వరూపస్వభావ వివరములనుగూర్చి భగవానుడు ఈ అధ్యాయమునందు ఎక్కువగ చెప్పకపోయినను* దాని మహిమను వర్ణించుచు అచటచట దానిని గొప్ప

*జ్ఞాన'వివరములు 13-వ అధ్యాయముగు క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞవిభాగయోగమునను

14-వ అధ్యాయముగు గుణత్రయ విభాగయోగమునను

తెలుపబడినవి.

తము చూచినను, జ్ఞానయజ్ఞ ఫలితకంటె తక్కువైనదే కాబట్టి గీతాచార్యుడు వాని యన్నిటికంటెను జ్ఞానయజ్ఞమే ఉత్కృష్టమైనదని ప్రవచించెను. దైవార్పణబుద్ధితో నిస్సంగముగ ఆచరింపబడు సవిత్రకార్య మేదియైనను అది యజ్ఞమే యగును. అట్టి (యజ్ఞ) కర్మజీవునకు బంధమును గలుగజేయదు. పైపెచ్చు మనుజుని చిత్తమును శుద్ధపరచి జ్ఞానోదయమున కనుకూలవాతావరణమును కల్పించును. ఈ ప్రకారములగు యజ్ఞముల నేకములను భగవాను డీయధ్యాయమున దెల్పెను. నియమితాహారమును గ్రహించుటయు ఒక యజ్ఞముగా వర్ణించెను. శాస్త్రార్థయన రూపమగు స్వాధ్యాయమున్ను మహాయజ్ఞముగా నుటంకించెను. ఇంద్రియనిగ్రహమున్ను ఒకానొక రూపమని తెల్పెను. “యజ్ఞక్షపితకల్మషాః” అనునట్లు ఈ ప్రకారములగు యజ్ఞములన్నియు జీవునిచిత్తమునందుగల అనేక జన్మర్మిత పాపపంకిలమును కడిగివేసి శుద్ధపరచునని భగవానుడు నుడివెను. అయినను, వీని యన్నిటికంటెను జ్ఞానయజ్ఞమునకు అధికస్థానమిచ్చెను. ఏలయనిన ఆ సమస్తకర్మలున్ను తుట్టతుపకు జ్ఞానమునందే విగీనమైపోవుచున్నవి-నదులు సముద్రమునందువలె. ఈ ప్రకారముగ కర్మలన్నియు జ్ఞానమునం దంతర్భూతములే యగుచున్నవి. కావుననే దాని శ్రేష్ఠత్వము. జ్ఞానమనగా నేమియో ఇదివఱకు తెలిపియున్నాము- ఆత్మతత్త్వవివేచనము, స్వస్వరూపానుభవము. అట్టి ఆత్మవిచారణాపూర్వకమగు జ్ఞానయజ్ఞమును ఎవరైనను ఆచరించవచ్చును. స్త్రీలుకాని, పురుషులుగాని, బీదవాడుకాని, ధనవంతులుకాని, బ్రాహ్మణులుకాని, చండాలురుకాని,

హిందువులుకాని, క్రైస్తవులుకాని, ఎవరైనను సరియే ఈ జ్ఞానజ్యోతిని వెలిగించుకొనవచ్చును. ఇచట జాతి, మత, కుల, లింగ వివక్షత లేనేలేదు. దీపము వెలిగించవలెనన్న ప్రమిదె, తైలము, వత్తి, నిప్పుపెట్టె - అను ఈ నాలుగునున్న ఉండిన చాలును. ఎవరికైనను వెలుగును. జాతిమతముల ప్రశ్న అచట లేదు. ఆ ప్రకారమే జ్ఞానజ్యోతియు, వైరాగ్యమును ప్రమిదె, భక్తి యను తైలము, చిత్తైక్యాగ్రతయను వత్తి, ఆత్మవిచారణయను అగ్నియుండినచో నిరాటంకముగ వెలుగు చుండును. ఈజ్ఞానజ్యోతిని వెలిగించుటయే జ్ఞానయజ్ఞము నాచ రించుట యగును. ద్రవ్యాది యజ్ఞములను అందఱును చేయ లేరు. అవి ధన జనబాహుళ్యముండిననే సంభవించును. పైగా ఫలితమున్ను అల్పమే. ఈ తత్త్వచింతనారూపమగు జ్ఞాన యజ్ఞమో, అందఱికిని అందుబాటులో నున్నది. కాబట్టి సర్వు లును ప్రయత్నపూర్వకముగ దాని నాచరించి జ్ఞానయాజులని ఊర్తిచొంది కైవల్యమును జేబట్టుదురుగాక !

(3) జ్ఞాననౌక :-

అపి చేదసి పాపేభ్యః సర్వేభ్యః పాపకృత్తమః

సర్వం జ్ఞానస్థవేనైవ వృజినం సంతరిష్యసి.

(4-36)

‘ఓ అర్జునా! ఒకవేళ పాపులందరికంటెను మిక్కిలిపాపాత్ముడవు నీవగుదువేని, ఆసమస్త పాపసముద్రమును జ్ఞానమును నౌకచే లెస్సగ దాటివేయగలవు’ అని భగవానుడు పలికెను. సముద్ర మెంత విశాలముగనున్నను, లోతుగనున్నను నౌక గలవానికి దానిచే భీతియుండదు. ఏలయనగా నావకు తరింప జేయుశక్తి కలదు. అట్లే అజ్ఞానదళయందు జీవు లెట్టి ఘోర

పాపము నాచరించియుండినవారై నను, జ్ఞానము నాశ్రయించి నచో ఆ పాపసముదాయమంతయు దీపముచే చీకటివలె పటాపంచలైపోవును. మేలుకొనిన పిదప, స్వప్నకృత గోషములు తీవ్రతరము లైనప్పటికిని విలువైపోవునట్లు జ్ఞానావిర్భావముచే కొండంత పాపమున్ను విలీనమైపోవును. వాల్మీకి పూర్వము గొప్ప పాపాత్ముడై యుండినను, దైవభక్తిచే క్రమముగ జ్ఞానవంతుడై ఆ పాప సముద్రమునంతను తృటిలో చాటివేయగల్గెనుగదా! ఈ శ్లోకముద్వారా భగవానుడు అల్పులందఱికిని అపరిమిత ధైర్యమును సమకూర్చును- ఈ ప్రపంచమున ఎవరును వాస్తవముగ పాపాత్ములు కారు. అందఱును సహజముగ పుణ్యాత్ములే. పవిత్రమైన ఆత్మయే స్వరూపముగా గలిగియున్న జీవుడు పాపయెల్లు కాగలడు? పాపము అగంతకము. అది మధ్యలో వచ్చినది. మధ్యలోనేపోవును. (Impurity is a mere superimposition) వివేకానందుల గంభీరవచనములను ఆలకింపుడు -

“Ye, divinities on earth! Sinners! It is a sin to call a man so. It is a standing libel on human nature. Come up! O lions and shake of the delusion that you are sheep. You are souls immortal, spirits free, blest and eternal. You are not matter, you are not bodies; matter is your servant not you the servant of matter.”

‘అవనిపై మూర్తిభవించిన ‘ఓ దివ్యస్వరూపులారా! మిమ్ములనా పాపులనుట; శివ! శివ! మనుజుని పాపాత్ముడనుటయే పాపము. అట్లు పాపియనుట మానవత్వమునకే కళంక మాపా

దించినట్లు, ఓ సింహములారా! లెండు! మీరు గొట్టెలను అపోహను వదలివేయుడు! మీరు శాశ్వత నిత్యము క్త. సచ్చిదానందాత్మస్వరూపులు. మీరు దృశ్యవస్తువులు కారు. మీరు దేహములు కారు. ప్రకృతి మీయొక్క దాసియేగాని, మీరు ప్రకృతికి దాసులుకారు! - ఇట్టి ధీరోదాత్తస్వభావమునే, ఇట్టి నవ్యచైతన్యమునే శ్రీకృష్ణపరమాత్మపై శ్లోకముద్వారాజనుల యందు లేకెత్తించుచున్నాడు. శ్రీవసిష్ఠమునిండులు తెలిపినట్లు మానవునికిపట్టినమాలిన్యము బాగుయొక్క నలుపుదనము వంటిదికాదు. అది రాగిపై చిలుమువంటిదియే యగును. లేక వడ్లగింజపైని పొట్టు (ఊక) వంటిదియేయగును. తోమినగాని, దంచినగాని అది తొలగిపోవును. బాగుయొక్క నలుపుదనమో అట్టిదికాదు. ఎంత తోమినను, కడిగినను పోదు—

1. తణులస్య యథా చర్మ యథా తామ్రస్య కాలి మా
నశ్యతి క్రియయా పుత్ర పురుషస్య తథా మలమ్

2. జీవస్య తణులస్యేవ మలం సహజమవ్యలమ్

నశ్యత్యేవ స సందేహ స్తస్మాదుద్యమవాన్పవ. (వసిష్ఠగీత)

అట్లే మనుజునకు అంటిన పాపరూపమాలిన్యము కర్మ, భక్తి, జ్ఞానాదిప్రయత్నములచే తప్పక నశించిపోగలదు. ఎప్పుడు జ్ఞానాదులచే పాపము నశించిపోయినదో అప్పుడు 'తేషా మాదిత్యవజ్జానం ప్రకాశయతి తత్పరమ్' అనునట్లు మేఘము తొలగిన సూర్యునివలె జీవుడు పరమాత్మరూపమున దేదీప్యమానముగ వెలుగొందును. ఇదియే భగవానుడు తెలివిన ధర్మరహస్యము. కావున ఎవరును అధైర్యపడరాదు. నిరుత్సాహమును జెందరాదు. ప్రతివారున్న పాపరహితులగు పవిత్రాత్మ స్వరూపు

లను భావన గలిగియుండవలెను. మఱియు తపసుగుణ్యముగు శుద్ధాచరణము కలిగియుండవలెను. సంఘములో ఎంతయో నీచముగ జూడబడుచున్న మాల మాదిగలకు 'హరిజనుల'ను పేరును మహాత్మాగాంధీజీ ఈ హేతువువలననే ఒసంగెను. ఏలయినన, ఆ పవిత్రనామమును స్మరించుచు ఆఅల్పజీవులున్న అచిరకాలములో పవిత్రులు కాగలరని వారి ఆశయము. కాబట్టి భగవానుడు తెలిపినట్లు సర్వులను ప్రయత్నపూర్వకముగ జ్ఞానమను తెప్పను ఈ జీవితమునందే సంపాదించుకొని దుఃఖభూయిష్టమగు ఈ ఘోరసంసారసాగరమును, పాపరూపవైతరణిని దాటివేయుదురుగాక !

(4) జ్ఞానాగ్ని:-

యైదాంసి సమిథోఽగ్నిర్భస్మసాత్కురుతేఽర్జున

జ్ఞానాగ్నిః సర్వకర్మాణి భస్మసాత్కురుతే తథా. (4-17)

'బాగుగ మండుచున్న అగ్ని కట్టెలను కాల్చివేయునట్లు జ్ఞానాగ్ని కర్మలన్నిటిని భస్మీభూత మొనర్చుచున్నది' అని గీతాచార్యుడు వక్కాణించెను. కొండంత కట్టెలప్రోగు ఉన్నప్పటికి అగ్ని దానిని సమూలముగ నశింపజేయగలదు. అట్లే ఏక్షణమున జీవునియందు అభ్యాసప్రాబల్యముచే జ్ఞానమను చిచ్చు రగుల్కొనినదో, అక్షణముననే కర్మబంధములన్నిటిని అయ్యది పటాపంచలు చేసివేయుచున్నది.

విద్యతే హృదయ గ్రంథిర్విద్యతే సర్వసంశయః

క్షీయంతేవాప్య కర్మాణి తస్మిన్ద్వపే పరావరే.

అను ఉపనిషద్వాక్యమున్ను ఈ సత్యమునే వెల్లడించుచున్నది. అనగా, పరమాత్మసాక్షాత్కరింపబడగానే (ఆత్మానుభూతికలుగ

గనే జీవునిహృదయస్థ అజానగ్రంథి తెగిపోవుచున్నది; సంశయములన్నియు తొలగిపోవుచున్నవి; కర్మలన్నియు నశించిపోవుచున్నవి అని అర్థము. ప్రపంచములోని సమస్త పదార్థములను నశింపజేయుశక్తి ఒక్కఅగ్నికిమాత్రమే కలదు. మఱి దేనికిన్ని లేదు. కనుకనే జ్ఞానము నిచట అగ్నితోబోల్చిరి. సమస్తకర్మబంధములనునశింపజేయగల శక్తి దానికిఒక్కదానికే కలదు. మఱియు అగ్నికి దహనశక్తితోబాటు ప్రకాశనశక్తియు కలదు. ఒక గుహలో ఎన్నికొట్లసంవత్సరములనుండియో చీకటి కాపురముండుచున్నను, అచట అగ్నిరగుల్కొల్పినచో ఆ దీపకాంతిచే అంధకారమంతయు పలాయనమైపోవును. అట్లే జీవునకు అజ్ఞానము, కర్మబంధము, దుఃఖము అనాదిగా ఉండుచున్నను, జ్ఞానాగ్నిచే నవియన్నియు తత్క్షణమే తొలగిపోవుచున్నవి. అజ్ఞానముగూజీవునకు ప్రపంచములో అనేక దుఃఖములుతలసింపచుచుండును. కొన్నికొన్ని ఉపాయములచే కొన్నికొన్నింటిని ఆతడుతొలగించుకొనిననుమఱికొన్ని క్రొత్తదుఃఖములువెంటనే ఆసిగ్గునించి ఆతని శాంతిని భంగముచేయుచునే యుండును. దృష్టాంతమునకు-ఒకనికి రోగము వచ్చినది యనుకొనుడు. ఔషధమును వస్తువు ఆ వ్యాధి దుఃఖమును తొలగించివేసెను. ఇంతలో వ్యాపారములో సప్తమువచ్చినది. దానినికూడ ఆతడు ఇతడుల సహాయముచే సర్దుబాటుచేసికొనెను. ఆహా! దుఃఖములన్నియు సమసిపోయినవిగదాయని సంతసించుచుండ ఇంతలో నతని పెద్దకుమారుడు చనిపోయెను. ఇక భరింపరాని క్షేణము ఆతని నావహించెను. ఈప్రకారముగ నొకటి తరువాత మఱి యొకటి ప్రవాహరూపమున సంతాపములు జీవుని యెదుర్కొను

చునే యుండును. సంఘసంస్కర్తలు వానిలో కొన్నిటిని తొలగించవచ్చును. రాజకీయవేత్తలు మఱికొన్నిటిని నివారించవచ్చును- కాని ఎన్నియుపాయము లవలంబించినను ఆత్మంతిక దుఃఖవినాశము కానేరదు. జ్ఞాన మొకటియే సమస్త సాంసారిక దుఃఖములను తొలగించ సమర్థమైనది. ఎట్లనిన—

ఒక యూరిలో ఒక పెద్ద 'జానుహాలు' (పురమందిరము) కలదు. దానిలో చాలబల్లలు, కుర్చీలు, పుస్తకములు అమర్చబడియున్నవి. ఎలక్ట్రిక్ దీపములున్న కలపు. అనేకులు ప్రతిదినము అచటికి వచ్చి పుస్తకములు, వార్తాపత్రికలు చదువుకొనుచునుండురు. ఒకనాడు రాత్రివేళ చదువుకొనుటకై ఒకడు ఆ మందిరములోనికి ప్రవేశించుచుండ అకస్మాత్తుగ దీపములు ఆరిపోయెను. చీకటిలో, ఆ పోవువానికి కుర్చీతగిలి గాయమయ్యెను. అపు డాతడు అచటి సేవకుని బిలిచి 'ఏమయ్యా, కుర్చీ దారిలో పెట్టినావు-ప్రక్కకుదీయు' మనెను. సేవకుడు దానిని తొలగించెను. కాని ఆచీకటిలో ఇంక కొంతదూరము పోవ కాలికి బల్లతగిలి బొబ్బలెక్కెను. దానినికూడ సేవకునిచే ప్రక్కకునెట్టివేయించిపోవుచుండ చీకటిలో గోడ తలకు కొట్టుకొని బొప్పికట్టెను. ఈ ప్రకారము ఒకటివెనుక మఱియుకటిగా దుఃఖము లాతనిని వెన్నంటుచుండెను. ఉపాయముచే, కొన్నిటిని తొలగించుకొనుచుండెను. కాని ఎంతవఱకు ఆ మందిరమున చీకటియుండునో అంతవఱకు ఎన్ని బాధలు పొగొట్టుకొనినను మఱికొన్ని వేచియేయుండును. ఆత్మంతికబాధావినాశమునకు మార్గమేమి? దీపము వెలిగించుటయే. అది వెలిగినచో బాధలన్నియు అంతమగును. ఇది యొకటియే పూర్ణదుఃఖ

రాహిత్యమునకు ఉపాయము. కాబట్టి సాంసారిక క్లేశములు సమూలముగ, నిశ్చేషముగ తొలగవలెనన్న జ్ఞానజ్యోతిని హృదయమున వెలిగింపవలెను. జ్ఞానాన్ని సంతపింపవలెను. అప్పుడే సమస్తకర్మబంధములు, సమస్తపాపములు, సమస్త తాపములు భస్మీభూతములై పోగలవు—అని శ్రీకృష్ణభగవాను డానతిచ్చుచు అట్టిజ్ఞానాన్ని తనయందు ప్రజ్వలింపజేసికొన ధీశక్తిగల మహనీయుడే పండితుడనబడునని వాక్రుచ్చెను—

జ్ఞానాన్ని దగ్ధకర్మాణం తమాహుః పండితం బుధాః (4-18)

భగవంతునిదృష్టిలో పాండిత్యమనగా జ్ఞాన సముపార్జన యనియే దీనిచే స్పష్టమగుచున్నది. ప్రాపంచికవిద్యలలో ఆరితేరినవానిని జనులు పండితుడని పిలుచుచుందురు. కాని భగవంతు డట్లు పిలువడని పై వాక్యముచే స్పష్టమగుచున్నది.

తత్పాండిత్యం పతసి న పునర్యేన సంసారచక్రే (యోగవాసిష్ఠము)

దేనిని గ్రహించినచో మనుజుడు మరల ఈదుఃఖభూయిష్ఠమగు సంసార చక్రమున తగుల్కొనకయుండునో అదియే పాండిత్య మనబడునని శ్రీ వసిష్ఠమునీంద్రుడు శ్రీరామచంద్రునకు జోధించెను. కావున యితర విద్య లెన్ని యభ్యసించినను, వానితోబాటు ఈ బ్రహ్మవిద్యను, ఈ జ్ఞానసంపదను, ఈ తత్త్వవిచారణను మనుజుడు తప్పక అవలంబించవలసి యున్నది. ఇదియే భగవానుని యాదేశము.

(5) జ్ఞానఖడ్గము:-

తస్మాదజ్ఞానసంఘాతంహృత్స్యం జ్ఞానాసినాత్మనః

చిత్తేనం సంశయం యోగమాతిష్ఠో త్రిష్ట భారత.

(4-42)

“ఓ అర్జునా, కాబట్టి నీయొక్క హృదియందును నున్నదియు, అజ్ఞానజనితమునునగు ఈ సంశయమును జ్ఞానఖడ్గముచే ఛేదించి వైచి యోగాచరణరూపముగు కర్తవ్యమునకు గుండుము. అమ్ము!” అని శ్రీకృష్ణపరమాత్మ అర్జునునకు ధైర్యము గొల్పెను. ‘దేవుడు కలడా, లేడా? ఉన్నాడా? ఎట్టికావము కలవాడు? ఎచట నివసించును? తరింగుమూర్తినేద? పాప మెట్లు కలుగుచును? కర్మబంధ మెట్లు ఉలగును? ఈ మొదలైన సంశయములు ముముక్షువులను ఆగంభదశయందు బంధించుచుండును. వానినన్నింటిని వివేకమును ఖడ్గముచే ఛేదించివేయవలెను. ఏలయనగా ఆసంశయములన్నియు అజ్ఞానమునుండియే ఉత్పన్నములగును (అజ్ఞానసంభూత) అజ్ఞానమో, జ్ఞానమువలెననే నశించును! కాబట్టి జ్ఞానఖడ్గముచే అజ్ఞానవృక్షమును సమూలముగ నతికివేయవలెను. ఈ అజ్ఞానవృక్షము ఎన్ని జన్మలనుండియో బాగుగ వేరు పాతఁజూనియున్నది.

అశ్వత్థమేనం సువిరూఢమూల మచేంగళస్త్రైః దృఢేన ధిత్వా (15-3).

అని గీతాచార్యుడు వచించినలాగున ఈ దృఢమగు సంసారవృక్షమును అసంగళస్త్రముచే, వివేకఖడ్గముచే ఉన్మూలనము చేయవలసి యున్నది. కావున జ్ఞానమును (ఆత్మవివేకమును) తప్పక సంపాదించవలయును. ఈ ప్రకారముగ శ్రీకృష్ణమూర్తి వివిధరీతుల జ్ఞానమును అభివర్ణించి అద్దాని నెట్లైన పొందులాగున అర్జునుని ప్రేరేపించెను.

అయితే అట్టి సర్వోత్తమమైన జ్ఞానమును పొంద విధానమేది? దానిని జీవు డెట్లు పడయగల్గును? దానిని తెలిసికొనుటకు పద్ధతియేది? అనుభవజాలగు మహాత్ములను వివరము.

విధేయతలతో సమీపించి వారికి సాష్టాంగదండప్రణామం
చేరించి వారి సేవాశుశ్రూషాదుల గావించి భక్తితో వారిని
ప్రశ్నించి తెలుసుకొనవలయును.

అద్వైత ప్రణిపాతేన పరివర్తేన సేవయా

ఉపదేశ్యంతి తే జ్ఞానం జ్ఞానినస్తత్త్వదర్శనః

(4-84)

అట్లు సవినయముగ ప్రశ్నించినమీదట మహాత్ములు వానికి
తత్త్వజ్ఞానమును బోధించెదరు. దానిచే నతని యజ్ఞానము
శమించిపోగలదు. జ్ఞానమును సముపార్జింతుటకు భగవానుడు
గీతయందు చూపిన మోవ ఇదియే. సత్సాంగత్వము కలిగి
యుండుమని ఆ శిష్యులను ఈ భవారణ్యమున దిక్కు తెలియక
పరిభ్రమించుచుండు గురువును పాంథునకు మార్గమునుజూపునది
సద్గురువే. కావున గురుసేవ, గురుభక్తి మొదలైనవి ముముక్షు
వునకు అత్యావశ్యకములని గీతాచార్యుడు హెచ్చరిక చేసెను.
'ప్రణిపాతేన' అను పదప్రయోగముచే యెంత వినయము
బోధింపబడినదో చూడుడు! (పాతము - నిపాతము - ప్రణి
పాతము) పాతమనగా పడుట; నిపాతమనగా లెస్సగ పడుట;
ప్రణిపాతమనగా పూర్తిగా సాగిలపడుట. (సాష్టాంగ వందన
మాచరించుట అని భావము)- శిష్యుడు గురువుయొద్ద ఎంతెంత
భక్తిప్రపత్తులు కలిగియుండునో, గురువునకు ఆతనిపై అంతంత
వాత్సల్యభావ ముదయించుచుండును. అపుడు గురువు శిష్యుని
చెంత తన హృదయమును విప్పివేయును. అర్జునుడుకూడ గీతో
పదేశమునకు పూర్వము 'శిష్యస్తేహం శాధి మాం త్వం
ప్రపన్నమ్'-అనుచు శ్రీకృష్ణుని పాదారవిందములకు నమో
వాకము లర్పించియే యుండిన సంగతి గీతాపాఠకులకు విదితమే

అయియున్నది. ఇదియే ధర్మరహస్యము. ఇప్పటికాలపు నవ నాగరికులకు ఈ పద్ధతి ఒకింత వెగటుగా తోచవచ్చును. కాని అహంకారము చచ్చినగాని ఆత్మ ఉదయింపదని వారు జప్తి యందుంచుకొందురుగాక! ఎవరితల పెద్దలయొద్ద, భగవంతుని యొద్ద వంగునో వారియొద్ద ప్రపంచమంతయు తన తలపంచును. మఱియు నాతనికి జ్ఞానప్రాప్తి కలుగును. ఇదియే ధర్మ సూక్ష్మము. ఈ రహస్యమును ముముక్షువుల శ్రేయస్సాధనకై భగవాను డీ యధ్యాయమున ప్రకటించివేసెను.

కాబట్టి సాధకుడు శ్రద్ధాభక్తులు కలవాడై —

‘నద్విద్వా సుపసర్వతాం ప్రతిదినం తత్పాదుతే పేవ్యతామ్’

అను శ్రీ శంకరాచార్యుల వచనానుసారము మహాత్ములను సేవించి సంసారతారణోపాయమగు ఆత్మజ్ఞానమును బడయవలయును. శ్రద్ధ అన్నిటికంటెను ముఖ్యము. శ్రద్ధ కలవాడే జ్ఞానమును పొందగల్గును (శ్రద్ధావాన్ లభతేజ్ఞానం). నమ్మకము లేక సంజేహించుచు డోలాయమానమగువాడు అధ్యాత్మమార్గమున ఎన్నటికిని వృద్ధికిరాడు (సంశయాత్మావినశ్యతి). కావున శాస్త్రమునందు, గురువునందు, డైవమునందు పరిపూర్ణ విశ్వాసము, అకుంతితశ్రద్ధయుండువలెనని గీతాచార్యుని యాజ్ఞము.

‘Faith, faith, faith in ourselves, faith, faith in God—this is the secret of greatness’.

‘నమ్మకము! నమ్మకము! తనయందు నమ్మకము. దేవునియందు నమ్మకము. ఇదియే ఔన్నత్యమునకు, విజయమునకు కీలకము’-అని వివేకానందు లుద్ఘోషించిరి. కాబట్టి జ్ఞానసంపాద

నకై శాస్త్రమునందు, దైవమునందు, సద్గురువునందు అత్యంత శ్రద్ధకలిగియుండవలెను. ఈ శ్రద్ధలోపించినందువలననే పెక్కురు లక్ష్యమును పొందలేక సంసారసముద్రమున పడిపోవుచున్నారు.

శ్రద్ధ విహీనస్య తు న ప్రవృత్తిః
ప్రవృత్తికూన్యస్య న సాధ్యసిద్ధిః
అశ్రద్ధయైవాభిహతాశ్చ న ర్యే
మజ్జన్తి సంసారమహాసముద్రే.

ఏలయనిన, 'శ్రద్ధలేనిచో కార్యమందు ప్రవృత్తి జనించదు. ప్రవృత్తిలేనిచో సాధ్యవస్తువు లభించదు. అశ్రద్ధచేగొట్టబడిన వారై జనులు దుఃఖసాగరమున మునుంగుచున్నారు.' కావున అధ్యాత్మపథమున పురోగమించు సాధకునకు శ్రద్ధ ఎంతేని అవసరమై యున్నది. ఇక్కారణముననే శ్రీకృష్ణమూర్తి శ్రద్ధావంతుడు జ్ఞానమును పొందగల్గునను సత్యమును ఈ అధ్యాయాంతమున తెలిపియున్నాడు. అయితే ఈ జ్ఞానము ఎప్పుడు కలుగును? ఏ ప్రకారము కలుగును? ఎచ్చోట కలుగును? అను సంశయములు జనులను బాధించవచ్చునని ఊహించి భగవానుడు ఆ మూడు ప్రశ్నలకునుగూడ ఒకేఒక నాక్యములో సమాధానము చెప్పివైచెను. అది ముముక్షువు లకు అత్యవశ్యకమైనది. కనుక దానినికూడ నిచట తెలిపి ఇక నేటి ఉపవాసమును విరమింపుచున్నాను.

తత్స్వయం యోగసంసిద్ధః కాలేనాత్మని విన్దతి (4-38)

ఈ అర్థశ్లోకము గీతయందు చాల ప్రాముఖ్యత కలిగియున్నది. 'తత్' అనగా ఆ జ్ఞానము అందరికిని లభించదు. యోగసంసిద్ధునకు మాత్రము లభించును. అనగా కర్మ యోగమందు కుశలత్వమును

సంపాదించినవారికి, అనాన క్తకార్యాచరణముచేతను, ఈశ్వరా
 ర్పణబుద్ధిలో (కర్తృత్వాహంకారరహితముగ) నొసర్పబడిన
 క్రియలచేతను చిత్తశుద్ధినిబొందినవారికి అట్టిజ్ఞానము సంప్రాప్త
 మగునని భావము. దీనినిబట్టి నిష్కామకర్మములచే మురిసిపో
 చిత్తశుద్ధిని బొందనివారికి జ్ఞానముదొంగిలించని పోకియొకటిధ
 ముగ చెప్పినట్లేనది. మురికిగుడ్డకు నంగుపట్టుపట్టున్ను, చుట్ట
 నేలలో చిత్తనము మొలవనట్లున్ను, పావములతో గూడిన
 చిత్తమందు జ్ఞాన మందుకొనరాదు. దానిని కర్మయోగానులచే
 ముందు శుద్ధపరచవలెను. కావుననే కొంతకాలమునకు
 'కాలేన' జ్ఞానము లభించును అని చెప్పబడినది. ఎంతకాలము
 నకు? అని యెవ్వరైన ప్రశ్నించినచో, అది వారివారి ప్రయ
 త్నాతిశయముపై ఆధారపడియుండునని భావము.

‘తీవ్ర సంజేగాన మాసన్నః’

‘తీవ్రప్రయత్న మాచరించినచో లక్ష్యము చేరవచ్చును’ అని
 పతంజలి నుడివీయున్నాడు. 100 మైళ్ళ దూరమునకు రాకై
 అఱిమిషములోపోగలడు. విమానము అరగంటలోపోగలదు.
 రైలు నాలుగుగంటలలో పోగలదు. గుడ్డెరుబండి 2 రోజులలో
 పోగలదు. ఎద్దుబండి 10 రోజులలో పోగలదు. అట్లే జ్ఞాన
 ప్రాప్తియగు గమ్యము వారివారి పాధనయొక్క తీవ్రప్రయత్న
 ఆధారపడియుండునని తెలుపుటకుగాను ‘కాలేన’ (కొంతకాల
 మునకు) అని వచించెను. అయితే ఆ జ్ఞాన మెచట కలుగును?
 ‘అత్మని’ (తనయందే) అనగా ఆత్మానుభూతిని, నిరతిశయ
 సందమును జీవుడు తనయందే పొందగల్గునని భావము. మోక్ష

మనునది బయట ఎచటనో, ఏలోకములోనో కలదను భ్రమ ఈ భగవద్వాక్యముచే తొలగిపోగలదు. మోక్షము ప్రతి వారికిని తమయందే కలదని గ్రహింపవలెను.

న మోక్షో నభిసః పృష్ఠే పాతాలే న చ భూతలే

మోక్షో హి చేతో విమలం సమ్యజ్ఞానవిబోధితమ్. (వసిష్ఠగీత)

‘మోక్షము ఆకాశమునలేదు. సాతాశమునలేదు. భూలోకమునలేదు; ఆత్మజ్ఞానముతో గూడిన నిర్మల చిత్తమే మోక్షము’-అని శ్రీ వసిష్ఠమునీంద్రు లుద్బోధించిరి.

మఱియు నిట్టిజ్ఞానమును తనకుతానే స్వయముగ సాధన చేసి తనయందు పొందవలసియుండును. గురువులు త్రోవ మాత్రము చూపెదరు. నడువవలసినది శిష్యుడు తన కాళ్ళతో తానే. చూడవలసినది శిష్యుడు తన కండ్లతో తానే. దైవము కాని, గురువుకాని, మహాత్ములుకాని తనకు మోక్షమును సంపాదించి పెట్టదరని ఎవరై నను అనుకొనినచో వారు భ్రమ యందున్నవారే యగుదురు. మోక్షముకాని, జ్ఞానానుభవము కాని ‘పర్మిట్టు’ వలె ఒకరిచ్చునది, ఒకరు పుచ్చుకొనునదికాదు. అది పెద్దలసహాయముచే, ఈశ్వరానుగ్రహముచే, తనయందు తాను తయారు చేసికొను వస్తువు. కనుకనే భగవానుడు ‘తత్స్వయం యోగసంసిద్ధిః’ అని పలుకుచు జ్ఞానమును స్వయముగనే సాధింపవలెనని ప్రకటించియున్నాడు. గురువులు ‘Sign boards’ (దారిచూపు స్తంభపు పలకలు) వంటినారు. రెండు మూడు మార్గములు కలియుచోట కీలకస్థానములందు గొన్ని స్తంభములపై ప్రాతపలకలు కట్టియుందురు. అవి

ఏఱును ఏఱైపు ఎన్ని మైళ్లుండునో తెలుపును. అంతమాత్రమే వాని సహాయము. కష్టపడి పడువలసినవాడు పొంతుడు.

ఈ ప్రకారముగ జ్ఞానమును సాధించి మనుజుడు తన మానవత్వమును సాగకము చేసుకొనవలయును. అజ్ఞానమును పోగొట్టుకొనుటయే మానవత్వచిహ్నము. “మా=అజ్ఞానము, న=లేకుండ, వ=వర్తించువాడు” మానవుడని చెప్పబడును. మానవశబ్దముయొక్క వ్యుత్పత్తి త్వరమిదియే. ఇద్విధముగ జ్ఞానమును సముపార్జించక జీవితములను భోగవిలాసములందు భ్రష్టము చేయువారు మానవులుకాక మానవేతనులు (పశువులు) అగుదురు. పశువులవలె వర్తించక పశుపతి (శివుని) వలె వర్తించుటను నేర్చుకొనవలయును. పాపించికనంపదల నెన్ని పొందినను అవి యన్నియు ఈ శరీరవియోగముచే వియోగమును బొందియే పోవుచున్నవి. కాని జ్ఞానసంపదను బడసినవాడు శాశ్వతముగ సద్దాని తన పెండ్లనుంచుకొని పరమశాంతిని నిరతిశే సూరితమును కైవల్యమును పొందుచున్నాడు. కాబట్టి శ్రీకృష్ణసరమాత్మ ప్రాణికోట్లొక కరుణకలిగి ప్రసాదించిన ఈ అఖండజ్ఞానామృతమును ముముక్షువులు తనివీగ గ్రోలి సంసారదుఃఖిల హోపశాంతిని బడయుదురుగాక!

ఓం తత్ సత్.

5-వ అధ్యాయము

కర్మసన్న్యాసయోగము

నేడు భగవద్గీతయొక్క ఐదవ అధ్యాయముగు కర్మసన్న్యాసయోగమును ప్రారంభించుటకుముందుగా గీతపై జనులకు పరిపూర్ణ విశ్వాసము కలుగుటకుగాను దాని మహిమను, ప్రాశస్త్యమునుగూర్చి ఒకటిరెండు వాక్యములను చెప్పదలంచి నాను. భగవద్గీత నవలవంటి ఒక చిన్నపుస్తకముకాదు. సజీవ చైతన్యమూర్తి యని ఇదివఱకు తెలిపియుంటిని. సామాన్యముగ వీధైన గ్రంథమును చదివి పూర్తిచేసినపిదప దానిని బీరువాలోపెట్టి దానిమాట మరల పట్టించుకొనక యుండుము. గీత అట్టి గ్రంథముకాదు. అది నిరంతరము మనమెంట నుండ దగినది. ఆపత్తులలో, సాంసారిక క్లేశములలో అది జీవునకు కలుగజేయు ఉపకారము అమోఘమైనది. రోగి ప్రక్కననే వైద్యుడున్నచో రోగికి ఎంతదైర్యము కలుగునో, సంశయములు తొలగకతికమకపడుచుండు శిష్యునిచెంత అనుభవజ్ఞుడగు సద్గురువున్నచో శిష్యునికి ఎంత ఆనందము లభించునో, భవదుఃఖి పీడితుడగు మనుజునియొద్ద గీతయున్నచో అంత ఉత్సాహము జనించును. గాంధీమహాత్ముడు పలికిన పలుకుల నాలకింపుడు —

‘When doubts haunt me, when disappointments stare me in the face and when I see not one ray of light on the horizon I turn to

Bhagavadgita and find a verse to comfort me and I immediately begin to smile in the midst of overwhelming sorrow. My life has been full of external tragedies and if they had not left any visible and indelible effect on me I owe it to the teachings of the Bhagavadgita.'

“సంశయములు సన్నావరించినపుడు, సంకటములు సంగ్రహ మైనపుడు, నిరాశా నిరుత్సాహములు జనించినపుడు నేను భగవద్గీతను శోధించి చూచుచును. అందు ఏదో యొక శ్లోకము సన్నూరడించును. తత్ఫలితముగ మహావిపత్కర పరిస్థితియందుగూడ నా ముఖముపై చిరునవ్వు తాండవించుచుండును. నాజీవితము అనేక ఒడుదుడుకులతో గూడియున్నను ఘోరసంకటములను నేను అనుభవింపవలసవచ్చినను, అవి యెవ్వరియ నామసంబున లవలేశమైనను అశాంతిని గలుగజేయజాలకపోవుట యేదికలదో, అదియంతయు గీత ప్రబోధముయొక్క సత్ఫలితమే యగును.”

ఈవ్రకారముగ ఎందఱో మహానీయులకు గీత శాంతిభిక్ష, సోపంగియున్నది. ఒకంగుచున్నదికూడను. ఆకాలమున శ్రీకృష్ణ సరమాతృ చేసిన వేషగానముయొక్క మాధుర్యమును గోపికలు గోపాలురు మాత్రము అనుభవింపగలిగిరి. మనము నానిని అనుభవించుటకు నోచుకొనలేదు. కాని ఆకాలముననే చేసిన గీతగాన మేదికలదో అదిమాత్రము మనపాలిట పడినది. దానిని మన మనుభవించుకొనుచున్నాము. అయితే భాగ్యము పండి, ‘గీత’ చక్కగా నుండినచే గీతపై మనుజునకు ఆగ్రహ జనించును. లేకున్న ఇదియేదియో సామాన్యగ్రంథమని తలంచి

మూలపెట్టును. ఎచట గీతాశ్రవణముకాని, గీతాపఠనము కాని, గీతాతత్త్వవిచారణకాని జరుగుచుండునో అచట తాను గూడ వచ్చియుందునని సాక్షాత్ విష్ణుభగవానుడు భూదేవికి వచించెను.* కావున, ఏగృహమున గీతాగానము జరుగుచుండునో, ఆ గృహము భగవంతునకు నిలయమై యొప్పుచుండును. అనగా ఆ ఇల్లు దేవాలయముగ మారిపోవు నని భావము. దైవము ప్రతిష్ఠింపబడని ఇల్లు ఇల్లుకాదు; నరక కూవము, దయ్యములకొంప, కారాగృహము. కావున ఇంటింటి యందును గీతావాణి ప్రతిధ్వనించవలయును. అవుడే ఆ ఇల్లు, ఆ ఒళ్ళు, ఆ ఊరు పవిత్రములై పోవును.

అయితే గీతాధ్యయనపరులు ఒక చిన్న విషయమును జ్ఞప్తియందుంచుకొనవలయును. గీతాశ్రవణము, గీతాపఠనము అయిన వెనుక గీతామననము, గీతానిదిధ్యాసనములనుగూడ కొనసాగించవలెను. గీతాపఠనముచే పారాయణ పుణ్యము లభించును. దాని మనన, నిదిధ్యాసనములచేతనో మోక్షము లభించును. తినినది జీర్ణమైనపుడే ఆరోగ్యమును కలుగజేయు నట్లు, ధర్మరహస్యములు హృద్గతములై, రక్తనాళములలో ప్రవేశించి స్వభావముగ మారునపుడే అవిద్యాతమస్సును దూరీకరింప సమర్థములు కాగల్గును.

“Religion is realising. Before that it is the spelling of the word and no more.”

అని ఒక మహానీయుడు నుడివిశట్లు దైవమును అనుభవింప

* చూర గీతావిచారణ, పఠనం పాఠనం శ్రుతం

ఉత్రాహం నిశ్చితం పృథ్వీ నివసామి నదైవ హి.

నంతవఱకు ఆ దైవము దై + వ + ము అను అక్షరముల కూడికగనే యుండును. కావున శ్రవణము ఒక్క- పర్యాయము చేసినచో మననము పెయ్యిపర్యాయములు చేయవలెను. నిది ధ్యాసనము లక్షపర్యాయములు చేయవలెను. పశువుగడ్డితినిస పిదప ఒకచోటపరుండి బాగుగ నెమరువేయునట్లు సాధకుడు ఒక్కొక్క గీతాశ్లోకమును పఠించి దానినిగూర్చి ఏకాగ్రచిత్తముతో ధ్యానముచేయవలెను. అప్పుడు క్రొత్తక్రొత్త అర్థములు క్రొత్తక్రొత్త భావములు స్ఫురించుచుండును. గీతరహస్య ఒకానొక విశిష్టత యేమియనిన, చిత్తము ఎంతెంత సంస్కారము కలదియైయుండునో, అంతంత గొప్పగొప్ప ఊహలుదానియందు పాఠకునకు గోచరించుచుండును. ఇట్టి అపూర్వవిశిష్టత మఱి ఏ యితరగ్రంథమునకును లేదనియే చెప్పవచ్చును. ఇదియంతయు శ్రీకృష్ణపరమాత్మయొక్కయు, శ్రీహ్యాసభగవానునియొక్కయు యోగమహిమ, తపశ్శక్తియే యగును. కాబట్టి గీతాహృదయమును తెలిసికొనవలెననిన (1) స్వీకారములను బాగుగ మననము చేయవలెను. (2) పాపబుద్ధిని పోలించుకొనుచుండవలెను. ఇది చాల ముఖ్యనిషయము. కనుక ఈ శ్రవణ మననములగూర్చి ఒక చిన్న ఇతిహాసమును జెప్పద-

పూర్వము విక్రమార్కుడను మహారాజు ఉండెను. అతడొకనాడు తన మంత్రులతోను, సామంతులతోను, పురప్రముఖులతోను కొలువుతీర్చియుండ, ఆసభామధ్యమున నొక రాక్షసుడు ప్రవేశించెను. అతని చేతిలో మూడు పుట్టెలుండెను. ఆ భయంకర దృశ్యమునుజూచి సభ్యులందఱు ఆశ్చర్యచకితులైరి. ఇంతలో నా రాక్షసుడు రాజును సంబోధించి 'ఓరాజా! ఈ

మూడుపుట్టలలో నెయ్యది శ్రేష్ఠమైనదో మీలో నెవరైనను నాకు తెలుపవలెను-అట్లు తెలుపనిచో మిమ్ములనందఱిని ఈ క్షణములోనే భక్షించివైచెదను' అని పలికెను. ఆ వాక్యములను విని సభ్యులు భయభ్రాంతులై, ఆలోచనానిమగ్నులై ఆ పుట్టలవంకనే చూచుచుండిరి. కాని ఒక్కరును జవాబు చెప్పజాలరైరి. ఇంతలో మంత్రిలేచి ఒక సన్నని ఇనుపతీగెను తెప్పించి ఒకపుట్టయొక్క చెవిలో దూర్చెను. ఆతీగె మఱి యొక చెవినుండి బయటకు వచ్చివేసెను. 'ఓరాక్షసా! ఈపుట్ట అధమమైనది. నికృష్టమైనది అని తెలిసికొనుము'-ఇట్లు పలికి మంత్రి ఆతీగెను రెండవపుట్టచెవిలోదూర్చగా అది నోటిగుండా బయటకు వచ్చెను. అంతట మంత్రి 'ఓరాక్షసా! ఇది మధ్యమ తరగతిపుట్ట' అని చెప్పి ఆతీగెను మూడవపుట్టచెవిలో దూర్చగా అది తత్క్షణమే హృదయములోనికి జొరబడెను. అపుడు మంత్రి 'రాక్షసా! ఇది ఉత్తమమైనదని యెఱుగుము' అని పలుక రాక్షసుడు ఏప్రకారముగ నాతడట్లు నిర్ణయించెనో తెలుపుమని వేడ, మంత్రి యిట్లు వివరించి చెప్పెను-'ఎవడు ఒక చెవిలో ప్రవేశించినబోధను మఱియొక చెవిగుండా వదలివేయునో అతడు అధమముడు (అనగా వినినదానిని మఱచువాడనిభావము). ఎవడు ఒక చెవిలో ప్రవేశించిన దానిని నోటితో మాత్రము చెప్పగల్గునో అతడు మధ్యముడు. ఎవడు వినినదానిని హృదయమునందుజేర్చి అనుభూతమొనర్చుకొనునో అతడు ఉత్తముడు. ఆవాక్యములను విని రాక్షసుడు సంతుష్టుడై వెడలిపోయెను. ఆప్రకారముగనే జనులలో మూడు తరగతుల వారుందురు. ఎవరెవరు ఏకైకియంతున్నది గమనించుకొని ఉత్తమతరగతిలోనికి ప్రవేశించు

టకు యత్నించవలెను. అనగా తాము శ్రవణముచేయు సత్య, ధర్మ, అహింసాదులను, అనుభవముగోనికీ నీసికొనివచ్చి ధర్మ మూర్తులు, సత్యమూర్తులు, అహింసామూర్తులు కంపనని అర్థము. శ్రీరామచంద్రుడు వసిష్ఠమునిండ్రులయొక్క యోగ వాసిష్ఠమును వినిన రోజులలో ప్రతిదినము రాత్రి అందఱును పరుండిన పిదప తానులేచి కూర్చుండి, పగలు వినిన యర్థముల సన్నిటిని తేస్సగ చింతనచేయువాడు. ఆ ప్రకారముగ రాత్రి చాలప్రాద్దుపోవువఱకు ధ్యానించి మరల పరుండువాడు. తీవ్ర ముముక్షుత్వము కలవారి లక్షణ మిట్లేయుండును. కాబట్టి గీతాపఠనానంతరము గీతార్థధ్యానము అతిమఖ్యమై యున్నది. తెలుపుచు ఇక ప్రస్తుతవిషయములోనికి ప్రవేశించుచున్నాను.

గీత ఐదవ అధ్యాయము నేటి విచారణీ గ్రాంథము. ఇంత వఱకు గీతాధవనముయొక్క మొదటి నాలుగు గదులలోగల అపూర్వవస్తుసముదాయమునంతను పరికించితిమి. ఇక ఐదవగది లోనికి ప్రవేశించుచున్నాము. మూడవ అధ్యాయములో కర్మ యోగము, నాలుగవ అధ్యాయములో జ్ఞానయోగము గ్రీకృష్ణ మూర్తి బోధించినమీదట అర్జునునకు ఒకానొక సంశయ ముదయించెను. ఈ రెంటిలో ఏది శ్రేష్ఠమైనది అని. అందఱకు పరమాత్మ రెండును శ్రేష్ఠములై నవియే యనియు, ఒకే గమ్య స్థానమునకు రెండును గొనిపోగలవనియు, కాని కర్మసన్నిధిగ పూర్వకమగు జ్ఞానయోగము ప్రారంభములో అందఱికిని ఒంట పట్టదనియు, కర్మయోగమునందు చక్కగ ఆరితేరినవారికే అది లభ్యమగుననియు, ఇక్కారణమున అవరిచక్వసమయమున కర్మ లను త్యజించివేసి అకర్మణ్యులై ప్రప్రస్తులగుటకం ఒ కర్మయో

గమే శ్రేష్ఠమైనదనియు భగవానుడువచ్చి చెను (కర్మసన్నాసా-
త్కర్మయోగో విశిష్టతే). నిష్కామకర్మయోగముచేతను,
ఈశ్వరార్పణబుద్ధితో గావింపబడు కర్మాచరణముచేతను
చిత్తము శుద్ధముకాగా, అట్టి నిర్మలచిత్తమున జ్ఞానమంకురింప
విశుద్ధసత్త్వగుణమునాశ్రయించుఅమృతహాసీయునకుకర్మలువాని
యంతటనవియేరాలిపోవును. అదియే కర్మసన్నాసమనబడును
గాని, ఏకర్మలు చేయక ఊరక కూర్చుండుటకాదు. అది సోమరి
తనమే యగునుగాని నైష్కర్మ్యము కానేరదు. ఈ విషయ
మునుగూర్చి 3-వ అధ్యాయ ప్రారంభమున భగవానుడు
సాచ్చిరిక చేసియేయన్నాడు. అట్టిసోమరులను, అనగా కర్మేం-
ద్రీయములనరికట్టి మనస్సుచే చతుర్దశభవనములందు తిరుగాడు
వారిని మిథ్యాచారులని, డంభాచారులని పేర్కొనియుండెను.
ఆధ్యాత్మిక ధర్మసూక్ష్మములను గ్రహించవలెనన్న ఎంతయో
పూర్వపుణ్యముండవలెను. అది లేనపుడు తత్త్వము సరిగ-
బోధపడక వక్రార్థములను గ్రహించును శుష్కవేదాంతము
నాశ్రయించి జనులు పతనము నొందిపోవుదురు. కనుకనే అనే-
కులు మొదటనే కర్మలను సన్యసించివైచి ఏ పనిని ముట్టక,
తుట్టతుడకు తన గదికూడ తాను ఊడ్చుకొనలేక, తన చాప
కూడ తానుపఱచుకొనలేక, కర్మబ్రహ్మల రెండింటికిని దూరులై
భ్రష్టులగుచున్నారు. ఈప్రమాదమును గుర్తించియే శ్రీకృష్ణ
మూర్తి 'నాసవాప్తమవాప్తవ్యం వర్తవీవచ కర్మణి' అనునట్లు
తాను స్వయముగ (సారథ్యాది) కర్మయోగమును జేబట్టి
అర్జునునకు (అనాసక్త) కర్మయోగప్రాశస్త్యమును బెల్లడించి,
(తస్మాను త్తిష్ఠకౌ నేయ) "లెమ్ము! లెమ్ము! ఓ అర్జునా! నడు

ములు బిగించి కర్మరంగమున దూకి ఫలాభిసంధిరహితముగా కార్యముల నెరవేర్చుము” అని పలుమాగు ఉద్బోధించుటకు కారణము.

మఱియం కర్మసన్న్యాసపూర్వకమగు జ్ఞానయోగము (నిష్కామ)కర్మ యోగాభ్యసము ముందుగా లేనివానికి ప్రాప్తియగుట కష్టసాధ్యమని భగవానుడు సలికెను. (సన్న్యాసస్థమహాబాహో దుఃఖమాస్తు మయోగతః). కర్మయోగమునకు దారి తేరినవారికి చిత్తశుద్ధిలుగగా జ్ఞాన మావిర్భవించి సరమాత్మ సాక్షాత్కారము శీఘ్రముగ కలుగగలదు (యోగయుక్తమున ర్భిహ్మా నచిరేణాధిగచ్ఛతి.) పుష్పము వికసించి దానిలో ఫలము ఆవిర్భవించునపుడు ఆపుష్పమిక నెమ్మదిగారాలిపోవును. కురువుపై పక్కకట్టును. కాని ఆ పక్కను బలాత్కారముగ పెరికివేసినచో వుండు పెద్దదియై బాధించును. కురువు మానును. రాగా కొంతకాలమునకు ఆ పక్క బానియంతట నదియే రాలిపోవును. అట్లే ఉద్యోగముచేయుచుగాగా కొంతకాలము నకు అది వదలిపోయి ‘స్థిరమను’ అను గొప్ప ఉపకారమునకు దారితీయును. మధ్యలోనే ఉద్యోగమును బలాత్కారముగ వదలినచో ఆ ఉపకారవేతనమునకు అవకాశమే ఉండదు.

సమ్యక్జ్ఞానస్సమాప్తిర్విపలతరధియః కర్మణాం సంవిదాత్తి”
సన్న్యాసో యద్వదధ్వా స్వయముపరతిర్గ్రామ క్త్రిం ప్రవేశ్య
రమ్నా తావద్వివృద్ధిం భజతి ఫలభరం యావదుచ్చైః ప్రసూతే
ప్రసవం హృత్తైవామృత మభిలషతో జ్ఞానముత్పాద్యకర్మ.

“మార్గము గ్రామమువఱకుపోయి అచట స్వయముగనే నిలచి పోవును. అరటిచెట్టు వృద్ధినొందుచువచ్చి గెల ముదిరిన పిదప

దానియంతట నదియే శమించిపోవును. అట్లే కర్మయు జ్ఞానము నుత్పన్నముచేసి విరామమును బొందును. అదియే సన్న్యాసము. [(సమ్యక్+న్యాసః) లెస్సగ వదలుట (సమాప్తి నొందుట)] అనగా కర్మలు చిత్తవైర్మల్యముద్వారా జ్ఞాన ముత్పాదన మొనర్చి స్వయముగనే వదలిపోవునని (సమాప్తి నొందునని) భావము.” అంతవరకు ఎవరును వానిని బలవంత ముగ తొలగింపరాదు. అట్లు తొలగించినచో కర్మబ్రహ్మ భయభ్రష్టుడగును. ఇవిషయమున నొక చిన్న ఇతిహాసమును చెప్పెదను వినుడు—

పూర్వము శిఖిధ్వజుడను రాజుండెను. ఆతనికి చూడాల యను భార్యకలదు. పూర్వజన్మపుణ్యసంస్కారమువలన ఇరు వురికిని చక్కనివై రాగ్య ముదయించెను. ప్రతిదినము వారు కొంతసేపు ఆధ్యాత్మిక తత్వవిచారణ గావించుకొనుచుండెడి నారు. వారిరువురిలో చూడాల హృదయము అతనిర్మలము గను, రాగద్వేషరహితముగను, క్రోధాదికషాయవర్జితముగను నుండుటచే మెత్తటిమట్టియందు నాటబడిన బీజమువలె ఆపెకు శీఘ్రముగ ఆత్మజ్ఞానోదయమయ్యెను. భర్తయగు శిఖిధ్వజుని చిత్తమింకను పరిపాకమును బొందలేదు. శాస్త్రములందువైరాగ్యమునుగూర్చి, సర్వత్యాగమునుగూర్చి బోధింపబడినయంశములను వినుచుండునపుడు ఆతని హృదయమందు ఆవేశము జనించుచుండెను. రాజ్యాధికారములన్నింటిని వదలివేసి ఏకాంత మునకు పారిపోవు సంకల్పము లుదయించుచుండెను. కాని తన యుగా హృద్గతభావములను భార్యకెఱింగింపక లోలోన వాపోవు చుండెను. ఒకనాటి రేయి సరిగా అర్ధరాత్రివేళ నిద్రలేచి

భార్యను, కుటుంబమును, రాజ్యమును పరిత్యజము చేసి ఎవరికిని తెలియకుండగనే పట్టణము వెలుపలకు బోయి, ఆరణ్యములగుండాపయనమై బహుదూరమున కేగి తనపట్టువస్త్రములన్నియు పారవేసి నారవస్త్రములు ధరించి, ఒకానొక నిర్జన వనమున నొక పర్ణకుటీరము నిర్మించుకొని, జపమాల, కమండలువు, ఆననము గ్రహించి అన్యోన్య వసించుచుండెను. నాటిరాత్రి భార్య చూడాల నిద్రలేచి చూడ పడకప్పై భర్త శిఖిధ్వజుడైతేడు. రాజభవనము, పట్టణము అంతయు వెలెకెను. వెలికించెను కాని కానరాలేదు. పెక్కు సమయము సంపాదించి యున్న సాధ్వీమణికనుక ఆపి వెంటనే ఆకాశమార్గముగుండాచని పలువైపుల బహుదూరము వలకు వెతకగా ఒకానొక నిర్జనారణ్యమున కుటీరము వేసికొని కాలము గడుపుచున్న తనభర్తను గాంచగల్గెను. కాని అతని కార్యక్రమమునకు అవరోధమును కల్పించుటకు ఇష్టములేక “కొంతకాల మితడిట్లేయుండుగాక!” అని తలంచి మింటిపీఠినే తిరిగిపోయి రాజ్యకార్యములను స్వయముగనే చూడవలెనుచుండెను. కొన్ని వత్సరములు గడచెను. అటుపిమ్మట ఒకనాడు భార్య చూడాల కుంభుడను బ్రాహ్మణకుమార వేషమునుదాల్చి ఆకాశమార్గము గుండాపోయి భర్త శిఖిధ్వజుని పర్ణశాలముండు వ్రాలెను. వారిరువురిమధ్య ఈక్రింది సంభాషణము నడిచెను—

(కుంభుని వేషముననున్న) చూడాల:- మీరెవరు? ఏల ఇంత నిర్జనప్రదేశమున నున్నారు ?

శిఖిధ్వజుడు:- నేను పూర్వము మహారాజును. చూడాల అను పేరుగల చక్కనిభార్య నొక కలదు. వైరాగ్యముజనింప

అంతయు విడిచివైచి, కర్మసన్న్యాసము చేసి ఇచటనున్నాను.

చూ :- మీకు మనశ్శాంతి కలుగుచున్నదా ?

శి:- అదితప్ప తక్కినవి అన్నియు కలుగుచున్నవి.

చూ :- మీరు తప్పదారి అవలంబించితేరి కనుకనే మీకు మనశ్శాంతికలుగుటలేదు. శాస్త్రములు సర్వత్యాగము మోక్ష హేతువని వచించినవి. కాని మీరు చేసినది సర్వత్యాగము కాదు; రాజ్యము, పరిజనులు, భార్య, కుటుంబము — మొదలగు బాహ్యవస్తువులను మీరు విడనాడితిరేకాని, మనస్సున గల దృశ్యసంకల్పములను, వాసనలను విడనాడలేదు. వానినివదలుటయే ముఖ్యమగు సన్న్యాసలక్షణము. అదియే సర్వత్యాగము. అంతియేకాని భార్యను, బిడ్డలను వదలి అరణ్యములకు పరుగెత్తుట కాదు. ఒకవేళ అట్లు పరు పెత్తిపోయినను, మీనీడ మీ వెంటనుండునట్లు ఆ దృశ్య వాసనలు, కామాదికషాయములు మిమ్ములను వదలిపోవు. అవి ఉన్నంతవఱకు ఎంత ఏకాంతప్రదేశముననున్నను జీవునకు శాంతి లభ్యముకాదు. అని లేనప్పుడు గృహమందున్నను, రాజ్యము పాలించుచున్నను ప్రశాంతియే మిమ్ములను పరించును. నిష్కామబుద్ధితో, అనాసక్తపూర్వకముగ కర్మలనుచేయుచురాగా, చిత్తముశుద్ధపడి, జ్ఞానముదయింప కర్మసన్న్యాసము దానియంతట నదియే సిద్ధించును. అంతియే కాని మొదటనే కర్మలను వదలి పారిపోరాదు.

అని ఈ ప్రకారముగ చక్కని జ్ఞానబోధను గావించి భార్యయగు చూడాల తన భర్తయగు శిఖిధ్వజునకు అంతట తన నిజ

రూపమునుజూపి రాజధానికి తోడ్కొనిపోయి రాజ్యాధికార్యములను (నిర్లిప్తముగ) నిర్వర్తింపజేసెను. కనుకనే శ్రీకృష్ణ పరమాత్మ సాధకులకు ప్రారంభస్థితిలో కర్మసన్న్యాసముకంటె కర్మయే శ్రేష్ఠమని నుడుపుటకు కారణము (తయోస్తు కర్మ సన్న్యాసాత్కర్మయోగో విశిష్టతే).

ఈప్రకారముగ కర్మయోగమును చక్కగ ననుష్ఠించుచు రాగారాగా, ఈశ్వరార్పణబుద్ధివలనను, ఫలాభిసంగ త్యమువలననుచి త్తమందలిదోషములుశమించిచి త్తమునిర్మలము కాగా, తత్త్వవిచారణయందు ఆసక్తిజనించి క్రమముగ జ్ఞానోదయమగును. అప్పుడుమనస్సు అభిష్టానమగు పరమాత్మయొక్క ధ్యానమందు, విచారణయందు, చింతనయందు సంబంధము కాగా, కర్మలు వానియంతట నవియే శమించిపోవును. అదియే కర్మసన్న్యాసము. ఇవిధముగ కర్మ కొంతకాలమునకు కర్మ సన్న్యాసమునకు దారితీయును. ఎంతకాలమనిప్రశ్నించిన, అది చిత్తముయొక్క పరివర్తన, సాధనయొక్క తీవ్రతలపై ఆధారపడియుండును. ఎంతవరకుమనస్సు పరమాత్మయందు పరిపూర్ణముగ విలయము జెందకుండునో అంతవఱకును కొద్దియో, గొప్పయో కర్మయోగమునుశీలించుచు నేయుండవలెను. ఎప్పుడు అభ్యాసప్రాబల్యముచే క్రమముగ తత్త్వజ్ఞానముదయించునో, ఆత్మానుభవము కలుగునో, అప్పుడు అజ్ఞానమంతయు సూర్యోదయముచే మంచువలె పటాపంచలైపోవును. స్వస్వరూపమున నాతడుస్థితిగల్గియుండును. సవద్వారములతోగూడిన దేహమును నగరమున సామ్రాట్టవలె వెలయుచు, కార్యములను చేయుటగాని, చేయించుటగాని లేక, సాక్షిరూపముగ నిర్వికారముగ

ప్రకాశించుచున్న ఆత్మయే తానుకాని, దేహముకాని, ఇంద్రియాది దృశ్యవర్గముకాని తాను కాదని అప్పుడు బాగుగ గుర్తొలుగును. మేఘముచే సూర్యుడు కప్పబడినప్పుడుకూడ సూర్యుని శేజము వాస్తవముగ ఏమియు తగ్గలేదు. అట్లే అజ్ఞానకాలమునగూడ ఆత్మయొక్క నిత్య, నిర్మల, నిర్వికారత్వ మేమాత్రము తీసిపోకయే యున్నది. అయితే మాయాగూఢావరణమువలన అనుభూతముకాకయున్నది. ఇప్పుడో జ్ఞానముచే అజ్ఞాన మెప్పుడు దూరీకృతమయ్యెనో, మేఘము తొలగిన సూర్యునివలె స్వకీగూర్మరూపము సువ్యక్తమైనర్మలముగ, నిరావరణముగ, గంభీరముగ ప్రకాశించుచున్నది. (తేజామాదిత్యవజ్ఞానం ప్రకాశయతి తత్పరమ్). అద్వానిని సాక్షాత్కరించుకొనినవారికిక పునరావృత్తి (జన్మ) లేదు. జన్మజరాదిదుఃఖములను వాడు దాటినట్లే. ఈ సత్యముల నన్నిటిని పూసగ్రుచ్చినట్లు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ ఈ అధ్యాయమున అర్జునునకు వర్ణించి చెప్పెను.

ఇంతియేకాదు. అట్టిసాక్షియగుపరమాత్మను సాక్షాత్కరించుకొనినవారికి గుంటు ఏమి? ఏలక్షణమును జూచి 'ఈతడు జ్ఞానమును పొందెను, ఆత్మానుభూతిని బడసెను?' అని చెప్పగల్గుదుము? - అను ప్రశ్నలకు చక్కని సమాధాన మిటు నొసంగెను. భగవంతుడు సమస్వరూపుడు. దోషరహితుడు (నిర్దోషం హి సమంబ్రహ్మ). కాబట్టి ఎవరి మనస్సుకూడ సమరూపమున నుండునో, శీతోష్ణములందు, సుఖదుఃఖములందు, మానావమానములందు, జయనాశయములందు సమస్థిని కాపాడుకొనుచుండునో, అట్టివాడు పరమాత్మయందే నివసించు

చున్నవాడగును. పరమాత్మను లెస్సగ తేలిసికొనినవాడగును (బహ్మవిద్బ్రహ్మణస్థితః). ఇట్టిసమత్వదృష్టి కలిగియుండుటయే యథార్థమగు పాండిత్యము. ప్రపంచములోగల సమస్తప్రాణి కోట్లయందును, కుక్కయందును, నక్కయందును, ఈగయందును, దోమయందును, సూర్యునియందును, చంద్రునియందును, బ్రాహ్మణునియందును, చండాలునియందును, పుష్పమాలయందును దారమువలె పరమాత్మ అనుస్యాయితృత్వ వ్యాపించియున్నాడని తేలిసికొని వాని యన్నిటియందు సమత్వబుద్ధి కలిగియుండుటయే ఆత్మజ్ఞానియొక్క గురుత్వము. దీనినిబట్టి ఒకడు ఆత్మజ్ఞాని అగునోకాదో తేల్చిచెప్పివేయవచ్చును. భగవానుడు తేలిసిన ఈగురుత్వము ఒక బరామీటర్ (Barometer) వంటిది. వాతావరణము ఎల్లున్నది, ఎన్నిడిగ్రీలు వేడి కలిగియున్నది, లేక చల్లదనము గలిగియున్నది 'బరామీటర్' అను సాధనము వెంటనే చెప్పగలుగునట్లు ఈ సమత్వస్వరూపలక్షణము ద్వారా జ్ఞాని, అజ్ఞానులను గుర్తించవచ్చును. కొండలు ఎన్నియో శస్త్రములు చదివినను, జపతపాదులను గావించుచున్నను ఎవ్వరైనా శూద్రుడుకాని, అంత్యజుడుకాని సమీపమున పోవుచో 'ఫిఫీఫీ' అని ఏవగించుకొని ఆమడదూరము పరుగెత్తుదురు. వారికింకను ఆత్మజ్ఞానముయొక్క 'ఎ, బి, సి, డి' లు కూడ రావని మనము అర్థముచేసికొనవచ్చును. కనుకనే భగవానుడు 'శునిచైవ శ్వపాకేచ' (బ్రాహ్మణునియందును, కుక్కయందును, కుక్కమాంసముతిను చండాలునియందును) అని చెప్పుచు సర్వజీవులందును సమభావనకలిగియుండవలెనని ఆసతిచ్చెను. ఇప్పుడు మహాత్మాగాంధీజీ ప్రారంభించిన ఈ అన్నశత్రు సవాళలో

ద్యమమునకు బీజమును శ్రీకృష్ణమూర్తికొన్ని వేల సంవత్సరము లకు పూర్వమే వేసియుంచెనని దీనివలన స్పష్టమగుచున్నది. కాగితము గీతాచార్యుడు గోభింబించిన విధముగ సమదృష్టిని వికసించజేసికొని బ్రహ్మనుభూతి నొందవలయును.

అట్టి బ్రహ్మనుభవమే జీవునియొక్క చరమలక్ష్యము. అట్టి సచ్చిదానందాత్మనుభూతియే జీవితము యొక్క పగమౌవధి. అఖండానందస్వరూపముగు అట్టి ఆత్మవస్తువును తనయందుంచుకొని అల్పములగు విషయసుఖములకై పరుగిడువాడు మందప్రజ్ఞుడే యగును.

బహిర్భాగ్యుతి యః కశ్చిత్త్వక్త్వా దేహస్థ మీశ్వరమ్
స్వగృహే పాయసంత్యక్త్వా భిక్షుమటతి దుర్మతిః.

తనదేహమందున్నట్టి పరమానందస్వరూపముగు యీశ్వరుని విడిచి యితర ఆనందములకొరకు బయట తిరుగాడువాడు తన యింటియందున్న పాయసమును వదలి ఇంటింటికిపోయి బిచ్చ మెత్తుకొను మందభాగ్యుడే యగును.

యస్మాత్పృథుభుజుత్పుణ్య సుఖం బాహ్యమపేక్షతే
కరస్థం పాయసం త్యక్త్వా స మూఢో లేధి హర్షరమ్.

(మహావాక్యదర్పణము)

‘ఎవడు తనయందున్న ఆత్మసుఖమునువదలి బాహ్యవస్తునము దాయమునుండి జనించు శ్చణికసుఖమును అపేక్షించునో అట్టి వాడు తనదోసిటియందున్న పాయసమునువదలివైచి మోచేతి మీదుగా కారిన రెండుమూడు పాయసపుచుక్కలను నాకు. వాడే యగును’ అని శంకరాచార్యులవారు ‘మహావాక్య దర్పణము’న తెలిపియున్నారు. శాస్త్రములన్నియు ఈప్రకార

ముగనే ఉద్ధోషించుచున్నవి. గీతాచార్యుడున్న భగవద్గీత
యందు పలుచోట్ల యీ సత్యమును నొక్కి వక్కాణించి
యున్నాడు. ముఖ్యముగ ఈ విధవ అధ్యాయమున విషయ
సుఖముల యొక్క న్యూనత్యమును, ఆత్మసుఖము యొక్క
ఆధిక్యతను అత్యంత స్పష్టముగ వర్ణించెను.

బాహ్యస్పర్శే శ్చ సత్తత్త్వా బిన్దత్వాత్మవి యత్సుఖమ్

స బ్రహ్మయోగయత్తత్త్వా సుఖమక్షయ మశ్నుతే. (5-21)

బాహ్యములగు శబ్ద స్పర్శాది విషయసుఖములందు ఆశలేని
వాడుగు బ్రహ్మనిష్ఠుడు తనయందు అక్షయమగు సుఖమును
ఆత్మానందమును బొందుచున్నాడని భగవానుడు నుడివెను.
ఈ శ్లోకములో గీతాచార్యుడు బాహ్య అభ్యంతర సుఖముల
రెండిటిని త్రాసునందుపెట్టి తూచి ఫలితమును వెల్లడించెను.
ఆత్మసుఖము అక్షయమని, అసగా తగుగులేనిదియని, అనంత
మని, విషయసుఖము క్షయమని నేల్చి చెప్పివేసెను. ఏల
యనగా శబ్దస్పర్శరూపరసగంధములవలన కలుగునది ప్రతి
బింబసుఖము. ఆత్మసుఖ మొకటియే నిరంజనసుఖము. అనినే
బ్రహ్మానంద మందును. అది తగుగులేనిది.

‘What enjoyment can there be in little
clods of earth? It is the crystallised essence of
infinite enjoyment that we have to seek and
that is in God. Let all our passions and emo-
tions go up unto Him.’

‘ఈ మట్టిముద్దలయందు (పంచభూతముల వికారములే యగు
దేహ, ధన, దారాదులందు) ఏమిసుఖము కలదు? సారభూత
మగు అనంతానందమునే మనము పోతుకవలెను. అది భగవం

తునియందే (ఆత్మయందే) కలదు. కావున మన ప్రయత్నము లన్నియు ఆతనిని సాక్షాత్కరించుకొనుటయందే వినియోగపడ వలెను'-అని స్వామి వివేకానంద జనులందఱికిని హెచ్చరిక చేసెను. శాస్త్రములు, మహాత్ములు ఈ ప్రకారముగ మరల మరల ఘోషించుటకు కారణమేమి? భగవానుడు పేర్కొనినట్లు దృశ్య సౌఖ్యములందు రెండు ప్రధానమైన దోషములు కలవు. అందుచేత. అవి యేవి యనిన - (1) అది క్షయశీలమైనది, (2) అది దుఃఖమిశ్రితమైనది. ఈ రెండింటిని గూర్చి ఒకింత పరిశీలించెదము—

‘ఆద్యస్తవన్తః’ (మొదలు తుది కలవి) అని గీతా శాస్త్రము సౌఖ్యసుఖములను వర్ణించుటచే అవి క్షయిస్తువులని స్పష్టమగుచున్నది. అవి కొద్దిసేపు ఉండి మరల అంతరించి పోవును. ఒకగంటసేపై నను అవిచ్చిన్నముగ సుఖమును కలుగ జేయు వస్తువులు ప్రపంచమున చాల అరుదుగానున్నవి. అట్టిచో శాశ్వతమైన బ్రహ్మానందమునకును వీనికిని సాటియెచట? పైగా ఆ విషయసుఖములు దుఃఖమిశ్రితములై యున్నందువలన ప్రారంభమున ఒకింత సుఖభాసము లభించినను, క్రమముగ దుఃఖమే చేతికి చిక్కుచున్నది. ‘దుఃఖమోనయ ఏవశే’ (అవి దుఃఖహేతువులేయగును) అని భగవానుడు వానిని వర్ణించుట చాల సబబుగానున్నది. ఒకవస్తువు తినినను, త్రాగినను, అనుభవించినను, ఏమో సుఖముగ నున్నట్లుండి, కొద్దిసేపటికి ఏ కడుపునొప్పియో, అజీర్ణమో, రోగమో తగులొనుటయు, పై పెచ్చు ఆరోగిక వాననారూపముగ పరిణమించి మరల ఎప్పుడు దానిని అనుభవించుమా అని నిరంతరము అశాంతి కలుగజేయు.

టయు, ఇంక ననేకజన్మలకు పేతుభూత్యమై జన్మమరణ చక్రమున జీవుని బడద్రోయుటయు, ఇట్లునేక సంకటములకు ఆలూలమగుచున్నది. కనుకనే శ్రీ శంకరాచార్యులవాడు—

సుఖమల్పం బహుశ్లేశో విషయగ్రాహిణాం నృణామ్

అనంతం బ్రహ్మనిష్ఠానా మితి వేదాంతదీపికా.

‘విషయభోగములను పరిగ్రహించుజనులకు అల్పసంఖ్యను, అధిక దుఃఖము-ఇదియే గతి. బ్రహ్మనిష్ఠులకో, అనంతానందము వారి వంతు-అని వేదాంతభేరి మోగుచున్నది’ అని వాక్రుచ్చియున్నారు. ఒక మంగలిక త్తియొక్క పద్మస్తన అంగుష్ఠ ఒకింత శేనెపూయబడియున్నదనుకొనుడు. దాని పసిపిల్లవాడు గాకినచో, తుణకాలము మాధుర్యసంఖము కలిగినను, నాలుక తెగుటచే దీర్ఘకాల మెట్లు పరితాప మనుభవించునో, అట్లేదృశ్య సౌఖ్యములు జన్మలకు పరిమితానందము, అనరిమిత స్లేశము కలుగజేయుచుండును. అట్టి దుఃఖగర్భితములగు సంఖములను విజ్ఞులు కోరుకొందురా ? ఎన్నటికిని కోరరు. (న శేషు రమశే బుధః) తెలివిగలవాడు వానిని కోరరని భగవానుడు నుడివినందగు వలన, తెలివితక్కువవారు వానిని కోరుదురనియు లేక వానిని కోరువారందరున్న తెలివితక్కువవారని స్పష్టమగుచున్నది.

ఇంద్రియార్థములగు ఈశబ్దాల ననుభవించుటకు ఇంక అమూల్యమగు మానవజన్మతో పనియేమి ? పశుజన్మకాని, క్రిమికీటకాది జన్మకాని దానికి నాలును. కావున ఏమనుభవించు తన జీవితము అల్పములగు విషయానందములందు గడపి వేయునో, మోక్షముకొఱకు ప్రయత్నింపకుండునో అట్టివాడు అత్యఘాతకుడేయగునని శాస్త్రములు తెలుపుచున్నవి. మఱియు

సద్వస్తువుగు ఆత్మను వదలి అసద్వస్తువుగు విషయములకై పరుగిడువాడు నీడును వెంటాడువాడే యగును. మానవుడు జన్మించినది దానవుడగుటకు కాదు, దేవుడగుటకు. పశుత్వము నొందుటకు కాదు, పశువతిగా మారుటకు. అట్టిచో ఏండ్ మావులవంటి ఈక్షణికసుఖములందే జీవితమంతయు ఆహుతి చేయనేల? సున్నపుముద్దలనుజూచి వెన్నముద్దలని భ్రమించి పరుగిడుట విజ్ఞుడు చేయవలసిన పని కాదు. తినుట, త్రాగుట, గంతులువేయుట-ఇదియేగా మానవత్వము ?

‘Man does not live by bread alone.’

అని క్రీస్తు వచించినట్లు కేవలము తిండియే మానవుని పరమావధికాదు. దానిని మించిన మఱికొన్ని విషయములు కలవు. అనిత్యవస్తువును విడనాడుట, నిత్యవస్తువును పరిగ్రహించుట, ఆత్మ నన్వేషించుట-ఆత్మేతరమునందు విరక్తిగలిగియుండుట ఈ ప్రకారమగు నైతిక జీవితము నలవరచుకొనుటయే మానవ జన్మ సాఫల్యత.

అయితే, ఈ సందర్భమున కొందఱీ ప్రశ్న వేయుచున్నారు - ‘అయ్యా ! ఇంద్రియార్థములగు శబ్దాదులను, విషయభోగములను పరిత్యజించవలసినదిగా గీతాద్రిగంధములు చెప్పుచున్నవే! మాకేమో అవి చాల సుఖకరములుగ గన్పట్టుచున్నవి. దైవసుఖమెట్టిదో మాకు తెలియదు. మాకు అందుబాటులోలేదుకూడను. మాకది లభించునను నమృతము కూడలేదు. అట్టిచో ప్రత్యక్షముగనున్న ఈ ఇంద్రియసుఖములనుపోగొట్టికొని పరోక్షముగనున్న మఱియొక(ఆత్మ) సుఖమునకై అట్టులుచాచుట హాస్యాస్పదమే యగునుగదా! పొదలొ

నున్న పక్షి కొరకై చేతిలోనున్న పక్షిని జారవిడుచుకొను వాడు విజ్ఞుడేనా? అని ఈ ప్రకారముగ విలుకుచుందును. ఇట్టి వారందఱును చార్వాక మతస్తులయొక్క దుష్కణి బంధువులని జ్ఞాప్తియందుంచుకొనవలెను. భోగపదార్థములు సుఖకరము లని వారు పలుకుచున్నారు. అది సరికాదు. సుఖము భోగ్యమునలేదు. పదార్థములందు సుఖమున్నదని యనుకొనగా ఒట్టి భ్రమయే యగును. ఒకానొక వస్తువుపై ఆశతోగి నావిని గూర్చి పదేపదే చింతించునపుడు మనస్సు స్వస్థముమగు హృదయమునువిడచి బయటకు పోవును. అప్పుడది చుట్టూమునుండును. కాని ఎప్పుడో యభిలషితపదార్థము చేతిక్కునో, లేక అనుభవింపబడునో అప్పుడు మనస్సు నిశ్చలముగను. పదార్థమునుగూర్చిన సంకల్పము శమించును. అట్లే ఆ నిశ్చల మనస్సునందు, అధిష్ఠానముగు ఆత్మానందము ఒకరి ప్రతిబింబించును. ఈ ప్రకారముగు తనలోని ప్రతిబింబిత ఆత్మ సుఖమునే జీవుడు వస్తుజన్యముగ తలంచి పొరబడుచున్నాడ. ఆ సుఖము తనలోనిదే, బయటిది కాదు. ఎట్లనిన—

ఒక కుక్క ఎచ్చటనో ఒక ఎముకనుసంపాదించి నోచుకొంటుకుచుండెను. ఎముక గట్టిగా నున్నందువలన విగుగలేదు. కాని బలవంతముగ కొంటుకుట వలన ఆ పన్ను ఊడిపోగా ద్వానోటిగుండా నెత్తురు ఎముకపై కారుచుండెను. పాపము, అమాయకమగు ఆ కుక్క ఎముకలోనుండి రక్తము ప్రవించుచున్నదని భావించి తనభాగ్యము పండెనని ఊహించి నిర్విరామముగ ఆ రక్తమును నాకదొడంగెను. ఇట్టిదియే అజ్ఞానుల పరిస్థితిన్నీ. భోగలాలసులగువారు పదార్థముల సనుభవించుచు

ఆత్మసుఖమే ఆ పదార్థములందు ప్రతిబింబించుచున్నదని యెఱుంగక 'ఆహా ! భోగ్యవస్తువు లెంత ఆనందకరములు !' అని తలంచుకొని మురిసిపోవుచున్నారు.

అసారే జలునంసారే సుఖభ్రాంతిః శరీరణాం

లాలాసానమివాంగుష్ఠే బాలానాం శీరవిభ్రమః.

'కొందఱు చంటిపిల్లలు నోటిలో వేలుపెట్టుకొని చీకుచు, తమ ఉమ్మిగే తాముమ్రొంగుచు ప్రేలిలోనుండి పాలువచ్చుచున్నవని భ్రమింతురు. అట్లే ఈ అసారసంసారమున పదార్థములందు జనులకు సుఖభ్రాంతి కలుగుచున్నది'. కాబట్టి బాహ్యవస్తువు లందు సుఖములేదు. మనస్సు శమించుటయే, సంకల్పముడుగు టయే సుఖమునకు కారణము. అది యెంతెంత అధికముగ శమించుచుండునో అంతంత అధికముగ జీవునకు సుఖముగలుగు చుండును. నిజముగా సుఖము పదార్థమునందున్నచో అది అంద టికిని ఎల్లవేళలయందును సుఖకరముగ తోచవలెను. అట్లు లేదు. ఒకేవస్తువు కొందరికి ప్రీతికరముగను, కొందరికి అప్రీతి కరముగను, ఒకేకాలమున సుఖవంతముగను, మఱియొక కాల మున జగుప్సాకరముగను స్ఫురించుచున్నది. వస్తువునం దానందమున్నచో ఇట్లేన్నటికిని సంభవింపదు. దృష్టాంతము నకు జూడుడు-భోజనాత్పూర్వము ఎంతయో రుచికరములుగ తోచిన పాయసము, గారెలు మున్నగునవి కడుపునిండ భుజించిన పిదప ఇక తిన బుద్ధికాక, ఎవరైన బలవంతముగ వడ్డించి నచో విషప్రాయముగ భావించి తినక వదలివేయుదురు. 'కడుపు నిండితే గారెలు చేదు, అను ఆర్యోక్తి సత్యేతర మెన్నటికిని కాజాలదు. చేదుతనము గారెలలోలేదు. కచ్చుదనము అంత

కంటెనులేదు. మన అకలి, మన మన స్వత్వము ఆ యా దుచులను కల్పించుకొనుచున్నది. ఇంతమాత్రమే. కాబట్టి సుఖము బాహ్యపదార్థములందులేదు. జీవుని అవిద్యయే ఆ ప్రకారముగ వస్తువునందు సుఖభ్రాంతిని కలుగ జేయుచున్నది. బృహదారణ్యకోపనిషత్తునందు యాజ్ఞవల్క్యు మహాముని తన భార్యయగు మైత్రేయిక వచించిన పరమాసత్వముల నాలకింపుడు—

“న వా అరే సత్యః కామాయ పతిః ప్రియో భవతి ఆత్మనస్తు కామాయ పతిః ప్రియోభవతి న వా అరే జాయాయై కామాయ జాయా ప్రియా భవతి, ఆత్మనస్తు కామాయ జాయా ప్రియా భవతి.... అత్మా వా అరే ద్రష్టవ్యః శ్రోతవ్యో మన్తవ్యో నిదిధ్యానితవ్యః”

‘ఓమైత్రేయీ! భర్తాకాని, కొమార్తాకాని, తదితగులుకాని, వెయ్యేల, ప్రపంచములోని ఏ సదార్థముకాని ప్రियముగా తోచుచున్నచో, ఆ ప్రियత్వము వస్తువునందు లేదు, తనయందేయున్నది. తనకొఱకే ఆ సదార్థములు ప్రियములుగా తోచుచు నున్నవి. కాబట్టి అట్టి ప్రియాతిప్రియమైన ఆత్మనే దర్శించవలెను. దానినిగూర్చియే వినవలెను, చింతించవలెను, అనుభవించవలెను’. కావున ఆనందముయొక్క మూలస్థలము ప్రధాన కేంద్రము (Headquarters) హృదయముననేకలదు. బయటకాదు. ఆనందఘనమగు పరమాత్మను తనయందంచుకొని ఆ విషయము తెలియక అజ్ఞాదు పేలాలకొరకై బాలురు పరువెత్తునట్లు అల్పసుఖములకొఱకై బయట దేవులాడుచున్నాడు. ఎట్లనిన—

పూర్వమొకపుడు ఒకానొక వర్తకుడు కొంతదబ్బును, మూటగట్టుకొని యాత్రచేయుటకై బయటెక్కలెను. దారిలో

అచటచట సత్రమునందో, దేవాలయమునందో, విశ్రమించుచు ప్రయాణము కొనసాగించుచుండెను. వర్తకునియొద్దగల డబ్బు మూటనుజూచి మఱియొకనికి దానిని తస్కరించవలెననుదుర్బుధి జనించి స్నేహితునివలె నటించి మెల్లగా అతనిచేత చేరెను. ఇరువురును పరమమిత్రులవలె మెలగుచు యాత్ర సల్పుచుండిరి. ఒకనాటిరేయి ఇద్దఱును ఒక సత్రమునందలి గదిలో పడుండిరి. వర్తకుడు గాఢనిద్రపోవుచుండ, ఆ కపటమిత్రుడు నెమ్మదిగాలేచి డబ్బుమూటకొరకై గదియంతయు వెదకెను. వర్తకునిపెట్ట, సంచులు, చొక్కా, మూటలు అన్నియు విప్పిచూచెను. కాని డబ్బుమూట కనిపించలేదు. మరల మరల వెతకెను. కాని కని పించలేదు. మఱుసటిరోజు ఉదయము తన స్నేహితునితో మాట్లాడుచు మాటలసందర్భములో 'రాత్రి మీ డబ్బుమూట ఎచ్చట దాచితిరి?' అని ప్రశ్నింప అతడు 'నీదిండుక్రిందనే' అని జవాబిచ్చెను. కపటమిత్రుడు అత్యాశ్చర్యపడెను. వర్తకుడు తన మిత్రుని దొంగగా గ్రహించి ఆతడైతైన తన ధనము అపహరించునని తలంచి ఆ మూటను ప్రతిరోజు ఆమిత్రుని తల (దిండు) క్రిందనే దాచుచుండెను. ఏలయనగా దొంగ అన్ని చోట్లు వెతుకునుగాని తన తల (దిండు) క్రింద వెతకడు. వర్తకునకో, దొంగలను మేపు అభ్యాసము కలదుగనుక, తన ధన రక్షణకొఱకై ఈ చక్కని ఉపాయమును అవలంబించెను. ఆ ప్రకారమే జీవుడు బ్రహ్మనందవారాశిని తన హృదయమందే ఊంచుకొని ప్రపంచమంతయు ఆనందము కొఱకు వెదకు చున్నాడు. కాని ఎంతవెతకినను ఆ శాశ్వతానంద మాత్రనికి బయట ఎచటను లభించలేదు. అది అంతరంగముననే కలదు.

ఆ రహస్య మతనికి తెలియక అజ్ఞానవశమున బయట తున్న సుఖములకై తిరుగాడుచున్నాడు. 'విస్తృత్యాత్మని యత్సఖమ్' 'సుఖమక్షయమశ్నుతే' 'యోఽస్తిః సుఖి' ఇత్యాది వాక్యములద్వారా శ్రీకృష్ణపరమాత్మ అక్షయ సుఖము లోహన కలదని స్పష్టము చేసియున్నాడు.

ప్రతిరోజు గాఢనిద్రపోవుచున్నాడు బాహ్యపస్తువుల పన్నిటిని మఱచి, సంకల్పమును కూడ వదలి జీవుడు అవిచ్ఛిన్నముగ (Homogeneous) సుఖమును తనయందే అనుభవించుచుండుట చూచుచున్నారము కదా! ఆ సమయమున ఎట్టి దుఃఖముకూడ స్ఫురణకురాక జీవునకు పరమశాంతి కలుగుచుండును. అజ్ఞానస్థితియందు మనస్సుయొక్క తాత్కాలిక ఉపశమనరూపముగు సుఖ ప్రియందే ఇంతసుఖము జీవునకు అభ్యంతరమున లభించుచుండు, ఇక జ్ఞానస్థితియందు మనస్సుయొక్క శాశ్వత ఉపశమనరూపముగు సమాధిస్థితియందు ఎంత సుఖము లభించగలదు? కాబట్టి అట్టి అనంతాత్మసంఖ్య ప్రపంచకై బాహ్యఅల్పసుఖములను జీవుడు పరిత్యజించవలసి యుండును. దానినే విషయవిరక్తియగుదును. కొంతత్యాగ మహింసించి ఈకార్యమును సాధించినచో ఫలితము అఖండా వైవ్రహ స్థితియే.

కావున విజ్ఞులగువాడు తమ అమాయక మానవజన్మను సార్థక పఱచుకొనుటకొరకు ప్రయత్నశీలుడై, విషయసుఖములను పరిత్యజించుచు ఇంద్రియమనోనిగ్రహమును సాధించుచు, కామక్రోధాదుల వేగమును అణచుచునుండును. జీవితకాలము అతిస్వల్పము. తెలిసికొనవలసిన ధర్మములా పెక్కుకలవు. ఆచరించవలసిన సాధనలా అనేకములున్నవి. విఘ్నములా లెక్కలే

నన్ని వచ్చిపై బడుచున్నది. ఇట్టి ప్రితిలో జీవుడు ఎంత త్వరితముగ తన లక్ష్యమును సాధింపగల్గునో అంత శ్రేయస్కరము. మృత్యువు ప్రతినిమిషము జీవుని కబళించివేయుటకై ప్రకృతీవేచియున్నది. వార్ధక , రోగాదులు హుంకరించుచు మీద పుంబోవుచున్నవి. కావున వానివలన అపకారము కలుగక పూర్వమే, మృత్యువు దాపురించకమునుపే, ఇంద్రియములశక్తి ఉడుగక పూర్వమే వైరాగ్యశమదమాదిసాధనలను అభ్యసించి స్వస్వరూపానుభవమును పొందవలసియుండును. మరణించిన పిదప మరల మానవజన్మవచ్చునను 'గ్యారంటీ'లేదు. ఆ ప్రకారము భగవంతుడు మనకు హామీపత్ర మేదియు నివ్వలేదు. ఒక వేళ ఇతరలోకములందు జన్మించితేమా, అచట పరమార్థ సాధనలకు అనుగుణ్యమైన వాతావరణముండదు. అవియున్నియు భోగభూములేకాని యోగభూములు కావు. కర్మభూములు అంతకంటెకావు. భూలోక మొక్కటియే చక్కని కర్మక్షేత్రము. సావము చేసినచో నరకమునకు, పుణ్యము చేసినచో స్వర్గమునకు, జ్ఞానము పొందినచో మోక్షము నకు ఇక్కడినుండియే జీవునకు నేరులో టిక్కెట్లు (Passports) దొరుకును. తన గమ్యమును తాను ఇచటనే నిర్ణయించుకొనవచ్చును. కాబట్టి త్వరలో సద్గురువు నాశ్రయించి, తారణోపాయము నెఱిగి జీవితమును కడతేన్నుకొనవలయును. ఆ తారణోపాయ మేదియో గురోర్గురువైన శ్రీకృష్ణమూర్తి ఈ యధ్యాయమున వెల్లడించిన యున్నాడు. అదియేది యనిన-

శక్వోతీహైవ యః సోడుం ప్రాశ్చరీర విమోక్షణాత్

కామక్రోధోద్భవం వేగం స యుక్తస్య ముఖీ సతః (5-23)

పరమార్థసుఖము ఎవనికి లభించును? కామక్రోధాదులను నిగ్రహించగిల్లినవానికి. వానిని ఎప్పుడు నిగ్రహించవలెను? ఈ శరీరము పతనముకాకపూర్వమే. అనగా మృత్యువాసన్నమగుటకు ముందే. ఎచట నిగ్రహించవలెను? ఇచటనే, ఈ మానవజన్మయందే, ఈ భూలోకముననే (ఇహైవ) - ఇవిధముగ పరమాత్మ అధ్యాత్మసుఖప్రాప్తికై రాజబాటను చూపెను. శోభకలను తగ్గించుకొనవలెను. ఆశలను విడుదలచవలెను. విషయసుఖములను పరిత్యజించవలెను. భోగాభిలాషను దూరీకృతమొనర్చుకొనవలెను. కామక్రోధాదులను అణచవలెను - ఇదియే రాజబాట. కాని జనులట్లు చేయుచున్నారా? లేదు. పైపెచ్చు అనేక శృంగారవిషయక గ్రంథములను చదువుచు, విషయవికారములను రెచ్చగొట్టుక్రియలనుచరించుచు, చూడరాని దృశ్యములను చూచుచు, చేయరానివస్తువులను చేయుచు. కామాగ్నియందాహుతులువేయుచు ప్రజ్వలింపజేయుచున్నారు. తత్ఫలితముగ దైవమునకు (వాస్తవ సుఖమునకు) దూర్యైతనరకమునకు సన్నిహితులగుచున్నారు. భగవానుడు గీతయందుగాని, వేదశాస్త్రములందుగాని తెలిపినవి యన్నియు పరమధర్మములు. వానిని అనుసరించువాడు ధన్యుడు. తృణీకరించువాడు చౌర్యాగ్నుడు. ఆత డథఃపతనమును బొందియో నీగు.

“ధర్మో రక్షతి రక్షితః”

“నీవు ధర్మమును కాపాడినచో, ధర్మము నిన్ను కాపాడగలను.” ధర్మమును, భగవద్భక్తిమును ఉల్లంఘించినచో తత్ఫలితమగు మహద్దోషమును జీవు డనుభవింపవలసివచ్చును. మేడమీడి నుండి క్రిందకుదూకినచో కాలువిరుగును. అది ఎటువంటి నానికై

నను విడుగును. బలవంతుడై నను, ధనవంతుడై నను, విద్యావంతుడై నను, అధికారవంతుడై నను సరియే. ఏల? ప్రకృతి యందుగల భూమ్యాకర్షణశక్తియను అప్రతిహతమైన నియమము (law of gravity) వలన ఆ నియమము (law) ను ఎవరును మార్చలేదు. అట్లే ప్రపంచము కొన్ని ధర్మములపై ఆధారపడి నడచుచున్నది. వానిని అతిక్రమించిన వారికి అందఱికిని తగినశాస్తి లభించును. అదియే దుఃఖము. అనుగరించినవారికి అందఱికిని తగిన పురస్కారము లభించును. అదియే సుఖము. కాబట్టి బ్రహ్మనిర్వాణరూపమగు ఆత్మంతికసుఖప్రాప్తి కొఱకును, జననమరణరూప సంసారదుఃఖవివాళముకొఱకును, గీతాచార్యుడు కరుణతో ఈ అధ్యాయమునందు వచించిన అనాసక్త(నిష్కామ) కర్మాచరణము, సమదృష్టి, విషయవిరక్తి (భోగవైతృష్యము), ఇంద్రియనిగ్రహము, ఆత్మచింతన మున్నగు మహోన్నత ధర్మములను చక్కగ నాచరణయం దుంచుకొని ధన్యులయ్యెదరుగాక!

ఓం తత్ సత్.

6-వ అధ్యాయము

ఆత్మ సంయమ యోగము

భగవద్గీత అమూల్యమగు జ్ఞానభంజారము. తరగని నిధి. శ్రీవేదవ్యాసమహర్షి నాగులువేదములను, నమనోమిది పురాణములను, నవవ్యాకరణములను బాగుగ మథించి ఏభారతమును రచించెనో, ఆ భారతమును మథించుటచే తెలుపబడిన సారమే గీతయని స్కాందపురాణమున తెలుపబడినది.* కావున నిది సర్వశాస్త్ర సిద్ధాంత సంగ్రహమని సుస్పష్టమగుచున్నది. ఇంతవరకు మనము విచారించిన ఐదు అధ్యాయములలోనే ఎన్నియో పరమరహస్యములు బయటపడినవి. రానున్న అధ్యాయములందును ఇంక నెన్నియో నిగూఢ ధర్మములను తెలిసికొననున్నాము. ముముక్షువుల కీ గీతాగ్రంథ ముండు ఆశ్వాసమును గలుగజేయగలదో ప్రత్యేకించి చెప్పనక్కరలేదు. పఠించిన వారివారికే అనుభూతము కాగలదు. ఒక్క పర్యాయము దీనియర్థమును బాగుగ తెలిసికొనినవాడు మరల దీని నెన్నటికిని విడిచిపెట్టడు. ఆ జీవితసంగినిగ దీని నొనర్చుకొనును. గీతయొక్క మహిమ యెట్టిదో, శ్రీకృష్ణపరమాత్మ

* (1) అష్టాదశ పురాణాని నవవ్యాకరణాని చ నిర్మత్య చతురో వేదాన్ మునినా భారతం కృతమ్.

(2) భారతోదధి నిర్మత్య గీతానిర్మతితస్య చ సారముద్భుత్య కృష్టేన అర్జునస్య ముఖే ధృతమ్.

(స్కాందపురాణము)

స్వయముగవచించినభావముల నిచట పేర్కొనుచున్నాను-వినుడు.
మహాభారతయుద్ధము పరిసమాప్తమైన కొంతకాలమునకు
అర్జునునకు గీతను మరల నొకపర్యాయము విసవలెననెడి కుతూ-
హలము జనించెను. అపుడు తన యా యభీష్టము నాతడు
శ్రీకృష్ణున కెఱిగింప నంతట శ్రీకృష్ణు డర్జునునితో నిట్లువలికెను-
శ వ సాధ్య పునర్యాయః స్మృతిర్మే నంభవిష్యతి
వ హి ధర్మః నుపర్యాప్తో బ్రహ్మణః పదవేదనే.

(భారతం - అశ్వమేధపర్వం)

“ఓ అర్జునా ! మరల ఆ విషయములన్నిటిని చెప్పుటకు
సాధ్యపడదు. ఏలయనిన, ఎట్టి ఏకాగ్రతతో నేను నీకపుడు
బోధించితివో, అట్టి ఏకాగ్రత ఎల్లప్పుడును సంభవింపదు.
కావున నీవే దానిని మరల బాగుగ చింతనచేసి జ్ఞాపకమునకు
తెచ్చుకొనుము. పరమాత్మపదము నెరుఁగుటకు ఆ గీతాధర్మ-
ములు చాలును”-దీనినిబట్టి శ్రీకృష్ణమూర్తి గీతోపదేశకాల-
మున ఎంతటి తచేక నిష్ఠాపరత్వమందుండెనో నువ్వు కనుగు-
చున్నది. మఱియు బ్రహ్మసాక్షాత్కారమునకు గీతాధర్మములు
చాలునని వచించుటవలన సాధకుడు గీతాగ్రంథ మొక్కదానిని
శుద్ధముగ పరిశీలించి, తదుపదిష్టమార్గములను అనుష్ఠానమునం-
చుంచుకొనినచో భవసాగరమును దాటివేయగలడనియు స్పష్ట-
మగుచున్నది. గీతాప్రభావమునుగూర్చి సాక్షాత్ శ్రీకృష్ణ-
మూర్తియే యిట్లు తెలియజేసినపుడు, ఇక ముముక్షువుల కద్దా-
నిపై యెంతటి విశ్వాసముండవలెనో యోచించుకొనుడు.

సామాన్యముగ గీతను గంగకు పోల్చుచుందురు. గంగ
పవిత్రమైనది. గీతయు పవిత్రమైనది. కావున వారట్లు పోల్చి

చెప్పటకు కారణము. కాని గంగ ఎచట నుద్భవించినది ? విష్ణుభగవానుని పాదములనుండి. గీత ఎచట నుద్భవించినది ? విష్ణుభగవానుని ముఖకమలమునుండి. ఓహో! ఎంతటి వ్యత్యాసము! పాదమెచట, ముఖమెచట! గంగలో ఎవరైనను జారిపడినచో క్రిందకు పోవుదురుగదా! కాని గీతాగంగలో ఎవరైనను జారిపడినచో పైకిపోవుదురని భగవానుడు పలికినా. [‘తేషా మహం సముద్ధర్తా నృత్య సంసార సాగరాత్’ - ‘సంసారసముద్రమునుండి వారలను నేను పైకిలేపుదును’ గీత-12-7] గంగాప్రవాహములో ఎవరైనను కొట్టుకొనిపోయినచో వానిని తీసికొని వెళ్ళి వెళ్ళి తుదకు ఉప్పుసముద్రముగు బంగాళాఖాతము (Bay of Bengal)లో అది కలిపినేయును. కాని, గీతాప్రవాహములో కొట్టుకొనిపోయిన వానిని అది తీసికొని వెళ్ళి వెళ్ళి బ్రహ్మానందసముద్రములో కలిపినేయును. (‘బ్రహ్మనిర్వాణమృచ్ఛతి’) కాబట్టి గంగ పావనమైనప్పటికిని గీత పరమపావనమైనదని గుర్తెఱుగవలెను.

గీత ఆఱవ అధ్యాయము నేటి విచారణగూర్చుము. నేటితో గీత ఒక మట్టము పూర్తికాగలదు. ఈమట్టమునకు సామాన్యముగ కర్మవిభాగమని పేరుకలదు. దీని కడపటి అధ్యాయము ఆత్మసంయమయోగము. దానినే ధ్యానయోగమనియు నందురు. ఈ అధ్యాయమునుగూర్చియే మనమిప్పుడు విచారించవలసియున్నాము. సాధననుగూర్చి ఇంత విసులముగ జోధించిన అధ్యాయము మఱియొకటి గీతలో లేదనియే చెప్పవచ్చును. కూర్చోనుట మొదలుకొని నిర్వికల్పసమాధివఱకు ఏదో అంగములు సాధకుడు ముఖ్యముగ తెలిసికొనవలసియున్నవో, అవి

యన్నియు నిచటపొందుపఱపబడినవి. కనుక సాధకున కీయధ్యాయము పెన్నిధివంటిది. సామాన్యముగ హైస్కూల్-శ్రేణిలోగాని, కాలేజీలలోగాని భౌతిక శాస్త్రము (Physics), రసాయన శాస్త్రము (Chemistry) మున్నగునవి బోధింపబడునపుడు సిద్ధాంతబోధనా తరగతి (Theoretical class) అనుష్ఠాన బోధనాతరగతి (Practical class) అను రెండు తరగతులు నడుపబడుచుండును. ఏలయనిన, ఆ ప్రకారములైన శాస్త్రములకు అనుష్ఠానరహితమగు కేవల సిద్ధాంతము నిరుపయోగమేయగును. అట్లే అధ్యాత్మశాస్త్రమునందు ఆచరణపద్ధతులను బోధింప కేవలము సిద్ధాంతములనే ఏకరువుపెట్టుచు సోయినచో ఆ శాస్త్రమువలన మనుజునకు కలుగుప్రయోజనము శూన్యమేయగును. ఈ రహస్య మెఱిగియే గీతాచార్యుడు సిద్ధాంతములతోపాటు ఆచరణగూడ జోడించి గీతాగ్రంథమును తయారుచేసెను. అందువలన నియ్యది లోకవిఖ్యాతముగ నలరుచున్నది. అధ్యాత్మవిజ్ఞానము అతినూత్నమైనది. అనుభవజ్ఞుడగు మహనీయుడే దాని లోతుపాతులన్నియు చక్కగ తెలిసికొని చెప్పగలడు. ఇక సర్వజ్ఞుడును, యోగీశ్వరుడునగు శ్రీకృష్ణమూర్తియే ఆపనికి పూనుకొనినచో, ఫలితము ఎంత మహత్తరముగా నుండగలదు! బోధన యెంత రసవత్తరముగ కొనసాగగలదు! కావుననే గీతలో సాధకు డెదుర్కొను సమస్యలన్నియు విపులముగ చర్చించబడి తగు సమాధానము లొసంగబడినవి. అందు ముఖ్యముగ ఆఱవ అధ్యాయమగు ఈ ఆత్మసంయమయోగము సాధనాదృష్టిలో గణనీయమైనది.

ఆత్మసంయమయోగమను పదమందలి ఆత్మ అనుదానికి అర్థము పరమాత్మకాదు, మనస్సని. ఆత్మకు సంయమములతో పనిలేదు. మనస్సునకే సంయమములతో అవసరము. కావున ఈ అధ్యాయము పేరు మనస్సంయమయోగమని భావము. సంయమ మనగా అరికట్టుట, నిగ్రహించుట (Control) అని అర్థము. సామాన్యముగ మనస్సు మహాచపలముగా నుండును. దానిని కోరికి పోల్చిరి. మామూలు కోరికికాదు, కల్లుత్రాగిన కోరికి. ఇంతేకాదు, కల్లుత్రాగి, తేలుకుట్టినకోరికి. అంతటితో ఆగలేదు. కల్లుత్రాగి, తేలుకుట్టి, దయ్యంపట్టిన కోరికి పోల్చుకొడంగిరి, కవులు దానిచపలత్వాతిశయమునుజూచి. అట్టిచపల మానసమును అరికట్టనిదే మనుజునకు శాంతి యెట్లు లభించగలదు? ప్రతిజీవియొక్క సహజస్వరూపము పరమానందాత్మ అయియున్నను ఈ మనస్సు అను అడ్డువలన అట్టి నిరతిశయోనంద మనుభూతమగుటలేదు. కనుకనే మహనీయులందఱున్న మనోనిగ్రహమునకును, మనస్సంయమమునకు, మనోనాశమునకు అధిక ప్రాధాన్య మొసంగినవారై యుద్ధానిని ఆత్మ సాక్షాత్కారమునకు ప్రథమసాధనగా పేర్కొనిరి.

చిత్తం నాభిః కిలాస్మేహ మాయాచక్రస్య సర్వతః

స్థితే తే తత్త దాక్రమ్య తన్న కించిత్రబాధతే. (పసిష్ఠగీత)

‘ఈ జగన్నాయ యను మహాచక్రమునకు మనస్సు నడిబొడ్డు అయియున్నది. దానిని పట్టుకొనినచో (నిగ్రహించినచో) ఇక ఈ మాయ ఒకింతైనను జీవుని బాధింపనేరదు అని వసిష్ఠమునీంద్రులు శ్రీరామచంద్రునకు బోధించెను. ఇంతియేకాదు. ఇట్టి మనోనిగ్రహమును పరమాషధముచేదప్ప మఱిదేనిచేతను

గూడ ఈసంసారమహారోగము శమించనేరదనియు, ఒకింత విచారణచే తనమనస్సును కొంచెముగా నిగ్రహించినప్పటికిని మనుజుడు జన్మసాఫల్యమును బొందినట్లేయనియు అమ్మునీండు. దుపదేశించెను.

మనాగపి విచారణ చేతనః స్వవ్యనిగ్రహః

మనాగపి కృత్ యేన తేవాత్మం జన్మసః ఫలమ్. (వసిష్ఠగీత).

దీని యర్థము పైనదెలిపినదే. కావున ప్రతిమానవునియొక్క ప్రథమకర్తవ్యము తన మనస్సును తాను జయించుకొనుటయే యగును. మనస్సునది వాస్తవముగ ఆత్మకంటె ఎంతయో క్రిందిస్థానముననున్నవస్తువు. అట్టిది అనేక జన్మలయందు వాసనలను ప్రోగుచేసుకొని బలమును సంపాదించి పైన ఉన్న ఆత్మను అణగవ్రొక్కివేయుచున్నది. 'గుడ్డువచ్చి పిల్లను వెక్కిరించిన చందమున' ప్రవర్తించుచున్నది.

పూర్వమొక రాజుండెడివాడు. అతనికి పెక్కుభూములు, తోటలు, 'ఎస్తేట్లు' కలవు. వానినన్నింటిని తాను స్వయముగ చూచుకొనుటకు వీలులేక ఒక ప్రతినిధిని అక్కార్యమునకై వినియోగించెను. ఆ ప్రతినిధియో, క్రమముగ అధికారమును జేవట్టి అహంకరించి, రాజును చిన్నచూపు చూచుచు కొంత కాలమునకు 'నీవెవరవయ్యా' అని రాజును ప్రశ్నించు స్థితికి వచ్చెను. అట్టిసందర్భమున రాజునకు రెండేరెండు మార్గములు కలవు. తన యధికారమును చలాయించి ఆప్రతినిధిని బోబరచుకొనుటకాని, తొలగించివేయుటకాని ఒకటి; లేక అతనికి తలయొగ్గి దాసానుదాసుడై బానిసవలె వర్తించుట రెండవది. వివేకముతో గూడిన రాజు కనుక అతడు తన హోదాను

గమనించి ఆ ప్రతినిధిని ఉద్యోగమునుండి తొలగించినేసి సుఖముగ నుండెను. అట్లే ఆత్మయును రాజు చిరకాలము క్రిందట మనస్సును ప్రతినిధి (Agent) ని ఈ జగద్వ్యవహారమంతయు చూచుకొనుటకు నియోగింపగా, అయ్యది క్రమముగ విషయ వాసనలచే బలపడి, క్రొవ్వెక్కి, ఆత్మను (జీవుని) బానిసగా చేసివైచినది. ఇట్టి స్థితి చాల శోచనీయమైనది. కనుక దాని నెత్తిన జయించి తమసార్వభౌమాధికారమును నిలబెట్టుకొనవలసినదిగా జనులకు విజ్ఞప్తి చేయుటకుగాను శ్రీకృష్ణపరమాత్మ ఈ ఆత్మసంయమయోగమును ప్రబోధించియున్నాడు.

వాస్తవముగ జీవుడు స్వతంత్రుడేకాని, పరతంత్రుడైనా కాడు. యజమానియేకాని, బానిసకాడు. అధికారియే కాని, నౌకరుకాడు. ఎవడు తన ఇంద్రియములను, మనంబును జయించుకొనునో, అతడు ఈ సవద్వారపురంబునకు సార్వభౌముడై, ఈదృశ్యజగత్తునకు ఏకచ్ఛత్రాధిపతియై విలసిల్లును. మఱియు ఆ జయింపబడిన ఇంద్రియములు తనకు మిత్రులుగా వ్యవహరించును, సహాయపడును. అట్లుగాక ఎవడు తన ఇంద్రియములను, మనస్సును జయింపనేరక, వానికి లోబడిపోవునో అట్టివాడు ఈ సవద్వారనగరంబును దేహమున భృత్యునివగిడి దీనముగ వర్తించుచు శోకాన్వితుడై యుండును. అతఁడే ఆ జయింపబడిన ఇంద్రియములు తనకు శత్రువులుగావ్యవహరించునని శ్రీకృష్ణపరమాత్మ ఈ అధ్యాయ ప్రారంభమున తెలియజేసెను. దీనినిబట్టి మిత్రుడు మనలోనే కలడు, శత్రువు మనలోనే కలడని నిర్ణయమగుచున్నది. శత్రువును ప్రక్కనే ఉంచుకొనినవాడు శాంతి నెన్నడైన పొందగల్గునా ? దొంగ ఇంటి

యందే కలవాడు సుఖము నెన్నడైన నోచుకొనగలడా? కట్టుకొనినపంచెలోగాని, చీరలోగాని తేలుఉన్నవారి సంగతి ఎంత బాధాకరముగనుండునో, అట్టి అజితేంద్రియుల స్థితియు నట్లే యుండును. కావున ప్రతివారున్న తమయందు శత్రువులకు ఆలంబనమొసంగక, జీవితమున పరమసౌఖ్య మనుభవించుటకు చూడవలయును. ఇందుల కేకైక ఉపాయము, తనమనస్సును, ఇంద్రియములను, వివేకాదులద్వారా సంయమనమొనర్చుటయే యగును. దీనినే ఇంగ్లీషుభాషలో 'మైండుకంట్రోలు' (Mind control) అందురు. యుద్ధకాలములోను, తదనంతరమున్న మన ప్రభుత్వమువారు అన్నిపదార్థములను కంట్రోలు చేసిరి. దానినిగూర్చి ప్రజలకు నేర్పిరికూడ. కాని ఒక్కదానిని మాత్రము నేర్పలేదు. అదియే మనస్సునుగూర్చిన కంట్రోలు (నిగ్రహము). దానిని ప్రభుత్వమువారు నేర్పకపోయినను గీతాచార్యుడు ఈ ఆవిష్కరణ అధ్యాయములో చక్కగ నేర్పివై చెను.

ఉపనిషత్తులలో ఈ ఇంద్రియాదులనుగూర్చి సుందరమైన ఉపమాన మొకటి ఈయబడినది. ఈశరీరమే రథము; ఆత్మయే రథికుడు (యజమాని); బుద్ధియే సారథి; మనస్సే కల్లెము; ఇంద్రియములే గుఱ్ఱములు; విషయములే బాట. ఎవనియొక్క బుద్ధిప్రజ్ఞావంతమై ఇంద్రియము లను చెడ్డగుఱ్ఱములను మనస్సును కల్లెముతో లాగిపట్టి విషయభోగము లను గోతులందు పడకుండ చక్కగ తప్పించినడుపునో, అట్టివాని దేహమను (ఉపాధియను) రథమునిరాటంకముగ గమ్యస్థానమగు పరమాత్మను చేరగలడు. లేకున్న గోతులలో, చెరువులలో పడిపోవు తథమువలె వినాశమునే పొందగలడు. ఒక్కొక్క-ఇంద్రియము తన ఇంద్రియార్థ

మగు విషయములవైపు జీవుని లాగుచున్నది. చెవి ప్రాపంచిక శృంగారశబ్దజాలమును వినుటకై తహతహలాడుచున్నదేకాని భగవన్నామమును, వేదఘోషను వినుటకు సిద్ధపడుటలేదు. పైగా ఏవగింనుకొనుచున్నది. అట్లే త్వగింద్రియము విషయ స్పర్శనే అభిలషించుచున్నదికాని భగవంతుని పాదపద్మములను స్పృశించుట కిష్టపడుటలేదు. నేత్రము తరుకు బెరుకు ప్రాపంచికరూపములనే చూచుటకు కాక్షిండుచున్నది కాని భగవానుని దివ్యస్వరూపమును గాంచ నిచ్చగించుటలేదు. ఈ ప్రకారముగనే రసనేంద్రియ, గ్రూణేంద్రియములున్న వానికి అభిలషితములైన వస్తువులనే కోరుచున్నవి. ఇట్లుండ నిక జీవునకు శాంతి యెట్లు కలుగగలదు? పదిమంది భార్యలుకల భర్త యొక్క దుర్గతియే ఈ జీవునకు పట్టుచున్నది. కాబట్టి ఇంద్రియనిగ్రహము, మనోజయము, అత్యావశ్యకములనియు, అవిలేనిచో జీవునకు శాంతి మృగ్యమనియు గీతాచార్యుడు ఈ అధ్యాయప్రారంభముననే నుడివి యున్నాడు.

అయితే అట్టి నిగ్రహము, సంయమము అలవడుట ఎట్లు? మనోజయ మెట్లు సిద్ధించును? ఈ విధమైన ప్రశ్నలను మన కంటే ముందుగ అర్జునుడే పేసెను.

చంచలం హి మనఃకృష్ణ ప్రమాధి బలవద్ధృఢమ్

తస్మాహం నిగ్రహం మన్యే వాయోరివ సుదుష్కరమ్. (౧-౩4)

ఓ శ్రీకృష్ణా! మనస్సును నిగ్రహింపవలెనని చెప్పుచున్నావు. నామనస్సమహాచపలముగానున్నది. బలవత్తరముగ నుండుట వలనను, విషయములందు గట్టిపట్టుదల గలిగియున్నందునను కానిని లొంగదీయుట గాలిని పట్టుకొనుటవలె మహాదుష్కర

ముగా తోచుచున్నది. ఇట్టి పరిస్థితిలో ఇక నా కర్తవ్యమేమి? ఇది అర్జునుని ప్రశ్న. అర్జునుడు ఒకానొక వ్యక్తిగా జనులకు గోచరించినను వాస్తవముగ వ్యక్తి కాదు. భూతభవిష్యద్వర్త మానకాలములందలిపరమార్థసాధకులందఱియొక్క మూర్తీభ వించిన ప్రాతినిధ్యమే అర్జునుడు. అనగా మనయందఱియొక్క ప్రతినిధిగా అతడు వ్యవహరించుచున్నాడు. మనము అడుగ దలంచినప్రశ్నను అతడే అడిగివై చెను. మనతరపున వకాలత్ నామాతీసికొనిఅచ్చట వ్యవహరించుచున్నాడన్నమాట. అర్జును డడిగిన ప్రశ్న చాలగొప్పది. సర్వులకు అత్యావశ్యకమైనది. దానికి భగవాను డేమి సమాధానము చెప్పనో వినవలెనని అందఱికిని సహజముగనే కుతూహలముండును. మనోనిగ్రహ ముట్లు సంభవించునో వినవలెనని ఎవరికి జిజ్ఞాసయుండదు? ఈ ప్రకారముగ జనులందఱును, ముఖ్యముగ సాధకులందఱును వెయ్యిచెవులతో వినుటకు సిద్ధపడియుండు సమయమున శ్రీకృష్ణపరమాత్మ యిట్లు ప్రత్యుత్తర మొసంగెను-

అసంశయం మహాబాహో మనో దుర్నిగ్రహం చలమ్

అభ్యాసేన తు కౌంతేయ వైరాగ్యేణ చ గృహ్యతే. (కీ-39)

‘ఓఅర్జునా! నిస్సందేహముగ మనస్సుచలమైనదే, నిగ్రహించు టకు కష్టసాధ్యమైనదే; అయినను అభ్యాసముచేతను, వైరాగ్య ముచేతను అయ్యది నిగ్రహింపబడగలదు. ప్రయత్నముచేయని వారికి మనోనిగ్రహము కష్టముగానుండునుగాని, ప్రయత్నించు వారికి అది సులభముగనే ఉపాయముచే లభ్యమగును. కావున పార్థా! ప్రయత్నము సలుపుము!’ గీతాచార్యుని ఈ యాదేశము సోమరులకు గొడ్డలిపెట్టుగా పరిణమించినది. మనస్సం

యమము ఒక పరమువలె హానాత్మక ఆకస్మమునుండి ఊడిపడి జీవుని హృదయమందు చేరునది కాదనియు, అది ఒకరిచ్చునది ఒకరు పుచ్చుకొనునది అంతకంటే కాదనియు, వారికి వాగే పరిశ్రమచేసి, ప్రయత్నము సలిపి పొందదగినది యనియు భగవానుడు స్పష్టీకరించెను. అర్జునుడు శ్రీకృష్ణునకు పరమమిత్రుడు, సన్నిహితుడు, సఖుడు, ప్రీతిపాత్రుడు. 'ఇష్టోఽసీమేదృఢమితో' - అని ఆతఁ డొకప్పుడు చెప్పి పేసినాడుకూడ. అట్టితఁగి అర్జునుడు 'నామనస్సు నిలుచుటలేదు బాబో' అని విలపించుచుండ, 'మిత్రుడవగు ఓ అర్జునా ! నీవు మహావిపత్తులోనున్నావు; నేనం సర్వశక్తిమంతుడను; మదీయప్రజ్ఞాప్రభావముల నుపయోగించి నీ మనస్సును ఒక్కనిమిషముతో అరికట్టజై చెదను' - అని కృష్ణుడు చెప్పలేదేమి ? అంత అస్మదకదా ! ఈ కొంచెము సహాయ మాతనికి ఏలచేయలేదు ? 'అభ్యాసము చేసుకోవ గ్యాయ మహానుభావా' అని ఆతనిమీదనే ఏల భారముంచెను ? దునికి కారణము-ఎవరి ఆకలిని వాగే భరించి పోగొట్టుకొనవలెను. ఎవరిబరువును వా రే తిందుకొని నుభవహవలెను. ఎవరికండ్లతో వాగే చూడవలెను. మహాత్ములు ఒకింత సహాయము చేయుదురే కాని ప్రయత్నించి సాధించవలసినది వారికి వా రే.

(శ్రీ) శంకరాచార్యులవారు ప్రపంచములోని బాధలన్నిటిని ఒక తరగతిగను, ఒకలి బాధను మాత్రము మఱియొక తరగతిగను విభజించెను. ఏలయనగా ప్రపంచములోని బాధలన్నియు ఇంకొకటి సహాయముచే తొలగిపోగలవు. కాని ఒకలిబాధ మాత్రము మఱియొకటిచే తొలగదు. తనకుతాను భుజించి నివారించుకొనవలసినది.

- (1) మస్తకస్య ప్రభాదేర్దుఃఖమన్యైర్నివార్యతే
జీవాదికృతదుఃఖంతు వినాస్వేన న కేనచిత్.
- (2) పథ్యమాషధసేవా చ క్రియతే యేన రోగిణా
ఆరోగ్య సిద్ధిర్భృష్టాఽస్య నాన్యానుష్ఠిత కర్మాణా.
- (3) ఋణమోచన కర్తారః పితృస్సన్తి సుతాదయః
ఽన్యమోచన కర్తాతు స్వస్మాదన్యోనకశ్చన.

(వివేక చూడామణి)

అట్లుపై కట్టెలమోపు బరువుగనున్నచో, ఆ బరువును మఱి
యొకని సహాయమున దింపించుకొని బాధను తొలగించు
కొనవచ్చును. కాని తనకు ఆకలి అయినచో ఆ బాధను ఎవరు
తీర్చగలరు? ఎవరైన భుజించిన తన ఆకలి తీరునా? నీరదు.
తనకుతానే భుజించి ఆ బాధను నివారించుకొనవలెను. తనకు
రోగమువచ్చినచో మఱియొకడు మందుతనిన ఆ బాధపోవునా?
పోదు. తానే స్వయముగ ఔషధమును సేవించి పథ్యాదులను
జనువలసియుండును. తండ్రి అప్పచేసినచో ఆ అప్పును కుమారుడు
తీర్చవచ్చును, కాని తండ్రి అజ్ఞానబంధనమునందున్నచో
దానిని కుమారుడు పోగొట్టలేడు. తండ్రిజ్ఞానోపార్జనద్వారాతనకు
తానే దానిని తొలగించుకొనవలెను. అని ఈ ప్రకారముగ
శ్రీశంకరాచార్యులవా రానతిచ్చిరి. కావుననే అర్జునుడు మన
శౌచించల్యమునుగూర్చి సిర్యాదుచేసినపుడు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ
“అభ్యాసః శైరాగ్యములద్వారా దానిని నీకు నీవే పోగొట్టుకొన
వలెనని సమాధానమునంగుటకు కారణము. ‘ఉద్ధరేదాత్మనాఽ
‘త్మానం’ (తన్ను తానే ఉద్ధరించుకొనవలెను) అని ఈ అధ్యాయ
ప్రసంగంభములో భగవానుడు హెచ్చరిక చేసియేయున్నాడు.
ముముక్షువులగువాడు సద్గురువులయొద్దకేగి ‘మహాత్మా! అజ్ఞా

నము బాధించుచున్నది. మనస్సు చపలముగా నున్నది. దుఃఖ నివారణోపాయములను 'సెలవిండు' అని ప్రశ్నించినపుడు, గురువులు 'నాయనలారా! ఆ అజ్ఞానమునుకొని తెచ్చుకొనినది ఎవరు? మనస్సునకు చాంచల్యమును అలవాటుచేసినది ఎవరు? అనాది కాలమునుండి దృశ్యవాసనలచే మేపి ఆ మనస్సును చెమగొట్టినది యెవరు? అసుర సంప్రదూపమైన నిషిద్ధాహారము మీ ద్వారా కడుపునిండ దానికి లభించుటవలన, అది బాగుగ తినమరిగి, క్రొవ్వెక్కి మీపైననే తిరుగబడుచున్నది. కావున బంధన మెట్లు పోవునో, మమ్ములను అడుగుటకు పూర్వము ఆ బంధనము ఎట్లువచ్చినదో మీరే యోచించుకొనుడు. మనస్సు చపలముగా నున్నదని మాతో విన్నవించుటకు మునుపు ఆ చాంచల్యమును ఎవరు కలుగజేసికొనిరో మీరే విచారించును. అప్పుడు 'తన్నివారణము సులభముగ జరుగగలను' అని వచించుచున్నారు.

'ఆలివర్ గోల్డ్స్మిత్' అను ప్రముఖుడు 'వికార్ ఆఫ్ వేక్ ఫీల్డ్' (Vicar of Wakefield) అను గొప్ప నవలను రచించెను. అందులోని ఒక చక్కని కథను ఈ సందర్భమున తెలుపుట సమంజసముగా నుండునని తోచుచున్నది. ఒక గ్రామములో నొక రైతుకుటుంబము కలదు. వారికి ఆ గ్రామములో నొకస్వంత ఇల్లుకలదు. దానిని వారిపూర్వీకులతో నెవరో చాలకాలము క్రిందటనే నిర్మించియుండిరి. దానిలోనుండి ఆ కుటుంబమువారు మఱియొక ఇంటిలోనికి ఇప్పుడు మారవలసి వచ్చెను. కావున సామానులన్నిటిని అందుండి బయటకు తరలించుచుండిరి. అన్ని వస్తువులను బయటకు తీయగల్గిరి. కాని ఒక

పెద్ద అద్దము మాత్రము బయటకు రాలేదు. గది గుమ్మము చిన్నది, అద్దము పెద్దది. వచ్చిన చిక్కు-అది. ఎంతటో ఎన్ని విధములో ప్రయత్నించిరి. కాని సఫలము కాలేదు. పెద్దచిక్కు-సమస్య వారికి ఏర్పడినది. ఆనందరభమున చుట్టుప్రక్కలనున్న వలుగురుపెద్దలు ఒకచోటచేరి ఉపాయమును అన్వేషింపదొడంగిరి 'గదిగుమ్మమును వెడల్పుచేయవలసినదే!'-అనిఒకరిసలహా. "కాదు, అద్దమును రెండుగాచీల్చి బయటకుతీసికొనివెళ్ళి మరల జోడించుకొనవచ్చును"-అని మఱియొకరి సలహా. ఇట్లు పలువురు పరిపరివిధముల పలుకుచుండ అందొక వ్యక్తి లేచి "Let us think over how it ever came in"—"అన లిది లోపలికి ఎట్లు రాగల్గెను?"-అని ప్రశ్నించెను. గంభీరములగు ఆ వాక్యములు అచటచేరినవారినందఱిని ఆలోచనానిమగ్నులుగ జేసివై చెను. ఆప్రకారముగనే అజ్ఞానముయొక్కగాని, మనశ్చాంచల్యముయొక్క గాని నివారణోపాయములను న్వేషించుటకు పూర్వము అవి జీవున కెట్లు సంభవించినవో యోచించుకొనిన చాలును. జీవుని అజగ్రతవలన పయత్న రాహిత్యమువలన అవి యేర్పడినవి. కావున ఇప్పుడు జగ్రతగలిగి ప్రయత్నముగాచరించినచో అవి తొలగిపోగలవు. ఇక్కారణముననే శ్రీకృష్ణమూర్తి అర్జునునిప్రశ్నకుసమాధానముగ, "నీకు నీవే వైరాగ్యపూర్వకమగు అభ్యాసమును, ప్రయత్నమును సలుపుకొనుము-అప్పుడు మనస్సుఅదుపులోనికి వచ్చును" అని సెలవిచ్చెను. కాబట్టి ముముక్షువులందఱున్న భగవానుని యాదేశప్రకారము వారివారి మనంబులను సుస్థిరములుగను,

నిశ్చలములుగను నొనర్చుటకై మహాత్మర పునః ప్రయత్నమును గావింపవలసియున్నది.

ఆధ్యాత్మికరంగమందు మనోనిగ్రహము ప్రముఖస్థానముక్రమించియున్నది. జీవుని డై నందినవ్యవహారమందును అతిచాలాప్రధానమైయున్నది. కావున దాని నెట్లు సద్ధింపజేసికొనవలయునో సాధకుడు తప్పక తెలిసికొనవలసియున్నది. మనస్సును జయించినచో అన్నియును జయించినట్లు. దానిని జయించినచో ప్రపంచములో నెన్నిజయించినను వ్యర్థములే కాగలవు. కాబట్టి ముముక్షువునకు అతిముఖ్యమైనదియు, దానితోపాటు పేతుగూతమైనట్టిదియునగు ఈమనోజయమును గూర్చి ఒకటి విచారించి ముందునకు సాగదము. (1) అభ్యాసము (2) వైరాగ్యము-అను రెండు ఉపాయములచే మనస్సునొక ఆసనముకట్టివేయవచ్చునని పరమాత్మవచించెను. ఇందులో అభ్యాసము మాత్రముండి వైరాగ్యములేకున్నను, వైరాగ్యముండి అభ్యాసము లేకున్నను మనస్సు పూర్ణముగ నిలుకడను జరిగింపజాలదు. కావున రెండింటిని చక్కగ సాధించవలెను.

ఒకానొక కార్యమును సాధించుటకై మరొక మరొక నొనర్పబడు ప్రయత్నమునకే అభ్యాసమనిపేరు.

'స తు దీర్ఘకాల వైరస్తత్య సత్కారణేవితో దృఢభూమిః'
అని పతంజలిమహర్షి నుడివిసల్లు దీర్ఘకాలము, నిరంతరము ప్రయత్నార్వకముగ యత్నమునాచరించిననే మనోనిగ్రహము సాధ్యపడగలదు. అనేక జన్మలయందు మనస్సుపూర్వప్రసూహమున నెమ్మదిగ కొట్టుకొనిపోవుచుండెను. ఇప్పుడు నద్దురూపదేశముచే మాయను, ప్రకృతిని, అజ్ఞానమును ఛిక్కరించి ప్రపత్తింపవలెను.

యుండుటచే ప్రవాహమునకు ఎదురీడవలసినవచ్చుచున్నది. ఎన్ని యోకోట్ల వత్సరములు, జన్మలు చుట్టవారనగా వలంబనము నందు వినియోగింపబడినవి. ఇప్పుడు సద్వాసము శ్రయమందు కొలది వత్సరములైనను నియోగింప సక్కుటలేదా? కావున మరల మరల అభ్యాసముద్వారా మనస్సును లొంగదీయవలెను. కోతి, ఎలుగుబంటు, పులి మొదలగు నోరులేని జంతువులకుకూడ మరల మరల నేర్పుటద్వారా సర్కసే యజమాని వానిని స్వాధీనపఱచుకొని ఇష్టమువచ్చినట్లు ఆడించుటలేదా? ఇక ఎంతయో ప్రజ్ఞగలిగిన మానవుడు ఏల దారికి రాడు? అతనిమనస్సు ఏల లొంగదు? తప్పక లొంగును. కాని తదేకయత్నముతో, దీక్షతో అభ్యసించుచు రావలెను.

అజ్ఞోఽపి తజ్జితామేరి శనైః శైలోఽపి చుర్భ్యతే

బాణోఽప్యేతి మహాలక్ష్మం పశ్యాభ్యాన విప్రమృతమ్.

(యోగవాసిష్ఠము)

‘ఓ రామచంద్రా! మరలమరల (జ్ఞానము) అభ్యసించుటవలన అజ్ఞానియు జ్ఞానియగుచున్నాడు; పెద్ద పెద్ద కొండలున్న పిండి చేయబడుచున్నది. బొగమున్న అతిసూక్ష్మమగు లక్ష్మమును భేదించివేయుచున్నది. చూచితివా; అభ్యాసముయొక్క ప్రాబల్యము!’ అని మనస్థమునింగ్రుదుడు శ్రీరామునకు తెలిపియున్నాడు. ‘రసరీ అవత జాతతో శిల్పక హోతనిశాన్’ అని హిందీభాషయందు ఒక సామెత కలదు. అనగా ‘శిలపై రోజూ చీమలు ప్రాకుచుండినచో దానిపై దారి ఏర్పడగలదు’ అని యర్థము. కఠినమైన శిలనుగూడ అల్పమగు చీమ భేదించగలిగినది దేనిచేత? నిరంతర గమనరూపమగు ప్రయత్నము

చేత. కొన్ని గ్రామములలో బొవులకు చుట్టును కట్టబడి రాతి కట్టడముపై జనులు నీళ్లుతోడుకొని కుండలు పెట్టుటవలన కొంతకాలమునకు ఆ రాళ్ళపై గుంటలు ఏర్పడుచుండుట మనము చూచుచున్నాముగదా! కుండ ఎచట, కళిసమగురాయి యెచట! కాని ఆ కుండయే ప్రతిరోజు కొంచెము కొంచెము అరగదీసి కాలక్రమమున కఠినశీలను నిర్మించివేయుచున్నది. దీనినే అభ్యాసమందురు. ఇట్టి అభ్యాసమునే మనోజయమునకు నుపయోగించవలెనని భగవానుని ఆజ్ఞ.

మనోజయోపాయములలో ఇక రెండవది వైరాగ్యము. అనగా విషయవిరక్తి. ఇది లోపించినందువలననే అపకలకు మనస్సు నిలకడలేకయున్నది. ఇంద్రియములు ఇంద్రియార్థములకు శబ్దస్పర్శాదులవైపు పరుగిడుచున్నంతవఱకు మనస్సునకు నిశ్చలత్వ మెట్లుండగలదు? ఇంద్రియములు విషయములకెంటు పోవుచున్నాడు మనస్సున్న వాని ననుసరించిపోవును. కావున కఠికిలు తెరచియున్న ఇంటియందుగల ప్రమదదీపము గాఢ పలన కదలుచునేయుండునట్లు అట్టిమనస్సు నిరంతరము చురుకు ముగనే యుండును. కావున విషయములయందు దోషదృష్టిని చూచుటద్వారా మనస్సును వానినుండి మరల్చి అంతఃకృత మొనర్పవలెను. ఆత్మయందు చేర్చవలెను. దీనినే వైరాగ్య మందురు. అయితే విషయములందు దోషమును అసవసరముగ కల్పించవలసిన అగత్యములేదు. వానియందు స్వతః దోషము ఉండనేయున్నది. దానిని చింతించిన చాలును. ఆ దోషమేమి? నశ్వరత్వము, పరిణామశీలత్వము, వినిశము. ఇవియే ప్రాకుంచిన సదార్థములందుగల దోషములు.

పూర్వమొకపుడు ఒకానొక మహారాజునకు ప్రసంగములో సంతోషము కని విని యెఱుంగనట్టి అమృతమగు భవనమొకదానిని నిర్మింపజేయ సంకల్పముదయించెను. లోకాధీశుడు కనుక డబ్బున కేమి కొదువ? కావలసిన ధనమును వెచ్చించి గొప్పగొప్ప శిల్పులను రప్పించి కొన్ని సంవత్సరములు తదేక దీక్షతో పనిచేయించి తుట్టతుదకు అతిసుందరమైన రాజభవనమును తయారు చేయించెను. చూచినవారికి కన్ను మిఱుమిట్లు కొల్పించుండెను. విశాలమైన గదులు, ధగధగ మెఱయుచున్న రత్నకాంతులు, గోపురములు, అందమును చిందుచున్న దీపప్రభలు - వెయ్యేల జేవేంద్రుని వైభవమునుగూడ తిరస్కరించుచున్నదా యనునట్లుండెను ఆ భవ్యప్రాసాదము. నిర్మాణము పూర్తి అయినపిదప సాంప్రదాయ ప్రకారము ఒక సుదినమున గృహప్రవేశ మేర్పాటు కాబడెను. ఆ సుముహూర్తమునకు వేలకొలది బ్రాహ్మణోత్తములు, రాజప్రముఖులు, వణిక్చేష్ఠులు, ఇంజనీర్లు, శిల్పులు ఆహ్వానింపబడిరి. గృహప్రవేశ సుముహూర్త మేర్పెంచెను. భవనమందలి మధ్యభాగమంతయు ఆరూఢులచే కిటకిటలాడుచుండెను. విఘ్నేశ్వరపూజ, నవగ్రహారాధన, హోమము, అర్చన పూర్తి అయినవి. అపుడా సభామధ్యమున మహారాజు లేచి నిలబడి సభ్యులందఱిని సంబోధించి యిట్లు పలికెను- “ఓ పుణ్యాత్మలారా! ఈ గొప్పభవనమును ఎంతయో ధనము వెచ్చించి, శ్రమచేసి నిర్మించినాను. మీలో గొప్పగొప్ప శిల్పులు, నాస్తుశాస్త్రవేత్తలు, భవన నిర్మాణకుశలురు కలరని నాకు తెలియును. కాబట్టి అట్టివాందమున్న బాగుగ యోచించి ఈ భవనమునం దేవైనలోనములు

కాని, దోషములుకాని యున్నచో ఇప్పుడే తెలివిన, నవరించి
 వేసెదను. ఏలయనగా ఈ ప్రాసాదమును సర్వాంగసుందరముగ
 నొసర్చవలెనని నాసంకల్పము. కావున ఎవరైనా లేచి దోషము
 లున్నచో తెలుపప్రార్థన." రాజయొక్క ఆ వాక్యములను విని,
 సభ్యులు ఆశ్చర్యచకితులైరి. అందములు చిందుచున్న ఆకట్టన
 మెచట, దోషమెచట ! అయినను ఆలోకేశునిమాట తీసవేయ
 లేక ప్రముఖ శిల్పులు, ఇంజనీర్లు మఱియొక వర్యాయము భవన
 మంతయు తిరిగిచూచి సభాస్థానమునకువచ్చి సర్వకంఠముతో
 "రాజా! ఈ కట్టడమందు దోషమేమాత్రమును లేదు. ముమ్మా
 టికినిలేదు" అని వచించిరి. రాజు చాల సంతోషించెను. సభ
 యంతయు స్తబ్ధముగ నిశ్చలముగ నుండెను. ఇంతలో ఒక
 మూలనుండి ఒక సాధువుగారు లేచి నిలబడి 'అయ్యా! మహా
 రాజగారూ! ఈభవనమునందు రెండుదోషములు కలుపుకొని
 గంభీరముగ నుడిచెను. వెంటనే రాజుగారు 'మహాత్మా! నియ
 చేసి వానిని తెలుప వేడెదను' అని కోరగా, సాధువుగారు
 'ఓ మహారాజా! ఈభవనమును కట్టించినవాడు ఎప్పటికైనా
 చనిపోవును-ఇది మొదటి దోషము. ఈ భవనము కాలగర్భ
 మున ఎప్పటికైనా నను శిథిలమైపోవును-ఇది రెండవదోషము' అని
 తెగవేసి చెప్పెను. ఆవాక్యములనువినిగనే రాజునకు కనువిప్పి
 కలిగెను. వైరాగ్య ముదయించెను. 'అయ్యా! మృత్యువున
 మఱచి, ప్రాపంచిక వైభవములనే సత్యమని నమ్మి, పంచ
 భూతాత్మకములేయగు ఈ జడపదార్థములను, ఈ భవనము
 లను, బంధుజాలమును, భృత్యువులను గొప్పగ తలంచుచు
 ఎంత అజ్ఞానమున నుండిని' అని తపోబోధించు సభ్యునిగమించ

జేసి, ఏకాంతప్రదేశము నాశ్రయించి శేషించినచేతివలమును భగవద్ధ్యానమందు గడపివేసెను.

కాబట్టి దృశ్యపదార్థము లన్నిటియందును-అవి ఎంతటి మహిమాతిశయముతో గూడుకొనినవి అయినప్పటికిని-విశాళము, మృత్యువు మున్నగుదోషములుండనేయున్నవి. సశించు పదార్థమునందు సౌందర్యమెచట? సాశశీలమగువస్తువు ఎంతటి ఆనందమును ఒసంగగలదు? ఒకవేళ ఒసంగినను ఆ ఆనందమెంత పర్యంత ముండగలదు? అనుభవించు వ్యక్తి, అనుభవించబడు పదార్థము రెండును కొంతకాలమునకు శైథిల్యమునే సొందుచుండు ఇక వానిసంగయోగమువలన కలుగు సుఖము ఎంత చంచలమైనదో తక్షణమైనదో యోచించుకొనుడు. మణియు అట్టి తుచ్చసుఖమునకై వాపోవు ఎనుజుడంతటివిజ్ఞానవంతుడో ఊహించుకొనుడు. ఈ ప్రకారముగ దృశ్యపదార్థము లందలి దోషములను చక్కగవిచారించి స్పృహకాలమున ఉద్దాలకాది ఎహార్నులు, జువక, బల్లిప్రహారాది రాజశ్రేష్ఠులు విషయవిరక్తి గలిగి సత్యవస్తువగుపరమాత్మసాశ్రయించుటద్వారా పరమోన్నతిని బొందియంగిరి. 'యద్దృశ్యంతన్నశ్యం' (ఏదిదృశ్యమో అది నశించియే పోవును)- అను శాస్త్రోక్తి ముమ్మాటికిని సత్యము. ప్రపంచములో దృగ్వస్తువగు ఆత్మతప్ప దృశ్యరూప ఎగు ఈసంసారమంతయు కాలానికరాళవదనమునకుపన్నాడైనా ఆహుతి కావలసివచ్చే. మహామహారాజులు, వారి రాజ్యములు, వారి వైభవములు, వయ్యేల-బ్రహ్మాండములన్నియు తద్గత వస్తువాలమంతయు కాలగర్భమున అంతరించియే పోవుచున్నవి. 'The spider weaves its web where Caesars ruled'

‘ఒకనాడు రోమన్ చక్రవర్తులు రాజ్యమేలిన దివ్యభవనము లందు ఈనాడు సాలీళ్ళు గూళ్ళు పెట్టుచున్నవి’ అను సామెత కలదు. అసగా అవియన్నియు శిథిలములై పోయినవని భావము. ఎంతయో వైభవముతో తులతూగిన విజయనగర సామ్రాజ్య మిప్పుడేమైనది? నాగార్జునుని కాలమున వెలసిన ఆ విశ్వవిద్యా లయకట్టడములు, రాజప్రాసాదములు, భూమిలో పూడిసోవ ఇప్పుడు పురావస్తు శాఖనారు పెల్లగించుచుండుట మనము చూచుచున్నాముకదా! ఇవియన్నియు నిచారించి చూచినచో ప్రపంచములో దైవము (ఆత్మ) ఒక్కటితప్ప తక్కిన వనా శ్శములన్నియు నాశశీలములని స్పష్టము కాగలదు. ఇట్లేఊరి భోగజాలములపై ఆశవదలి, మనస్సును సత్యమగు పరమాత్మ ధ్యానమంది వినియోగించవలెను. ఇద్విధముగ వైరాగ్య భావన కలిగియున్నచో మనోనిగ్రహము సులభతరము కాగల దని శ్రీకృష్ణపరమాత్మ అర్జునునకు ఈఅధ్యాయమునబోధించెను.

ఇంతవఱకు మనస్సును బయటకుపడుగ త్తెకుండ చేయు టకు వలసిన వైరాగ్యాది సాధనసంపత్తినిగూర్చి విచారించి యాము. బాహ్యపన్నువులయందలి సత్వరస్వభావము, అపార రమణీయత్వము, చంచలత్వము, అల్పసూక్ష్మత్వము, జడత్వము లను పరిశీలించినచో వివేకవంతునకు సహజముగ నే వానియడల విరాగము జనింప మనస్సు దృశ్యములవైపునుండి మఱలును. ఈప్రకారముగ మనస్సు బహిష్కృతము కాకుండుట ఆధ్యాత్మిక సాధనలయందు గొప్ప సహాయమేయగును. కాని అంతమాత్ర ముతో మనఃపవన పురికాలేదక. బాహ్యమునుండి మఱలించిన ఆ మనస్సును అంతఃకృతము చేయునట్టి పని ఇంకను మిగిలి

యున్నది. ఇది చాల ముఖ్యమైనది. అసలు ప్రధానమైన పని ఇదియే. అనగా మనస్సును అంతర్ముఖముచేసి ఆత్మయందు స్థాపించుట అన్నిటికంటెను ముఖ్యమైన కార్యము. ఇక్కార్యమును సాధించుటకు విషయవిరక్తి, దృశ్యవిముఖత్వముసహాయ పడును. అంతమాత్రమే. ఏలయనిన, మనస్సు ఒకవేళ బహిర్ముఖముకాకుండఉండినను ఊరకతమస్సునందుపడియుండినచో నేమిప్రయోజనము? ఆ విరక్తచిత్తమును ఆత్మధ్యానమందు ప్రవేశింపజేయవలెను. అప్పుడే జీవుని కర్తవ్యము పూర్ణముగ నెరవేరగలదు. జన్మసార్థకముకాగలదు. కావున విషయవిరక్తి ఆత్మాసక్తి రెండును అవసరములు. మొదటిదిమాత్రముండి రెండవది లేనిచో సాధన అపూర్ణముగనే యుండును. కనుకనే 'అథానో బ్రహ్మజిజ్ఞాసా' అను బ్రహ్మసూత్రము వైరాగ్యాది సాధనచతుష్టయసంపత్తినిబొందినపిదప ఊరక యుండక బ్రహ్మచింతన, ఆత్మధ్యానము, ఆత్మవిచారణము తప్పక చేయవలెనని శాసించుచున్నది. బ్రహ్మసాక్షాత్కారమునకు వైరాగ్యమొక్కటియే చాలదని ముముక్షువులు జ్ఞప్తియందుంచుకొందురుగాక! వైరాగ్యసంతరము మనస్సును అంతర్ముఖ మొనర్చి 'తదేక నిష్ఠతో' ఆత్మయందు నెలకొలుపవలయును. ఆత్మధ్యానమును గావించవలయును. ఒకడు అప్పుచేసిననుకొనుడు. ఋణబాధచే పరితపించుచున్న యాతడు హాయిగా నుండవలెననిన; కేవలము అప్పుమాత్రము తీర్చివేసినచాలదు. అప్పుతీర్చినంతమాత్రమున తినుటకు తిండి యెచట దొరికును? కావున అప్పు తీర్చవలెను. సొంతముగ మఱికొంత ధనమును సంపాదించవలెను. ఈ రెండును జరిగినపుడే ఋణగ్రస్తునకు పూర్ణశాంతి కలుగ

గలదు. ఆ ప్రకారముగనే జీవుడు దృశ్యమను ఋణభారమును ముందు తొలగించవలెను. ఆ పిదప దృక్ స్వరూప (ఆత్మ) చింతనమను ఆస్తిని సంపాదించవలెను. మొదటిది వైరాగ్యముచే కలుగును. రెండవది ధ్యానముచే సిద్ధించును. కాబట్టి శ్రీకృష్ణపరమాత్మ సాధకులకు అతిముఖ్యమైన ఈ ఆస్తి సంయమయోగ మను అధ్యాయమునందు ఆ రెండింటిని గూర్చియు ప్రస్తావించెను. ఇంతవఱకు మొదటిదియగు వైరాగ్యమును గూర్చి తెలిసికొంటిమి. ఇక ధ్యానపద్ధతి యెట్టిదో, గీతాచాన్యడు దానిని యెట్లు విశదీకరించెనో తెలిసికొందుము.

పరమార్థపథమున పురోగమించు సాధకులకు ధ్యానయోగము అత్యవశ్యకమై యున్నది. ఒక వస్తువును గూర్చి తదేకచింతతో ధ్యానించునపుడు ధ్యానోక్తుకృత చిత్తమంతయు ధ్యేయాకారముగ పరిణమించిపోవును. ఇన్నివశ్యతలతోగల నియమము. కీటకము(పురుగు) భ్రమరము (తుమ్మెద) స్థిరగతల ముచింతన జేయుటవలన భ్రమరాకారముగ మారుచుండునని లోక ప్రవీణి. దీనినే భ్రమరకీర్తనాయమనియు అందురు. చిత్తము ఒక అద్దమువంటిది. అద్దము తనపురోభాగమున నేనియుండునో దానిని తనయందు ప్రతిబింబింపజేసి తద్రూపమును జూగించుచుండును. అట్లే చిత్తమున్న. అనుగతగతి, దయ్యపు స్వభావము దానిముందుంచిన చిత్త మా యనురూపమునే పొందును. దైవగంపత్తి, సత్త్వగుణస్వభావము దానిముందుంచిన చిత్త మా సత్త్వగుణరూపమునే పొందును. కావున పారమార్థిక శ్రేయముకోరకై, నిత్యశుద్ధబుద్ధము కమగు హృదయస్థ పరమాత్మనే ధ్యానించుచు చిత్తమును అద్వానియందే

ప్రతిష్ఠింపజేయవలెనని భగవాను డీ యధ్యాయమున తెలిపి యున్నాడు.

ఆత్మ సంస్థం చునః కృత్వా న కించిదపి చిన్తయేత్. (8-26)
 'మనస్సును బాహ్యమునుండి మఱిచ్చి అంతర్ముఖమొనర్చి ఆత్మ యందు స్థాపించి ఆత్మేతరమగు యద్దానిని చింతింపరాద'ని ఆజ్ఞాపించెను. ధ్యానమందు ఏమి చేయవలెనో ఈ శ్లోకపాదము స్పష్టముగ పేర్కొనినది. ఈ ప్రకారముగ మనస్సు ధ్యాననిష్ఠచే క్రమముగ తనయందలి రజోగుణ, తమోగుణములను, వాసనా మాలిన్యమును పారద్రోలి క్రమముగ ధ్యేయకారమగు ఆత్మ స్వరూపమునే పొందుచున్నది. ఉప్పకల్లు సముద్రములో పడి సముద్రాకారమును జెందునట్లు సామాన్యమగు చిత్తము ధ్యానాదులచే ఆత్మయందు విలీనమై మహత్తరమగు ఆత్మ రూపముగనే మారిపోవుచున్నది. అదియే మోక్షము. ఈ ప్రకారము ధ్యానము మోక్షప్రాప్తికి హేతుభూతమగుటచే నర్చులకును ఇయ్యది అత్యవశ్యకమైయున్నది. 'జ్ఞానాధ్యాయం నిశిష్యతే' (వాచాజ్ఞానముకంటె ధ్యానము ఎన్నియోరెట్లు అధికమైనది) అని భగవానుడు దీని యాధిక్యతను గూర్చి 'తెలిపియున్నాడు. కావున అట్టి ధ్యానము నెట్లు శీలించ వలెనో' ఇప్పుడు 'తెలిసికొందము—

గృహమందుగాని, మఠమందుగాని ధ్యానించుట కొక చోటు నెన్నుకొని దానిని చాల పవిత్రముగ నుంచవలెను. 'బాహ్యభ్యంతరశుచి' అనునట్లు అంతఃకరణ శుద్ధియే ముఖ్యము కాని తక్కినదానితో మన కేమి పని యని తలంచక బాహ్యపరిసరములున్న శుద్ధముగా నుండునట్లు చూడవలెను. మలినప్రదేశములందుండువానికి మలినసంకల్పములేడదయించు

చుండును. దేవాలయములను ప్రతిగోపం ఊర్చి, కడి, ధూప దీపములు వెలిగించి పవిత్రవంతముగ నుంచుటకు కాగన మేమి? అచట ప్రవేశించిన వారికి అందరికిని ఆ శుచిశుద్ధి పలన, దైవసాన్నిధ్యమువలన ఉదాత్తభావములు కలుగుట కొఱకే. కనుకనే ధ్యానపద్ధతిని చెప్పుట కుపక్రమించుచు భగవానుడు 'శుచోదేశే - (నిర్మలప్రదేశమునందు) అ, సునిచ్చెను. దేశే - 'ప్రదేశమందు' అని సర్వసామాన్యము (General) గా చెప్పుటవలన ఇల్లుకాని, వనముకాని, మఠముకాని, పర్వతగుహకాని, ఏదియైనను సరియే ధ్యానమునందు యోగ్యమేయని తెలియుచున్నది. అట్లుకానిచో 'హతే, ఆశ్రమే, ఆహతే, పాతాలే' అని చెప్పియుండెడివాడు. అట్లు చెప్పలేదు. కాబట్టి గృహస్థాశ్రమమునందున్నవారు ఇంట్లో ధ్యానము జరుగునా! అను సందియ మేమాత్రము పెట్టుకొనక ఇంటికొనొక గదిని ప్రత్యేకముగ పూజార్చనాధ్యాయుడొక్కఁడై నియమించి భగవానుడు తెలిపినట్లు దానిని శుచివంతముగ నుంచుకొనవలెను. దానిని గోమయముతో అంకి, ముగ్గులుపెట్టి, అగరువత్తి, సాంబ్రాణి మొదలగు సుగంధద్రవ్యములను చేర్చుకొని, దీపారాధనగావించి, అవతారపునఘలు మహానీయులు నగువారి పటములతో నా ప్రదేశము నలంకరించి దేవమందిరముగ తయారుచేసికొనవలయును. చంటిపిల్లలను లోనికి రానీయగూడదు. ఏలయనగా వారు శబ్దము చేయుదురు. పశువికారములను గలుగజేయు శృంగారపటములను వేనిని అలా చేర్చరాదు. ఒక వ్యక్తి ఏ స్థితియందున్నాడో, ఏ గుణము నాశ్రయించియున్నాడో, అతని యింటిలో తగిలించియుండు

పటములను చూచి చెప్పినేయవచ్చును. సత్త్వగుణము నాశ్రయించియుండువ్యక్తి తనయింటిలో రామకృష్ణాద్యవతారముల యొక్కయు, ఇతర దేవతలయొక్కయు, మహాత్ములయొక్కయు పటములను తగిలించుకొనును. రజోగుణము నాశ్రయించియుండు వ్యక్తి రాజకీయవేత్తలయొక్కయు, ప్రాపంచిక మిత్రులయొక్కయు పటములను తగిలించుకొనును. తమోగుణము నాశ్రయించియుండు వ్యక్తి పాశవికభావములను రగుల్కొల్పు బూతుబామ్మలను తగిలించుకొని ఆనందించుచుండును. కాబట్టి తరింప నుద్దేశముకల సాధకుడు తన పరిసరములను వునీతిముగ నొనర్చుకొని అపవిత్రవస్తువులను జేర్చక, ఉన్నతభావములకు అవకాశమిచ్చు కార్యములనే చేయుచు, క్రమముగ ధ్యానమును అభ్యసించవలెను.

ధ్యానము చేయునపుడు సాధ్యమైనంతవఱకు ఒంటరిగ నుండుటయే మంచిది. సామాన్యముగ ఇద్దఱు ముగ్గుఱు కలిసి ఒకేచోట ప్రక్కప్రక్కన కూర్చుండి ధ్యానము ప్రారంభించినచో, వాడేమి చేయుచున్నాడో చూడవలెనని వీనికి, వీడేమి చేయుచున్నాడో చూడవలెనని వానికి సంకల్పములు కలిగి విక్షేపము జనించుచుండును. 'ఏకో నిరంజన'—అను సామెత మీకు వినియే యున్నారకదా. 'దో గడబిడో'—అనిమాత్రము జ్ఞాపకముంచుకొనిన చాలును. కనుకనే గీతాచార్యుడు ధ్యాన మెట్లు చేయవలెనో చెప్పటకు ప్రారంభించుచు 'రహస్యితః'—(ఏకాంతముగ ధ్యానము సలుపవలయును)—'ఏకాకీ' (ఒంటరిగ ధ్యానించవలెను)— అని హితవు పలికియున్నాడు. కొందఱు ధ్యానించునపుడుకాని సంధ్యావందనము చేయునపుడుకాని

బహిరంగస్థలములందు కూర్చొనుచుందురు. తాను పరమ భక్తుడని నెలుగును తెలిసికొనవలెనని వారి ఉబలాటము. ఇట్టి ప్రదర్శన (exhibition) స్వభావము ధ్యాతకు ఉండరాదు. ధ్యానముకాని, ప్రార్థనకాని, జపముకాని, పూజకాని, భక్తునకు భగవంతునకు సంబంధపడిన క్రియయే కాని, దారినపోయే వారితో సంబంధపడినది కాదు. పైగా ఒకరి మెప్పుకొనుట చేయబడునదియుకాదు. తానుధ్యానించుచున్నాడని ప్రతికలలో పడవలసిన అగత్యమున్ను లేదు. మన హృదయసాక్షియగు సర్వేశ్వరు డొకడు తెలిసికొనిన చాలును. ఆతనికో, మనము ఏమూలధ్యానించినను తెలిసికొనునశక్తి ఉండనే ఉన్నది కాబట్టి సాధకుడు ఏకాంతముగ, ఒంటరిగ ధ్యానించుట శ్రేయస్కరము.

మిక్కిలి యెత్తుగాను, మిక్కిలి పల్లముగాను లేనట్టి స్థానమున (అనగా ఒకింత ఎత్తులోనున్న చిన్నపీట మొదలగు వానిపై) దర్శనము పఱచుకొని, దానిపై జింకచర్మము కాని పులిచర్మముకాని వేసికొని, దానిపై గుడ్డపఱచి - ఈ ప్రకారముగ మెత్తగ, కదలకయుండు ఆస్తరణముపై తనకు అనుకూలమైన ఆసనము వైచికొని కూర్చుండి ధ్యానము ప్రారంభింపవలెను.

స్థిర సుఖ మానసమ్

అని పతంజలి నుడివిసట్లు ఏ ఆసనము వేసికొనిన తాను కదలక నుండగలడో ఏది తనకు అనుకూలముగనుండునో దానినే ధ్యాన కాలమున సాధకుడు అవలంబించవచ్చును. అయితే కూర్చొను నపుడు శరీరము కంఠము శిరస్సు ఏమాత్రమువంగకుండునటారు (Perpendicular) గ నుండవలెను. ఏలయనిన బొడ్డుకింద

మూలాధారమున నిద్రించుచునుండు కుండలినీశక్తి తీవ్ర
 ధ్యానముయొక్క ప్రభావముచేలేచి ఊర్ధ్వముఖముగ ప్రవహింప
 జొచ్చును. మూలాధారమునుండి బయలుదేరి స్వాధిష్ఠాన, మణి
 పూరక, అనాహత, విశుద్ధ, ఆగ్నేయ, సహస్రారములను పట్చ
 క్రములగుండ ప్రవహించును. అత్తటి శరీరాద్యవయవములు
 తిన్నగ నున్నచో ప్రవాహము నిరాటంకముగ జనును. వంక
 రగ నున్నచో కొంత ప్రతిబంధము కలుగవచ్చును. కనుకనే
 శ్రీకృష్ణపరమాత్మ 'సమంకాయశిరోగ్రీవం' అని పేర్కొనెను.
 ఈప్రకారముగ కూర్చుండి, దృష్టిని ముక్కుచివర (నాశికాగ్రము
 నందు) ఉంచి దిక్కులను చూడకుండ మనస్సును ఏకాగ్రపఱచి
 పరమాత్మచింతనమును ప్రారంభించవలెను. గీతయందు నాశి
 కాగ్రదృష్టి చెప్పబడినది. కొందఱు భూమధ్యమందు దృష్టిని
 నిలిపి ధ్యానింతురు. మఱికొందఱు హృదయస్థానమందు నిలు
 వుదురు. వేఱొకరు సహస్రారమందు నిలుపుదురు. వారి వారి
 అనుకూలమునుబట్టి ఏదియో యొకచోటు స్థిరపఱచుకొని
 అచోట దృష్టినుంచి మనస్సును దృశ్యవిషయములపై చెదర
 నీయక ఏకాగ్రముగ దైవధ్యానము సలుపవలెను.

కాని కొందఱికి ప్రారంభములో మనస్సు ధ్యేయవస్తు
 వగు పరమాత్మయందు నిలుకడను బొందక పూర్వవాసనాబల
 ముచే బయటకు పరుగెత్తుచుండును. వారికి పాపము ధ్యానము
 చేయవలెనను కుతూహలముండునుగాని మనస్సుచంచలముగా
 నున్నదై వేధించుచుండును. లక్ష్యమందు నిలువక పారిపోవు
 చుండును. అప్పుడు సాధకు డేమి చేయవలెను? దానికి
 శ్రీకృష్ణమూర్తి ఇట్లు సమాధాన మొసంగెను.

యతో యతో నిశ్చరతి మనశ్చంచల మస్థిరమ్

తతః స్థితో నియమైశ్చ తదాత్మనేత్యప పశం సయేత్.

(6-28)

‘మనస్సు చంచలముగను, అస్థిరముగ నున్నదై ఏయే విషయములపై కి పగు గెత్తునో, ఆవిషయములనుండి దానినిమరల్చి, దానికిబుద్ధచెప్పు, మరలఆత్మయందేయుంచవలెను’. ‘లాలయేత్ చిత్తబాలకమ్’ అని వసిష్ఠులొనరిచ్చినట్లు, చిత్తమును బాలకుని హితవాక్యములచే మెల్లగ లాలించి చారిత్రీపిఱిగొనిరావలెను. అంతేకాని బలాత్కారముచేసినచో అయ్యది తిరుగజడును. ప్రతిక్రియ (Reaction) కలుగజేయును. అట్టి ద్రోహివద్దతులను ధ్యానసిష్ఠు డెన్నటికిని అవలంబించగూడదు. ఉద్బలకుడు తన ఇంద్రియములకు, మనస్సునకు ఎంత నయముగ బోధించి వానిని స్వాధీనపఱచుకొనెనో సాధకులు జ్ఞాపకమునకు తెచ్చుకొనవలెను. ‘ఓ మనసు! ఓ ఇంద్రియములారా! మీరెచటికి పరుగెత్తెదరు? విషయములపైకా? చాల పొరపాటు. అయితే అది మీతప్పుకాదు. అనేకజన్మార్జితములుగు ప్రాపంచికవాగువలననే మీ కట్టి బుద్ధి కలుగుచున్నది. ఇంతకాలమువఱకు మిమ్ములను ప్రేరేపించిన యా బుద్ధి అనిద్యావృత్తమై అంధకారమున బడియున్నది. ఇప్పుడు సద్గురు కటాక్షమున జ్ఞానముగ యింపఱివిద్య అంతరించిబోవవస్తువుయొక్క యథార్థత్వము గోచరించినది. మీరింతగ నభిలషించుచున్న యాపదార్థములు గుత్యములుకావు. ఎల్లప్పుడునుండునవికావు. ఆనందజనకములు అంతకంటెనుకావు. క్షణికపదార్థము ఆనంద మెట్లు కలుగజేయగలదు? నాశశీలమగు వస్తువునుండి నిరతిశయసుఖ మెట్లావిర్భవించగలదు? ఒకచేత ఆ పదార్థములు రమణీయములుగనున్న

వనియందురా! అది ఆపాతరమణీయత్వమే కాని వాస్తవ సౌందర్యముకాదు. పంచభూతాత్మకములై కాలక్రమమున నశించిపోవునవియు, క్రుశ్చి కృశించిపోవునవియు నగు పదార్థములందు ఏలాటి రమణీయత్వముండునో మీరే యోచించుకొనుడు. మోసపోవద్దు. బంగారులేడిని చూచి నీశ మోసపోయినది. అది సత్యమని భ్రమంచి దానిని కాక్షించినది. ఫలితమేమైనదో మీకు తెలియునుగదా! శ్రీరామచంద్రుని పోగొట్టుకొనినది. ఆత్మారామునకు (సఖమునకు) దూరమైనది. శోక మావరించినది. కావున మీరున్ను ప్రపంచముయొక్క తళుకుబెళుకులనుజూచి మురిసిపోయి వాని చెంట పరుగెత్తితిరా, మోకాటిబెబ్బలుతప్ప మతేవియుమీకు మిగులవు. ఎండమావులను జూచి చెంబులు తీసుకొని పరుగెత్తువారికి ఎన్ని సీళ్ళు లభించునో మీకును అన్ని యేలభించును! మీ జన్మహక్కగు ఆత్మానందము ననుభవించుటకై సన్నద్ధులు కండు. దానికొరకై మీరు దూరముగ పరుగిడనవసరములేదు. అది మీచెంతనేయున్నది. బహిఃప్రవృత్తిని వదలి అంతర్వృత్తులు కండు. మీకది కరతలామలకమైపోవును. జన్మ సఫలమగును. కావున ఓ ఇంద్రియములారా! ఓమనస్సా! అనేకజన్మలయందు బాధపడినది చాలును. ఇప్పటికై నను బుద్ధి తెచ్చుకొని, చెంపలు నాయిించుకొని, భగవానుని యాదేశమును పాటించి 'న తేషు రమతే బుధః' అనునట్లు భోగజాలమందు రమింపకుడు. పదార్థ వ్యామోహమును విడనాడుడు. జీవితము అతి స్వల్పమైనది. మృత్యువు శరీరమును కబళించుటకు పూర్వమే మీలక్ష్యమగుపరమాత్మను చేరుకొనుడు. 'ఉ త్తిష్ఠత, జాగ్రత,

ప్రాప్యవరాన్ నిబోధత-తెండు! మేలుకొనుడు! పెద్దల నాశ్రయించి అవిద్యనుండి తెప్పరించుకొనుడు!-అని యీ ప్రకారముగ ఆ యింద్రియమనంబులకు మెల్లగా పితబోధచేసి దృశ్య విషయములనుండి వానినెట్లైన మఱల్చి ఆత్మయందు స్థాపితము చేయవలెను. ఇంత బోధించినప్పటికిని మనస్సు ఒప్పుకున్నట్లు ఒప్పుకొని, కొంతసేపటికి మరల తటాలున బారిపోవును. అత్తరి నిరుత్సాహపడకుండ మరల నెనువెంటనే దానిని తీసుకొనివచ్చి అధిష్ఠానమగు ఆత్మయందు హృదయమందు చేర్చవలెను. ఇంతకు మినహా వేరొక దారిలేదు. ఇట్లు చేయుచు రాగా రాగా, కొంతకాలమున కిక ఆ మనస్సు తన పాతవద్దతులను మార్చుకొని, పాతదారులను వదలిపెట్టి స్వాధీనపడగలదు.

పూర్వము శ్రీరామకృష్ణపరమహంసను ఒక భక్తుడు గమిపించి 'అయ్యా! నా మనస్సు ధ్యానకాలములో నిశ్చలముగా నుండుటలేదు. ఏదైన ఉపాయము సెలవిండు' అని ప్రార్థింప, నాతడిట్లనియె- "మీయింటికి ఒకరోజున ఒక కుక్క వచ్చినది యనుకొనుడు. అది చూచుటకు బొగుగ నున్నదని తలంచి ఒక పిడికెడు అన్నము దానికి పెట్టినచో అది యేమి చేయును? తినివెళ్ళి మరుసటిరోజు మరలవచ్చును? మరల ఒక పిడికెడు అన్నము మీరుదానికిపెట్టినచో, ఇక ప్రతి రోజునూ మీయింటికి వచ్చుచునేయుండును. ఈ ప్రకారముగ కొన్ని సంవత్సరములు దానిని బొగుగ మేవినచో, అలవాటుపడి ఇక మీయిట్లు వదలనే వదలదు. కొట్టినను తిట్టినను పోదు. దానిని వదిలించుకొనవలెననిన మీరేమి చేయవలెను? ఒకటే ఉపాయము కలదు. దానికి అన్నము పెట్టకుండదు. అది గాగానే

బెత్తముతీసికొని తరిమివేయవలెను. ఇవిధముగ కొన్ని రోజులు మరుసగా దానిని దండించుట మొదలుపెట్టినచో, అది చూచి చూచి వినుగెత్తి మరల రాకుండును. ఆప్రకారముగనే అనేక జన్మలనుండి మనస్సునకు దృశ్యపదార్థములయందు మేవు లభించుచుండెను. అది అడిగినది యంతయు మనము ఇచ్చు చుంటిమి. కోరినదియంతయు కిక్కురుమనకుండ సమకూర్చు చుంటిమి. ఇవిధముగ శబ్దస్పర్శాది విషయభోగములను అది బాగుగ తినమరిగినది. ఇక సది చెప్పినమాట వినునా ? బయటకు పోవలదనిన ఒప్పుకొనునా ? ధ్యానమందు నిశ్చలముగనుండు మని హితము చెప్పిన పాటించునా ? పాటింపదు. తనకు అలవాటుపడిన త్రిభువనసంచారమునే ఆశ్రయించును. ప్రాపంచిక భోగ్యవస్తువులపై ననే వ్రాలుచుండును. అప్పు డేమి చేయవలెను? కుక్కబెడద తప్పించుకొనుటకు ఏమిచేసితిరో అదియే చేయవలెను. మనస్సు విషయములపై వ్రాలినపుడు దానికి ఆ విషయాహార మొసంగక, భోగముల ననుభవింపజేయక వివేక మను కష్ట చేబూని అటనుండి తరిమివేయవలెను. అట్లు తరిమి నను, పూర్వాభ్యాసవశమున మరల పోవుచు నేయుండును. కాని ప్రయత్నము వదలక మరల మరల గెంటివేయుచుండినచో కొన్నాళ్ళకిక మరల నచ్చోటికి వెడలకుండును. ఈప్రకారముగ మనస్సెపుడు బాహ్యవస్తువ్యామోహమును వదలించుకొనునో అపుడుస్వస్థానమగుహృదయమందే (ఆత్మయందే) నిలుకడకలిగి యుండును. అ త్తజి పరమాత్మధ్యానము చక్కగ జరుగును.

కొన్ని ఇండ్లలో దొంగపశువు లుండును. అవి పగలు కాని, రాత్రిళ్ళుకాని ఇతరుల చేలలోపడి దొంగమేపు మేయు

చుండును. పొలముల యజమానులు వానిని తరిమివేసినచో దూరముగ పారిపోయి మరల ఏ తోటలోనో జొరబడి అల్ల కల్లోలము చేయుచుండును. దానిచే పశువుల సొంతదారునకు ఊరివారినుండి పెక్కుశిర్యాదులు వచ్చుచుండును. ఆ యవ మానమును భరింపలేక ఆత డేమిచేయును? బయట ఏ గడ్డి పోతకుచుండునో దానికంటె మంచిగడ్డిని ఇంటియొద్దనే వేసి మేపును. అప్పుడిక నయ్యవి బయటకుపోక ఇంటినే కనిపెట్టుకొని యుండును. అట్లే తుచ్చమై, క్షణికమై, సశ్వరమై, దుఃఖ మిశ్రితమై, ప్రతిబింబరూపమైనట్టి అల్పానందమునుండి నాన స్సును విరమింపజేయవలెననిన అనంతమై, శాశ్వతమై, బింబ భూతమైనట్టి ఆత్మానందమునందు దానిని ప్రవేశపెట్టవలెను. దాని మహిమను మనస్సునకు చవిచూపవలెను. ఒక్కపర్యా యము రుచిచూచెనా, ఇక వదలదు. కాబట్టి అట్టి సచ్చిదా నందమునుగూర్చి చిత్తమునకు బోధించి, గౌహ్యవిషయముల నుండి దానిని నుఱల్పవలెను. దీనినే ప్రత్యాహారమందురు.

ఇవిధముగ ఇంద్రియమనంబులకు హితము చెప్పవలె ననిన బుద్ధి ఎంతయో తీక్ష్ణముగను ధైర్యోత్సాహ సమన్విత ముగను నుంపవలెను. 'బుద్ధ్యా ధృతిగృహితయా' (ధైర్య ముతో గూడిన బుద్ధిచే మనస్సును స్వాధీనపఱచుకొని ఆత్మ యందుంచవలెను) అని భగవానుడు తెలిపియున్నాడు. అధైర్యమునకు పిరికితనమునకు అధ్యాత్మరంగమున తావులేదు. ప్రకృతిని, అవిద్యనుజయించుట సామాన్యమైనపనికాదు. ఆపనిక

“Muscles of iron, nerves of steel, and gigantic wills ”

“ఇనుపకండరములు, ఉక్కునరములు, గంభీరబుద్ధులు” అవసరములై యున్నవి. ఉపనిషత్తులన్నియు ఈసత్యమునే ఘోషించుచున్నవి. ఆత్మ బలహీనునిచే పొందబడజాలదని ముండకోపనిషత్తు తెగవేసి చెప్పినది. ఒకానొక ధీరుడుమాత్రమే దృష్టిని అంతర్ముఖముగ మరల్చి ప్రత్యగాత్మను దర్శింపగలుగుచున్నాడని కఠోపనిషత్తు పలుకుచున్నది. ధైర్యమును జేబట్టినచో మాయను తరిమికొట్టవచ్చును. ధైర్యమొకింటేని సడలినచో మాయ మనలను తరిమికొట్టును. ఇదియే ఇచటగల రహస్యము. ఒక పిల్లవానిని కోతి తరుముచుండెను. వాడు పారిపోవుచుండ త్రోవలో నొక పెద్దమనిషి ‘నాయనా! పారిపోవద్దు; వెన్నుచూపి నచో అది ఇంకను నిన్ను తరుమగలదు. కావున వెనుకకుతిరిగి కోటిని ధైర్యముతో ఎదుర్కొనుము (Face the devil)’ అని చెప్ప నాతడట్లే చేయగా తత్క్షణమే కోతి భయపడి పారిపోయెను. ప్రకృతితోటి మనముచేయు సంగ్రామమున్ను ఇట్లే యుండును. ధైర్యము, నిర్భయత్వము, నిర్విచారత్వము - ఇవియే పరమార్థరంగమున మూలమంత్రములు. ఇవి కలవానికే అట దారి దొఱకును, తక్కినవారికి దొఱకదు.

కావున భగవానుడు తెలిపినట్లు ధైర్యము నవలంబించి, మెల్లమెల్లగ మనస్సును స్వాధీనపరచుకొనవలెను. గడిబిడ నడ గూడదు. కంఠానుపడువాడు తన కర్తవ్యమునుకూడ మఱచి పోగలడు. ఉరిత్రాటిని నెమ్మదిగా ఊడదీసుకొనవలెను. తొందట పడినచో ఉచ్చు ఇంకనుబిగిసిపాణాంతమును కలుగజేయగలదు. శనుకనే గీతాచార్యుడు సాధకుని ఉద్దేశించి “శనైః శనైః” (మెల్లమెల్లగా) అని ఉపదేశించెను. కొండలు తీవ్ర వైరాగ్య

ముచే ప్రేరితులై అంతయును వదిలిపెట్టి ఒక పర్యాయము అమాంతముగ మోక్షమునకు గంతువేయ వలెనని తలంచి, తుదకు తన మనస్సును జయింపనేరక, దేహమును మాత్రము ఉపవాసాదులచే క్షోభపెట్టి ఉభయభవ్యతను బొందుచున్నాను. అదినూచియే శ్రీకృష్ణమూర్తి 'సాధకుడా! ఒక్కొక్క నియమమును ఆచరణలో పెట్టుకొనుచు, కొందరపడక, మనస్సును ప్రశాంతముగ లొంగదీసికొనుము' అని హితము చెప్పెను.

ఇంతియేకాదు, ధ్యానకాలమున సాధకు ఉపలబించవలసిన మఱికొన్ని జాగ్రతలనుగూడ భగవాను డీయధ్యాయమున పొందుపఱచెను. అవి యేవియనిన, అధికముగ తినగూడదు. తిండిలేకుండను ఉండరాదు; అధికముగ నిద్రించరాదు. నిద్రలేకుండను ఉండరాదు. ఇవిధముగ మధ్యమార్గ మవలంబించవలెనని గీతాచార్యుని యభిప్రాయము. అధికభోజనమువలన కడుపు బరువెక్కి ధ్యానము సరిగా జరుగదు. ధ్యానముమాట అట్లుగఁ గనిండు, కొంచెముసేపు కూర్చుండుటకు కూడ సాధ్యపడదు. క్రిందపడి దొర్లుచు నానావస్థలు పడుచుండును. ఆయాసమును పోగొట్టుటకు భోజనమేర్పడినది. కాని మితిమీరి తినినచో ఆ భోజనమే ఆయాసమును కలుగజేయును. దానిపేరే భుక్తాయాసము. ఇనులు కోరితెచ్చుకొను జబ్బు ఇది. దానివలన మూడు అనర్థములు కలుగుచున్నవి-(1) భుక్తాయాసము తీర్చుకొనుటకు క్రిందపడి దొర్లుటలోను, నిద్రించుటలోను ఒకటి రెండు గంటలు సమయము అమూల్యమగు ఈ మానవ జీవితములో ప్రతిదినము వ్యర్థమగుచున్నది. (2) తాను అధికముగా తినుటవలన, ఒకప్రాణియొక్క ఆహారములో కొంతభాగము తస్క-

రించినట్లే యగుచున్నది. తాను మితముగ భుజించినచో తనకు మిగిలిన ఆహారమువలన అన్నమౌరామచంద్రదాయని అల్లాడు బీదజనుడొకడు పోషింపబడునుగదా ! కావున అధికభోజనము వలన పరప్రాణియొక్క ఆహారమును దొంగిలించిన మహాపాతకము సంభవించుచున్నది. (3) తన ఆరోగ్యము భంగమైపోవుచున్నది. డాక్టర్లను అడిగినచో ఎక్కువరోగములు సమయము తప్పి భుజించుటవలననే కలుగుచున్నవని చెప్పుదురు. ఇవి యన్నియు ఇచ్చాపరబ్రహ్మమువలన కలుగు రోగములు, కొని తెచ్చుకొను వ్యాధులు. కావున ఈ మూడు అనర్థములున్ను లేకుండుట కొఱకై సాధకుడు ఆహార విషయములలో బహు జాగ్రత్త వహింపవలసియుండును. మితాహారమును సేవించవలెను. మితాహార లక్షణము లేవి యనిన-

ద్వైతాగో పూరయేదన్తైః శోయేనైకం ప్రపూరయేత్
మారుతస్య ప్రచారార్థం చతుర్థ మవశేషయేత్.

కడుపు మొత్తమును నాలుగు భాగములుగ చేసినచో, అందు రెండు భాగములను, అనగా సగము కడుపును అన్న శాకాదులతో నింపవలెను. ఒక భాగము అనగా పాతిక కడుపును నీళ్ళతో నింపవలెను. మిగతా పాతికభాగమును గాలియాడుట కొఱకు ఖాళీగా నుంచవలెను. శాస్త్రము లీప్రకారముగ చెప్పుచుండ, మనవారు రెండు భాగములుకాదు, మూడుభాగములుకాదు, నాలుగు భాగములున్ను అన్నముతోనింపి, నీళ్ళుత్రాగుటకుకూడ చోటులేక, గాలి ఆడుటకు అసలే లేక, త్రేపువచ్చినచో కొంత ఖాళీకాగా దానినికూడ ఒకటి రెండు గారెలతో

తిరిగి నింపుటకు యత్నించుచుందురు. ఇట్టివారికి ఎన్ని జన్మలకు ధ్యానమబ్బునో భగవంతున కెఱుక.

అయితే, ఆహారము ఏమాత్రము స్వీకరింపక కేవలము నిరాహారులుగ నుండువారికిన్ని ధ్యానము కుదరదని గీతయందు చెప్పబడినది. ఏలయనగా, శరీరము ఆహారముయొక్క స్థూలాంశముచేతను, మనస్సు సూక్ష్మాంశముచేతను ఏర్పడును. ఎప్పుడు ఆహారమే లేకయుండునో, అప్పుడు తత్ఫలితముగ శరీరము, మనస్సు రెండును శుష్కించును. అట్లంటే చింతనకే అవకాశముండదు. జపముగ రాతివలె పడియుండవలసియుండును; లేక నిద్రించవలసివచ్చును. తమోగుణసంబంధమగు అట్టి స్థితివలన జీవున కేమాత్రమున్ను ప్రయోజనములేదు. పూర్వము ఉగ్రువ లారణ్యమున తపస్సు చేయునపుడు బుద్ధదేవు డిట్లే పొరబడి ప్రారంభమున ఆహారము నేమియు గైకొనక శరీరమునుక్షీణింప జేసెను. దానివలన మనస్సును జడత్వమునొంది ధ్యానమే కొన సాగలేదు. కూర్చొనుటకున్న శక్తిలేక యుండును. అట్లంటే సమీప గ్రామమునకు బహుప్రయాసతో బని కొంచెము పరు గన్నము భుజించి తెప్పరించుకొనెను. అప్పుటినుండియు బుద్ధదేవుడు “యుక్తాహార విహారస్య యుక్తదేవ్యు కర్మణః” - [ఆహార విహార వ్యవహారములన్నియు మధ్యరకముగ నుండ వలెను] - అను గీతాచార్యుని యుపదేశమును శార్ఙ్గాన్విత మొనర్చుచు నిరాటంకముగ ధ్యాననిష్ఠ నలువదొడంగెను. ఆహారమునకు తెలిపిన ఈ నియమము నిద్రకుకూడ వర్తింపవని గుర్తెఱుంగవలెను. అనగా ధ్యానశీలుడు అతినిద్రను, కేవల శాగరణమును రెండిటిని విడనాడి మితమైన నిద్ర కలిగియుండ

వలెను. దీనినిబట్టి సాధకుడు ధ్యాననిష్ఠాదులందు పురోభివృద్ధిని బడయుటకు ఇరువురు డాక్టర్లను ఆశ్రయించవలసి వచ్చుననియు, వారిరువురున్నకమముగ ("Doctor Diet, Doctor Quiet") - ఆహారమును, విశ్రాంతి అనియు తేలుచున్నది. వారిరువురి చక్కని సలహాలను పాటించినచో ధ్యానము సాఫీగా జరిగిపోగలదు.

ఇంతవఱకు ధ్యాననిష్ఠుడు అవలంబించవలసిన పద్ధతులు, తీసుకొనవలసిన జాగ్రతలు, మున్నగునవి చెప్పబడినవి. అనగా ధ్యాన ముపక్రమించుటకుముందు గైకొనదగు ఏర్పాట్లన్నియు (Preliminary arrangements) వివరించబడినవి. శ్మేతమును దున్ని, కలుపుతీసివేసి శుద్ధపఱచిరాము. ఇక విత్తసము నాటవలెను. అదియే ధ్యానము. ధ్యానమనగానేమి? దేనిని ధ్యానించవలెను? ఎట్లు ధ్యానించవలెను? అను ప్రశ్నలను సాధకుడు ముఖ్యముగ తెలిసికొనవలసియున్నాడు. భగవద్గీతాను సారము సంక్షేపముగ వాని నిచట వివరించుటకుయత్నించెదను.

‘తత్ర ప్రత్యయైకతానతా ధ్యానమ్.’

‘ఇతరత్ర మనస్సును పోనీయక భ్యేయవస్తువుపై ననే నిలుపుట ధారణ యనబడును. ఆ వస్తువునుగూర్చి తచేకనిష్ఠతో చింతన జేయుట, తదీయ భావనా ప్రవాహము కలిగియుండుట ధ్యానమనబడును’ అని పతంజలి నుడివియున్నాడు. సాకారధ్యానమందు మనుజులు, వారివారి ఇష్టదైవములయొక్క మూర్తిని మనస్సుననిలబెట్టి, తద్రూపము నేచింతనచేయుచు, తచ్ఛ్చరిత్రలనే భావించుచునుండుదు. నిరాకారధ్యానమందు జనులు హృదయస్థమగు పరమాత్మను గూర్చి చింతనజేయుచు, ఆతని నిత్యత్వ

నిర్వికారత్వ, అనంతత్వ, శుద్ధత్వ, నిరతిశయానందత్వములను భావించుచుందురు. జీవుడు వాస్తవముగ ఆత్మస్వరూపుడేకనుక ఈ ప్రకారముగ ఆత్మధ్యానము చేయుచురాగా క్రమముగ మనస్సు అధిష్ఠానమందు లయింప తన సహజ (ఆత్మ) స్వరూపమునే జీవుడు పొందుచున్నాడు. ప్రారంభములో ఆత్మానుభవము కలుగకపోయినప్పటికిని ఆ ఆత్మనే (బ్రహ్మమునే) నిరంతరము చింతన చేయుచుండవలెననియు, కొంతకాలము నకు ఆత్మసాక్షాత్కారము తప్పక కలుగగలదనియు శ్రీవిద్యారణ్యస్వాములవారు సెలవిచ్చిరి—

అనుభూతేరభావేఽపి బ్రహ్మస్మిత్యేవ చిన్త్యతాం

అప్యసత్త్వాప్యతే ధ్యానాత్ విత్యాత్తం బ్రహ్మ కిం పునః.

(పంచదశి, ధ్యానపీఠం)

“అనుభవము కలగకున్నను బ్రహ్మమునే (ఆత్మనే) చింతన జేయవలెను. ధ్యానముద్వారా అనద్రూపములగు దృశ్యపదార్థములే లభించుచుండ, ఇక సత్యమై వాస్తవముగ తనస్వరూపమే అయియున్నట్టి బ్రహ్మ మేల పొందబడదు?” కావున శ్రీకృష్ణపరమాత్మ సాధకులకు ధ్యానపద్ధతిని బోధించుచు, మనస్సును బాహ్యప్రపంచమునుండి మఱల్చి అంతర్ముఖమొనర్చి హృదయస్థమగు చైతన్యాత్మనే తనస్సగ భావించుచుండవలెనని చెప్పెను. ‘మచ్చిత్రోయై క్ష ఆసీతమత్పరః’ అను వాక్యముయొక్క అర్థ మిదియే. శ్రీకృష్ణమూర్తి సర్వజీవుల హృదయాంతర్సరి, సర్వాంతర్యామి.

అహమాత్మా గుడాకేక సర్వభూతాశయస్థితః

(10-20)

అనునట్లు ఆతడు సమస్తచరాచర ప్రాణికోట్లయందును ఆత్మ స్వరూపుడై వెలయుచున్నాడు. కావున తనయందు చిత్తమును

నిలుపుమని చెప్పినపుడు దేహబుద్ధింద్రియాదులకుసాక్షిగ వెలు
గొందుచున్న ప్రత్యగాత్మయందు మనస్సును నిలుపవలెనని
యర్థము. లేక, ప్రారంభస్థితిలో శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క ఆకార
మును హృదయమున భావించియైనను భక్తితో నాతనిని
ధ్యానింపవచ్చును. ధ్యానమనునది క్రొత్తగ ఒకరు నేర్చుకొన
వలసినదికాదు. అందఱికిని ఇదివరకే అభ్యాసమై యున్నది.
అయితే ఇంతవఱకు వారు ధ్యానించుచున్నది ప్రాపంచికదృశ్య
విషయములను, నశ్వరభోగవిలాసములను. ఇప్పుడో, ఆధ్యాన
మునే పరమాత్మవస్తువుపై మార్చుకొనుచున్నారు. అంతియే.

యా చింతా భువి పుత్రపౌత్ర భరణ వ్యాపార సంభాషణే

యా చింతా ధనధాన్యభోగ యశసాం లాభే సదా జాయతే

సా చింతా యది నందనందన పదద్వంద్వరవిన్దేక్షణం

కా చింతా యమరాజ భీమనదనద్వార ప్రయాణే ప్రభో.

“జనులకు తమ పుత్రపౌత్రాదులను పోషించుటయందును,
ప్రాపంచిక సంభాషణలయందును, ధనధాన్యభోగయశస్సులను
సంపాదించుటయందును ఎంతప్రీతిగలదో, వానినిగూర్చి యెట్టి
చింతకలదో, అట్టిచింత శ్రీకృష్ణపరమాత్మయొక్క పాదార
విందములపై క్షణకాలముండినచో ఇక యమధర్మరాజయొక్క
భీషణగృహద్వారమున ప్రవేశింపవలసిన అగత్యముండదు.”
కావున ధ్యానప్రవాహమును దృశ్యవైభవములనుండిమఱించి
ఆత్మవైపు, భగవంతునివైపు ప్రవేశపెట్టవలయును. విద్యార్థి
పరీక్షలు దగ్గఱకు వచ్చినపుడు మిగుల ఏకాగ్రతతో, తడేక
దీక్షతో, పట్టుదలతో పాఠ్యవిషయములను ధ్యానించు
చుండును. ఉత్సవ సమయములందుకాని, సంత జరుగునపుడు

కాని, వ్యాపారికి తుమ్ముటకుకూడ సమయముండదు. అతని చిత్తమపుడు వ్యాపారమందే పూర్ణముగనిమగ్నమైయుండును. ఇంటిలో వినాహమేదైన తటస్థించునపుడు, దానికి ముందు ఒక నెల రెండు నెలలనుండి మగవారికిగాని, ఆడవారికిగాని ఊపిరి తిరగదు. తదేకధ్యానముతో పనులు చేసికొనుచుండును. తక్కిన విషయములన్నియు మఱచిపోదురు. కన్యవత్యుగఁ జేతనభర్త దూరదేశములకు వెళ్లినపుడు నిరంతర మాతనినే ధ్యానించుచుండును. అట్లే భార్యపై మక్కువగల భర్త భార్య పుట్టింటికిగాని, బంధువుల యింట్లకుగాని వెళ్లినపుడు ఆమెనే సతతము ధ్యానించుచుండును. అత్తతీ తక్కిన కార్యములను అంతగా పట్టించుకొనడు.

అన్యశ్రయాణాం త్యాగో అనన్యతా. (నారద భక్తిసూత్రములు)

అని నారదులు చెప్పినట్లు ఇతర విషయములను మఱచి తదేక నిష్ఠతో ఒకానొక వస్తువును ధ్యానించుటవలన పైన తెలిపిన వారికి అనన్యత్వము సిద్ధించునదేయగును. కాని యేమిలాభము? వారు ధ్యానించునవనియు అశాశ్వతపదార్థములు. సశ్వరవస్తువుల చింతన మోక్షమొనంగనేరదు. కావున ఆశ్రయలు వారికి పారమార్థిక ఫలమును గలుగజేయకున్నవి. కనుకనే వరము కోరుకొనుమని విష్ణుభగవానుడు ప్రహ్లాదునితో చెప్పినపుడు అతడు తన యభీష్టము నిట్లు తెలియజేసెను-

యా ప్రీతిరవివేకానాం విషయేష్యసపాయినీ

త్యామనుస్మరతస్సామే హృదయాన్మావసరృతు.

“మహాప్రభూ! నాకు ఇతరవరములతో పనిలేదు. అవివేకులగు వారికి చంచలములగు విషయభోగములందెట్టి ప్రీతికలదో, అట్టి

ప్రీతిని నీ పాదారవిందములను సంస్మరించుటయందు నాకు కలుగజేయుము. మఱియు అట్టి ప్రీతి నా హృదయకుహరము నుండి యెన్నటికిని వీడనట్లు అనుగ్రహింపుము.” దీనినిబట్టి సర్వులకును ధ్యానపద్ధతి తెలిసియేయున్నను, అజ్ఞానమువలన ఆ ధ్యానమును, ఆ యేకాగ్రతను, ఆ పట్టుదలను, ప్రాపంచిక వస్తువులపై వినియోగించుచు, శాశ్వతఫలమును జన్మరాహిత్య మును పొందకయున్నాడు.

పూర్వమొకపుడు దత్తాత్రేయులవా రెచటికో యాత్రగ బోవుచుండిరి. ఒకచోట మూడుదారులు కలిసియుండినను. ఏ మార్గముగుండా పోవలెనో వారికి తెలియక, చుట్టుప్రక్కల యెవరైన యుండినచో కనుగొందమని యోచించిచూచెను. కాని అచట యెవ్వరునులేరు. సమీపమున ఒక నది ప్రవహించు చుండెను. దానియొడ్డున ఒక బెస్తవాడు గాలమును నీళ్ళలో వైచి చేపలు పట్టుచుండెను. దత్తాత్రేయులు దూరమునుండి వానిని పిలచెను. కాని పలుకలేదు. మరల పెద్దగ పిలచెను. కాని యాతడు వినిపించుకొనలేదు. మూడవపర్యాయము యింకను పెద్దగ కేకవేసెను. కాని బెస్తవాడు కిక్కురుమనలేదు. అపుడు దత్తాత్రేయులు వాని సమీపమునకు బోయి వీపుతట్టి ‘నమయ్యా! మూడుసార్లు కేకవేసినను పలుకలేదేమి’ అని యడుగ ‘మహాత్మా! నా దృష్టియంతయు బెండుపై నున్నది. అది మునుగునేమో, చేప పడునేమో యను చింతయందే యుండిని కావున మీ కేకలు వినిపించలేదు, క్షమించుడు’ అని యాతడు ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను. వెంటనే దత్తాత్రేయు లిట్లు యోచించిరి. ‘అహ! అల్పమగు చేపకొకట బెస్తవా డెంతటి

యేకాగ్రతను - దీక్షను సంపాదించినాడు! ఓహో! తాపసు
లందును స్థితిసంయమము, ఏకాగ్రత అపురూపమే! ఈ యేకా
గ్రతలో, పదునాటవ పాత్రైనను భగవంతునియందుంచి
ధ్యానించినచో జనులు ఎప్పుడో మోక్షమును పొందియుండెడి
వారు. చక్క-టిపాతమును ఈతడు నాకు నేర్పినాడు. ఈతడు
నాగుతువు'-అని వచించుచు నాతనికి సాష్టాంగ దండప్రణామం
బాచరించి వెడలిపోయెను.

కావున జనులు ప్రపంచకార్యములందు అనవసరముగ
వ్యర్థముచేయు కాలమును, శక్తిని, బుద్ధినైపుణ్యమును కొంత
నైనను పరమాత్మ చింతనమునందు వినియోగించి ధన్యతను
జెందవలెను. ప్రారంభములో కొంత సమయమును ధ్యానము
నకు ప్రణేయించి, క్రమముగ దానిని పెంచుచు రావలెను.
కోరికలను తగ్గించుకొనుచు, క్రమముగ పూర్తిగ విడుదా
వలయును. ఒకవైపు ధ్యానము, ఒకవైపు కామము; ఒకవైపు
యోగము, ఒకవైపు భోగము-ఈ రెండింటికిని పొత్తునుదరదా.
కావుననే భగవానుడు—

సంకల్పప్రళవన్కామాం త్యక్త్వా పర్వాన శేషతః (II-24)

ధ్యానమునందు చక్కని నిలుకడ బొందవలెనని, సంకల్పజ్ఞ,
తములగు కోరికలన్నిటిని సంపూర్ణముగ తొలగించినేయవలె
నని హెచ్చరిక చేసెను. మొదటిలోనే అన్నియు తొలగక
పోయినను క్రమముగ ఆస్థితిని అభ్యాసము చేసికొనవలెను.
అపుడిక చిత్తము బహిర్ముఖముకాక, నిశ్చలముగ దైవచింతన
మందు లగ్నమైయుండును. గాలి వీచని స్థలమందలి దీపము
వలె అచంచలముగ నుండును.

ఈ ప్రకారముగ వైరాగ్యము నవలంబించి దృష్టిసంత
స్కంభమొనర్చి పరమాత్మధ్యానము చేయువారికి కలుగు ఫలిత
మేమి? ప్రయోజనములేక మందుడున్ను ఏ కార్యమందును
ప్రవృత్తుడు కాడుకదా. ఇపు డెవరినైనను కొంచెముసేపు
దైవచింతన చేయుచుని యడిగినచో దానివలన మాకువచ్చు
లాభమేమి? అని వెంటనే ప్రశ్నించుదురు. లాభము లేనిదే
ఎవరును ఏ కార్యమును చేయరు. చివరకు వర్తకుడు ధాన్య
మును కొలచునపుడుకూడ 'లాభం' అనియే ప్రారంభించును.
కావున పరమార్థసాధనకు ఈ ధ్యానాదులవలన కలుగు
ఉపకారమేమి యనగా-దానిని గీతాచార్యుడే చెప్పివై చెను.

కాంతిం విర్వాణపరమాం మత్సంస్థా మధిగచ్ఛతి. (6-15)

అనిర్వచ్యమై, పరమనిర్వాణ (జననమరణనివృత్తి) దాయ
కమైనట్టి కాంతినే ధ్యానయోగి పొందుచున్నాడు. ప్రపంచము
లోని అన్ని లాభములకంటెను అది ఉత్తమమైన లాభము.
అన్ని వస్తువులకంటెను శ్రేష్ఠమైన వస్తువు. అన్ని పదవుల
కంటెను శ్రేష్ఠమైనపదవి. ముల్లోకములందలి ఎంత గొప్ప
పదవిని పొందినను మనుజుడు పుట్టుక చావులనుండి మాత్రము
తప్పించుకొనలేడు. కావున పరమార్థదృష్టిలో అవి గొప్పవి
అనిపించుకొనవు. దేనిని పొందినచో మరల ఈ సంసార చక్ర
మున మనుజుడుతగుల్కొనడో, ఏష్టితియందుమహత్తరదుఃఖము
సంప్రాప్తించినను చలింపకయుండునో, దేనిని పొందిన పిదప
సుఖం చతుర్దశభువనములందలి ఏ వస్తువుపైనను అపేక్ష
కలుగకయుండునో, ఏది ఆత్యంతిక సుఖస్వరూపమో అదియే
ప్రపంచములోకెల్ల గొప్పవస్తువు. దానినే ధ్యానయోగి పడయు

చున్నాడు. అంతకుమించి ఇక జీవునకు శావలసినదేమి? జన్మ సార్థకమైనట్లే. మఱియొక విశేష సేమియనిన స్రవంచములోని జీవరాసులన్నియు సుఖమెక్కడ, సుఖమెక్కడ అని సుఖము కొరకై అల్లాడుచు వెతకుచుండ, సుఖము దానియంతటనదియో బ్రహ్మనిష్ఠుని వెతరుకొనుచువచ్చి వానిపాలిట పడుచున్నది.

ప్రకాంతమననం హ్యేనం యోగినం సుఖమత్తమమ్

ఉపైతి కాన్తరజనం బ్రహ్మభూతమకల్మషమ్.

(8-27)

‘ప్రశాంతచిత్తుడును, రజోగుణ వికార రహితుడును, బ్రహ్మ స్వరూపుడును, పాపరహితుడు నగు ధ్యానయోగిని ఉత్తమ సుఖమువచ్చి పొందుచున్నది.’ మోక్షలక్ష్మి వచ్చి ఆతని మెడలో పూలహారము వేయుచున్నదని యర్థము. వడగల్గి నముద్రములోపడి నముద్రరూపమేయగునట్లు, చిత్తము స్రవ్య గాత్రము అనవరతముచింతించుచు స్రవ్యగాత్రరూపమేయగుచు నిరతిశయసుఖమును జీబట్టుచున్నది. ఇంతటి అమాల్వ సుఖము తన జన్మహక్కు అయియున్నను దానికొకట అన్నే పించక మనుజుడు ఋద్రవిషయ సౌఖ్యములకొఱకై అట్లులు చాచుట చాల శోచనీయము? కావున ధోగవాంఛలను త్యజించి భగవానుడు గీతయందు తెలిపిన విధముగ సంయమమును, ధ్యానయోగమును అభ్యసించి బ్రహ్మనందవాంఛ లిలో నోలలాడుదురుగాక!

ఇక ధ్యాననిష్ఠుడగు యోగిపుంగవుడు తననిత్యజీవితము నందెట్లుప్రవర్తించునో, లోకమునం దెట్లువ్యవహరించునో, ఎట్టి యాచరణకలిగియుండునో తెలిసికొందము. ఇది తెలిసికొనుట చాల ముఖ్యమైనది. ఏలయనగా ఇపుడు లోకములో ‘వాచా’

జ్ఞానము ప్రబలి అనుష్ఠానము సన్నగిల్లుచున్నది; మఱికొందఱు ధ్యానకాలమున మాత్రము యోగులవలె ప్రవర్తించి, తదుపరి నిత్యజీవనమున భోగులవలె మెలఁగుచున్నారు. ఇది సరికాదు. వీనిని భగవానుడు ఒప్పుకొనడు. ఏ శాస్త్రమున్ను ఒప్పుకొనదు. కనుకనే ఆత్మసంయమయోగమను ఈ అధ్యాయమందు ప్రీకృష్టమూర్తి ధ్యానపద్ధతి, ధ్యానఫలితము మున్నగునవి యన్నియు చెప్పి, అంతటితో ఊరుకొనక ధ్యాననిష్ఠుని నై నందిన వర్తనమునుగూడ పేర్కొనుటకు కారణము.

- (1) సర్వభూతస్థ మాత్మానం సర్వభూతాని చాత్మని
చక్షతే యోగయుక్తాత్మా సర్వత్ర సమదర్శనః (8-29)
- (2) అత్యైవమ్యేన సర్వత్ర సమం వశ్యతి యోర్జున
సుఖం వా యది వా దుఃఖం స యోగీ పరమైశ్వరః (8-32)

“ధ్యాననిష్ఠుడు, లేక యోగి సమస్తప్రాణికోట్లయందును సమముద్ధి కలిగియుండును. ఏలయనగా నాతడు తనయందు (ఆత్మయందు) సర్వభూతములను, సర్వభూతములందు తన్నును గాంచుచుండును. ఓ అర్జునా! ఏవడు సుఖమునందుగాని, దుఃఖమునందుగాని తనవలెనే ఇతరులనుగూడ చూచుకొనునో సర్వత్ర సమదృష్టిగలిగిన అట్టి యోగియే శ్రేష్ఠుడని నా యభిప్రాయము”- అని గీతాచార్యుడు యోగుల ప్రవర్తనను విశదీకరించెను. ఈ గుణములనుబట్టి ఇక దంబాచారులను (Pseudo yogins), మి థ్యా చా ర్యు లను ఉదరనిమిత్త బహుకృతవేషులను సాధుసంఘమునుండియు, భక్తసంఘము నుండియు ఏరి పారవేయవచ్చును. తనవలె పరప్రాణులను చూచుకొనుచు, పరోపకారము, దయ, ప్రేమ, కరుణ మొదలగు ఉదాత్తగుణములు కలిగియుండనిచో, ఇక నాతడు చేసిన

ధ్యానమువలన ఫలితమేమి? ఆధ్యానము దైవధ్యానమా, లేక
 దేహధ్యానమా? సర్వభూతకోట్లయందును 'సూత్రేమునిగః
 ఇవ'—అనునట్లు ముఖంబందు దారమువలె అనున్యాయమునై యున్న
 పరమాత్మను మనస్సుతో ధ్యానించిన విదవ బయటకు వచ్చి
 పరప్రాణులకు అపకారము చేసినచో, తాను ఇంతవఱకు
 ధ్యానించిన పరమాత్మకు అపకారము, తద్వల్లగా అపచారము
 చేసిన క్రికదా! ధ్యానకాలమందలి దైవదృష్టి ధ్యానకాలమునకే
 పరిమితమై యుండులేదని సాధకులు జ్ఞప్తియందుంచుకొందును
 గాక! ఆ దృష్టి ఎల్లకాలమందును ఉండువలెను. మోక్షము
 భగవంతుడు ధర్మస్వరూపుడు, ధర్మమూర్తి. ధర్మము పరిపూర్ణమై
 నపుడు దాని నుద్ధరించుటయే ఆతని పని. "శాశ్వతధర్మగోష్ఠ్యం"
 (ఎల్లప్పుడు ధర్మమును రక్షించువాడు) అను వినుచుకొంటు
 వాడు. అట్టి ధర్మస్వరూపుని ధ్యానకాలమందు, పూజాకాల
 మందు చింతనజేసి బయట ప్రపంచములోనికి వచ్చి అధర్మా
 చరణ గలిగియుండినచో వాని ధర్మద్రోహులుకాదు, దైవ
 ద్రోహులే యగుదురు. శాంతము అక్రోధము మున్నగు దైవిక
 గుణములు ఇంటిలోని పూజామందిరపు హద్దుపరికేయని
 కొందఱు జనులు తలంచుకొనుచున్నారు. కనుకనే వాని
 ఇంటిలో యోగులుగను బయట రాక్షసులుగను ప్రవర్తించు
 చుందురు. అట్టివారిని చూచినచో సామాన్య జనులను
 సాధుసంఘము మొత్తముపై ననే ఒకవిధమైన ఏహ్యభావము
 గలుగగలదు. కావున భగవానుని ఆదేశము ననుసరించి
 యోగులు, ధ్యానవిష్ణులు, భక్తులు, జ్ఞానులు మున్నగువారందఱు
 తమతమ ధ్యాన, పూజా, జప, తపాదులతోపాటు

సర్వభూతదయ, జీవకారుణ్యము, మొదలైన పవిత్రగుణములు కలిగి యుండవలెను. మందు తినినంత మాత్రముచే చాలదు. పథ్యముకూడ ఆచరించవలెను. అప్పుడే రోగము నయమగును. అట్లే దైవచింతన ఔషధమువంటిది. ధర్మాచరణ పథ్యము వంటిది. భవరోగవిनाశమునకు రెండును అవసరములే అని జ్ఞాపకముచుకొనవలెను.

పాశ్చాత్యదేశములలో 'సౌభ్రాతృత్వము' (Brotherhood) అను ధర్మమునకు ఎక్కువ ప్రచారము కలదు. తోటి మానవుని తన సోదరునిగ తలంచుకొని ప్రేమ, సహృదయత కలిగియుండుటయే ఆ పథముయొక్క అర్థము. పూర్వము ఫ్రాన్స్ దేశమందు చెలరేగినక్రాంతి (French Revolution) సమయమున ప్రజలు తమ విజయముకొఱకు ఎన్నుకొనిన 'సమత్వము, స్వాతంత్ర్యము, సోదరత్వము (Equality, liberty, fraternity) అను మూడు నినాదములలో ఈ సౌభ్రాతృత్వము ప్రముఖస్థానము నాక్రమించినది కాని గీత 'ఈ సోదరత్వము'తో తృప్తిపడలేదు. ఏలయనగా నూటికి నూరుపాళ్ళు ప్రేమ అందు కనిపించుటలేదు. సోదరుడు సోదరుడు కలహించుకొను సంఘటనలు ఎన్నియో వార్తాపత్రికల యందు మనము చూచుచున్నాము. ప్రత్యక్షముగను అట్టివి ఎన్నియో మన ఇరుగుపొరుగులలోనే సంభవించుచున్నవి. ఒక వకీలుగారిని ప్రశ్నించినచో ఇక్కాలమున వారికివచ్చు ఎక్కువ కేసులు సోదర సోదరుల కలహములు, భార్యా భర్తల పేచీలు, రండ్రికొడుకుల స్వర్థలు-వీనికి సంబంధించినవే యని తడుముకొనకుండ చెప్పివేయును.

ఈమధ్య ఒకరియింటియందు తండ్రి చనిపోగా, అతనికి గల యిరువురు కుమారులు తండ్రి ఆస్తిని చెరిసమానముగా పంచుకొనుటకు నిశ్చయించి సామానులన్నియు విభజించుచుండిరి. రెండు ఇండ్లు ఉండగా చెరియొక ఇల్లు తీసికొనిరి. రెండుబీరువాలుండగా చెరియొకబీరువా తీసికొనిరి. రెండురోళ్ళు ఉండగా చెరియొక రోలు పంచుకొనిరి. కాని రోకలిమాత్రము ఒక్కటే ఉండెనట. అక్కడే పేచీ వచ్చివడినది. అది ఎవరికి పోవలెననది తేలలేదు. ఎవరికి వారు మాకు కావలెను. మాకుకావలెను అనుచుండిరి. మధ్యవర్తులువచ్చిరి. ఎంతయో సచ్చచెప్పిరి. కాని ఆ మహావస్తువును పదలుకొనుట కవడును అంగీకరింపలేదు. తునకు విధిలేక ఆ రోకలిని రెండుగా త్రుంచి చెరియొకసగము ఇచ్చుటకు మధ్యస్థులు తీర్మానించిరి. కాని అక్కడకూడ మఱియొక ధర్మసమస్య ఉదయించినది. రోకలి పైభాగ మెవరికిపోవలెను, క్రిందిభాగ మెవరికి పోవలెను అని. క్రిందిభాగపు రోకలికి పొన్ను ఉన్నది. కావున 'పొన్ను ఉండే సగము నాకు కావలెను'-అని ఆ సోదరులిరువురు స్పర్థ యొనర్చుకొన దొడగిరి. అప్పుడు సమీపమున ఒక గొప్ప న్యాయవాది యుండెను. అతనికి 100/-రు. ఫీజు ఇచ్చి కలిపించుకొనిరి. అతడు వచ్చి పరిస్థితిని సాకల్యముగ జీర్ణము చేసుకొని ఈ క్రింది విధముగ తీర్పు నిచ్చెను-సోదరులారా! సోందరపడకుడు. ఇరువురకు న్యాయము కలుగగలదు. ఈ రోకలిని అడ్డముగాగాక, నిలువుగా రెండుబ్రద్దలుచేసి చీల్చివైచినచో, పొన్నులో సగము ఒకరికి, సగము మఱియొకటికి సరిసమానముగ రాగలవు. కావున ఆ ప్రకారముగ చేయవలసినది. 'పేచీ

ఉండదు. మీ వైమనస్యము శమించుట కిది యొకటియే మార్గము! అని చెప్పి వెడలిపోయెను. వారల్లాచేసి సంతృప్తిపడిరి. కాని రెండుగా నిలువున చీల్చుటవలన ఆ రోకలి యెవరికిని ఉపయోగపడలేదు. సోదరత్వముయొక్క- ఆధునిక వికటస్వరూప మెట్టిదో మచ్చున కిచట తేలుపబడినది. దై నందిన జీవితమునం దిట్టి ఘటనలు లోకములో నెన్ని యో జరుగుచున్నవి. సోదరులు పరస్పర మెంత ఆప్యాయముగ నున్నను, ఒకరికి మఱియొకరు వేరుగానున్నవారేకదా ! అందుచేత 'ద్వితీయాద్వైభవం భవతి'-అనునట్లు తనకంటె వేఱుగానున్న వానికి పరిపూర్ణ చుగు (100%) ప్రేమ యంకురించుట చాల యరుదు. ఏవియో భయాదులు మధ్య అడ్డుపడి పీడించును.

కావున గీత 'సోదరత్వము'ను దాటి ఒక మెట్టు పైకి పోయి 'ఆత్మోపమ్యేన' - 'నీవలె ఇతరులను చూచుకొనుము' - అను మహోన్నత ధర్మమును ప్రతిపాదించినది.

ఆత్మోపమ్యేన సర్వత్ర సమం పశ్యతి యోఽర్జున

సుఖం వా యది వా దుఃఖం న యోగీ పరమో మతః (8-32)

'నుఖమునందుగాని, దుఃఖమునందుగాని తనవలెనే యితరులను సమానముగ చూచువాడే నిజమైనయోగి. అట్టివాడే సర్వోత్కృష్టుడని నా యభిప్రాయము' - అని గీతాచార్యుఁ డీయధ్యాయమున ఆనతిచ్చెను. ఈ శ్లోకము గీతకు మకుటము పంటిది. ఇతరులకు, ద్వేషులకు గొడ్డలిపెట్టు పంటిది. ఎవడును ఏకాలమందును, ఏ పరిస్థితియందును తనపై తాను ప్రీతిలేక యుండదు. మఱియు తనకు దుఃఖమును వాంఛింపడు. కనుకనే గీత, ఉపనిషత్తులు అట్టి "ఆత్మోపమ్యము"నే ప్రేమకు,

స్త్రీ హములకు, సాదృశ్యముగ తీసికొనినవి. అంతయుగాని 'సోదరత్వము'ను తీసికొనలేదు. ఏలయునన, సోదరత్వము గొప్ప లక్ష్యమైనను, పవిత్రమైనది అయియున్నను ప్రేమయొక్క పూర్ణత్వమును, పరాకాష్ఠను అయ్యది దిగ్దర్శనము చేయజాలదు.

'Do as you would be done by'

'నీవు నీకేమి యొనర్పదలంచుకొందువో' గాని నితరులకు చేయుము'-నిన్ను నీవు సుఖపెట్టుకొనదలంచుచో అట్టి సుఖమును ఇతరులకు కలుగజేయుము. నీవు హాయిగ నుండుదలంచుచో, అట్టి హాయిని ఇతరులకున్ను కలుగజేయ యోచింపుము. ఒకరు నిన్ను బాధించకూడదని తలంతువా, అట్లే ఇతరులకున్ను నీవు బాధను కలుగజేయకుము.

ఒడులేయవి యొనరించిన

నరవర యప్రియము తన మనంబునకగు చా

నారులకు నవి సేయకునికి

వరాయణము పరమధర్మపథములకెల్లన్. (మహాభారతము)

భారతమంతు తెలుపబడిన ఈధర్మమే గీతయందు తెలుపబడిన 'ఆత్మోపమ్య'దృష్టి. ఇట్టి దృష్టి కలిగియున్నచో ఇక మనుజుడు భక్తియందుగాని, యోగమందుగాని, జ్ఞానమందుగాని ఆరితేరి నట్లు లేక్క. అదిలేనిచో, ఇంకను ఆయా యోగములు నరిగి అబ్బలేదని తేల్చుకొనవచ్చును. దేవుని భజించి, జీవుని భుజించినచో ఏప్రయోజనమున్ను లేదు. నారాయణుని పూజించి నగి నారాయణుని దూషించినచో లాభములేదు. విష్ణువును ధ్యానించి ధర్మమును ధిక్కరించినచో ఆ ధ్యానమునకు విలువ

అపహయ నిజం కర్మ కృష్ణకృష్ణేతి వాదినః

తే హరేద్వేషిణః పాపా ధర్మార్థం జన్తు యథ రేః

లేదు. సత్యమును, ధర్మమును తృణీకరించి 'కృష్ణా, కృష్ణా' యని నోటితో పలికినంతమాత్రమున ఎవడును భక్తుడు కానేరడు. పైగా ఒకదృష్టిలో నాతడు కృష్ణుని ద్వేషించినవాడే యగును. నలయనిన కృష్ణునిజన్మ ధర్మోద్ధరణకొరకే అయియున్నది. కదా! కాపున కృష్ణుని నామస్మరణతోపాటు కృష్ణుడు బోధించిన ధర్మములను ఆచరణలో పెట్టుటయు, ఆ కృష్ణుని రూపములే యగు సమస్త ప్రాణికోట్లయెడల దయగలిగి యుండుటయు నాచరింపవలెను.

పూర్వముక గురువుండెడివాడు. అతనికి ఒక ఆశ్రమము, ఒకశిష్యుడుకూడ నుండెను. శిష్యునకు ప్రతిదినము ఆ గురువు శాస్త్రములను బోధించుచు ఒకరోజున గురుభక్తిని గూర్చి, గురుపూజనుగూర్చి గురుసేవామహిమనుగూర్చి విశేషించి చెప్పెను. మరుసటిరోజున గురువు ఆశ్రమకార్యార్థము బయటికిపోయి సరిగ మిట్టమధ్యాహ్నము మతమునకు వచ్చెను. తలుపు వేసియుండెను. శిష్యుడు లోన గురువుగారి పటమునకు పూజచేయుచుండెను. 'ఒరే నాయనా! తలుపుతీయరా!' అని గురువు కేకవేసెను. లోనుండి శిష్యుడు - 'స్వామీ! అష్టోత్తరము పూర్తి కాలేదు. పూర్తి చేసి వచ్చెదను' అనెను. 'ఒరే, కాళ్లు కాలుతున్నవిరా, త్వరగారారా,' అని మరల గురువు ప్రాధేయపడెను. కాని ఆ పరమానందయ్యశిష్యుడు, 'స్వామీ! పూజ మధ్యలో ఎట్లాలేచేది' అని పలికెను. 'ఎవరిపూజరా నాయనా' అని గురువడిగెను. 'తమరి పూజయే స్వామీ' అని యాఅంతే వాసి బదులుచెప్పెను. చాలసేపటికి ఎట్టకేలకు తలపు తీసెను. అప్పుడు గురువు శిష్యుని చీవాట్లుపెట్టి, గురువును ఎండగొట్టి

గురుపూజయేమిరా? అని మందలించి గురువాశ్చర్యమును పాలించుటయే నిజమైన గురుపూజయనియు, దైవప్రోక్షమగు ధర్మమును ఆచరించుటయే నిజమైన దైవపూజయనియు బోధించెను.

ఇట్టి తత్త్వము తెలియక అనేకులు పై పై పూజలు, ధ్యానములు, సమస్కారములు చేయుచు పృథ్వీమణును మాత్రము కీర్తనముగ నుంచుకొనుచున్నారు. కొందరు ఎవరైన దప్పికకొన్నవాడువచ్చి వారిని 'కొద్దిగ నుంచినీళ్ళు సాయ్యంబి మహాప్రభో' అని వేడినప్పటికి 'ఛీ పోరా!' అని ఈసడించు కొనుచుందురు. 'అన్నమో రామచంద్రా!' యని అల్లాడుచు వచ్చిన అన్నాతురుని ద్వేషించి వెడలగొట్టుదురు (ఇచ్చటకు శక్తికలిగియుండు). ఇవి చిన్నవిషయములని యువరును ఉపేక్ష చేయరాదు. పెద్ద పెద్ద పూజలకంటె మెచ్చుగ ఇటువంటి (పరోపకార సంబంధమైన) చిన్నవిషయములకే మహాత్ములు ప్రాధాన్యము నొసంగుచుందురు. భగవంతుడున్న వానినే అధికముగ మెచ్చును.

“The greatness of a man lies not in doing great things in a great way, but in doing small things in a great way”

మనుజునియొక్క గొప్పతనము పెద్ద పెద్ద కార్యములను ఆర్భాటముగ చేయుటలోలేదు. చిన్నచిన్న కార్యములనుగొప్ప మనస్సుతో చేయుటలోనే కలదు. అని అంగ్లభాషలో నొక సామెతకలదు. ఒకడు పరోపకారమునుగూర్చి బ్రహ్మాండమైన ఉపన్యాసముచేసి ఇంటికి వెడలుచుండె ననుకొనుడు. ప్రక్కనే మఱియొకడు వీధినిబోవుచురోడ్డుమీదఒకరాయి పడియుండుట

చూచి 'ఇది యెవరికైనా తలగినచో బాధపడుదును' అని యెంచి దానిని తీసి దూరముగ పారవేసెననుకొనుడు. వీరికు వ్రులో రెండవవాడే చాల గొప్పవాడు. ఒక్కవాక్యము పలుకకున్నను గంభీరమైన ధర్మోపన్యాస మాతడు కావించిన వాడేయగును. ఏలయనగా అతడు బోధించినది అనుభవ వేదాంతము (Practical vedanta). ఈరహస్యములన్నిటిని ఆలోచించియే భగవానుడు ఈ అధ్యాయమునందు చక్కటి ధ్యానయోగమును గూర్చి ముందు బోధించినను, అంతటితో వదిలిపెట్టక తదుపరి అమూల్యమగు ఆచరణ వేదాంతములు ("ఆత్మావమేషన..." ఇత్యాది శ్లోకములద్వారా) గూడ వ్యక్తపఱచెను. మందుతోపాటు పథ్యమునుగూడ బోధించె నన్నమాట. ఈరెండును చెప్పటవలన బోధ సమాప్తమైనది. పరిపూర్ణత్వమును బొందినది.

ఈ ప్రకారముగ శ్రీకృష్ణపరమాత్మ చిత్రైకాగ్రత ప్రాధాన్యముగ గల ధ్యానయోగమును, తత్ఫలితమును, ఆ పిదప సర్వభూతహితమగు ధ్యానయోగియొక్క బాహ్యనుష్ఠానమును గంభీరముగ నుపదేశించుచు పోవుచుండ, మధ్యలో అర్జునుడు అడ్డుతగిలెను. 'అయ్యా! కృష్ణ! ఆగండి! అంతస్తుపైన అంతస్తు మేడకట్టుటలే తాము నేర్చుచున్నారు. కాని నా నిషయ మొకింత ఆలోచించుడు. పై మేడసంగతి దేవుని కెఱుక, పునాదియే సరిలేదే నాకు. ధ్యానమునకు అత్యావశ్యకమైన చిత్రైకాగ్రత నాకు కుదురుటలేదు. నా మనస్సు మహాచంచలముగ నున్నది. అది దారికి వచ్చుటకు ఏదైనయపాయమును ముందు సెలవిండు' అని శ్రీకృష్ణు నడిగెను. అది విని

సరమవాత్సల్యపూరితుడగు అమ్మహానీయుడు అభ్యాసము చేతను, వైరాగ్యముచేతను ఎటువంటి మనస్సైనను కుదుట పడునని ప్రేమపూర్వకముగ వచించెను. దీనిని గూర్చి ఈ అభ్యాస ప్రారంభములో విపులముగ చర్చించడమైనది. ఇచ్చట మనోనిగ్రహమునకై సాధకు డవలంబించవలసిన పద్ధతులను మాత్రము నూత్రప్రాయముగ చెప్పి ఇక నేటి ఉపన్యాసమును ఉపసంహరించుచున్నాను.

మనోనిగ్రహోపాయములు :—

(1) మనస్సు బయటకు పోయినప్పుడల్లా అభ్యాస, వైరాగ్యానికి హితవు చెప్పి మరల లోనికి తీసికొని రావలెను. (“యతో యతో నిశ్చరతి...” ఈ గ్రంథ పద్ధతి) ఉపాయము

(2) ఆత్మేతరములగు దృశ్యవస్తువులు సత్వరములని తలంచి వానియెడల వైరాగ్యము గలిగియున్నచో ఇక మనసు వానిపై పరుగిడదు. లున్న గీత యందు పోలు పబడినవి.

(3) మనస్సు ఎచటకైనను పోవుచున్నచో, దానిని నిరోధించక, సాక్షిగ చూచుచు, దాని చర్యలను మాత్రము గమనించుచుండవలెను. దాని యిష్టమువచ్చినట్లు చేయుటకు అధికారము (license) ఇచ్చి పదలివేయవలెను. కాని తాను మాత్రము దాని దొంగచేష్టలను కనిపెట్టుచుండవలెను. అట్టి సందర్భములో ఇక మనస్సునకు తాను తలంచిన పిచ్చిపనులు చేయుటకు సాహసముండదు. దొంగను చూచుచుండినచో నాతడుదొంగతనము చేయునా? ఒకవేళ మనస్సుకొంతదూరము

ఇష్టమువచ్చినట్లు పరుగెత్తినను మరల తనచిలిపిచేష్టలను, గంతులను నిలిపివేయును. దృష్టాంతమునకు - ఎవరికైనను కోపము వచ్చినది యనుకొనుడు-ఇదిగో, కోపము వచ్చుచున్నది. అని ఆ కోపరూప మానసిక తరంగము నాతడు చూడగల్గుచో, లేక తెలిసికొనగల్గుచో, ఇక ఆ కోపము వెంటనే చల్లబడి పోవును. మహాత్ములు అట్లు చూడగలరు. కావున కోపాదులు నారికి అదుపులో ఉండును. అజ్ఞాని ఆ కోపతరంగముతో వికలమై పోవును. కావున దానిని జయింపలేడు. మనస్సును మనస్సుచేతనే జయింపవలెను. కాలిన ఇనుమును చల్లని ఇనుముచే కొట్టి వంచుటలేదా? అట్లే మనస్సుయొక్క ఒక భాగము (శుద్ధభాగము) సాక్షిగ భూచుచుండినచో, మఱి యొకభాగము (అశుద్ధభాగము) బయటకు పోయినను, వెంటనే తిరిగి వచ్చును; తనతప్పిదమునకు సిగ్గుపడును. ఈ పద్ధతి సాధనయందు ఒకింత పరిపక్వత పొందినవారు మాత్రము అవలంబించగలరు. ప్రారంభస్థితిలో భగవానుడు తెలివిన పై వెండు పద్ధతులు చాల అనుకూలముగ నుండును.

(4) అంతయు భగవత్స్వరూపముగ (ఆత్మస్వరూపముగ) భావన చేయవలెను. అత్తటి ఇక మనస్సు ఎక్కడికి పోవును? తనకంటె వేఱుగ (లేక దైవముకంటె వేఱుగ) అనుభవించదగిన, భూడదగిన, పోదగిన, కోపింపదగిన వస్తువు మఱియొకటి ఉండినగదా దానిపై పరుగెత్తుటకు ?

విష్ణు పునవిష్ణుడయ్యెను విష్ణుగూడి

విష్ణు వన్నమిదుచుండె విష్ణువునకు

విష్ణువా యేల నవ్వెదు విష్ణుజూచి

విష్ణువేకద యెదియడ విష్ణునముల.*

ఇది సాధనలో చాల పై అంతస్తు. దీనికి తీర్థబుద్ధి, మనోబలము అవసరము. రామదీర్ఘులు మొదలైన నవారిట్టి సాధననే విశేషముగ నాశ్రయించిరి. సన్న్యసింపి యేకాంతముగ సంచరించుచున్న రామదీర్ఘుల నొకరు 'పూర్వాశ్రమములోని మీ ధర్మపత్ని గారు మీకెప్పుడైన జ్ఞాపకమునకు వచ్చుచుందురా?' అని ప్రశ్నించిరి. అందులకాతడు 'ఆమె నొకంటే పేరుగనుండినగదా! ఆ ప్రశ్న ఉడయించుటకు? ఆమెకాదు. సర్వము నాకు ఆత్మస్వరూపమా గనే గోచరించుచున్నద'ని నుడివెను. ఇది చాల గొప్పసాధన.

(5) కేవలాద్వైతస్థితిలో అసలు మనసనునదియే ఉండదు. ఒకే ఆత్మస్వరూపము సర్వత్రవెలయుచుండును. లేక మనస్సు ఒక చోటికి పోవుటయేమి? తనకే ఉనికి లేనపుడు, తాను మఱియొక చోటికి పోవుటగాని, మఱియొక వస్తువును వాంఛించుటగాని యెట్లు సంభవించును? ఇట్టి స్థితికి బాగుగ అభ్యసించినచో మనస్సుయొక్క దుడుకుతనముపోయి క్రమముగ అధిష్ఠానమగు ఆత్మయందు లయించిపోవును.

ఈ ప్రకారముగ అనేక ఉపాయములద్వారా మనస్సును లొంగదీసికొని ఆత్మోన్నతికై అద్వైతానిని వినియోగించుకొని వలెను. తీవ్రసాధనలను జేసి ఈ జన్మయందే ఆత్మసాక్షాత్కారమును చరమలక్ష్యమును బొందుటకై యత్నింపవలెను.

* విష్ణూపరిస్థితో విష్ణుః విష్ణుః భాదతి విష్ణవే

కథం హససి తే విషా సర్వం విష్ణుమయం జగత్.

(రామకృష్ణతోధామృతము)

ఒక వేళ ఈజీవితములో తాను చేయవలసిన పరమార్థకార్యము పూర్తికాకమునుపే అకస్మాత్తుగ మరణించినచో అతనిగతి యేమగును? అనునదిగూడ ఆలోచించదగిన ప్రశ్నయే. ఈ ప్రశ్నను మనకంటె ముందుగ అర్జునుడే అడిగి వేసెను. అర్జునుని యాప్రశ్నకు భగవాను డేమి సమాధాన మొసంగెనో చూతము. ఏలయనిన చాలమంది సాధకులను ఈ ప్రశ్న బాధించుచున్నది. కొంత సాధనజేసి ప్రారబ్ధవశమున మృత్యువాతబడినవారి యొక్క ఆ ఒకింతసాధన వ్యర్థమైపోవునా? లేక రాబోవుజన్మ యందు కలిసివచ్చునా? అతనిస్థితి మరణానంతర మేమగును? ఇత్యాది సంశయములనుదీర్చుచు శ్రీకృష్ణపరమాత్మకరుణాభువై అర్జునున కిట్లు బోధించెను - (ఈ బోధతో ఈ ఆ అ వ అధ్యాయము పూర్తయగును.)

‘ఓ అర్జునా! మంచి చేసినవానికి ఎచటను చెడ్డలేదు. దైవకార్యము ఒకింత ఆచరించినప్పటికిన్ని దానికి తగిన సత్ఫలమునే ఆతడు పొందును. ఎచటగాని, లేక ఏచటనైనగాని, రవ్వంత ధర్మముగాని, రవ్వంత ఆధ్యాత్మిక సాధనగాని చేసినప్పటికిని అది అక్షయముగనే ఉండి భావికాలమున ఉత్తమఫలములను గలుగజేయును. అట్టివారికి దుర్గతికాని, వినాశముకాని ఎన్నటికిని కలుగదు—

‘స హి కల్యాణకృత్కృద్ధుర్గతిం తాత గచ్ఛతి’ (8-40)

ఈప్రకారముగ సాధకుని భవిష్యచ్ఛేయమునుగూర్చి భగవానుడు హామీనిచ్చెను. ఈ జన్మలో సాధన ఎంతవఱకు చేసియుండునో, అక్కడనుండియే ముటుజన్మలో ప్రారంభించును. అంతయేకాని పూర్వపుసాధన నశింపదు. వర్తకుడు తనలెక్కల పుస్తకములో ఒక పేజీ పూర్తికాగానే ఆ పేజీ మొత్తమునుకూడి

ఆ అంకెను మరుసటిరోజుపై న చేర్చును. దానినే 'బ్రౌట్ ఫోర్వర్డ్' [Brought forward (B.F.)] అందురు. అట్లే ఈ జీవితము లోని పుణ్యమును, పాపమును, ధర్మమును, అధర్మమును భగవానుని అకౌంటెంట్ జనరల్ (Accountant General) అగు చిత్రగుప్తుడు కూడి పై చి ఆ యొత్తమును మఱుజన్మ ప్రారంభము ననే ఆయాజీవుల కొసంగి వేయును. వారు ఆయాసంస్కారము లుగో గూడి పుణ్యవంతులుగనో, పాపవంతులుగనో, జ్ఞానులుగనో, అజ్ఞానులుగనో ప్రవర్తించుచుందురు. పూర్వజన్మపుబుద్ధి సంయోగము వారికి అప్పుడులభింపతదనుగుణ్యముగ నాచరించుదురు. పూర్వాభ్యాసముచేత వారు బలాత్కారముగ ఆ యాసంస్కారోచిత కార్యములను గావించుచుందురు. ఇది ప్రకృతి యందలి అప్రతిహతమగు నియమము. భగవద్దాననము. దీనిని వ్యతిరేకముగ ఎచటను జరుగదు. జీవునిసంసారయాత్రయందలి కోట్లకోలది జన్మలలో ఒక్కొక్క జన్మ ఒక్కొక్క పేజీగా మనము భావించవచ్చును. గ్రంథము చదివి పూర్తి అయిన పిదప దాని నెట్లు దూరముగ నుంచుదుమో, అట్లే జీవుడు అనేక జన్మలయం దనుభవమునుబొంది, తుట్టుతుడకు జ్ఞానమును సమస్తాజ్ఞించి ఆ జనన మరణరూప సంసార గ్రంథమును విసిరి పారవేసి పరమశాంతిని (మోక్షమును) బడయుచున్నాడు. ఇందు ఒక్కొక్క జన్మయందలి సంస్కారము మఱుజన్మకు నీజరూపముగ నగుచున్నది. ఆ సంస్కారమే - అది పుణ్యముకాని, పాపముకాని - తిరిగి విజృంభించుచు తదనురూప ఫలములను కలుగజేయుచున్నది.

ఈ జన్మయందు ధ్యానాది భగవత్సంబంధమైన (పారమార్థిక) సాధనలను కొన్నిటిని గావించి అసంపూర్ణ విడిచి

పోయినవాడు, మఱుజన్మలో పవిత్రులగు శ్రీమంతుల గర్భము నందు జన్మించి పుట్టుకతోనే సచ్చీలవంతుడై సదాచార పరాయణుడై మెలగుచుండుచు. 'శుచీనాం శ్రీమతాం' అని రెండు విశేషణములను భగవాను డిచట ప్రయోగించెను. పవిత్ర వంతులు, శ్రీమంతులునగువారి క్షుంబమున నాతడు జన్మించు నని భావము. పవిత్రులైనను బీదవారైనచో భోజనాదులకు ఇబ్బందికలిగి, సాధనలందు ఒకింత కష్ట మనుభవించవచ్చు ననియు లేక కేవలము శ్రీమంతులైనచో భోగవిలాసము లందు సడి చెడిపోవచ్చుననియు ఊహించి సర్వేశ్వరుడు అట్టి సాధకులను 'శుచి, సంసత్తి' రెండును సమకూడియున్న గృహములందే జన్మింపజేయుచున్నాడు. ఇది మధ్య తరగతి సాధకులనుగూర్చి చెప్పిన విషయము. ఉత్తమ తరగతి సాధకులు పుట్టుకతోనే ఏ ధీమంతులగు యోగులయొక్క సంప్రదాయముననే చేరిపోవుదురు. వారొకవేళ గృహస్థుల యిండ్లయందు జనించినప్పటికిని కొంత వయస్సు వచ్చు లోపల ఇంటియందు చెప్పియో, లేక చెప్పకనో ఆశ్రమము లకు, మఠములకు, ఏకాంతప్రదేశములకు పారిపోవుదురు. ఈ ప్రకారముగ చిన్నకాలములోనే యోగుల సాన్నిధ్యశ్రీని అనుభవింపజేయగల ఉత్తమజన్మ ఈ ప్రపంచమున మహా దుర్లభమని, సర్వశ్రేష్ఠమని గీతాచార్యుడు వచించెను—

ఏతద్ధి దుర్లభతరం లోకే జన్మ యదీదృశమ్

(6-42)

అని యాతడు సెలవిచ్చెను. దీనినిబట్టి మనుజుడు పుట్టినపిదప దేనిని అన్వేషించవలెనో, సర్వోత్తమస్థితి యెట్లు చేకూరునో స్పష్టమగుచున్నది. ప్రపంచములో కుక్కజన్మ, నక్కజన్మ, పందిజన్మ, కోతిజన్మ, రాక్షసజన్మ, మానవజన్మ, దేవతాజన్మ—

ఇట్లెన్ని యోజస్సులున్నప్పటికిన్ని, భగవానుడు నానియన్నింటి
లోను యోగియగు మానవునిజన్మనే మహాదుర్లభముగ,
సర్వోత్కృష్టముగ చిత్రించుట చూడ అన్నిస్థానములకంటెను,
పదపులకంటెను యోగిత్వమే, జైవత్వమే, శ్రేష్ఠమగు ఋజు
వగుచున్నది. అట్టి భూతికోట్లలో అగ్రజస్సును బొందిన
మానవుడు దానికై యేల ప్రయత్నంపరాదు. ప్రయత్నించి
జన్మరాహిత్యమును ఏల కలుగజేసినరాను! జీవితమంతయు
చంచలసుఖములకై భ్రష్ట మొనరించుట విజ్ఞులకు పాడికాదు.
ఏది అన్నిలాభములకంటెను గొప్పలాభమో, అన్ని సుఖముల
కంటెను గొప్పసుఖమో, అన్ని స్థానములకంటెను గొప్ప
స్థానమో, అట్టి ఆత్మపదవిని గీతాచార్యుడు తెలిపిన మార్గ
ముంద్యారా చక్క-గ సాధించి, మోక్షసామ్రాజ్యాధీశుడై
జన్మసాఫల్య మొందుట పరమశ్రేయస్కురము. మన మితియే
మన గతిని సైరపఱచును-మన చేతలను మనమే బాధ్యులము-
మన గతులకు మనమే నిగ్మాతలము. ఈనాడు పవ్వనం
పాపము చేసినచో రేపు ఏడ్చును దుఃఖ మనుభవించును-
వచ్చును. ఆ పాపమేమి? భగవంతుని మఱచుటయే పాపము!
ఆత్మను విస్మరించుటయే పాపము. కావున ముముక్షువు జ్ఞాని
తమ హృదయస్థమగు పరమాత్మను ఈ జన్మయందే సాక్షా-
త్కరించుకొనుటకై సర్వశక్తులను వినియోగించి జనన మర-
ణరూపమగు ఈ మహాభయంకర సంసారదుఃఖదావాన్నిని అత్తి-
శ్చానమును శీతలపర్షధారలచే నుపశమింపజేసి నిరతిశయ
బ్రహ్మానంద మనుభవించి ధన్యులయ్యెదనగాక!

ఓం తత్ సత్

ఓం కృష్ణార్పణమస్తు.

7-వ అధ్యాయము విజ్ఞాన యోగము

నేడు భగవద్గీత ద్వితీయపట్కము*నందు అడుగుపెట్టి తోవుచున్నాము. దీనికి భక్తిపట్కముని స్థూలముగా నామ కరణము చేయబడినది. కర్మ, భక్తి, ధ్యానము, జ్ఞానము, మున్నగునవియన్నియు కైవల్యపదప్రాప్తికి అవశ్యకములైన అంగములే. జీవుని చిత్తమును శుద్ధపఱచి, స్వస్వరూపపరిజ్ఞానమునుగలుగజేయుటద్వారా అతనికిశోకరాహిత్యమును, ఆనందప్రాప్తిని కలుగజేయుటయే ఈ యన్ని సాధనలయొక్కయు పరమలక్ష్యము. అట్టి శోకరాహిత్యరూప పరమలక్ష్యమును దిగ్దర్శనము చేయుటకేకాబోలు గీతాప్రబోధము“అశోఛ్యాన్” (శోకింపతగనివారినిగూర్చి) అను పదముతో ప్రారంభమై“మా శుచః” (శోకింపవద్దు) అను పదముతో సమాప్తమై ఇట్టి అశోకశక్తిప్రదాయనియగు భగవద్గీత సంసార దావాసలమున తగుల్కొని త్రివిధతాపములచే దృఢులగుచున్న జనసముదాయమునకు ఎంతయో శాంతిని ఆనందమును చేకూర్చుచున్నది. కన్నీరు కారుచున్నవారిని ఓదార్చుచున్నది. ఆపద్ద్రస్తుని వీపు తట్టి అతని హృదయమున ధైర్యసంచారమును కలుగజేయుచున్నది. నిరాశా నిస్పృహలచే పరివేష్టితుడైనవానికి ఉత్సాహమును జనింపజేయుచున్నది. కాబట్టియే ఎందఱో గీతా

* 7-వ అధ్యాయము మొదలుకొని 12-వ అధ్యాయము వఱకు గల 8 అధ్యాయములను ద్వితీయపట్కమునందురు.

మాత సన్నిధిజేరి అద్భుతమైన హృదయపరిణామమును బడసిన ధన్యులైరి. అగుచునున్నారు. మఱియు అట్టివారు నిత్యపాఠాయణమునందు అద్దానిని వినియోగించి తమ స్మృతిపథమును ఎన్నడును అయ్యది వీడకుండులాగున యత్నించుచున్నారే. ఈ ప్రకారముగ జనులు గీతాశ్రయముచే తమ జన్మలను పునీత మొనర్చుకొని పరమశాంతిని అనుభవించుచున్నారే.

అట్టి పవిత్ర గ్రంథమందలి 7-వ అధ్యాయమునుగూర్చి ఇప్పుడు విచారింపజోవుచున్నాము. ఈ అధ్యాయమునకు విజ్ఞానయోగమనిపేరు. గీతాచార్యుడు జ్ఞానముతో సంతృప్తి నొందలేదు. విజ్ఞానమునుగూడ నుపదేశించెను. విజ్ఞానము అనుభవ సంబంధమైన జ్ఞానము (Practical knowledge). గీతాగ్రంథమును మొదలునుండి తుదివఱకు సాకల్యముగ పఠింపి చూచినచో అనుభవమునకే ఎక్కువ ప్రాధాన్య మొసంగుచు పోయినట్లు స్పష్టముకాగలదు. అనుభవమునకు రాని విద్య వృథా. అందును అధ్యాత్మవిద్య నూటికి 95 వంతులు అనుభవాత్మకమే అయియున్నది. కావున మౌఖిక జ్ఞానముతో పరమార్థత్వమున ఏపాటి విలువయుండునో విజ్ఞు లాహించుకొనవచ్చును.

ఒకానొక మామిడితోటలోనికి ఇరువురు మిత్రులు వెళ్ళిరి. అందొకడు ఒక్కొక్క చెట్టుయొద్దకు వెళ్ళి దాని ఆకులను తెక్కించుచు, కాయలను నరికించుచు పోవుచుండెను. మఱియొకడు ఒక పండును చెట్టునుండి కోసుకొని ఒకమూల కూర్చొని తినుచుండెను. వీరిసప్తరిలో ఎవడు సుఖవంతుడు? చెట్లయొక్క వివరములను (Statistics) గ్రహించువాడే.

పండు ననుభవించువాడా? అట్లే ఆధ్యాత్మిక విషయములను తెలిసికొనుట, చెప్పుట అంత గొప్ప శాదు. అనుభవించుట గొప్ప. వినిన దానిని, తెలిసికొనిన దానిని, చెప్పిన దానిని పెంటనే అనుభవమునకు తెచ్చుకొనుటకై యత్నింపవలెను.

“Man must realise God, feel God, see God, talk to God. That is religion.”

“మానవుడు భగవంతుని సాక్షాత్కరించుకొనవలెను. భగవంతుని అనుభవించవలెను. భగవంతుని చూడవలెను. భగవంతునితో మాట్లాడవలెను. అదియే మతము” - అని వివేకానందులు సెలవిచ్చిరి. మఱియు వాచావేదాంతాలకు “ఆకులు లెక్క పెట్టువారు” (Leaf counters) అను బిరుదునుగూడ వారి సంగియుండిరి. కావున ముముక్షువు జ్ఞాన, విజ్ఞానముల రెండింటిని సముపార్జించవలెను. పట్టణములోనున్న ఒకానొక మిత్రునకు పల్లెటూరునందున్న ఒక వ్యక్తి తన గ్రామమునకు రమ్మని జాబు వ్రాయుచు వచ్చునపుడు 5 శేర్లు మిఠాయి, 2 పట్టువస్త్రములు, 3 నోటుపుస్తకములు, 1 ఫౌంటెన్ పెన్ కొని తీసుకొని రావలసిందిగా తెలిపెననుకొనుడు. అప్పుడా పట్టణములోని మిత్రుడు జాబు చదువుకొని క్రింద పెట్టును. ఇక ఆ జాబుతో పనిలేదు. మిగిలిన పనియంతయు ఆచరణాత్మకమైనదే. అనగా బజారునకు పోవుట, వస్తువులను కొనుట, వానిని ఇంటికి తెచ్చుట మొదలైనవి. కేవలముజాబుమాత్రము నిరంతరము చదువుకొనుచు నుండినచో ఎవరికిని ఏ ప్రయోజనమున్ను ఉండదు. అట్లే ఆధ్యాత్మపరిజ్ఞానమును మహనీయుల వలనగాని, శాస్త్రాదులవలనగాని మున్నుందు తెలిసికొని వెను

వెంటనే దానిని అనుష్ఠించుచు రావలెను. ఇట్టి అనుభవజ్ఞానమునకే భగవానుడు విజ్ఞానమును పేరుపెట్టి, 'జీవులారా! జ్ఞానవిజ్ఞానముల రెండింటిని సముపార్జించవలెనని ఈ అధ్యాయ ప్రారంభములో హితవుచెప్పెను (జ్ఞానం శాంతిం స విజ్ఞానం).

ఈ జ్ఞాన విజ్ఞానములయొక్క విలువ యెట్టిది? వాని మహిమ యేమి? అను ప్రశ్నలకు శ్రీకృష్ణవరమాత్మ యెట్టి ప్రత్యుత్తర మిచ్చెనో చూడుడు! “వానిని తెలిసికొనినచో నీక ప్రపంచములో తెలిసికొనదగినది ఏదియు మిగిలియుండదు. అనగా సర్వము తెలిసికొనబడును” (యజ్ఞత్వానేహభూయో విద్యజ్ఞాతవ్య మవశిష్యతే)-అని నుడిపెను. ప్రపంచములోగల విజ్ఞానమునకు అంతలేదు. ఎన్ని యోశాస్త్రములు, ఎన్ని యో విద్యలు, ఎన్ని యోకళలు కలవు. ఒక్కొక్క దానిని బట్టుకొని దానిలో పూర్ణకుశలత్వమును సంపాదించవలెనని; లేక దాని అంతమును జూడవలెనని, ఈ ఆయువు చాలదు. ఇక అన్ని విద్యల విషయమై కేలుగ చెప్పవలెనా!

అనంతశాస్త్రం బహువేదితవ్యం

స్వల్పశ్చకాలో బహువశ్చవిఘ్నాః

యత్సారభూతం తదుపాసితవ్యం

హంసో యథా క్షీర మివాంబుమిశ్రమ్.

“శాస్త్రము అనంతమైనది. తెలిసికొనదగినది ఎంతయో యున్నది. జీవితకాలము అతి స్వల్పముగా నున్నది. విఘ్నములు లెక్కలేనన్ని వచ్చి పడుచున్నవి. ఇట్టి స్థితిలో జీవుడేమి చేయవలెను? నీళ్ళు కలిసిన పాలనుండి సారమగు పాలనే హంస గ్రహించునట్లు, అన్ని విద్యలయొక్క సారమగు పర

మాతృ నే ఉపాసించవలెను.” పరమాత్మ సంబంధమైన విజ్ఞానమునే గ్రహించవలెను. అట్లు దానిని గ్రహించినచో సమస్త ఇతర విద్యలను గ్రహించినట్లేయగును. ఏలయనగా అన్నిటికిని అయ్యది ఆధారభూతమై కారణమై యొప్పుచున్నది.

యథా సోమ్యైకేన మృత్పిండేన నర్వం మృణ్మయం విజ్ఞాతం స్యాద్వాచరమృణం వికారో నామధేయం మృత్తికేత్యేవ సత్యమ్.

(ఛాందోగ్యోపనిషత్తు)

‘మట్టియొక్క స్వరూపమును బాగుగ తెలిసికొనినచో కుండ అన్నిటిని తెలిసికొనినట్లే యగును. మట్టి సత్యమైనది. కుండలయొక్క నామరూపములు అసత్యములైనవి.’ అని ఛాందోగ్యోపనిషత్తు తెలిపిన చందమున ప్రపంచమున కంతటికిని ఆధారభూతమై, బీజభూతమై, హేతురూపమైనట్టి ఆత్మవస్తువు నెఱిగినచో, ఇతర సమస్త విద్యలను, కళలను, ధర్మములను తెలిసికొనినట్లే యగుచున్నది. ఇక తెలిసికొనదగినది ఒకింతైనను మిగిలి యుండదని గీతాచార్యుడు పలుకుచున్నాడు. ఓహో ! ఎట్టి మహిమ కలది ఈ బ్రహ్మవిద్య !

పూర్వమొకపుడు శివుడు తన యిరువురు కుమారులగు విఘ్నేశ్వర, కుమారస్వాములకు పరుగుపందెము (Running race) ను ఏర్పాటుచేసెనట! ‘ఇరువురు చెరియొకవైపుబయలుదేరి భూప్రదక్షిణము చేసి శివునియొద్దకు రావలెను. ఎవరు ముందు వచ్చెదరో చూతము’ అని శివుడుతలంచి తన తనయులిరువురిని పిలిచెను. వారు, వారి వారి వాహనములగు నెమలి, ఎలుకలతో సిద్ధమైరి. సుముహూర్తమును నిర్ణయించి ఇక బయలుదేరివలసినదిగా ఆదేశించెను. తత్తత కుమారస్వామి తన వాహనముగు మయూరము నధిరోపించి వాయువేగమున

బయల్పడులెను. కాని పఠేన్న శ్వరుడు ఒక్క- అడుగునను ముందుకు పెట్టక గంభీరముగ నిల్చి తలపోయనాగెను. 'అస్మజ్జనకుండు ఈ శివుడు సర్వలోకైకనాథుడు. చరాచర జగత్తులన్నియు ఈతని కృషియందేయున్నవి. కనుక ఈతనికి ప్రవక్షిణము చేసినచో బ్రహ్మాండములన్నింటిని ప్రవక్షిణము చేసిపెట్లెయగునుగదా!' అని నిర్ణయించి వెంటనే భక్తిపూర్వకముగ నాతనికి పదక్షిణముచేసి పితృసమ్మఖమున నట్లే నిలబడెను. చాల సేపటికి కుమారస్వామి భూప్రవక్షిణము పూర్తిచేసికొని రాగా తనకంటెముందే పఠేన్న శ్వరుడచటికి వతెంచుటచూచి సంభ్రమాశ్చర్యములతో మునిగి, తండ్రిని ప్రశ్నింప, జరిగిన సమాచారము పొతడు తెలిపెను. ఈ పౌరాణిక గాథయందు పఠేన్న శ్వరు డవలంబించిన పద్ధతిని విజ్ఞుడగు ముముక్షువు అవలంబించును. తక్కినవారు కుమారస్వామి చేబట్టిన మార్గము ననుసరింతును. అనగా తెలివిగల పాథకుడు గీతాచార్యు డీ యధ్యాయ ప్రారంభమున తెలిపినలాగున పరమాత్మ విజ్ఞాన మొకటి గలిగియున్నచో, ఇక తెలిసికొనదగినది ఏదియు మిగలక అన్నియును తెలిసికొనబడినట్లే యగుచున్నవని గ్రహించి దానినే తన జీవితకాలమున పొందుటకు యత్నించును. తక్కినవారు ఈ సత్యము నెఱుంగక, ఆత్మేతరములగు భౌతిక కార్యములందే, తౌకిక విద్యలయందే కాలమును గడుపుచు బ్రహ్మసూక్తిని బడయక జీవితములను అంతము చేసికొనుచున్నారు. తత్ఫలితముగ పూర్ణశాంతి, ముఖరాహిత్యము బడయజాలకున్నారు. కాబట్టి జీవితకాలములో ఏదిముఖ్యముగ తెలిసికొనవలెను? అను ప్రశ్న బాల్యకాలములోనే ప్రశ్నివాగు

వేసికొని, తదనుగుణముగ ప్రవర్తించవలెను. చెట్టుయొక్క ఒక్కొక్క ఆకునకు నీళ్ళు పోయుటకంటె చెట్టు మొదలునకు నీళ్ళుపోయుట శ్రేయస్కరము. అపుడు అన్ని ఆకులకు నీళ్ళు పోసినట్లే యగుచున్నది.

జ్ఞాతే తు కస్మిన్విదితం జగత్స్వయే

సర్వాత్మకే బ్రహ్మణి పూర్ణరూపే. (శంకరాచార్యులు)

“దేనిని తెలిసికొనినచో ఈ జగత్తంతయు తెలియబడినదియగు చున్నది?” అను ప్రశ్నకు శ్రీ శంకరాచార్యులవారు ‘సర్వ రూపమై, పరిపూర్ణమైనట్టి బ్రహ్మమును తెలిసికొనినచో జగత్తంతయు తెలియబడినది యగుచున్న’దని సమాధానమొసంగిరి. సముద్రములో అన్ని నదులయొక్క తీర్థములు వచ్చి కలియుచున్నవి. కావున సముద్రస్నానముచే సర్వతీర్థనిమజ్జన పుణ్యము లభించగలదను ఉద్దేశ్యముతో శాస్త్రకారులు అసాధపుడు సముద్రస్నానమును ఏర్పఱచిరి. అట్లే పరమాత్మ విజ్ఞానమునందు అన్ని యితర విజ్ఞానములున్ను అంతర్భూతములే అయియున్నందున, దాని యనుభూతిచే సర్వ శాస్త్రానిను భూతియుకలుగుచున్నది. కావున బాల్యకాలమున జనులు తమ పిల్లలయొక్క విద్యాభ్యాసకాలమున బాగుగ యోచించి, జీవితమున కంతటికిని ప్రకాశమును గలుగజేయునదియు, ఉత్తేజమునొసంగునదియు, ఆనందమునొసగుచున్నదియునగు బ్రహ్మ విద్యయొక్క పరిచయమును వారికి కలుగజేయుట భావ్యము.

అయితే బ్రహ్మవిజ్ఞాన మిట్టి మహత్తర ప్రభావము కలిగియున్నది జను లేల అందు ఎక్కువ ప్రవర్తించుటలేదు? ఏదైన గొప్పలాభసాటివస్తువున్నచో ప్రజలెందఱికొఱకై పఱుగు

చిడుదురుకదా! దైవముకొఱకై అట్లేల పనుగెత్తుటలేదు? అది అన్నిటికంటె విలువైనవస్తువుకదా! ఈ ప్రశ్న చాలా ముఖ్యమైనది. భగవాను డీ యధ్యాయమున దానికి సమాధానము వచించెను. అనేక జన్మార్జితమగు పాపము చిత్తమునందు స్పృశవటకు మనుజునకు దైవముయెడల కాని, దైవకార్యముల యెడలకాని, అధ్యాత్మవిద్యయెడల కాని, మోక్షసిద్ధినిసేయు మునగాని, ప్రీతిజనింపదు. ఒకవేళ జనించినను ఎక్కువకాలములు పులువను. వెంటనే జారిపోవును. ఇదియొక ధర్మరహస్యము.

మనుష్యాణాం సహస్రేషు కల్పద్యతతి సిద్ధయే

యతతాపసి నిదానాం కల్పిన్మాం పేత్తి తత్త్వతః (7-3)

‘వేలకొలది మనుష్యులలో మోక్షసిద్ధి (పరమాత్మానుభూతి) కొఱకు ఏ ఒకానొకడో ప్రయత్నించును. అట్లు ప్రయత్నించిన వేలకొలదిమనుష్యులలో ఏ ఒకానొకడో పన్ను (పరమాత్మను) యథార్థముగ శెఱిసికొనగల్గును.’ అని శ్రీకృష్ణభగవానుడు వెల్లడించెను. ఎవరెవరికి పాపబుద్ధి శమించుచుండునో, తమోగుణ రజోగుణములు సశించి సత్త్వగుణ మావిర్భవించుచుండునో, అట్టివారికి దైవముయెడల, హనుత్ములయెడల, బ్రహ్మవిద్యయెడల భక్తి ఉదయించుచుండును. అయితే ఆ పాపబుద్ధియెట్లు శమించును? పాపము సశించు మార్గమిది? సుఖ్యకార్యములచే పాపము సశించును. ఋణ మెట్లుతీలగును? భసనంపాదసచే. గణితశాస్త్రములో ‘-6’ (మైనస్ ఆఱు) అను సంఖ్య ఉన్నదనుకొనుడు. దానిని సశింపజేయవలెననిన ‘+6’ (ప్లస్ ఆఱు) అను సంఖ్యకాని అంతకుమించిన (ప్లస్) సంఖ్య గాని తీసికొనిరావలెను. ఇదియొకటియే ఉపాయము. లేకున్న

ఎన్ని ఇతర ఉపాయములచేతను ఆ 'మైసస్' సంఖ్య సజింపదు. నీటిలో కొద్దిగ ఉప్పుపడి నీరు ఉప్పుగానున్నచో ఆ ఉప్పుదనమును పోగొట్టవలెననిన, ఎక్కువ చక్కెర కాని బెల్లముకాని ఆ నీటిలోవైచిన చాలును. ఆ ఉప్పుదనముపోయి నీరు తీపిగా మారును. అట్లే ఎవరి హృదయమందైన పాపవాసనలు తాంబూలమున్నచో, నారు ప్రయత్నపురస్కముగ పుణ్యకార్యములొనరించవలెను. పాపము పోవుటకు వేఱుదారిలేదు.

యేషాం త్వన్తగతం పాపం జనానాం పుణ్యకర్మణాం

తే ద్వన్త్య మోహనిర్ముక్తా భజన్తే మాం దృఢవ్రతాః. (7-28)

'ఏ జనులయొక్క పాపము పుణ్యకార్యములద్వారా నశించి పోయినదో అట్టి పుణ్యాత్ములు మాత్రమే సుఖదుఃఖాది ద్వంద్వపేతువగు అవివేకమును పోగొట్టుకొని నన్ను (పరమాత్మను) దృఢవ్రతములతో సేవించుచున్నార' అని భగవానుడుపలికెను. ఈ శ్లోకము గీతయందు మహత్తరమగు ప్రాముఖ్యత కలిగియున్నది. ఏలయునగా, ఇచ్చడు జనులలో కొందఱికి "శుష్కవేదాంతము" అంటుకొనుటచే పుణ్యమేమి, నీతియేమి, నిష్ఠయేమి, ఇవియన్నియు చాల క్రింది అంతస్తులు. నిత్యశుద్ధనిరాకారమగు ఆత్మయే మనకు కావలసినది. ఆత్మ పుణ్యపాపములకు అతీతముకదా! ఇక పుణ్యమేల ఆచరించవలెను? - ఇత్యాది ప్రగల్భములు పలుకుచుందురు. అట్టి పండితమృన్మలకు శ్రీకష్టభగవాను డీ శ్లోకముద్వారా చక్కటి గుణపాఠమును నేర్పెను. "ఓ జీవులారా! మీరు పుణ్యకార్యములను విరివిగ జేయుదు. జన్మార్జితపాపజాలమును భస్మీభూతమొనర్చుట కది 'రామబాణ' దివ్యాషధము. పాపము పూర్తిగగాని, లేక

ఒకింతగాని శౌలగనిచే మీకు పరమార్థవిషయము లనుభూతములుకావు. ఒకవేళ పాపము నశింపజేసి మీకు ఆత్మాన్వేషణకై వ్రతము బూనినచో, ఆవ్రతము క్రమక్రమముగ దిగజారి, పృథత్వములేక, భంగమైపోగలదు. పుణ్యాచరణముచే విసవృత్తపాపులైనవారే ఆత్మాన్వేషణమున, లేక భగవదారాధనమున పృథవ్రతత్వమును బడయగలరు. ఈ విషయము ముమ్మాటికిని సత్యము. కావున పుణ్యాకార్యములను ద్వేషింపకుడు. పుణ్యాత్ములను విమర్శింపకుడు" అని యీ శుష్కవేదాంతముకు తీవ్ర హెచ్చరిక (warning) చేసెను.

పాపమును దాటి - పుణ్యమునుజేరి - తద్వారా పుణ్యపాపాతీత జ్ఞానస్థితిని (ఆత్మను) పొందవలెను.

శమోగుణ రజోగుణములనుదాటి - సత్త్వగుణమును జేరి - తద్వారా గుణాతీతస్థితిని జేరవలెను.

ఇదియే మార్గము. ఇంతియేకాని పాపమునుండి అమాంశము ఆత్మను ఎవకును చేరలేదు. ఒకవేళ చేరుటకు పైకి ఎగిరినను తలక్రిందులుగ పడిపోవుదును. ఇంతియే ఫలితము.

జిన్నా నరసహస్రేషు తపోధ్యాన సమాధిః

సదాశాం శీఘ్రపాపానాం కృష్ణేభక్తిః ప్రజాయతే.

“అనేక జన్మలయందు గావించబడిన తపోజవధ్యానాది పుణ్యాకార్యములచే పాపములు నశించినవారికి మాత్రమే ఈ జన్మయందు శ్రీకృష్ణునియందు భక్తి ఉదయించును. తక్కినవారికి కాదు” అని శాస్త్రములు పలుకుచున్నవి. జన్మలయందు పాపరూపదోషము తరతమభేదముతో నుండుటవలననే నూటికి కోటికి ఒకడు ఈమార్గమందు ప్రవేశించుటయు, అట్లు ప్రవేశించిన

వారిలో ఏ ఒకానొకడో భగవంతుని (ఆత్మను) యథార్థముగ తెలిసికొనుటయు సంభవించుచున్నది. టెక్నెట్టు లేనివారిని రైలులో ఎక్కినివ్వరు. ఒకవేళ ఎవరైన ఎక్కినను టెక్నెట్ కలెక్టరు వెంటనేవచ్చి దింపిపేయును. లేక మెడపట్టి బయటకు గెంటివేయును. అట్లే పుణ్యములేనివారిని దేవదూతలు భగవత్సన్నిధ్యమునకు పోనివ్వరు. ఒకవేళ ఎవరైన పోవుటకు యత్నించినను వారిని వెనుకకు (సంసారకూపములోనికి) స్వల్పి వేయుదురు. కొందఱు గృహస్థాశ్రమముననుండువారు ఇంటిలో రచ్చపడలేక అకస్మాత్తుగ ఆశ్రమములకు, మఠములకు పరుగెత్తుకొని వచ్చుచుందురు. వారిలో ఎవరికి పుణ్యబలముండునో అట్టివారు మాత్రమే ఆశ్రమములలో, ఏకాంతస్థలములలో నుండి ధ్యాననిష్ఠ నిరంతరాయముగ నలుపగల్గి యుందురు. తక్కినవారిని అనగా పుణ్యసంపద లేనివారిని మాయ వెనుకకు లాగివైచి మరల సంసారగర్తమున కూలద్రోయును. పరుగు పందెమునందు అందఱును పాల్గొనరు. ఏ కొద్దిమందియో నాల్గొందురు. వారిలోను గమ్యస్థానమునకు ఏ ఒక్కడో, ఇద్దరో చేరగల్గుదురు. తక్కినవారిలో కొందరు చాల వెనుకగా వచ్చుచుందురు. మఱికొందరు దారిలోనే నిలిచిపోవుదురు. అట్లే మోక్షసిద్ధికై ప్రయత్నించువారరుదు. అట్లు ప్రయత్నించువారిలో గమ్యమునుజేరువారు ఇంకను అరుదు. అని పరమాత్మ నుడివిన నాడై అటుపిమ్మట తనస్వరూపమునుగూర్చి వర్ణింపదొడగెను.

ఏలయనిన, భగవంతుని ధ్యానింపవలెననిన భగవత్స్వరూపమెట్టిదో బాగుగ తెలిసియుండవలెను. కావున తాను ఎచట ఏ రూపముతో ఏ ప్రకారముగ వర్తించుచుండునో

భగవానుడిచట తేట తైల్లమొసర్చెను. ప్రపంచములోదృశ్యము, దృక్కు- అను రెండుపదార్థములు కలవు. వానినే ప్రకృతి, పురుషుడు అనియు అందురు. ప్రకృతిజడమైనది, పురుషుడు చైతన్య స్వరూపుడు. 'వికారాంశ్చ గుణాంశ్చైవ నిధి ప్రకృతి సంభవాన్'-అని గీతాచార్యుడు తెలిపినట్లు వికారములన్నియు ప్రకృతికి జేందినవే. పురుషుడు (పరమాత్మ) నిర్వికారుడు, ఆ ప్రకృతియు, 'రెండువిధములనున్నది అసరాప్రకృతి, పరాప్రకృతి-అని. సృష్టి వ్యక్తజీవాయు రాకాశములను పంచభూతములు, మనోబుద్ధ్య హంకారములు-అను ఈ యెనిమిదితో గూడినది అపరాప్రకృతి. జీవరూపమై చిదాభాసస్వరూపమైనది పరాప్రకృతి. ప్రపంచములోని చరాచర ప్రాణికోట్లన్నియు ఈ రెండువిధములగు ప్రకృతిచే కలుగుచున్నవి. ఆ ప్రకృతిద్వయముద్వారా పరమాత్మ జగత్తుయొక్క సృష్టివశయములను గావించుచున్నాడు. ప్రకృతి స్వతః జడమైనది, కావున ఏకార్యమున్ను చేయలేదు. చైతన్యమగు ఆత్మయొక్క సంయోగమువలననే ఈ జగన్నాటక మును అది ఆడుచున్నది. సామాన్యముగ పంచభూతములు అనగా ధూమి, జలము, అగ్ని మొదలై నవి జడములని అందరికిని తెలియును. కాని మనస్సు, బుద్ధి మొదలై నవికూడ జడములని అందరికిని తెలియదు. అవి చైతన్యవంతములని వారు భావించుచుందురు. కాని అది సరి కాదు. అవికూడ జడములే. అవికూడ దృశ్యవదార్థములే. అవియు చపలత్వము, రాకడ, పోకడగలిగియున్నవే. ఈ సత్యమును గీతాచార్యుడిచట బహిర్గత మొసర్చి వేసెను. మనస్సును, బుద్ధినికూడ దృశ్యవస్తువులుగ నాచుట లోనే ఉన్నది సాధకునియొక్క తెలివితంతయు. అట్టి సామర్థ్యము /

సిద్ధించినచో ఇక మోక్షము కరతలామలకమైనట్లే. అజ్ఞానులు మనోబుద్ధ్యాదులతో తాదాత్మ్యమొంది అవి వికారయుక్తములగునపుడు తామే వికారవంతులగుచున్నట్లు ఊహించి సంసారమున బంధింపబడుచున్నారు. జ్ఞానులు అట్లుచేయక, శ్రీకృష్ణ పరమాత్మ యిచట తెలిపినలాగున ఆ మనోబుద్ధ్యాదులను, నాని వికారములను తమకంటె వేరుగ, ప్రకృతిజన్యములుగ గూచుచుందురు. కనుకనే వారు సదా దృక్స్వరూపమగు ఆత్మయందే నిలకడగలవారై సంసారబంధమున తగుల్లొనక యుందురు. ఈ ప్రకారముగ మనస్సు, చిదాభానుడుకూడ ప్రకృతి యందంతర్గతములేకావున అవి ఆత్మకావనియు, అవి దృశ్యవదార్థములేయనియు, కాబట్టి మనస్సుతో తాదాత్మ్యమునొందక మనస్సొక్కీ యగు ఆత్మయందు నిలుకడకలిగియుండవలెననియు, ప్రతిబింబరూపమును చిదాభానునితో ఐక్యమొందక బింబభూతమగు శుద్ధచైతన్యాత్మయందేస్థితిగలిగియుండవలెననియు బోధించునట్టి మహోన్నత సత్యములను భగవాను డీ యధ్యాయ ప్రారంభమున వ్యక్తముజేసి సాధకలోకమునకు గొప్ప ఉపకారమును గలుగజేసెను. ఈ ప్రకారముగ ప్రకృతి జడమైనప్పటికిని ఆ ప్రకృతికి ఆధారభూతుడై, ఆ ప్రకృతియందు సర్వత్ర వ్యాపించి పరమాత్మయే విలసిల్లుచున్నాడు. ఆధారములేనిచో ఆధేయము నిలువదు. (రజ్జుసర్పభ్రాంతియందు) రజ్జువులేనిచో సర్పము నిలువదు. వాస్తవముగ సర్పమునందంతటను రజ్జువే వ్యాపించియున్నది. రాత్రి తినయందు జనించిన స్వప్నములోని పురమందు, జలమందు, భవనములందు, జీవులందు తానేయంతటను వ్యాపించియున్నాడుకదా! అట్లే పరమాత్మ ఈచరాచర

జగత్తులోని సమస్తపదార్థములందును 'సూత్రే మణిగణా షవ' అనునట్లు మణులయందు దారమువలె వ్యాపించియున్నాడు.

దేవుడు అంతట నున్నచో కనిపించుటలేదేమి యని కొందఱుడుగుదురు. పుష్పమాలలోని దారము కనిపించునా? పాలలోని వెన్న కనిపించునా? నువ్వులలోనినూ నె కనిపించునా? కనిపించనంతమాత్రముచేత అవి లేకపోయినవా? అవి ఉన్నవి. కాని ఈనేత్రములకు కనిపించవు. వివేకనేత్రమునకుకనిపించును. చంటిపిల్లవానికి పుష్పమాల చూసినచో పుష్పములు సత్యము, దారము అసత్యము అని చెప్పును. దారము లేనేలేదని వాదించును. స్థూలనేత్రమే అతనికి ప్రమాణాధారము. వివేకనేత్రము అతనికి లోపించినది. పెద్దవారికి అది కలదు. కావున కంటికి కానరాకున్నను దారము కలదనియే వారు చెప్పుదురు. అంతియేకాదు, ఆ పువ్వులన్నిటిని క్రిందపడకుండ పట్టియుంచి, వానికి ఆధారభూతమై యున్నదనియు వదించుదురు. అట్లే ఈ చరాచరజగత్తు అంతటికిని ఆధారభూతమై, ప్రాణప్రదమై యొప్పుచు పరమాత్మ ఎల్లెడలను వ్యాపించియున్నాడు. అతడు లేని వస్తువే లేదు.

భగవంతుని ఆస్తిత్వమును గూర్చి రామతీర్థస్వామి అమెరికాలో ఉపన్యసించుచున్న సందర్భములో, సభామధ్యము నుండి ఒక నాస్తికుడులేచి 'మీరు చెప్పినది యంతయు తప్పు; దేవుడు లేనేలేదు' అని హుంకరించెను. రామతీర్థులు ప్రశాంత చిత్తముతో అతనిని పిలిచి 'అయ్యా, ఆ మీ అభిప్రాయమును బోర్డుపై వ్రాయుడు' అని చెప్పెను. వెంటనే అతడు సీమ కున్నము తీసికొని బోర్డుపై పెద్ద అక్షరములతో "God is

nowhere" (దేవుడు ఎక్కడను లేడు) అని వ్రాసిపెట్టెను. రామతీరులంతట బోధుకడకేగి నీమనున్నముతో ఆవాక్యములో 'now' ప్రక్కన ఒకనిలుపుగిటుపెట్టెను. తత్తు ణమే ఆవాక్యము 'God is now here.' (దేవుడు ఇప్పుడు ఇక్కడే ఉన్నాడు) గా మారిపోయెను. 'అయ్యా, మీరు వ్రాసిన వాక్యము దేవుని అస్తిత్వమునే చక్కగ నిరూపించుచున్నదే' అని రామతీరు లాతనికి చమత్కారముగ హితబోధచేసి పంపివైచెను. అట్లే దైవముయొక్క అస్తిత్వమును ఎవరును నిరాకరించజాలరు. తన ఆత్మను, తన మనస్సొక్కిని యెవరైన లేదనగలరా? ఈ సత్యమునే గీతాచార్యుడు నిరూపించుచు 'మత్తః పరతరం నాన్యత్కించిదస్తి ధనంజయ'. 'ఓఅర్జునా! నేను లేని పదార్థమే ప్రపంచమున లేదు'-అని ఉద్గడించెను.

ఈ పరమసత్యము హృదయమున బాగుగ జీర్ణమైనచో ఇక మనుజుడు ఏపాపమున్ను చేయజాలడు. ఏలయనిన, ఒక్క అణువైనను దైవేతరముగ లేనపుడు దైవదృష్టిలో పడకుండ ఎవడైన ఏ కార్యమైన చేయగలడా? భగవంతుడు మన హృదయముననే దాగి అతి సూక్ష్మములగు సంకల్పములను గూడ వీక్షించుచుండ ఇక బాహ్యకార్యములనుగూర్చి వేటుగ చెప్పవలెనా? కావున దేవుని ఎవరును మోసగింపలేరు. ఒక వేళ మోసగించుటకు యత్నించిరా, వారే మోస పోవుదురు.

ఇటీవల ఒక కాలేజి విద్యార్థి పెద్దపరీక్షలు (Annual examinations) సమీపించినపుడు తాను గణిత శాస్త్రములో చాల పెనుకబడియుండుటవలన ఇకగట్టెక్కుట కష్టమని తలంచి

తన గ్రామములోని దేవాలయమునకుబోయి దేవునకు సమస్కరించి 'మహానుభావా! రేపటిదినము గణితపరీక్ష. నాకు ఆ విద్యతో ప్రావీణ్యములేదు. పరీక్ష తప్పినచో విద్యార్థి సంఘములో నగుబాట్లుపాలగుదును. కావున దయయుంచి అద్దానియందు నన్ను కడతేర్చినచో నీకు పులిహార, చక్కెరపొంగలితో గగ్గని నైవేద్యమును సమర్పించుకొందును. దేవా! పాపీ, పాపీ! అని మొరపెట్టుకొని ఇంటికి వెడలిపోయెను. మరుసటిరోజు పరీక్ష ఏతెంచెను. ప్రశ్నపత్రములు అందజేసి పంచిపెట్టిరి. మన కథానాయకుడగు విద్యార్థికిన్ని యిచ్చిరి. కాని ఏమని చెప్పవచ్చును! అతని ఆనందమునకు మేరయేలేదు. అన్నియు తనకు తెలిసిన లెక్కలే! కావున అత్యానందముతో భగవానునకు లోలోస తన జోహారుల్పించుకొనుచు చకచక ఒక్కగంటలో అన్ని లెక్కలను నిర్దుష్టముగ చేసిపారవై చెను. పరీక్షాకాలము కి గంటలు ఏర్పాటుచేయబడెను. కావున మన విద్యార్థికి ఇంకను రెండుగంటల కాలము మిగిలియేయున్నది. ఊరకనే కూర్చొనుట దేనికనితలంచి అతడు కొన్ని తెల్ల కాగితములను తీసికొని దానిపై మఱుసటిరోజు భగవంతునకు సమర్పించవలసిన నైవేద్యమునకు కావలసిన వస్తువుల జాబితా తయారుచేయ నారంభించెను. పులిహారకు బియ్యము, నూనె, చింతపండు, మిరపకాయలు, పసుపు మున్నగునవియు; చక్కెర పొంగలికి బియ్యము, చక్కెర, పెసరపప్పు, నెయ్యి, జీడిపప్పు, ద్రాక్ష, ఇత్యాదులను ఏ యే పరిమాణములలో కావలెనో, అంతయు వ్రాసిపెట్టెను. ఇంతలో అతనికొక ఆలోచనతట్టెను. భగవంతునకు రుచులెందుకు? విలాసము లెందుకు? కావున

దాక్ష అనవసరం, జీడిపప్పు అంతకంటే అనవసరం, అని తలచి ఆ రెండు పేర్లును, దానికగుభర్తున్న జాబితాలో కొట్టివేసెను. ముఱల కొంతసేపు దీర్ఘాలోచనచేసి చక్కెర సగానికిసగం తగ్గించెను. పిదప గీతయందలి “కట్వామలవణాత్యుష్ణ...” అను శ్లోకము జ్ఞాపకమునకురాగా, దేవునకు పులుపు, కారం ఇష్టముండదని నిశ్చయించి, ఆ యా వస్తువులను తీసివేసెను. ఈ ప్రకారముగ తాను వ్రాసిన వస్తువులన్నిటిని కొట్టివేయుటయో తగ్గించుటయో జరుపుచుండెను. తుట్టతుదకు అతనికొక విచిత్ర మగు ఊహ జనించెను-“అసలు దేవునకు ఈగొడవ అంతయు దేనికి? ఇంత భర్తు ఎందులకు? ‘పత్రం పుష్పం ఫలం తోయం’ అని చెప్పియేయున్నారగుదా, అవి యిచ్చుకుంటే చాలదా?” అని భావించి ఇతఃపూర్వము వ్రాసిన జాబితా మొత్తం కొట్టి పారవేసెను. మరల యోచించి, ‘పత్రపుష్పఫలాదులలోకూడ ఫలము, పుష్పములు, పత్రములు ఈ కాలములో డబ్బు ఇచ్చినగాని దొఱకవు. ఒక్కతోయమే (నీరు) అందుబాటులో ఉన్నది. వొడ్డిలో బావిఉన్నంతవఱకు దానికి దిగులులేదు’ అని తలంచి దేవునకు తోయము (జలము) మాత్రము సమర్పించుటకు తీర్మానించెను. మరల దానినిగూడ రద్దుచేసి ‘సీఘృతోడు సట్టి ఆ ప్రయాసకూడ ఏల? మానసికముగ సీఘృసమర్పించినట్లు భావించిన చాలదా?’ అనుకొనెను. ఇవ్విధమున సతనిమనంబున భావనాపరంపరలు పరుగెత్తుచుండ, పరీక్షాసమయము పూర్తి కాగా, పరీక్షాధికారి ఆ విద్యార్థియొద్దకువచ్చి ‘Answer Papers Please, Quick ! (జవాబు కాగితములు త్వరగా ఇవ్వండి) అని అరచెను. ఆ తొలుబాటులో ఆ విద్యార్థి పులి

హః చక్కెరపొంగలి బొప్పెలు కాగితమును మడతపెట్టి అధికారికి ఇచ్చివేసి, తానువ్రాసిన అసలు లెక్కలకాగితములను మడతపెట్టి ఇంటికి తీసుకొని వెళ్ళెను. ఇంటికి రాగానే తండ్రి 'ఏమిరా లెక్కలు బొగుగ వ్రాసినావా?' అని యడుగ "అద్భుతముగ వ్రాసితిని. భగవంతుడు కరుణించినాడు. అన్నియు తేలిక లెక్కలే వచ్చినవి" అని కుమారుడు బదులుచెప్పెను. ఇంతలో తండ్రి 'ఏదిరా! ప్రశ్నపత్రము చూతము. ఇటు తెమ్ము' అని యడుగ, కుమారుడు తాను తెచ్చిన కాగితములను చూపెను. అవిచూచి తండ్రి సంభ్రమచిత్తుడయ్యెను. 'ఇది యేమిరా, నీవు పరీక్షలో వ్రాసిన లెక్కల కాగితములు (Answer Papers) అధికారికి ఇవ్వక ఇంటికి తెచ్చినావేమి? అయ్యో! ఎంత పొరపాటు చేసితివి?' అని మందలింపగా కుమారుడడిచూచి లోలోన దుఃఖముచే కుమిలిపోవుచు 'నేను దేవుని మోసగించుటకు యత్నించితిని, ఫలితముగ నేనే మోసపోతిని. ఇకమీద ఎన్నడును ఇట్టి మోసకృత్యమును చేయను. దయామయుడు, భక్తవత్సలుడు నాపై కరుణామృతవర్షము కురిపించి, నన్ను గట్టికించినప్పటికిని నేనే చేతులూదానిని జారవిడుచుకొంటిని. ఇట్టి దుర్బుద్ధి ఇకమీదట నాకన్నుడును కలుగకుండుగాక!' అని పరితపించెను.

కావున, భక్తమహాశయలారా! భగవంతుని యనుగ్రహింపకే ఏదియో యొకచోటునమాత్రమే కలదని తలంపక బ్రహ్మాగ్రహమందలి ప్రతి అణువునందును, జీవులయొక్క ప్రతిసంకల్పమునందును ఓతప్రొత్తమై జలయుచుండునని నిశ్చయింపవలయును. నీటియందలి రసము ఆతడే, సూర్యచంద్రులయందలి ప్రకాశము

మాతడే. ఆకాశమందలి శబ్దమాతడే. జీవులయందలి చైతన్య శక్తి ఆతడే. పెయ్యేల సమస్త చరాచర ప్రపంచము ఆతని యందే కల్పించబడియుండుటచే సర్వము భగవన్మయమై యున్నది. ఈ సత్యమును తెలిసికొనినవాడు ధన్యుడు. అట్టి వాడు పాపాచరణమున కెన్నడును ఒడిగట్టక జై పరావ్రుష్ట పాయములనే అన్వేషించుచుండును.

కాని అందరికిని ఇట్టి సద్బుద్ధి యేల కలుగుటలేదు ? శ్రీకృష్ణమూర్తి అందులకు చక్కని సమాధాన మొసంగెను. త్రిగుణాత్మకమగు మాయచే జనులు ఆవరింపబడియుండుటచే, త్రిగుణములకు అతీతముగనున్న భగవంతుని స్వరూపమును వారెఱుంగజాలకున్నారని వచించెను—

త్రివిధగుణమయైర్పావై రేఖః సర్వమిదం జగత్

మోహితం నాభిజానాతి మా మేభ్యః పర మవ్యయమ్. (7-13)

సత్త్వరజస్తమోగుణములను మూడుత్రాళ్ళుచే పెనవేసికొని యుండుటచే ఈ మాయ చాలా దుర్భేద్యముగ నున్నది. దీని ప్రభావమువలననే జనులు జనన మరణాది ఈ సంసారసముద్ర మున దరిగానక ఈమలాడుచున్నారు. ఈ మాయావశముననే మలమాంసములతో గూడిన ఈ శరీరమును జీవుడు తానుగా భావించుచున్నాడు. మఱియు సత్త్వరములగు భోగవిలాసము లందు పరమప్రీతితో రమించుచున్నాడు. క్షణికములగు దృశ్య పదార్థములందు శాశ్వతత్వబుద్ధికలిగి వానివెంట పరుగిడు చున్నాడు. ఉన్న దేవుని లేడనుచున్నాడు. లేని జగత్తును ఉన్న దనుచున్నాడు. తత్ఫలితముగ-కట్టపుల్ల నదీప్రవాహమునబడి

కొట్టుకొనిపోవుచు కొంతసేపు ఒక ఒడ్డునుతెరికి, మరల కొట్టుకొనిపోయి మఱియొక యొడ్డును తాకునట్లు-ఒక జన్మ నాశ్రయించి, అటనుండి మఱియొక జన్మను పొందుచు, ఇట్లు అనాది కాలమునుండి భవదుఃఖ ప్రవాహమున కొట్టుకొని పోవుచున్నాడు. ఈ ప్రకారముగ బలీయమగు మాయయొక్క-ప్రభావముచే మనుజుడు భగవంతుని తెలిసికొనజాలక జనన మరణములకు లోనగుచున్నాడు. అయితే ఇక జీవునియొక్క-గతి యింతియేనా? ఈమాయనుండి తప్పించుకొనుటకు తెలుపు లేదా? ప్రకృతియొక్క గుప్పిటనుండి విడివడుటకు ఉపాయము లేదా? తరతరములు జీవు డిట్లు బాధపడవలసినదేనా? కాదు. తప్పించుకొనుటకు ఉపాయము కలదు. మాయ భయంకరమైనదే, దాటుటకు కష్టసాధ్యమైనదే, కాని అసాధ్యము మాత్రముకాదు. మాయను దాటుటకు చక్కని యుపాయమును భగవానుడు సెలవిచ్చెను-

దైవీ హ్యేషా గుణమయా మమ మాయా దురత్యయా

మామేవ యే ప్రపద్యంతే మాయా మేతాం తరంతి. (7-14)

'నన్ను ఎవరు శరణుజొచ్చుదురో అట్టివారు ఈ మాయనుదాటి 'వేయగలరు' అని శ్రీకృష్ణపరమాత్మ జనులందఱికిని అభయము సంగెను. ఈశ్లోకము సాధకులకు అతిముఖ్యమైనదిగా నున్నది. ఏలయనిన, ప్రతిజీవియు త్రిగుణాత్మకమై, దుఃఖప్రదమైనట్టి ఈ మాయచే నానాబాధలుపడుచు, దానినీడను వదలించుకొనుటకై తబ్బిబ్బులుపడుచున్నాడు. కాని ఏవేవో ప్రయత్నములు చేసినను, అత్యంతిదుఃఖరాహిత్యము పొంది కలుగుటయేలేదు. సర్వదుఃఖనివారణకు, సమూల మాయావినాశమునకు సరియైన

యుపాయమాతనికి గోచరింపక అవస్థపడుచున్నాడు. అట్టి సందర్భమున శ్రీకృష్ణభగవానుడు జీవరాసులపై కరుణగలిగి జననమరణ ప్రపాహమునుండి వానిని తప్పించుటకై, భవసారగమునుదాటించుటకై ఈప్రకారముగ అమూల్యమగు సాధనను వెల్లడించెను. భగవంతుని శరణుబొందుటయే ఆసాధన. సత్యవస్తువును ఆరాధించుటయే ఆ యుపాయము. శ్రీశంకరభగవత్పాదాచార్యులను ఒకానొక శిష్యు డిట్లు ప్రశ్నించెను.

అపార సంసార సముద్రమధ్యే
సమృజ్ఞతో మే శరణం కిమస్తి
గురోక్యపాలో కృపయావదైతత్.

‘కరుణామయుడవగు ఓగురుదేవా! అపారమగు సంసారమహాసముద్రమున మునిగిపోవుచున్న నాకు శరణ్యమేది? దయచేసి వచింపుడు.’ అందులకు గురువద్యుడగు శ్రీ శంకరు లిట్లు సమాధాన మొసంగిరి—

‘విశ్వేశపాదామ్ముజ దీర్ఘనౌకా’

‘లోకేశుడగు భగవానుని పాదపద్మము లను విశాల నావయే అట్టివారికి శరణ్యము.’ కదలుచున్న వానికి కదలనివస్తువే శరణ్యము. అనిత్యమైనవానికి నిత్యవస్తువే శరణ్యము. దేశ కాల క్రియలకు లోబడినవానికి దేశకాలక్రియాతీతుడే శరణ్యము. అట్టివాడు భగవంతు డొకడే. కావున జీవరాసులకు అతనిని ఆశ్రయించుటతప్ప వేఱుమార్గములేదు. దానినే శ్రీకృష్ణమూర్తి ఈ యధ్యాయమున సెలవిచ్చెను. కొన్ని కొన్ని ఉత్సవములు జరుగునపుడు అనేక వినోదవస్తువులు, ఆటవస్తువులు ప్రదర్శింపబడుచుండును. అందులో ‘రంగులరాట్నం’ అను

యంత్రముపిల్లలను విశేషముగ ఆకర్షించుచుండును. కొయ్యతో చేసిన ఏనుగు, ఒంటె, గుఱ్ఱము మొదలైనవి ఇనుపకమ్ములకు బింగింపబడియుండును. పిల్లలు కొంత డబ్బు చెల్లించి వానిపై నక్కికూర్చుండురు. యంత్రము త్రిప్పబడును. వాహనములు, వానిపై గూర్చున్న పిల్లలు అందఱు గిరగిర తిరుగుచుండురు. ఇంతలో ఒక పిల్లవానికి కండ్లు తిరిగినవి యనుకొనుడు; ఆతడేమిచేయును ? ఇనుపకమ్మని వదలివేసినచో క్రిందపడి మరణించును. అట్లే కూర్చున్నచో కండ్లు తిరుగుచున్నవి-అత్తఁకీ యాతడు యంత్రమును త్రిప్పవానిని కేకవేయును. 'ఓయీ, యంత్రమును నిలుపుము' అని యఱచును. ఇది తప్ప వేరొక యుపాయ మాతనికి లేనేలేదు. పిల్లవాని యాక్రందనమును విని యంత్రగాడు దానిని నిలుపును. అట్లే ఈసంసారచక్రమున తగు లొని, కర్మప్రభావముచే ఊర్ధ్వాగోలోకములకు జనుచు, దుఃఖాకులురై యున్న జీవకోటికి శాంతిసుఖములు లభించవలె ననిన, ఆ చక్రమును త్రిప్పుచున్న వైతన్యశక్తిని ఆశ్రయించవలెను. ఆతడే పరమాత్మ; అతనిని శరణుబొందినవాని నీక భవభీతి యుండనే యుండదు. ఎట్లనిన—

కొన్ని గొప్పగొప్ప భవనములందు, బంగళాలలో ద్వారము కడ కావలికాచుకుక్కయుండును. అది వీధిలోతిరుగు సామాన్య శునకమువలె మత్తుగా నుండదు. మహాపౌరుషముతో గూడి యుండును. ఇంటివారుతప్ప క్రొత్తవారెవరువచ్చినను అఱచును. సంకర్షపడినచో కఱచునుగూడ. ఒకపర్యాయ మొక పెద్ద మనిషి ఒకానొక బంగళాయొద్దకురాగా ద్వారముకడనున్న కుక్క అడ్డుపడినది. అది చాల భయంకరముగ నుండెను. అతని

కేమియుతోచలేదు. దాని నెదుర్కొనుటకు తగిన శక్తి సాహసములులేవు. వెంటనే ఆ ఇంటియజమానిని కేకవేసెను. యజమాని లోపలినుండి రాగానే కుక్క తన భీషణాకృతిని వదిలి శాంతిరూపమును ధరించి ఆ క్రొత్తవానిని లోపలికి పోనిచ్చుటయేగాక అతనికి మిత్రుడుగ వ్యవహరించెను. ఈ యానుకూల మెట్టులేర్పడెను? యజమానిని ఆశ్రయించుటవలన. అట్లే మోక్షసాధములలోనికి పోనీయక మాయయను భయంకర శునకము జీవుని యడ్డగించుచున్నది. క్షేత్రములపాలుచేయుచున్నది. అట్టిసమయమున మోక్షాధీశుడగు పరమేశ్వరుని శరణుబొందుటయే జీవులకు ఏకైకమార్గము. ఈ మార్గము నవలంబించియే యెందఱో మహనీయులు పూర్వము తరించియుండిరి. తరించుచున్నారు. తరింపగలరు. ఇట్టిమార్గమునే భగవానుడు గీతయందు ప్రకటించి జనులకు పరమశ్రేయము నొనగూర్చెను.

ఇట్టి శ్రేయోమార్గము నేల అవలంబించరాదు? అనంతానంద మొసంగు పరమేశ్వరుని యేల శరణుబొందరాదు? ఊహిక భోగవిలాసములందు జీవితములను ధారబోయనేల? ఎంతయో పుణ్యమను డబ్బు వెచ్చించి ఈ మానవశరీరమున నొకను జీవుడు కొనియున్నాడు. నొక ఎల్లకాలము చక్కని స్థితిలోనుండునా? ఉండదు. కొంతకాలమునకు చిల్లులుపడును. శైథిల్యమునొందును. అట్లు కాకపూర్వమే సముద్రమును దాటి వేయవలెను. నావ చక్కని స్థితిలో నున్నపుడే నావికుడు జాగరూకుడై దాటవలసిన జలములను దాటివేయునుగదా! అట్లే-

మహతా పుణ్యపణ్యేన క్రితేయం కాయనోస్త్యయా
పారం దుఃఖోదధేర్గస్తుం తరయావన్న భిద్యతే.

మహాత్మర పుణ్యమును ఖరీదు చెల్లించికొనినటువంటి ఈమానవ దేహము శిథిలముకాకపూర్వమే సంసారమహాదుఃఖసాగరమును జీవుడు తరించివేయవలెను. బాల్యము అతిత్వరితముగ జాటిపోయి యశావన మేలేంచుచున్నది. 'ఆహా, యావనవైభవమెంత చక్కగనున్నది?' అని అనుకొనుచుండగనే శరీరము ముడతలుపడ నారంభించుచున్నది. జుట్టు తెల్లబడుచున్నది. పండ్లు ఊడుచున్నవి. చూపు తగ్గుచున్నది. వ్యాధులు బాధించుచున్నవి. క్రమముగ వార్ధక్యము జొరబడి తాను ముందు బోవుచు 'ఓయీ! మృత్యువా! ఇకనీవు వెనుకరావచ్చును' అని అంతకుని ఆహ్వానించుచున్నది. ఈ విషయములన్నిటిని గరుడ పురాణము ఎంత చక్కగ వర్ణించి చెప్పినదో చూడుడు-

జరా దర్శితపన్థానం ప్రచణ్డవ్యాధిసైవితం

మృత్యుకత్రురదిహోఽసి త్రాతారం కిం న పశ్యసి. (గరుడపురాణము)

'వార్ధక్యము దారిచూపుచుండ, భయంకరరోగములను సైనికులతో గూడి మృత్యువను శత్రువు నీమీదికి దండెత్తివచ్చుచున్నాడు. రక్షించునానికొఱకు ఏల ప్రయత్నించుటలేదు?' అని ఈ శ్లోకార్థము. శరీరము బుద్బుదము (బుడగ) వంటిది. అది దీర్ఘకాలము ఉండనేరదు. ఉండిన కొద్దికాలముకూడ ఎన్ని యోమరమృత్యులు చేసిననే ఒకదారికి వచ్చుచుండును. ఒకరోగము పోయిన ఇంకొకరోగము తగుల్కొనుచుండును. వాటికి 'మందులు, మాకులు' వేయుటలోనే పుణ్యకాలము యావత్తు గడచిపోవుచున్నది. పోనిండు, సాంసారిక స్థితిగతులు చూతమా, అవికూడ అంతచక్కగనే యుంటున్నవి. క్షులుంబములో ఒకరి పొత్తు ఒకరికి గిట్టక ఎన్ని యో కలహములు, చర్చలు, రగడలు

చెలరేగుదున్నవి. కాబట్టి అశాంతకరమగు ఈ వాతావరణములో పడియున్న జీవుడు శాంతికి మార్గమును అతిశీఘ్రముగ వెతకవలసియున్నది. భావికాలశ్రేయస్సునుగూర్చి యోచించవలసియున్నది. పర్తమానకాలమునుమాత్రము చూచునది సశువు. భూతభవిష్యత్తులనుగూడ చూచువాడు మూసవుడు. ఎన్ని యోజనములు ఇప్పటికి గడచినవి. ఎన్ని యోజనములు రానున్నవి. ఈ అనంతజీవితము ఒక పెద్దగొలుసువలెనున్నది. ఒక్కొక్కజన్మ ఒక్కొక్కరింగువంటిది. గొలుసులోని రింగునకు ఈ ప్రక్కన ఆ ప్రక్కన గూడ అనేక రింగులున్నట్లు ఈ జన్మకు వెనుక ముందు అనేక జన్మలున్నవి. అయితే వెనుకటి జన్మలు దాటిపోయినవి. కనుక వానిని మనమేమియు జేయజాలము. రానున్న జన్మలు మాత్రము ఇప్పుడు మనచేతిలో నున్నవి. వానిని అంత మొనర్చుటకు తగిన శక్తి సామర్థ్యములు మానవునకు కలవు. శమదమాది సాధనసంపత్తిని అలవటచుకొని వైరాగ్యము, భక్తి మున్నగుదైవగుణములను పెంపొందించుకొని క్రమముగ జ్ఞానాన్నినిరగుల్కొల్పినచో కర్మకట్టెలన్నియుదగ్ధములుకాగా, ఇక భవిష్యజన్మలకు పూర్ణావిరామము(Fullstop) ఏర్పడి జన్మ రాహిత్యము సిద్ధించగలదు. కావున శరీరము ఆరోగ్యముగ నున్నపుడే, వార్ధక్యము రాకమునుజే, ఇంద్రియముల శక్తి క్షీణించక పూర్వమే, ఆయుస్సు క్షయించక ముందే తన శ్రేయస్సును గురించి తాను యోచించవలెను. అట్లుకాక, ఇంకను చాల సమయమున్నదిలే, రిక్తైరు అయినపిదప దేవుని విషయము ఆలోచించెదములే, ఇప్పుడేమి తొందర ? అని అనుకొని భగవ

ద్విషయమును వాయిదావేయుటకై యత్నించువారిపరిస్థితి కథలోని పల్లెటూరివాని పరిస్థితివలె అతిదారుణమైయుండును.

ఒకానొక గ్రామములో నొక అర్ధరాత్రి సమయమున గుడిసెలకు నివ్వంటుకొని భగభగమండిపోవుచుండెను. గ్రామస్థులందఱున్న నిద్రలేచి వారివారి సామానులన్నియు బయటకు లాగి ఆపిదప ఏమిచేయవలెనో తోచక అందఱు ఒక రచ్చబండపై జేరి కర్తవ్యమును ఆలోచింపదొడగిరి. గ్రామశాసనసభ యొక్క ఆత్యవసరసమావేశమది. అందొకడులేచి 'మహాజనులారా! ఇది తామసించుటకు సమయముకాదు. వెంటనేఇంటికి ఒక్కొక్కరుచొప్పునవెళ్ళి తాటాకులు పెరికివేసి నివ్వును ఆర్పవలెను' అను అభిప్రాయమొనంగెను. మఱియొకడు తక్షణమే లేచి 'గౌరవసభ్యుని అభిప్రాయముతో నేనేకీభవించను. ఏలయనగా, ఆకార్యమువలన నివ్వు పూర్తిగా శమించదు. కావున సమీపముననే చట్టణము కలదు. ఎవరైనను అచటికి పరుగెత్తి వెళ్ళి నివ్వుచల్లార్చు యంత్రము (Fire Engine) ను తీసికొని వచ్చినచో ఒక్కనిముషముతో అది నివ్వంతయును చల్లార్చి వేయగలదు; అని చెప్పి కూర్చుండెను. ఈప్రకారముగ ఒక్కొక్కరు వారివారికి తోచిన అమూల్యభావములను, సలహాలను చెప్పుచుండగా అత్తజీ సభామధ్యమునుండి ఒక పెద్దమనిషి లేచి 'అయ్యా! ఈమాటలన్నియు కట్టిపెట్టండి. మీ రిచ్చిన సలహాలలో ఒకటియు సందర్భోచితముగ లేదు. నేనెంతయో ఆలోచించి చక్కని యుపాయమును చెప్పుచున్నాను. తానిని విని ఆచరణలోపెట్టితిరా, గ్రామమును అగ్నికి ఆహుతికాకుండ కష్టించగలరు. లేకున్న మొత్తము పరశురామవ్రతి కాకుండ

మానడు. నేను చెప్పబోవు ఉపాయ మేమనగా, గ్రామసు
లందఱున్న వారివారి పలుగులు పాఠాలు తెచ్చి సమీపమునే
ఒక బావి త్రవ్వినచో కావలసినన్ని నీళ్ళు తొరకును. ఆ నీటిచే
ఎంతటి అగ్నినైనను సులభముగ ఆర్పివేయవచ్చును. కావున
కర్తవ్యమునకు గడంగుడు' అని ఆనతిచ్చెను. అదివినిఅందఱును
పక్కుననవ్విరి. అట్లే నవద్వారములతో గూడిన ఈదేహమును
పంజరమున ప్రాణమును పక్షి ఏక్షణములోనైనను ఎగిరిపోవు
టకు సిద్ధముగనున్న ఈసమయమున, వ్యాధులు, విఘ్నములు,
వియోగములు, అశాంతికర పరిస్థితులు తండ్రిపతండ్లములుగ
విచ్చి మీదపడుచుండ, మీనమేషములు లెక్కపెట్టుచు, కడ
తేరు మార్గమునుగూర్చి ఆలోచించుక 'దైవధ్యానమునకు
ఇంకను చాల సమయమున్నదిలే' అని తామసించు జనుల
యొక్క యోచన బావిత్రవ్య ఘనునియొక్క యోచనవలెనే
యుండును. కనుకనే భర్తృతారి—

'సందీప్తే భవనే తు కూపఖననం ప్రత్యుద్యమః కీదృశః'

అని గంభీరముగ ప్రశ్నించి, అట్టిదీర్ఘనూత్రులను పరిహసించెను.
పై నడెల్పిన కూపసాదృశ్యమునే యాతడు తన యావాక్యముల
ద్వారా వ్యక్తముచేసెను. కావున విజ్ఞుడగువాడు బాగుగ
యోచించి అమూల్యమగు ఈమానవజీవితమునుభోగములందు
గాక యోగమునందేవినియోగింపవలెను. ఆత్మజ్ఞానమును శ్రీఘ
ముగ సంపాదించి జన్మసాఫల్యము బొందవలెను. భగవంతుని
పాదపద్మములను ఆశ్రయించి భవరోగమును బాపుకొనవలెను.

అది స్త్యూతాపో భగవాన్నిరంజనో

విశ్వంభరో జ్యోతిమయః పరాత్మా

స భావితో యేన హృది క్షణేన

ప్రతాపగతం తస్య సరస్య జీవనమ్,

(శుకుడు)

‘అతినూత్నరూపుడును, నిర్మలుడును, విశ్వాధారుడును, ప్రకాశ స్వరూపుడునగు పరమాత్మను ఎవరు తనహృదయమందు ఒక్క యాకాలమైనను ధ్యానింపరో, అట్టివాని జీవితము వ్యర్థమ’ని శ్రీశుకులవారు రంభకు హితవు చెప్పిరి. ప్రాపంచిక భోగవిలాసము లందును, శృంగారకృత్యములందును, శామవికారములందును నిమగ్నుడుగాని మనుజునిజీవితము నిరర్థకమని రంభ పలుకగా, ఆమెవాక్యములను ధిక్కరించి శుకుడు పై విధముగా తన యభిప్రాయమును వెలిబుచ్చెను. శుకుని వాక్యములు పరమ సత్యములు. రంభ పలుకులు అజ్ఞానిభావమునే ప్రతిబింబింపజేయుచున్నవి. శుకుని పలుకులు శాస్త్రసమ్మతములై జ్ఞానియొక్క భావమునే ప్రతిబింబింపజేయుచున్నవి. అజ్ఞాని మాయకు లోబడియున్నాడు. కావున దృశ్యపదార్థములనే సత్యమనినమ్మి విషయానందమునే తన జీవిత లక్ష్యముగ నొనర్చుకొనుచున్నాడు. బాగుగ విచారించి చూచినచో, ఆ విషయము లందలి సుఖము కేవలము మనఃకల్పితముగనే తేలుచున్నది. “రోగశాంతికరకృత్యము భోగమనంగ జెల్లునే” యని భర్తృహరి ప్రశ్నించుట చాల సమంజసముగ నున్నది. అనగా భోగము వాస్తవముగ భోగముకాదు; అది రోగమును శమింపజేయుటకు గావించుకార్యము మాత్రమే అని యాతడు వదించెను. ఎట్లనిన, ‘దప్పిక’ అను రోగము వచ్చినపుడు చల్లటి పానీయములు, సోడా, లైమ్ జ్యూస్, క్రమ్-ఇత్కొని పదార్థములను త్రాగి ఆరోగమును తొలగించుకొనుచున్నాడు. అట్టిచో

ఆ పదార్థములు జౌషధములే యగునుగాని భోగ్యవస్తువు లెట్లు గును? అదేవిధముగ 'ఆకలి' అను రోగము తగుల్కొను నపుడు అన్నము, కూరలు, పిండివంటలు మున్నగు వస్తువులను సేవించి ఆ రోగమును తొలగించుకొనుచున్నాడు. కావున అన్నము, ఫలహారములు మున్నగునవి మందులే యగును. అట్లే కామాగ్నియగు జ్వరము రగుల్కొనినపుడు శృంగారచేష్టలను జౌషధమును సేవించి దానిని శమింపజేసికొనుచున్నాడు. కాబట్టి మనుజుడు తాను గొప్పగ తలంచునట్టి ఆయా భోగములన్నియు రోగనివారణ కృత్యములే యగుచున్నవి.

ప్రతికారో వ్యాధేస్సుఖమితి విపర్యయస్యతి జనః

అట్టి వ్యాధి ప్రతికార చర్యనే సుఖమని తలంచి మానవుడు భ్రమించుచున్నాడు. వాస్తవముగ అది సుఖముకాదు. సుఖాభాసమే. సుఖము భగవంతుని పాదపద్మములను సేవించుట యందే కలదు. హృదయమందు బెలుగొందుచున్న పరమాత్మను భజించుటయందేకలదు. 'సుఖమక్షయమశ్నుతే' అని భగవానుడు తెలిపినట్లు అట్టి పరమాత్మను ఆశ్రయించినవారు అక్షయసుఖమును పొందుచున్నారు. కనుకనే శ్రీకృష్ణమూర్తి గీతయందు సమయము దొరికినపుడెల్లా 'మయ్యాస క్తమనాః'-నాయందే అసక్తిగల మనస్సుకలవాడవై యుండుము; 'మదాశ్రయః'-నన్నీ ఆశ్రయింపుము; మామేవ యే ప్రపద్యస్తే మాయామేతాం తరన్తితే'-నన్ను ఎవరు శరణుబొందుదురో వారే మాయను దాటగలరు-ఈ ప్రకారముగ మరల మరల నొక్కి చెప్పుటకు కారణము. కాబట్టి తుచ్ఛవిషయములపైకి

మనస్సును పోనీయక అరికట్టి-శాశ్వతమగు ఆత్మవైపునకు అడ్డొని నిమిషములను. శివాలయములలో నందికేశ్వరుడు, విష్ణాలయములలో గరుత్మంతుడు, రామాలయములలో హనుమంతుడు ఏ ప్రకారముగ ఆసీనులై యుందురో మీరు చూచియు యుందురు. వారి ముఖములు భగవంతునకు నేరుగో నుండును (Directly opposite). వారు కొంచెము కూడ వంకరగా కూర్చొనరు. అసలు దృశ్యవిముఖత్వము, దైవముముఖత్వము వారి వైఖరిలో దృగ్గోచరమగుచుండును. వారి ముఖపద్మముల యందు భక్తిప్రసత్తులు, వినయవిధేయతలు, ఆధ్యాత్మిక తన్మయత్వము ఉట్టిపడుచుండును. ఆ విధముగ వారు కూర్చుండి సర్వజనులకును ఈ ప్రకారమగు చక్కటి బోధ యొనర్చుచున్నారు. 'ఓ జీవులారా! సత్యవస్తువు నాశ్రయింపుడు. తుణికి జీవితమును ఇంద్రియార్థముల ననుభవించుటయందే వ్యర్థము చేయక, శాశ్వత సచ్చిదానంద సరబ్రహ్మము నవగోకించుట యందు వినియోగించి ధన్యులుకండు. ఎండమావులు కొఱకై పరుగెత్తుడు. ఊర్ధ్వదృష్టి కలిగి యుండుడు. దైవదృష్టి వలంబింపుడు' అని వారు ప్రబోధించుచున్నారు.

There is but one the free, the knower, Self
Without a name without a form or stain
In Him is Maya dreaming all this dream
The witness, He appears as Nature, Soul
Know Thou art That, Sannyasin bold
Say 'Om Tat Sat Om'

ఉండునది యెల్ల దానయై యొక్కటందు

అతడే జ్ఞాతముక్తుడు అత్మ యతడె

అతనిలో నొక్కమాయ దానలరుచుండు
కలల నెన్నియొ యద్దియె గనుచునుండు
కాని ఆ యాత్మ సాక్షియై కాంచుచుండు
అదియెనీవ ను సత్యంబు మది నెఱింగి
యెత్తిపాడుము : కంఠము ఎత్తిపాడు :
యతివరా : ధీర : ఓం తత్సదనుచు పాడు :

అని వివేకానందులు యతిగీతమున బాడినట్లు 'ఉన్నది ఒకే
వస్తువు', మాయాప్రభావమున అదియే నానావిధజగజ్జాలరూప
మున ప్రకల్పితమై కానవచ్చుచున్నది. అట్టి (ఏకమేవాద్వితీయం)
బ్రహ్మమును ఆశ్రయించువారు, ధ్యానించువారు జీవితమున
కృతార్థతను బడయగలరు. స్వల్పవస్తువుల నాశించువారు,
స్వల్పసుఖములను వెన్నంటువారు తుదకు పశ్చాత్తాపపడ
వలసి వచ్చును.

**"Aim at a lion and miss it rather than hunt
a jackal and catch it."**

'గురితప్పినను సింహమునేకొట్టుము కాని, నక్కనువేటాడి పట్టు
కొనవలదు' అను సామెత ఆంగ్లభాషయందు కలదు. అట్లే
చంచలసుఖములయందు జీవితమును ధారబోయక, నిరతిశ
యాత్మానందమునే గ్రోలుటకు యత్నించవలెను. "ఓ దేవా!
'అసతోమా సద్దమయ' - అసద్వస్తువునుండి సద్వస్తువునకు
గొనిపోమ్ము. 'తమసోమా జ్యోతిర్గమయ' - అజ్ఞానమునుండి
జ్ఞానములోనికి తీసికొనిపోమ్ము. 'మృత్యోర్మామమృతంగ
మయ' - మృత్యువునుండి అమృతత్వస్థితిని సొందింపజేయుము"
అని భగవానుని ప్రార్థించవలెను. ఇట్టి భగవదాశ్రయముచే

అచిర కాలముతోనే జీవుడు పరమశాంతిని, జీవన్ముక్తిని నిచ్చుక బడయగలడు.

ఈ ప్రకారముగ భగవంతుని ఆశ్రయించి సేవించుచున్న నాలుగు తేరఁగులుగ నుండురు. కొంగలు వీడ్చిన బాధకలిగినప్పుడు, రోగము సంభవించినప్పుడు, ప్రమాదము వాటిల్లినప్పుడు మాత్రము భగవంతుని కేక వేయుదురు. స్రావించుచుండురు. ఏడుకొండలవానికి మొక్కుకొందురు. ఇదిహలో జ్ఞాపకమునకురాని దేవుడు ఆనమయమున మాత్రము వారికి చక్కగ జ్ఞాపకమునకు వచ్చును. అనేక ఇతర ప్రాపంచిక ఉపాయములు ద్వారా ఆబాధలను నివారించుటకు వారు మొమ్మొట్ట ప్రయత్నించుదురు. కాని విఫలమైనప్పుడు ఇక విధిలేక సర్వశక్తిమంతుడగు భగవానుని శరణు వేడెదరు. 'నీవేతప్ప ఇతరసంభలు'గా నని అప్పుడుకీర్తింప మొదలుపెట్టుదురు. ప్రాపంచికశక్తులకంటె, భౌతిక వస్తుసముదాయముకంటె మిన్నగ దైవశక్తి ఒకటి కంటె దని వారపుడు గ్రహించి అర్థమి నాశ్రయించుదురు. ఎందుకంటే నాస్తికులు, దేవునిమాట వినగనే పెదవి నిలుచువాని గూడ భయంకర విపత్సముదాయము నెత్తినవచ్చిపడునపుడు ఉక్కిరిచిక్కిరి అయి 'కరుణింపుముతండ్రీ!' అని కేక వేసి అస్త్రములుగ మారిపోవుచున్నారు. దీనినిబట్టి కష్టములుకూడ ఒకవిధముగ మానవునకు తారతోపాయముగ పరిణమించుచున్నవి. భగవత్సాన్నిధ్యమునకు గొనిపోవుటకు ఉపకరణములుగ పరిణమించుచున్నవి. అందులకే కాబోలు కుంతీదేవి, శ్రీకృష్ణమూర్తి ఏదైన పరము కోరుకొమ్మని యడిగినప్పుడు—

వివదన్వస్తు నః శశ్వత్తత్ర తత్ర జగద్గురో

భవతో దర్శనం యత్యాదపునర్వచదర్శనమ్. (భాగవతము)

‘తండ్రీ! జగద్గురూ ! నాకు ఎల్లప్పుడు ఆపత్తులు కలుగునట్లు వరమిమ్ము. ఏలయనగా, ఎద్దానిచే జపుడు మరల సంసార బంధమున తగుల్కొనడో, అట్టి నీయొక్క దర్శనము వాని ద్వారా నాకు లభించగలదు. (సుఖములందు నీ వెపుడైన మీయొద్దకు వచ్చినావా ! దుఃఖములందు మేము నిన్ను పిలుచుటయు, నీవు మాకడకు వచ్చుటయు సంభవించుచున్నది కదా!)’- అని వేడుకొనుట తటస్థించినది. కండ్లు మూసికొనియున్నవానికి విపత్పరంపర వచ్చి కండ్లు తెరిచునట్లు చేయుచున్నది. అయితే అట్టి ఘోరదుఃఖములందు గూడ సర్వేశ్వరుని మాట యెత్తని మందమత్తులు, ఘనీభవించిన తమోమూర్తులు కొందఱుండవచ్చును. కాని అట్టివారితో మనకిచట పనిలేదు. ఏదియో యొక విధముగ దైవమును సంస్మరించు పుణ్యశీలురనుగూర్చియే మన మిపుడు విచారించుచున్నాము. ఈ మొదటి తరగతివారిని, అనగా విపత్తులలో భగవంతుని స్మరించి సేవించువారిని ‘ఆర్త’ భక్తులని గీత పేర్కొనినది.

ఇక రెండవ తరగతివారు ‘జిజ్ఞాసువులు’- దేవుని తెలిసికొనవలెనను కుతూహలము కలవారు. భగవంతు డెచట నున్నాడు? ఏరూపముననున్నాడు? ఏమిచేయుచున్నాడు? అతని స్వభావమెట్టిది? -మున్నగు సంశయములు కలవారై తత్సంశయ నివారణకై పెద్దల నాశ్రయించువారు, శాస్త్రముల సధ్యయనము చేయువారు ఈ జిజ్ఞాసభక్తులలో చేరుదురు. వీరున్ను ఏదియో నెఱుమని పరమాత్ముని సేవించుదురు. కావున పుణ్య

త్ములే యగుదురు. మూఱపతరగతివారు 'అర్థాంగులు' - అనగా ధనముకొఱకు, విశ్వర్యముకొఱకు, సంపదలకొఱకు దేవుని భజించువారు. 'భగవంతుని కృపయున్నచో మనకు గొప్ప లాభమువచ్చును, వ్యాపారము జోరుగాజరుగును, సంతానము కలుగును, పరీక్ష ప్యాసుకావచ్చును, పెద్ద ఉద్యోగము దొరుకును.' అని తలంచి వారు ఆ యా భౌతిక పదార్థాపేక్షలచే ప్రేరితులై దేవుని పూజించుదురు. సత్యనారాయణవ్రతములు చేయుదురు. తీర్థయాత్రలు సలుపుదురు. అశ్వత్థాదివృక్షములకు ప్రదక్షిణములు చేయుదురు. నాగేంద్రునకు పొంగఘృపెట్టుదురు. తిరుపతి నేంకటేశ్వరునకు ముడుపులు చెల్లించుకొందురు. ఏదియోరూపమున పరమాత్మను సేవించుచుండును. కావున వీరున్న భక్తులక్రిందనే జమకట్టబడిరి శ్రీకృష్ణునిచే.

ఇక నాల్గవతరగతివారు జ్ఞానులు. తస్మిన్సముద్గరికంతు వీరు విలక్షణమైన స్వభావము కలవారు. మొదటి ముప్పైరు ఏదియో యొక కోరికతో భగవంతుని అర్పించువారు. పొంగ సకాములు. వీరో నిష్కాములు. వీరికి (జ్ఞానులగు) ఏకోరికయు ఉండదు. అన్ని కోరికలను దాటినవారు. భగవంతుని ఏలా భజించుచున్నారని యెవరైన వారిని అడిగినచో, అట్లు భజించుట మాధర్మము. మాకు దానిలో ఆనందమున్నది. అందుచే భజించుచున్నామని మాత్రము చెప్పుదురు. ప్రహ్లాదుని విష్ణు భగవానుడు పరము కోరుకొనుమని యడిగినపుడు—

'అహం త్వకామః త్వద్భక్తః త్వం స్వామీ అనపాశ్రయః'

'నాకు ఏకోరికయులేదు, నేను నీభక్తుడను, నీవు నాప్రభువు, అంతమాత్రమేచాలును' అని బదులు చెప్పెను, మహానుభావుడు

కనుక. ఇది జ్ఞానియొక్క లక్షణము. ధ్రువుడు ప్రారంభములో కామ్యబుద్ధితోనే భగవంతునిగూర్చి తపస్సుజేసి, నీరా దైవము ప్రత్యక్షమై వరము కోరుకొనుమని యడిగినపుడు భగవత్సాన్నిధ్య మహిమచే హృదయసంస్కారము కలుగగా-

‘స్వామిన్ కృతార్థోఽస్మి వరం నయాచే’

‘మహాప్రభూ! తమ దర్శనముచే కృతార్థుడనయితిని! ఇంతియే చాలు. ఇక ఏ వరమున్ను నాకక్కఱలేదు’ అని వచించెను. ఇవిధముగ సకామబుద్ధితో ధ్యానించువారున్న కాలక్రమమున హృదయమున మార్పు జనింప నిష్కామబుద్ధికలవారై కోరికలన్నిటిని తొలగించి దైవప్రాప్తియే చరమలక్ష్యముగ గలిగి యుందురు. అనగా మొదటి ముగ్గురు భక్తులున్న (ఆర్తుడు, జిజ్ఞాసువు, అర్థార్థి) సాధన పరివక్ష్యతచే తుట్టతుడకు నాల్గవ భక్తుడుగా (జ్ఞానిగా) మారిపోవుదురు. అట్టి ‘జ్ఞాని’ స్థితియే సర్వోన్నతమైనది.

‘సర్వం కర్మాఖిలం ప్రార్థ జ్ఞానే పరిసమాప్యతే’

‘సమస్తసాధనలు’ కర్మలు, జపములు, తపములు - తునకు జ్ఞానమునందే పర్యవసించును. జ్ఞానోత్పత్తిని కలుగజేసి అవి విరామమును బొందును’ - అని శ్రీకృష్ణమూర్తి జ్ఞానము యొక్క ఉత్కర్షణను చాచెను. ఇంతియేకాదు. ‘జ్ఞానీత్వా తైవ మే మతమ్’ - ‘జ్ఞానియు నేనును ఒకటే - మాయురు పురికిని భేదములేదు’ అను మహోన్నత సత్యమును బెల్లడించెను. ఒహో! జ్ఞానియొక్క మహిమ యెట్టిది? సాక్షాత్ భగవంతుడే యత డగుచున్నాడు!

‘బ్రహ్మవిద్రుప్తహృదయ భవతి’

‘బ్రహ్మమును తెలిసికొనువాడు బ్రహ్మమేయగుచున్నాడు’ అను ఉపనిషద్వాక్య మీసత్యమునే చాటుచున్నది. జ్ఞానియగువాడు పంచకోశములను చక్కగ విచారణచేసి వాటికి సాక్షిగనున్న ప్రత్యగాత్మను సాక్షాత్కరించుకొనును. దృశ్యసముదాయమున కంతటికిని తాను విలక్షణుడని, కేవలము దృశ్యస్వరూపుడని అనుభూతమొనర్చుకొనును. ‘అహం బ్రహ్మస్మి’ ‘తత్త్వమసి’ మున్నగు మహావాక్యములను బాగుగ మననముచేసి, నిది ధ్యానసము గావించుకొని, తాను బ్రహ్మస్వరూపముకంటె నన్యముకాదను సత్యమును ప్రత్యక్షముగ నవగతముచేసికొనును. ఇక్కారణమున జ్ఞానికి, పరమాత్మకు అవినాభావ సంబంధ మేర్పడుచున్నది. ఇరువురును ఒకే పస్తువుగ ప్రకాశింపదాడఁగుదురు. నది సముద్రమునందుజేరి తన నదీరూపమును వదిలి సముద్రరూపమే యగునట్లును, కీటము భ్రమరమును ధ్యానించి భ్రమరరూపమే యగునట్లును, జ్ఞాని తత్త్వవిచారణ చేసిచేసి, భగవంతుని భజించి భజించి తుదకు భగవద్రూపమే యగుచున్నాడు. కాబట్టి పైన చెప్పిన నలుగురు భక్తులలో జ్ఞాని సర్వోత్తమస్థాన ములంకరించుచున్నాడు.

‘ఉదాసస్వర్ప ఏవైతే జ్ఞానీశ్వాత్మైవ మే మతమ్’

‘మొదటి ముగ్గురు భక్తులు (ఆర్తుడు, శీజ్ఞానువు, అర్థార్థి) చాల మంచివారే. పుణ్యాత్ములే. సుకృతము నాచరించినవారే కాని జ్ఞానియూ నేనే - అతడు నాకంటె బేయకాదు - ఇది ముమ్మాటికి నానిశ్చయము’ అని భేరిమోగించినట్లు శ్రీకృష్ణమూర్తి సెలవిచ్చుటవలన ప్రపంచమున గల సమస్త స్థానములందును,

పదవులయందును, వ్యక్తులందును, వచారములందును - జ్ఞానియొకడే సర్వోత్తముడని స్పష్టమగుచున్నది. ఆహా! భగవాను డెంతటి చక్కని బహుమానమును జ్ఞాని కొసంగినాడు! సార్వభౌమత్వముకాదు, ఇంద్రత్వముకాదు, చంద్రత్వముకాదు, బ్రహ్మత్వము కాదు, బ్రహ్మాండాధిపత్యము కాదు, సాక్షాత్ పరమాత్మత్వమునే అనగా తన్నే జ్ఞానికి సమర్పించుకొనెను.

“We are the greatest God that ever was or will be, Christs and Buddhas are but waves on the boundless ocean which ‘I’ am.”

‘ఇంతవఱకుడున్నట్టికాని, ఇకమందు వుండబోవునట్టికాని అన్ని దేవుళ్ళకంటెను మనము(ఆత్మ) పెద్దదేవుళ్ళము. క్రీస్తుప్రభువులు బుద్ధదేవులు మన అనంత మహా ‘ఆత్మ’ సముద్రమునందలి చిన్న తరంగములే యగుదురు’ - అని వివేకానందులు ప్రబుద్ధుడగు జ్ఞానియొక్క దివ్యానుభవమును వెల్లడించెను. ఆత్మను సాక్షాత్కరించుకొనినట్టి మహానుభావుల ధైర్యవచనము లిట్లే యుండును. సమస్త బ్రహ్మాండములున్న భగవంతునియందు వర్తించుచున్నవి. జ్ఞానియో భగవంతునిలో నైక్యమొందిపోవుచున్నాడు కనుక సమస్తబ్రహ్మాండస్వరూపుడేయగుచున్నాడు!

నారేనః పురుషోత్తమే త్రిజగతా మేకాధిపే చేతసా

సేవ్యే స్వస్యపదస్యదాతరి మరే నారాయణే తిష్ఠతి

యం కం చిత్పురుషాధమం కతివయగ్రామేశ కల్పార్థదం

పేవాద్వై మృగయామహే నరదుహో మాకావరాకా వయమ్.

(ముకుందమాల)

‘పుగుపోత్రముండు, ముల్లొకములకు ఎత్తైకప్రభుపునగు నాగా
 యుని చిత్తముతో తలంచినంతమాత్రమున మనకు స్వాధీ
 నుడై తన దివ్యపనము (భగవత్స్వరూపము)ను యావత్తు
 మనకు ఇచ్చివేయుచుండ, ఏవియో కొన్నిగ్రామములకు అభి
 కారియైన ఒకానొక అల్పమనుజునకు ‘దాసోఽహం’ ఒనర్చుచు
 వానిచుట్టు తిరుగాడుచుండు మనము ఎంత మూఢులమై
 యున్నాము! ఎంత హీనస్థితియందు మెలగుచున్నాము’ అని
 కులశేఖరాశ్వాసు ‘జ్ఞానీత్వాన్మైవ మేమతమ్’ (జ్ఞాని నేను
 ఒకటే) అను ఈ గీతాభావమును చాల చక్కగ పర్చించి
 యున్నాడు. కాబట్టి అట్టి మహోన్నతమగు జ్ఞానియొక్క
 పదవికే సర్వులును ప్రయత్నించవలెను. అల్పపదవులకై దేవు
 లాడరాదు. ‘Look up, aim high’ (పైకిచూడుము, పైకి
 గురిపెట్టుము) - అను ఆంగ్లోక్షిని చరితార్థ మొనర్చవలెను.
 ఊర్ధ్వదృష్టి, ఊర్ధ్వలక్ష్యము గలిగి యుండవలెను. మానవుడు
 దాచవుడగుటకు సృష్టలేదు. దేవత యగుటకు సృష్టలేదు. దేవు
 డగుటకు మాత్రమే సృష్టినని మనము జ్ఞప్తియందుంచుకొన
 వలెను. మఱియు అట్టి స్థితికై అనవరతము యత్నశీలురము
 కావలెను. వెనుకచూపు ఉండరాదు. భగవంతుడు మన నేర్ప
 ములను విలకదగ్గరకాక శిరస్సుయొక్క ముందుభాగముననే
 ఏర్పాటుచేయుటకు కారణమేమి? ‘జీవులారా! ముందుచూపు
 మాత్రమే కలిగియుండి ముందునకు కొనసాగుడు’ అని బోధిం
 చుటకొఱకే యగును. నిరుత్సాహమునకు తాపీయరాదు.
 గీత మనకు ధైర్యమును బోధించుచున్నది. మహాపాపినికూడ
 గీత నిర్లక్ష్యముచేయలేదు. ఇక పుణ్యాత్మునిమాట వేఱుగా

చెప్పవలెనా? జీవుడు దేవుడు కాగలడు (జ్ఞానీత్వాత్మైవ మేమతమ్) అని భగవానుడు ప్రతిజ్ఞచేసి చెప్పిన గొప్ప అధ్యాయమగుటచే ఈ అధ్యాయమునకు 'విజ్ఞాన' యోగమును పేరు ఎంతయో సార్థకమై యున్నది. గీతయందు అనేక హితబోధల ద్వారా శ్రీకృష్ణమూర్తి సామాన్య జీవుని పైకి తీసికొని పోయి తీసికొనిపోయి తుట్టతుదకు ఈ అధ్యాయమున తనలో కలిపివేసికొని ఇక భక్తుడు భగవంతుడు అనువారు వేఱు వేఱుగ లేరు, గురువు శిష్యుడు అనువారు వేఱువేఱుగ లేరు, ఒకే వస్తువు (పరబ్రహ్మము) కలదు అని బోధించి భగవద్గీతయందు 'అద్వైతవాదము'నకు కూడ సముచితస్థానము కలదని లోకమునకు చాటెను. గీతయందు ద్వైత, విశిష్టాద్వైతముల యొక్క ఉనికి సర్వులకును తేలికగనే ప్రత్యక్షమగును గాని అద్వైతముమాత్రము ఎంతయో సూక్ష్మబుద్ధితో పరిశీలించిన గాని బయటపడనేరదు. ఈ విజ్ఞానయోగమున దాని యునికి స్పష్టముగ తెలియుచున్నది. ఇవిధముగ ద్వైత, విశిష్టాద్వైత, అద్వైతముల మూడింటికిని ప్రమాణగ్రంథ మగుటచే గీత సర్వజనాదరణీయంబై తనరుచున్నది.

అయితే ఇట్టి మహోన్నతజ్ఞానస్థితి ఒక్కపర్యాయము అమాంతముగ జీవునకు కలుగనేరదు. 'బహునాం జన్మనామస్తే'-అని గీతాచార్యుడు సెలవిచ్చినట్లు బహుజన్మలందు చేసిన కృషి ఫలించి ఒకానొక జన్మయందు జ్ఞానమావిర్భవించును. అత్తజీసమస్తము భగవన్మయముగను ఆత్మస్వరూపముగను వానుదేవుడుగను అతడు గుర్తించును. దైవవ్యతిరిక్తమగు ఒక్కవస్తువేని అతనికి కానరాదు. అంతయు చిన్మయమై, సన్న

యమై, ఆనందమయమై యొప్పుచుండును. అనేకమందు ఏకత్వమును గాంచుచు, విభక్తమగును అవిభక్తత్వమును వీక్షించుచు 'ఏకమేనా ద్వితీయంబ్రహ్మ' 'నేహ నానాస్తికించన' ఇత్యాది ఉపనిషద్వాక్యముల దివ్యానుభూతి గలిగియుండు మనుజునకు 'మహాత్మా' అను బిరుదు వచ్చును. ఇతఃపూర్వము అబ్బొత్తులుగ నుండువారు తీవ్ర ఆధ్యాత్మిక పరిశ్రమచే, సాధనాశీశయముచే మహాత్ముడుగ మారిపోవును. 'స మహాత్మానుద్యుల్లభః' అని గీత వచించినట్లు అట్టి మహనీయులు లోకములో చాలా అరుదుగ నుండురు. అంతమాత్రముచేత ఆస్తిని అసాధ్యమని యెవరును తలంపనక్కఱలేదు. వాల్మీకి, భగీరథుడు మున్నగువారు కార్యసిద్ధియందు ఏ పట్టుదలచూపిరో, అట్టి పట్టుదల, సహనశీలత్వము, పూర్ణదైవ విశ్వాసము, నిత్యనియమిత ఆచరణ కలిగియున్నచో అచిరకాలములోనే-ఈ జన్మయందే జ్ఞానసిద్ధిని, 'మహాత్మా'త్వమును బడయగలరు. 'మహావాం జన్మనామస్తే' అను వాక్యమును చూచి ఎవరును బదిరిపోరాదు. 'అయ్యో! ఇంక చాల జన్మలుపట్టునే' అని ఏడ్వరాదు. ఇంత పఠకు గతించిన బన్మలన్నియు సాధనజన్మలనియు ప్రస్తుత జన్మ సాధ్యజన్మయనియు తలంచి దీనినే తుదిజన్మగ చేసికొను యత్నముతో నుండివలెను. ఇదియే గీతయొక్క ఆశయము.

అట్టి జ్ఞానరూపమగు పైస్థితిని అందుకొనలేనివారు, నిరాకారమగు సచ్చిదానంద పరమాత్మను ఉపాసించలేని వారు, వారివారి అంతస్తునుబట్టి, సంస్కారమునుబట్టి, ఇతర దేవతలను, వ్యక్తులను ధ్యానించుచుండుదు. కాని శ్రద్ధతో ఆచరించినచో, ఆ పూజలకు, ఉపాసనలకు తగిన ఫలితమును

వారు బొందుచునేయుందురు. ఏయేవిధముగ వారు ధ్యానించుచుందురో ఆ యా విధముగ వారికి ప్రతిఫలమును పరమాత్మ ఒసంగుచుండును. ఒకే దేవతను ఒకే ఉపాసనను ఒకే పద్ధతిని గీత అందఱికిని శాసించుటలేదు. వారివారికి తగిన దేవతలను వారువారు ఏరుకొనవచ్చుననియు, వారివారికి తగిన ఉపాసనాపద్ధతిని వారువారు అవలంబించవచ్చుననియు, కాని అన్నిటికిని శ్రద్ధ అవసరమనియు గీత వక్కాణించుచున్నది. తుట్టతుదకు ఏకమగు సచ్చిదానంద పరబ్రహ్మమును హృదయస్థ పరమాత్మను ప్రతినారున్న ఆశ్రయించియే తీరవలెననియు నుద్బోధించుచున్నది. అదియే జ్ఞానియొక్క సిద్ధియనియు, అట్టిసిద్ధిని ప్రతివారు ఈ జన్మయందే అభ్యాసమై రాగ్యములద్వారా, శమదమాది సాధనసంపత్తిద్వారా, ఈశ్వరానుగ్రహముద్వారా, గురుసేవాదులద్వారా పడసి ఆనందధామమును కేరవలయుననియు ఆదేశించుచున్నది. కావున ఇట్టి గీతావాక్యములను చక్కగ శ్రవణముచేసి, భగవదాదేశప్రకారము అతిత్వరలో సాధన నుపక్రమింపవలయును. మట్టము బంగారము బాగుగ పుటముచేయబడినచో మేలిమి బంగారమగునట్లు శ్రవణమననాదులచే జీవుని మలిన చిత్తము నిర్మలమగుచున్నది.

శ్రవణాదిఖిరుద్ధీప్త జ్ఞానాగ్ని పరితాపితః

జీవస్పర్శమలాన్ముక్తః స్వర్ణవద్ద్యోతతే స్వయమ్.

(శ్రీ శంకరాచార్యులు)

అని శ్రీశంకరాచార్యు లీవిషయమునే ఆత్మబోధయందు తెలిపియున్నారు. కావున దైవమునుగూర్చియే చింతనజేయుట

దైవమునుగూర్చియే బోధించుకొనుట, దైవమునుగూర్చియే భాషించుట, దైవకార్యములనే చేయుట-ఇత్యాది ప్రయత్నములచే హృదయము దైవవాతావరణమయమై, క్రమముగ దైవత్వము నొందగలదు. నిమృతకాయ పుల్లగానున్నను, మామిడికాయ వగరుగనున్నను, ఉప్పునందు ఊర కేసినచో చాలకాలము ఉప్పునందుండుటవలనను, క్రింద, పై న, ప్రక్కల ఉప్పుతప్ప అస్య మేమియు ఉండనందుచేతను, క్రమముగ వాని పులుపు తనము, వగరుతనము పోగొట్టుకొని ఉప్పుగుణములనే స్వీకరించును. అట్లే సాధకుడు తనచుట్టు పరమార్థవాతావరణమును సృష్టిచేసికొని, కనీసము కొన్నిగంటలసేపైనను ఆ దైవస్మృతి యందున్నచో శరీరము, మానస్సు, ఇంద్రియములు ఆధ్యాత్మిక అనుభులచే పరిపూర్ణములై, దివ్యత్వమును బొందుచుండును. అదియే దివ్యజీవితము. దీర్ఘజీవితమున్నను లేకున్నను దివ్యజీవితమున్న చాలును. జీవుడుకడలేదును. దుఃఖవిముక్తుడు కాగల్గును. ముఖ్యముగ మాడు మహాదూఃఖములు ఈ సంసారమున జీవుని బాధించుచున్నవి. అవియే జన్మ, జరా, మరణములు. జన్మ దూఃఖము, జరాదూఃఖము, మరణదూఃఖము- ఈ మూడింటిలో జన్మదూఃఖము అజ్ఞానములో గడచిపోవుచున్నది. కావున మనకు తెలియుటలేదు. ఇక మిగిలినవి జరా (వార్ధక్య) మరణదూఃఖములు. ఇవి ఉన్నంతవఱకు ఇక జీవునకు శాంతియెవలె? కావున వానిని త్వరగా పోగొట్టుకొనవలసినదిగా శ్రీకృష్ణపరమాత్మ జనులను హెచ్చరించుచున్నాడు (జరామరణమోక్షాయ). అయితే అనాదిగావచ్చుచున్న ఆ భయంకర క్షేకములను వదిలించుకొనుట ఎట్లు? ఆ యుపాయమును భగవంతుడే ఇచ్చెను

చెప్పెను. 'మామాశ్రిత్య' - 'నన్ను ఆశ్రయించుడు' ఇదియే యుపాయము.

కావున విజ్ఞులగువారు ఈ నశ్వర ప్రపంచమునందు దేని నాశ్రయించవలెనోబాగుగాయోచించి, దేనిని త్యజించవలెనో అదియును నిశ్చయించి తదనురీతి వ్యవహరించవలెను. పరమాత్మను ఆశ్రయించుట, విషయభోగములను త్యజించుట అను రెండు కార్యక్రమములను చక్కగ అమలుపఱచవలెను. ప్రభుత్వమువారు పంచవర్ష ప్రణాళిక అని యేర్పాటుచేసి పెక్కు కార్యములనెట్లు నియమానుసారము జరుపుచున్నారో, సాధకుడును తిసరిలు కాని, రిసరిలు కాని, లేక 12సం.లు కాని ఒక చక్కటి ఆధ్యాత్మిక కార్యక్రమము నేర్పాటుచేసికొని దానిని తు. చ. తప్పకుండ పాలించునట్లు దీక్షబూనినచోమాత్రమే ఈ మాయ స్వాధీనపడును. మాటలచే ప్రకృతి లొంగదు. మంత్రములచే చింతకాయలురాలవు. కఠోరనియమముల నవలంబించి దృఢవ్రతములను జేపట్టి క్రమముగ అగాధమగు దైవశక్తిని సమకూర్చుకొని, అనురశక్తినిపారద్రోలవలెను. ఇదియే సాధకుడవలంబించవలసిన పద్ధతి. విజ్ఞాన సముపార్జన కిదియే గీతా చూర్మ్యుడు చూపినత్రోవ. ఈ 'విజ్ఞానయోగము'యొక్క సారమున్ను ఇదియే.

ఓం తత్ సత్

8-వ అధ్యాయము

అక్షరపరబ్రహ్మ యోగము

గీతాసాధములొకటి ఎనిమిదవగదిలోనికి నేడు ప్రవేశించుచున్నాము. గీతాభవనమును తిలకించుట కేలేంచు సృణ్యశీలురభాగ్య మేమని చెప్పవచ్చును! ఏలయనిన, జన్మతరించుటకు కావలసిన వస్తుసామగ్రి, సాధనసంపత్తి వారికి అచట లభించుచున్నది. సామాన్యముగ ఒక గొప్ప భవనమును చూచుట, వెళ్ళినపుడుకాని ఒకానొక ప్రదర్శనము (Exhibition) నపలొకించుట కేలేంచునపుడుకాని, గేటుయొద్ద అందఱిని పోసి యరు. అనుమతి, లేక ప్యాసు, లేక టికెట్టు ఉన్నవారిని మాత్రమేపోనిచ్చుదురు. పైగా, లోనికి వెళ్ళువాడు అచటనున్న వస్తువులనేమియు తాకగూడదు. ఇంటికి తీసికొని వెళ్ళకూడదు. ఇది కఠిన నియమము. కాని గీతాభవన సందర్శకుల కీనియమ మేమియులేదు. ఎవరైనను లోనికి పోవచ్చును. దేనినైనను నిరాటంకముగ చూడవచ్చును. ఇదియేకాదు. చేతికి చిక్కిన వస్తువులనెల్ల గైకొని యింటికి పోవచ్చును. నిశేధములేదు. అడ్డుపెట్టువారుండరు. కాని విచిత్ర మేమనగా, ఇంతవఱకు యెన్ని కోట్లమందియో ఆయావగ్గువులను తీసికొని వెళ్ళినను, గీతాభవన సామగ్రి మాత్రము తరగలేదు. కొంతపడలేదు. అక్షయమై తనరుచున్నది. మఱియొక విశేష మేమి యనిన, ప్రాపంచిక భవనమందలి సదార్థములు జడములు, నిర్విర్యములు, క్షరములు. గీతాభవనమందలి వస్తువులొ,

చైతన్యవంతములు, మహచ్ఛక్తియుతములు, అక్షరములు. అయితే పుణ్యవశముననే అద్దాని దర్శనమును జనులు నోచుకొనగలరు.

ఈ అధ్యాయము పేరు అక్షరపరబ్రహ్మయోగము. శ్రీకృష్ణపరమాత్మ అర్జునునకు దివ్యమంత్రోపదేశము చేసిన అధ్యాయమిది. గురువు శిష్యునకు మంత్రదీక్షనొసంగిన అధ్యాయమగుటచే ఉపాసకులదృష్టియందియ్యది మహత్తరప్రాధాన్యము గలిగియున్నది. ఆ మంత్రమేదియో, దాని యర్థమేమియో తదుపరి విచారించెదము. ప్రస్తుత మీ అధ్యాయ మెట్లుపక్రమింపబడినదో తెలిసికొందము. అర్జునుడు వరుసగా ఏడు ప్రశ్నలనడిగెను. ఒకటికాదు, రెండుకాదు. అతని పారమార్థిక జిజ్ఞాస ఎంత తీవ్రముగా నున్నదో ఆ ప్రశ్నల వైఖరినిబట్టియే మనము తెలిసికొనవచ్చును. లేనియెడల ఇన్ని ప్రశ్నలను వేయడు. తెలిసికొనవలెననుటకు శిష్యునకు ఎంత అధికముగ నుండునో, గురువునకు దానిని చెప్పటయందు అంత ఆసంద ముండును. మందమతులు, మెదడు పనిచేయనివారు, అలసులు నగు శిష్యులకు బోధించుట గురువులకు ఒక పెద్దసమస్య. ఆ పని వారికి చాల బాధాకరముగ నుండును. సరియైన శిష్యుడు, సరియైన గురువు ఏకీభవించినచో మందుగుండు, అన్ని కలిసినపుడు బ్రహ్మాండమైన శబ్దమావిర్భవించుచందమున దివ్యానుభూతులు వికసితములగును. ఇపుడట్టి సంయోగమునే మనము శ్రీకృష్ణార్జునుల సంభాషణమునందు గాంచుచున్నాము. అర్జును డడిగిన ఏడు ప్రశ్నలలో మొదటియారింటిని శ్రీకృష్ణమూర్తి ఒక్కొక్కమాటతో సమాధానము చెప్పి కడపటి ప్రశ్నకుమాత్రము విపుల

మైన సమాధాన మిచ్చెను. అదియే ఈ అధ్యాయముయొక్క ప్రధాన విషయము. అర్జునుని యేడు ప్రశ్నలలో మొదటిది, చివటిది చాల ముఖ్యములై సవి కనుక వానిని గూర్చి ఒకరిని యోచించెదము.

మొదటి ప్రశ్న బ్రహ్మమనగా ఏది? అనగా భగవంతుడెట్టివాడని ప్రశ్న. పరమాత్మయొక్క స్వరూపమును తెలిసికొనవలెనని ప్రపంచములోని సర్వమతములున్నయన్నియు చెప్పివి. ప్రతి మానవుడున్న దైవమెట్టివాడో తెలిసికొన గూఁహలముగా నున్నాడు. కొందఱు అతడు వైకుంఠమందు శంఖచక్రదులతో గూడి భాసించుచుండునని తెలుపుదురు. కొందఱు కైలాసమున తిసేత్రుడై వెలుగొందుచుండునని పలుకుదురు. కొందఱు (కై)స్తవులు స్వర్గమున తిష్ఠవేసికొనియుండునని చెప్పుదురు. అతనిపేరు 'అల్లా' అని కొందఱు, రాముడని కొందఱు ఇట్లు వివిధముగ పేర్కొనుచుండును. ఈ ప్రకారముగ వారివారి సంస్కారముననుసరించి, భక్తిప్రపత్తులనుబట్టి పరమాత్మకు జనులు భిన్నభిన్నరూపములను, భిన్నభిన్న నామములను నిశ్చయించుచున్నారు. అవియన్నియు వారివారి దృష్టియందు సత్యములుగ నేయున్నవి. కాని సర్వులకును అంగీకారయోగ్యమైన భగవంతుని రూపము, భగవంతుని నామము మనకు కావలసియున్నవి. వానినే శ్రీకృష్ణమూర్తి ఈయధ్యాయమున తెలియజేసి గీతాగ్రంథము సర్వమతములను, సమస్త సంప్రదాయములను సరిపోషించుచున్నదను విషయమును స్పష్టపఱచెను. ఏమతమువారికిని ఆక్షేపణీయముకానట్టియు, సర్వమతములవారికి అంగీకారయోగ్యమైనట్టియు రూప, నామము లిచట భగవంతు

నకు నిర్ణయింపబడినది. అని యేవి యనిన - భగవంతుని రూపము 'అక్షరము', నామము 'ఓంకారము'. శైవులదేవుడు వైష్ణవులకు అంగీకారయోగ్యము కాకపోవచ్చును. హిందువుల దేవుడు మహమ్మదీయులకు సమ్మతము కాకపోవచ్చును. కాని ఈ అక్షరస్వరూప భగవంతుడు సర్వులకును ఇష్టుడే యగును. దేవుడనగా ఎవరు? ఏది నాశరహితమైనదో అదియే దేవుడు అని శ్రీకృష్ణమూర్తి యిచ్చట పేర్కొనెను.

గాంధీమహాత్ముడు రాండుటేబిల్ కాన్ఫరెన్సునిమిత్తము లండన్ వెళ్ళినపుడు కొలంబియాబ్రాడ్ కాస్టింగ్ కంపెనీడై రెక్టరు గారు 'దేవు డెవరు?' అని వారిని ప్రశ్నించిరి. అందులకాతడు 'నాచుట్టునున్న ప్రపంచములోని సర్వచరాచరవస్తువులుపుట్టుట లయించుట మున్నగుపరిణామములుజేంచుచున్నను, వీనికి ఆధారమై యెట్టిపరిణామమున్ను జెందనట్టి చైతన్యశక్తియే దేవుడు' అని సమాధాన మొసంగెను. అమోఘమగు ఆదై వనిర్వచనము (Definition of God)ను విని అమితానందభరితుడై ఆడై రెక్టరుగారుతత్క్షణమేమహాత్మునకు లక్షరూప్యములను పాఠితోషికముగ సమర్పించి కృతకృత్యుడనై తినివిన్నవించెను. గీతయందు తెలుపబడిన ఆ అక్షరత్వమునే మహాత్ముడు వివరించి చెప్పెను. క్షరమనగా నశించునది. అక్షర మనగా నాశరహితమైనది. ప్రపంచములో దృశ్యమానమగు ప్రతిపదార్థమున్ను క్షయశీలమైనది. పుట్టుక చావు కలది. తుట్టుతుదకు అతినూత్నములైన మనోబుద్ధి చిత్తాహంకారములుకూడ ఒకానొక సమయమున నశించిపోవునవియే! కాని ఆత్మ (బ్రహ్మము) మాత్రము ఏకాలమందును నశింపదు. అట్టిదానినిగూర్చి బోధింపబడు విద్యనే

బ్రహ్మవిద్యాయందురు. అదియే అక్షరవిద్య. గానినిగూర్చియే శ్రీకృష్ణపరమాత్మ ఈ యధ్యాయమందు వచించెను. అసగా అందఱికిని అక్షరాభ్యాసము చేసెననిభావము. 'ఓ పండితులారా! ఓ కవిశేఖరులారా! ఓ విద్యావాచస్పతులారా! మీరందఱును పలక, బలపం తెచ్చుకొనుడు. అక్షరాభ్యాసము చేసెదను', అని అనుచున్నాడు గీతాచార్యుడు ఈ యధ్యాయములో. అక్షర మగు పరబ్రహ్మమును తెలిసికొనినగాని అక్షరాభ్యాసము పూర్తి అయినట్లుకాదు. లేనిచో ఎన్నితాకికవిద్యలు సంపాదించినప్పటికిని, భౌతిక శాస్త్రములందు ఎంత దిగ్దండు తై నప్పటికిని "ఓ, స, మా" లు రానివారే యగుదురు.

షడంగాదిపేదో ముఖే శాస్త్రవిద్యాః

కవిత్వాది గద్యం సుపద్యం కరోతి

హరేరంఘ్రపద్మే మవశ్యేన్న లగ్నం

తతః కిం తతః కిం తతః కిం తతః కిమ్. (శ్రీశంకరాచార్యులు)

వేదములను సాంగోపాంగముగ చదివినప్పటికిని, సమ స్తవిద్యాయందును ఆరితేరినప్పటికిని, అనర్గళముగ కవిత్వము చెప్పగలిగి యున్నప్పటికిని, భగవంతుని సాదపద్మములందు మనస్సు సంగల్పముకానిచో, వాటివలన మనుజునకు ఏమి ప్రయోజనము? అంత్యకాలమున అవి జీవుని ఏమి రక్షింపగలవు? అని శ్రీశంకర భగవత్పాదాచార్యులవా రుద్ఘోషించిరి. ఏది చావును తప్పించగలదో అదియే నిజమగు విద్య. ఏది బంధమునుండి విడిపించగలదో అదియే నిజమగు శాస్త్రము. తక్కినవి యన్నియు 'భుక్తయే స తు ముక్తయే' అనునట్లు భుక్తికి ఉపయోగపడు వవియే గాని ముక్తికికాదు. అయితే భుక్తిమార్గము చూచు

శోనగూడదనికాదు; ముక్తిమార్గమునుగూడ మఱువకూడదని చెప్పటయే యగును. అన్ని సంపదలు, అన్ని విద్య లుండియు తన ఆత్మను తాను తెలిసికొననిచో, అక్షరపరబ్రహ్మమును గూర్చిన పరిచయము లేనిచో అవి యన్నియు శవాలంకార సదృశములుగనే యుండును. ప్రాణములేని శవమును ఎంత జాలంకరించిన నేమిప్రయోజనము? ఒక సుందరమైన కార్డు ఉన్న దనుకొనుడు. దానిచుట్టును అనేక నగిషీలు, కత్తిరింపులు, తుళుకుబెళుకులు చేయబడినవి. కానిస్థాంపుఅతికించకుండా దానిని పోస్టులో వేసినచో గమ్యస్థానము చేరునా? చేరదు. అతి సామాన్యమైన కార్డు అయినను, స్థాంపు వేసినచో ఎన్నివేల మైళ్లైనను ప్రయాణముసాగించగలడు. అట్లే ప్రాపంచిక చదువు సంధ్యలులేకపోయిననుపవిత్రత, హృదయవైర్మల్యము, బ్రహ్మను భూతి కలిగియున్నచో ప్రపంచమునకంతకును అతడు వెలుగును ప్రసాదించగలడు. తాను తరించి ఇతరులను తరింపజేయగలడు. శాంతిసుఖములను ఈ జీవితమునందే యనుభవింపగలడు.

నిరక్షరస్యాపి తు యస్య కుక్షే

బ్రహ్మైవ చాభాతి స ఏవ సాక్షరః

సర్వాక్షరస్యాపి తు యస్య చిత్తే

బ్రహ్మైవ నాభాతి స వై నిరక్షరః.

“విద్యాగంధము లేకున్నను ఎవని హృదయమున బ్రహ్మము భాసించుచుండునో (బ్రహ్మనుభూతికలిగియుండునో) అతడు సర్వ విద్యాపారంగతుడేయగును. అన్ని విద్యలు తెలిసికొనియున్నను ఎవని చిత్తమునందు బ్రహ్మము భాసింపకుండునో అతడు అక్షర శూన్యుడే యగును” అని తాత్పర్యము. ఇంతమాత్రముచేత లాకికవిద్యలను చిన్నచూపుచూచిరిని యెవరును భావింపరాదు.

సంసారతారణ హేతువగు బ్రహ్మవిద్యనుగూడ వానితోపాటు కలిగియుండుడని ప్రబోధించుటయే యగును. మఱియు రెండింటిలో ఏదియో ఒకటి మాత్రము ఏరుకొనవలసివరిస్థితివచ్చినచో జరామరణ విమోచనకరమగు ఈవరమాత్మవిద్యనే ఎన్నుకొనవలసియుండును. ఏలయనగా జన్మించిన స్రుతివానియొక్క ప్రథమ కర్తవ్యము మరల జన్మింపకుండనుండుటకు వలసిన సాధనసామగ్రిని సంపాదించుటయే యగును. దానిని ముందు సంపాదించి, అటుపిదప తక్కినవియన్నియు యోచింపవచ్చును. మహాత్ములనుసరించుపద్ధతియిదియే. అట్లుకాక, జీవితమంతయు శత్రుత్వము కళలసముపార్జనయందే ముందుగ వినియోగించినచో, అకస్మాత్తుగ మృత్యువాసన్నమైనచో అప్పుడు మనుజు డేమిచేయగలడు? ఆ విద్యలు వానిని అంత్యకాలమున రక్షించునా? లేక యనుబాధలను అవి తప్పింపగలవా? లేవు. అట్టివర్గి ఒక్కబ్రహ్మవిద్యకు, అధ్యాత్మవిద్యకు మాత్రమే కలదు. కావున అగ్గోని సంపాత్తియందే విజ్ఞుడు తన సర్వశక్తులను ధారబోయును.

పూర్వమొకానొకపండితుడు, సర్వవిద్యాపారంగతుడగు యాత్రచేసికొనుచు పాదచార్మియై పోవుచుండను. ఒకచోట నుండి యడ్డమురాగా దానిని దాటవలసివచ్చెను. నదిలో నీరు పెల్లువలుగ ప్రవహించుచుండెను. ఒడ్డున ఒకబెత్తవాడు చిన్నపడవ నొకదానిని ఉంచుకొనియుండుటజూచి ఆపండితుడు వానితో సంభాషించి ఆవలియొడ్డునకు పోవుటకు ఏర్పాటు చేసికొనెను. ఇరువురును తెప్పలోనికి ఎక్కిరి. బెత్తవాడు పడవను సదుపుచుండెను. పండితుడు నావలో కూర్చొని దీర్ఘాలోచనతత్పరుడై యుండెను. ఏమి ఊహ జన్మించినదోకాని అకస్మాత్తుగ నాశడు

ఆపలైవానిని పిలిచి 'ఓయీ! తర్కవిద్య నీవేమైన అభ్యసించి నావా!' యని యడిగెను. బెస్తవాడు పడవను నడుపుచు నే 'లేదని' జవాబిచ్చెను. అటుపిమ్మట వారిరువురిమధ్య ఈక్రింది సంభాషణము నడిచెను.

పండితుడు :- ఛీ! ఛీ! తర్కవిద్య నేర్వని జీవితము జీవితమేనా! అట్టి అపూర్వవిద్యను నేర్చుకొననందువలన నీజీవితములోని పాతిక భాగము వ్యర్థమైపోయినదని నేనుతలంచుచున్నాను. భద్రం! ఇప్పుడై నను నాబోటివారిదగ్గఱ నేర్చుకొని బాగు పడు! అయితేసరికాని, 'మీమాంస' ఏమైనచదివినావా ?

బెస్తవాడు :- బాబూ! మీమాంస సంగతి నాకు ఏమీ తెలియదు. మా మాంసం సంగతి మాత్రం తెలుసును.

పం :- ఓరీ వెట్టివాడా! ప్రపంచములో మీమాంస నేర్చుకొనని వాడెవడై న ఉండునా ? అది నేర్వనందువలన నీ జీవితములో మిక్కిలియొక పాతికభాగము వృధా అయినదని నేను భావించుచున్నాను. పోనీ జ్యోతిషము చదివినావా ?

బె :- బాబూ! అది అంతకంటెను చేతకాదు.

పం :- నారాయణ! నారాయణ!! జీవితములో ఇంకొక పాతికభాగము నాశనము చేసికొనినావురా వెట్టివాడా ? తర్క, మీమాంస, జ్యోతిషము లను మూడు శాస్త్రములను తెలియనివాడు ముప్పాతిక జీవితము దండుగ చేసికొనినట్లేయని గ్రహింపుము !

ఈ ప్రకారము వా రిరువురిమధ్య సంభాషణము జరుగుచుండ పడవ సరిగా నదీ మధ్యభాగమునకుచేరెను. నీటిప్రవాహము

చాల వడిగా నుండెను. ఇంతలో పెనుగాలి నీవనొడగెను. తుపాను చెలరేగెను. నదీజలము ఉత్తాలవరంగనంయు క్షమై భీతిని గొలుపుచుండెను. పడవ తరంగముల తాకిడికి నొలాయ మానమగుచుండెను. ఇంతలో పడవలోనికి నీరు ప్రవేశించెను. తత్ఫలితముగ పడవ నెమ్మదిగా మునుగజుచున్నది. ఆ ఘోర విపత్సమయమున బెస్తవాడు పండితుని పిలిచి 'బాబూ! తమకు ఈతవిద్య వచ్చునా?' యని యడుగగా 'రాద'ని జవాబుచ్చెను. అదివిని యా పల్లెవాడు 'మహాప్రభో! తర్క మీ మాంసా జ్యోతిషములు చదువనందున నాజీవితములో ముప్పాతిక భాగము మాత్రమే నాశనమైనది. ఈతవిద్య రానందువలన తమ జీవిత మిప్పుడు మొత్తము మొత్తముగానే నాశనమై పోయినది!' అని పలికి యూరకుండెను. ఇంతలో పడవ మునిగి పోయెను. పండితుడు గంగార్పణమయ్యెను. బెస్తవాడు ఈడు కొని ఒడ్డుచేరెను. చూచితిరా! పదీప్రవాహ మధ్యమున కావలసిన విద్య యేది? ఈతవిద్య. ఆ సమయమున తర్కము కాని, మీమాంసగాని, జ్యోతిషముగాని, హిష్టరీకాని, జాగ్రఫీ కాని, అర్బీజాకాని, జ్యామెట్రీకాని ఏదియు జీవుని రక్షింప జాలదు. మునుగువానికి ఈతవిద్య యొక్కటియే శరణ్యము. అట్లే జీవుడు సంసారసాగరమధ్యమున గ్రుంకులిడుచున్నాడు. జననమరణ ప్రవాహమునబడి నానాదుఃఖముల సనుభవించుచున్నాడు. అట్టివానికి తారణోపాయము బ్రహ్మవిద్యయే. అక్షరపరమాత్మతత్త్వమే. ఆవిద్య యొక్కటియే జీవుని తరింప జేయగలదు. కనుకనే దానికి 'తారకవిద్య'యని పేరువచ్చినది. భవదుఃఖశమనమునకై మనుజు డద్దానిని తప్పక పరిగ్రహించ

పలయును. అట్టి అక్షరపరబ్రహ్మవిద్యనే భగవాను డీ యధ్యా
యమున నుపదేశించుచున్నాడు.

ఇంతవఱకు భగవంతుని రూపమునుగురించి విచారించి
నాము. భగవత్స్వరూపము అక్షరమని (నాశరహితమని)
గుర్తించినాము. ఇక భగవానుని నామమునుగూర్చి యోచిం
తము. పరమాత్మకు అనంతకోటి నామములుకలవు. కాని ఏ మత
మునకు, ఏ సంప్రదాయమునకు జెందనిదియు, సమస్తమును తన
యందు ఇముడ్చుకొనినదియు, వేదసారమైనదియు, ఉచ్చారణ
మాత్రముచే జీవుని పునీతునిగ నొనర్చునదియునగు ఓంకారము
(ఓం)వానియన్నింటికంటెను మిన్నయై యొప్పుచున్నది. అకార,
ఉకార, మకార, అర్ధమాత్రలతో గూడిన ఆ నామము సర్వ
శాస్త్రార్థసంగ్రహమని చెప్పవచ్చును. వేదశాస్త్రపురాణోపాస
ములు దానిమహిమను వేంశ్యవర్ణించినవి. దాని కీర్తిని జ్ఞాపిం
చినవి. కనుకనే ప్రణవములేని మంత్రముకాని, ప్రణవముతో
ప్రారంభించని శాస్త్రముకాని, పూజకాని, హైందవమతమున
లేనేలేదు. ప్రణవము (ఓంకారము) తక్కిన శబ్దములన్నిటికిని
చైతన్యమును ప్రసాదించును. కనుకనే భగవానుడు గీతయందు
'ప్రణవస్సర్వవేదేషు-సమస్త వేదములందును నేను ఓంకార
మును', 'గిరామస్మృతమక్షరమ్-వాక్కులలో ఏకాక్షరమగు
ఓంకారమే నేను' అని ప్రణవముయొక్క ప్రాధాన్యతను వెల్లడి
చేసెను. క్రైస్తవులు ప్రార్థనాంతమున చెప్పు 'Aumen' 'ఆమెన్,
అనుపదము ఓంకారముయొక్క రూపాంతరమే అయియున్నది.
సర్వమతములందును ఏదోయొకరూపమున ఈ ఓంకారనాదము
ఉచ్చరింపబడుచు నేయున్నది. అట్టి పవిత్రమగు భగవన్నామము

యొక్క ఉచ్చారణచే జీవుని స్థూలనూత్న శరీరములు రెండును శుద్ధపడుచున్నవి.

‘తస్య వాచకః ప్రణవః’

పరమాత్మయొక్క ఏకమధేయము ప్రణవము (ఓంకారము) అని పతంజలిమహర్షి నుడుపుచు, ఆ ప్రణవమును జపించువారు, దానియర్థమును చక్కగమనముచేయువారు సాధకు డెదుర్కొను విఘ్నపరంపరలన్నిటిని అధిగోహించి అచిరకాలములోనే ప్రత్య గాత్మను సాక్షాత్కరించుకొనగలరని ఘంటాపథముగ చెప్పి యున్నాడు. శ్రీకృష్ణమూర్తి ‘స యాతి పరమాంగతిమ్’- ప్రణవమును ధ్యానించువాడు పరమగతియగు మోక్షము నొందునని ఈయధ్యాయమున తెలిపియున్నాడు. కావున సాధకులగువారు మోక్షసాధనమగు అట్టి మంత్రరాజము సహజ బింది, అద్దాని జపధ్యానాదులచే అక్షరమగు పరబ్రహ్మమును ఈ జన్మయందే సాక్షాత్కరించుకొని సంసారబంధ విముక్తులై పరమశాంతిని బడయవలయును.

అయితే అట్టి ప్రణవధ్యానమును ఏ ప్రకార మాచరింపవలయును? దానివద్దతియేమి? ఆ వివరములన్నిటిని గీతాచార్యుడిచట చక్కగ తెలిపియున్నాడు. ముముక్షువులు వానిని శ్రద్ధగా గమనించవలెను. భూమధ్యమునదృష్టినిలిపి భక్తిగమన్వితుడై ఇంద్రియములను బహిర్ముఖములుగ పోనీయక అరికట్టి నిశ్చలమనస్సుతో ప్రణవోచ్చారణపూర్వకముగ భగవంతునిధ్యానించవలెనని శ్రీకృష్ణమూర్తి యాదేశించెను. అతవ అధ్యాయమున నాసికాగ్రదృష్టియు, ఇతట (భువోర్మధ్యే) భూమశ్యస్త్యయో చేప్పబడెను. ఎవరికి ఏది అనుకూలముగ నుండునో దాని సహజ

బించవచ్చును. దృష్టి చెదరక ఒకచోట నిలుకడగనుండుట ప్రధానము. 'భక్త్యా యుక్తో' - 'భక్తితో గూడియుండి' అని చెప్పటవలన సాధకునకు భక్తి అత్యావశ్యకమైన అంగమని తేలుచున్నది. నిర్మలభక్తి కలవాడు సర్వేశ్వరుని కృపచే మాయను అవలీలగ దాటివేయగలడు. ఈసత్యమును ఇతఃపూర్వమే భగవానుడు తెలిపియున్నాడు. జ్ఞానమే ప్రధానముకదా, ఇక భక్తితో పనియేమి? అని తలంచువారు పొరబడుచున్నవారే. యగుదురు. అది అనుభవముతో చెప్పిన వాక్యము కాదు. జ్ఞానము, స్వస్వరూపవిచారణ, ఆత్మచింతన ప్రధానములై సప్పటికిని, అనేక జన్మార్జిత పాపరూపపంకిలమును, మాయా ప్రతిబంధమును ఎదుర్కొనుటకు, వానిని నిర్జించుటకు భగవత్కృప అత్యావశ్యకము గనుక, పరమార్థరంగమున భక్తి యొక్క సముచితస్థానము ఎప్పుడును తొలగనేరదు. దాని యాన్నత్యమును ఎవరును కాదనలేరు. వెద్యేల—

పురుషః స పరః పార్థ భక్త్యా లభ్యస్తవనన్యయా. (8-22).

'ఆ పరమపురుషుడగు పరమాత్మ అనన్యమగు భక్తిచేతనే లభించుచున్నాడు' అని శ్రీకృష్ణమూర్తి ఈయధ్యాయముననే వచించి, భక్తియొక్క యాధిక్యతను వెల్లడించెను. మఱియు 'మాయాం తు ప్రకృతిం విద్ధి మాయినం తు మహేశ్వరమ్' అను ఉపనిషద్వాక్యానుసారము పరమేశ్వరుడు మాయను, ప్రకృతిని స్వాధీనపఱచుకొనినవాడు కనుక, మాయాధీనులగు చరాచర ప్రాణు లందఱికిని ఆతడే ఆరాధ్యుడగుచున్నాడు. ప్రకృతిని జయించుటకు ఆతని సహాయము, అనుగ్రహము జీవులకు ఎంతేని అవసరమైయున్నది కనుకనే సందర్భము వచ్చినప్పుడు

జెల్ల గీతయందు భక్తియొక్క ప్రస్తావన జరుగుటయు, అద్వానిని ప్రోత్సహించుటయు సంభవించినవి. సర్వేశ్వరుని అండదండలు లేనిచో సాధకుడు పరమార్థత్రేతమున ఉపరిస్థానము నలంకరించుట కల్గి, పృథ్వికి వచ్చుట అసంభవము. స్తంభమును పట్టుకొని తిరుగు పిల్లవాడు ఎన్నటికిని క్రిందబడడు. పడుటకు అపకాశమేలేదు. దానిని వదలివేసి తనంతట తాను తిరుగు పిల్లవాడు అమాంతముగ పడిపోవును. అట్లే ప్రపంచములోకెల్ల నిశ్చలమై స్థిరమైనట్టి ఏనద్యస్తువగు పరమాత్మగలచో ఆతని నాశ్రయించి చేయు ఏకార్యముకాని, ఏసాధనకాని విజయవంతముగ జరుగగలదు. ఆతనిని వదలివేసినవాడు తప్పక పతనమును పొంది పోవును. నిశ్చయమందుగల ప్రతివస్తువు దేశకాలక్రియలకు లోబడి చువలమై, అస్థిరమైయున్నది. అట్టివానిని నమ్ముకొనియుండువాడెట్లు శాంతిని, సుస్థిరత్వమును బొందగలడు? చలించువస్తువును సట్టుకొనువాడెట్లు నిశ్చలముగ నుండగలడు? ముఖమును నోచుకొనగలడు?

భవదుఃఖ మురదైన పిష్యస్తే నర్వమానవాః

దుఃఖము తస్యదానందః కృష్ణభక్తో హి కేవలః

'సంసారదుఃఖ మును తిరుగలియందుబడి మానవులందఱున్న నలిగిపోవుచున్నారు (పిండిపిండిఅయిపోవుచున్నారు). భగవంతుడగు శ్రీకృష్ణుని ఆశ్రయించినవాడు మాత్రము దుఃఖరహితుడై సాంసారిక క్లేశవర్జితుడై పరమానందమున సదా ఓలలాడుచున్నాడు'. తిరుగలిలో పెసలు, కందులు, సెనగలు మొదలైనవి వేసి వినరుచుందుగు. అందు వేయబడిన గింజలన్నియు చాచావు నలిగిపోవునుగాని మధ్యభాగమునగల కొయ్యపిడికి

దగ్గరగానుండు ఒకటి రెండు గింజలు మాత్రము నలుగక యుండును. తిరుగలిపి త్రి చూచినచో ఈసత్యముబోధపడగలదు. అవి మాత్రము ఏల నలుగలేదు. నిశ్చలమగు కొయ్యపిడికి దగ్గరగా నున్నందువలన, దానికి దూరముగా నున్నవియన్నియు ధ్వంసమైపోవును. అట్లే స్థిరమగు పరమాత్మను ఆశ్రయించినవాడు ధన్యుడు. ఆతడెల్లప్పుడు సురక్షితుడేయగును. తదితరులు మహాప్రమాదమున నున్నవారే యగుదురు. కావున భగవద్భక్తి సాధకునకు అత్యావశ్యకమై యున్నది.

ఈ ప్రకారముగ (ప్రణవ) ధ్యాత సర్వేశ్వరుని యెడల అచంచలమగు భక్తికలవాడై మనస్సునా అన్యత్రపోసీయక, అనగా దృశ్యపదార్థములపైకి వ్యాపింపసీయక, హృదయమునందు (ఆత్మసానమందు) సాపితమొనర్పవలయును. 'మనసాఽచలేన' - (నిశ్చలమనస్సుతో), 'చేతసా నాన్యగామినా' - (దైవమందు తప్ప ఇతర విషయములందు ప్రవర్తింపని మనస్సుతో) - ఇత్యాది వాక్యములద్వారా భగవానుడు సాధకుని మనఃస్థితి యెట్లుండవలెనో చక్కగ విశదీకరించెను. మనస్సు మర్కటమును బోలి మహాచపలముగా నుండును గావునను, ఇంద్రియములద్వారా ఆయాశబ్దాదివిషయములపైకి పరుగెత్తుచుండును గావునను, దానిని నయముగా, ఉపాయముద్వారా విషయములందలి దోషమును బోధించుటద్వారా మెల్లగా నిశ్చల మొనర్పవలయునని భావము. మనస్సు నిశ్చలముగ లేనిచో ధ్యానము సరిగ కుదరదు. కనుకనే గీతాచార్యుడీ మనోనిశ్చలత్వమునుగూర్చినొక్క చెప్పుటకుకారణము. 'సర్వద్వారాణిసంయమ్య' - ఇంద్రియద్వారము లన్నిటిని మూయవల

సినదిగా (సంయమన మొనర్పవలసినగా) ఆదేశించుచున్నాడు. కిటికీలపులు, ద్వారబంధముల తలుపులు బొల్లగా జేతచియుంచినచో లోపలనున్న ప్రమిదెదీపము ఆరిపోవుటయో, లేక సంఘలముగ నుండుటయో తటస్థించునట్లు శరీరగృహమున దశేంద్రియములద్వారములు బాహ్యముగ తెలువబడియున్నచో, ఇక మనోదీపము ఏమాత్రము నిశ్చలముగనుండనేరదు.

ఇంద్రియాదాం హి చరతాం యస్మిన్ అనువిధీయతే

తదస్య హరతి ప్రజ్ఞాం దాయుర్వాప మివాంభసి. (2-61)

“విషయములయందు సంచరించుచున్న ఇంద్రియములలో ఏ యింద్రియమును మనస్సు అనుగమించునో ఆ యింద్రియము అతని వివేకమునంతను - ఓడను ప్రతికూలనాయువువలె-కూల ద్రోయుచున్నది” అని గీతాచార్యుడు ప్రారంభముననే సెల విచ్చియున్నాడుకదా! కావున మనోనిశ్చలత్వమునకు ఇంద్రియ సంయమము అవశ్యకమైయున్నది. ఆ యింద్రియముతో, విషయములందలి దోషములను గ్రహించినచో మరల అగును ప్రవర్తింపవు—

ప్రదృశ్యతే వస్తుని యత్ర దోషః

న తత్ర పుంసోఽస్తి పునః ప్రవృత్తిః.

కావున పదార్థములందలి అశాశ్వతత్వము, అపాశరమణీయత్వము, అల్పసుఖత్వము మనస్సునకెక్కునట్లుగా ప్రబోధింపవలెను. ఉద్దాలకుడు చేసిన విధముగా, తనకుతానే బోధించుకొనవలెను. తన యింద్రియములకు తానే హితబోధనొసర్చుకొనవలెను. ఏసుఖమును దృశ్యభవములందు జేపుడుగాదాచున్నాడో, అది కేవలము మనఃకల్పితమై, ప్రియ, మోద,

ప్రమోదము లను మూడువిభాగములుగ గలిగి, చంచలముగ నుండుచున్నది. దృష్టాంతమునకు - ఒక చక్కటి తీపిమామిడి పండు బజారులోనుండగా తానింటియందు కూర్చొని అద్దానిని స్మరించినపుడు నోటిలో నీళ్ళూరును. ఒకింత సుఖమును అనుభవించును. దానిపేరు 'ప్రియ' సుఖమందురు. అది కేవలము కల్పిత సుఖమేకదా! విదవ దానినిగూర్చిన కోరికను చంపుకొనలేక వెంటనే బజారునకు పరుగెత్తుకొనివెళ్ళి ఆ పండును కొనివేసి ఇంటికి తెచ్చి తనముందు పెట్టుకొనియుండును. అపుడు పూర్వముకంటె ఇంకను అధికమైన సుఖమును అనుభవింపజొచ్చును. దీనిపేరు 'మోద' సుఖమందురు. వస్తువును ఇంకను అనుభవింపలేదు కనుక యీ సుఖమున్ను కేవలము మనోరథ కల్పితమేయగును. తదుపరి కోరికను ఆపుకొనలేక అమాంతముగ ఆపండును తినివేసెను. అపుడింకను హెచ్చైనసుఖమును పొందెను. దానిపేరు 'ప్రమోద' సుఖమందురు. పండును భుజించినపుడు మనస్సు క్షణకాలము ఏకోరికయు లేక శమించుటచే, అనిష్టానమునగల ఆత్మానందము అనిశ్చలమనస్సునందు ఒకింత ప్రతిబింబించుటచే జీవున కాయల్పానంద మనుభూతమాయెను. దీనిబట్టి అదియు ప్రతిబింబానందమే కాని బింబానందముకాదని స్పష్టమగుచున్నది. ఈ ప్రకారముగ జనులు స్రక్చందవనితాద్యనేకదృశ్యపదార్థములపై మోజుకలిగి, ప్రియమోదప్రమోదములను కల్పితానందములనే యనుభవించుచు వానినే గొప్పగ తలంచుచు మురిసిపోవుచున్నారు. శాశ్వతమై, నిశ్చలమై, బింబభూతమైనట్టి ఆత్మానందమును విస్మరించి, ఆభాగ సుఖములకై అట్లులు చాచుచున్నారు.

ప్రృషా మనోరథ శ్రేణీమాదుర్యా న్మోహిణో దివా

రాత్రౌ స్వాప్నం శుభం భుంజిన్నరో నయతి జీవితమ్.

‘వగలు కల్పితమనోరథసుఖముల మాధుర్యమును గ్రోలుచు, రాత్రీ కల్పితస్వప్న సుఖము ననుభవించుచు మూఢమనుజుడు తన అమూల్యమగు జీవితమును వ్యర్థముగ గడిపివేయుచున్నాడు. సత్యసుఖముయొక్క అవలేశమైనను అనుభవింప నోచుకొనలేకపోవుచున్నాడు. ‘పైపై’ తథుకుబెథుకులు చూచి భ్రమించి గోణిలో పడుచున్నాడు.

పూర్వ మొక ధనికుడు చక్కని గృహమును నిర్మింప దలంచి తన సేవకునకు కొంత ద్రవ్యమునిచ్చి గరుకుతనములేక నున్నగా, పొంపుగానున్న కొన్ని కొయ్యస్తంభములను అక్కార్యమునకై కొని తీసికొనిరావలసినదిగా ఆదేశించెను. వాడు అనేక గ్రామములు, పట్టణములు తిరిగితిరిగి, ఎచట చూచినను కొయ్యలు ఒకింత గరుకుగానే యుండుటవలన అవి యన్నియు తన యజమానికి పనికిరావని నిశ్చయించుకొనెను. అద్భుతమగు టేకుకొయ్యనుగూడ పై నెఱమువలన తిరస్కరించివేసెను. తుట్టతుడకు ఒకానొక గ్రామము చివఱగల అరటితోటపై అతని దృష్టిపడెను. ఆ అరటిస్తంభములనుజూచి ‘ఆహా! ఇవి ఎంత నునుపుగానున్నవి! ఎంత సొగసుగా కన్పించుచున్నవి! గరుకుతనము ఏకోశమునగూడ లేదే! చూచినవారి మనస్సులనెల్ల తమ సౌందర్యాతిశయముచే నెల్లు ఆకర్షించివేయుచున్నవి! మా యజమాని అదృష్టము పండినది! దైవికముగ అద్భుతమగు స్తంభములు దొరికినవి. ఇక వీనిని వదలగూడదు’ అని నిశ్చయించుకొని అత్యధిక మూల్యము చెల్లించి వానినన్నింటిని

ఖరీదుచేసి బండ్లపై వేసుకొని యజమానియొద్దకు గొనిపోయెను. ధనికు డదిచూచి 'ఏమిరా! ఎందులకు పనికిరానివి తెచ్చినావు?' అని వాని నడుగ, 'మహాప్రభో! తమ యదృష్టవశమున ఇంత వఱకు ఎవరికిని దొఱకనట్టి చక్కని నున్నపైస స్తంభములు దొఱకినవి' అని భృత్యుడు పలికెను. ధనికు డంతట 'ఓరీ వెళ్లి వాడా! పైపై సౌందర్యముచూచి నీవు మోసపోయితివి- ఈ స్తంభములకు లోన చేవలేదు, సత్తువలేదు, ఒట్టి పట్టలు మాత్రమే ఇందు కలవు. ఇట్టి తుచ్చపదార్థములపై ఎంత డబ్బు తగులబోసితివిరా మూర్ఖుడా!' అని సేవకుని మందలించి అతని అవివేకమునకు అచ్చెరువొందెను.

ప్రాపంచిక జనులయొక్క- స్థితి సరిగా ఇదేవిధముగ నున్నది. పైపై మెరుగులు చూచి వారు మోసపోవు చున్నారు. దీర్ఘముగ విచారించుటలేదు. సున్నపు ముద్దలను జూచి వెన్నముద్దలని భ్రమించుచున్నారు. విచారించి చూచి నచో దృశ్యవస్తువులందు వాస్తవమగు సౌందర్యముకాని, వాస్తవమగు సుఖముకాని లేవు. నశించిపోవు పదార్థములకు సౌందర్యమెచట? అట్టి వానియందు సుఖమెచట? ఒకజేత సౌందర్యమనునది వానియందున్నచో, త్రికాలములందును అది మారకుండ యుండువలెను. ఈదినము ఎంతయో చక్కగనున్న పూలమాల రేపటికి ముకుళించుకొని పోవుచున్నది. ఈదినము సుగంధమును వెదజల్లిన ఆ వస్తువే కొలది దినములకు క్రుళ్ళి దుర్గంధమును వ్యాపింపజేయుచున్నది. నేడు యశావసుమున లోకై కసుందరి (Miss universe) యని భ్యాతి బడసిన మగువ కొంతకాలమునకు వార్ధక్యముచే కబళింపబడి కురూపిణి

యగుచున్నది. లేక వ్యాధులచే నాశ్రమింపబడి అందవిహీన
యగుచున్నది. ఈ దినము మనలను ఎంతయో ఆకర్షించిన
స్వాదుభోజనము లేపటికి పాచిపోవుచున్నది. ఎల్లుండికి
బూజుపట్టి దగ్గరకు వచ్చినంతమాత్రమున వాంఛిని గలుగ
జేయుచున్నది. ఇట్టి వస్తువులయందా మనము సౌందర్యమును
జూచుట ! ఒకవేళ చూచినను అది ఏపాటిది ?

‘A thing of beauty is a joy for ever.’

‘సుందరవస్తువు ఎల్లప్పుడు సుఖమును గలుగజేయును’ అను
నాక్తికలదు. అయితే వస్తువే అస్థిరమై, కొంతకాలమునకు
నామరూపములు లేకుండ దాటిపోవునుండగా ఇక సది ఎల్లప్పుడు
ఎల్లు సుఖమునుగలుగజేయగలదు. కావున ఎల్లకాలములందును
ఉండుపరమాత్మ ఒకటియే ఈ ప్రపంచమున సుందరమైన వస్తువు
కాని, నశ్వరములగు పంచభౌతిక వదార్థములుకాదు. ఒకవేళ
దృశ్యవస్తువులం దెవ్వరైన రమణీయత్వమును జూచినచో అది
అపాతరమణీయత్వమగు నేకాని శాశ్వత సౌందర్యము కానే
రదు. అట్టిదానివలన మునుమునువుల క్షేపయోజనమున్న లేదు.

ఈ ప్రకారముగ దృశ్యవదార్థములందు, భోగవిలాసము
లందు ‘దుఃఖిదోషానుదర్శనము’ను గావించుచు, ఇంద్రియము
అను, మనస్సును వానినుండి మరలించి, హృదయమందు
స్థాపించి పరమాత్మను ధ్యానించుటయు. పరమాత్మయొక్క
వాచకము (నామధేయము) అగు ఓంకారమును ఉచ్ఛరించుచు
కాని యర్థమును బాగుగ మననము చేయవలెను.

ఓమిక్యీకాక్షరం | బిహ్మ వ్యాపారస్వామసుస్మరన్

(113)

“అనుస్మరన్” అని చెప్పటవలన ఓంకారముయొక్క ఉచ్చారణ మాత్రము చాలదనియు, దానిభావమునుగూడ హృదయమున మరల మరల చింతన జేయవలెననియు స్పష్టమగుచున్నది. ఇక్కాలముల అనేకులు మంత్రజపము చేయుచున్నను, వారు ఆశించిన ఫలములను పొందకపోవుటకు కారణమిదియే. వారు మంత్రము నుచ్చరించుచున్నారే కాని మంత్రార్థమును చక్కగ భావించుటలేదు.

మంత్రో హి భావేన యతః ఫలప్రదః
మౌర్యస్య సునజ్ఞీకృత బాణవద్భ్రవమ్
భావేన హీనస్తు వినిష్ఠలో భవేత్
కీరస్య వాగీరిత రామశబ్దవక్.

భావముతోగూడి జపముచేయబడు మంత్రము, ఎక్కు పెట్టబడిన బాణమువలె లక్ష్యమును చేరి ఫలప్రదము కాగలదు. భావయుక్తముకాని మంత్రజపము చిలుకచెప్పు రామరామము వలెవ్యర్థముకాగలదు. కనుక నే ప్రణవజపమునుగూర్చి చెప్పుచు భగవానుడు ‘వ్యాహరన్’ (ఉచ్చరించుచు) అను పదముతో సంతృప్తిపడక ‘మామనుస్మరన్’ (నన్ను మరల మరల చింతన జేయవలెను, భ్యాసించవలెను) అను పదమునుగూడ కలిపెను. ఇప్పుడు జపము చేయువారిలో కొందఱు 108 పూసలు ఎప్పుడు తిరిగిపోవునా, కొలికిపూస ఎప్పుడు చేతికి తగులునా యను ఆందోళనలో నేయుందురు. పారిశ్రుష్టిమంత్రార్థముపై నుండును. నోరుమాత్రము మంత్రము నుచ్చరించుచుండును. ఇక్కారణమున వారు పూర్ణ ఫలమును పొందలేక పోవుచున్నారు.

పూర్వము భద్రాచలగామదాసుగారు శ్రీరామచంద్రుని
స్తుతించుచు కొన్ని వేలపద్యములను వ్రాసియుంచెను. అన్నియు
పూర్తి అయిన పిదప అతని మనంబున నొక విచికిత్సజనించెను.
'నేను వ్రాసిన ఈపద్యములన్నిటిలో శ్రీరామచంద్రునకు ప్రీతి
పాత్రములైన పద్యములేవియైయుండును? ఆ ప్రభువును మనం
బున నిడుకొనివ్రాసిన పద్యములు నీనిగోన్నాయుండునో?' అని
పర్యాయలోచించుకొని తాను పద్యములు వ్రాసిన తాళిబొమ్మకు
పత్రములన్నిటిని ఒక్కపర్యాయము గోదావరీ ప్రవాహమున
బడవైచెననియు, అందులో నూలు పత్రములు పూత్రము
ప్రవాహమునకు ఎదురీదిరాగా వానినిమాత్ర మాతడు గైకొని
ననియు చెప్పుకొనుచుందురు. ఆనూలు పద్యములే యిప్పుడు
శ్రీరామశతకముగా పేరొందియున్నవి. ఏకాగ్రచిత్తులతో
భగవద్భావముతో, ఇతర చింతలులేక వ్రాసిన పద్యములు
కాబట్టి వానికి విలువ యేర్పడినది. కావున ప్రణవజపముగానీ,
ఇతరములగు ఏమంత్రములయొక్క జపముకాని భావయుక్త
ముగ నున్నపుడే అధికఫలములను గలుగజేయును. మరియు ఈ
ప్రణవధ్యానమునుగూర్చి ఈఅధ్యాయమున జెలిసినపుడు 'య్య
ప్రయతి' అని యచ్చబ్దిప్రయోగముచేయుటవలన ఎవడైనను
వానిని భక్తితోజపించి, ధ్యానించి తరించవచ్చునని స్పష్టమగు
చున్నది. ఇచ్చట జాతి, మత, కుల, లింగ వివక్షత యేమియును
తెలుపబడలేదు. భక్తి, శ్రద్ధ యుండిన చాలును. కావున ఈ
మహోన్నత మంత్రరాజ మగు ఓంకారమును ముమాత్సవు
లెల్లగు శ్రద్ధాభక్తులతో ధ్యానించి పరమగతియగు మోక్ష
మును బొందవచ్చునని శ్రీకృష్ణపరమాత్మ ఆనతిచ్చుచున్నాడు.

శరీరము పతనముకాక పూర్వమే ఈ మహత్తర కార్యమును జీవుడు సాధించివేయవలయును. ఏలయనగా ఒక పెద్ద ప్రయాణము ప్రతివానికిన్ని వేచియున్నది. జీవితకాలములో రై శృమిద, బస్సులమిద, విమానములమిద చేయు ప్రయాణములు చిన్నవి. జీవితాంతమున చేయు ప్రయాణము పెద్దది. ఆ ప్రయాణమును ఎవరును తప్పించుకొనలేరు. అది జరిగితీరును. ఆ ప్రయాణమును గూర్చియే ఈ అధ్యాయమున ప్రస్తావించబడినది. అజ్ఞానవశమున జీవుడు దానిని మరచి లోకమున ప్రవర్తించుచున్నాడు. అన్నియు జ్ఞాపకముంచుకొనునుగాని తనకొక దీర్ఘప్రయాణము కాచుకొనియున్నదని మాత్రము పొందుచును. కనుకనే ప్రమాదమున పడిపోవుచున్నాడు.

‘Think of death always and you will realise the truth of every word I say.’

శరీరమును సదా జ్ఞాపకమునందుంచుకొనినచో నేను చెప్పు నాక్యములన్నియు చక్కగ బోధపడగలవు’ అని వివేకానందులు తన శిష్యునితో నొకపుడు పలికియున్నాడు. గూడ్సు పెట్టెలపై ‘Return’ (త్రిప్పివంపవలెను) అని వ్రాసి దాని ప్రక్కన ఒక తేదీ వేయుదురు. అనగా ఆతేదీనాటికి ఆపెట్టె అరిగిపోవునుగాన దానిని గూడ్సు పెట్టెకు ‘రిటేరు’కు గాను త్రిప్పి వంపవలెనని అర్థము. ఆ త్రిప్పివంపు తేదీని గూడ్సు పెట్టె తయారైన దినమే నిర్ణయించి దానిపై వేయుదురు. అట్లే బ్రహ్మదేవుడు ఈ దేహ పంజరమును సృష్టిచేసి ప్రపంచమున వదలినదినమే దాని నొసటపై ‘త్రిప్పివంపవలసిన దినమును’ కూడ వ్రాసియుంచును. అయితే భేదమేమియనెన, గూడ్సు పెట్టెలపై తేదీ కనిపించును.

జీవునినొసట కనిపించదు. దానినే బ్రహ్మవ్రాత, విధిలిఖితము అందురు. కనిపించనంతమాత్రమున అది లేకపోలేదు. పుట్టినది క్లిష్టక మానదు. 'జాతస్య హి ధ్రువో మృత్యుః' మహనీయులందఱున్ను తమ జీవితకాలములోనే ఈ మహాప్రయాణమును గుఱించి యోచించుదురు. వార్ధక్యము రాకపూర్వమే అసగా గౌల్యరసావసములందే దానినిగూర్చి చింతించి తన్నివారణకు తగినవగుదు కనిపెట్టుదురు. నచికేతుడు హతముపట్టి యమధర్మ రాజునుండి ఆ రహస్యమును ఊడబెట్టికొనెను. 'ఓ నచికేతా! నీకు ముగ్ధోకములందలి భోగములు, విశ్వర్యములు, సంపదలు అన్నిటిని ఇచ్చెదను. 'మరణంమాను ప్రాక్షీః'-మరణానంతర విషయమును మాత్రము అడుగవద్దు'-అని యముఁ డెంత చెప్పినను వినక జన్మరాహిత్యమునకు ఔషధమగు ఆత్మవిజ్ఞానమునే కోరుకొనెను. మన అగ్గునుడుకూడ ఈ కోవకు చెందినవాడే. కనుకనే శ్రీకృష్ణపరమాత్మను—

ప్రయాణకాలే చ కథం జ్ఞేయోఽసి నియతాత్మనిః (8-2)

'అంత్యకాలమునందును నియతచిత్తులు నిన్నెట్లు తెలిసికొనగలరో వచింపుము' అని యడుగుటకు కారణము. ఈ ప్రకారము తమ జీవితకాలముననే మరణము సంగతి జ్ఞాపక ముంచుకొని, మరల ఎన్నటికిని జన్మింపక, మరణింపక యుండు స్థితిని పొందుటకై యత్నించువారు ధన్యులు. అట్టివారే మానవత్వమును సార్థక పఱచుకొనినవారు.

జాతాస్త ఏవ జగతి జన్తవస్సాదు జీవితాః

యే పునర్నేహ జాయంతే శేషా జరతగర్భభాః (యోగవాసిష్ఠము)

'ఓరామచంద్రా! మఱల పుట్టకుండ చేసికొనగలుగు మహాత్ము

అవరు కలరో, అట్టి ఉత్తమ శీలసంపన్నులు మాత్రమే ఈ ప్రపంచమున పుట్టినవారికింద జమ, తక్కినవారు ముసలి గాడిదలవలె వ్యర్థజీవితములే యగుదురు' అని వసిష్ఠులు శ్రీరామ చంద్రునకు బోధించెను.

కాని ఇక్కాలమున జనులు కాయము శాశ్వతమని యెంచి, ప్రమాణముమాట పూర్తిగ మఱచిపోయి, అనేక సాంసారిక వ్యామోహములందు మునిగి కాలము గడచిపోవు చుండ దేబరించి చూచుచు, పారలౌకికప్రయత్న విరహితులై మెలగుచున్నారు. ప్రజల ఈ అవివేకమును భర్తృహరి యెంత చక్కగ వర్ణించెనో చూడుడు—

అదిత్యస్య గతాగతై రహరహ స్పంక్షీయతే జీవితమ్
వ్యాపారైర్వహుకార్యధారగురుభిః కాలో న విజ్ఞాయతే
దృష్ట్వా జన్మజరావిప త్తిమరణం త్రాపశ్చనోత్పద్యతే
పీక్యా మోహమయీం ప్రమాదమదిరామున్మత్తభూతం ఆగతే.

(భర్తృహరి)

“నూర్పుని ఉదయాస్తమానములచే రోజురోజుకు జీవితము తఱిగిపోవుచున్నది. కాని ఎఱతెగని పనులలో మునిగి తేలుచు జనులొవిషయమును గుర్తెఱుగకున్నారు. పుట్టుచున్నవారిని, మరణించుచున్నవారిని, ముసలివారిని, బాధల నొందుచున్నవారిని చూచికూడ భయపడకయున్నారు. అజ్ఞానమును కల్లు త్రాగి జగమెల్ల మతిదప్పియున్నది!” - నిజముగ లోకపరిస్థితి ఇట్లేయున్నది. భగవద్ధ్యానము చేసికొనుటకు తీరికయే లేదని వారు చెప్పుదురు. ఉదయము నిద్రలేచినది మొదలు మరల పనుండువఱకును ఒక్కపర్యాయమైననుదై వస్మరణకు తాపీయక

సశ్వర ప్రాపంచిక వస్తుసంపాదనమునందే వారు నిమగ్నులై యుందురు. ఈమధ్య బాకాయన వ్యాపారములో మునిగిపోయి - ఎవరో ప్రశ్నించుసరికి 'I have no time even to die' - 'నాకు చావటానికి కూడా సీరిక లేదు' - అని చెప్పివేసెను. అట్లుండును ఆధునికమానవుని మనఃస్థితి. ఇక దైవచింతనకు వారి జీవితములో చోటుచట? కాబట్టియే అట్టివారు మానవుల వలె మరణించక, క్రిమికీటకాదులవలె మరణించుచున్నారు. వారి జన్మము నిరర్థకమై పోవుచున్నది.

కాబట్టి విజ్ఞుడుగువాడు తన జీవితకాలముననే అంత్య కాల ప్రయోజనమును గుఱించి యోచించి ఆధ్యాత్మిక సాధనల ద్వారా భవరోగదుఃఖమును బావుకొనవలెను. అట్లునున కట్టి యోచనయే కలిగినది. కనుక తత్క్షణమే శ్రీకృష్ణపరమాత్మకు తన సంకల్పమును వెలిబుచ్చి శరీరవియోగ సమయమునగూడ జీవు డెట్టిభావనతో గూడియుండువలెనో, భగవంతుని యెట్లు ధ్యానించవలెనో ప్రశ్నించెను. అందులకు శ్రీకృష్ణమూర్తి పునః మగు సమాధాన మొసంగి అక్షరపరబ్రహ్మ తత్త్వమును, ప్రణవధ్యానమును బోధించెను. దీనినిగూర్చి ఈ యధ్యాయ ప్రారంభమున వివరముగ పోలిపియున్నాను. "అంత్యకాలమున గూడ ఎవరు నన్నే స్మరించుచు దేహమును పీడుదురో అట్టి వారు పరమగతియగు నన్నే పొందుదురు. ఈ విషయము ముమ్మాటికిని సత్యము." అని భగవానుడు పలికెను. అదే విధముగ అంత్యకాలమున ఇతరమగు ఏరూపమును స్మరించి నను, సంస్కారబలమువలన ఆ రూపమునే మఱుజన్మయందు జీవుడు పొందుచుండును. తుచ్ఛ విషయమును చింతించినచో

తున్నరూపమునే పడయును. మరణకాలమున నికృష్టమగు లేడిని భావించినందున జడభరతుడు లేడిజన్మమెత్తవలసి వచ్చెనుగదా ! చిత్తము అద్దమువంటిది. దానియెదురుగ ఏ రూపమునుంచిన ఆ రూపమే అందు ప్రతిబింబించును. కాబట్టి మఱుజన్మకు హేతుభూతమైనట్టి అంత్యకాల సంస్కారము బహుపవిత్రముగ నుండవలెను. దీనికి ఉపాయయేమి ? అంత్యకాలమున అకస్మాత్తుగ మంచిగుణము మనుజులపై ఉండి పడదు. జీవితకాలమంతయు ఎంతయో కృషిజేసి పవిత్రగుణములను సంపాదించినవారికి మాత్రమే చిత్తము సత్త్వగుణమయమై అంత్యకాలమున భగవత్స్మరణ సంభవించగలదు.

విద్యార్థి సంవత్సరకాలమంతయు బాగుగ చదివిననే పరీక్షాసమయమున చక్కగ వ్రాయగలడు. సంవత్సరము పొడుగునాసోమరియైతిరుగుచు సరిగా పరీక్షాసమయమున మాత్రము సుస్థకము తెఱచినచో ఏమి బోధపడును ? ఏమి వ్రాయగలడు ? ఎట్లు కృతార్థుడు కాగల్గును ? ఒకవేళ ఈ ప్రాపంచిక పరీక్షలలో నొంగతనముగ 'కాపీ' కొట్టి ఎవరైన ప్యాసు కావచ్చునేమో కాని, అంత్యకాల పరీక్షయందుమాత్రము అది సాధ్యపడదు. ఒకడు ఇంకొకని సంస్కారమును తెచ్చుకొనలేడు. తన చిత్తమును తానే బాగుచేసికొనవలయును. అదియో ఒక్కరోజుతో బాగు పనికాదు. అనేక జన్మార్జిత ఘనీభూత పాపవాసనలుగల చిత్తము సద్వాసనామయము కావలసియున్నచో, భగవదున్ను ఖమై చక్కగాధ్యానము చేయుసమర్థతనుబొందవలసియున్నచో జీవితకాలమంతయు తీవ్రతరప్రయత్నమావశ్యకమై యున్నది. రైలుయాత్ర చేయదలంచువాడు ప్రయాణకాలమునకు ఎన్ని

గంటల ముందునుండియో మూట, ముల్లె సర్దుకొని సిద్ధపడుచుండుట మనము చూచుటలేదా? అట్లే దీర్ఘప్రయాణ మగు మరణమునకై బాల్యకాలమునుండియే తగుసంస్కారము నేర్పజుచుకొనవలెను. అంత్యకాలమున అప్పటికప్పుడు ధ్యానమా సిద్ధించవలెననిన అది సాధ్యపడు విషయముకాదు. అంత్యకాలమునమాత్రము భగవద్ధ్యానముచేసినచో మోక్షముకలుగునని శ్రీకృష్ణమూర్తి చెప్పెనుగదా యని కొందఱు సోమరులు అపోహపడి 'ఇక సరవా లేకు జీవితమంతయు పాపముచేసినప్పటికి అంత్యకాలమున దేవునకులాంఛనముగ ఒకదణ్ణముపెట్టినచో కైవల్యప్రాప్తికలుగగలదని' భావించున్నారు. వారివాదననుబలపఱచుకొనుటకు అజామిళుని దృష్టాంతముగ గైకొందురు. ఇటువంటి అలసులవిషయమై బాగుగ ఆలోచించియే అర్జునుడు, శ్రీకృష్ణుడు ఇరువురు బహుజాగ్రత్తగ మాట్లాడిరి. వారికి అవకాశమే ఇప్పలేదు. అర్జునుడు 'ప్రయాణకాలేచ కథం జ్ఞేయోఽసి' (మరణకాలమునకూడ నిన్నెట్లు తెలిసికొనగలదు?) అని ప్రశ్నింప శ్రీకృష్ణుడు 'అస్తకాలేచ మామేవస్మరన్' (అంత్యకాలమునకూడ నన్నే స్మరించువాడు ముక్తిని బొందగలడు.) అని జవాబిచ్చెను. ఇరువురి వాక్యములలోను 'చ'కారముండుట గమనింపదగినది. 'చ'అవగా సంస్కృతములో 'కూడ' అని అర్థము. 'అంత్యకాలములోకూడ నన్ను ధ్యానించువారు' అని చెప్పిరి. కాని 'అంత్యకాలములోనే' అని చెప్పలేదు. 'అంత్యకాలవచ' అని శ్రీకృష్ణుడు చెప్పియుండినచో కొంపమునిగియుండెడిది. సోమరులు శ్రీకృష్ణుని బ్రహ్మరథముపట్టియుండెడివారు. కాని భగవానుడు వారి ఆటలను సాగనివ్వలేదు. 'చ'కార బాహుప్రయోగముచే సోమరులు

గుండెలను భేదించి వేసెను. ఇంతియేకాదు ఆ 'చ'కారమును సరిగా వారు అర్థము చేసికొందురో, లేదో యని భావించి వెంటనే ఈ క్రిందిశ్లోకముద్వారా అద్దానికి భాష్యమునుగూడ చెప్పివై యెను.

తస్మాత్సర్వేషు కాలేషు మా మనుస్మర యుధ్యత

మయ్యర్చిత మనోబుద్ధిర్మామేవైష్యన్యనంశయః

(8-7)

'కాబట్టి ఓ అర్జునా ! ఎల్ల వేళలయందును నన్ను స్మరింపుము. నీ స్వధర్మమగు యుద్ధమునుగూడజేయుము. నాయందు అర్హింపబడిన మనస్సు, బుద్ధి కలవాడవై నచో నీవు నన్ను తప్పక పొంద గలవు- ఇట సంశయ మేమియును లేదు, అని భగవానుడు. 'అంత్యకాలములోకూడ' అనుపదమునకు వివరణము చెప్పెను. ఎల్లకాలములం దనగా బాల్య, యౌవన, వార్ధక్యములందని భావము. సామాన్యముగ వార్ధక్యములో ఎక్కువమందిమనస్సు స్వతః దైవకార్యములందు ప్రీతిగొనుచుండును. ఏలయనగా, ప్రపంచములోని భోగ్యవస్తుజాలమంతయును అనుభవించి అనుభవించి, వినుగు జనింప, వాటినుండి మరలి దైవమువైపునకు తిరుగుదురు. దృశ్యపదార్థములందు, దారాపుత్రాదులందు, ధనధాన్యారామత్వైతాదులందు, ఏమో సుఖము, శాంతి కలదని భ్రమించి పరుగిడినవారికి ఎదురుదెబ్బలు తగులగా, వాటినుండి చల్లగా మరలుదురు. ప్రవృత్తినితగ్గించి నివృత్తినిజేబట్టుదురు. మఱియు ఉద్యోగములనుండి రిటైర్ (Retire) అగుదురు. కావున బోలెడు సమయము వారికి విగులును దైవచింతనకు. ఈవ్రకారముగ వార్ధక్యమునమాత్రము దైవస్వేషణచేయుట అసలు లేనిదానికంటె మంచిదే అయినను అది చాలదు. ఏలయన ఆసమయమున ఇంద్రియములన్నియు శక్తినిగోల్పోయి

మర్బలములై భగవద్ధ్యానమునకు, దైవస్మరణకు, నిచారశాదులకు, తీవ్రతర సాధనలకు బాగుగ నుపయోగపడకుండును. విస్తరినింపి పంచభక్త్యపరమాన్నములు వర్ణించి రాక్షసులకు పెట్టి, వారు పిసగా మిగిలినపదార్థములను, ఎంగిలివిస్తరాకును దేవతలకు సమర్పించినట్లుగా నుండును, వార్ధక్యమున ధ్యానము ప్రారంభించుట. ఈ శరీరమును విస్తరిలోగల జవసత్వమును, బలవీర్యాదులను బాల్యయావన కాలములలో కామక్రోధాదిరాక్షసులకు నివేదించి, వాడుపీల్చి పిప్పిచేసిన పిదప ఆ నిర్వీర్య దేహమును వార్ధక్యములో భగవానునికర్పించినట్లుండును? అయితే దీని యర్థము వార్ధక్యములో వైవచింతన చేయరాదని కాదు; చేయవచ్చును. (శుభము ఒకింతైనను మంచికొఱకేయగును), కాని అదిచాలదు. 'సర్వేషుకాగేషు' (ఎల్లకాలములందు) అను భగవానుని ఆదేశమున కది సరిగ్గా అన్వయించదు. జనుగ నిచారించినచో ఈ భగవత్కార్యము, ఈ దైవధ్యానము, ఈ పరమార్థసాధన బాల్యయావనములందే పూర్తి చేయవలసియున్నది. అప్పుడు మంచి ఆరోగ్యము, శక్తిసామర్థ్యములు ఇంద్రియపటుత్వము, భావకశక్తి, ధీరత్వము ఉండును. వయస్సు పెరిగినకొలది అవి క్రమక్రమముగ శక్తిహీనులగుచుండును.

మఱియు, జీవితము క్షణభంగురము కనుక వార్ధక్యమును నది రాకపూర్వమే అయ్యది అంతముకావచ్చును. అత్తకి ఇక జీవుడుసాధించినది ఏమియుండును. అమూల్యమగు ఈ మానవ జీవితము నిష్ఫలమైపోవునుగదా. కనుకనే బాల్యయావనము లందుగూడ భగవత్స్మరణ చేయుచు, ఎల్లకాలములందును తన్నుధ్యానింపవలసినదిగా గీతాచార్యు డాదేశించుచున్నాడు.

దేవ త్వదీయ పదసంకల పంజరాస్త
మద్యైవ మే విశతు మానసరాజహంసః
ప్రాణప్రయాణసమయే కఫవాతపితైః
కంఠావరోధన విధౌ స్మరణం కుతస్తే.

‘దేవా ! నీపాదపద్మములందు నామనస్సును గాజహంస ఇప్పుడే ప్రవేశించుగాక ! ఏలయనిన, ప్రాణప్రయాణసమయమున కఫవాతపిత్తములచే కంఠము నిరుద్ధముకాగా నిన్ను గూర్చిన స్మరణ అవుడు సంభవింపదు’ అని ఒకానొక భక్తుడు భగవంతుని వేడుకొనెను. కావున శరీరము ఆరోగ్యముగ నున్నపుడే, ఇంద్రియములు వికలములు కాకపూర్వమే, యావనము క్షీణించకమునుపే, పరిస్థితులు అనుకూలముగ నున్నపుడే జీవితలక్ష్యమగు పరమాత్మ సాక్షాత్కారమునకై మహత్తరమగు యత్న మాచరింపవలయును.

ప్రాప్తేన యేన నో భూయః ప్రాప్తవ్య మవశిష్యతే
తత్ప్రాప్తౌ యత్నమాత్మిషేత్కష్టయాపి హి చేష్టయా (వసిష్టగీత)

‘దేనిని పొందినచో ఇక పొందదగినది ఎయ్యదియు మిగిలియుండదో, అట్టి ఆత్మప్రాప్తికై కష్టపడియైనను ప్రయత్నము చేయవలయును’ అని వసిష్టమునీంద్రులు శ్రీరామచంద్రునకు హితముచెప్పిరి. మరల మరల దైవవస్తువును చింతనజేయుట వలన అభ్యాస సాబల్యముచే మనుజుడు దైవమునే పొందఁచున్నాడు. దీనికే ‘అభ్యాసయోగ’ మని గీతాచార్యుడు పేరుపెట్టెను.

అభ్యాస యోగయంత్రేన చేతసా నన్యగామినా
వరమం పురుషం దివ్యం యతి పార్థానుచిన్తయన్. (8-8)

‘ఓ అర్జునా ! మనస్సును ఇతర విషయములపై జొరనీయక, అభ్యాసయోగము నవలంబించి, పరమాత్మను మరల మరల చింతన జేయుచుండినచో మనుజుడు దివ్యమగు ఆ పరమ పురుషుని (భగవానుని) తప్పక పొందగలడు’ అని చెప్పుటవలన భ్యాసమును, దైవచింతనను జీవితములో ఎల్లవేళలందును తనస్సగ అభ్యసించిన నేతప్ప మా యాబంధము నిర్మూలించ బడ నేరదని తేటతెల్ల మగుచున్నది. కర్మయోగము, భక్తియోగము, జ్ఞానయోగము మొదలగునవిగాక మఱియొక క్రొత్తయోగము నిచట భగవానుడు సృష్టించెను. అదియే ‘అభ్యాసయోగము’. పై యోగములన్నియు ఈ అభ్యాసయోగముతోకూడిననే వన్నెకెక్కును. ఇది ప్రత్యేకమగు ఒక యోగముకాదు. అన్ని యోగములతో చేరియుండి అనుష్ఠానమును ద్విగుణీకృత మొనర్చు క్రియయే ఈ అభ్యాసయోగము. జీవితమంతయు ఏ క్రియ సభ్యసించుదురో, అదియే సంస్కారరూపముగ నేగ్పడి అంత్యకాలమున అక్కఱకు వచ్చును. జీవితములో ఒక్కపర్యాయమైనను దైవచింతన చేయనివానికి తుదిఘడియలయందు దైవస్మరణ కలుగదు. ప్రపంచములో అజామిళులు చాల తక్కువ. జీవితమంతయు పాపముచేసి అంత్యసమయమున నారాయణ యనగలుగువారు ఎందఱున్నారో చెప్పుడు ? అట్లు అనగలిగి యుండినచో, గీతా చామ్యుడు అంత్యకాలములో మాత్రము దైవస్మరణ చేసిన చాలునని చెప్పియుండిడివాడుకదా ? అట్లు ఏల చెప్పలేదు ? ‘సర్వేషు కాలేషు’ - ఎల్లవేళలయందు తన్ను స్మరింపవలసినదిగా ఏల ఆదేశించెను ? గాంధీమహాత్ముడు దేహవియోగ

సమయమున 'హా రామ్' అను రామనామస్మరణ యెట్లు సంభవించినది ? జీవితకాలమున సమయము దొరికినపుడెల్ల 'రఘుపతిరాఘవ రాజారాం పతితపాపన సీతారామ్' అను పావన నామమును స్మరించుచుండుట వలన. కావున భగవత్స్మరణను అంత్యకాలమువఱకు ఆపియుంచక, వార్ధక్యము వఱకువాయిదావేయక విజ్ఞులగువారు ఈఅక్షరపరబ్రహ్మయోగమున తెలుపబడిన చందమున ప్రణవాది దివ్యమంత్రములను, పవిత్రములగు భగవన్నామములను సదా సర్వకాలములందును జపించుచు, స్మరించుచు, భావనచేయుచు పాపప్రక్షాళన మొనర్చుకొని, హృదయశుద్ధిని బడసి జీవితకాలముననే సర్వోత్తమ బ్రహ్మపదవి నలంకరించుదురుగాక !

అట్టి బ్రహ్మపదవి నొందినచో కలుగు ఫలితమేమియని కొందఱు ప్రశ్నించవచ్చును. దానికి భగవాను డీ యధ్యాయము చివరి విపులమగు సమాధాన మొసంగెను.

మామూపేత్య పునర్జన్మ దుఃఖాలయమశాశ్వతం

నాఘ్నవన్తి మహాత్మానః సంసిద్ధిం పరమాం గతాః (8-15)

'ఓ అర్జునా ! నన్ను పొందిన మహాత్ములు పరమసిద్ధిని (మోక్షమును) బడసినవారై, దుఃఖనిలయమై అశాశ్వతమైనట్టి ఈ జన్మను మరల ఎన్నటికిని బొందకయే యుందురు. (జన్మరాహిత్యమును బొందుదురని భావము) - ఈ ప్రకారముగ ఆత్మస్థితి యొక్క మహిమను భగవాను డుద్ఘాటించెను. ఓహో ఎట్టి మహత్తరమగు దివ్యపదమది! మాయాంతర్గతమగు సంసారస్థితి యెచట! మాయాతీతమగు పరమాత్మపదమెచట! ఒకటిదుఃఖాలయము, మఱియొకటి సుఖాలయము; ఒకటిఅశాశ్వతము, మఱి

యొకటిశాశ్వతము. రెండిటికిని హస్తమశకాంతరము (భేదము) కలదు. కాని వపూర్వపాపఫలితమోకాని జనులు గణభాజనమైన ఆ సంసారస్థితినే కోరుకొనుచు పరమానందనిలయు మగు దైవమును ఉపేక్షించుచున్నారు. వారి స్థితిని వర్ణించుచు శ్రీరామకృష్ణపరమహంస చక్కని ఇతిహాసమును చెప్పెను.

పూర్వము కొలనలు పల్లెవారు సముద్రములో చేపలు పట్టుకొని గంపలయందు వేసికొని ఊరిలో అమ్మకొనుటకు తీసికొని వచ్చుచుండిరి. అది నాయంసమయము. చుట్టునుక్రమముగ అంధకారము అలముకొనుచుండెను. అకస్మాత్తుగ బ్రహ్మాండమైన వర్షము కురిసెను. ఆ పల్లెవారు వానలో తడుచుచు పరుగెత్తుకొని వచ్చుచుండ తోవలో నొకగుడిసె కాని పింప అందఱును దానిలో దూరిరి. ఆ గుడిసె ఒకానొక పూజార్థము వర్తకునిది. పట్టణములో నున్నవలముకొని జీవించువాడతడు. అతని యింటినిగూడ పూలగంపలుండెను. పల్లెవారాతనిని ప్రార్థయిపడి చీకటిపడినదికనుకను, వర్షము కురియుచున్నది కనుకను ఆ రాత్రి తలదాచుకొనుట కొకంత యాశ్రయ మిప్పించవలసినదిగా ప్రార్థించిరి. అతఁడందుల కంగీకరించెను. తమపరి ఆబాలరులు తమతమ చేపలగంపలను బయటచానిడియందొంచి వారు మాత్రము లోపల గదిలో నరుండిరి. ఆగదిలోనేపూలగంపలు కూడ నుండెను. సంపెంగ, గులాబి, చామంతి, మల్లెమొదలైన నున్నజాతులన్నియు నుండుటవల ఆ గదియంతయు గుమగుమలాడుచుండెను. బాలరులకు నిద్రపట్టలేదు. చేపలకంపునకు అలవాటుపడిన పెద్దమనుష్యులు కనుక సుగంధము వారికి ప్రాణసంకటముగ నుండెను. ఒక్కొక్కరులేచి కూర్చొనిరి. కర్తవ్య

మేమియని ఆలోచింపదొడగిరి- ఏకగ్రీవముగ నొకతీర్మానము చేసిరి. అది యేమియనిన, బయట చావడిలోనున్న వారివారి చేపలబుట్టలను లోపలికి తెచ్చుకొని వారివారి ముక్కులదగ్గఱ పెట్టుకొని వరుండవలెననియే. తీర్మానము తత్క్షణమే అమలులో పెట్టిరి. ఆ చేపలకంపు వారి నాసికాపుటములలోనికి ప్రవేశించు సరికి ఆనందములో తన్మయులై గుట్టుపెట్టి నిద్రపోదొడగిరి. ఈ ప్రకారముగనే మాయూధీనులగు అజ్ఞానజనులు దుఃఖ భూయిష్టమగు ఈసాంసారికస్థితిని సుఖకరముగ భావించి, ఒక్క నిమిషము ఆ భోగజాలములనుండి దూరముగనున్నచో పరితపించిపోవుచున్నారు. ఆనందమయమగు పరమాత్మతత్త్వమనిన ఏవగించుకొనుచున్నారు, కథలోని జాలరులవలె.

కావున వివేకవంతులగువారు గీతాది సద్బ్రంధములను, సచ్చాస్త్రములను ఆశ్రయించి యుక్తాయుక్త వివేచనకలవారై భగవద్వాక్యములందు విశ్వాసముగలిగి సత్యమగుదైవత్వమునే ఆశ్రయించి అసత్యమగు దృశ్యమునందు వ్యామోహమును తొలగించుకొనుచుండవలెను. ఈ దృశ్యప్రపంచమును, ఈ జన్మాదివైభవమును మనము గొప్పగ తలంచవచ్చునేకాని భగవంతుడట్లు తలంపడు. 'దుఃఖాలయం, అశాశ్వతం'-అని దానిని కొట్టివేసెను. ఆలయమనగా మందిరము, లేక దేవాలయము అని అర్థము. దుఃఖదేవతకు ఈ ప్రపంచము (జన్మాదులు) మందిరమని శ్రీకృష్ణుడు వాక్రుచ్చెను. సాక్షాత్ శ్రీకృష్ణ పరమాత్మయొక్క అభిప్రాయమెట్లుండెనో చూచితిరా! అజ్ఞాన వంకపరిమగ్నులగు జనులను నీక్షించి దయార్ద్రహృదయుడై ఆ యవతారమూర్తి వానికిట్లు ప్రబోధించుచున్నాడు. 'ఓజీవు

లారా ! జననమరణ ప్రవాహమునబడి మీరు నానాయూతనల
 సనుభవించుచున్నారు. నన్ను ఆశ్రయించినచో ఆ దుఃఖబాధలు
 మీకు శమించిపోవును. మీరు కై వల్యపదవి నొందెదరు. నన్ను
 పొందినవారి కిక దుఃఖభూయిష్టమగు సంసారస్థితి యుండదు.
 జననమరణము యుండవు. పునరావృత్తిరహిత శాశ్వతబ్రహ్మ
 స్వరూపమును వారు బడయుదురు. ఎక్కడికి వెళ్ళినను, ఏ
 యోగమునకు జనినను మరల తిరిగిరావలసినదే, మరల పుట్టవలసి
 నదీ. కాని నన్ను పొందినవాడు (పరమాత్మ నాశ్రయించిన
 వాడు) తిరిగి రాదు. అతనికి పునరావృత్తిలేదు. సమస్త జీవ
 రానులు సశించినను ఏది సశింపకయుండునో అట్టి నాయొక్క
 సనాతన దివ్యపదము నాత డలంకరించును. అది జ్యోతిర్మయ
 స్వరూపము. తమస్సుకాదు. పుణ్యాత్మలే, భగవద్భక్తులే, ధ్యాన
 శీలులే అద్వైతకడకేగుటకు నోచుకొందురు. అజ్ఞానులు కాదు.
 అట్టి విశ్వాధారమగు నాయొక్క పరమతత్త్వమును, దివ్యాత్మ
 స్వరూపమును ప్రణవధ్యానాదులద్వారా నిరంతరాభ్యాసవశ
 మున చక్కగ తెలిసికొను యోగిపుంగవునకు లభించుపుణ్యము
 ఇంత అంత యని చెప్పటకు వీలులేదు. వేదముల సభ్యసించుట
 చేతను యజ్ఞాదుల నాచరించుటచేతను పెక్కు దానముల
 నొసర్చుటచేతను ఏ పుణ్యము మనుజునకు లభించునో, దానిని
 మించినపుణ్యము నన్ను ద్యానించుటవలన, నన్ను తెలిసికొనుట
 వలన అతనికి లభింపగలదు. కావున ఓ ప్రాణికోటులారా! దీర్ఘ
 ముగ విచారించి కర్తవ్యమునకు గడంగుడు. దైవచింతన
 నాశ్రయించి ధన్యులుకండు !' - అని తెలుపుచు భగవాను డీ
 యధ్యాయమును పరిసమాప్తము గావించెను. కావున మహా

సేయులారా ! భగవద్వాణి ఈ ప్రకారము మార్మోగుచుండ
నిక యేల తుచ్చవిషయములందు ప్రవర్తించి జీవితమును వ్యర్థ
ముగ ధారబోయవలెను ? అయినదేమియో అయినది. ఇక
మీదయైనను జీవితమును సరిదిద్దుకొని సన్మార్గమున వర్తించి
భగవదాదేశ ప్రకారము భక్తి, ధ్యానాది పరమార్థసాధనల
నభ్యసించినచో మనుజుడు అచిరకాలములోనే నిరతీతయా
నందాత్మానుభూతినిబడసి కృతార్థుడు కాగలడు. జన్మతరించి
పోగలడు. ఇంతకుమించిన కార్యము ఈ ప్రపంచమున వేటొకటి
లేదు. ఇంతకు మించిన లాభము మతెక్కడను దొఱకదు.
కావున దైవమార్గమున కర్తవ్యశీలురగుదురుగాక !

ఓం తత్ సత్

9-వ అధ్యాయము

రాజవిద్యా

రాజగుహ్యయోగము

నేడు శీత శాస్త్రముదవ అధ్యాయమునందు ప్రవేశించుచున్నాము. ఈ అధ్యాయముతో శీత సగముభాగము పూర్తయగును. విద్యలలో కల్ల శ్రేష్ఠమైనదియు, రహస్యములలో కల్ల పరమరహస్యమైనదియునగు అధ్యాత్మవిద్యను పరమాత్మ యీ అధ్యాయమునందు బోధింప నుద్ద్యమించెను. కనుకనే దీనికి రాజవిద్యారాజగుహ్యయోగమును పేరు వచ్చినది. 'రాజ' పదము ఆధిక్యతను, గొప్పతనమును సూచించును. భగవంతుని దృష్టిలో ప్రపంచములోని విద్యలన్నిటిలో నేదియు త్తమమైనదో ఇచట సుస్పష్టమగుచున్నది. పల్లవాడని పుట్టిన విదవసగపత్నరమునకు తల్లిదండ్రులు వాని విద్యావిషయముల యోచింప మొదలిడుదురు. కాని ఎచట చూచినను ప్రపంచిక విద్యలందలి ప్రవేశమే కాన్పించుచున్నది. కాని, ఏది సగ్యవిద్యలకును ముక్కు ప్రాయమైయున్నచో అట్టిపరమార్థవిద్యకు పేక్షింపబడుచున్నది. రాజును విడిచి సామాన్యుని గూత్రయింతుట ఎట్టిదో, రాజవిద్యను విడిచి యితర విద్యల నాశ్రయించుట అట్టిదేయగును. బ్రహ్మవిద్యకు 'రాజత్వ' మాపాదించి శ్రీకృష్ణు డేల అద్వైతికి ప్రాధాన్యత నొసంగెనో విజ్ఞు లొకింత యోచింపవలెను. ఏది దుఃఖమును ఆత్యంతికముగ నివారించునో, ఎద్దానియందు సుఖి గల్గియున్నచో భీషణతాపములు, క్లేశములుకుండు మనుజుని

చిత్తమును వ్యాకుల మొనర్పజాలవో* ఏది జీవితకాలముననే పరమానందము నొందగల్గునో, అట్టి అధ్యాత్మవిద్యను ఉపేక్షించిన కారణమువలననే, జనులు తక్కిన ఎన్ని విద్యలున్నప్పటికిని దుఃఖమును దాటలేకున్నారు. నిరతిశయానందము ప్రతి జీవియొక్క పరమావధి. అద్దానిని నోచుకొనలేని జీవితము జీవితము కాదు. కావున అట్టి ఆనందమునకు మార్గమును యోచించుకొనువాడు ధన్యుడు. ఎప్పుడో వార్ధక్యములో అన్ని శక్తులు ఉడిగిన పిదప దానికొరకై అన్వేషించుట అంత శ్రేష్ఠమైనదినికాదు. బాల్యములోనే యశావసములోనే ఆ రాజవిద్యను హస్తగత మొనర్చుకొనవలెను.

పూర్వము మదాలసయను రాణి తనకు పుట్టిన బిడ్డలకు ఉగ్గుపాలతోనే ఆత్మవిద్య నుపదేశింపదొడగెను. ఇప్పుడు తల్లులు బిడ్డలను ఊయెలలో పరుండబెట్టి ఏవియో అరములేని జోలపాటలన్నియు పాడుచుందురు. కాని ఆ సాధ్య బిడ్డలను ఊయెలలో నుంచి, ఊపుచు ఈ క్రింది పాటను పాడదొడంగెను—

శుద్ధోఽపి రే తాత న తేఽస్తి నామ
కృతం హి తే కల్పనయాఽధునైవ
పంచాత్మకం దేహమిదం న తేఽస్తి
నైవా ప్య త్వం రోదిషి కన్య హేతోః.

(మార్కండేయ పురాణము)

“ఓరి! నాయనా! నీవు పరిశుద్ధమగు ఆత్మస్వరూపుడవు. నీకు నామరూపములులేవు. అవి కేవలము నీకిపుడుకల్పింపబడినవి. ఈ మంచభూతాత్మకమగు దేహము వాస్తవముగ నీకులేదు. నీకును

దానికి సంబంధమున్ను లేదు. నీవు శుద్ధబుద్ధము క్త స్వరూపుడవు. అట్టిచో ఏల నీవు ఏడ్చుచున్నావు? ఈ ప్రకారముగ అఖండ జ్ఞానోపదేశమును పుట్టుకతోనే తన బట్టల కొనంగి, వారిని జన్మనరంపరలనుండి కడతేర్చిన ఆ యిల్లాలుమాత్రాకోకమునకు ఆదర్శప్రాయముగ నున్నది. మాయ యను బలవత్తరముగు శత్రువును ఎదుర్కొనవలెనన్న శక్తివంతముగు ఆయుధమును మొట్టమొదటనే మనము సంపాదించుకొనవలెను గాని, కాలయాపన చేసినచో ఉపయోగము లేదు. ఆ మదాలసా శుత్రులు తల్లివలన జన్మగొనుకొని వసంతముననే రాజవిద్యను బహు జీవితమునంతను వసంతముగ నొసర్చివేసికొనిరి. తరించి మానవజన్మను సార్థకపఱచుకొనిరి. 'మోక్ష్య సే శుభాత్' అనునట్లు అశుభరూపముగు సంసారబంధమును తృటిగోచిన్న భిన్న భిన్న మొనర్చుకొనిరి.

అట్టి మహాన్నత బ్రహ్మవిద్యను గీతాచార్యు డిప్పుడు ఉపదేశింపజూపుచున్నాడు. అది 'పవిత్ర' మైనది, 'ఉత్తమ' మైనది, 'అవ్యయ' మైనది. ప్రత్యక్షముగ చెల్లినకొనదగినది. ఆచరించుటకు మలభసాధ్యమైనది—

ప్రత్యక్షావగమం ధర్మం సుసుఖం కర్తుమప్యయమ్.

వ్యాపారములు కెండురకములు. అప్పు (credit) వ్యాపారము, నగదు (cash) వ్యాపారము అని. ఈ దైవవిద్య నగదువ్యాపారమువంటిది. ఫలితము, అనుభవము ఎప్పుడో గలుగునది కాదు. ఇప్పుడే ఈక్షణముననే దాని ఫలితము, దాని యనుభవము జీవునకు కలుగగలదు. కనుక 'ప్రత్యక్షావగమం' అని భగవాను డద్దానిని స్తుతించినాడు. సరోక్షఫలితముల నొసంగు

వానిపై జనులకంత విశ్వాసముండదు. ఎప్పుడో పుణ్యము వచ్చును, ఎప్పుడో మోక్షము కలుగును అని చెప్పనపుడు జనులు వాటి నాశ్రయించుటకు వెనుకాడుదురు. సంశయగ్రస్తులగుదురు. కాని ఈ రాజవిద్య (బ్రహ్మవిద్య) అట్టిది కాదని భగవానుడు మొదటనే సాధకుల కాశ్వాసమొసంగుచున్నాడు. ఒకవేళ ఆచరించుటకు కష్టసాధ్యమాయనిన, అదియునులేదు. 'సునుఖం-చాలతేలిక. యుక్తితో, భక్తితో ప్రారంభించినచో శీఘ్రముగ అంతిపట్టగలదు. అయితే అనూయ మొదలగు దుష్టగుణములకు మాత్రము హృదయమున తాపీయ రాదు. 'అననూయవే' - అనూయ, ద్వేషము మున్నగునవి లేనివానికి మాత్రమే గురువు లిద్దానిని బోధించుచుందురు. అట్టివానికే అది ఒంటపట్టును. తక్కినవారికి కాదు. అర్జునున కాదుద్గుణములు లేవు. కావున శ్రీకృష్ణు డాతనికి ఉపదేశించుటయు, అది అతని హృదయములో ప్రవేశించుటయు సంభవించినది.

అట్టి పరమపవిత్రమగు అధ్యాత్మవిద్య నుపదేశించుటకు పూర్వము శ్రీకృష్ణపరమాత్మ శ్రోతకుండవలసిన ముఖ్య లక్షణము నొకదానిని పేర్కొనెను. అదియే శ్రద్ధ. దీని విషయమై సందర్భము వచ్చినపుడెల్ల గీతాచార్యుడు నొక్క చెప్పుచుండుట మనము గాంచుచున్నాము. ఇపు డిట్టి సందర్భ మేతెంచినది. కావున ఆ యవకాశమును భగవానుడు వదలలేదు. తాను చెప్పబోవు బ్రహ్మవిద్యారూపమగు పరమధర్మమునం దెవరికి శ్రద్ధకాని విశ్వాసముకాని యుండదో, అట్టివారు తన్ను (పరమాత్మను) పొందక పోవుటయే కాక

జననమరణరూపమగు ఈ సంసారాంభోధియందు పడిపోవు చున్నారని నుడివెను. 'నాకు ప్రకాశము వద్దు' అని తలంచు వారికి అంధకారమే గతి. నాకు 'దైవము అక్కఱలేదు' ని యనుకొనువారియొద్దకు దయ్యము వచ్చి చేరును. ప్రాపంచిక జనులు మాయాకార్యములగు భోగవిలాసములందు నశ్వరపదార్థముల సముపార్జనమునందు స్వేషికానందముల మూస్వాదమునందు పెక్కుజన్మలు బాగుగ గుచిమరగినందు వలన, ఇప్పుడెవరైన 'చక్కటి జ్ఞానమును బోధించెదమురండు' యని ఆహ్వానించినను తిరస్కరించి 'మాకిదియే' పరమానంద ముగ నున్నది. పోపొందు' అని పలుకుచున్నారు. వారి స్థితి యెట్లున్న దన—

పూర్వకాలమున చైనాదేశమున నొక హంతకుడు హత్యానేరమునకై యావజ్జీవ కారాగార శిక్షను బడసెను. ప్రభుత్వమువారాతనిని ఒక చీకటికొట్టునందు పడవేసి తలుపులు బంధించి పడలిపోయిరి. ఎప్పుడో ఒక పర్యాయము ఒకింత ఆహారముమాత్రము దానిలో ఉంచుచుండిరి. ఇవిధముగ ఆ హంతకునకు జీవితకాలమంతయు నిబిడాంధకరూపముననే గడచు చుండెను. ఇట్లుండ నొకదినమున ఆదేశపురాజు అకస్మాత్తుగ మరణించెను. క్రొత్తరాజు సింహాసన మధిష్ఠించెను. ఆతని పట్టాభిషేకసమయమున దేశమంతటను ఆనందోత్సవము క్రుక టింపబడెను. ఆబాలగోపాలము ఉత్సవములందు పొల్లొనుటకై ఆదేశింపబడిరి. కారాగృహములందు బంధింపబడిన వారందఱి యొక్క విడుదల ఆజ్ఞాపింపబడెను. శత్రులితముగ మన యీ హంతకునకున్న విడుదల ఉత్తమపువచ్చెను. కైలుసాధికారులు

తలుపు తెరచి వానిని బయటకు తీసికొని వచ్చుచుండిరి, కాని ఎన్నియోసంవత్సరములు అంధకారమునపడి, ప్రకాశమెట్టిదో తెలియక, చీకటికి అలవాటుపడియున్న ఆ ఘనుడు ఒక్కపర్యాయము సూర్యకాంతిలోనికి వచ్చుటవలన అపరిమితమగు బాధనొంది కండ్లు మూసికొని 'మహాప్రభో! తుమింపుడు. నాకీప్రకాశము బాధాకరముగనున్నది. నన్ను ఆ చీకటి గుహలోనే ఉండనిండు. దయచేసి అక్కడే నివసించుటకు అనుజ్ఞ నొసంగుడు. ఈప్రకాశమును నేను భరింపలేను. ప్రకాశములో ఉండి బాధ నొందుటకంటె చీకటిలో ఉండి సుఖపడుటమేలు. మీకు వెయ్యినమస్కారములు. నన్ను ఆచీకటిలోనికే తీసికొని పొండు!' అని వారిని ప్రార్థేయవడెనట! చూచితిరా! నేటి అజ్ఞానుల స్థితి ఈ ప్రకారముగనే ఉన్నది. దైవవాక్యములపై, దైవకార్యములపై వారికి విశ్వాసములేదు. శ్రద్ధలేదు. వెలుగు వారికి సరిపడదు. అజ్ఞానజనులసహవాసము, అజ్ఞానకార్యములు, చీకటి, చీకటిబజారు (Black Market) వారికి ప్రీతి. కనుకనే భగవానుడు అట్టివారిని హెచ్చరించుచు—

అశ్రద్ధధానాః పురుషా ధర్మస్యాస్య పర స్తవ

అప్రాప్య మాం నివర్తంతే పృథ్వీసంసారపర్త్యని. (9-3)

‘ఈబ్రహ్మవిద్యారూపమగు ధర్మమునందెవరికి శ్రద్ధ, నమ్మకము ఉండుదో అట్టివారు నన్ను పొందజాలక, పృథ్వీరూపమగు ఈ సంసారమార్గమున పడిపోవుదురు’- అని ఉద్ఘోషించిరి. పరమార్థక్షేత్రమున విశ్వాసము, శ్రద్ధ గొప్ప స్థానమును అలంకరించుచున్నవి. అవిలేనిచో అసలు దైవవిషయమై ప్రవృత్తియే సంభవింపదు. కనుకనే సాధనచతుష్టయ సంపత్తియందలి ప్రము

భాంగమగు శమాదిమట్కునంప త్తియందు (శమము, ధమము, ఉపరతి, తితిష, శ్రద్ధ, సమాధానము) శ్రద్ధను విధిగా చేర్చిరి. భగవద్వాక్యమందు, గురువాక్యమందు, శాస్త్రవాక్యమునందు మొమ్మొదట విశ్వాసమంచి దాని గాచరించుటకై యత్నింప వలెను. అటుపిదప ఆవాక్యముయొక్క సత్త నిజానుభవమందు తనకే తెలియగలదు. విశ్వాసముగఱచినచో, ధైర్యము సహితును; ధైర్యము సడలినచో సాధన కుంభవదును; సాధనకుంభవడినచో లక్ష్యము దూరమైపోవును. కావున లక్ష్యప్రాప్తికి అకుంఠిత విశ్వాసము, అపరిమితశ్రద్ధ అత్యవసరములై యున్నవి. ✓

తుమ్మెద, చేవగలిగిన కొయ్యకుకూడ రంధ్రముచేయ గలదు. దాని ముక్కు అంతవాడిగా నుండును. ఆ తుమ్మెదయే కమలమునందు ప్రవేశించి మధువు నాస్వాదించు సుమయమున, సగర్వాస్తమయసమయములయి కమలము ముడుచుకొనినచో దానియందు చిక్కుకొని అధైర్యపడి తన శక్తిపై విశ్వాసము గోల్పోయి, తత్ఫలితముగ కర్తవ్యమును మఱచి దిగులుతో చని పోవును. చేవకొయ్యకు రంధ్రము వేయగల వాడిమొక్కు తన యొద్దనే యుంచుకొనిగూడ, తన శక్తిపై విశ్వాసమును గోల్పోయినందువలన, కోమలకమలపత్రమునుగూడ అది భేదింప జాలకున్నది. అట్లే మనుజునియందు అభిరంజితమైన శక్తిసామర్థ్యములు కలవు. అవి నిద్రాణములై యున్నవి. అవి ఉన్నవని మనకు తెలియదు. ఎవరైన చెప్పినను వారి వాక్యములందు నమ్మకముండదు. అట్టిచో ఆశక్తులెల్లు జాగృతములు కాగలవు. అట్లు అవి జాగృతములు కానందువలననే మనుజుడు అధోగతిని జెందుచు, మృత్యుగంసారపథమునపడి గిరిగిల తన్నుకొను

చున్నాడు. నవలలపై విశ్వాసముకలదు. నాటకములపై విశ్వాసముకలదు. వార్తాపత్రికలపై విశ్వాసముకలదు. దారిసపోయే దాసరయ్యవాక్యమునందు విశ్వాసముకలదు. కాని దేవునిపై గాని, దేవునివాక్యముపై గాని విశ్వాసములేదు. ఇది మన స్థితి.

అద్యాష్టమీతి నవమీతి చతుర్దశీతి

జ్యోతిష్కవాచోపననన్తి భక్త్యా

శ్రుతే స్తవహో తత్త్వమపీతి వాక్యం

న విశ్వనస్త్యద్భుతమే తదేవ.

(మహావాక్యదర్పణము)

‘నేడు అష్టమి, నేడు నవమి, నేడు చతుర్దశి’-అని ఈ ప్రకారముగ జ్యోతిష్కుడు చెప్పగా విని ఆ వాక్యములను నమ్మి, భక్తితో ఆ యా తిథులందు ఉపవాసము మున్నగునవి జనులొచరించుచున్నారు. కాని ‘తత్త్వమసి’ (ఆ పరమాత్మయే నీవు) అని శ్రుతిభగవతి చెప్పిన వాక్యమునుమాత్రము జనులు నమ్ముటలేదు. ఆహా! ఎంత ఆశ్చర్యము! అని శ్రీ శంకరాచార్యులవారు తామువ్రాసిన మహావాక్యదర్పణ మను గ్రంథమున ఉల్లేఖించిరి.

‘We trust the man in the street, but there is one being in the universe we never trust and that is God.’

‘దారిసపోవు మనిషినికూడ మనము నమ్ముదుము; కాని ఈ జగత్తునందు మనమెన్నటికినినమ్మనిఒకవ్యక్తికలడు. అతడేదేవుడు’-అని వివేకానందస్వామి పలికియున్నాడు. నిజముగ ప్రపంచము యొక్కస్థితి అట్లేయున్నది. ఈ వైపరీత్యము తొలగిననేతప్ప లోకమున శాంతిసుఖములకు ఆస్కారములేదు. ఏనాడు జనులు

సర్వేశ్వరుని యొక్కయు అనుభవజ్ఞులైన పరమముఖుల యొక్కయు వాక్యములను నమ్ముదురో, నమ్మి ఆచరించుదురో అనాడే దేశమునకు శ్రేయము కలుగగలదు. తనకున్న మహత్తర శుభము చేకూర్చును. కనుకనే శ్రీకృష్ణపరమాత్మ అతిరహస్యమగు ఈ రాజవిద్య కుప్రకమింపబోవు సమయమున దానిపై శ్రద్ధ గలిగియుండువలెననియు, అట్లు శ్రద్ధలేనివారు మృత్యురూపమగు ఈ సంసారచక్రములనుండి విడివడక దాని యందేతిగుట్కొని దుఃఖములపాలగుదురనియు చెప్పుటకు కారణము. 'మృత్యుసంసారవర్తని' 'మృత్యుసంసారసాగరాత్' - అని ఈ ప్రకారముగ భగవాను డీ సంసారక్రమము మృత్యు గ్రస్తమని, మృత్యుముఖమున వర్తించుచున్నదియని వర్ణించుచుండుట గమనింపదగినది. జను లీ సంసారవర్థుని ఆనందమయముగ వర్ణించుకొందురు. కాని ఇటుని కరాళవదనమున స్థితి నొందియుండు ఏపదార్థమునందైన ఆనందముండునా? నాశశీలమగునస్తువునం దానందమెచట? కావున అనివేకముచే వారట్లు సంసారమును, జన్మలను సుఖమయములుగ భావించుకొందురు. వాస్తవస్థితి అట్లులేదు. 'విలగ్నాదశనాస్తరేషు' - అనునట్లు కాలస్వరూపుని కోరలలో జనులు చిక్కుకొనియున్నారు-ఇది వాస్తవస్థితి. ఆ స్థితినే భగవానుడిచట 'మృత్యుసంసారవర్తని' అని వర్ణించి ప్రాపంచిక శైభవములు, భోగములు, కీర్తులు, విహారములు, జన్మలు-గొప్పగా తలంచవద్దు. అవి మృత్యురూపములు అని హెచ్చరించుచున్నాడు. మఱియు భగవద్వాక్యములందు శాస్త్రవాక్యములందునమృకములేనివారు, ఆనందభామమగు తన్ను పొందజాలనివారై పై పెచ్చు మృత్యురూప

మగు ఈ సంసారాభాతమున బడిపోవుదురని ఘోషించుచున్నాడు. కావున జనులు సచేతస్కులై శ్రీకృష్ణపరమాత్మ చెప్పబోవు ఈ అఖండ జ్ఞానోపదేశమునందు శ్రద్ధగలిగి ఆచరించి తరించుదురుగాక!

పరమాత్మ సమస్త బ్రహ్మాండములందంతటను వ్యాపించి యున్నాడు. ఆకాశమునందు వాయువువలె చరాచరప్రాణికోట్లన్నియు ఆతనియందే స్థితిగలిగియున్నవి. అణువుఅణువునందును ఆతని మహత్త్వ ప్రకటమగుచున్నది. ప్రకృతి జడమైనది. పరమాత్మయొక్క చైతన్యశక్తివలననే ఆప్రకృతి తన కార్యములను నేరవేర్చుకొనుచున్నది. ఈ జగద్రూపమహాసభకు పరమాత్మ అధ్యక్షుడు. స్థావరజంగమప్రాణికోట్లన్నియు సభ్యులు.*ప్రకృతి సభాసంచాలకుడు (Convener). ఇతరు లెందఱున్నను అధ్యక్షుడు లేనిదే సభ రంజింపదు. సభకు చైతన్యమే యుండదు. అట్లే ఈదృశ్యజగత్తును ఆధారభూతుడగు పరమాత్మలేనిచో నిర్వీర్యమై, శక్తిరహితమై, క్రియాశూన్యమై యుండును. పరమాత్మ ఎలెక్ట్రిక్ కణ్డెంటువంటివాడు. చరాచర ప్రాణికోట్లు బల్బులవంటివి. బల్బులలో కొన్ని చిన్నవి, కొన్ని పెద్దవి, కొన్ని తెల్లవి, కొన్ని ఎఱువి, కొన్ని పొడుగువి (tube lights), కొన్ని పొట్టివి, కొన్ని లావువి (dome lights), కొన్ని సన్నవి ఎట్లుండునో అట్లే ప్రాణికోట్లలోను వివిధరూపములు, వివిధ పరిణామములు, వివిధరంగులు కలవు. కణ్డెంటు లేనిచో ఎన్ని బల్బులున్నను ఏమిప్రయోజనము. అట్లే చైతన్యస్వరూపుడగు పరమాత్మ లేనిచో జగత్తు నిష్ప్రయోజనము. ఆధారములేనిచో

* మయాఽధ్యక్షేణ | పక్షతిః సూయతే సచరాచరమ్. (9-10)

ఆధేయము నిలువదు. భగవానుడు ఆధారము. జగత్తు ఆధేయము. కావున పరమాత్మలేనిదే జగత్తు అసలు నిలువనే నిలువదు. ఇక్కారణముననే శ్రీకృష్ణమూర్తి ఈ అధ్యాయమున తన్ను 'భూతభృత్' * - (ప్రాణికోట్లను భరించువాడు) - అని పేర్కొనెను. ఇందియోకాదు 'భూతస్థ' (ప్రాణికోట్లయందు నివసించువాడు) అనియు వచించెను. దీనినిబట్టి ఒక్కమానవుని యందేకాక, సుక్కయందును, నక్కయందును, ఈగయందును, దోమయందును, పశుసత్యదులందును, క్రిమికీటకాదులందును, దేవదాసవులందును సర్వత్ర ఆతడు వెలయుచున్నాడని స్పష్టమగుచున్నది. ఈ సత్యము నెఱిగినచో ఇక జనులకు ప్రాణికోట్లయెడల కారుణ్యబుద్ధి యుదయించగలదు. మఱియు భగవానుడు తమతమ హృదయములలో అంతర్యామిరూపముగ వర్తించుచుండుటవలన సాపముచేయుటకును జనులు భయపడుదురు. మఱియు ధ్యానాది సాధనలద్వారా అతనిమీపమున (హృదయముననే) నున్న ఆ పరమాత్మను సాక్షాత్కరించుకొనుటకున్న యత్నించుదురు. ఇన్నివిధముల ఈ ఆత్మజ్ఞానము, బ్రహ్మవిద్య (రాజవిద్య) లోకులకుపకరించుచున్నది. ఇద్దానినే ఈ అధ్యాయమున శ్రీకృష్ణభగవానుడు అర్జునునకు విశదీకరించెను.

ఈప్రకారముగ పరమాత్మ విశ్వవ్యాపకుడై యున్నప్పటికిని అజ్ఞాను లాతనిని తెలిసికొనుటలేదు. ఆతని ఆస్తిత్వమును వారంగీకరించుట లేదు. 'భగవానుడు లేడు' 'ప్రపంచమే సత్యము' అని వారు పలుకుచున్నారు. వారిదృష్టి సంకుచిత

మైనదికాబట్టి వారికి అట్లే కానిపించును. 'విచేతనః' - విగతచేతస్కులు-(చిత్తముచెడినవారు -brainless fellows) అని భగవానుడు వారికి సరియైన నామధేయ మొసంగెను. చిత్తము సరిగా నున్నచో, దృష్టి చక్కగా నున్నచో మనుజుడు సరిగా తెలిసికొనును, సరిగా చూచును. చిత్తము వక్రమైనచో అంతయు నతనికి వక్రముగానే కనిపించును. కనుకనే శ్రీశంకరాచార్యులు-

‘దృష్టిం జ్ఞానమయాం కృత్వా పశ్యేద్భ్రష్టమయం జగత్’

దృష్టిని జ్ఞానమయముగ నొనర్చుకొని జగత్తును బ్రహ్మమయముగ పీక్షింపుమని ఆనతిచ్చిరి. శ్రీకృష్ణపరమాత్మ ఈ అధ్యాయ ప్రారంభమున చెల్విన భగవంతుని సర్వవ్యాపకత్వము, సర్వాంతర్యామిత్వమును ఎవరు తెస్సగ నెఱుంగుదురో అట్టి వారిదృష్టి పవిత్రమై, జ్ఞానమయమై యొప్పును. మఱియు నట్టివారు ఆ తమ జ్ఞానదృష్టిచే సర్వత్ర వెలయు సచ్చిదానంద పరమాత్మను తెస్సగ గాంచగలుగుదురు.

సర్వగం సచ్చిదానందం జ్ఞానపక్షిర్నిరీక్షితే

అజ్ఞానపక్షిర్నేక్షిత భాస్వంతం భాసునన్తవత్. (ఆత్మబోధి).

‘సర్వవ్యాపకమగు సచ్చిదానందాత్మను జ్ఞాననేత్రము కలవాడు చూచుచున్నాడు. సూర్యుడు దేదీప్యమానముగ ప్రకాశించుచున్నను గ్రుడ్డివాడుచూడజాలనట్లు, అజ్ఞాననేత్రము కలవాడట్టి సర్వవ్యాపక పరమాత్మను చూడజాలకున్నాడు’ - అని శ్రీశంకరాచార్యులు తమ ‘ఆత్మబోధము’నందు తెలిపియున్నారు. పుష్పమాలలో పుష్పములు కనిపించును. లోని త్రాడు కనిపిం

చదు. అట్లే బల్బులు కనిపించును. కట్టెంటు కనిపించదు. కాని నృష్పములకు ఆధారము త్రాడు; బల్బుల ప్రకాశమునకు ఆధారము కట్టెంటు. వివేకనేత్రముచే జనులు ఆధారభూతములగు ఆ రెండిటిని గాంచగలరు. దానినే జ్ఞానదృష్టి యందురు. అది లేనివారు నేత్రము యిన్నను గ్రుడ్డివారే యగుదురు. (పశ్యన్నసి న పశ్యతి).

సామాన్యముగ జనులలో రెండుతరగతులవారుందురు. దైవీప్రకృతిని ఆశ్రయించినవారు, ఆసురీప్రకృతిని ఆశ్రయించినవారు అని. వీరురువురిని గూర్చియు గీతాచార్యు డీ యధ్యాయమున ప్రస్తావించిరి. ఇందు మొదటిరకమువారు భగవంతునిపై పరిపూర్ణ విశ్వాసముగలిగి, ఆతనిని అవ్యయునిగ, ఆదిపురుషునిగ, లోకైకప్రభువుగ నెఱిగి అనన్యచిత్తముతో సేవింతురు. మఱియు పెక్కుదృఢవ్రతము లవలంబించి నిరంతరము భగవానుని కీర్తించుచు, భక్తిప్రపత్తులతో ఆరాధించుచు, సమస్తరించుచు తీవ్రతరసాధనలు నల్పుదురు. అట్టి మహాత్ములు అచిరకాలములోనే తమ ధ్యేయవస్తువుగుపరబ్రహ్మమును చేరగలరు.

‘ఉద్యోగినం పురుషసింహముపైతి లక్ష్మీః’

‘ప్రయత్నశీలుడగు పురుషుడు గురువునే లక్ష్మి వరించును’ - అను ఆర్యోక్తి యథార్థమునే చాటుచున్నది. ఎవడు ఏ మార్గమున ఎట్టిప్రయత్నమాచరించునో ఆతడా మార్గమున అట్టి ఫలితమునే పొందగలడు. ఈ సత్యము లౌకిక, పారమార్థిక క్షేత్రముల రెండిటికి అన్వయించును. ఎవడుత్యాగశీలుడై దృశ్యపదార్థములందు, భోగవిషయజాలమందు విరక్తి గలిగి, అంతరాత్మనే

ఆశ్రయించి దృఢమగు పట్టుదలతో సాధించునో, అట్టివాడు గమ్యమును తప్పక చేరగలడు.

‘సతతం కీర్తయంతోమాం యత స్తశ్చ దృఢవ్రతః’ (9-14)

అను ఈ భగవద్వాక్యమునందు రెండు విశేషములు తెలుపబడినవి. అవి యేవి యనిన- (1) భగవంతుని ఎప్పుడో ఒకప్పుడు కీర్తించుటచాలదు. ఎల్లప్పుడును కీర్తించుచుండవలెను (2) దేవుని పొందుటకు సామాన్యవ్రతములు చాలవు. దృఢవ్రతములు శీలించవలెను-అని. బలపడిన పెద్దమాను నరుకుటకు రేకు గొడ్డలి పనికిరాదు. ఉక్కుగొడ్డలి కావలయును. అట్లే కోట్ల కోలది జన్మలనుండి వేళ్ళుతన్నకొని బాగుగ దృఢపడియున్న వాసనారూపమగు ఈ సంసార వృక్షమును ఛేదించుటకు తీవ్ర సాధనారూపమగు వ్రతచండవరశువు కావలసియున్నది. భగవంతుని ఒక్క పర్యాయమైనను స్మరించనివాని నుద్దేశించి శాస్త్రములు ‘నాయనా! రోజునకు సంధ్యాకాలములు మూడు వచ్చును. ప్రాతఃకాలము, మధ్యాహ్నసమయము, సాయంత్రము - ఈ మూడు వేళలందును నీవు సంధ్యావందనము చేయుము’ అని ఆదేశించినవి. అంతమాత్రముచేత తక్కిన సమయములందు దేవుని మఱుపుమని చెప్పుచుండుటకాదు. శుభ మగుదానిని ఎంతెంత అధికముగ జేసిన అంతంత అధికఫలము చేకూరును. కావున తీవ్రప్రయత్నశీలురకు నిరంతరభగవత్స్మరణయే ఆచరింపదగినది. సందుదొరికినచో మాయవచ్చి ప్రవేశించును. కావున మాయకు, అజ్ఞానమునకు చోటియక ‘సతత’ భగవత్సంకీర్తనను, సతతదైవస్మరణను విజ్ఞాతాశ్రయించవలెను. పాపమనగానేమి? అని పూర్వము విద్వాంసులగోష్ఠిలో నొక

ప్రశ్న వచ్చెను. అసత్యము పలుకుట పాపమని కొందఱ అనిరి. వ్యభిచరించుట పాపమని మఱి కొందఱ అనిరి. పరులను బాధించుట పాపమని కొందఱు పలికిరి. కాని, రామతీర్థస్వామి లేచి—

‘To forget God is sin’

‘దేవుని మఱచుటయే పాపము’ అని గంభీరముగ నుడివెను. ఈదైవవిస్మరణనుండియే అన్ని పాపములున్ను ఆవిర్భవించును.

యస్మహర్తం క్షణమపి వాసుదేవో న చిన్త్యతే

సాహనిస్తస్మహచ్చిద్రం సాత్రాని స్సా చ విక్రియా.

‘ఏ క్షణమందు వాసుదేవుడగు పరమాత్మ స్మరింపబడినా, ఆ క్షణమందే గొప్ప హాని, గొప్ప అపద, గొప్ప భ్రాంతి, గొప్ప వికారము వచ్చిపడినట్లే కాగలదు’ - అని శాస్త్రవాక్యము.

అయితే గృహస్థాశ్రమముననున్న వారీసందర్భమున నొక ప్రశ్న వేయుదురు. ‘అశ్వా!నన్వ్యాసులు, సాధువులు అంతయు విడిచిపెట్టి ఏకాంతమున ధ్యానించుచుండును. కావున వారికి నిరంతర దైవస్మరణ సాధ్యపడగలదు. మేమో గృహస్థులము. బిల్లి, జెల్లి, మేక, ఉద్యోగము, సంపాదన మున్నగు గొడవలు లెక్కలేనన్ని మాకు కలవు. అట్టి మాకు నిరంతర దైవచింతన ఎట్లు సాధ్యపడగలదు?’ - ఈ ప్రశ్నకు ప్రత్యుత్తరము గీతయందనేక చోట్ల కలదు. ‘మామనుస్మర యుధ్యచ’-నిన్ను చింతన కీయుచు నీస్వకీయకార్యము (యుద్ధాదులు) నొనర్చుకొనుము.

యత్కరోషి యదక్షాపి యజ్ఞహోషి దదాసి యతే

యత్రవస్యసి కౌన్తేయ తత్కరుష్య మదర్పణమ్.

(9-27)

నీవు ఏమి చేసినను, ఏది భుజించినను, ఏమి హోమము చేసినను, ఏది యిచ్చినను, ఏమి తపస్సు చేసినను, దానిని నాకర్పణము

చేయుము' - ఈ ప్రకారముగ సర్వజీవులకు అనుకూలమైన సాధనలను భగవానుడు గీతయందు అనేకములు తెలియజేసెను. ఇటువంటి సాధనలు ముఖ్యముగ గృహస్థులకు చాల అనుకూలముగ నుండును. వారు కార్యములను పూర్తిగ విడనాడలేరు కనుక, కార్యములనుచేయుచు, ఫలితములను ఈశ్వరావ్యయముగావించినయెడల ఆకార్యములన్నియు యజ్ఞములుగ మారి నిరంతర భగవత్సంబంధముగలవారినిగ వారిని మార్చివేయును. అత్తణి ఏకాంతమున అహర్నిశము దైవస్మరణ చేయువారితో వారు సమానులగుదురు. గీతయొక్క మహాప్రదేశమిదియే. కావున ఏదీయో రూపమున భగవంతునితో నిత్యసంబంధము నేర్పరచుకొనువారిచెంతకు ఇకమాయప్రవేశింప సాహసింపదు. నీపము నిరంతరము వెలుగుచుండినచో చీకటి దానిదరికి చేరనేర్చునా? కనుకనే కాబోలు కొన్ని దేవాలయములందు, నప్తాహములందు, వ్రతాదులందు అఖండదీపమును వెలిగించుదురు. అది ఆరిపోకుండ రాత్రింబగళ్లు కడుజాగరూకులై యుందురు. అట్లే సాధకుడు తనహృదయమందలి జ్ఞానజ్యోతిని ఏకాలమందును ఆరకుండ చూచుకొనుచుండవలెను. నిరంతర దైవస్మరణ, దైవచింతన, దైవకార్యనిర్వహణ మున్నగునవి అద్దానికి చాల సహాయము చేయును. కనుకనే భగవానుడు 'సతతంకీర్తయంత్రోమాం' అని మహాసీయుల కార్యక్రమమును నిర్దేశించెను.

ఇక రెండవది 'దృఢవ్రతత్వము'. పట్టుదలచేగాని ఏకార్యమున్ను సాధింపబడదు. సామాన్యముగ జనులకు ప్రాపంచికపదార్థములను సంపాదించుటయందు పట్టుదల, దృఢ వ్యవసాయము ఉండును! 'ఇంగ్లీషుభానల్'ను ఈగుటయందు, ఎవరెప్పు పర్వ

తము నెక్కుటయందు, పైకిలోపై ప్రపంచయోగి చేయుటయందు, రాకెట్లద్వారా చంద్రుని దగ్గరకు చేరుటయందు, జనులకు పట్టుదల యుండును- మంచిదే. కాని పూర్ణ శాంతి, శాశ్వత సుఖరాహిత్యమును, నిరతిశయానందమును ఏది యొసంగగల్గునో, అట్టి ఆత్మవస్తువును సంపాదించుటయందా నూడ గొప్ప పట్టుదల యుండవలెను. తక్కినవి ఉన్నను, లేకున్నను దీనిని మాత్రము తప్పక సాధించవలెను. భయంకరమైన మాయ నోటిమాటలతో లొంగదు. కనుక, దానిని నిర్జించుటకు మహర్షులు కొన్ని వ్రతముల నేర్పఱచిరి. ఏ కారణము చేతను వ్రతభంగము కలుగనీయరాదని యాదేశించిరి. ఏకాదశీవ్రతము, మాసవ్రతము, చాతుర్మాస్యవ్రతముమున్నగు నవి యన్నియు దీనికి తెలిసినవే. బుద్ధదేవుడు రాజ్యపరిత్యాగము చేసి 'ఉరూవలా' రణ్యమున ఏకాంతముగ ధ్యానము నల్పచుండ ఎంతకాలమునకు బుద్ధత్వము కలుగమి, ఏనుకుపుట్టి ఒకానొక ధీరసంకల్పము గావించెను— ✓

ఇహసనే కుష్మతు మే శరీరం

త్వగప్థిమాంసం ప్రలయం వయాతు

అప్రాప్య బోధిం బహుకల్పదుర్లభం

నైవాపనాత్కాయమతకృష్యతే.

'ఈ ఆసనముపై నాయొక్క శరీరము శుష్కించిపోవుగాక! చర్మము, ఎముకలు, మాంసము శిథిలములై పోవుగాక! బహుకల్పదుర్లభమగు ఏనిర్వాణస్థితికలదో, అద్దానిని సొందకుండా నాశరీర మీ యాసనముపై నుండి లేచ నేలేవదు!' - ఇవిధమున బుద్ధదేవుడు భగీరథసంకల్పముగావించి ధ్యానము ప్రారంభించు

సరికి మారుడు (మాయ) గజగడలాడిపోయి అతనికి దారి యొసంగెను. తత్ఫలితముగ బుద్ధుడు శ్రీఘ్నముగ లక్ష్యమును జేరుకొనగల్గెను. శ్రీరామచంద్రుడు సీతాస్వేషణసమయమున సముద్రమును దాట నుంకించినపుడు అది ఉత్త్రుంగ తరంగ యుతమై, కల్లోలముగ నుండ శాంతించుమని శ్రీరాము డెంత సయముగ చెప్పినను సముద్రుడు వినలేదు. అత్తటి శ్రీరామ చంద్రుడు తన కోదండమును గైకొని ఎక్కుపెట్టగానే 'పాహి పాహి' యని సముద్రుడు శరణుబొందినవిషయము సర్వలకును విదితమే కదా ! అట్లే దృఢవ్రతము నవలంబించి—

ధనుర్గృహీత్వాపనిషదం మహాశ్రుం

శరంహృదపాసా నిశితం సస్థియత

ఆయమ్య తద్భాగవతేన చేతసా

లక్ష్యం తదేవాక్షరం సోమ్యవిది (ముందకోపనిషత్తు II-2-3)

‘ఉపనిషద్వాక్యము లను ధనుస్సునుగైకొని ఉపాసన, ధ్యానము అను తీక్షణ బోధమును అందు సంధించి, భగవద్భక్తియుతమగు చిత్తముచే లాగి (మాయప్రతిబంధకమును భేదించి) అక్షర పరమాత్మయను లక్ష్యమును చేరవలెను’. దైవీప్రకృతిని అవలంబించిన మహాత్ముల స్వభావ మిట్లే నిరంతర దైవచింతన, దైవ స్మరణలతో గూడి, దృఢవ్రతసంయుతమైయుండును. ఇక ఆసుగి ప్రకృతినవలంబించువారు వ్యర్థములగుకోరికలు (మోఘాశాః), వ్యర్థములగు కర్మలు, వ్యర్థములగు తెలివితేటలు గలవారై యుందురు. వారిదృష్టియంతయు భౌతిక వస్తుసంపాదనమునందే యుండునుగాని పారమార్థిక లాభమునందుకాదు. క్షణికదృశ్య పదార్థములకొఱకు, విలాసములకొఱకు వారు తమజీవితములను

ధారజోయుదురు. కావున శాశ్వతమగు ఆత్మశాంతిని వాసు బొందకయే యుందురు.

సీ రిదువురికి మధ్యలో మఱియొక తేగవారు కలరు. వారు కేవలము దైవప్రకృతికలవారు కాదు. కేవలము అనురప్రకృతి కలవారు కాదు. వారు యజ్ఞయాగాదులచే దేవతలను సంతుష్టి పఱచి స్వర్గలోకమును బొంది పుణ్యము క్షయించు వఱకు అచట నేయుండి దేవభోగము లనుభవించుచుందురు. ఆ ఒకింతపుణ్యము ఎపుడు క్షయించిపోవునో—

క్షిణే పుణ్యే మర్త్యలోకం విళయతి

అనునట్లు అపుడు స్వర్గలోకమునుండి భూలోకమునకు అమాంతముగ పడిపోవుదురు. ఈ ప్రకారముగ వాసు క్రిందకు పైకి ఘటీయంత్రమువలె ఆవాగమసములు సల్పుచుందురు. ఈ పద్ధతి ఏమంత్ర శ్రేష్ఠమైనదిగాదు. పరమార్థదృష్టియందు స్వర్గమునకుగాని, స్వర్గభోగములకుగాని ఏపాటి విలువయు లేదు. స్వర్గమనగా ఉత్తమతరగతి 'జైలు' ('A' Class Jail) అని చెప్పవచ్చును. లేక బంగారపుసంకెళ్ళు అనవచ్చును. బంధనము బంధనమే, అది ఇనుపదికాని, బంగారపుదికాని—

Strike off thy fetters bonds that bind thee down
Of shining gold, or darker baser ore
Love, hate-good, bad-and all the dual throng
Know Slave is slave caressed or whipped not free
For fetters though of Gold are not less strong
to bind

Then off with them Sannyasin bold say
'Om tat sat' om

పట్టిత్రెంపుము నీ బంధనముల
 ఇనుపవేకాని మఱి యవి యేవియైన
 మించు బంగారువేకాని మించకుండ
 ద్వంద్వములు మంచిచెడ్డలున్ బంధనములె
 వైరరాగాదులునుకూడ బంధనములె,
 కొట్టబడినను మఱి ప్రేమచే జుట్టబడిన
 దాస్య మెట్లుండినను దాస్యమే కద
 కట్టజాలదె గొలుసు బంగారుదైన
 కాన తెగద్రుంపవలయును వీనిగూడ
 ఎత్తిపాడుము కంఠము యెత్తిపాడు
 యతివరా ! దీర ! ఓం తత్సత్ అనుచు పాడు !

అను వివేకానందుల ప్రవచన మీ భావమునే వ్యక్తీకరించు
 చున్నది. స్వర్గభోగములుకాని, మఱి యేలోకభోగములైనకాని
 ఇంద్రియములను తృప్తిపఱచుకొనుటకేకాని మోక్షముకొఱకు
 కావు. ఆపాటిభాగ్యమునకు వానికొఱకై ఇంత ప్రయాస పడ
 నేల? చావుపుట్టుకలనుండి తప్పించుకొను ఉపాయమును వెతక
 వలెగాని, మరల తిరిగి పుట్టుటకు అవకాశమిచ్చు క్రియలచే
 నేప్రయోజనమున్ను లేదు. 'యంప్రాప్య న నివర్తంతే' - దేనిని
 పొందిన మరల తిరిగి రాడో (తిరిగి జన్మింపడో) - అట్టి పర
 మాత్మపదమునకై ఈలోకమున యత్నించువాడు ధన్యుడు.
 స్వర్గమేకాదు, అన్నిలోకములు పునరావృత్తి కలిగియున్నవే.
 కావున ఆయా లోకముల నివాసము కాని, వాని కొఱకగు
 యత్నిముకాని విజ్ఞులచే శ్లాఘింపదగినదికాదు. ఇక్కారణము
 ననే భగవానుడు గీతయం దచటచట స్వర్గ భాగాదులను
 ఘోషించుచు బోయెను.

ఒకరైలుబండి కలదు. అది 'శ్రమశాసము' అను స్టేషనుకు బయలుదేరబోవుచున్నది. ఆబండిలో మూడుతరగతుల పెట్టెలు కలవు. ఫస్టుక్లాసు, సెకండుక్లాసు, థర్డుక్లాసు అని. అనేకులు ఆయా పెట్టెలలోనికి ఎక్కి కూర్చుండిరి. కొందఱు మొదటితరగతి (1st class) పెట్టెలలో ప్రవేశించిరి. వారే స్వర్ణభోగముల నపేక్షించి యజ్ఞయాగాదులను జేసినవారు. వారు ఎక్కిన పెట్టెలు బహురమ్యముగ నున్నవి. ఎలక్ట్రిక్ సెంకాలు, సెత్తలు, పరుపులు, అద్దములు-వెయ్యెల, ఇంద్రభోగముల నుతిపింపజేయుచున్నవి. ఇన్నియున్నను ఏమిలాభము ? వారందఱున్న శ్రమశాసమునకు పోవలసినదే. నీలయలగా ఆ రైలు శ్రమశాసమునకు దారితీయుచున్నది. వుట్టుక, చావులతోగూడిన ఈ జనన మరణ సంసార ప్రవాహమున కొట్టుకొనిపోవువాడు మధ్యలో కొన్ని భోగములను అనుభవించినంత మాత్రమున వానికి ఒరిగినదేమి ? భవరోగమహాగాధ వానికి ఉండనే ఉన్నది. అట్టి భోగములవలన మనుజునకు పారమార్థికముగ కలుగుప్రయోజనమిసుమంజేనిలేదు. పైగావాసనలనుసంస్కారములను బలపఱచి అవి అనర్థమునకే హేతువు కాగలవు. కాబట్టి శ్రమశాసమునకుపోవురైలులో మొదటితరగతిలో ఎక్కినను, రెండవతరగతిలో ఎక్కినను, మూడవతరగతిలో ఎక్కినను-అంతయు ఒకటే. అనగా స్వర్ణభోగము అనుభవించినను, మర్త్యభోగము అనుభవించినను, లేక క్రిమికీటాదుల భోగము అనుభవించినను-చావును తప్పించుకొనునంతవఱకును వానిలో భేదమేమియునులేదు. కనుకనే గీతాచార్యుడగు శ్రీకృష్ణభగవానుడు స్వర్ణభోగములకొండ్ల కళ్ళు... పడు

మానవులను గూర్చి రెండవ అధ్యాయమందును, * మరల ఈ తొమ్మిదవ అధ్యాయమందును అపహసించెను. ఏ వట్టుదల, ఏ పరిశ్రమ, ఏ ఆసక్తి, ఏ అభినివేశము ఆ క్షణిక స్వర్గభోగ సంపాదనమున వారికి కలదో, అద్దానిలో ఏ పదునాఱవవంతైనను, పరమాత్మను పొందుటయందు వినియోగించినచో పరమానందరూపకై వల్యపదవి వారికి యెప్పుడో లభించియుండెడిది. “కావున ఓ జనులారా! వర్ణముగ అట్టి నశ్వరపదార్థములకై దేవులూడవద్దు. స్వర్గమున కేగి అటనుండి (పుణ్యక్షయముచే) క్రిందబడి కాళ్లు విరగకొట్టుకొనవద్దు. బాలచేష్టలుచేయరాదు. కాలసర్పముతో చెరలాటము మీకు పనికిరాదు. ఈ భోగ సంపాదనమునందు మీయొక్క అమూల్యమైన కాలమంతయు వ్యర్థమైపోవుచున్నది. ఆయువుయొక్క ఒక్క క్షణకాలము గడిచిపోయినచో, ప్రపంచములోని రత్నము లన్నిటిని ఓసంగి నప్పటకిని అది తిరిగి మనకు చిక్కనేరదు.† కావున అట్టి అమూల్య సమయమును ఎవరు (భోగాదులందు) వ్యర్థముగ గడపివేయుచున్నారో, వారు మహాప్రమాదము చేయుచున్న వారే యగుదురు - కావున జీవితమును సంస్కరించుకొని, భోగాపేక్షను వదలి, శ్రేయోమార్గమును జేబట్టుడు” - అని భగవానుడు జీవులను హెచ్చరించుచున్నాడు.

‘అయ్యా ! భూలోక వైభవములు, సంపదలు, భోగములే ఎంతయో ఆనందకరముగనుండ, ఇకస్వర్గభోగముల

* కామాత్మానః స్వర్గపరాః (1-43)

• ఆయుషః క్షణ ఏకోఽపి సర్వరత్నైర్నలభ్యతే,

నీయతే కర్వృథాయేన ప్రమాదః సుమహానహో. (శ్రీవసిష్ఠగీత)

విషయము వేఱుగ చెప్పవలెనా? మఱి అట్టివానిని భగవానుడేల చిన్నచూపుచూచెను? అని కొందఱడుగవచ్చును. ఏ పదార్థమైనను మంచిదా, చెడ్డదా యను ప్రశ్న వచ్చినప్పుడు అది పారమార్థిక లక్ష్యమును చేరుటకు, భగవంతుని పొందుటకు, ఆత్మసాక్షాత్కారమునకు సహాయపడునా, లేదా యని నిచారించవలెను. సహాయపడునది యగుచో అది గొప్పదని, అడ్డుపడునది యగుచో నికృష్టమని నిర్ణయించవలెను. ఈ స్వర్గాదిభోగములు అడ్డుపడునవియేకాని సహాయపడునవి కావు.

‘గతాగతం కామికామా లభన్తే’

(9-21)

‘కోరికలు కోరువారు, భోగాదుల సపేక్షించువారు జననమరణములను పొందుచుందురు’ - అని గీతాచార్యుడు తెలిపినట్లు, ఆ స్వర్గాదిభోగములు చావుపుట్టుకలను కలుగజేయునవే కాని వానిని తొలగించుననికావు. భవరోగమును పొడిగించుననేకాని నివారించుననికావు. ఆత్మసాక్షాత్కారమునకు అడ్డుపడునవే కాని సాయమొసంగునవి కావు. దీనిని ప్రతివారు తమ తమ యనుభవములతో పరీక్షించుకొనవచ్చును. పైగా,

“If your desires are increased in Arithmetical Progression, your miseries will be increased in Geometrical Progression.”

‘నీ కోరికలు 1, 2, 3, 4-ఈ ప్రకారముగ వృద్ధి నొందినచో, నీ దుఃఖములు 1, 2², 3², 4², (అనగా 1, 4, 9, 16)- ఈ ప్రకారముగ వృద్ధి నొందగలవు’ - అని యొక మహనీయుడు తెలిపినట్లుగ, విషయభోగములు మొదట రుచికరములుగ నున్నను తుట్టతొదకు క్షేత్రదాయకములుగనే పరిణమించును.

“పరిణామే విషమివ” అని శ్రీకృష్ణమూర్తి చెప్పనే చెప్పినాడు. మఱియు అనుభవించినకొలది, భోగసంస్కారము బలపడి, అనేకజన్మలకు హేతుభూతమై, ఇంకను అనర్థమును గలుగజేయగలదు. ఆశయొక్క స్వభావమేమి యనిన, అది అనుభవించినకొలది పెరుగునేకాని తరగదు.

స జాతు కామః కామానా ముపభోగేన కామ్యతి

హవిషా కృష్ణవర్త్తన భూయ ఏవాభివర్ధతే. (భాగవతము).

‘మండుచున్న అగ్నిహోత్రముపై నెయ్యిగాని, హోమద్రవ్యములుగాని వేసినచో అది ఇంకను ప్రజ్వలించునేకాని. ఆరసట్లు, కోరికలను అనుభవించినకొలది అభివృద్ధినిొందునేకాని శమింపనేరవు’ అని యయాతి మహారాజు అనుభవపూర్వకముగ పలికిన వచనములను ముముక్షువు లెన్నటికిని విస్మరింపరాదు. శుక్రాచార్యుని వరమువలన యయాతి రెండు యశావసములను (double youth) అనుభవింపగల్గెను. ఇది ప్రపంచశరిత్రలోనే అపూర్వమైన విషయము. అట్టిది యెవనికిని సంభవింపదు. అందరికిని ఒక్క యశావసము మాత్రమే యుండును. ఆ ఒక్కయశావసములోనే జన్మలు ఎన్నియో భోగము అనుభవించుచున్నారు. ఇక ‘డబుల్’ యశావసమును నోచుకొనిన యయాతిమాట వేఱుగ చెప్పవలెనా ? ముందుగనే ప్రపంచములోగల భోగములన్నిటిని ఒక ‘లిస్టు’ వ్రాసికొని ఒక్కొక్కటిగ వాని నన్నిటిని అత హనుభవించవలెను. పోనిండు, అనుభవించినపిదప అవి శమించెనా ? వానిపై నతనికి రోత కలిగెనా ? లేదు. పైపెచ్చు అవి వృద్ధికాదోహదగును.

మనోరథానాం స సమాప్తిరస్తి
వర్షాయుతై రవ్యథవాఽపిలక్ష్మిః
పూర్ణేషు పూర్ణేషు భువర్నవానా
ముత్ప్రప్తయిస్సస్తి మనోరథానాం.

కోరికలకు అంతలేదు. వేలకొలదిసంవత్సరములు లక్షలకొలది
కోరిక లనుభవించినను, మరల క్రొత్తక్రొత్తకోరికలు జనించు
చునేయుండును - ఇది నా స్తవస్థితి. ఇట్లుండ నిక ఇహలోక
భోగములు, స్వర్గాదిభోగములు అనుభవించుచు కాలయాపన
చేయుచుండుట మానవునకు తగునా? జనుమరణ సంసార
చక్రమును ఆపుటకుబదులు ఇంకను వేగముగ త్రిప్పుచు జీవుని
క్షిప్తపరిస్థితులలోనికి తీసుకొనిపోవు ఆచూ స్వర్గాది వైభవములు
వలన ప్రయోజనమేమి? గోగమునుపోగొట్టునని చేయవలెనా,
లేక ముఠగొట్టునని చేయవలెనా - విజ్ఞు లొకంత నాలోచించు
చురుగాక? పైగా, ఆ స్వర్గమునందు లభించునవి ఏవి? ఏదైన
అపూర్వవిషయములా! మన విజ్ఞానమునకు, పారమార్థికతకు
మెరుగు పెట్టగల పదార్థములా! కావు. ఇక్కడ అందఱును
అనుభవించు కాంతాన్నపానములే అచటను గలుపు. అయితే
ఇక్కడకంటె అక్కడ పదార్థములు ఒకింత నాణ్యముగ
నుండును. అంతియే. (నలుపులో నాణ్యము అన్నట్లు).

కించిక్కానైన్నపానాదికలిలం కోమలం గృహే

ప్రణేకీట ఇవాసాధ్య వయః కుర్యాన్న భస్మసాత్. (శ్రీవసిష్ఠగీత)

‘ఓజనులారా! స్వల్పములగు శ్రీ, అన్నపానాదిభోగములందు
మునిగి ప్రణమందు పుగుగువలె వానియందే గిరగిర తిరుగుచు
అమూల్యమగు ఆయుస్సును బూడిదపాలు చేయకుడు!’ అని

శ్రీవసిష్టమునీంద్రులు బోధించిన హితవాక్యములను ముముక్షువులు శ్రద్ధతో నాలకింపవలెను. కాబట్టి చంచలములై, అనర్థహేతువులైనట్టి భోగాదులకై (అవి ఇహసంబంధమైనవి కాని, స్వర్గసంబంధమైనవికాని) పరువిడక, జీవితమును శాశ్వతానంద సంపాదనమునందే వినియోగించవలెను.

అట్టి శాశ్వతానందప్రదమగు వస్తువెయ్యెది? అదియే పరమాత్మ. ఆతడు నిత్యశుద్ధబుద్ధము క్తరూపుడు. సచ్చిదానందమూర్తి.

‘యస్మి సర్వేషు భూతేషు నశ్యత్సు న వినశ్యతి’ (8-20)

అనునట్లు ప్రపంచములోని సమస్తపదార్థములు, సమస్తభూతకొట్లు నశించినను నశింపనివాడు. ఆతనిని పొందినచో అన్నియు పొందినట్లే. ఆతనిని చూచినచో అన్నియు చూచినట్లే. ఆ పరమాత్మను సాక్షాత్కరించుకొనినవాడు ప్రపంచములోని అన్ని లాభములకంటెను గొప్పలాభమును పొందినట్లేయగును. ఏలయనగా ఆతడు సర్వస్వరూపి. బ్రహ్మాండములన్నిటిని తన కుక్తియందుంచుకొనినవాడు. ఆతనిని చింతించుటయే జన్మసాఫల్యత. ఆతనిని స్మరించుటయే జన్మసార్థకత. ఎచ్చోటనుండి జీవుడు బయలుదేరెనో అచ్చోటికి తిరిగి చేరుటయే జీవితలక్ష్యము. అదియే సర్వమతముల సారము. కావున అనన్యభక్తితో అట్టి పరమాత్మను సేవింపవలయును. మనుజుడు దేవునివైపు ఒక్క అడుగువేసినచో, దేవుడు మనుజునివైపు పది అడుగులువేసి ముందుకు వచ్చునని శాస్త్రములు వచించుచున్నవి. తన కర్తవ్యమును జీవుడు చేసినచో దేవుడు తన

కర్తవ్యమును తాను చేయును. కొండదగ్గరకు వెళ్ళి కొండ పలుకలేదే అని అనవద్దు. నీవు పలికినచో కొండ పలుకును. నీవు ధ్వని (Sound) చేసినచో కొండ ప్రతిధ్వని (Resound) చేయును. కొండ ప్రతిధ్వని చేయనిచో నీవు ధ్వని చేయలేదని అర్థము. కావున నీన్న రక్షించని తప్పు చేవునిదికాదు, నీజే.

ఈమధ్య ఒకరింటిలో గొప్ప అపత్తు సంభవించి ఆ యింటియజమాని యేడ్చుచు 'దేవుడా! నన్నీల మఱచి నావురా తండ్రి!' అని విలపించుచుండ అది విని దేవుడు 'నీవు నన్నీల మఱచినావురా నాయనా!' అని ప్రత్యుత్తర మిచ్చెనుట! కావున తప్పు మానవునిదే కాని దేవునిది కాదు. బైబిల్లో ఒక చక్కని వాక్యము కలదు—

"Ask and it shall be given, seek and you shall find, knock and it shall be opened."

'అడిగినచో ఇవ్వబడును, వెతకినచో పొందబడును, తట్టినచో తీసివబడును'-అని. అడుగనిచో అమ్మయైనను పెట్టదుకదా! ఇక దేవుని మాట యేల? వెతకనిచో ఏ వస్తువు మాత్రము లోకములో పొందబడును? తట్టనిచో ఎవరుమాత్రము తలుపు తీయుదురు? కాబట్టి అడుగవలెను, వెతకవలెను, తట్టవలెను. అయితే దేవులు అడుగుటలేదని, వెతకుటలేదని, తట్టుటలేదని యెవరును భావించరాదు. వారు అడుగుచున్నారు, వెతకుచున్నారు, తట్టుచున్నారు కూడను. కాని దేవుని యడుటగు లేదు; దయ్యమును (ప్రకృతిని, మాయను) అడుగుచున్నారు. భగవంతుని వెతకుటలేదు; ఖోగై శ్వర్యములను వెతకుచున్నారు. మోక్షద్వారము తట్టుటలేదు; సరకద్వారము తట్టుచున్నారు.

ఇది వచ్చిన తిప్పలు. కావున పద్ధతిని మార్చుకొనవలెను. సవ్యమైన మార్గమును అవలంబించవలెను. ఎన్నికోట్ల జన్మలు దృశ్యపదార్థముల నాశ్రయించినను, ప్రకృతిని సేవించినను, భౌతిక వస్తువులను పరిగ్రహించినను శాంతిసుఖములు కలుగ జాలవు. 'తేహంసుఖంశాశ్వతం నేత రేహమ్' అనుఉపనిషద్వాక్యానుసారము సత్యవస్తువగు పరమాత్మ నాశ్రయించినవారికి మాత్రమే సుఖము, శాంతి, జన్మరాహిత్యము లభించును.

‘యే ఖజన్తి తు మాం భక్త్యా మయితే తేషు చావ్యహమ్’(9-29)

‘ఎవరు నన్ను భక్తితో సేవించుదురో వారు నాయందును, నేను వారియందును ఉందును’ అని భగవద్వాక్యము. భగవంతుడు సత్సపాతరహితుడు. ఒకనియందు ద్వేషముగాని, రాగముగాని అతనికి లేదు. అతడు అందఱియందును సమానముగ నుండును. అయినను ఆతనిని తెలిసికొననివారు ఆతని పూర్ణ ప్రయోజనమును బొందలేకయున్నారు. నిధి ఇంటియందేయున్నను అది యేడ్చునమందున్నది తెలియనివారు దానివలన నెట్లుపయోగమును పొందలేరో, అట్లే భగవంతుడందఱియందును ఉన్నప్పటికిని ఆతని యునికిని తెలిసికొనలేనివా రాతనివలన పూర్ణలాభమును బడయలేరు. దేవుడు అందఱియందు నున్నాడు, కాని అందఱు దేవునియందు లేరు. ఇది వచ్చినచిట్లు. కాబట్టి దేవుని యందు నివసించుటకై అనన్యభక్తితో నాతనిని ధ్యానింపవలెను, సేవింపవలెను, ఉపాసించవలెను. అట్లు సేవించువారి నాతడు వేయికండ్లతో కనిపెట్టుచు వారికి కావలసినసౌకర్యము లన్నిటిని సమకూర్చుచుండును. వారియోగక్షేమములను విచా

రించుచుండును. గీతయందు శ్రీకృష్ణభగవానుడు కాపించిన గంభీర ప్రతిజ్ఞ నాలకింపుడు—

అసన్యాసీస్తయన్తో హిం యే జనాః పర్యసాసతే

తేషాం నిత్యాభియుక్తానాం యోగక్షేమం వహామ్యహమ్ (గీ-22)

‘ఏ జనులు అసన్యాస స్థితో నన్ను భావించుచుండురో, అట్టి నిరంతరదైవచింతనాపూరితగుమహాగీయులయొక్క యోగక్షేమములను నేను వహించుచుండును.’ ఆహా! ఎట్టి అమోఘ వాక్యము! దీనిచే భక్తులకు ఎంత ఆశ్వాసము లభించినది! ‘అయ్యో! నన్ను కాపాడువాడెవడు? నాకు అన్నముపెట్టువాడెవడు? నన్ను వినారించువాడెవడు? అని ఏ భక్తుడున్ను ఏమ్య నవసరములేదు. భక్తుడు కావలెనేకాని ఇక వాని కేమి కొనువ! కల్పవృక్షము నాశ్రయించినవానికి దిగులేల? అయితే భక్తునికి మాత్రమే ఈ సౌకర్యము లభించును గాని భక్తునికికాదు. కావున తాను భక్తుడో, భక్తుడో (యోగియో, భోగియో) వారికి వాగ్దేయించుకొనవలయును.

Rights and responsibilities - అని ఇంగ్లీషులో చెందు పదములు కలవు. బాధ్యతలు, హక్కులు అని వాగ్దేయము. ఎక్కువమంది హక్కులకొరకే పోరాడుచుండును కాని, వాటికి తగిన బాధ్యతలను మాత్రము విస్మరించుచుండును. హక్కులకై పోరాడువాడు వాటికి సంబంధించిన బాధ్యతలనుకూడా తప్పక స్వీకరించవలెను. ‘మాకు హక్కులు కావలెను. అధికారము కావలెను. కాని బాధ్యతలు వద్దు’ అని యెవరైనా అనినచో, అది సంభవమగు విషయముకాదు. అట్లే ‘మాకు దేవుడు కావలెను, యోగక్షేమములు కావలెను, కాని భక్తి

మాత్రము వద్దు. ధ్యానము మాత్రము వద్దు' అని యెవరైనా పలికినచో అది అసంభవమగు వాక్యము. భగవంతుడు అంత వెట్టివాడు కాదు. అట్టివారి సోమరివాక్యములను అంగీకరించుటకు మనకంటె రెండు ఆకులు ఎక్కువ చదివినవాడు దేవుడు. కాబట్టి ఎవరున్న ఇట్టి భ్రమలో నుండ నవసరము లేదు. సామాన్యమగు అంగడిలోనే ఏదియైనవస్తువును కొనవలెననిన, ముందుగా డబ్బు చెల్లించవలసివచ్చుచున్నది కదా! ఇక భగవంతునినుండి ఒక వస్తువును పొందవలెననిన, అతడుమాత్రము దానిని తేరగావిడిచిపెట్టునా? 'పెట్టవయ్యా దానికితగిన విలువ!' అని ముందుగానే చేయిజాపి యడుగును. 'ఓ జీవుడా! నీవు మోక్షముకోరుచున్నావు. నిరతిశయానందము కోరుచున్నావు. బంధరాహిత్యము కోరుచున్నావు-ఏది వాటికి తగిన పణము? వానిని యడుగుటకు పూర్వము వాని పణము (విలువను) ముందుగా నాకు చెల్లింపుము. త్యాగమే దానివిలువ. భక్తియే దాని విలువ. అనన్యదైవచింతనయే దాని విలువ!' అని భగవానుడు పలుకుచున్నాడు.

గీతాచార్యుడు నుడివిన ఈ 'అనన్యాశ్చింతయన్తో మాం'- అను శ్లోకము భగవద్గీతయందు అత్యంత ప్రాముఖ్యత గలిగియున్నది. దాదాపు ప్రతివానికిని ఇది కంఠస్థమై యుండును. గీతను ఒక పుష్పమాలతో పోల్చినచో ఆ మాలయొక్క మధ్యభాగమున క్రింద వ్రేలాడు చెండువంటి పెద్దపుష్పముగ దీనిని వర్ణించవచ్చును. ఈశ్లోకము గీతయొక్క మధ్య భాగమున నున్నది. అర్థగాంభీర్యముతో గూడియున్నది. వికసితకుసుమరాజమువలె సుగంధమును వెల్లిగ్రక్కుచున్నది.

సాధకులలో పెక్కండు హృదయములందు వేధించుచుండు గొప్పసంశయమునిది నివారించుచున్నది. అన్నియు వదలుకొని, భగవంతుని ఆశ్రయించినచో లోకములో మాకు జగుగుబాటు ఎట్లు? మాజీవితయాత్ర యెట్లు కొనసాగగలదు? - ఇత్యాది సంజేహము లన్నిటిని ఈ శ్లోకము నివారించుచున్నది. ఈ శ్లోకము ముముక్షులోకమునకు ప్రాణప్రదమై, సాధకప్రపంచమునకు సంజీవియై యొప్పుచున్నది. ఇక భక్తులకష్టములన్నియు గట్టెక్కినట్లే. బ్రహ్మదేవుడు తలంచుకొనినచో ఆయువునకు కొరవా యనునట్లు, జగత్పతి యగు భగవానుడే మనపాలిటి సంరక్షకుడై నిలచినపుడు ఇక మన కేమికొదువ? అని తలంచి భక్తుడు ఆనందపరవశు డగుచున్నాడు. 'అలనాడు అంబరీషుని కాపాడినవాడు, ద్రాపదిని సంగక్షించినవాడు, గజేంద్రుని యండ్లజేర్చినవాడు. ప్రహ్లాదుని పరిరక్షించినవాడు మనలను మాత్ర మేల మరచును?' అను ధీమా గలిగియుంటున్నాడు.

మార్గాలకిళోరిము (పిల్లిపిల్లి) తల్లినే సమ్మొకొని యుండును కష్టసుఖములందు. కావున ఆ తల్లియే తన పిల్ల యొక్క క్షేమభాధ్యతను స్వీకరించును. అట్లే సమస్తప్రాణి కోట్లు భగవంతుని బిడ్డలు. ఆతడు తండ్రి (పితాసి లోకస్య చరాచరస్య), తల్లి, జగత్పిత, జగన్నాథ. ఆతని నెన రాశ్రయించుదుకో, వారిని ఆతడు కాపాడును; వారి యోగ క్షేమములను చక్కబెట్టును. ఈ విషయమై భగవానుడు చక్కని అభయము నొసంగెను. కావున ఇక ముముక్షువులు, భక్తులు, సాధకులు నిర్భయులై వెనుకనుండులేక, జంతు గొంతులు వదలి, అనన్యచిత్తముతో భగవానుని సేవించుదురు

గాక! 'అనన్య' అని చెప్పటవలన దైవముమీద తప్ప ఇతర మగు ఏదృశ్యపదార్థమునందును మనస్సును తగుల్కొననీయక చూడవలెను. మనస్సును ముక్కలు ముక్కలుచేసి అన్నిటి మీద వెదజల్లి ఒకానొక ముక్కను దైవముపై నుంచుట ధ్యానమనబడుదు. అది అనన్యత్వ మనిపించుకొనదు. కావున దృశ్యపదార్థములం దాసక్తిని తగ్గించుకొనుచు వచ్చి దైవ ముపై ఆసక్తిని పెంపొందించుకొనవలెను. అభ్యాసముచే నియ్యది క్రమముగ సాధ్యపడగలదు. మఱియు 'యేజనాః' 'ఏజనులై'నను' అని చెప్పటవలన జాతి, మత, వర్ణ, లింగ, ఆశ్రమ విచక్షతలేక సర్వజనులున్న భగవంతుని ఆశ్రయించి తరింపవచ్చునని స్పష్టమగుచున్నది.

భగవానుని పూజించుటయందు, ధ్యానించుటయందు, అర్చించుటయందు భక్తి ప్రధానమైనదే కాని తదితరములు కావు. కొండంత పత్తితో దేవుని పూజించినను, భక్తిలోపించి నచో దైవము సంతృప్తి నొందడు. ఒక్కఆకుగాని, ఒక్క పువ్వు గాని, ఒక్కపండుగాని, ఒకింత జలముగాని నిర్మలభక్తితో భగవంతునకు సమర్పించినచో ఆత డెంతయో సంబరపడును. ఈ విషయమును తానే గీతయం దిట్లు చెప్పుకొనెను—

పత్రం పుష్పం ఫలం తోయం యో మే భక్త్యా ప్రయచ్ఛతి
తదహం భక్త్యుపహృత మన్నామి ప్రయశాత్మనః. (9-28)

ధ్యాన, జప, పూజాదులందుసంఖ్య, పరిమాణము(Quantity) గొప్పదికాదు. నిర్మలత్వము, ఏకాగ్రచిత్తత్వము (Quality) గొప్పది. జపమాలగైకొని గిరగిర్మతిప్పుచు మనస్సుమాత్రము మార్చెట్టులోనో, లేక కోర్టులోనో తిరుగుచుండ లక్ష నామ

ములు జపము చేసినను ఆక్రియ భగవానునకు ప్రీతిపాత్రము కానేరదు. నిర్మల, నిశ్చలవశాగ్రచిత్తముతో, అసన్యభక్తితో ఒక్కనామము జపించినను సర్వేశ్వరుడు ప్రీతిఁజెందును. భాగవతములో శ్రీకృష్ణమూర్తి పలికిన పలుకుల నాలకింపుడు—

అణ్వప్యపాహృతం భక్తైః ప్రేష్టాభూర్యేన మే భవేత్

భూర్యప్యభక్తోపహృతం న మేతోషాయ కల్పతే. (భాగవతము)

‘భక్తికలవారు ప్రేమతో నాకు రవ్వంత ఇచ్చినను, అది నాకు అనంతమే యగును. భక్తిలేనివారు అనంత మొసంగినను నాకు ఏమాత్రముసంతోషములేదు.’ కావున భగవద్విషయమైనప్రతి కార్యమందును లోతు (depth) చూడవలెనే కాని వైశాల్యము (surface) చూడరాదు. కొందఱు భగవన్నామమును కొన్ని కోట్లు జపింతురు; గామనామమును, శివనామమును, విఠల్నామమును అర్బుదములు లిఖింతురు. కాని ఆయా కార్యములను వారు ఏశాగ్రచిత్తముతో, నిర్మలభక్తి భావముతో నొనర్పనిచో ఆశించినఫలము వారికి చేకూరదు. పరిపూర్ణమగు దైవానుగ్రహము లభించదు. ఇదియంతయు యోచించియే భగవాను డీయధ్యాయసమస్త్యాయందు అర్చన, జప, పూజాదులను గావించు పద్ధతిని చెప్పి, సాధకులు తాముచేయు భగవత్కార్యములందు భక్తివిషయమై కడు జాగరూకులుగ నుండులాగున హెచ్చరించిరి.

ఇదియంతయు పుణ్యాత్ములవిషయమై చెప్పినది. అయితే, ఎవరైన పాపాత్ములుకాని, దురాచారపరులుకాని యున్నచో, వారి కీ భక్తివలన ఏమైనప్రయోజనముండునా యనిన, తప్పక యుండునని భగవానుడు సెలవిచ్చెను. ఎటువంటి పాపాత్ము

జై నను అనన్యభావముతో సర్వేశ్వరుని చింతించుచో, ఆతడు క్రమక్రమముగ తనదుష్టస్వభావమును గోల్పోయి ధర్మాత్ముడగును. సాధుశీలు డగును. కావున 'పాపి ఎల్లప్పుడు పాపియే' యను సిద్ధాంతమును గీతాచార్యుడు ఖండించివేసెను. ప్రతిజీవి హృదయమునందును పరమపాపనమగు ఆత్మ వెలయుచున్నది. కావున ఏనాటికైనను ఆ ఆత్మప్రకాశము సర్వలయందును బహిర్గతముకావలసినదే. అయితే కొందఱికి శీఘ్రముగ వ్యక్తమగును. మఱికొందఱికి నిదానముగ వ్యక్తమగును. కావున ఎటువంటి పాపాత్మునిగూడ ఉపేక్షింపక వానిలో నిగూఢముగ నున్న దివ్యత్వమును లేపుటకై చక్కని బోధ గావించుట యుచితము. అట్టి బోధచే నిద్రాణమై యున్న శక్తులు మేలుకొనును. సప్తర్షులు దారిద్రోపిడిగాడు (Highway robber) అగు రత్నాకరునకు చక్కని హితవాక్యములు చెప్పి, కాలక్రమమున నాతడు వాల్మీకిగా మారిపోయెనుగదా! ఇట్లందఱో పాపాత్ములు, 'సుదురాచారులు' దైవచింతనచే, పశ్చాత్తాపముచే మహాపుణ్యాత్ములుగ మారిపోవుట చరిత్ర ప్రసిద్ధమై యున్నది. కావున ఎవరిని 'నీవు అల్పుడవ'ని కించపరచరాదు. ఎవరును తాను పాపిని (పాపోహం) అని అనుకొనరాదు.

'పాపోహం పాపకర్మాహం పాపాత్మా పాపసంభవః'

అని నిరంతరము అనుకొనుటకంటె

'అన్యతోహం అనన్తోహం గోవిందోహం పదాశిః'

అని నిరంతరము అనుకొనుట ఉత్తమము. అయితే దానికి తగినట్లు వర్తించవలెను. అనుకూలచింతన (Positive thoughts) వలన

అనుకూలుడుగను, ప్రతికూలచింతన (negative thoughts) వలన ప్రతికూలుడుగను మనుజుడుమారిపోవు అవకాశముకలదు. ఇంటియందు కొంటెచేష్టలుచేయు పిల్లవానిని పట్టుకొని 'నీవు అల్లరివాడవు, నీవు ఎందుకు పనికిరావు, నీవుశుంఠవు' అని ఒకే మోపున ఊదరపెట్టుచుండినచో, అతని అల్లరి తగ్గకపోవుట అస్సంశయం, కాలక్రమమున నతడు గజదొంగగా మారిపోగలడు. ఈమధ్య ఒకరింటిలో నొక పెద్దమనిషి ఒక పిల్లవానిని 'ఒరీ పూర్తిగా! ఏల అల్లరిచేయుచున్నావు?' అని ప్రశ్నింప, ఆపిల్లవాడు 'అయ్యా! నేను మూర్ఖుడను గనుకనే అల్లరిచేసినాను. తాము పెద్దవారు గనుక బాగుగ ప్రవర్తించండి!' అనెనట. కావున ఎవరిని కించపఱచు యత్నము చేయరాదు. ఇది భగవద్దాదేశము. ప్రతివానిలోను దాగియున్న అఖండశక్తిని లేపుటకే సర్వులును ప్రయత్నించవలెను. పశ్చిమ దేశములలో కొన్ని జైశ్చయందు దొంగలను సంస్కరించుటకు చక్కని బోధనాపద్ధతులను కనిపెట్టిరి. భారతదేశమునందును కొన్ని చోట్ల అట్టిప్రయత్నములు జరుగుచున్నవి. కావున 'అపిచేత్సు దురాచారో' (9-30) అను గీతాశ్లోకము ననుసరించి ప్రతిమానవుని దైవమార్గమున అగ్రేసరుడగులాగున ప్రోత్సహపఱచుచుండవలెను. ఎప్పుడు దైవభక్తుడగునో, ఇక నాతనికి దుర్గతి యెన్నటికిని కలుగదు. అదిరకాలములోనే పరమశాంతిని ఆతడు పడయగల్గును. (శశ్వచ్ఛాంతి నిగచ్ఛతి). ఈ సత్యమును బెల్లడించుచు శ్రీకృష్ణభగవానుడు అమోఘముగ ప్రతిజ్ఞ చేసెను.

‘ఓ అమ్మనా ! నా భక్తున కెన్నటికిని దుర్గతి కలుగదు. ఆతడెన్నడును చెడడు. ఇది సత్యమని ముమ్మాటికిని ప్రతిజ్ఞ చేయుము’ అని గంభీరముగ బలికెను. కావున భక్తుడు కావలెనే కాని, అయినచో ఇక నాతని పంట పండినట్లే. అట్లు భక్తుడగుటకు ఉపాయమేమి ?

‘మన్మనా భవ మద్భక్తో మద్యాజీ మాం నమస్కరు’ (9-34)

‘చిత్తమును దైవమునందు నిలుపుము. దైవభక్తుడవుకమ్ము, దైవమును పూజింపుము, దైవమునకు నమస్కరింపుము’— ఇదియే భక్తుడగుటకు గీతాచార్యుడు సూచించిన పద్ధతి. మనస్సును భోగవిలాసములనుండి వివేకముచే మరలించి ఆత్మయందు, దైవమునందు స్థాపించవలయును. కామక్రోధాది రూపముగు పిశాచమునకు నమస్కరింపక, పరమానందరూపముగు పరమాత్మకే నమస్కరింపవలయును. ఈ ప్రకారముగ సాధించుచు రాగారాగా, చిత్తమునందలి దృశ్యవాసనలన్నియు క్రమక్రమముగ క్షీణించిపోవ, ఆవరణము నశింప, హృదయాంతర్వర్తియగు ఆత్మజ్యోతి లెస్సగ ప్రకాశింప దొడగును. అంతవఱకు నరుడుగా నున్నవా డత్తటి నారాయణుడుగ మారిపోవును. జీవుడు శివుడై యొప్పును. మానవుడు మాధవుడుగా విలసిల్లును. అదియే మోక్షము, అదియే కైవల్యము, అదియే నిర్వాణము.

ఓం తత్ సత్

19-వ అధ్యాయము

విభూతి యోగము

భగవద్గీత పదియవ అధ్యాయమునకు విభూతియోగ మని పేరు. విభూతి యనగా విశ్వరూపాని అర్థము. చరాచర జగత్తుంతయు భగవత్తుని స్వరూపమే కనుక అదియంతయు భగవద్విభూతియే యని చెప్పవలసియున్నది. అయితే ఉపాసకుల సౌకర్యార్థము కొన్ని కొన్ని ప్రముఖ పదార్థములను, ప్రముఖ వ్యక్తులను చెప్పి వానియందు తాను విశేషముగ విలసిల్లుచున్నానని భగవానుడు సెలవిచ్చెను. సత్సామాన్య రూపమున పరమాత్మయొక్క ఉనికి ఎల్లెడలను కలదు. ఆరోపింపబడిన సర్పమునందు రజ్జువు సర్వత్ర వ్యాప్తమైయున్నది కదా! అట్లే స్వప్నప్రపంచమునందలి సమస్త పదార్థములందును జాగ్రద్వ్యక్తి ఉండియే యున్నాడుకదా! కాని, సాధకుని మనస్సుయొక్క శక్తి పరిమితమైనది. ప్రారంభముననే 'సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ' - అను వాక్యముయొక్క అనుభూతి అతనికి కాజాలదు. 'వాసుదేవ స్సర్వమితి' - అని భావింపగల్గు మహాత్ముడు సుదుర్లభుడని యిదివరకే గీతాచార్యు డానతిచ్చియున్నాడు. కావున భక్తులకు, ఉపాసకులకు, ధ్యానింపబడిన అనుకూలముగ నుండుటకొఱకై ఆ అనంతకోటి వస్తువుముదాయమునందు కొన్నిటిని మాత్రము వీరి, వానిని తన విభూతులుగ భగవాను డిచట వర్ణించుచున్నాడు.

నాన్తోఁ ద్రి మమ దివ్యానాం విభూతీనాం పరస్తవ

ఏష తూర్దేశతః ప్రోక్తో విభూతేర్విస్తతో మయా. (10-40)

‘ఓ అర్జునా! దివ్యములగు నాయొక్క విభూతులకు అంతలేదు. కావున సంక్షేపముగ కొన్నిటిని మాత్ర మించట సూచించితిని’ అని యీ అధ్యాయముయొక్క చివరి భగవానుడు చెప్పనే చెప్పెను. కావున యిందు తెలుపబడిన వస్తువులందుదప్ప ఇతరత్ర భగవంతుడు లేడని యెవరును అపోహపడరాదు-దేవాలయములు, విగ్రహారాధనలు, తీరస్థానములు మున్నగునవి యన్నియు ఎందుకొఱకు ఏర్పడినవో విజ్ఞు లొకింత యోచించవలెను. సామాన్యునిచిత్తము భగవంతుని సర్వవ్యాపకస్వరూపమును ఊహింపజాలనిస్థితియందుండును. అందుకొఱకై మనస్సు నిలుచుటకుగాను కొన్ని పవిత్రస్థానములు ప్రత్యేకించబడినవి. ఊరంతయు తిరిగితిరిగి సంచరించినను, ఎక్కడనైన దేవాలయము కనిపించినచో అక్కడమాత్రము మనుజుడు నమస్కారము చెల్లించును. తక్కినచోట్ల నమస్కరింపడు. దేవుడు దేవాలయమునందుమాత్రము కలడని వానియైదేశ్యము. అసలు దేవుడే లేడనువారికంటె యీతడెంతయో ఉన్నతస్థితికి వచ్చినవాడేయగును. క్రమముగ మహాత్ములయొక్క సాంగత్యము చేతను, సచ్చాత్మముల పరిశీలనముచేతను మనస్సు వికసింప దేవుడు ఒక్క దేవాలయములోనేకాదు, బ్రహ్మాండమంతటను అణువణువునందును వ్యాపించియున్నాడని తెలిసికొనగల్గును.

‘Man travels not from untruth to truth-but from lesser truth to higher truth.’

అని వివేకానందులు వచించినట్లు హిందూమతమున సాధకుడు అసత్యమునుండి సత్యమునకు ఎన్నడును ప్రయాణముచేయడు.

చిన్న సత్యమునుండి పెద్దసత్యమునకు మాత్రమే ప్రయాణము చేయును. ఏలయనగా, విగ్రహమునకు నమస్కరించునపుడు అతని దృష్టిలో అది సాక్షాత్ భగవత్స్వరూపమే యను భావన యుండునుగాని, రాయి - రప్ప అనుభావన యుండదు. అట్లే గంగాది తీరములకు నమస్కరించునపుడు అవి కేవలము H_2O (హైడ్రోజన్, ఆక్సిజన్ కలిసిన వస్తువు) అను భావన యుండదు. కావున ప్రారంభస్థితిలో ఎదియోయొక ప్రతీకము సాధనయందు మనుజున కావశ్యకమైయున్నది. ఇక్కారణముననే 'మత్తః పరతరం నాన్యత్క్రించిదస్తి ధనంబయ' - ఓ అర్జునా! మద్వ్యతి రిక్తముగ యీ ప్రపంచమున ఏ వస్తువున్ను లేదు. నేనేనమస్త భూతములయొక్క ఆదిమధ్యాంతమును అని నుడివినప్పటికిని, ఉపాసకుల ధ్యానానుకూలతకొరకై ఈ అధ్యాయమున కొన్ని ప్రధానవస్తువులను తెలియజేసెను. అవియే భగవద్విభూతులు!

వానినిగూర్చి వర్ణించెప్పటకు ముందుగా 'ఓ అర్జునా! పరమోత్కృష్టములగు పంచసములను మరల చెప్పుచున్నాను, వినుము' * అని శ్రీకృష్ణపరమాత్మ హెచ్చరికచేసెను. అధ్యాయ ప్రారంభశ్లోకమగు ఈ 'భూయ ఏవ...' అను దానియందు ఉత్తమగురువుయొక్క లక్షణము, ఉత్తమశిష్యునియొక్క లక్షణము, బోధయొక్క స్వభావము మూడున్ను తెలియజేయబడినవి. ఉత్తమగురువు శిష్యునిహితమునే మనస్సునం దుంచుకొని మరల మరల నాతనికి బోధించుచుండును. అట్లు పదేపదే చెప్పటయందు విసుకు, మనస్తాపము సొందకయే యుండును. శిష్యుని మనోభావములను ముందుగనేగమనించి సంశయ నివా

రణ మొనర్చుచుండును. కనుకనే శ్రీకృష్ణమూర్తి అద్భుతముడు అడుగకపూర్వమే ('భూయ ఏవ-) మరల చెప్పుచున్నాను. వినుము అని ప్రారంభించెను.

ఇక శిష్యుని లక్షణము 'ప్రియమాణాయ' - ('గుంత సిం చెడి') - అను పదముద్వారా వెల్లడిచేయబడెను. గురుముఖతః వెలువడు వాక్యములనువిని శిష్యుడు మహాదానందము నొందుచుండును. ఎప్పుడెప్పుడు గురుదేవుని వచనామృతమును గ్రోలుదునా అని యువ్విఘ్నోరుచుండును. అంతేకాని ఇప్పటికాలపు కొందఱి శిష్యులవలె బోధను బాధగా స్వీకరింపడు. తరింపవలెనను తీవ్రకుతూహల మెప్పుడేర్పడునో అపుడు సల్లక్షణము లన్నియు వానియంతట నవియేవచ్చి శిష్యుని వరించును. ఈ సంసారజంజాలము బాధాకరముగతోచి, దావాగ్నియందు తగుల్కొనిన హరిణము చందమున ఎప్పుడెప్పుడు ఆ తాపము నుండి విముక్తిని బొందుదునా యను తీవ్రతరమగు అభిలాష జనించునో, అపుడే మనుష్యునకు గురువునందు భక్తియు, గురువాక్యములందు శ్రద్ధయు, దైవకార్యములందు ప్రీతియు నుదయించును. కనుకనే శాస్త్రములలో సాధనచతుష్ట సంపత్తియందు ముముక్షుత్వమునకు అమిత ప్రాధాన్యము నొసంగిరి.

శిరో వివేకమత్యంతం వైరాగ్యం వపురుచ్యతే
శమాదయష్టదంగాని ముముక్షే ప్రాణ ఇష్యతే.

'నిత్యానిత్యవస్తువివేకము శిరస్సు; ఇహాముత్రార్థఫలభోగ విరాగము శరీరము; శమాదిషట్కసంపత్తి ఆఱుఅవయవములు; ముముక్షుత్వము ప్రాణము' అని చెప్పబడినది. శరీరమునందు ప్రాణమున కెంత ప్రాముఖ్యత కలదో మోక్షసాధన సామగ్రి.

యందు ముముక్షుత్వమున కంత ప్రాముఖ్యత కలదు. అట్టి తీవ్ర మోక్షేచ్ఛకల శిష్యుడు గురువాశ్రయములందు అమితప్రీతి శ్రద్ధ గలిగియుండును.

పూర్వకాలమున నొకగురువుయొద్దకు ఒకానొక భక్తుడు వెళ్ళి దైవసాక్షాత్కారమునకు మార్గమును బోధింపుడని ప్రార్థించెను. గురువు బోధించలేదు. ఆ భక్తుడు ప్రతిదినమువచ్చి అడుగుచున్నను 'ఇప్పుడు కాదు, మరల రమ్మ' అని చెప్పి సంపివేయుచుండెను. ఒకదినమున ప్రాతఃకాలమున ఆ భక్తుడు మరల రాగా, వారిగురువును కలసి స్నానార్థము నదీతీరమునకు బోయిరి. భక్తుడు నీటియందు మునిగి స్నానము చేయుచుండ, ఆ గురువు అతని తలను నీటియందు అణచిపెట్టి పైకి లేవకుండ చేతితో నొక్కివట్టెను. శిష్యుడు నీటిలో గిలగిల తన్నుకొను చుండెను. కొంతసేపటికి గురువు చేయి పైకెత్తగా శిష్యుడు తటాలున పైకిలేచి శ్వాస పేవేగముగ గైకొనుచుండెను. అతడు గురువునుచూచి 'మహాత్మా! ఉపదేశము చేయుడని నేనడుగుటయేమి, తాముచేసిన యీపనియేమి?' అని ప్రశ్నింప నంతట గురుదేవుడు 'నాయనా! నేనిప్పుడు చేసినది మహాపదేశము. నీటిలోనున్నప్పుడు నీవు దేనినిగూర్చి చింతించుచుంటివో? చెప్పము?' అని యడుగ, 'శ్వాసతప్ప మతేదియు నామనస్సునకు తట్టలేదు. ఎపుడు నీటిలోనుండి పైకివచ్చుదునా, ఎపుడు ప్రాణవాయువు పీల్చుదునా అని తహతహపడుచుంటిని. రెండవనస్సు పెద్దియు నామనంబునకు స్ఫురింపలేదు' అని శిష్యుడు ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను. అది విని గురువు శిష్యునితో - అట్టి సితియే ఈసంసార సముద్రమున మునిగియున్న వానికి ఉండ

వలెను. సంసారబాధలచే తల్లడిల్లి ఎపుడెపుడు ఈబంధమునుండి తప్పించుకొని స్వాతంత్ర్యవాయువు పీల్చుదునా యను తీవ్రతర యభిలాషయుండవలెను. నీటిలోనున్నవానికి ప్రాణవాయువును గూర్చిన స్మరణతప్ప అనన్యమగు దేనియందును ప్రీతియుండనట్లు దైవ మొకదానియందుతప్ప ముల్లోకములందును మఱి దేనియందుగూడ ప్రీతి లేకుండవలెను. అపుడే గురువు చేయు ఉపదేశము సార్థకము కాగలదు - అని బోధించెను. కావున శిష్యునకు దైవమును తెలుసుకొనవలెనని, ధర్మమును గ్రహించవలెనని తీవ్రతరేచ్ఛ యుండవలెను. అట్టివానికి చాతకపక్షికి వర్షజలముపై ఎంత ప్రీతియుండునో - అంతప్రీతి గురువాక్యములందుండును. మన యదృష్టవశాత్తు అట్టి ఆదర్శ గురుశిష్యులే ఈగీతాగ్రంథమున ప్రత్యక్షమయిరి. 'నాయనా! నీకు మరల మరల ('భూయ ఏవ') చెప్పెదను. నీ హితమును కోరెదను ('హితకామ్యయా') అని గురువు పలుకుటయు, భూయః కథయ తృప్తి శృణ్వతో నాస్తి మేఽమృతమ్. (10-18).

'తండ్రీ! మరల చెప్పుడు; మీ యమృత వాక్యములను ఎంత వినినను తనివితీరుటలేదు' అని శిష్యుడు ప్రార్థించుటయు, ఫలస్వరూపముగ సర్వోత్తమమగు బోధామృతము (పరమంవచః) గురుముఖతః వెలువడుటయు ఇచట సంభవించినది. ఇక ఆబోధ యెట్టిదో ఒకింత విచారించెదము.

పరమాత్మ అనాది, అనంతస్వరూపుడు, జన్మరహితుడు, సర్వలోక మహేశ్వరుడు, సమస్తమునకు ఆధారభూతుడు, ఆతనినుండియే ఈవిశ్వమెల్లను ఆవిర్భవించి స్థితిగల్గియున్నది.

మహాద్వులు, దేవతలు, సమస్తప్రజలు - వెయ్యేల చరాచర ప్రపంచమంతయు ఆ పరమాత్మవలననే ప్రవర్తించుచున్నది (మత్తః సర్వం ప్రవర్తతే). ఆధారములేనిదే ఆధేయము నీలు పడు. పరమాత్మ ఆధారము, జగత్తు ఆధేయము. కావున జగత్త్వముక్కడనిక, వ్యవహారము అంతయు పరమాత్మవలననే సంభవించుచున్నది. అజ్ఞానులకు ఈ తత్త్వము తెలియదు. ఎరు భౌతికపదార్థములకే స్వతః సత్త కలదని భావించుదురు.

ఋష్యసంయత్తు మాధుర్యం తేవలం వైవ శర్కరా

అవశిష్టం తు యద్వ్యవస్థం తత్ప్రిష్టం న తు శర్కరా.

(మహావాక్యదర్పణము)

గోధుమపిండి, చక్కెరకలిపి భక్ష్యము(పిండివంట)ను తయారు చేసి భుజించినచో పిండి నీటిగా నున్నట్లుతోచును. కావున అజ్ఞానులుగోధుమపిండినీటిగానున్నదని వచించుదురు. అది సరికాదు. నీటిదనము చక్కెరదేకాని పిండిదికాదు. జ్ఞానులగువారు పదార్థ తత్వవివేచన కలుగజేసి పిండిని, చక్కెరను వేరువేరుగచేయుదురు. అట్లే అజ్ఞానులు దృశ్యపదార్థములందలి ఉనికిని, ఆనందమును వానియొక్క గుణములుగనే భావించుదురు. జ్ఞానులట్లు కాక, అధిష్ఠానమగు సచ్చిదానంద పరమాత్మవలననే అయ్యవి ఉనికి కలిగియున్నట్లు తెలిసికొందురు. అట్లు తెలిసికొని ఆ పరమాత్మను సాక్షాత్కరించుకొనుటకై ఒకానొక కార్యక్రమమును ఏర్పాటుచేసికొందురు. ఆకార్యక్రమ మేమియో ఈ అధ్యాయమందు శ్రీకృష్ణమార్తి సెలవిచ్చెను. సాధకు బ్రహ్మని తప్పక తెలిసికొనవలసి యున్నది.

1. అహం సర్వస్య ప్రభవో మత్తః సర్వం ప్రవర్తతే

ఇతి మత్వా భజన్తే మాం మదా భావనమన్వితాః. (10-8)

2. మచ్చిత్త మధతప్రాణా బోధయంతః పరస్పరమ్

కథయంతశ్చ మాం నిత్యం తుష్యంతి చ రమంతిచ. (10-9)

- (1) దైవభావముతో గూడి భగవంతుని భజించుట.
- (2) చిత్తమును భగవంతునియందే సంలగ్న మొనర్చుట.
- (3) భగవంతునిగూర్చియే పరస్పరము బోధించుకొనుట, సంభాషించుట.
- (4) దైవమునందే సంతృప్తినొందుట, క్రీడించుట, అత్యాసందము నొందుట.

విజ్ఞలయొక్క కార్యక్రమ మివిధముగా నుండునని శ్రీకృష్ణ భగవానుడు సూచించెను. పరమాత్మయొక్క మహిమను ముందుగ తెలిసికొనినచో ఆతనియందు భక్తి లెస్సగ వీర్పడ గలదు. ఒక వస్తువుయొక్క గొప్పతనమును మున్ముందు గ్రహించినచో దానియందు జనుల కాసక్తి యెల్లప్పుడగుగలదు? కావుననే ఈ అధ్యాయమునందు ప్రారంభముననే భగవానుని యొక్క విశ్వాధారత్వము, ఆద్యంతహితత్వము, జన్మరాహిత్యము మున్నగు మహిమలు తెలుపబడినవి. ఈ ప్రకారముగ పరమాత్మయొక్క నిత్య శుద్ధ బుద్ధము క్త స్వరూపమును బాగుగ తెలిసికొనినవాడు-

సోఽవికప్పేన యోగేన యజ్యతే నాత్ర సంశయః (10-7)

నిశ్చల మనస్సుతో భగవానుని సేవించును. ఇటు ఏసంశయ మున్ను లేదు. ఇక్ష్వాలుమున ప్రపంచములో నాస్తికులెవరైన యుండినచో, భగవత్తత్త్వమును భగవత్స్వరూపమును బాగుగ అవగాహనము చేసికొనకపోవుటయే అందులకు కారణము. ఏక్షణమున వారద్దానిని తెలిసికొందురో మెంటనే

ఆస్తికులుగ, మహాభక్తులుగ మారిపోవుదురు. కావున వస్తు స్వరూపమును మున్ముందు చక్కగ తెలిసికొనవలయును. గ్రుడ్డిగ నమ్ముమని యెవరును చెప్పరు. చెప్పినను ఈ విజ్ఞాన యుగమున ఆ హాక్యమునకు విలువే యుండదు. దైవత్వము హేతువాదము (logic) నకు విరుద్ధముకాదు. పై పెచ్చు దానిని పోషించి ఇంకను పైకిపోవును. కనుకనే దానికి మనోబుద్ధ్యంత స్థితి (Super conscious state) అని పేర్కొనిరి. మనస్సు పవిత్రముగ నున్న నే జనులు దాని సర్థము చేసికొనగలరు. కేవలము తెలివిమాత్రముచాలదు. కావున సర్వేశ్వరునియొక్క అనంతవిభూతిని, మహిమాతిశయమును గూర్చి తెలిసికొని, తుచ్ఛములగు ప్రాపంచిక విషయభోగములనుండి మనస్సును మరలించి, ఆ దైవమునందే ప్రవేశపెట్టవలెను.

మనస్సు ఊరకనున్నచో ఏదియోదుష్టచింతనలు చేయు చుండును. కావున ఏదియోయొక దైవకార్యమును దానికి ఒప్పించవలెను. భక్తుల సౌకర్యార్థము భగవాను డిచట చక్కని సాధనామార్గమును తెలియజేసెను. భగవంతుని జగత్ప్రభువువా గుర్తించి దైవభావముతో నాతనిని భజించ వలెను, సేవించవలెను అని శ్రీకృష్ణమూర్తి పలికెను. 'భావ సమన్వితాః' అని చెప్పటవలన అర్థరహితమగు జపముగాని భావవర్జితమగు చింతనగాని ఎక్కువ ప్రయోజనకరముగ నుండదని తెలియుచున్నది. కావున భావయుక్తముగ చింతన జేయవలెను. మఱియు మనస్సు నిరంతరము పారమార్థిక విషయములందే నిమగ్నమైయున్నచో, ఇక దైవేతరవస్తువులను గూర్చి తలంచుటకే దానికి అవకాశముండదు. కనుక

కొంతసేపు పూజాదులొనర్చి, పిమ్మట జపముచేసి, ఆపిదప ధ్యానమునల్పి, తదుపరి భక్తులందఱుకాని, లేక ఒకరిద్దఱుకాని చేరి పరస్పరము భగవత్కథలనుగూర్చి కాని, ఆత్మతత్త్వమును గూర్చికాని సంభాషించుకొనుచు ఒకరికొకరు బోధించుకొనుచునుండినచో, ఈ ప్రకారము సంతత సావధానులై యున్నచో, ఇక మాయ ఎట్లు ప్రవేశించగలదు? చేతిలో నిరంతరము దీపమున్నచో చీకటి ఏకాలమందును దరికి చేర సాహసించనట్లు హృదయమందు అఖండ భావన గలిగి యున్నచో అజ్ఞానము ప్రవేశించుటకుగాని, జీవుని బాధించుటకుగాని అవకాశమే ఉండదు.

తననావహితం చిత్తం కామః కవలయిష్యతి

సావధానస్య బుద్ధస్య పిశాచః కిం కరిష్యతి. (యోగవాసిష్ఠము)

‘ఓ రామచంద్రా! అజాగ్రతగనున్నచో నీచిత్తమును కామ పిశాచము మ్రింగివేయగలదు; జాగ్రతగనున్నచో (నిరంతర ఆత్మచింతన గలిగియున్నచో) ఇక నిన్నది యేమిచేయగలదు? అని శ్రీ వసిష్ఠమునీంద్రుడు శ్రీరామచంద్రునకు బోధించెను.

ప్రాపంచిక మనుజునియొక్క చిత్తము అహర్నిశము ఇంద్రియార్థముల ననుభవించుటయందు, భోగసంపాదనము నందు, నశ్వరవస్తు సేకరణమునందు గడచిపోవును. ప్రపంచము అనిత్యమని, దైవము (ఆత్మ) నిత్యమని తెలియక దృశ్య పదార్థములందే అతడు సదా రమించుచుండును. మేడిపండు నందు పురుగులు పుట్టి గిట్టునట్లు ఈ బ్రహ్మాండమను ఉదుంబర స్థలమున ఇట్టి జీవరాసులు అనేకములు పుట్టుచుగిట్టుచునున్నవి.

వారికి పుణ్యములేదు పురుషార్థములేదు. ఎంత ఆసక్తితో వారు భౌతికప్రపంచమున, భౌతికకార్యములందు, వ్యవహారములందు మెలంగుచుందురో, అంత ఆసక్తితో భగవద్భక్తులు, జ్ఞానులగు మహానీయులు పరమార్థ కార్యములందు మెలంగుచుందురు. ఒక క్షణమైనను మనస్సునకు విషయాదులను చింతించుటకు వారు అవకాశమివ్వరు.

పూర్వము దయానందసరస్వతీస్వాములవారు ఆర్యసమాజసిద్ధాంతములను నొకచోట బోధించుచుండిరి. బోధ అంతయు పూర్తిఅయిన వెనుక ఒకవ్యక్తి యాతనిసన్నిధికివచ్చి 'మహాత్మా! మేము బక్కవలచగానున్నప్పటికికామవికారములు మమ్ములను మిక్కుటముగ బాధించుచున్నవి. తాము పుష్టిగా నున్నాము. తమరినిలవియేమియు బాధించుటలేదా?' యనిప్రశ్నించెను. అందుల కమ్మహర్షి 'ఆ వికారము లెట్లుండునో చింతన జేయుటకు నాకు తీరికయేలేదు. నేను నిరంతరము దైవకార్యములందు సరోపకార క్రియలందు నిమగ్నుడనై యుందును'-అని సత్యుత్తరమిచ్చెనట! కావున సాధకుడు గీతయందు తెలిపిన లాగున పూజాదూలందో, జపమునందో, ధ్యానమునందో, సేవయందో, దైవకథాశ్రవణమునందో, దైవసంభాషణమునందో చిత్తమును నియుక్త మొనర్చి దైవేతరములగు అసురచింతలు జొరబడుటకు అవకాశమే లేకుండ చేయవలెను. మహాత్ముల జీవితములను పరికించినచో గీతోక్తమగు ఈ ధర్మమును వారెట్లు కార్యాన్విత మొనర్చిరో తేటతెల్లము కాగలదు.

ఈ ప్రకారముగ భక్తిపూర్వకముగ అనవరతము పరమాత్మును సేవించుచుండినచో అతడు ప్రీతినొందును. మఱి

ప్రీతినొందినవాడు ఊరకుండునా? సామాన్యముగ వ్యక్తియే తన్నెవరైనను స్తోత్రముచేసినను, తనకెవరైన సేవచేసినను సంతుష్టాంగతరంగుడై ఏదోయొక ప్రతిఫల మాతనికి ముట్ట చెప్పుచుండ ఇక భగవంతుని విషయమై వేఱుగ చెప్పవలయునా? ఆతడున్న తన భక్తునియొక్క అపూర్వ సేవానిరతికి, నిర్మల భక్తికి మెచ్చి ఏదియైన బహుమాన మివ్వవలెనని ఆలోచించును. ఏమి బహుమానము? రత్నమై దూర్యములా? ధనకనకవస్తువాహనములా? త్రిలోకాధిపత్యమా? కాదు. ఇవి యన్నియు దైవదృష్టిలో పరిగణనకువచ్చుపదార్థములు కావు. మఱి యే మొసంగును? మోక్షమా? కాదు. సర్వేశ్వరుడు తన భక్తునకు మోక్షము నొసంగగల సమర్థత గలిగియున్నను తనకుతానై అద్దానిని సామాన్యముగ నివ్వడు. ఆయా భక్తుల చేతనే మోక్షమునకు వలసిన క్రయత్నములను చేయించి వారి యంతట వారే స్వయముగ ముక్తి నొందునట్లు చేయును. కనుక తన్ను నిరంతరము ధ్యానించుచుండు భక్తవర్ణునకు మోక్షప్రాప్తికై వలసిన తత్త్వవిచారణా సామగ్రిని, ధీశక్తిని ప్రసాదించును. దానిచే నతడు సులభముగ ముక్తి ధామమును జేరగలడు.

తేషాం సతతయంతానాం భజతాం ప్రీతిపూర్వకమ్
దదామి బుద్ధియోగం తం యేన మామపయన్తితే.

“ఎవరు నిరంతరము ప్రీతిపూర్వకముగ నన్ను భజించుచుందురో, అట్టివారికి మోక్షప్రాప్తికి వలసిన బుద్ధిబలమును, విచారణాశక్తిని నేనొసంగెదను. దానిచే వారు నన్ను పొందగలరు” అని భగవానుడు అర్జునునకు ఈ సందర్భమున తెలియ

జేసెను. గీతలో అతిముఖ్యమైన శ్లోకములలో నిదియొకటి. భక్తి జ్ఞానములు రెండును పరస్పరముకరచాలనము (Shake hand) గావించుకొనిన దృశ్యమిది. రెండును ఏకీభవించిన ఘట్టమిది. భక్తి వేఱు జ్ఞానము వేఱు అని అల్పజ్ఞులు మాత్రము తలంచుదురు. పూవు వేరు, కాయ వేరు అని తలంచువారి ప్రజ్ఞ యెక్కువంటిదో, వీరి ప్రజ్ఞయు అంతమాత్రమే. విచారించి చూచినచో పూవు నుండియే కాయ ఉద్భవించుచున్నది. అట్లే భక్తి యనుపుష్పము వికసించినచో, అందుండి జ్ఞానమనుఫల మావిర్భవించుచున్నది. ఈ సత్యమును భగవానుడీశ్లోకమున తేటతెల్ల మొనర్చెను. విరంతరము భగవంతుని ప్రీతిపూర్వకముగ చింతించుట, సేవించుట భక్తియొక్క లక్షణము. అట్టి అవ్యభిచారభక్తి కలిగియుండు సాధకునకు పరమాత్మ బుద్ధియోగము 'జ్ఞానయోగము' ఒసంగెదనని హామీయిచ్చినాడు. 'దదామి' యిచ్చుచున్నాను-అని అసందిగ్ధముగ చెప్పినందువలన, ఇక సాధకున కావస్తువు వర ప్రసాదమువలె లభించునదేయగును. ఇది భగవంతుడు కావించిన ప్రతిజ్ఞ కావున తు. చ. తప్పకుండా అది జరిగివీరును. ఒకింత విజ్ఞానము, ధర్మబుద్ధి కలిగియున్న మానవులే తాము కావించు ప్రతిజ్ఞలను, వాగ్దానములను భంగ మొనర్పరు. ఇక భగవంతు డొనర్చునా? ఎన్నటికిని ఒనర్పడు. కావున ఇక భక్తులు, భగవత్సేవకులు మోక్షవిషయమై ఏమాత్రము భయ పడనవసరములేదు. ఏలయనిన మోక్షప్రాప్తికి ముఖ్యముగ అవసరమైనట్టి జ్ఞానశక్తిని, విచారణాబలమును, బుద్ధియోగమును పరమాత్మ వారికి ఒసంగెదనని 'గ్యారంటీ' యిచ్చెను.

ఇక్కాలమున జనులలో పెక్కురిహృదయమున నొక
సందేహము పీడించుచున్నది. అదియేదియనిన, దేవళములందు,
తీర్థములందు, వుణ్యప్రదేశములందు విగ్రహాదులకు పూజాపుర
స్కారములను చేయుచున్నాముకదా! అర్చనలన్నియు బాహ్య
ముననున్న వస్తువున కేకదా జరుగుచున్నవి. మఱి ఉపనిషత్తుల
యందును, శాస్త్రములందును భగవంతుడు హృదయమునం
దధివసించియున్నాడనియు, దృష్టి అంతర్ముఖ మొనర్చవలె
ననియు చెప్పబడియున్నది కదా! ఎప్పటికైనను మనుజుడు
బహిర్ముఖత్వమును వీడవలెననికదా వేదశాసనము. దృశ్య
మానమగునదియంతయు నశించునది ('యద్దృశ్యంతన్నశ్యం')
కావున ఏనాటికైనను దృశ్యరూపమును అంతరంగమున
అనుభూతి మొనర్చుకొనుటయే నిజమైన బ్రహ్మనుభూతియని
శాస్త్రములు పేర్కొనుచున్నవే. మఱి మేమందరమున్న
బాహ్యమున దేవుళ్ళను పూజించుచున్నామే. మాకట్టి
అంతర్ముఖదృష్టి, జ్ఞానప్రకాశము ఎప్పుడు కలుగగలదు?
బాహ్యదృష్టి, అంతర్దృష్టిగ నెప్పుడు మారగలదు-ఈమున్నగు
సంశయములు జనులను వేధించుచున్నవి. వానియన్నిటికిని
గీతాచార్యుడువచించిన ఈమహత్తరశ్లోకమున సమాధానము
లొనంగబడియున్నది. 'ఓ సాధకులారా! ఓ భక్తులారా!
మీరేమియు దిగులుపడనవసరములేదు. ఆలాగుననే బాహ్య
మున విగ్రహాదులకు దైవభావనతో పూజల నొనర్చుకొను
చుండుడు. మీభక్తికిమెచ్చి నేనే మీకు కావలసిన అంతర్ముఖ
దృష్టిని, జ్ఞానప్రకాశమును కలుగజేసెదను. దానిచే మీరు
హృదయమున దేవీప్యమానముగ వెలుగుచున్న సచ్చిదానంద

పరబ్రహ్మమును సాక్షాత్కరించుకొనగలను. మీరు కావించు నిరంతర జపతప పూజాదులచేతను, ప్రీతిపూర్వకముగ భజన సంకీర్తనములచేతను నాకానందము కలుగ (‘అనుకంపార్థం’)

మిమ్ముల ననుగ్రహించు తలంపుతో మీ యజ్ఞానతమస్సును ప్రకాశమానముగ జ్ఞానదీపముచే హరించివేసెదను’ అని భగవానుడు అట్టిభక్తులందఱికిని అభయహస్త మొసంగెను. అయితే ఇంకా భక్తుల కుండవలసిన రెండు విశేషములు ప్రధానముగ పేర్కొనబడినవి. (1) ‘సతతయక్తానాం’ అని చెప్పబడే ఎల్లప్పుడు భగవద్వింతన చేయుచుండవలెనని భావము, (2) ‘ప్రీతిపూర్వకమ్’ అనుటచే ఆ చేయు వైచింతన ప్రీతిపూర్వకముగ (స్నానయపూర్వకముగ) నుండవలెనని అర్థము. ఎవరో చేయు మనిగారని బలవంతముగ చేయుటగాని, అనిష్టముగ నొనర్చుటగాని ఉండగూడదని తాత్పర్యము. ఈ రెండు సల్లక్షణములతో గూడిన భక్తినే భగవానుడు అంగీకారము (Recognise) చేసి తగిన జ్ఞానరూపప్రతిఫలమునొసంగును. అట్టి భక్తిపై ననే తనముద్ర (Divine Stamp) వేయును. సర్కారువారి రిజిష్టరు చేసిన పత్రమునకు ఎల్లు విలువయుండునో, లిక్కినవానికి యుండదో పరమాత్మసంతోష నొందిన భక్తికి, భక్తసకుకూడ అల్లు విలువ యుండును. తదితరులకు కాదు. కనుకనే సామాన్యమైన వ్యక్తులకూడ తమ నిరంతర పరిశ్రమచేతను, ఆధ్యాత్మిక సాధనలచేతను, భగవదనుగ్రహమును బొంది క్రమముగ జ్ఞానవంతులై ‘జానీత్వాత్మైవ మే మతమ్’ అను ప్రమాణమునుబట్టి తుదకు సాక్షాద్భగవత్స్వరూపుడే యగుదున్నారు.

మనుజుడు అధ్యాత్మవిద్యయందు ప్రావీణ్యము నొంద వలెననిన సమ్యక్-జ్ఞానవిచారణయందు ప్రవేశమును బడయ వలెననిన ఈశ్వరానుగ్రహమును తప్పకబొందవలసియున్నాడు. భగవదనుగ్రహములేనిచే ఎవరికిని పరమార్థ తత్త్వము బోధ పడదు. ఏలయనగా మాయను స్వాధీనపఱచుకొనిన మహా నీయుని (భగవానుని) ఆశీస్సు లేనిచే మాయాంతర్గతుడగు మనుజునకు మాయాతీత వస్తు వెట్లు బోధపడగలదు ?

ఈశ్వరానుగ్రహదేవ పుంసామద్వైతవాసనా

మహాభయ పరిత్రాణా ద్విత్రాణా ముపజాయతే. (అవధూతగీత)

‘ఈశ్వరానుగ్రహమువలననే జనులకు అద్వైతవిచారణయందు చుక్కని ప్రవేశముకలుగగలదు. దానిచే మహత్తరమగుసంసార భయము తొలగిపోగలదు.’ అని దత్తాత్రేయులవారు తాము రచించిన అవధూతగీత ప్రారంభముననే తెలియజేసిరి. చూచి తిరా! అఖండాద్వైతసిద్ధాంతప్రతిపాదకుడగు దత్తాత్రేయులు కూడ భక్తికి ఎంత ఆధిక్యతనొసంగెనో! అనుభవజ్ఞులగు మహా నీయుల వాక్యము లిట్లేయుండును. అట్లుకాక మొట్టమొదటనే మహావాక్యములనుజపించవలెను, దృఢదృశ్య విచారణమాత్రమే చేయవలెను, జీవబ్రహ్మైక్య యోగము నేపరిశీలించవలెను, పూజా జపరసాదులచే నేమి ప్రయోజనము? అవి యన్నియు బహిర్ముఖములు-అని వచించువారి వాక్యములు ప్రారంభస్థితిలో నున్న సాధకులను పెడదారిపట్టించినట్లేయగును. ఇట్టి బోధలచే పాపము వారు ఉభయభ్రష్టులగుచున్నారు. అటు జ్ఞానమును అందుకొనజాలక, ఇటు చేతనున్న భక్తిని జారవిడుచుకొని వారు రెండిటికి చెడ్డ రేపడులగుచున్నారు. కావున వారివారి స్థితిని

యోచించుకొని, భగవదనుగ్రహమును, మహాత్ములయొక్క, సద్గురువులయొక్క ఆశీర్వాదములనుబొందుటకై యత్నించుచు క్రమోన్నతిని బొందుట శ్రేయస్కరము. 'జ్ఞానాదేత్యుక్తే వల్యమ్'-అని యిట్లు జ్ఞానముచేతనే మోక్షము కలుగునని శ్రుతులు చెప్పినప్పటికిన్ని అట్టిజ్ఞానసమాపార్జనకువలసినభక్త్యాది పరికరములను సాధకుడు మొమ్మొదట తప్పక సంపాదించవలసి యున్నాడు. కనుకనే శ్రీకృష్ణభగవానుడు 'వీతిపూర్వకముగ తన్ను నిరంతరము భజించుట' యను ద్వైతకార్యమునకు (భక్తికి) ఎంతయో ప్రాధాన్యతనొసంగి, అట్టిద్వైతక్రియచేతనే అద్వైతసామగ్రియగు బుద్ధియోగము (జ్ఞానయోగము) లభించ గలదనియు, అట్టిజ్ఞానవిచారణచేత్రమముగ సాధకుడు తానెవరో జగత్తేమియో తెన్నగ తెలిసికొని స్వస్వరూపమున నిలుకడ కలిగి కైవల్యప్రాప్తిని బడయగలడనియు స్పష్టముగ చెప్పి వేసెను. కాబట్టి యిక యీ భక్తిజ్ఞానముల విషయములో ఎవరికిని ఏ అపోహలున్ను ఉండనక్కఱలేదు.

ఇవిధముగ భక్తిచే సంతృప్తుండైన భగవానుడు ఏ ప్రకార మా భక్తునకు జ్ఞానయోగమును ప్రసాదించునో యోగవాసిష్ఠమున ప్రహ్లాదోపాఖ్యానమున చక్కగ నిరూపింప బడినది. ప్రహ్లాదుడు తన పూజాగృహమున అనన్య భక్తితో శ్రీమన్నారాయణుని పూజించుచు ధ్యానించుచునుండెను. చాలకాలమట్లు అనవరతము నారాయణుని సేవించుచునుండ ఒకనాడు అకస్మాత్తుగ అతని భ్యేయమూర్తియగు శ్రీమన్నారాయణుడు శంఖచక్రగదాధారుడై ప్రహ్లాదుని పూజామందిరమున ప్రత్యక్షమయ్యెను. బహుకాలవాంఛితము నెరవేర,

ప్రహ్లాదుడు మహాదానందభరితుడై విష్ణుభగవానుని స్తోత్రము జేసెను. నారాయణుడు సంతోషుడై ఏదియైన వరమును కోరుకొనుమని ప్రహ్లాదుని యాదేశించెను. ప్రహ్లాదున కేమియు తోచలేదు. “ఏవరమును కోరుకొందును? ముల్లోకములందును అతిశ్రేష్ఠమగు వస్తువెదియో దానిని కోరవలెను. జీవునకు శాశ్వతసుఖప్రాప్తికి సహాయపడునది యేదియో దానినే యడుగవలెను. అట్టివస్తు వెయ్యది? ధనధాన్య వస్తుసంపదలా? స్వర్గభోగములా? కావు. అవి నశ్వరసుఖమునే కలుగజేయును. మఱి అనంతసుఖసంపాదకమగు పదార్థ మేదియై యుండును? సర్వజ్ఞుడగు పరమాత్మకే ఆ విషయము లెస్సగ తెలిసి యుండును. కావున అతనినే యడిగెదను” అని నిశ్చయించి శ్రీమన్నారాయణునకు నమస్కరించి ‘మహాప్రభో! అన్ని వరములలోను ఉత్తమమైన వరమేదియో తామే యోచించి నాకు ప్రసాదింపుడు!’ అని ప్రార్థించెను. అత్తటి విష్ణుభగవానుడు బాగుగ ఆలోచించి ప్రహ్లాదున కీవరము నొసంగెను. “ప్రహ్లాదా! ఆత్మసాక్షాత్కారమగువఱకు నీయందు చక్కని జ్ఞాన విచారణ కలుగుగాక!” అని చెప్పి విష్ణువంశార్థానమయ్యెను. భగవానుడు ప్రహ్లాదునకు నేరులో మోక్షమును ప్రసాదించక మోక్షప్రాప్తికి వలసిన బుద్ధియోగము నొసంగెనన్నమాట. ‘దదామిబుద్ధియోగం’-అను గీతావాక్యము ప్రహ్లాదుని విషయములో చరితార్థమయ్యెను. ఒక్క ప్రహ్లాదుని విషయమేల, ఏ యే భక్తులు ప్రీతిపూర్వకముగ నిరంతరము సర్వేశ్వరుని స్మరించుచుందురో అట్టి వారందఱికిని పరమాత్మ ఇట్టి జ్ఞాన విచారణాశక్తిని ప్రసాదించగలడు. తద్వారా వారు మోక్షము

నొందగలరు. విష్ణుభగవాను డంతర్ధానమయిన వెంటనే ప్రహ్లాదుడు 'నేనెవరు? ఈ జగత్తు ఎట్లు ఆవిర్భవించినది? జీవుని వాస్తవస్వరూపమెట్టి? పంచకోశములనుండి ఆత్మను వేటు పటచుట ఎట్లు?' - ఈ ప్రకారముగ తత్త్వవివేచనముచేసి దృశ్యరూప ఆవరణముచే కప్పబడియున్న దృశ్యస్వరూపమగు ఆత్మను బాగుగ తెలిసికొని, ఆవరణభంగ మొనర్చుటద్వారా అట్టి ఆత్మను లెస్సగ సాక్షాత్కరించుకొని జీవన్ముక్తుడై నిరతిశయానందము నొందెను. ఈ ప్రకారముగ ప్రహ్లాదుని కై పల్యప్రాప్తికి అతని అసన్య భక్తియే మూలకారణమై యున్నట్లు విజ్ఞులు తెలిసికొనగలరు. కాబట్టి సాధకులగువారు భక్తిని ఆధారముగ జీసికొని తద్వారా భగవదనుగ్రహముచే జ్ఞానము (బుద్ధియోగము)ను బడసె అట్టి జ్ఞానముచే స్వస్వరూప సాక్షాత్కారమునొంది తరించుట శ్రేయస్కరము. ఇదియే చక్కని రాజమార్గము.

శ్రీకృష్ణపరమాత్మ యీ ప్రకారముగ బోధించుచుండి అట్లనుడు మధ్యలో ఆపి భగద్విభూతులను తెలిసికొన నిచ్చగలవాడై ఆ విషయమై తనగురుదేవుని సముచితరీతి ప్రశ్నించెను. 'దేవా! అన్నియు నీస్వరూపములేఅయియున్నను ప్రధానముగ ఏయేవస్తువులను నేను ధ్యానింపవలెనో తెలియజేయుడు. ఏయే పదార్థములందు తమయొక్క అధ్యాత్మవిభూతి, దైవజేజము లెస్సగ ప్రకటితమైయుండునో తెలుప వేడెద' అని అర్జునుడు పృచ్ఛజేయ నంతట భగవానుడు విస్తారముగ చెప్పటకు వీలు పడనందున సంక్షేపముగ సెలవిచ్చెను. 'ఓ అర్జునా! నాయొక్క దివ్యవిభూతులకు అంతలేదు. అయినను ప్రధానముగ కొన్ని

మాత్రము చెప్పెదను వినుము - నేను సమస్తభూతకోట్లయందును స్థితిగలిగియున్నాను. నదులయందు నేను గంగను, వృక్షములందు రావిచెట్టును, వాక్కులందు ఏకాక్షరమగు ప్రణవము (ఓంకారము)ను, యజ్ఞములందు జపయజ్ఞమును, దైత్యులందు ప్రహ్లాదుడను, శస్త్రములను ధరించినవారిలో శ్రీరామచంద్రుడను, విద్యులలో అధ్యాత్మవిద్యను, మాసములలో మార్గశీర్ష మాసమును, యాదవులలో వాసుదేవుడను, పాండవులలో అర్జునుడను, మునులలో వ్యాసుడను... అని ఈ ప్రకారముగ తన దివ్యవిభూతులలో కొలదిమాత్రము వచించెను. ఆయా పదార్థములలోను వ్యక్తులలోను పరమాత్మ విశేషముగ నభివ్యక్తుడగుటవలన నే వాటిని మనమిపుడు పూజించుచు, శిరోధార్య మొనర్చుకొనుచున్నాము. వేలకొలది మైళ్ళు యాత్రసాగించి ఆ సేతుహిమాచలపర్యంతము ఎందరో పుణ్యాత్ములు గంగను సందర్శించి, స్పర్శించి, అందు స్నానముచేసి ధన్యతను జెందుచున్నారు. ఎచట రావిచెట్టు కనిపించినను దానికి ప్రదక్షిణలు చెల్లించుకొనుచున్నారు. ఓంకారమును జపించుచున్నారు. ఏలయనగా భగవద్విభూతి వానియందు లెస్సగ ప్రకటితమైయున్నది. ఈ రహస్యమును గీతాచార్యుడే తెలిపియున్నాడు.

యజ్ఞములలో జపయజ్ఞము తానని భగవానుడు తెలుపుట గమనింపదగినది. ఇది ఖర్చులేనియజ్ఞము. మఱియు అందఱికిని అందుబాటులోనున్నది. పై పెచ్చు అన్నియజ్ఞములకంటెను ప్రధానమైనది ('జపయజ్ఞమును నేన'ని శ్రీకృష్ణమూర్తి తెలిపెనుగావున), దీనికి అంగబలము అక్కఱలేదు. అర్థబలము అంతకంటెను అక్కఱలేదు. ఋత్విక్కులతో పనిలేదు. ఫలితమా

అన్నిటికంటెను ఎక్కువైనది. ఇట్టి సర్వజనానుకూలమగు సర్వోత్కృష్టమగు యజ్ఞమును జను లేల ఆచరించరాదు? సోమ చూజులకంటె జనయూజులు శ్రేష్ఠతములని భగవానుడే సెలవిచ్చెనుగదా! కాబట్టి సులభతరమైన యీ జపయజ్ఞము నవలంబించి జనులు పాపక్షయమొనరించుకొని* అధ్యాత్మమార్గమున సురోగమించుదురుగాక! ఇక దైత్యులలో ప్రహ్లాదుడు తానని భగవానుడు చెప్పియున్నందున, భగవద్విష్ణుయందు బాతిమతవర్గ సంప్రదాయ విభేదమేమియును లేదనియు, అతిక్రూరులైన రాక్షసులైనను భక్తిమార్గమును జేబట్టి దైవము గూర్చి యించినచో అక్రూరులైన భగవద్విభూతిరూపమగు అత్యున్నతస్థానమును బడయగలరనియు విస్వప్రమగుచున్నది.

ఇక, విద్యలలో అధ్యాత్మవిద్య తానని చెప్పుటవలన, ప్రపంచములోగల విద్యలన్నిటలోను ఏది శ్రేష్ఠమైనవిద్యయో వేరుగ చెప్పనక్కఱలేదు. ఏవిద్యవలన శాంతిసుఖములు లభించునో, ఏది ఆత్మంతిక దుఃఖరాహిత్యమును కలుగజేయగలదో, సంసారతాపములన్నియు దేనివలన అణగిపోగలవో అదియే శ్రేష్ఠమైనవిద్య. ఏది జనన మరణ ప్రవాహమునుండి జీవుల తప్పించగలదో అదియే విద్యలలో శిరోమణి యనదగును. ✓

తత్కర్మ యన్న బద్ధాయ సా విద్యా యా విముక్తయే
ఆయాపాయావరం కర్మ విద్యాన్యా శిల్పినై పుణమ్.

“ఏది బంధనమునుగలిగించదో అట్టి కర్మయే కర్మ; ఏది మోక్షమును గలుగజేయునో అట్టి విద్యయే విద్య. ఇతరకర్మలన్నియు ఆయాసమును గలుగజేయునవియు, ఇతర విద్యలన్నియు శిల్ప

నైపుణ్యమాత్రములును అగును.' భవసాగరమున గ్రుంకు
లిడుచు ముక్కులలోనికి, చెవులలోనికి నీళ్ళుపోయివిలవిలతన్ను
కొనుచుండు జీవుని ఒడ్డునకుచేర్చి వాస్తవసుఖమెట్టిదో యతనికి
చవిచూపగలశక్తిప్రపంచములోని యేవిద్యకైన కలదా యని
గీత 'సవాల్' చేయుచున్నది ! విశ్వమందలి విద్య లన్నిటిని
త్రానుయొక్క ఒకపల్లెరమునపెట్టి అధ్యాత్మవిద్య ఒక్కదానిని
మాత్రము రెండవపల్లెరమున బెట్టినచో మొదటిపల్లెరము పైకి
లేచి తన లాఘవత్వమును చూపగలదు. దేనిచే జీవునియందలి
దైవత్వము వికాసము నొందగలదో, దానికే ప్రాధాన్యతకలదు.
కాని తక్కినవాటికి కాదు. 'నహినహి రక్షతి దుక్మజ్జీ కరణే'-
తొలికవిద్యలు జననమరణములనుండి రక్షింపజాలవుకనుక 'భజ
గోవిందం భజగోవిందం'- గోవిందుని భజింపుము, భజింపుము.
దైవవిద్య నభ్యసింపుము, అధ్యాత్మవిద్యను జేవట్టుము - అని
శ్రీశంకరభగవత్పాదులవారాసతిచ్చియున్నారు. ఆయా ప్రాపం
చిక విద్యలను దూషించుటకాదు పెద్దల యభిప్రాయము; పర
మార్థవిద్యయొక్క ప్రాధాన్యమును నిరూపించుటయే యగును.
తీరికనుబట్టి ప్రపంచములోగల ఎన్నివిద్యలనైనను అభ్యసించ
వచ్చునుగాని, అన్నిటికంటె ముందుగా బ్రహ్మవిద్యయొక్క
పరిచయము తప్పక పొందియే తీరవలెను.

తావన్మాయా భవభయకరీ పండితత్వం న యావత్

తాత్పండిత్యం పతసి న పునర్యేన సంసారవక్రే

యత్నం కుర్యాదవిరతమతిః పండితత్వేమలాత్మ

జ్ఞానోదారేభయమితరథా నైవవశాన్తిమేతి. (యోగవాసిష్ఠము)

'పాండిత్యమును పొందనంతవరకు మాయ సంసార భయమును
కలుగజేయుచునేయుండును. దేనిని పొందినచో జీవుడు మరల

యీ సంసారచక్రమున తగుల్కొనక యుండునో అదియేపాండిత్యముకాని మఱియొకటికాదు. కావున మనుజుడు నిర్మల చిత్తుడై అట్టి భవదుఃఖభేషజమగు బ్రహ్మజ్ఞానమును పాండిత్యమును సంపాదించుటకై నిరంతరము ప్రయత్నము సలుపవలయును. సర్వోత్కృష్టమగు అట్టిజ్ఞానముచేదప్ప మఱిదేనిచేతను గూడ 'అసంసారభయము శమింపనేరదు' - అని వసిష్ఠులవారు శ్రీరామచంద్రున కుపదేశించిరి. దీనినిబట్టి ప్రపంచములో ఏ విద్య ప్రధానమైనదో, దేనిని ముందు అభ్యసించవలెనో స్పష్టముగ తెలియుచున్నది. ఇట్టి ప్రధానవిద్యను యిక్కాలమున జనులు పేర్చించుట కడుంగడు శోచనీయము. ముఖ్యముగ చిన్ననాటినుండియే యిట్టివిద్యయొక్క పరిశయము జనులకు కలుగవలసియున్నది. ప్రాథమిక, మాధ్యమిక, ఉన్నత పాఠశాలలలోను, కాలేజీలలోను ఇట్టి విద్యకు స్థానమును కలుగజేయవలసియున్నది. పశ్చిమదేశీయులు, క్రైస్తవులు తమతమ పాఠశాలలలో కొద్దిసేపైనను బైబిలుగ్రంథమును విద్యార్థులకు విధిగా బోధించుచుందురు. భారతదేశములో కూడ యీపద్ధతి అనుసరింపబడి పాఠశాలలందు గీతాది సద్గ్రంథములు బోధింపబడుట శ్రేయస్కరము.

ఏలయనిన, భవిష్యత్కాల దేశశ్రేయస్సంతయు ఇప్పటి బాలురపైనను, విద్యార్థులపైనను ఆధారపడియున్నది. వారే భావికాలపౌరులు (Future citizens) కాగలరు. వారి భుజస్కుంధములపైననే దేశక్షేమముయొక్క బాధ్యత ప్రతిష్ఠింపబడియున్నది. అట్టివారికి నైతికచింతన, పరమార్థబుద్ధి, శిక్షితమైన లేనిచో దేశములో కేవలము అనురత్నమే

తాండవించుచుండును. సత్యము, దయ, కరుణ, నిస్వార్థబుద్ధి, పరోపకారము మున్నగు దైవగుణములకు జనుల హృదయసీమలలో స్థానమున్నంతవఱకే లోకములో శాంతి సుఖములు వర్ధిల్లుచుండును. అవి శూన్యమైనచో అశాంతి, హింస, విద్వేషము, వైరము మున్నగునవి స్వైరవిహారము సల్పుచుండును.

“Take off religion from human society and what will remain?-nothing but a forest of brutes”

‘మానవసమాజమునుండి మతమును, దైవత్వమును వేలుచేసినచో యిక మిగులునది యేమి? పశువులగుంపు మాత్రమే’- అని వివేకానందులు వాస్తవికతను ఋజువుచేయుచు పలికిన అమోఘవాక్యములు యీ సందర్భమున స్మరింపదగియున్నవి. కావున మానవుని దానవునిగ, పశువుగ తయారుచేయు సామగ్రిని విడనాడి, మానవుని మానవునిగనే యుంచుటలో సంతృప్తి పడక దేవునిగకూడ మార్చివేయగల స్తోమత గలిగిన యీ అధ్యాత్మవిద్యను, ఈ బ్రహ్మవిజ్ఞానమును జనులందరించి తాము తరించి యితరులనుకూడ తరింపజేయుదురుగాక !

‘భగవద్గీతను బోధించినది కృష్ణుడు, వినినది కృష్ణుడు, వ్రాసినది కృష్ణుడు’-అని యొక మహనీయుడు పలికెను. ఆ వాక్యము ముమ్మాటికిని సత్యము. ఈ విభూతియోగము ద్వారా ఆ సత్యమును మనము నిరూపించవచ్చును. ఎట్లనిన- గీతను బోధించినది కృష్ణుడని అందఱికిని తెలియును. వినినది యెవరు? అర్జునుడు. అర్జునుడు కృష్ణు డెట్లగును? ఇది వివ

గీతముకాదా? కాదు. 'పాంశవానాం ధనంజయః'- 'పాండవులలో నేను అర్జునుడను' అని శ్రీకృష్ణమూర్తి ఈ అధ్యాయముననే వచించియున్నాడు. కాబట్టి అర్జునుడు=కృష్ణుడు అని తేలివది. ఇక గీతను వ్రాసినది యెవరు? వ్యాసులు. వ్యాసులు కృమ డెట్లుకాగలడు? ఇది సంభవమా? సంభవమే. మనీనా మప్యహం వ్యాసః'- 'మునులలో నేను వ్యాసుడను' అని శ్రీకృష్ణమూర్తి తెలిపియే యున్నాడు. కావున వ్యాసులు=కృష్ణుడు అని స్పష్టమగుచున్నది. ఈ ప్రకారముగ గీతను చెప్పినది, వినినది, వ్రాసినది కృష్ణుడే యగుచున్నాడు. ఒకే మూర్తి మూడురూపములుగ ప్రత్యక్షమై లోకములో గీతావతరణమునుగావించి మహాపకార మొనర్చెనని యర్థము. కనుకనే గీతకు ఇంతమహత్తరశక్తి యేర్పడుటకు కారణము.

ఈప్రకారముగ శ్రీకృష్ణభగవానుడు తన విభూతులలో కొన్నింటినిమాత్రము తెలియజేసి, తుట్టతుడకు ఒక సామాన్య సూత్రమును (General Aphorism) చెప్పి ధైర్యము చెను. అది యేది యనగా,

యద్యద్యథాతిపత్సత్త్వం శ్రీమదూర్జితమేవ వా

తత్తదేవాపగచ్ఛ త్వం మమ తేతోఽంశ సంభవమ్. (10-41)

'ఓ అర్జునా! ఏదేది ఐశ్వర్యముకమ్మై, ప్రకాశవంతమై, ఉత్సాహ సమన్వితమైయుండునో, అది యది యంతయు నా భక్తియొక్క ఒకానొక అంశమువలన కలిగినదానినిగన నీ వెఱుఁగుము. అనగా నాయొక్క విభూతిగనే భావింపుము' అని భగవద్వాక్యము. దీనినిబట్టి ప్రపంచములో ఆనందము, ఉత్సాహము, సచ్చలము, ధైర్యము, నిర్భయత్వము మున్నగు

దైవగుణము లెచట నుండునో అచట దైవమే కాపురముండునని చెప్పవచ్చును. అపవిత్రత, కామక్రోధాది దుర్గుణములు, తమస్సు, అజ్ఞానము మున్నగునవి యుండుచోట భగవానుడు వసింపడు. భగవద్విభూతి యట కానరాదు. దయ్యములు మాత్ర మచట కాపుర ముండును.

సదా భోగభాజాం సుదూరే వసంతం

సదా యోగభాజా మదూరే విభానమ్

చిదానందకన్దం సదా రామవేశం

విదేశాత్మజానందకన్దం ప్రపద్యే.

అని శ్రీరామచంద్రుని గూర్చిన స్తోత్రమొకటి కలదు. దీని అర్థము-భోగలాలసులకు సదా అతిదూరమున నుండువాడును, యోగలాలసులకు అతిసన్నిహితముగ వర్తించువాడును, చిదానందస్వరూపుడును, సీతాదేవికి సంతోష మొనగూర్చువాడునగు శ్రీరామచంద్రుని నిరంతరము శరణుబొందుచున్నాను. కావున భగవద్భక్తి, జ్ఞానవైభవము, మనోనిర్మలత మున్నగునవి యుండుచోట పరమాత్మ తప్పక వసించును. వ్యక్తులందు వలె పదార్థములందును, జంతుజాలములందును గూడ ప్రపంచములో ఎచటెచట దివ్యత్వము, ఉత్సాహము, సాత్త్వికత వెల్లవిరియునో అచటచట భగవద్విభూతి యలరారునని శ్రీకృష్ణపరమాత్మ తెలిపివై చెను. కాబట్టి భగవంతుని అస్తిత్వమును, విభూతిని, గోరువారందఱున్ను తమ యిల్లు, తమ ఒళ్ళు, తమ యంతఃకరణము నిర్మలముగ నుంచుకొనవలసియున్నది. పరమాత్మ సూర్యునివలె సర్వత్ర వెలుగొందుచున్నప్పటికిని, ఉపాధుల వైర్మల్యము ననుసరించి

కొన్ని కొన్ని చోట్ల తన్నగ స్ఫురించుచుండును. సూర్యకిరణములు రాతియందుపడి ప్రతిబింబించవు; గోడయందుపడి ఒకింత ప్రతిబింబించును; అద్దమునందుపడి తన్నగ ప్రతిబింబించును; సూర్యకాంతమణిపై బడి జ్యోతిరూపముగ పరిణమించును. అట్లే పరమాత్మ మూర్ఖనియందు యేమాత్రము స్ఫురింపకయు, సామాన్యనియందు ఒకింత స్ఫురించియు, సాధకునియందు విశేషముగ స్ఫురించియు, జ్ఞానియందు పరిపూర్ణముగ స్ఫురించియు నుండును. భగవంతుని నివాసము న్వర్ణమునందుకాదు, పాతశమునందుకాదు, మణి యేలోకమునందుకాదు. ఎచట దివ్యత్వము విరాజిల్లుచుండునో, ఎచట శనుదమాది సాధనసంపత్తి యలరుచుండునో, ఎచట విశుద్ధసత్త్వగుణము వర్తించుచుండునో, ఎచట భక్తి జ్ఞాన వైరాగ్యములు స్థితి బొందుచుండునో అచట భగవంతుడు తనకుతానై వచ్చి చేరును. కావున అట్టి సద్గుణములను అలవలించుకొని, భగవద్విభూతికి నిలయముగ తన చిత్తమును గావించుకొని మానవుడు, ఈ జన్మయందే పరమానందప్రాప్తి నొంది భన్యుడు కావలయును. జన్మ సార్థక మొనర్చుకొనవలెను.

ఈ ప్రకారముగ శ్రీకృష్ణభగవానుడు తనయుక్కవిధాతలను అర్జునకు వర్ణించెప్పి, కట్టికడను ఈ సమస్త ప్రపంచమున్ను తనలోని యొక భాగముమాత్రమేయని చెప్పి ఈ అధ్యాయమును విరమించెను.

విష్ణుభామిదం కృత్స్నమేకాంశేన స్థితో జగత్. (10-42)

‘ఓ అర్జునా! అధికముగ జిప్సనేల! ఈజగత్తంతటని నాయొక్క ఒక్క అంశముచేరి నే హృషించియున్నను’-అని భగవానుడు

సెలవిచ్చెను. ఓహో! ఎంత గంభీరమైన వాక్యము! ఇన్ని కోట్ల జీవరాసులతోగూడి, అనంతములైన బ్రహ్మాండములతో వెలయుచు, వ్యవహార సంకులితమైయున్న ఈ సమస్తప్రపంచము భగవంతునియం దొక్క అంశమేయట! 'పాదోఽస్య విశ్వాభూతాని త్రిపాదస్యామృతం దివి' అను వేదవాక్యమున్న ఈయర్థమునే ద్యోతకము జేయుచున్నది. విశ్వమంతయు భగవంతుని ఒక్కపాదముచే (స్వల్పభాగముచే) వ్యాప్తమైయున్నదనియు, మూడుపాదములు (అధికభాగము) అమృతరూపమై వెలయుచున్నదనియు భావము. కావున ప్రపంచ సంపర్కము లేని భాగము ఇంకెంతనో ఉన్నదని స్పష్టమగుచున్నది. 'అత్యతివృద్ధశాంగులమ్' - బ్రహ్మాండమంతయునుదాటి ఇంకను పదిఅంగుళములు(కొంత) అధికముగ నేయున్నాడు భగవంతుడు అనియు వేదవాక్కు తెలుపుచున్నది. ఇట్టి వర్ణనయంతయు సామాన్యులకు భగవంతుని అనంతస్వరూపముయొక్క పరిచయమును స్థూలముగ నొనర్చుటకొఱకే యగును. వాస్తవముగ పరమాత్మ కొన్ని భాగములుగ విడగొట్టబడువాడుకాదు. ఆతడు అవిభక్తుడు. దృశ్యప్రపంచముయొక్క సంపర్కమేమాత్రము లేనివాడు. అసద్రూపమగు జగత్తు సద్వస్తువుగు పరమాత్మలో నొకభాగమెట్లుకాగలదు! లేనిది ఉన్నదానిలో ఏ భాగమునకు జెందును? ఇది వాస్తవస్థితి. కాని ఇట్టి అతీతబోధ జనసామాన్యమునకు అందుబాటులో నుండదు. కావున, స్వప్నలోకమునందంతటను జాగ్రత్పరుషుడు వ్యాపించి ఇంకను దానికి అతీతుడుగనే యుండులాగున పరమాత్మ ఈ విశ్వమంత అను ఒక భాగముచే వ్యాపించి తక్కిన భాగములచే ఇంకను

అశీతుడుగ నే నున్నానని వర్ణించి చెప్పబడినది. ద్వైతరూపముగ భావించినను, అద్వైతరూపముగ భావించినను పరమాత్మ బ్రహ్మరిషమంతయు వ్యాపించి విశ్వశీతుడుగ వెలయుచున్నానని విషయము మాత్రము స్పష్టము.

దైవము విశ్వశీతుడనునత్యము నెఱుంగుటకుముగడుగా విశ్వముయొక్క స్వరూపమునొకింత అవగాహనము చేసికొనుట ఉత్తమము. కోట్లకోలది మైశ్యదూరములో పేజీవంతములగు బ్రహ్మాండమైన గోళములు, సూర్యులు, చంద్రులు, ఎన్ని యోమనదృష్టికి అందనివి వానివాని కక్ష్యలందు నిర్దుష్టముగ పరిభ్రమించుచున్నవి. అగణితములగు గ్రహములు ఉపగ్రహములు అసంతకోటి జీవరాసులకు నెలనృత్తి యొప్పుచు విశాలాకాశమున సంచరించుచున్నవి. ఇట్టి అసంతమగు భూతాకాశము, సూర్యమగు చిత్తాకాశమున నొకయూల తిరుగుచున్నది. అట్టి అసంత చిత్తాకాశము అత్యంతసూక్ష్మమగు చిదాకాశమున కేవలము కల్పితమై ఒక మూల సక్తియున్నది. చూచితిరా! చిదాకాశస్వరూపుడగు పరమాత్మయొక్క మహిమాతిశయము! అట్టి అసంతనోటి బ్రహ్మాండములకు నాయకుడై చిదాకాశ స్వరూపుడైన పరమాత్మ కావలెనా? లేక ఎక్కడో భూతాకాశమున, ఎక్కడో జగబూద్ధీపమున, భరతవర్షమున, భరతఖండమున, మేఘవర్షతముయొక్క దక్షిణదిగ్భాగమున ఏకదేశమున వర్తించు అల్పభోగనముదాయము కావలెనా? విజ్ఞలే యోచించుకొనవలసినది.

నాదేనః పురుషోత్తమే త్రివిగతామేకాధిపే చేతసా
పేష్యే నృన్య చదన్య దాతరి నురే నారాయణే తిష్ఠతి

యం కించిత్పురుషాధమం కతిపయగ్రామేశమల్పార్థదం
సేవాయై మృగయామహే నరమహో మూకావరాకా వయమ్.

(ముకుందమాల)

‘పురుషో త్తముడును ముల్లోకముల కేకైక ప్రభువునగు శ్రీమన్నారాయణుని మనసార సేవించినంతమాత్రమున తన యొక్క అనంత బ్రహ్మపదమునే ఇచ్చివేయుచుండ, దానినివదలి ఏవియో కొన్ని గ్రాములకధికారియైన ఒకానొక అల్పమనుజుని చుట్టూ చేతులుకట్టుకొని తిరుగాడుచున్నాము. ఎంత మూఢులము మనము!’ అని కులశేఖరాళ్వారు విస్తుపోయెను. కావున పరమాత్మయొక్క అనంతవిభూతులనుగూర్చి, విశ్వవ్యాపక విశ్వాతీత స్వరూపమునుగూర్చి బాగుగ మననముచేయుచుండినచో, జనులయొక్క అహంకారము అణగిపోగలదు. గర్వము నామరూపములు లేకుండ పోగలదు. ‘దాసోఽహం’ భావన చక్కగ అలవడగలదు. భగవద్భక్తి అభివృద్ధి నొందగలదు.

దైవశక్తిముందు మానవునిశక్తి ఎంత అల్పమైనది! గాలిలేనప్పుడు విననకష్టమైతే వినరుకొందుము. కాని ఎంత అవస్థపడినను ఒకింతమాత్రమే గాలివచ్చును. ఒక్క ఝంఝా మారుతము వీచినచో గ్రామగ్రామములుకూడ వ్యాపించు నంతటి మహావాయువు ఉద్భూతముకాగలదు. ఇది దైవశక్తి; మొదటిది మనుష్యశక్తి. అట్లే బావిలో తోడుకొనినగాని, మోటార్లతోపంపుచేసినగాని కొన్ని నీళ్ళుమాత్రమే వచ్చును. బ్రహ్మాండమైన వర్షము కురిసినచో ఊళ్లు, చెరువులు ఏకమగు నంతటి జల మావిర్భవించును. ఇది దైవశక్తి; మొదటిది మనుష్యశక్తి. రాత్రి చీకటిలో ఒక దీపముగాని, ఎలక్ట్రిక్

లైటుగాని వెలిగించినచో కొద్దిచోటమాత్రము ప్రకాశము కలుగును. ఉదయము సూర్యుడుదయించినచో సర్వదిక్కులు ప్రకాశమానములై పోవును. ఇది దైవశక్తి; మొదటిది మానవశక్తి. ఈ ప్రకారముగ భగవానుని అనంతశక్తి సమ్ముఖమున మానవుని యల్పశక్తి వెలవెల పోవుచున్నది. కావున తన అల్పత్వమును తెలిసికొని విజ్ఞప్తిగక, భక్తిప్రసత్తులతో తన చిత్తమును దైవమునందు, హృదయస్థ పరమాత్మయందు విలీనము చేయవలెను. మానవుడు చేయగలిగినది ఇంతియే. తన్ను భగవంతునికి సమర్పించుకొనుటకంటె సధికముగ ఆతడు చేయగలిగినది యేది? అట్లు చేయుటవలన తనకు ఏమాత్రము తగ్గినదిలేదు. పై పెచ్చు ఆ అనంత భగవచ్ఛక్తికి తానే వారసుడగుటవలన, జలబిందువు సముద్రములోపడి తనవ్యష్టిత్వమును, అల్పత్వమునుగోల్పోయి విశాల సముద్రగూఢమే యగునట్లు - దైవరూపుడే యగుచున్నాడు. భగవద్విభూతియొక్క చింతనచేగలుగు మహోపకార మిది. కాబట్టి తమతమ అల్పప్రాపంచిక వైభవములను, సంపదలను జూచి మురిసిపోక, జనులు సర్వేశ్వరుని అనంతమహిమాశిశయమును, దివ్యవిభూతిని అసవరతము సంస్మరించుచు, తద్వారా అహంకారమును చంపుకొని విశ్వాత్మయందు తలొనలై బ్రహ్మసందస్వరూపులుగా వెలుగుచుండునొక !

ఓం తత్ సత్

11.వ అధ్యాయము

విశ్వరూప

సందర్శనయోగము

నేడు భగవద్గీత పదునొకండువ అధ్యాయమునుగూర్చి విచారింపవలసి యున్నాము. విశ్వరూపసందర్శనయోగ మని దీనికి పేరు. 7-వ అధ్యాయము నుండి 12-వ అధ్యాయమువఱకు భక్తిపట్కమని యిదివఱలో చెప్పియుంటిమి. వీనియందు ప్రధానముగా భక్తి ప్రతిపాదింపబడియున్నది. భగవద్విభూతులను గూర్చి శ్రీకృష్ణపరమాత్మ గత అధ్యాయమందు తెలిపియున్నప్పటికిని, అర్జునుడు వాని శ్రవణమాత్రముతో సంతృప్తిపడక ఆ విభూతులన్నియు ఏపరమాత్మయొక్క శరీరమున వ్యాపించియున్నవో, ఆ విశ్వరూపమును ప్రత్యక్షముగ గాంచవలెనని కుతూహలపడి అందులకై శ్రీకృష్ణుని అర్థించెను. భగవానుడందుల కంగీకరించి తన విశ్వరూపమును అర్జునునకు ప్రత్యక్షముగ జూపెను. అట్టి విశ్వరూపవర్ణనయే ఈ అధ్యాయము నందలి ప్రధాన విషయము.

అర్జునునకు గలిగిన 'ధర్మసమ్మూఢచిత్తత్వ'మను రోగమును బాపుటకు శ్రీకృష్ణమూర్తి 'గీతామృతరసాయన'మను దివ్యౌషధమును ఒసంగప్రారంభించి ఇప్పటికి సగముప్రక్రియకు పైగా ఒకింత నడచినది. రోగికి మొత్తము 18 ఖేన్దులమందు త్రావవలసియున్నది. భగవానుడు వేసికొనిన అంచనా అది.

బౌద్ధము మొత్తమును స్వీకరించినచో అర్జునునిమోహరూప
యగృత సమూలముగ నశించిపోగలదని శ్రీకృష్ణునకు నమ్మిక
గలదు. కాని ఆ 'రామబాణ' దివ్యబౌద్ధముయొక్క- ఎనలేని
మహిమ యేమియోకాని, 10 బౌద్ధులు (10 అధ్యాయములు)
మందు మాత్రము త్రావగనే రోగియొక్క- వ్యాధి సంపూర్ణ
ముగ శమించిపోయెను. అహ! ఎట్టి అనుపమధేవజము! ఎట్టి
అపూర్వ భిషగ్వర్మ్యుడు! రోగియొక్క- ముఖతః స్వయముగ
పలువడిన వాక్యములే యిందులకు నిదర్శనము-

మదనుగ్రహయ పరమం గుహ్య మధ్యాత్మ నజ్జితమ్

య త్వయో_ వదంతే మోక్షో_2యం విగతోమమ. (11-1)

'ఓ శ్రీకృష్ణపరమాత్మా! నాపై అనుగ్రహము కలిగి ఏ అని
సహస్యమైన పరమజ్ఞానోపదేశమును తాము కావించితిరో ఏ
అధ్యాత్మజ్ఞుని విషయికములగు మహద్వాక్యములను బోధించి
తిరో వానిచే నాయొక్క అజ్ఞానమంతయు పలాయనమై
పోయింది' అని అర్జునుడు తన స్వానుభవమును బాహుటముగ
వెల్లడించెను. ఇప్పటికి 10 అధ్యాయముల జ్ఞానోపదేశము
మాత్రమే నడచినది. ఇంకను చాల చెప్పవలసియున్నది.
అయినను ఆ కొంచెమే సద్యఃఫలితమును గలుగజేసినది.
అర్జునుని హృదయమున కలిగిన గొప్ప ఆధ్యాత్మిక పరిణామమే
అతడుచ్చరించిన పైవాక్యములందు తెన్నగ ద్యోతకమగు
చున్నది. మందు బాగుగ పనిచేసినది. రక్తనాళములందు
ప్రవేశించి రోగక్రిములను సంహరించివేసినది. విరోధానుభు
లను రూపుమాపినది. ఫలితము పూర్ణారోగ్యము.

గీతాపాఠకులలో చాలమందికి అర్జునుని మోహము (అజ్ఞానము) భగవద్గీత 18 అధ్యాయములు వినిన తరువాత చిట్టచివరకు [‘నష్టోమోహః’ నా అజ్ఞానము వినష్టమైనది- అను వాక్య ముచ్చరించు సమయమున] నశించినది యను అభిప్రాయము కలదు. కాని అంతదూరము పోనక్కఱలేదు. అర్జునుని మాయా మోహాంధకారము బోధమధ్యకాలముననే అంతరించిపోయినట్లు అత్య స్వానుభవ వాక్యములద్వారా ఋజుపగుచున్నది. ఈ అధ్యాయ ప్రారంభములో అర్జునుని భవరోగ వినాశమునకు సంబంధించిన ప్రబలప్రమాణము లభించుచున్నది. గురువునకు బోధనాశక్తి అవసరమైనట్లు శిష్యునకు గ్రహణ, ధారణాశక్తియు అవసరమైయున్నది. శిష్యునకు అట్టి శక్తి లేనిచో గురుబోధ బధిరశంఖారావ సదృశమై వ్యర్థమైపోగలదు. తెలిఘోనులో మాట్లాడువాడు యంత్రమును నోటియెదుట ఉంచుకొని మాట్లాడవలెను. విన వాడు యంత్రము (Receiver) ను చెవిలో పెట్టుకొని విన వలెను. అవుడుమాత్రమే సమాచారప్రచారము, సమాచార శ్రవణము సంభవించును. కృష్ణుడు ఏకాగ్రతతో చెప్పెను. అర్జునుడు ఏకాగ్రతతో వినెను. కార్యము ఫలించెను. ధృత రాష్ట్రుడున్ను వినెను. కాని యతనికి భక్తిశ్రద్ధలు నున్న. అందుచే నాతనివిషయమున బోధ నిష్ఫలమై పోయెను.

ఒకే గురుబోధ శిష్యులమనస్తత్వము ననుసరించి వారి యందు భిన్నభిన్నముగ ప్రతిఫలించుచుండును. పూర్వము దేవతల ప్రతినిధియొకడు, మనుష్యుల ప్రతినిధియొకడు, రాక్షసుల ప్రతినిధియొకడు బోధనిమిత్తము ప్రజాపతికడకేగిరి. ప్రజాపతి

యగు ఆ బ్రహ్మదేవుడు 'ద, ద, ద' అని పలికి అంతరానమై పోయెను. అంతట దేవత యిట్లాలోచించెను - బ్రహ్మదేవుడు వచించిన 'ద' కారము యొక్క అర్థమేమైయుండును? దేవతల మగు మేము భోగవిలాసములలో మునిగి ఇంద్రియనిగ్రహము తప్పియున్న కారణముచే బహుశః బ్రహ్మదేవుడు 'నాయనలారా! దమము(ఇంద్రియనిగ్రహము) గలిగియుండుడని మాకు బోధించి యుండువచ్చును' అని తలంచి అప్పటినుండియు దమన శీలురై వర్తింపదొడంగిరి. మనుష్యు డిట్లు విచారింప దొడగెను. మానవులగు మనము పిసినిగొట్టతనము కలిగి దానధర్మములు చేయక వర్తించుచున్నాము. బ్రహ్మదేవుడు బహుశః మనల నుద్దేశించియే 'నాయనలారా! మీరు దానముచేయుడు' అని 'ద' కారముద్వారా హెచ్చరించి యుండవచ్చునని నిశ్చయించి అప్పటినుండి దానశీలురై మెలంగదొడంగిరి. అంతట రాక్షసు డిట్లు తలపోయసాగెను - 'మనము క్రూరస్వభావము కల వారము. ఒకరిని హింసించుటయే మన పద్ధతి. కావున బ్రహ్మదేవుడు బహుశః మనల నుద్దేశించియే 'ఓజీవులారా! 'దయ' కలిగియుండుడు అని 'ద' కారోచ్ఛారణద్వారా తెలిపియుండ వచ్చునని భావించి అప్పటినుండియు దయాశీలురై వర్తింప దొడంగిరి. చూచితిరా! ఒకే అక్షరము, ఒకేవాక్యము, భిన్న చిత్తవృత్తులు కలవారియం దెట్లు ప్రతిబింబించినదో! కావున హృదయ మెంత నిర్మలముగ నుండునో, శ్రద్ధాభక్తియుతమై యలరుచుండునో గురుబోధ అంత లెస్సగ, అంత శీఘ్రముగ సఫలత్వమును గలుగజేయుచుండును. అర్జును డట్టి శ్రద్ధాభక్తులు కలిగియుండెను గావున బోధ వెంటనే ఫలించినది.

వేకొనిన అంచనాకంటె ముందుగనే కార్యము నెరవేరినది. బోధకుని బోధనావిశేష్టత్వము, బోధితుని శ్రద్ధాపూర్వకమగు తీవ్ర ఆధ్యాత్మిక ఆకాంక్ష, బోధయొక్క అద్భుతపటిమ-యీ మూడును ఏకీభవించినచో ఇక ఫలితము విషయమై వేఱుగ జెప్పవలెనా ?

ఈప్రకారముగ 10 అధ్యాయముల గీతామృతపాన మాత్రముచే అర్జునుని మానసికవ్యథ ఉపశమింప జ్ఞానముదయించెను. మోహ మంతరించిపోయెను. అత్తటి యాతనికి సర్వేశ్వరునియొక్క విశ్వవ్యాపక స్వరూపమును కళ్ళారచూడవలెననుకాంక్ష పొడమెను. భగవంతుని విభూతులలో కొన్నిటిని ఇప్పుడే యాతడు వినియుండెను. అనగా వ్యష్టిరూపములగు పదార్థములను తెలిసికొనెను. విజ్ఞుల మనస్సు ఎల్లప్పుడును ఊర్ధ్వగామియై పరుగిడుచుండును. కావున అర్జునుని చిత్తము వ్యష్టి నెఱిగిన వెనువెంటనే సమష్టిపైకి ఉరికెను. 'ఓ కృష్ణా! నీ విభూతులను విని యానందించితిని. ఇక, ఆ విభూతులన్నియు ఎచ్చోట నాశ్రయించుకొనియున్నవో, ఆ నీ విశ్వవ్యాపక దివ్యస్వరూపమును, సమష్టితత్త్వమును, ఒక్కప్రాయము చూడ బుద్ధి పొడముచున్నది. చూచుటకు నేనర్హుడనని నీవు భావించినచో దయచేసి చూపుము' అని అర్జునుడు భగవానుని ప్రార్థించెను. శ్రీకృష్ణమూర్తి తక్షణమే అంగీకరించెను. అనగా అర్జు దాఖలుచేసినవెంటనే 'ఆర్జు' వచ్చెనని భావము. మఱి యొక్కరై నచో శ్రీకృష్ణుడు తటపటాయించెడివాడేమో, కాని అర్జునుడు ఉత్తమాధికారి, మఱియు 'ఇష్టోఽసి యే సృథమితి'.. నీవు నాకు చాల ప్రియుడవు అని భగవాను డిదివఱలో

చెప్పియేయున్నందున గీతాచార్యుని దృష్టియందు అర్జునుడు విశిష్టస్థానము నాక్రమించుకొనియే యున్నాడు. అందుచేత అడుగుటయే తడవుగా అతిదుర్లభమైనట్టిదియు, దేవతలకుఁగూడ అందుబాటులోలేనిదియు 'సుదుర్దర్శనమై' నదియు నగు విశ్వరూపమును భగవాను డర్జునునకు చూపింప సమకట్టెను.

ఈ విశ్వరూపమును అందఱును చూడగలరా? అను ప్రశ్నకు 'చూడలేరు' అని భగవానుడు ఖచ్చితముగ చెప్పి వైచెను.

న తు హం శక్యసే ద్రష్టుమనేనైవ స్వపక్షిషా
దివ్యం దదామి తే చక్షః పశ్య మే యోగమైశ్వరమ్. (11-8)

'ఓ అర్జునా! ఈచర్మచక్షువుచే నీవునాయొక్క విశ్వరూపమును చూడలేవు. కావున దివ్యనేత్రమును (జ్ఞానదృష్టిని) నీకొసంగుచున్నాను. దానిచే నీవా యీశ్వరరూపమును గాంచుము' అని విశ్వరూప సందర్శనమునకు ముందుగా అధికారినిరూపణము గావించెను. జ్ఞానదృష్టి, జ్ఞాననేత్రము ఎవరు కలిగియుందురో అట్టివారెవరైననుసరియే భగవత్స్వరూపమును నీక్షించగలరు. చర్మనేత్రములచే, ప్రాకృతబుద్ధిచే, అజ్ఞానదృష్టిచే ఎవరును దైవమును నీక్షింపలేరు. నీటిలోఁగోట్లకొలది అతినూత్నములగు క్రిములుండును. వానిని నేత్రములచే మనము చూడజాలము. భూతద్వము వేసుకొని చూచినచోమాత్రమే అవి కనిపించును. అట్లే ఆకాశములో అగణితములైన చిన్న చిన్న నక్షత్రములు అసంఖ్యాకములు కలవు. 'పాలవీధి' (Milky way) అని చెప్పబడు నక్షత్రపుంజము ఆకాశములో పాలు అలికినట్లుగా తెల్లగ కనిపించునేకాని విడివిడిగ కనిపించవు. శక్తివంతమైన గొప్ప

దూరదర్శినియంత్రము (Telescope) తో చూచినచో అవి వేత్యేణుగ స్పష్టముగ గోచరించును. శరీరముయొక్క ఉపరిభాగమును వీక్షించినచో లోపలనున్న ఎముకలు మొదలైనవి కానిపించవు. 'ఎక్స్రే' ('X'ray) అను యంత్రముగుండా చూచినచో అవి అన్నియు దృగ్గోచరములగును. స్థూలములగు పాంచభౌతిక పదార్థములవిషయమే యిట్లుండ, ఇక సూక్ష్మాతి సూక్ష్మరూపుడగు భగవంతుని విషయమై వేణుగ చెప్పవలెనా? కనుకనే ఈ ప్రాకృత నేత్రములచే జనులు తన్ను చూడజాలరని భగవానుడు స్పష్టముగ చెప్పివైచెను.

దేవుడున్నాడా? ఉన్నచో మా కేల కనిపించడు? మాకు కనిపించుటలేదుకనుక అతడులేనేలేడని మేమునమ్ముచున్నాము? అని నాస్తికులు చెప్పుచున్నారు. కనిపించనివస్తువే లేదనుట సిద్ధాంతమైనచో, వాయువు కనిపించునా? ఆకాశము కనిపించునా? వెద్యేల, తనకన్ను తనకు కనిపించునా? తన నడి నెత్తి తనకు కనిపించునా? తనవీపు తనకు కనిపించునా? పగలు నక్షత్రములు కనిపించునా? అంతమాత్రముచేత అవి లేవన వచ్చునా? ఈ స్థూలనేత్రములేనా మనకు ప్రమాణములు! కాదు. వివేక నేత్రముతో చూడవలెను. జ్ఞానదృష్టితో వీక్షించవలెను. పాలలోని వెన్న స్థూలనేత్రములకు గోచరించదు. వివేక నేత్రములకు గోచరించును. పుష్పమాలలోని దారము చక్క చక్కపులకుకానరాదు. వివేక నేత్రముతో చూచిన కానవచ్చును. కాబట్టి స్థూలనేత్రములకు గోచరింపనంతమాత్రముచే దేవుడు లేడని యెవరును చెప్పరాదు. సూర్యుడు దేదీప్యమానముగ వెలుగుచున్నను అంధుడు చూడజాలనట్లు భగవంతుడు సర్వత్ర

వ్యాపించియున్నప్పటికిని విజ్ఞాననేత్రవిహీను డాతనిని గాంచలేడు. శనుశభగవద్దర్శనాభిలాషులందఱున్న సులోచనములు తెచ్చుకొనవలసియుండునని గీతాచార్యుడు ఆనతిచ్చియున్నాడు. అయితే అది బజారులో దొరికు వస్తువుకాదు. ఎవరికివాళే దానిని తయారుచేసికొనవలసియున్నది. మఱియు భగవత్కృపచే లభ్యము కావలసియున్నది. అదియే జ్ఞాననేత్రము. ఎన్నియో సాధనలుచేసి, ఇంద్రియ నిగ్రహమును సంపాదించి భక్తిప్రపత్తులచే భగవంతుని యనుగ్రహమును బడసినవారికి మాత్రమే అయ్యది లభ్యముకాగలదు. అర్జును డట్టి స్థితిని అలవరచుకొనెను గావున అయాచితముగ అతనికి భగవంతుని ద్వారా అట్టి దివ్యనేత్రము (Divine eye-sight) జ్ఞానదృష్టి సులోచనములు లభించినవి.

భక్త్యా త్వనన్యయా శక్య అహమేవం విదోఽర్జున (11-54)

‘ఓ అర్జునా ! అనన్యమగు భక్తిచే నాయొక్క- ఈ విశ్వరూపమును చూచుటకు వీలుపడును’ అని భగవాను డీ ఆధ్యాయమున తెలిపియున్నాడు. కావున - ఒక్క అర్జునునకే కాదు, ఎవరికైనను అట్టి అనన్యభక్తిరూప సాధనను సమకూర్చుకొనినచో భగవద్దర్శనము లభ్యము కాగలదని స్పష్టమగుచున్నది. కావున దేవుని యస్థిత్యమునుగూర్చియు, దేవదర్శనమునుగూర్చియు ప్రశ్నించువారు ముందుగా దానికి అవసరమైన ఆధ్యాత్మిక సామగ్రిని చేకూర్చుకొనవలసియున్నది.

అగ్నునకు దివ్యదృష్టి ప్రసాదించినపిదప శ్రీకృష్ణపరమాత్మ అతనికి తన విశ్వరూపమును జూపెను. అనేక బాహ్య

పులు, ముఖములు, నేత్రములు కలదై, సర్వత్ర వ్యాపించి యున్నదై, కోటిసూర్యప్రభాభాసమానంబై యలరుచు ఆ దివ్యస్వరూప మాతనికి గోచరించెను. పరమాత్మయొక్క అనంతస్వరూపమున బ్రహ్మాండమంతయు ఏకదేశమున నున్నదిగ నతనికి కానిపించెను. (తత్తైకస్థం జగత్కృత్స్నం) అనగా ఒకానొక అవయవముపగిది, ఒకానొక అంశముమాడ్కి గోచరించెనని భావము. దీనినిబట్టి భగవంతునిస్వరూపము ప్రపంచమంతయును వ్యాపించి ప్రపంచమును దాటికూడ వర్తించుచున్నదని సుస్పష్టము. దృశ్యమంతయు మాయాంతర్గతము, పరమాత్మ మాయాతీతుడు (తమసస్తుపారే). కావున దృశ్యమంతయును వ్యాపించి దృశ్యాతీతుడుగ నతడు వెలయుచున్నాడు. పరమాత్మయొక్క యిట్టి అనంతస్వరూపభావన మనస్సును సువిశాల మొనర్పగలదు. సంకుచితమైన భావములనుండి తప్పించి పరిధులను దాటించి, విశాల దైవవాతావరణమునందలి ప్రవేశపెట్టగలదు.

మానవుడు ప్రారంభస్థితిలో ఏ చెట్టునో, పుట్టనో, విగ్రహమునో పూజించుచుండును. అది మంచిదేకాని, ఎల్లప్పుడు అదే స్థితిలో నుండుట చాలదు. ఇంకను పైకిపోవలెను. దైవముయొక్క స్వరూపము సువిశాలమని, ప్రపంచవ్యాప్తమని తెలిసికొని, అట్టి విరాడూపమును అర్పించవలెను. ఆ విరాడూపములో సమస్త చరాచరప్రాణికోట్లు యిమిడియున్నవి. కావున, అత్తటి భూతదయ లెస్సగ అలవడును. ఒకప్రాణిని క్లేశపెట్టినచో దైవమునకు అవచారముచేసినట్లే యను భావ మవుడు పొడమును. మఱియు దేవు డెల్లెడల వ్యాపించియున్నాడు.

కావున తాను చేయు పుణ్యపాపములు యావత్తు అతడు గమనించుచు నేయున్నాడను సత్యమును గ్రహించియుండుటచే పాపమెన్నటికిని చేయకుండును. ఇక్కాలమున 'భగవంతుడు సర్వవ్యాపి' అని వాచాగా పెక్కురు నమ్ముచున్నారే కాని అనుభవపూర్వకముగ గాదు. మఱికొందఱు అసలుదేవుడనగా ఏ దేవాలయములోనో, ఏ కొండమీదో, ఏ తీరమందో, ఏ స్వర్గములోనో, ఏ వైకుంఠములోనో మాత్రము శ్రీవత్సవేసికొని యుండువాడని తలంచుచుందురు. అట్టివారు ఆ యా పుణ్యప్రదేశములందే తప్ప తక్కినచోట్ల పాపాచరణముచేయుచుందురు. ఇది చాల పొరపాటు. దైవమునుగూర్చిన సంకుచితభావములే ఇట్టి లోపములకు దారితీయును. విగ్రహాదులు ప్రారంభస్థితిలోనున్నవారికి చిత్రైకాగ్రత, భక్తిభావము నలవఱచుటకొఱకువర్పడినవని మఱువరాదు. క్రమముగ మనస్సును విశాలమొనర్చి విశ్వమంతటను దైవముయొక్క అస్తిత్వముకలదని నిశ్చయించుకొనవలెను. గీతయందలి యీవిశ్వరూప సందర్శనయోగముయొక్క అభిప్రాయ మిదియే. సాధకుల మనస్సును అల్పములగు పరిధులను దాటించుటయే దానియొక్క లక్ష్యము. భగవానుని యీ సర్వవ్యాపకత్వమును ప్రతివారు అనుభవపూర్వకముగ గ్రహించవలెనేకాని నోటిమాటలతో కాదు.

పూర్వ మొక గురువుండెడివాడు. అతనికి పదిమంది శిష్యులు కలరు. వారందఱికిని ప్రతిరోజు భగవత్తత్వమును గుఱించి గురువు బోధించుచుండెడివాడు. 'పరమాత్మ సర్వవ్యాపకుడు, అణువు అణువునందును ప్రకాశించుచున్నాడు, చీపుల పుణ్యపాపములను గమనించుచున్నాడు.' అని యీ

ప్రకారముగ వానికి జ్ఞానోపదేశము చేయుచుండెను. తాను బోధించిన తత్త్వమును శిష్యు లెంతవఱకు గ్రహింపగల్గిరో పరీక్షింపవలెనని నిశ్చయించి ఒకనా డాగురువు తన పదిమంది శిష్యులను దగ్గఱకు పిలిచి, ఒక్కొక్కరికి ఒక్కొక్క అరటి పండునిచ్చి 'ఎవ్వరును చూడకుండ తినిరండు' అని చెప్పి అందఱిని పంపివేసెను. వారందఱు గురుభక్తులు కనుక గురువాశ్చ్యమును తు. చ. తప్పకుండా ఆచరించవలెనని కృతనిశ్చయములై వెడలిరి. ఒకడు ఏకాంతముగనున్న ఒక కుటీరములో ప్రవేశించి తలుపులువేసికొని ఎవరును చూడకుండ పండును అమాంతముగ తినివై చెను. మఱియొకడు నిర్జనమగు కీకారణ్యమున జొరబడి ఇటునటుచూచి ఎవరులేరని నిశ్చయించుకొని గురుదత్తమగు ఆ కదళీఫలమును 'స్వాహా' చేసెను. వేఱొకడు మింటినంటుచున్న ఎఱ్ఱైనవృక్షము నధిరోహించి, చిటారుకొమ్మకు ఎగ్రబాకి 'ఇదిగదా ఎవరును కానరాని చోటు,' అని భావించి అచ్చోట తీరికగ కూర్చొని అరటిపండు నారగించెను. ఇంకొకడు భూతలముపై ఎట జూచినను ప్రాణికోల్లు తిరుగాడుచున్నవి. ఎవరుచూడనిచోటు ఇటసాధ్యపడదు. గురువాశ్చ్యమును లెస్సగ పాలించవలెను. అని యోచించి నీటిలోమునిగి పండుపని తృటిలో పూర్తి చేసికొని బయటకు విచ్చేసెను. ఈ ప్రకారముగ వారివారి ఊహలనుబట్టి ఒక్కొక్కరు ఒక్కొక్కవిధముగ ఆచరించి తుదకుఅందఱును గురువు యొద్దకు చేరిరి. వారందఱున్ను ఫలమును భుజించియే వచ్చిరి. కాని అందొక్కడు మాత్రము భుజింపక పండును వెంటదీసికొని వచ్చెను. 'ఏమిరా నాయనలారా! నేను చెప్పినట్లు

‘చేసినారా?’ అని గురువు అందఱిని ప్రశ్నింప ‘అట్లే చేసినాము. తమవాక్యము పొల్లుపోకుండ చూచినాము’ అని తొమ్మిదిమంది చెప్పిరి. పండును పెంట తెచ్చినవాడు మాత్రము ‘మహాత్మా! తమ ఆజ్ఞను నేను పాలింపలేకపోయితిని. శ్రమింపుడు! ఎవరును చూడనిచోటు నాకు దొఱకలేదు. ఊరూరు తిరిగితిని. పల్లె పల్లె గాలించితిని. కాని ఎచటచూచినను చరాచర ప్రాణికోట్లంతటను వ్యాపించి బ్రహ్మాండమంతయు నిండి నిబిడికృతమై విలసిల్లుచున్న పరమాత్మయే గోచరించుచున్నాడు. ఆతడు చూచుచుండ నేన్నెట్లు భుజింతును? తమరు మొన్న నే దైవతత్వమును గుఱించి ఆప్రకారముగ మాకు బోధించి యున్నారకదా! ఆ బోధయే నాహృదయఫలకమున సదా మెఱయుచున్నది.’ అని గురువుతో విన్నవించుకొనెను. ఆ వాక్యములను విని గురుదేవుడు చిక్కిన శిష్యుల నందఱిని ఉద్దేశించి యిట్లు పలికెను- ‘పరమానంద శిష్యులు అంటే మీరేరా! మీరందరు సోమరులు. చెప్పిన బోధను ఆచరణయందుంచలేని వారు. మీరు భుక్తికొఱకు వచ్చినవారేకాని ముక్తికొఱకు గాదు. మీలో నిగ్గుతేరినది ఈత డొకడే. దేవుడు లేనిచోటు ఏదియైన కలదా! కావున ఎవ్వరును చూడకుండ మీరెట్లు భుజింపకలదు!’ అని వారిని మందలించి ఇకమీదట చెప్పిన బోధను బాగుగ జీర్ణముచేసికొనులాగున హెచ్చరించిరి. ✓

ఆ ప్రకారముగ భగవానుని విశ్వరూపతత్వమును బాగుగ తెలిసికొనినవాడు సర్వత్ర దైవముయొక్క ఉనికిని అనుభూత మొనర్చుకొనుచు పాపాచరణములేక యుండును. సర్వప్రాణులయెడల దయగలిగి యుండును. ఎవరితోను విరో

భము, వైరము లేక యుండును. సామాన్యజనులు ప్రపంచమును విభక్తముగ గాంచుదురు. సృష్టిని ముక్కలు ముక్కలుగ జేసి ఏముక్క కాముక్కను విడివిడిగా జూచుదురు. అందుచే శ్రోధము, ద్వేషము మున్నగునవి సంభవించుచున్నవి. పురప్రాణులయెడల అనూయ జనించుచున్నది. కాని 'పరప్రాణియెవడు? నే నెవడను? అందఱము విరాట్స్వరూపుని అవయవములమే. మనందఱిది ఒకే అవిభక్త స్వరూపము' అను సత్యమెఱుంగువా డిక ద్వేషమునకు తా వెట్లీయగలడు? ఒకే శరీరములో చేయి, కాలు, ముక్కు, కన్ను వేఱువేఱుగా కనిపించినప్పటికిని వాస్తవముగ ఒకే రూపములోని వివిధాంగములే యగును. చేయి కాలితో కొట్లాడదు. కాలు కంటితో పోట్లాడదు. ఏల యనిన అన్నియు ఒకే మానవుని వివిధస్వరూపములు. భిన్నత్వములో ఏకత్వమును వీక్షించుటయే జ్ఞానము.

అవిభక్తం విభక్తేషు తజ్ఞానం విద్ధి సాత్త్వికమ్. (18-20)

'విభజింపబడిన వస్తువులందు అవిభక్తత్వమునుజూచుట యేది కలదో అదియే సాత్త్వికజ్ఞానమ'ని గీతాచార్యుడు స్పష్టముగ తెలిపియుండెను. కనుకనే మహనీయులు 'ఒకరిని నీవు ద్వేషించినచో నిన్ను నీవే ద్వేషించినట్లగును' అని సెలవిచ్చిరి. ఇది పరమ సత్యము.

ఆత్మానం యది నిష్ఠ'న్తి నిష్ఠ'న్తి న్నయమేవహి

శరీరం యది నిష్ఠ'న్తి సహయాస్తే మతా మమ.

'ఎవరిపై నను నీవు నిందించినచో అతని ఆత్మను నిందించుచున్నావా? లేక శరీరమును నిందించుచున్నావా? అను ప్రశ్న

ఉదయించును. అతని ఆత్మ నేకనుక నిందించినట్లైన నిన్ను నీవే నిందించుకొనుచున్నావని అర్థము. (అందఱి ఆత్మ ఒకటే కావున). అతని శరీరమును నిందించినట్లైన, అది యీతని వైరాగ్యమునకు సహాయకారియే యగును. (శరీరము రక్త మాంసాదులతో గూడి నింద్యము కావున)' - మహానీయు లీ ప్రకారముగ విశ్వముయొక్క, సర్వజీవరాసులయొక్క ఏకత్వమునే ప్రతిపాదించుచుందురు. తోటిమానవులను నీవలె చూచుకొనుచు వారియెడ దయచూపుమని చెప్పటయే కాక శాస్త్రములు ఇంకను పైకిపోయి జంతుజాలములందును, పశుపక్ష్యాదులందునుగూడ ప్రేమగలిగి, వానియెడల దయార్ద్ర హృదయముతో వర్తింపవలసినదిగా బోధించుచున్నవి. భాగవతమున తెలుపబడిన పరమధర్మమును జూడుడు-

విస్మయ స్మయమానాన్ స్వాన్ దృశం ప్రిదాం చ లోకికీమే

ప్రణమేద్దండవద్భూమా వాశ్వ చండాలగోఖరమ్. (భాగవతము)

'సిగ్గువదలి గుట్టము, చండాలుడు, గోవు, గాడిద-మున్నగు వానికిగూడా స్వాస్థాంగ నమస్కార మాచరింపవలయును'-దీని భావమేమి? ఉపాధిభావమును వదలి లోన వెలుగుచున్న అంతర్యామి పరమాత్మ చైతన్యమునకు వందన మాచరింపుమని బోధించుటయగును. అనేకత్వమును జూచువాడెపుడును వైర రాగాదులచే సంసారబంధనమునందు తగుల్కొనియే తీరును. అనేకత్వమునం దేకత్వమును వీక్షించువాడు బంధనమును విచ్ఛిన్న మొనర్చి కైవల్యపదవిని బొందగలడు.

మృత్యోస్ప మృత్యుమాప్నోతి య ఇహ నానేవ పశ్యతి

‘ఈ ప్రపంచమున భిన్నత్వమునుజూచువాడు జననమరణ రూపముగు సంసార చక్రమున తగుల్కొనును’ అని ఉపనిషత్తులు ఘోషించుచున్నవి. కాబట్టి ఈ విశ్వరూపసందర్శన యోగమున తెలుపబడిన చందమున భగవంతునియొక్క విరాడ్రూపమును దృష్టియందుంచుకొని లోకమున వ్యవహరించినచో మనుజునకు చక్కని శీలసంపత్తి ఉదయించగలదు. అసూయా ద్వేషములు అంతరించిపోగలవు. అనన్యభక్తిభావము హృదయమున పొంగి పొరలుచుండును. ఇట్టి హృదయ నైర్మల్యమెప్పుడు చేకూరునో ఇక మోక్షము దరిదాపుననున్నట్లే. అనతి కాలములోనే యాతడు తన వినిర్మలచిత్తమున ఆత్మానుభూతినిబడసి ధన్యుడు కాగలడు. ప్రారంభస్థితిలోవ్యష్టిరూపము నారాధించుట, తదుపరి సమష్టి రూపము నాశ్రయించుట, ఆ పిమ్మట వ్యష్టి సమష్టుల రెంటినిదాటి త్రిపుటీరహితమగు నామరూపవివర్జిత కేవలసచ్చిదానందపరమాత్మను సాక్షాత్కరించుకొనుట - ఇది సాధకునిదారి. కావున మొమ్మొదట (విభూతియోగమున తెలుపబడినట్లు) భగవంతుని చెట్టునందు, పుట్టయందు పూజించుచు, క్రమముగ పైకిపోయి భగవంతుని విశ్వరూపమున భావించుచు, ఇంకను పైకిపోయి భగవంతునకు రూపమేలేదు, అఖండ ప్రజ్ఞాన ఘనస్వరూపమే యాతడు అని చింతించుచు ఉప్పకల్లు సముద్రమున కలిసి పోవునట్లు, ధ్యేయమగు అట్టి పరమాత్మయందు కలసి ద్వైత వర్జితమగు కేవల పరమాత్మగ శేషించుటయే జీవుని చరమ లక్ష్యము, పరమధర్మము.

ఈ ప్రకారముగ భగవంతుని విరాడ్రూపముయొక్క భావన జీవుని ఆత్మోన్నతికి లెస్సగ ఉపకరించుచున్నది. పరమాత్మ దేశకాలాతీతుడు. అనంతదేశము, అనంతకాలము. ఆతనియందు కల్పింపబడియున్నది. అనంతదేశ మేప్రకారముగ భగవంతుని విశ్వరూపమున నొకచోట ఏకదేశమున కల్పితమై యున్నదో, (ఇమౌకస్థం జగత్కృత్స్నం) అనంతకాలమున్న ఆ ప్రకారముగనే నొకచోట విశ్వరూపమున కల్పింపబడి యున్నది. ఈ సత్యమును శ్రీకృష్ణభగవానుడే ఈ యధ్యాయమందు స్వయముగ పొందుపఱచియున్నాడు.

ద్రోణం చ భీష్మం చ జయద్రథం చ
కర్ణం తథాఽన్యానపి యోధవీరాన్
మయా హతాంస్త్వం జహి మా వ్యధిష్ఠా
యుధ్యస్వ జేతాసి రణే సపత్నాన్.

(11-34)

‘ఓ అర్జునా! చూడుము! ఈ నా విశ్వరూపమున ద్రోణుడు, భీష్ముడు, జయద్రథుడు, కర్ణుడు, ఇంకను ఇతర యుద్ధవీరులు నాచేత ఇదివఱకే చంపబడియున్నట్లు కాంచగలవు. కావున నీవేమియు బెదరకుము, యుద్ధము చేయుము. శత్రువులను తప్పక జయింపగలవు’ అని శ్రీకృష్ణమూర్తి యర్జునునితో పలికెను. యుద్ధమింకను ప్రారంభింపలేదు. ఒకరినొకరు ఇంకను కొట్టుకొనలేదు, తిట్టుకొనలేదు, చంపుకొనలేదు. అయినను, భీష్మద్రోణాదులు చచ్చిపడియున్న దృశ్యము విశ్వరూపమున బాపబడెను! అనగా జరుగబోవునది జరిగినట్లుగనే చిత్రంపబడెనని యర్థము. కాలాతీతునియందు భూతభవిష్యద్వర్తమానములభేదముండదు. భూతము భవిష్యత్తు వర్తమానము

మూడును ఏకకాలముగనే యుండును. కనుక భగవంతుని యందు భవిష్యత్తు వర్తమానముగ తయారై నది.

పూర్వేషామపిగురుః కాలేనానవచ్ఛేదాత్. (పాతంజలి యోగసూత్రము)

‘భగవంతుడు పూర్వీకులకున్న గురువు అయియున్నాడు. ఏల యనిన, ఆతడు కాలముచే పరిచ్ఛిన్నము కానివాడు’ అని పతంజలి ఈశ్వరునియొక్క నిర్వచనము గావించుచు కాలా తీతునిగ అతనిని వర్ణించినాడు. సామాన్యజను లందఱున్న ‘వర్తమానకాలము’లోనే నివసించుచుందురు. వారిదృష్టి వర్త మానమువఱకు మాత్రమే పరిమితమై యుండును. భవిష్య త్తునుగూర్చిన విచారణయే వారికి ఉండదు. కురుక్షేత్రమున రణరంగమున సమావేశమైన యోధులలో పెక్కురికి భీష్మ ద్రోణాదులు జీవించియున్న వర్తమానకాలమే కండ్లకు కని పించుచుండెనుగాని వారు మరణించిన భవిష్యత్కాలము కాదు. శ్రీకృష్ణమూర్తియొక్క దృష్టి భవిష్యత్తుపై ప్రసరిల్లి నది. మహాత్ములదృష్టి చాల ముందునకు వరుగులిడుచుండును. వారిది దూరదృష్టి. తక్కినవారిది హ్రస్వదృష్టి. అజ్ఞాను లిట్టి హ్రస్వదృష్టివలననే కూపస్థమండూకములుగ ప్రవర్తించుచు, వర్తమానమే పరమగమ్యముగ భావించుచు, తినుట, త్రాగుట, గంతులిడుట వీనిలోనే కాలయాపన చేయుచుం దురు. విజ్ఞాను లట్లుకాదు. వారు దీర్ఘముగ యోచించుదురు. ‘ఈ శరీరము ఇప్పుడు రమ్యముగ నున్నది. మంచిదే కాని ఎప్పుడును ఇట్లే యుండునా? కొంతకాలమునకు ఏమైపోవును? ముకుళించుకొనిపోవును. ఈ జుట్టు నల్లగ కాటుకవలె, భ్రమ రమువలె, ఉంగరములు తిరిగి మిసమిసలాడుచు సాంపును

‘వెల్లిగ్రక్కుచున్నది. కాని ఎప్పుడును ఇట్లే యుండునా? భవిష్యత్కాలములో, వార్ధక్యములో తెల్లబడి వికృతరూపమును ధరించును.’ మహాత్ము లీ ప్రకారముగ వర్తమానస్థితినుండి గంతువేసి భవిష్యద్యోచనచేయుచు దేహదులందు అభిమానమును, మమత్వమును వీడి వైరాగ్యముతులై, దేశకాలాదులకు లోబడని అవికార చిదాత్మనుమాత్రము ఆశ్రయించి ధన్యులగుదురు.

పూర్వకాలమున శుద్ధోదనమహారాజు తనకుమారుడగు బుద్ధదేవుడు సన్న్యసించి భిక్షాటన మొనర్చుచు గ్రామగ్రామములందును సంచరించుచున్నాడని విని, చాల దుఃఖించి ఈక్రింది సందేశ మతనికి ఒకానొక వార్తాహరునిద్వారా పంపెను. ‘నాయనా! నీవు మహారాజుల కుటుంబమునందు జన్మించితివి; రాజపాలన నీ జన్మహక్కు; భోగైశ్వర్యములు నీపంతు; నా తండ్రి రాజాధిరాజు; నాతండ్రి తండ్రి మహారాజు; నేనున్ను రారాజును. ఇక నాకు బుట్టిన నీవున్ను రాజువేకాని మఱియొక డెట్లగుదువు. బాగుగ యోచించుకొనుము. బిచ్చగానివలె తిరుగుచు దౌర్భాగ్యజీవితము గడుపకుము. వెంటనే తిరిగి రమ్ము. నీ జన్మహక్కు సామ్రాజ్యాధిపత్యమును స్వీకరింపుము.’ తండ్రి యాదేశమును విని బుద్ధదేవుడు తీవ్రముగ యోచించి యా వార్తాహరునిద్వారా మరల ఈ క్రింది సందేశమును జనకునకు పంపివై చెను - బుద్ధుని మహత్తరమగు యా దివ్యసందేశము ముముక్షువు లెల్లరకును వెలుగును ప్రసాదించునది కావున దానిని తప్పక గమనించవలసియున్నది.

‘తండ్రి ! నీవు మహారాజువు, నిజమే. పూర్వజన్మలో కూడ నీవు మహారాజువే. అంతకు పూర్వజన్మలోకూడ నీవు మహారాజువే. నేనో నా పూర్వజన్మలో సన్న్యాసి. అంతకు పూర్వజన్మలో సన్న్యాసి. ఇప్పుడును సన్న్యాసి యైతిని. నీది మహారాజపరంపర; నాది భిక్షుపరంపర. ఎవరిదారి వారిదే. ఏదియో కాకతాళీయుముగ, లేక ఋణానుబంధముచే ఈ జన్మ యందు మనమిరువురము కలిసికొంటిమి. ఈ కలయిక మరల యెక్కువకాలముండుదు. మరణానంతరము తిరిగి నీదారి నీదే, నాదారి నాదే. ఒక నదీప్రవాహమున అనేకములగు పుల్లలు, చెత్త, చెదారం కొట్టుకొని పోవుచుండును. ఒక్క ఊణకాలమున ఏవియో రెండుపుల్లలు కలిసికొని మరల తరంగముల తాకిడికి పెంటనే విడిపోవును.

ఇదం కాష్ఠమిదం కాష్ఠం నద్యాం వహతి సంగతః

సంయోగాచ్చ వియోగాచ్చ కా తత్ర పరిదేవనా.

సంసారమున జీవులయొక్క స్థితియు అట్టి ప్రవాహస్థకాష్ఠముల పగిదియేయుండును. పూర్వజన్మములందు ఎక్కడెక్కడనున్న వారో వచ్చి ఒకే కుటుంబమునందు జేరి కొంతకాలము జగ న్నాటకమాడి ఎవరిదారిన వారు చక్కాపోవుదురు. కావున విజ్ఞులగువారు ఇట్టి సంయోగ వియోగములకు దుఃఖింపరాదు. పైపెచ్చు నీ మహారాజత్వమున కే కాలమందును భంగము కలుగలేదు. నీ రాజపరంపర తెగకుండగనే వచ్చుచున్నది. అట్టిచో నా సన్న్యాసి పరంపర ఏల తెగవలెను ?

పోనిండు, నాపై మక్కువచే నన్నచటికి ఆహ్వానము చేయుచున్నారేమో, మంచిది. అట్లే వచ్చెదను కాని-

న భవేన్మరణాయ జీవితం మే
 విహరేత్ స్వాస్థ్య మిదం చ మే న రోగః
 న చ యావనమాక్షి పేజ్జరా మే
 న చ సంపత్తిమిమాం హరేద్విపత్తిః.

‘తండ్రీ! నాకు మరణము ఎన్నడును కలుగకుండ చేయవలెను. అట్లు నీవు చేయగలవా? చేయగలకత్తి నీకు ఉండిననే నన్నా హానింపుము. పోనీ, నాకు రోగమెన్నడును జీవితములో సంభవింపకుండ చేయగలవా? అట్లు చేయగలస్తోమత నీకుండిననే నన్ను పిలుపుము. పోనీ, నాకు ముసలితనము రాకుండ చేయగలవా? అట్టి అతాకికశక్తి నీకున్నదా? ఉండినచో నేను వచ్చుటకు ఏ ఆక్షేపణయులేదు. పోనీ, నాకు విపత్తు లేకాలమునందును సంభవింపక ఎల్లప్పుడు, సదా సర్వకాలములందును సంపదలయందే మునిగియుండులాగున చేయగల ధీమా నీ కున్నదా? ఈ నా ప్రశ్నలకు ముందుగా జవాబీయుము. తదుపరి నా రాక విషయమై ఆలోచించెదను’-అను ఈ వాక్యములను బుద్ధదేవుడు వార్తాహరునిద్వారా తనతండ్రీయగు శుద్ధోదనునకు తెలిపెను. తనయుని విజ్ఞానభరితములగు అమృతవాక్యములను విని శుద్ధోదనుడు నిరుత్తరుడై తన యాలోచనను విరమించుకొనెను.

శుద్ధోదనుడు భవిష్యత్కాలమునుగూర్చి విచారింపలేదు. మృత్యువు అనునది ఒకటి యున్నదని పూర్తిగ మఱచిపోయెను. రోగము, వార్ధక్యము, విపత్తులు-వీనినిగూడ మఱచిపోయెను. బుద్ధదేవుడు దూరదృష్టిగలిగి, భవిష్యత్కాలమును సంస్మరించి, రాబోవు మహావిపత్కర పరిస్థితులను తండ్రీకి జ్ఞాపకము చేసెను.

**‘Death is a most important event of life,
Man has sufficient time to know how to die’**

‘మృత్యువనునది జీవితములో అతి ముఖ్యమైన సంఘటన. తా నెట్లు మరణించవలెనో ఆలోచించుటకు మనుజునకు బోలెడు సమయముకలదు’-అని యొక మహనీయుడు నుడివియున్నాడు. కావున విజ్ఞుడగువాడు తన జీవితకాలముననే మరణమును గూర్చి యోచించి, మరణరహితమగు అమృతపదవికి మార్గమును వెతకవలయును. భీష్ముడు ద్రోణుడు మున్నగువారు జీవించియుండగనే శ్రీకృష్ణపరమాత్మ అమాంతముగ భవిష్యత్కాలములోనికి దూకి వారి మృతదేహములను విశ్వరూపమున అజ్ఞునకు చూపెను. శ్రీకృష్ణమూర్తివలెనే ఈ ప్రకారముగ వర్తమానమున భావికాలచిత్రములను చూడగల, లేక కనిసము ఊహించగల మానవులెవరైన కలరా? ఉన్నచో వారు ధన్యులు. మోక్షముయొక్క కీలకము వారికి లభించినదేయగును.

జనులు ప్రాపంచిక విషయ భోగలాలసులై అహర్నిశములు వానివెంటనే పరుగులిడుచుండుటకు హేతువేమి? ఏమియో మునిగిపోయినట్లు రోజంతయు ఊహిరి తిరుగకుండ తాకిక కార్యకలాపములందు మగ్నులై యుండుటకు కారణమేమి? దైవమును విస్మరించుటకు, పాపకార్యములను చేయుటకు నిమిత్తమేమి? శబ్దస్పర్శాది విషయములు వారికి ఆనందముగ తోచుటకు కారణమేమి? ముందు జరుగబోవు జానిని మఱచుటయే కారణము. దూరదృష్టి లేకుండుటయే కారణము. మరణమును ఉపేక్షించుటయే కారణము.

స్వదంతే తావదేవైతే భావా జగతి ధీమతే

యావత్స్మృతిపథంయాతి న వినాశ కురాక్షనః. (యోగవాసిష్ఠము)

‘వినాశము, మృత్యువు అను దుష్టరాక్షసుడు జ్ఞాపకము రానంత
వఱకే ఈ ప్రపంచమునందు పదార్థములు, భోగములు అన్నియు
రుచించును. అది జ్ఞాపకమునకువచ్చెనా, ఇవియన్నియు చప్ప
బడిపోవును’ అని వసిష్ఠులు శ్రీరాఘవచంద్రునకు బోధించిరి.

యది జన్మజరామరణం న భవేత్

యది చేష్టవియోగభయం న భవేత్

యది సర్వమనిత్యమిదం న భవేత్

ఇహ జన్మని కస్య రతిర్న భవేత్.

‘జన్మదుఃఖము, వార్ధక్యమరణబాధలులేనిచో, ఇష్టపదార్థముల
యొక్క వియోగము సంభవింపనిచో, ఈ సమస్త ప్రపంచము
అనిత్యము కాకుండినచో, ఇక ఈజన్మమునందు (ఈసంసారము
నందు) ఎవరికి ప్రీతియుండదు’ అని మహనీయులు పలుకు
చున్నారు. నిజమే, పైన జెప్పినదోషములులేనిచో యిక మోక్ష
మునకై జనులు ప్రయత్నింపవలసినపనియే లేదు. ముక్తి
గుర్వులకును ఈ దృశ్యపదార్థములందే దొరికియుండెడిది. కాని
అట్లు లేదు. ఏది పుట్టినదో అది గిట్టుచున్నది. వికారములకు
లోనగుచున్నది. కావుననే దృశ్యవస్తువుల యెడల విరక్తి గలిగి
విజ్ఞానవంతులు నిర్వికారమై జననమరణ రహితమైనట్టి ఆత్మ
వస్తువు కొరకు అన్వేషించుచున్నారు. పాంచభౌతికమగు యీ
శరీరము ఎల్లప్పుడును నవయావనశ్రీని నోచుకొనలేదనియు,
కొంతకాలమునకు శిథిలమై కృంగి కృశించి పోగలదనియు,
మరికొంతకాలమునకు రూపమే లేకుండ తొలగిపోగలదనియు

(మృత్యుగ్రస్తమై పోవుననియు) ఎంచి వివేకవంతులగువారు. యిప్పటినుండియే దైవసాక్షాత్కారముకొఱకు అహర్నిశములు పాటుపడవలెను.

తల్లిగర్భమున నున్నపుడు దాదాపు ఏడవమాసమున జీవునకు భగవానుడు క్షణకాలము దివ్యదృష్టిని ప్రసాదించునట ! అత్తటి తానింతవఱకు అనుభవించిన జన్మలన్నిటిని, పొందిన యాతన లన్నిటిని ఒక్కపర్యాయము సినిమాబొమ్మలనువలె తన చిత్తఫలకమున జూడగల్గును. అపుడు తత్త్వణమే యతనికి యీ సంసారముయెడల రోతగలిగి భగవానునకు. నమస్కరించి యీ ప్రకారముగ ప్రార్థించును-‘మహాప్రభో ! దీనదయాళో ! చాలు, చాలు ! ఇక ఈ సంసార బాధలు చాలు ! అయ్యో ! ఎన్ని గర్భనరకము లనుభవించితిని. ఎన్ని యమయాతనలను స్వీకరించితిని ! ఎన్ని ఘోరసంకటములను పొందితిని ! అన్నియు చాలకనా మరల యిపుడు గర్భనరకము, ననుభవించుచుండుట ?

ధిగజ్ఞానం ధిగజ్ఞానం ధిక్కామక్రోధసంకటమ్
సంసారశృంఖలం ధిగిగాచార్యాజ్ఞానమాప్నుయామ్. (గరుడపురాణము)

‘అజ్ఞానమునకు ధిక్కారము ! దుఃఖజనకములగు యీ కామ, క్రోధాదులకు ధిక్కారము! సంసారబంధనమునకు ధిక్కారము. ఇక నేను వీనిని వదలిపైచి సద్గురువు నాశ్రయించి ఆత్మజ్ఞానమును బొందెదను. తండ్రీ ! ప్రభో ! నన్ను యీ బాధాకరమగు గర్భనరకమునుండి బయటకు త్రోసివేయుము. నేనిక తట్టుకొనలేను. ఈ గర్భమునుండి బయటకు రాగానే నేను

మహనీయుల చెంతజేరి నిన్ను పొందుటకు మార్గమును వెతకి
కొందును!’ అని ఈ ప్రకారముగ కడు దీనచిత్తముతో మొర
పెట్టుకొనును. అందువలననే కాబోలు పుట్టునపుడు మాన
పుడు చేతులు రెండును కలిపి నమస్కరించుచున్న పద్మతిలో
నుండును. జీవుని యీ మొర ఆలకించి సర్వేశ్వరుడు కొలది
దినములలో ఆ ప్రాణిని తల్లిగర్భమునుండి బయటకు త్రోసి
వేయును. కాని తత్తత్తమే ‘వైష్ణవీమాయ’ ఆవరింప జీవుడు
తానిదివఱలో చేసిన వాగ్దానములన్నిటిని మఱచిపోయి
కేవలము విషయలంపటుడుగ నాస్తికుడుగ తయారగు
చున్నాడు. సామాన్య మానవునియొద్ద చేసిన వాగ్దానమును
భంగ మొనర్చుటయే గొప్ప యవరాధముగనుండ, యిక
సాక్షాద్భగవంతునియొద్ద గావించిన ప్రతిజ్ఞను వమ్ముచేయుట
ఎంత ఘోర అపచారము! కావున మహాశయులారా!
ఇప్పటికైనను కాలము మించిపోలేదు. చేసిన ప్రతిజ్ఞను
కార్యాన్విత మొనర్చుట సర్వజీవులయొక్క విధ్యుక్తధర్మము.
కాబట్టి సద్గురువును శీఘ్రమే ఆశ్రయించి భవరోగమును బాపు
కొనుటకు మార్గముల నన్వేషించవలయును. వార్ధక్య మరణ
ములు బెబ్బలివలె పొంచియున్నవను సంగతిని ఎవరును మఱవ
రాదు. ఆపదలు, రోగములు, వియోగదుఃఖములు మీదపడి
జీవుని కొఱికి తినివేయుటకు సిద్ధముగనున్న వను సత్యమును విస్మ
రించరాదు. కావుననే శ్రీకృష్ణభగవానుడు తన విశ్వరూపమున
బ్రతికియున్నవారి (భీష్మద్రోణాదుల) శవములను జూపించి
‘బహుపరాక్’, ‘తస్మాజ్జాగ్రత, జాగ్రత!’ అని సర్వజీవులను
పొచ్చరించెను. ఈ ప్రకారముగ భావికాలమున జరుగబోవు

మృత్యువును, వార్ధక్యమును ఇప్పుడే జ్ఞాపకము తెచ్చుకొని తదనుగుణ్యముగ వ్యవహరించి, ఆ జరామరణముల బారినుండి కలకాలము తప్పించుకొని పొవుటకై, భక్తిజ్ఞానాదులను ఋణముగ అభ్యసించుచు రావలెను.

అర్జునుడు విశ్వరూపమును తిలకించి సంతృప్తాంతరంగుడై నను, అందు భయంకరదృశ్యములను నీక్షించుటచే భయకంపితుడై పూర్వపు ప్రశాంతరూపముతోనే తిరిగి సాక్షాత్కారమగునట్లు శ్రీకృష్ణుని వేడుకొనెను. అతడట్లే కావించి అర్జునుని శాంతపటచెను. అటుపిదప భగవానుడు విశ్వరూపముయొక్క మహిమను సుదుర్దర్శత్వమును అర్జునునకు తెలిపి యానందపటచెను.

భక్త్యా త్వనన్యయా శక్య అహమేవం విధోఽర్జున

జ్ఞాతుం ద్రష్టుంచ తత్త్వేన ప్రవేష్టుం చ పరస్తవ. (11-54)

‘ఓ అర్జునా! యజ్ఞయాగాదులచేగాని, తపస్సుచేగాని యిట్టి విశ్వరూపమును జనులు కాంచలేరు. అనన్యమగు భక్తిచేతనే దీనిని యథార్థముగ తెలిసికొనగలరు, చూడగలరు, ప్రవేశింపగలరు’. దీనినిబట్టి భక్తియొక్క మహిమాతీతయమెట్టిదో మన మూహింపవచ్చును. సామాన్యజనులెవరును చేయజాలని పనిని అది సాధించివేయుచున్నది! సాక్షాద్భగవంతుని దర్శింపజేయుచున్నది. ఇంతకు మించి ఇక కావలసినది యేమున్నది? అయితే ఆ భక్తియొక్క విశేషణమగు ‘అనన్య’ అను పదమును బాగుగా జ్ఞప్తీయందుంచుకొనవలసియున్నది. గీతయందీ ‘అనన్య’ పదము పెక్కుచోట్ల ప్రయోగింపబడినది. కావలెననియే అది అట్లు చేయబడినది. భక్తిచాలమందికి యుండును

గాని, అది అనన్యముగ, అవ్యభిచారముగనుండును. సామాన్యముగ నుండును. అట్లుండుట మంచిదేకాని, ఎదురెదురుగ దైవమును చూచుటకు, లేక అనుభవించుటకు అది చాలదు. తీవ్రభక్తి, అచంచలభక్తి, అనన్యభక్తి అవసరము. అన్యమనగా ఇతరము. అనన్యమనగా ఇతరము లేనిది. దైవము తప్ప ఇతరమగు దేనియందును ప్రీతి లేనంతటిస్థితిని అనన్యభక్తి యందురు. సామాన్య మానవుని మనస్సు అనేక విభాగములు చేయబడి, ఒక్కొక్క విభాగము ఒక్కొక్క దృశ్యపదార్థముపై అర్పితమై పోవుచున్నది. ఇకదేవునకు ఏమియు మిగులుటలేదు. ఒకవేళ మిగిలినను గాని భాగము మిగుల వచ్చును. ఇట్టిది అనన్యభక్తి ఎన్నటికిని కానేరదు. ప్రారంభమున ఒకింత భక్తియున్నను దానిని క్రమక్రమముగ నభివృద్ధిపఱచి నిష్పయొక్క చిన్న మిణుగురును దూది, పుల్లలు మున్నగునవి వేయుటద్వారా క్రమముగ పెంచి మహాజ్వాలగా మార్చునట్లు-అనన్యభక్తిగ రూపొందించవలెను. చిత్తమున అనన్య దైవచింతనను ఏప్రకారముగ సాధింపవలెనో శ్రీ వసిష్ఠమునీంద్రులు తెలిపిన పద్ధతిని ఆలకింపుడు-

చిత్తస్య టోగైర్ద్వైభాగౌ కాప్రేక్షకం ప్రపూరయేత్
గురుశుశ్రూషయా చై క మవ్యుత్పన్నస్యసత్కమే. (యోగవాసిష్ఠము)
ప్రాథమికదశ యందు - సాధకు డవలంబించవలసిన పద్ధతి (Elementary Course):- మనస్సును నాలుగు భాగములుగ విభజించి రెండుభాగములను వారి వారి జీవనోపాధినిమత్తములైన కర్మలందు(సంపాదన, భోజన, ఆశ్రమోచిత వ్యవహారము లందు) వినియోగించవలెను. ఒకభాగమును శాస్త్రవిచారణ,

యందును మిగిలిన ఒక భాగమును గురుసేవ, దైవసేవల
యందును ఉపయోగించవలెను. ($\frac{1}{2} + \frac{1}{4} + \frac{1}{4} = 1$) దైవకార్య
ములందే నిరంతరము యత్నించినచో ఇక మా జీవన మెట్లు
జరుగును? మా భార్యాబిడ్డలను పోషించుకొనుటయెట్లు? అని
ప్రశ్నించువారికి ఈ మార్గము అనుగుణ్యముగ నుండగలదు.
కాని మానవుడు ఎల్లప్పుడును ఒకేస్థితియందుండజాలడు. క్రమ
ముగ సాధనచేతను, పురుషప్రయత్నముచేతను ఊర్ధ్వముగ
కొనసాగిపోవును. కావున చిత్తము ఒకింత పరిపక్వము కాగా

కించిద్వ్యుత్పత్తియుక్తస్య భాగం భోగైః ప్రపూరయేత్
గురు శుశ్రూషయా భాగో భాగం శాస్త్రార్థ చింతయా.

మాధ్యమికదశయందు సాధకు డవలంబించవలసిన క్రమము
(Secondary course):- మనస్సుయొక్క నాలుగుభాగము
లలో ఒక భాగమును శరీర, కుటుంబ నిర్వహణాదులందును,
అత్యవసర లోకవ్యవహారములందును వినియోగించవలెను.
రెండు భాగములను గురు దైవముల చింతనయందును, ఒక
భాగమును శాస్త్రవిచారణయందును వాడుకొనవలెను. ఈ
స్థితియందు సాధకుడు సాంసారికవ్యవహారములను తగ్గించుకొని
ఆ శక్తిని, యుక్తిని, సమయమును భగవద్విచారణయందు
ఖర్చుపెట్టుచుండును. ఒకింత మనఃపరిపాకమునొందిన విరక్తుల
యొక్క దినచర్య యిట్లే యుండును. ($\frac{1}{4} + \frac{1}{2} + \frac{1}{4} = 1$) ఈ
ప్రకారముగ సాధనచేయుచురాగా కాలక్రమమున చిత్తము
ఉత్తమ పరిపాకమును బొందుచుండును. అత్తః-

వ్యుత్పత్తిమనుయాకస్య పూరయేచ్ఛేకపోఽన్వహం
ద్వైభాగో శాస్త్రవైరాగ్యైర్ద్వైధ్యానగురుపూజయా.

ఉత్తమదశయందు సాధకు ఉచితబంధములను వదలి (Higher course):-ముముక్షువు ఇక బాహ్యవ్యవహారములను కట్టిపెట్టి మనస్సుయొక్క రెండుభాగములను శాస్త్రవిచారణవైరాగ్యములచేతను, తక్కిన రెండుభాగములను గురుపూజా, దైవభ్యాసములచేతను నింపవలెను. ఇక సీతడు ప్రాపంచిక వ్యవహారములతో సంబంధమును పెట్టుకొనడు. ఏలయనిన, నిరంతరము దైవచింతనయందును, పరమార్థ విచారణయందును మనస్సు సంలగ్నమగుటచే ఇక విషయచింతనకు మనస్సులో చోటులేకుండును. ($\frac{1}{2} + \frac{1}{2} = 1$) గీతయందు తెలుపబడిన అనన్యభక్తియనగా నిట్టిదే. ఇట్టి తీవ్రతరభక్తి కలిగియున్నవానికే భగవద్దర్శనము లభింపగలదు. విశ్వరూపసందర్శన భాగ్యము చేకూరగలదు అని శ్రీకృష్ణపరమాత్మ సెలవిచ్చియున్నాడు.

సందర్శనమేకాదు, ప్రవేశనముకూడ లభించగలదని చెప్పబడినది. అనన్యభక్తిచే దేవుని తెలిసికొనుట, దేవుని చూచుట, దేవునియందు ప్రవేశించుట-అను నీ మూడున్ను సంభవింపగలవని గీతాచార్యుడు తెలిపెను (జ్ఞాతం, ద్రష్టుం, ప్రవేష్టుం). ఈ ఒక్క వాక్యమునందు సాధకుని పారమార్థిక క్రమవికాసము లెన్నగ చిత్రింపబడినది. ప్రారంభమున శాస్త్రగురువాక్యములద్వారా సాధకుడు భగవంతుడెట్టివాడో తెలిసికొనును. అతనికి భగవంతుని చేరుటకు భక్తుడు తన ఆధ్యాత్మికయాత్రను ఉపక్రమించెనన్నమాట. ఉపక్రమించినకాని ఆతనిని ఇంకను సమీపించలేదు. కావుననే ఆతనిని తెలిసికొనుట (జ్ఞాతం) సంభవించినకాని చూచుట సంభవించలేదు. ఇది ప్రాథమికదశ, ద్వైతస్థితి. ఈ స్థితిలో భగవంతుడు వేరు,

భక్తులు వేరుగ నుండును. భక్తి మాత్రము కుంటువడక
యుండును. కాని ఇట్టిస్థితి చాలదు. సాధనను, భక్తిని తీవ్రతర
మొనర్చి ఇంకను ముందునకు కొనసాగి పోవలెను. ఇట్లు
చేయుచుండ చిత్తపరిపక్వత ననుసరించి కొంతకాలమునకు
దేవుని అతి సమీపమునకు వచ్చును. దేవుని స్పృశించును.
దేవునితో మాట్లాడును. దేవునిలో తానొక భాగముగా
(అంశముగా) తయారగునంతటి దశకు వచ్చును. అత్తటి
దేవుని తెలిసికొనుట అను స్థితిని దాటినవాడై దేవుని
ప్రత్యక్షముగ (face to face) చూచునట్టి స్థితికి వచ్చును.
(ద్రష్టుం) ఇది మాధ్యమికదశ. విశిష్టాద్వైత స్థితితో
దీనిని పోల్చవచ్చును. అయితే ఇదియును చాలదు. దేవుని
చూచుట మాత్రముతో సంతృప్తిపడక దేవునిలో ప్రవేశించు
టకై ప్రయత్నించవలెను. (ప్రవేశింపుం) ఇది చరమస్థితి. అభ్యాస
వశమున, సాధనయొక్క తీవ్రచేత, భక్తియొక్క పరాకాష్ఠ
చేత ఇట్టి సాక్షాత్కారదశ జీవునకు లభించగలదు. దేవుని
ఎంతగా తెలిసికొనినను, ఎంతగా చూచినను, దేవునిలో
ప్రవేశించినంతటిభౌన్నత్యదశ వానికి ఉండదు. దేవుడు, తాను
వేరుగా నున్నంతవఱకు ఏదోవిధముగ భయము ఉండుచునే
యుండును. (ద్వితీయాద్వైత భయం భవతి). కావున దేవునిలో
ఐక్యమైపోయినపుడే, దేవునియందు ప్రవేశించినపుడే పూర్ణ
నిర్భయత్వము, పూర్ణానందము జీవునకు సంప్రాప్తించ గలవు.
ఇదియే అద్వైతస్థితి. ఈప్రకారముగ గీతాచార్యుడు 'జ్ఞాతుం,
ద్రష్టుం చ తత్త్వేన ప్రవేశింతు చ పరస్తపః'-అను యీ మహా
న్నత వాక్యముద్వారా లోకమునకు ద్వైత, విశిష్టాద్వైత

అద్వైతములను మూడిటిని ప్రతిపాదించి ఒక్కొక్క మొట్టాపైకిపోయి తుదకు భగవంతునిలో ప్రవేశించుటయను చరమాద్వైతస్థితిని సర్వులును పొందులాగున ఆదేశించెను.

అట్టి పరిపూర్ణ అద్వైతస్థితియందే జీవునకు సర్వదుఃఖములున్ను శమించిపోయి పరమానందప్రాప్తి కలుగును. అత్తటి ఇక మానవుడు మానవుడుగానుండడు. మాధవుడుగా మారిపోవును. వ్యష్టి సమష్టియందు విలీనమై సమష్టిరూపముగనే శేషించును. ఉష్ణకల్లు సముద్రములో ప్రవేశించి సముద్రరూపముగనే పరిణతమగునట్లును, అగ్నియం దాహుతి ప్రవేశించి అగ్నిరూపముగనే మారునట్లును, జీవుడు పరమాత్మయందు ప్రవేశించి పరమాత్మరూపముగనే చెన్నొందును. కాబట్టి సాధకుడు దేవుని తెలిసికొనుటమాత్రముతో సంతృప్తి పడక, చూచుటమాత్రముతో తృప్తిపడక, ఇంకను పైకి పోయి దేవునిలో ప్రవేశించి తానే దేవుడై ఇక విశ్రాంతి నొందవలెను. ఒక మామిడిపండు కలదనుకొనుడు. అది ఇంటి యొద్దలేదు. బజారులోనున్నది. దాని రుచి, రూపురేఖలను గూర్చి ఎవరో చాల గొప్పగా చెప్పగా విని తెలిసికొని ఆసందించితిమి. ఇది మొదటి దశ. వినుట మాత్రముతో, తెలిసికొనుట మాత్రముతో తనివితీరనందున వెంటనే బజారునకు పరుగెత్తి దానిని కొని యింటికి తెచ్చినాము. తెచ్చి దానిని ఎదురుగ పెట్టుకొని దాని అందచందములనుచూచి ఆనందపడుచున్నాము. ఇది రెండవ దశ. అంతటితో మనస్సు ఆగక ఒక కత్తితెచ్చి దానినికోసి లక్షణముగ ఆరగించినాము. ఇక అపండు బయటలేక మనలో ప్రవేశించినది. పండు మనము

ఒకటై పోయినాము. దాని మధుర్యముచే పరమానంద
మునుభవించినాము. ఇది మూడవ దశ. మొదటి రెండుదశలు
దాటి మూడవదశ వచ్చినపుడే ఆనందముయొక్క పరాకాష్ఠ
చేకూరును. అట్లే దేవుని మొమ్మొదట తెలిసికొని, తదుపరి
ప్రత్యక్షముగ చూచి, ఆ పిమ్మట అతనిలో ప్రవేశించి 'హ్లానీ
త్వాత్మైవమేమతమ్' అనునట్లు భక్తుడు భగవంతుడు ఒకటే
అయిపోవలెను. అపుడే 'అహం బ్రహ్మస్మి' అని గుండెపై
చేయిపేసి ధైర్యముగ చెప్పగలుగును. అపుడు కలుగు
ఆనందము వర్ణనాతీతము. ఆనందమే తానై పోవును. ఆనంద
ఘనస్వరూపుడై విలసిల్లును. శ్రీ శంకరాచార్యు లా స్థితిని
యెంత చక్కగ వర్ణించిరో చూడుడు-

వాచావక్తుమశక్యమేవ మనసా మస్తుం నవాశక్యతే
స్వానందామృతపూరపూరిత పరబ్రహ్మంబుధేర్వైభవమ్
అంభోరాశి విశిర్ణవార్జిక శిలాభావం భజన్యే మనో
యస్యాంశాంశలవే విలీనమధునాఽఽనందాత్మనా నిర్వృతమ్

(వివేకచూడామణి)

ఆత్మానందమగు అమృతప్రవాహముతో నిండిన పరబ్రహ్మ
సాగరముయొక్క వైభవమును నోటితో వర్ణించుటకుగాని,
మనస్సుతో తలంచుటకుగాని అలవికాదు. సముద్రమునందు
పడి కరగిపోయిన వడగండ్లవలె ఆ బ్రహ్మమునందు లీనమైన
నా మనస్సు బ్రహ్మానందముయొక్క ఒకానొక భాగములోని
లవలేశములో జేరి పరమనుభవముభవించుచున్నది. భగ
వంతునియందు (ఆత్మయందు) ప్రవేశించిన చిత్తముగల జీవుల
యానందస్థితి ఇవ్విధముననే యుండును. దీనినే అమనస్కుతి

యందును. అయితే ఇట్టి అమనస్కము సిద్ధించవలెననిన. తారక, సాంఖ్యములందు లెస్సగ ఆరితేరి యుండవలెను. ద్వైత విశిష్టాద్వైతములందు ప్రాబీణ్యము సంపాదించనిదే అద్వైతస్థితి ఎవరికిని లభింపజాలదు. కాబట్టి భక్తిని అభివృద్ధి పఱుచుచు, తత్త్వవిచారణ గొవించుచు మనస్సును క్రమముగ ఊర్ధ్వముఖముగ గొనిపోవలెను. 'తస్యైవాహం' 'తవైవాహం' అను రెండు స్థితులను అతిక్రమించి 'త్వమేవాహం' అను స్థితికి రావలెను. అనగా 'నేను దేవునిభక్తుడను' అను స్థితికి మొట్టమొదటవచ్చి, పిమ్మట 'నేను నీభక్తుడను' అని ఎదురెదురుగా దేవునితో చెప్పగల్గునట్టి స్థితికి చేరి, ఆ పిదప 'ఓ దేవా! నీవే నేను' అని అనగల్గు ధైర్యమును బడయవలెను. సాధకునియొక్క యీ మూడు దశలను వివేకానందులు, వైజ్ఞానిక భాషలో నిపుణముగ ఇట్లు వర్ణించి చెప్పెను-

Dwaitism = Small circle different from the big circle only connected by Bhakti.

Visistadwaitism = Small circle within the big circle motion regulated by the big circle.

Adwaitism = Small circle expands and coincides with the big circle.

'రెండు వృత్తములు (సున్నలు) కలవు. ఒకటి పెద్దది, ఒకటి చిన్నది. పెద్దది దేవుడు. చిన్నది జీవుడు. ద్వైతస్థితియందు పెద్ద సున్న చిన్న సున్న వేర్వేరుగా నుండును. కాని భక్తిచే కట్టబడి యుండును. విశిష్టాద్వైతస్థితియందు పెద్దసున్నలోపలచిన్న సున్న

యుండును. పెద్దదియే చిన్నదానిని త్రిప్పుచుండును. అద్వైత స్థితియందు చిన్నసున్న పెరిగిపెరిగి నమ్మదిగ పెద్దదానిలో నైక్యమైపోవును. కాబట్టి సాధకుడు అభ్యాసమును వదలక అనన్యభక్తిని చేకూర్చుకొనుచు ఒక్కొక్క మెట్టు పైకిపోయి తుట్టతుదకు ధ్యేయవస్తువును పరమాత్మయందు విలీనమై పోవలెను. అప్పుడే మానవజన్మ సార్థకమైనట్లు.

ఇట్టి మహోచ్ఛదశను మాజోటి వారెట్లు పొందగలరు ? అని యెవరును నిరుత్సాహపడవలసిన పనిలేదు. అది మహర్షుల ఒక్కరిసొత్తుకాదు. ప్రతిజీవియొక్కయు జన్మహక్కు. తనజన్మ హక్కు కొఱకై ప్రతివాడును పాటుపడవచ్చును, పొంద వచ్చును కూడను. తాను ఆధ్యాత్మికరంగమున ఎక్కువ అనుభవము, ప్రవేశము లేనివాడైనప్పటికిని ప్రయత్నము విడువక శ్రద్ధతో ఒకింతైనను ప్రతిదినము సాధన చేయుచుండినచో గమ్యస్థానమును తప్పక చేరగలడు. దుఃఖించవలసిన పనిలేదు. అద్భైర్యపడవలసిన అవసరము లేదు. 'నేను చేయునది స్వల్ప సాధనకదా, ఇంత గొప్ప సంసారసాగరమును ఎట్లు తరింగ గలను ? ఇంత దట్టమైన అజ్ఞానాంధకారమును ఎట్లు చేదీంప గలను ?' అని గృహస్థులు మున్నగువారు దిగులుపడవలసిన పనిలేదు.

పూర్వమొక అమాయకుడగు పల్లెటూరిమనిషి మూడు మైళ్ళదూరములో నున్న తన గ్రామమునకు బోవుచుండెను. సాయంసమయమైనది. చీకటి పడుచుండెను. క్రమముగ దట్టమైన అంధకారము నలుదెసల వ్యాపించెను. వెనువెంటనే యతడు తన చేతియందున్న లాంతరు వెలిగించి ఏదియో

యొక భావన అకస్మాత్తుగ మనంబు నావరించ అట్లే చుట్టికలుబడి కూర్చుండి ఏడ్చుచుండెను. సమీపముననే పోవుచున్న ఒకానొక పాంథు డతని దీనస్థితిజూచి దగ్గఱకు వచ్చి 'ఏమయ్యా ఏడ్చుచున్నావు?' అని యడుగ నాతడిట్లు ప్రత్యుత్తర మొసంగెను. 'బాబూ! ఏమని చెప్పదును. గొప్ప గంకటమేర్పడినది. నేను పోవలసిన గ్రామమింకను రెండు మైళ్ళదూరములోనున్నది. కాటుకవలె దట్టమైన చీకటి యావరించినది. చేతిలో ఈ చిన్న లాంతరు కలదు. దీని ప్రకాశము పదిగజముల దూరమువఱకు మాత్రము పోవుచున్నది. రెండుమైళ్ళవఱకు! పదిగజములెచట! రెండుమైళ్ళ చీకటిపొగొట్టగల బ్రహ్మాండమైన లైటు ఉండిననే నేనిపుడు ఊరుచేరగలను. లేకున్న నాగతియింతే. ఈ దార్భాగ్యపు లాంతరుకు అంతశక్తి లేకపోయె. ఏమిచేయుదును? ఘోరవిపత్తువచ్చి మీదపడినది మహాప్రభో!' అనిచెప్పి వెక్కి వెక్కి యేడ్వదొడగెను. ఆ వాక్యములను విని పాంథుడు పక పక నవ్వి 'ఓయీ వెఱ్ఱివాడా! లెమ్ము! లాంతరు చేతితో బట్టుకొని నడక సాగింపుము. దానికాంతి అల్పమైనను, పది గజములదూరమే పోగలిగినను, దానిని చేతబూని నడవ సాగినచో పదిగజములు, మరల పదిగజములు - ఈ ప్రకారముగ దారియంతయు వెలుగును జిమ్మును. ఒకేచోటకూర్చొని నచో మాత్రము ఈపని సాధ్యపడదు. కాబట్టి కార్యశీలుడవు కమ్ము. సోమరితనమును దూరీకరింపుము!' అని హితవు చెప్పి వెడలిపోయెను. ఆతడట్లే ఆచరించి గమ్యస్థానము చేరి సుఖించెను. కావున ఏ ఒకటి భక్తిగాని, జ్ఞానముగాని, విచారణగాని యున్నప్పటికిని ఆ చిన్న ప్రకాశమును ఆలంబనగా

దీసికొని సాధనను ప్రతినిత్యము విడువకుండు చేయుచున్నచో, విశాల సాంద్ర అజ్ఞానాంధకారమంతయు పటాపంచలై జీవునకు మోక్షస్థితి కలుగగలదు. అయితే పరిశ్రమ వదలగూడదు. సాధన విరమించగూడదు.

యోజనానాం సహస్రాణి యాతి గచ్ఛన్ పిపీలికః

అగచ్ఛన్ వై నతేయోఽపి పదమేకం న గచ్ఛతి.

‘నడక సాగించుచుండినచో చీమకూడ వేలకొలది మైళ్ళ దూరమును దాటిపోగలదు. నడక సాగించనిచో గరుత్మంతుడైనప్పటికిని ఒక్క అడుగైనను దాటలేడు. కాబట్టి ఎవరికైనను శక్తి, యుక్తి, విజ్ఞానము, శాస్త్రసాండిత్యము అల్పమైనప్పటికి దానివలన భయపడవలసిన పనిలేదు. ఆ ఉన్న ఒకింతశక్తితోనే ప్రారంభించి తనపైనను భగవంతునిపైనను అచంచలవిశ్వాసము గల్గియుండి సాధనను విడువకుండు ఆచరించుచుండినచో అచిరకాలములోనే మహామహాధురంధరులు పొందిన లక్ష్యమును అతడుకూడ పొందగల్గును. ‘న మేధ క్తః ప్రణశ్యతి’ - నా భక్తుడు చెడడు-అని భగవానుడు హామీనిచ్చియున్నాడుగదా! ఇక భయమేల?

ఈ ప్రకారముగ అనన్యభక్తిచే భగవద్విజ్ఞానము, భగవద్దర్శనము, భగవదైక్యముకూడ లభించగలవని ఖుంటాపథముగజెప్పి శ్రీకృష్ణభగవానుడు ఈ విశ్వరూపనందర్శనయోగమును అధ్యాయమును ఉపసంహరించుచు తుట్టతుదకు అమోఘములగు రెండు వచనములను బలికెను.

మత్కర్మకృన్మత్సరమో మద్భక్త స్సంగ వర్జితః

నిర్వైరస్సర్వభూతేషు యస్సమామేతి పాండవ.

(11-55)

‘ఓ అర్జునా! ఎవడు నాసంబంధమైన కార్యములనే (దైవకార్యములను దైవప్రీత్యర్థము) చేయుచు, నన్నే పరమపురుషార్థముగ నెంచి, నాయందు తత్పరుడై నాయెడల భక్తిగలిగి, సంగరహితుడై, సమస్తప్రాణులయెడల దయగలిగియుండునో, అట్టివాడు నన్నే పొందుచున్నాడు!’ ఈ శ్లోకమును శ్రీ శంకర భగవత్పాదాచార్యులవారు గీతయందలి అతి ముఖ్యమైన దానినిగ వర్ణించిరి. ఏలయనిన, బోధలన్నింటియొక్క సారము దీనియందు గలదు. కర్మ, భక్తి, ధ్యాన, జ్ఞానమార్గములు నాల్గున్ను దీనియందు ప్రతిపాదించబడుటయేగాక, ఆ మార్గములన్నిటికిని అత్యవశ్యకమైన అంగమగు సర్వభూతదయయొక్క ప్రాధాన్యతకూడ నిరూపింపబడినది. ఎట్లనిన-

1. నా కర్మలను చేయుము = కర్మయోగము.
2. నాయందు తత్పరుడవై యుండుము = ధ్యానయోగము.
3. నాయెడల భక్తిగలిగియుండుము = భక్తియోగము.
4. దృశ్యపదార్థములందు సంగమలేక యుండుము = జ్ఞానయోగము.
5. సమస్తప్రాణులయెడ వైరములేక యుండుము = భూతదయ.

ఈ ప్రకారముగ ఒకే శ్లోకములో సర్వవేదాంత సిద్ధాంత సార సంగ్రహమును భగవానుడు చెప్పిపేసెను. ప్రముఖ ఆధ్యాత్మిక సాధనా విధానములన్నియు దీనియందు పొందుపఱుపబడి యున్నవి. ప్రతిమార్గమునకును, ప్రతియోగమునకును, ప్రతిక్రియకును అత్యవసరమైనట్టి వస్తువగు జీవకారుణ్యముకూడ లేస్సగ జోధింపబడినది. ఏ మార్గము నవలంబించినను దీనిని మాత్రము ఎవరు వదలరాదని హెచ్చరిక చేయబడినది. కర్మ భక్త్యాదియోగములన్నియు మందులై నచో భూతదయ పథ్య

ముగా నుండును. మండును సేవించి పథ్యమును అనాదరించు
వానిగతి యెట్లుండునో అట్లే గొప్ప గొప్ప యోగము లాశ్ర
యించినను ఆచరణయందు భూతకోట్లయెడల ప్రేమజూపనిచో
ఆ యోగములు నిర్వీర్యములై తగిన ఫలితము నొసంగజాల
కుండును. కాబట్టియే గీతయంద చటటచట ఈ జీవకారుణ్య
మును, భూతదయను గూర్చి నొక్కిచెప్పటకు కారణము.
పరమార్థసాధకులలో అనేకులు ఈ సత్య మెఱుగక పొరపడు
చున్నారు. వారు కష్టపడి అనేక యోగములను, ధ్యాన
ములను శీలించుదురు. కాని పరప్రాణిపై స్నేహరహితులై
మెలగుదురు. ఈ పద్ధతి భగవానునకు నచ్చదు. శాస్త్రములు
దీని నంగీకరింపవు. వాచావేదాంతము గీతాచార్యునకు నమ్మ
తముకాదు. ఏధర్మమైనను అనుష్ఠానమందు దానిని ప్రతి
బింబింప జేసికొనినమాత్రమే సత్ఫలితముల నొసంగగల్గును.
దేవుని భజించి జీవులను హింసించినచో భగవంతుడు ప్రీతి
నొందునా? జీవరాసు లన్నియు భగవద్రూపములు. విరా
ద్రూపములోని అంగములు. విశ్వరూప సందర్శనమున
ఈ సత్యము యింకను బాగుగ తేటతెల్లమైనది. కాబట్టి
'ఓ సాధకులారా! దేవునిపొందదలచు మీరు మున్నుండు జీవుని
ప్రేమింపుడు. సర్వజీవులలో వెలుగొందుచున్న పరమాత్మ
తోటి మిత్రత్వమును నెరపుడు' అని శ్రీకృష్ణమూర్తి
ఆదేశించుచున్నాడు.

ఇట్టి సర్వభూతదయ జీవునకు అలవడుట ఎట్లు? విశ్వ
ప్రేమ మానవునియందెట్లు అంకురింపగలదు? చరాచరప్రాణి
కోట్లన్నియు భగవత్స్వరూపములే యను నిశ్చయముచేతను,

బ్రహ్మాండమంతయు భగవంతుని శరీరమేయను భావనచేతను
అయ్యది సాధ్యపడగలదు. అనగా విశ్వరూపసందర్శన
తత్త్వము నెఱిగినవానికి విశ్వప్రేమ సహజముగనే ప్రాదుర్భ
వింపగలదు. ఈ ప్రకారముగ విశ్వరూప సందర్శనయోగము
జేవుని శీలాభివృద్ధికి, దృఢభక్తి సంపాదనకు మిక్కుటముగ
నుపకరించుచున్నది. సన్యాస స్వీకరణసమయమున నూతన
యతిపుంగవునిచే యీ ఏకాదశాధ్యాయమందలి కొన్ని
శ్లోకములను పఠింపజేయు ఆచార మొకటి కలదు. ఈ
అధ్యాయ శ్లోకములందు బీజాత్మరములున్న ఎక్కువగ కలవని
పెద్దలు చెప్పకొనుచుందురు. తక్కిన అధ్యాయములందు
భగవంతు డెట్టివాడో వర్ణింపబడినది. ఈ అధ్యాయమునందు
వర్ణింపబడినది, చూపబడినది కూడను. అత్యద్భుతమగు
ఈ విశ్వరూపమును తలంచుకొని తలంచుకొని సంజయుడు
(హృష్యామి చ పునః పునః) మరల మరల ఆనందాంబుధి నోల
లాడిన విషయమును గీతాంతమున నాతడే స్వయముగ జెప్పు
కొనెనుగదా! కావున యిట్టి మహిమాతిశయముతో గూడిన
యీ పరమపవిత్రమగు ఏకాదశాధ్యాయమును - యీ విశ్వ
రూప సందర్శనయోగమును — ముముక్షువులు అత్యంత
శ్రద్ధతో పఠించి, స్మరించి, అనుభవించి, అర్జున, సంజయాదుల
వలె బ్రహ్మనందానుభూతిచే పులకితగాత్రు లగుదురుగాక!

ఓమ్ తత్ సత్.

12-వ అధ్యాయము

భక్తియోగము

అధ్యాత్మికోపన్యాసములు వినునపుడు, పురాణశ్రవణము చేయునపుడు, హరికథల నాలకించునపుడు, జనులకు సహజముగ వైరాగ్యోద్దిపనము, భక్తిపరవశత్వము కలుగుచుండును. కాని ఎక్కువమందికి అది పాలపొంగువలె ప్రాదుర్భూతమగుచుండును. వక్త తనభాషణము ముగించుసరికి శోత తన వైరాగ్యమునుగూడ కట్టిపెట్టుచుండును. ఉపన్యాస స్థలమువదలి యింటికి వెళ్ళువఱకు నను దానికి ఆయుర్దాయముండదు. ఎవరో చెప్పినట్లు గురువిచ్చిన దానిని గురువు కే బిప్పగించినట్లుండును. దీనికే పురాణమైన వైరాగ్యమును పేరు. ఇట్టి తాత్కాలిక వేశములు సాధకులకు, ముముక్షువులకు తగవు. ఏ ఒకింత భక్తి, విరాగము మహాత్ముల వాక్యములను వినుటవలన హృదయమున జనించినవో వానిని కడుజాగ్రత్తో కాపాడుకొని, వృద్ధి నొందించి జన్మసాఫల్యము నొందవలెను. అధ్యాత్మిక రంగమున సోమరితనమునకు ఏమాత్రమున్ను చోటియరాదు. పరమార్థసాధన నిష్పత్తోటి చెర్లాట వంటిది. బెబ్బులితోటి యుద్ధమువంటిది. ఏ ఒకింత అజాగ్రత్తచూపినను పొంచియున్న మాయ అమాంతముగ మీదపడి జీవుని భవసాగరమున ముంచివేయును.

ప్రమాదో బ్రహ్మనిష్ఠాయాం స కర్తవ్యః కదాచన

ప్రమాదో మృత్యురీత్యాహ భగవాన్ బ్రహ్మణః సుతః. (వివేక చూడామణి)

‘బ్రహ్మనిష్ఠయందు, తత్త్వనిచారణయందు, ఆధ్యాత్మికసాధనలయందు మందత్వము, సోమరితనము పనికిరాదు. సోమరితనమే మరణమని భగవంతుడగు సనత్కుమారుడు పలికెను’- అని శ్రీశంకరాచార్యులవారు వాక్రుచ్చిరి. కాబట్టి ముముక్షువు తన లక్ష్యమగు పరమాత్మ సాక్షాత్కారము చేకూరువఱకు మెనుకచూపులేక వైరాగ్యాదిసాధనలను తీవ్రముగ అభ్యసించుచుండవలెను. ‘ఇంకను చాల సమయమున్నదిలే’ అని ఏమఱుపాటు కలిగియుండరాదు.

భారతము శాంతిపర్వమునందు భీష్ముడు ధర్మరాజునకు ఒక చక్కటి ఇతిహాసమును బోధించెను. ఒక చిన్న చెఱువు కలదు. దానిలో జలము పరిమితముగనుండెను. అందు మూడు చేపలు కాపురముండెను. ఒకదానిపేరు దీర్ఘదర్శి, ఇంకొకదానిపేరు ప్రాప్తకాలజ్ఞుడు, వేఱొకదానిపేరు దీర్ఘనూత్రి. ఇట్లే మూడును పరస్పరము ఐకమత్యముగ చాలకాలము ఆ దోఱువులో నివసించుచుండెను. ఇట్లుండగ్రీష్మర్తువేతెంచెను. మార్తాండుని ప్రచండ తాపప్రభావముచే దిక్కులెల్లను కంపించిపోవుచుండెను. ఎల్లెడల ఉష్ణవాయువులు హోరున వీచుచుండెను. బొవులలోను, చెఱువులలోను, నదులలోను నీరు ఇంకిపోవుచుండెను. అత్తటి దీర్ఘదర్శియను చేప తక్కిన రెండుచేపలను విలిచి‘సోదరులారా! కాలవిపర్యయము చేమన చెఱువులోని నీరు క్రమక్రమముగ తగ్గిపోవుచున్నది. పూర్తిగ తగ్గిపోక పూర్వమే మానము మువ్వరమును సమీపముననున్న బ్రహ్మాండమైన చెఱువులోనికి ప్రవేశించెదము. అందు నీరెన్నడునుతరగదు. ఏ పనియైనను వేళకుచేసినపుడే శోభించును. కాబట్టి త్వరపడుడు.

అలస్యముచేసినచో రేపు జాలరివారువచ్చి వలలుపన్ని మనలను
యమసదనమునకు పంపగలరు' అని బోధించెను. అద్దాని హిత
వును విని రెండవదియగు ప్రాప్తకాలజ్ఞుడు- 'నీవు చెప్పినది చాల
బాగుగ నున్నది. అయినను యింత తొందతేల. నెమ్మదిగ పోవ
చ్చును. లేక జాలరివాడు వలవేసినపుడు అందులోతగుల్నొనినచో
మన తీక్షణదంతావళులచే వలనుకొటికి పారిపోవచ్చును' అని నుడి
వెను. మూడవదియగు దీర్ఘసూత్రి 'మీకిద్దటికిని వెట్టిపట్టినది.
కనుక నే ఇట్టి చాదస్తవ్రతములను పల్కుచున్నారు. నీరు
ఇంకుటయేమి? జాలరివాడు వచ్చుటయేమి? వలపన్నుటయేమి?
మనము తగుల్నొనుటయేమి? అంతయు బూటకము. అట్లెన్న
డును సంభవింపదు. ఒక వేళ సంభవించినచో అప్పుడు చూచు
కొనెదములే' అని దబాయించెను. 'విననివారితో' మన కేమి
పొత్తు, వారికర్మవారిది' అని నిశ్చయించుకొని మొదటిచేప నాటి
రేయి మెల్లగ చెఱుపువీడి గంతులు వేసికొనుచు ప్రక్కనున్న
పెద్దమడుగులోనికి దూకెను. మరుసటిరోజు అనుకొనిన ప్రకా
రము జాలరివాడు వలగై కొని యచ్చోటికివచ్చెను. రెండవచేప
వలలోతగుల్నొనెనుగాని దానిని కొటికివైచి యెట్లో తప్పించు
కొని ప్రాణమునుకాపాడుకొనెను. మూడవదియగు దీర్ఘసూత్రి
వలలోపడి ప్రాణములను గోల్పోయెను. ఈ దీర్ఘసంసారమే
చెఱుపు; ఆయువే అందలిజలము; జీవులే చేపలు. చేపలందువలె
జీవులలో మూడు తరగతులవారు కలరు. ఆయువు తరిగిపోక
మునుపే, మృత్యువనుజాలరివాడు రాకపూర్వమే, బాల్యయావ
నములందే సంసారతారణోపాయమును వెదకికొనువాడు ఉత్త
ముడు. ఆతడు వాస్తవముగ దీర్ఘదర్శియేయగును. వార్ధక్యములో

గాని మరణ మానన్న మగుటకు ఒకింత ముందుగా గాని 'కృష్ణ', 'రామ'యని మొదలుపెట్టువాడు మధ్యముడు. ఈతడు అసలు లేనిదానికంటె కొంత మేలు. చివరికాలములోనైనా కొంత తెప్పరించుకొనును గనుక. ఇక ఏకాలమందును భగవద్విషయమై పట్టించుకొనినవాడు అధముడు. ఈతడు ఏమాత్రము భక్తిజ్ఞానములు సంపాదించక మృత్యువాతబడి ఘటీయంత్రమువలె 'పునరపి జననం పునరపి మరణం' అను కీర్తన పాడుకొనుచు పాతాళనరకములకు తిరుగాడుచుండును. అట్టివాని పేరు దీర్ఘసూత్ర. అనగా సోమరియని భావము. దీర్ఘసూత్రయనగా అర్థమేమియని ఈమధ్య ఒకరడిగిరి. దానికి మఱియొక రిట్లు సమాధానము చెప్పిరి. 'One that has a long rope to tie himself' - 'తన్ను తాను బంధించుకొనుటకు పొడవైన త్రాడుకలవాడు' అని. ఈ నిర్వచనము చాలసొంపుగనున్నది. సోమరి తన మెడకు తానే ఉచ్చు తగిలించుకొనునని తాత్పర్యము (విపాదీదీర్ఘసూత్రీ చ కర్తా తామస ఉచ్యతే). కావున వివేకవంతుఁగువాడు అలసత్వమును పారద్రోలి భవదుఃఖమును బాపుకొనుటకై శ్రద్ధాపూర్వకముగ తీవ్రతరయత్నము గావింపవలయును.

నేడు భగవద్గీత పండ్రెండవ అధ్యాయమునుగూర్చి విచారింపవలసియున్నాము. భక్తిషట్కములోని చివటి అధ్యాయమిది. గీతలో అన్నిటికంటెను చిన్న అధ్యాయములు రెండు కలవు. అందులో ఈ భక్తియోగ మొకటి. మఱియొకటి పురుషోత్తమ ప్రాప్తియోగము (15 అధ్యాయము). ఇవి ముచ్చటగా 20 శ్లోకములు మాత్రము కలిగియున్నవి. చిన్న అధ్యాయము

లగుటచే కంఠస్థము చేయుటకివి చాల అనుకూలముగానుండును. భగవద్గీతను 'ఓంప్రథమం'గా ప్రారంభించువారు కొందఱు ప్రథమాధ్యాయమునుండి కాక, ఈ ద్వాదశాధ్యాయమునుండియే మొదలిడుదురు. ఇట్టి సాంప్రదాయము కొన్ని చోట్ల కలదు. మొదటి అధ్యాయము విషాదముతోను, యుద్ధవార్తలతోను గూడియుండుటచేతను, పండ్రిండుసంఖ్య శుభప్రదమైయుండుటచేతను, అందు ప్రతిపాదించబడిన భక్తి అందఱికిని సులభసాధ్యమైనది అగుటచేతను, పైపెచ్చు అన్నిటికంటెను చిన్న అధ్యాయ మగుటచేతను వారట్లు ద్వాదశాధ్యాయమునుపక్రమించు నాచారము గలిగియుండవచ్చును. గీతాకోశాగారములో ఈ అధ్యాయము ధగద్ధగాయమానముగ వెలుగొందు తేజోవంతమగు రత్నము. ఇట్టిరత్నమును కంఠమందుగాని శిరమునందుగాని హృదయమునందుగాని ధరించువారు* ధన్యులు.

భూషణకావు మర్త్యులకు భూరిమయాంగదతారహరముల్
భూషిత కేశపాశ మృదుపుష్ప సుగంధ జలాభిషేకముల్
భూషణగావు పూరుపుని భూషితజేయు పవిత్రవాణి వా
గుప్తవణమే సుభూషణము భూషణముల్ నళియించు నన్నియున్
(భర్తృహరి)

అని భర్తృహరి చెప్పనేచెప్పెను. ఇట్టి నశింపనిభూషణమును జను లేల ధరింపరాదుగీతమపిల్లలకు లేనిపోని బంగారపు సంకెళ్లు తగిలించుటకంటె ఈచక్కనిరత్నముచే వారల నేలయలంకరింప

* కంఠస్థము చేయువారు, బుద్ధియందు ప్రవేశింపజేయువారు, హృదయంగమ మొనర్చువారని యర్థము.

రాదు ? చంటిపిల్లలకు జ్ఞాపకశక్తి యెక్కువ. కావున చిన్న వయస్సులో వారు దేనినైనను సులభముగ కంఠస్థము చేయ గలరు. అటువంటి స్థితిలో మనస్సును కలుషిత మొనర్చు శృంగారగీతములు, వినోదపుపాటలు వారికి నేర్పుటకంటె హృదయక్షేత్రమును పావనమొనర్చునట్టి ఈ గీతాగానము వారికి ఏల నేర్పరాదు ? కావున తల్లిదండ్రులు కొంచెము హెచ్చరిక గల్గితమవిడ్డలు ఇహపరములయందును బాగుపడుట కొఱకై కనీసము ఒకటి రెండు అధ్యాయములైనను గీతను వారికి కంఠస్థము చేయించవలెను. ఇంటిలో యేదైన పుణ్య కార్యములు తటస్థించినపుడు అందఱును కలిసి ఈ 12 వ అధ్యాయముగాని, 15-వ అధ్యాయముగాని, లేక మఱి యే అధ్యాయముగాని గానము చేసినచో ఆ దైవవాణియొక్క శబ్దతరంగములు తద్గుహమును గృహపరిసరములను వ్యాపించి శుద్ధమొనర్చును. చెప్పినవారికి వినినవారికి పుణ్య ముదయించును. మానసములు కవిత్రము లగుచుండును. ఇది యొక విధమైన వేదఘోష. గీత ఉపనిషత్సారము కనుకను, ఉపని షత్తులు వేదపారము కనుకను, గీతాగానము వేదగానముతో సమానము. గీతాపఠనము వేదపఠనముతో సమానము. వేదాధ్యయనమువలన గలుగు మహత్తర ఫలితము గీతాధ్యయనము వలన గూడ తప్పక కలుగ గలదు.

గీతా గంగా చ గాయత్రీ గోవిందేతి హృది స్థితే
చతుర్గకారసంయుక్తే పునర్జన్మ న విద్యతే.

‘ఎవరిహృదయమున నాలుగు ‘గ’ కారములు [అనగా ‘గ’కార ముతో ప్రారంభింపబడిన ఈ నాలుగు వస్తువులు] గీత, గంగ,

గాయత్రి, గోవిందుడు-ఉండునో అట్టివారికి మరల జన్మలేదు. (జన్మరాహిత్య రూపమగు మోక్షము వారికి సిద్ధించునని భావము). గీతయొక్క ప్రభావ మిట్టిదై యున్నది. కావున అచటచట గీతాపరీక్షలు పెట్టి, గీతాసంఘములను సాపించి, గీతామందిరములను నిర్మించి, బాలురకు, బాలికలకు¹ గీతయందు చక్కని ప్రవేశమును కల్పించవలయును. పెద్దవారు తాము చిన్నప్పుడట్లు చేయకపోయినను తమ పిల్లలకై నను అట్టి అవకాశము నిపుడు కలుగజేసి కృతార్థులు కావలయును. 'గీతాశ్రయోఽహం తిష్ఠామి' - 'నేను గీత నాశ్రయించుకొనియున్నాను' అని శ్రీకృష్ణమూర్తి తెలిపెను గావున, గీత నాశ్రయించువారు భగవానుని తమయింటికి ఆహ్వానించి నట్లేయగును. అత్తతీ ఇక ఆయిల్లు ఇల్లుగానుండునా? ఉండదు. దేవాలయముగ మారిపోవును. ఆ మనుష్యులు మనుష్యులుగా నుందురా? ఉండరు. దేవతలుగ మారిపోవుదురు. దేవతలుగ నేకాదు, దేవుడుగకూడ మారు అవకాశము కలదు. కాబట్టి పెద్దలు, పిన్నలు యీ భక్తియోగమును (12అధ్యాయము) బాగుగ కంఠ స్తము చేయవలెను.

ఇక యీ అధ్యాయముయొక్క లోతుసాతులను విచారించెదము. ప్రారంభములో అర్జునుడు శ్రీకృష్ణమూర్తిని ఒక ప్రశ్న యడిగెను-సాకారోపాసకులు గొప్ప, నిరాకారోపాసకులు గొప్ప అని. అందులకు శ్రీకృష్ణుడు బహు చాకచక్యముగ జవాబిచ్చెను. - 'ఎవరు నన్నాశ్రయించి నిరంతరము అతి శ్రద్ధతో నన్ను ధ్యానించుచుందురో వాడేగొప్ప' అని. దీనిని బట్టి సాకారము నర్పించినను, నిరాకారమును సేవించినను

శ్రద్ధ అతి ముఖ్యమని తేలుచున్నది. దైవముపై పరిపూర్ణ విశ్వాసముంచి, అత్యంతశ్రద్ధతో సేవించినపుడు సాకారము కాని నిరాకారముకాని - ఉత్తమఫలితమును కలుగజేయ గలదు. శ్రద్ధలేనపుడు, నిరంతరయత్నము ('నిత్యయు కత్వము') కావింపనపుడు సాసాక్షాత్ నిరాకారబ్రహ్మము నాశ్రయించినను సాధకుడు ఫలమును బొందజాలకయే యుండును. కావున సాకార నిరాకారములనుగూర్చిన ప్రశ్నగాని, సగుణ నిర్గుణములను గూర్చిన ప్రశ్నగాని భగవంతునకు ప్రధానముకాదు. ఉపాసించుపద్ధతి ప్రధానము. శ్రద్ధాభక్తులు ప్రధానము. ఈ సత్యమునే గీతాచార్యు డీ యధ్యాయప్రారంభమున తెలియజేసెను. తొలుదొల్ల సాధకుడు భగవంతుని సగుణరూపము నాశ్రయించి నిరంతరము ప్రీతిపూర్వకముగ సేవించుచుండినచో చిత్తము శుద్ధముకాగా, నిర్గుణోపాసనకు వలసిన పరమార్థ సామాగ్రి, విచారణాబలము, పరమేశ్వరుని యనుగ్రహమువలన నాతనికి లభించగలదు. ముందు 'దాసోఽహం'తో ప్రారంభించినచో క్రమముగ 'సోఽహం' లోనికి అడుగు పెట్టగలడు.

భక్తిపూర్వకముగ భగవంతుని ఆరాధించుటవలన, 'నేవేతప్ప నితఃపరం బెఱుగన'ని పరమేశ్వరునికి సాష్టాంగ నమస్కారము నాచరించి ప్రపత్తిని చెల్లించుటవలన మనుజుని అహంభావము క్రమముగ చచ్చిపోవును. స్వార్థబుద్ధి (Selfishness) అంతరించిపోవును. దేహాభిమానము పటాపంచలగును. అత్తతీ నిర్గుణోపాసనకు చక్కని ప్రాతిపదిక ఏర్పడును. దేహాభిమానము చావక, దేహమందు అహం మమత్వబుద్ధి సజీవముగ నుండియుండ నిర్గుణోపాసనను మనుజుడు

శ్రీపారంభించినను, 'అహం బ్రహ్మస్మి' యని మరల మరల చింతించుచుండినను ఎక్కువ ప్రయోజనము చేకూరదు. కనుకనే అట్టి దేహహంభావయుతులకు నిరాకారోపాసన చాల శుష్టప్రదముగా నుండునని శ్రీకృష్ణమూర్తి ఆనతిచ్చెను.

క్షేతోఽధికతరస్తేషా మవ్యక్తాన క్త చేతసామ్

అవ్యక్తాహి గతిర్దుఃఖం దేహవద్ధిరవాప్యతే.

(12-5)

'కావున సగుణధ్యానముద్వారా సాధకుడు మున్ముందు దేహభిమానమును పోగొట్టుకొనవలెను. ఈశ్వరార్పణబుద్ధితో కర్మల నాచరించుచు కర్మత్వమును విడనాడవలెను. సమస్తము భగవంతుడే నడుపుచున్నాడను భక్తిభావముతో 'అహం' కారమును పారద్రోలవలెను. ఇట్టి అర్హతలు కలవాడు నిరాటంకముగ అవ్యక్తోపాసన జరుపగలడు. ఇవి లేనందువలననే అనేకులు నిర్గుణధ్యానమున సఫలతను బొందజాలకయున్నారు. కావున సాధకుడు భక్తిని మున్ముందు అభివృద్ధిపఱచుకొని ఆధ్యాత్మికమార్గమును సుగమ మొనర్చుకొనవలెను.

భక్తియనగానేమి? భగవంతునియందు మిక్కుటమగు ప్రీతిగలిగియుండుటయే భక్తి. (సా పరానురక్తి రీశ్వరే). ప్రాపంచిక వస్తువులందు, దృశ్యపదార్థములందు ప్రీతిగలిగియుండుటను రాగమందురు. ప్రేమ అను ఒకే వస్తువు నశ్వరపదార్థముపైకి వ్యాపించినపుడు బంధరూపమును, శాశ్వతపరమాత్మపై వ్యాపించినపుడు ముక్తిరూపమును అగుచున్నది. ఆ ప్రేమయే మొదటిదానియందు కామము, రాగము అని పిలువబడుచు, రెండవదానియందు భక్తియని కీర్తింపబడుచున్నది. ఈ భక్తియు సామాన్యమనియు, విశేషమనియు

రెండు విధములు. పుష్పములతో భగవంతుని పూజించుట, ధూప దీప నైవేద్యాదులతో సేవించుట, తీర్థయాత్రలుగావించుట మున్నగునవియన్నియు సామాన్యభక్తియొక్క లక్షణములు. 'భక్తి' అనగానే ఈ పూజాది వివిధ కర్మకలాపములన్నియు స్మృతిపథమునకువచ్చుచుండును. కాని 'భక్తియోగము'ని పేరు పెట్టినప్పటికిని శ్రీకృష్ణభగవానుడు అట్టి ధూప దీపాది యుక్తములగు పూజలను వేనిని ఈ అధ్యాయమునందు చెప్పలేదు. మనోనిగ్రహమును గూర్చియు, చక్కని శీలమును (Ethics) గూర్చియు మాత్రమే ప్రవచించెను. 'అద్వైత్యుత్పాద్యుల'ను ఇటువదియాఱు సద్గుణములను బోధించి, వానిని గలిగియుండువాడే తనకు మిక్కిలి ప్రియుడని బాహుటముగ నుడివెను. ఇట్టి సచ్చీలము, సదాచారము లెన్నగ పొంది యుండుటయే 'విశేషభక్తి', లేక పరాభక్తియగును. కాబట్టి యీ భక్తియోగమున ప్రతిపాదించబడిన భక్తి సామాన్యమైనది కాదనియు, విశేషమైనదనియు విజ్ఞులు వెంటనే గ్రహించవచ్చును. ఎల్లపుడు సామాన్యస్థితియందుండుట ప్రగతిశీలుడగు మానవుని లక్షణముకాదు. పాఠశాలలో విద్యార్థి నిరంతరము ఒకే తరగతియందుండునా? ఉండదు. ఒక్కొక్క సంవత్సరము ఒక్కొక్కక్లాసు దాటిపోవుచుండును. అట్లే అధ్యాత్మక్షేత్రమున పురోగమించుచుండు సాధకుడు ఎల్లకాలములందును పిల్లల తరగతి (Kindergarten) లో నుండగూడదు. 'ద్వైతము'నందే కాలక్షేపము చేయగూడదు. క్రమముగ విశిష్టాద్వైతమునకు, అద్వైతమునకు ఎగ్రబాకవలయును. మహాత్ముల జీవితములం దిట్టి క్రమవికాసమే గోచర

మగుచుచుండును. అయితే ఒక్కొక్క స్థితినిదాటి పైకిపోవు చుండినచో దాని యర్థము క్రిందిస్థితులను అల్పదృష్టితో చూడ వలెననికాదు. వికాసమునొందుచుండువారట్లేన్నటికినిచేయరు. పైదానిని గ్రహించుచు క్రిందిదానియందు విశ్వాసము గలిగి వర్తించుచుందురు. కావున పరాభక్తిశీలురు సామాన్య భక్తియందు విశ్వాసము కలిగియే యుందురు.

జనులు ప్రారంభములో విగ్రహాదులను బాహ్యపుష్పాదులచే పూజించుచు, క్రమముగ మనోవికాసము సిద్ధించినపుడు సద్గుణములచే, సదాచారములచే, ఆత్మదేవుని పూజించుచు నుందురు. అదియే పరాపూజయనబడును. బాహ్యపుష్పములు ఎప్పటికైనను వాడిపోవును. కాని పరాపూజయందు, ఆత్మదేవుని పూజయందు వాడబడు పుష్పము లెన్నడును వాడవు, ముకుళింపవు, శిథిలముకావు. పై పెచ్చు దినదినము నవనవోన్మేష యుతములై సాంపులను వెదజల్లుచుండును. అవియే అహింసాది పుష్పములు. అవియే అద్వైత్యత్వాది కుసుమరాజములు.

అహింసా ప్రథమపుష్పం పుష్పమిన్ద్రియనిగ్రహః

సర్వభూతదయాపుష్పం క్షమాపుష్పం విశేషతః

శాంతిపుష్పం తపఃపుష్పం ధ్యానపుష్పం తత్తైవచ

సత్యమష్టవిధం పుష్పం విష్ణుః ప్రీతికరం భవేత్.

అహింస, ఇంద్రియనిగ్రహము, సర్వభూతదయ, క్షమ, శాంతి, తపస్సు, ధ్యానము, సత్యము - యీ యెనిమిది విధములైన పుష్పములు భగవానునకు ప్రీయతమములైనవి! బాహ్య కుసుమములను దేవునకు భక్తిపూర్వకముగ సమర్పించుట మంచిదేకాని, వానికంటె ఉత్తమములైన ఈ అహింసాది

పుష్పములను సమర్పించుట ఇంకను శ్రేష్ఠతరమైనది. జనులీ సత్యమును నెఱుంగజాలక ఎల్లపుడును సామాన్యస్థితియందే యుండుచున్నారు. అట్టివారి కనువిప్పుకొఱకై శ్రీకృష్ణ భగవానుడు భక్తియొక్క పై అంతస్తును యీ అధ్యాయ మందు బోధించెను. 'ఓ జనులారా! ఏల్లపుడును ప్రాథమికావస్థయందేయుండుట వికాసశీలుర స్వభావముకాదు. క్రమముగ నూర్జస్థితికి పొందు. మీ చిత్తములను శుద్ధముచేసికొనుడు. అద్వైష్టత్వాదిగుణముల నవలంబించి హృదయమును సత్త్వగుణవంతముగ నొనర్చుకొనుడు. మనస్సును మలినముగనుంచుకొని బాహ్యపుష్పములచే నన్నారాధించి నను విశేషఫలితము లభించదు. కాబట్టి బాహ్యపూజతో బాటు అభ్యంతరపూజయు అలవాటు చేసికొనుడు. అనగా అహింసాది పుష్పములతోను, అద్వైష్టత్వాది సంభారములతోను నన్నర్పింపుడు, అని భగవానుడు కరుణతో నుపదేశించుచున్నాడు.

బాహ్యపుష్పములను, పత్రని మనుజుడు తయారు చేయుటలేదు. అది సర్వేశ్వరునిసృష్టి. దేవుడు నిర్మించినదానిని దేవునకు సమర్పించుటలో అంతగొప్పతనములేదు. మానవుడు తాను సొంతముగ నిర్మించిన పుష్పములను, భగవంతునకు అర్పణచేసినచో అది అమోఘమైన అర్చనయగును. తన మనస్సును నిర్మలమొనర్చుకొని, అట్టి నిర్మల మనఃకుసుమమును సర్వేశ్వరుని పాదపద్మములందు సమర్పించినచో భగవంతుడెంతయో సంతోషిస్తానందును. 'భక్తాస్తేఽతీవ మేప్రియాః'- అట్టి భక్తులు నాకు అపరిమితప్రియులు - అని గీతాచార్యుడు

తెలిపియేయున్నాడు. ఈ సందర్భమున శ్రీశంకరభగవత్పాదుల హృదయకుహరమునుండి వెల్లుబికిన భావనాప్రవాహమును వీక్షింపుడు—

గభీరే కాసారే విశతి విజనే ఘోరవిపినే

వికాలే శైలే చ భ్రమతి కుసుమార్థం జడమతిః

సమర్పైకం చేతస్సరసిజ ముమానాథ భవతే

సుఖేనవస్థాతుం జన ఇహ న జానాతి కిమహో.

(శివానందలహరి)

‘ఆహా! మానవు డెంత వెట్టివాడు. పుష్పములకొఱకు అడవులలోను, కొండలలోను, చెరువులలోను, దొరువులలోను తిరుగాడుచు నానా అవస్థలు పడుచున్నాడు. ఓ గౌరీనాథా! తన మనస్సను పద్మమును నొక్కదానిని నీ పాదారవిందము లందు సమర్పించి హాయిగా నుండుటను అతడు తెలిసికొనలేక యున్నాడే! ఏమి యాశ్చర్యము!!’ కావున హృదయోద్యానమున సత్యము, అహింస, భూతదయ, వైరాగ్యము, భక్తి మున్నగు అద్భుత పుష్పపంక్తులను తయారుచేసికొని వానిని భగవంతునకు సమర్పించుట నేర్చుకొనినచో, ఇక మానవుడు ముక్తిధామముయొక్క అంచులను జేరినట్లే యగును. అధ్యాత్మరంగమున చక్కని యభివృద్ధి సాధించినట్లేయగును. ఈ సత్యమును జనులకు తేటతెల్లమగునట్లు బోధించు నిమిత్తమే గీతాచార్యుడు భక్తియొక్క వాస్తవస్వరూపమును దిగ్దర్శనము చేయుచు శీలాభివృద్ధిని నొక్కి వక్కాణించి యున్నాడు.

భగవానుడు కరుణామయుడు. మతియు సాధకులయొక్క కష్టనిష్ఠురములను బాగుగ తెలిసికొని యున్నవాడు.

అందుచే ఈ అధ్యాయమున తన్ను జేరుటకు (మోక్షమునొందుటకు) ఏయే సాధనములను జీవు డవలంబించవలయునో, వాని సన్నింటిని వారివారి శక్తికి తగినట్లు బోధింపదొడగెను. పాఠశాలలో ఒకేతరగతిలో చదువుచున్నప్పటికిని విద్యార్థుల తెలివితేటలలో భిన్నత్వము గోచరించుచుండును. తెలివిగల ఉపాధ్యాయు డది గమనించి ఎవరెవరికి ఏయే విధముగ బోధింపవలెనో అట్లు బోధించును. బోధనయందు భిన్న భిన్న పద్ధతుల నవలంబించును. అట్లే శ్రీకృష్ణపరమాత్మయు భక్తులపై కరుణ కలిగి సాధనలో వివిధరీతులను ఇచ్చట తెలియజేసెను. ముందు పెద్ద పాఠమిచ్చి, అది చదువలేనిచో చిన్న పాఠమిచ్చి, అదియు చదువలేనిచో ఇంకను చిన్న పాఠమిచ్చి, ఏదోవిధముగ భక్తుని తన సన్నిధికి జేర్చుకొనవలెనని భగవాను డభిలషించెను.

(మొదటిపాఠము):- ‘మయ్యేవ మన ఆధత్స్వ’- నాయందే మనస్సును స్థిరముగ నిలుపుము. - అని మొట్టమొదట శ్రీకృష్ణు డాదేశించెను. మోక్షమును కాంక్షించు వారందఱున్ను ఈ పని చేసితీరవలసినదే. అనగా దృశ్య వ్రపంచమున తిరుగాడు మనస్సును భక్తియను త్రాటిచే బంధించి భగవంతుని పాదపద్మములయందు నెలకొలుపవలెను. నిజముగా విచారించినచో మోక్షము మనస్సునకే కాని ఆత్మకు కాదు. ఆత్మకు బంధ మోక్షములతో ఏలాటి సంబంధమున్ను లేదు. అది నాటకమందలి దీపమువలె నిర్వికారముగ, తటస్థముగ, సాక్షిభూతముగ నున్నది. కష్టసుఖములను, బద్ధత్వము క్తత్వములను పాత్రధారులే యనుభవించుచుండురుగాని,

దీపము కాదు. అట్లే ఆవాగమనములు సలుపుట, సుఖదుఃఖముల ననుభవించుట, బంధమోక్షములను జెందుట మనస్సే కాని ఆత్మకాదు. కావున ఈ సంసారమున బంధింపబడునది మనస్సే; సాధనలద్వారా యత్నించి ముక్తి నొందునదియు మనస్సే.

మన ఏవ మనుష్యాణాం కారణం బన్ మోక్షయోః

అని ఉపనిషత్తు లీవిషయమును స్పష్టముగ నిరూపించినవి. కాబట్టి మోక్షము నభిలషించు జీవుడు తన మనస్సును ఏదియోవిధముగ లొంగదీసికొని అధిష్ఠానమగు ఆత్మయందు నెలకొల్పవలయును. అట్లు కానిచో ఎన్ని జన్మలకైనను అశాంతితే నోచుకొనగల్గును గాని శాంతినికాదు. ఈ శరీరమున ఆత్మయను భర్త, మనస్సును భార్య కలరు. ఆత్మ పరమ పవిత్రమైనది, స్థిరమైనది. మనస్సో అపవిత్రమైనది, అస్థిరమైనది. ఇక ఈ రెండింటికి పొత్తు ఎట్లు కుదురగలదు. రెండింటిని ఉత్తరధ్రువ, దక్షిణధ్రువములంత వ్యత్యాసమున్నచో వాని కలయిక, వికమత్యము ఎట్లు సంభవించును. భర్త ఒక రకముగను, భార్య ఒక రకముగను నున్నచో యిక ఆ సంసార మెట్లు నడచునో అందఱును ఎఱిగిన విషయమేకదా! భర్త ఆధ్యాత్మికదృష్టిగలిగి, భార్య ప్రాపంచికదృష్టి కలిగియున్నగాని; భార్య ఆధ్యాత్మిక దృష్టిగలిగి, భర్త ప్రాపంచికదృష్టి గలిగియున్నగాని గృహస్థాశ్రమము కల్లోలయుతముగనే యుండును. ఇప్పుడీ శరీరమను గృహమున అట్టి వైపరీత్యమే సంభవించుచున్నది.

నిర్దోషో నిశ్చలో నాథః సదోషా వంచలా వదూః

దంపత్యోరనయోర్హృదం రసభంగో భవిష్యతి.

భర్త పవిత్రుడు, నిశ్చలుడు; భార్య అపవిత్ర, చపల. ఇక వారి దాంపత్యజీవితము రసాభాసముగ నుండక మఱిట్లుండును? కావున భర్తయగు ఆత్మ యెంత నిర్మలుడుగను, నిశ్చలుడుగను నుండియున్నాడో, భార్యయగు మనస్సు అంత నిర్మలముగను నిశ్చలముగను తయారు కావలెను. అప్పుడే రెండు షక్రములు సమానముగనున్న బండివలె ఈ శరీరరథము ఒడుదుడుకులు లేక జీవయాత్ర జరుపగల్గును. కాబట్టి ఇప్పుడు తేలిన అంశమేమి యనిన-మనస్సు తనయందలి దోషములను పోగొట్టుకొని శుద్ధుటపడవలయును. 'చిత్త'ము విషయాధ్యాసము లేనిదై, రజోగుణ తమోగుణములను పారద్రోలి పవిత్రవంతముగ ఎప్పు డుండునో అప్పుడు ఆ చిత్తమే 'చిత్' స్వరూపముగ మారి పోవును. 'చిత్త' పదములోని 'త' పత్తు (విషయాధ్యాసము) తోలగిపోయినపుడు 'చిత్త'ము చిత్ (చైతన్యము) అగును గదా! [(చిత్ + త = చిత్త) చిత్త-త = చిత్]

చిత్తం చిదితి జానీయాత్తకారరహితం యథా

తకారో విషయాధ్యాసో జపారాగో యథా మణో

జ్ఞేయవస్తు పరిత్యాగా జ్ఞానం తిష్ఠతి కేవలమ్.

అను శ్లోకముద్వారా శ్రీశంకరాచార్యులవారు ఈ యర్థమునే స్పష్టికరించిరి. కావున చిత్తముయొక్క నిర్మలత్వము పరాకాష్ఠ దశ నందుకొనునపుడు ఆ చిత్తము ఇక తన రూపమును గోల్పోయి చైతన్యాత్మగనే శేషించును. అనగా జీవుడు శుద్ధుడు కాగాకాగా, ఆ శుద్ధత్వము చరమస్థాయి నందుకొను

నవుడు జీవుడే శివుడుగ మారిపోవును. నరుడు నారాయణుడుగ శేషించును.

సత్త్వపురుషయోః శుద్ధి సామ్యే కై వల్యమ్.

‘మనస్సు, ఆత్మ - ఈ రెండును శుద్ధత్వమున ఎపుడు సమానములుగనుండునో, అపుడే కై వల్యపదవి జీవునకు సిద్ధించినట్లు. అని పతంజలి మహర్షి నుడివెను. ఆత్మ సదా సర్వకాలములయందును స్వతః పరిశుద్ధముగ నేయున్నది. దాని శుద్ధివిషయమై ఎవరును ఏ ప్రయత్నమున్ను చేయనక్కఱలేదు. ఇక పోతే, మనస్సుయొక్క శుద్ధి ఒక్కటియే మిగిలియున్నది. సమస్త సాధనలున్ను ఈ లక్ష్యమును సిద్ధింపజేయుటకొఱకే యగును.

క్రీస్తుప్రభువుదగ్గరకు ఒక భక్తుడు వచ్చి ‘అయ్యా! నాకు మోక్షము ఎపుడు లభించును?’ అని ప్రశ్నించెను. అంతట క్రీస్తు సమీపముననున్న ఒక పసిబాలుని చూపించి ‘నీ చిత్త మెపు డీబాలుని చిత్తమువలె తయారగునో అపుడే మోక్షము నొందుదువు’ అని ప్రత్యుత్తర మొసంగెను. పసిబాలునకు ఈర్ష్యా సూయాద్వేషములుకాని, కామక్రోధలోభాదులుకాని ఉండవు. చిత్తము అతనిర్మలముగానుండును. ఒకడు కొట్టవచ్చినను, తిట్టవచ్చినను నవ్వును. నొంగవచ్చినను భయపడడు. కావలెనని కోరడు. పిల్లవాని అట్టి విశుద్ధమానసమును పెద్దవారుకూడ కలిగియుండినచో ఇక వారు మోక్షమునకై దేవులొకనక్కఱలేదు. మోక్షమే వారిని వెతుకుకొనుచువచ్చును. కాని, జనుల మనస్సు అట్టి నిర్మలస్థితియందు లేదు. కనుకనే ఈ తిప్పలు, ఈ బాధలు, ఈ గొడవలు అన్నియు. అనేక విషయ దోషములందు, వాసనలందు, భోగవిలాసములందు, అరిష్టస్వర్గములందు.

తగుల్కొని ప్రాపంచిక మనుజుని చిత్తము పాశవికముగ పరిణామించుచున్నది. ఇది చాల ఘోరము. సాక్షాత్ దేవుడుకాదగిన మానవుడు స్వకీయ దుశ్చేష్టలచే-దేవత్యముమాట అట్లుంచి-మానవత్యమునుండికూడ దిగజారి పశుత్వములోనికి అడుగు పెట్టుచుండుట కడుంగడుశోచనీయము. ఈమధ్య ఎవరో అనినట్లు ఇక్కాలమున G-o-d (దేవుడు) అగు దేవుడు శీర్షాసనమువేసి (తలక్రిందుగమారి) D-o-g (కుక్క)గ ప్రత్యక్షమగుచున్నాడు! కావున ఇప్పటికై నను తెప్పరించుకొని, మహాత్ములసాంగత్యము ద్వారా, గీతాది సద్బ్రంధముల పరిశోధనముద్వారా తనలోని దివ్యత్యమును ప్రకటించుకొనినచో మానవుడు ధన్యుడు కాగలడు. మనస్సును శబ్దాది విషయములనుండి మరల్చి నిత్య శుద్ధ బుద్ధ ముక్తమగు హృదయస్థ పరమాత్మయందు నెలకొల్పవలెను. 'మయ్యేవ మన ఆధత్స్వ' అను భగవానుని వచనములయొక్క భావ మిదియే.

అయితే ఇది సాధ్యమా? ఒక్కనిముసములో ముల్లోకములు మూడుపర్యాయములు- 'స్వాప్తి క్కులను తలదన్ని'- పరిభ్రమించు ఈ చంచలమనస్సెచ్చట, భగవాను డాదేశించిన నిశ్చలధ్యాన మెచ్చట! వాయు అంశమున ఏర్పడిన ఈమనస్సు నిస్సందేహముగ చలనమైనదే. కాని దాని చాపల్యమును జూచి ముముక్షువు అదిరిపోనక్కఱలేదు, బెదిరిపోనక్కరలేదు. నాగుపాము మహాప్రమాదకరమగు జంతువైనను మంత్రగాని శక్తిచే నిశ్చేష్టితమై పడియుండును. సింహము మహాహింస స్వభావము కలిగియున్నను సర్కసులో యజమాని దగ్గఱ పిల్లివలె అణగిపడియుండును. అట్లే ఈ మనస్సున్ను ముల్లో

కములందలి జీవరాసులందఱిని గడగడ లాడించినప్పటికిన్ని, భక్తియను త్రాటిచే భగవంతుని పాదపద్మములకు దానిని కట్టివైచినచో ఇక స్తబ్ధముగ పడియుండును. కిక్కురు మన కుండును. ఇదియే దానిని జయించుటకు ఉపాయము.

చేతోమత్తమతంగజం మదభరత్రాంతం బ్రమంతం దిశో
దుస్సంకల్ప వికల్పదంత దలిత ప్రోద్ధామధైర్యద్రుమమ్
ఉద్యద్గఢతర ప్రబోధనిగళం భూయస్సమాశ్రామితం
ధాత్రాయోజిత మద్భుతం నరహరే రాలాన మంఘ్రిద్వయమ్.

‘బాగుగ మదించి యున్నదియు, నలుదిక్కుల పరువిడునదియు, దుస్సంకల్పములను దంతములచే ధైర్యమును మహావృక్షమును పెకలించివేయునదియునగు చిత్తమును మదగజమును పట్టి కట్టి వేయుటకు భగవానుని పాదపద్మములను కట్టుకంటమును బ్రహ్మదేవుడు ఏర్పాటుచేసెను. ఆహా! అద్భుతము!’ అని ఒక కవిపుంగవుడు కీర్తించియున్నాడు. కావున బహిఃప్రవృత్తమగు మనస్సును ఆ యా విషయములనుండి మరల్చి అంతర్ముఖ మొనర్చి హృదయస్థపరమాత్మయందు సాపిత మొనర్పవలెను. లేక ప్రారంభస్థితిలో ఏదియైన ఇష్టదేవతామూర్తియొక్క ప్రతిమయందైనను నెలకొల్పవచ్చును. శ్రీశంకరభగవత్పాదాచార్యులవారు పరమశివుని కీర్తించుచు నామనస్సును కోతిని భక్తిచే కట్టివైచి నీయధీనము చేసికొనుమని ప్రార్థించెను.

కపాలిన్ భిక్షో మే హృదయకపి మత్యంత దశలం

దృఢంభక్త్యా బద్ధ్యా శివభవదధీనం కురువిభో (శివానందలహరి)

‘ఓ కపాలపాణీ! అదిభిక్షూ! పరమశివా! ప్రభూ! మహాచపల మగు నా మనస్సును కోతిని భక్తిచే దృఢముగ బంధించివైచి

నీపాదపద్మములందు చేర్చుకొనుము తండ్రీ! అని శ్రీశంకరులు నిండుహృదయముతో ప్రార్థించిన పలుకులు భక్తులకు, మనో నిగ్రహపరులకు పరమాదర్శయుతములుగ నున్నవి. ఇట్టి ప్రత్యాహారమే గీతయందు బోధింపబడినది. మనస్సునకు ఏదియో యొక ఆహారము నొసంగుచుండవలెను. ఇంతవఱకు మనస్సు అనేక జన్మలనుండి విషయారణ్యములఁబడి నిర్వీర్యమగు కసపు భుజించుచుండినది; పశులక్షణములతోగూడి యున్నది. కనుక ఆ కసపు దానికి బాగుగ రచించెను. ఇప్పుడు పశుత్వమును తొలగించుకొని మానవత్వమును, అది దాటి దేవత్వమును బొందుచున్నది. కనుక, ఇక ఆ తృణాహారమును వినర్జించి, చక్కని అమృతరూపమగు పరమార్థ విజ్ఞానమును ఆహారమును, భగవద్ధ్యానమును భోజనమును స్వీరింపవలెను. అయితే మనస్సును ఊరకమాత్రము ఉంచరాదు. ఏదియో యొకపని దానికి ఒప్పగింపవలెను. ఇంతవఱకు నశ్వర వస్తువులఁగూర్చిన యోచన దాని కొసంగబడెను. ఇప్పుడో భగవద్వాక్యానుసారము, శాస్త్రవాక్యానుసారము, గురువాక్యానుసారము శాశ్వతవస్తువును గూర్చిన చింతన ఒసంగబడుచున్నది.

కాని ఈపని అనుకొనినంత సులభముగ నెరవేరునది కాదు. 'మన్మనాభవ', 'మయ్యేవ మన ఆధత్స్వ', 'మచ్చిత్త స్మృతతంభవ' (నాయందే చిత్తమును నిలుపుము) - ఇత్యాది భగవద్వాక్యములను కార్యాన్విత మొనర్పవలెననిన దృఢ ప్రతిజ్ఞ, గొప్పధీశక్తి (Tremendous will power) సాహసము, ధైర్యము ఆవశ్యకములై యున్నవి. మాయ చులకనగ

లొంగునదికాదు. ఎన్నికోట్ల సంవత్సరముల నుండియో, జన్మలనుండియో మనయందు హక్కుభుక్తములను ఏర్పఱచుకొనిన శత్రుప్రభుత్వము, స్థిరపడిపోయిన ఆసురికశక్తులు యీనాడు ఒకటి రెండు శ్లోకములను వినినంతమాత్రముతోనే తిరోగమనము ప్రారంభించునా? లేక 'వెనుకకు తరలిపోమ్ము' (Quit our heart) అని ఆదేశించినంత మాత్రముతోనే అవి కాలికి బుద్ధిచెప్పునా? ప్రకృతి, మాయ అంతత్వరగా మోస పోవునవికావు. అయితే బలమునకు జవాబివ్వగలిగినది బలమే. ఎట్టిసామర్థ్యమును ఇంతటి కష్టము చేకూర్చుకొన గలిగినదానికి రెట్టింపుసామర్థ్యమును లేక కనీసము దానికంటె ఒక్క వీసమైన అధికమగు సామర్థ్యమును, సాధకుడు సమకూర్చుకొనగలిగినచో ఇక వాని ఆటలు సాగవు. ఒక్కతృటిలో అవి పడిపోవును. అయితే అట్టి అనుపమ సామర్థ్యమును బలమును సాధకులు కలిగియున్నారా? బుద్ధిచేవునివలె మాయను తరిమి కొట్టగల ధీశక్తి వారికి గలిగియున్నదా? అనునదియే ప్రశ్న. అంతటి శక్తి లేనిచో సాధకు డేమి చేయవలెనను శంక అర్జునునకు కలుగునేమోయని యెంచి భగవానుడు దానికి సమాధానము చెప్పుచున్నాడు. అర్జునుడు మన అందఱితరపున 'వకా లత్ నామా' పుచ్చుకొని రణరంగమున శ్రీకృష్ణునిముందు హాజరై యున్నాడని ఇదివరలో చెప్పియుంటిమి. కావున మనలో ఎవరెవరు ఏయే సందర్భములలో ఏయే ప్రశ్నలువేయదలంచుకొనియున్నామో వానిని అర్జునుడే వేయును. ఒకవేళ అర్జును డడుగకున్నను శ్రీకృష్ణుడే ఆప్రశ్నలను ఊహించి వానికి జవాబులుచెప్పును. 'నాయందు మనస్సునిలుపుము' అనిశ్రీకృష్ణు

దుపడేశించగనే అచ్చట ఒక ప్రశ్న యెదురైనది. 'ఒక వీర నిలువలేకపోయినచో?'- అది ప్రశ్న. అట్టివా డేమిచేయ వలెను? దర్భాసనము విదిలించుకొని, జపమాల గిర్రానువేసి బయటకు పోవలసినదేనా? కాదు. మఱి యేమిచేయవలెను?

(2-వ పాఠము):- ఆ చిత్రైకాగ్రతనే 'అభ్యాసయోగ ముచే' ఎఱైనను సాధించవలెనని భగవానుడు శిష్యులతో నుపదేశించెను. 'సరమాత్మయందే మనస్సును నిలుపుము' అను సాధననువదలి మఱియొకదానిని చేబట్టుటకంటె దానినే అభ్యాసవశమున అనుభూత మొనర్చుకొనవలెనని యాదేశించెను. ఆ పాఠము, ఆ సాధన ఎంత గొప్పదియో, ఎంత అమోఘమైనదియో చూడుడు. కనుకనే శ్రీకృష్ణుడు దానిని వదలక ఎఱైనను పట్టువడు ఉపాయమును సెలవిచ్చెను. ఒక కార్యమును మరల మరల ఆచరించుటకు చేయు యత్నమును అభ్యాసమందురు. భక్తియోగము, జ్ఞానయోగము మున్నగు పానికీవలె దీనికిన్నీ ఒక 'యోగ' పదమును తగిలించి 'అభ్యాస యోగము'ని గీతాచార్యుడు పేరుపెట్టెను. అయితే ఇది ప్రత్యేకమగు ఒక యోగముకాదు. అన్ని యోగములతోను చేరియుండునట్టి విలక్షణమైన వస్తువు. భక్తియోగముకాని, కర్మయోగముకాని, లేక మఱియోగమైననుగాని ఈ అభ్యాస యోగముతో చేరినపుడే బాగుగ దృఢపడును.

కావున ఓషితో, పట్టుదలతో, మనస్సును నిలుపుటకై ప్రయత్నించవలెను. అంతరాత్మయందు మనస్సు స్థిరముగ నుండుటకొరకై మరల మరల అభ్యాసమును చేయవలెను. అనేక లాఠికవిద్యలను, కళలను తీవ్రతర అభ్యాసముచే జనులు

సాధించుచున్నారు. అట్టిచో నిరతిశయానందప్రదమగు ఈ బ్రహ్మవిద్యను ఆధ్యాత్మిక సాధనలను అభ్యాసముచే ఏల సాధించరాదు. కనుకనే భగవానుడు జీవరాసుల డ్యేమము సభిలపించి, అభ్యాసవశముచేనైనను ఎట్లైన ఆ మనోనిశ్చలతను సంపాదించవలసినదిగా బోధించెను. మనస్సులో బాగుగ జిత్తించిపోయిన ఒక దురలవాటును మార్చవలెననిన ఎంతయో కాలము పట్టుచున్నది. అట్టిచో జన్మాంతరఘనవాసన లనేకములు కాపురముండుచున్న ఈ మనస్సును ఒక పర్యాయమిప్పుడు దైవమునందు స్థాపిత మొనర్చవలెననిన అది ఎదురైతిరుగును. కాబట్టి తీవ్రతరాభ్యాస మవసరము.

చేతిగడియారమునందు మూడు ముల్లులు లుండును. సెకండ్లు చూపుముల్లు, నిమిషములు చూపుముల్లు, గంటలు చూపుముల్లు-అని. వీనిలో సెకండుముల్లు ఎంతయో వేగముగ తిరిగిననే నిమిషములముల్లు కొంచెముగ కదులును. అట్లే నిమిషముల ముల్లు కొంతవేగముగ తిరిగిననే గంటలముల్లు కొద్దిగ జరుగును. కావున గంటలముల్లు లెస్సగ కదలవలెననిన సెకండుముల్లు అతి తీవ్రముగ సంచలనము గలిగి యుండవలెను. అట్లే ఈ ఉపాధియందు స్థూల, సూక్ష్మ, కారణదేహములను మూడు దేహములు కలవు. కారణదేహమునందు అనేక జన్మార్జిత ఘనవాసనలు బీజరూపేణ వర్తించుచుండును. అవి మారవలెననిన, లేక తొలగవలెననిన, సూక్ష్మదేహమునందు ఎంతయో మార్పురావలెను. సూక్ష్మదేహమునందు మార్పురావలెననిన, స్థూలదేహముతో గావించు అభ్యాసము ఎంతయో దృఢముగ నుండవలెను. కాబట్టి గొప్ప అధ్యవసా

యము నవలంబించి మనస్సును బాహ్య విషయాదులనుండి మరల్చి అంతర్ముఖముగ జేసి ఆత్మయందు, దైవమునందు స్థాపిత మొనర్చవలెను. అపజయములను లెక్కసేయరాదు. చంటిపిల్లవాడు నడక నేర్చుకొనునపుడు పెక్కుతూర్పు క్రింద పడును. అయినను వదలకుండ అభ్యాసముచేసి ఎట్టకేలకు సాధించును. చిన్నతరగతులలో 'రాబర్టుబ్రూస్, సాలీడు' (Robert Bruce and the spider) కథ మీరు చదివితే యుందురు. రాబర్టుబ్రూస్ అను రాజుపై శత్రువులు దండెత్తి పట్టెరి. రాజు ఓడిపోయెను. విచారగ్రస్తుడై యొక మంచముపై గూర్చుండి యోచించుచుండ, ఎదురుగా నొక సాలీడు ఇంటికప్పమీదనుండి నన్నని చొంగదారము పట్టుకొని వేలాడుచు క్రిందపడెను. మరల ఆ దారమును పట్టుకొనియే పైకి ఎగబ్రాకవలెనని అది ప్రయత్నించి విఫలమైనది. మరల ప్రయత్నించినది. కాని క్రిందపడిపోయెను. ఇట్లు 11 తూర్పు క్రిందపడిపోయి, తుట్టతుదకు 12-వతూరి పైకిపోగల్గెను. రాబర్టుబ్రూస్ ఇదియంతయు గమనించుచుండెను. 'ఓహో ! ఇంత చిన్నక్రిమి ఎంత పట్టుదల, ఎంత పూనిక, ఎంత అధ్యవసాయము గలిగియున్నది ! అపజయములను లెక్కసేయక యత్నించి యత్నించి తుట్టతుదకు జయమును వరించినదే ! నేనుమాత్ర మేల అట్లు చేయరాదు. ఒక్కపర్యాయము ఓటమి కే చేతులు ముడుచుకొని కూర్చుంటినే ! కావున సాహసించెదను.' అని యాతడు నిశ్చయించి పైనికులందఱిని నమస్కరించి నొక శత్రువుతో మరలమరల యుద్ధముచేసి కట్టకడకు విజయలక్ష్మిని కేబట్టెను. కావున మోక్షలక్ష్మికాంక్షులగు

సాధకులందఱున్ను తమ మనస్సు దైవమునందు నిలుకడ బొందనిచో నిర్వేదమును బొందక, నిరుత్సాహమును బడయక అకార్యమునే మరల మరల అభ్యాసముచే సాధించివేయవలెనని శ్రీకృష్ణమూర్తి యానతిచ్చెను.

(3-వ పాఠము):- 'అట్టి అభ్యాసము కూడ చేతగాదు. ఇక తరించుటకు నాకేమి యుపాయము కలదు!' అని యెవరైన అడుగుదురేమోయని ఊహించి రాబోవునది కలికాలము కావున అట్టి రకమువారు తప్పక ఉద్భవించుదురని శంకించి కాబోలు దానికిన్ని భగవానుడు ప్రత్యుత్తర మొసగెను. ఆ ప్రకారము చిత్రైకాగ్రతను అభ్యాసము చేయలేనివారు దైవ సంబంధమైన కార్యములను చేయవలసినదిగా ఆదేశించెను. అట్లు దైవకార్యములను చేయుచురాగా వారి చిత్తము కాలక్రమమున శుద్ధపడి ధ్యానానుకూలత్వమును బొందగల్గును. ధ్యానాభ్యాసముకంటె ఇది సులభమైనది. కావున శ్రీకృష్ణుడిద్దాని నుపదేశించుటకు కారణమైనది.

(4-వ పాఠము):- ఇట్లు దైవకార్యములున్ను చేయలేని వారెవరైన యుండినచో అట్టివారున్ను ఉన్నతిని బొందునిమిత్తము భగవానుడు కరుణతో మఱియొక పద్ధతిని సూచించెను. సమస్త కర్మలయొక్క ఫలమును దైవార్పణము చేయవలసినదిగా జూఢించెను. ఫలమును త్యజించి కార్యము నాచరించులాగున నుపదేశించిరి. 'నీవు భుజించినను, నిద్రించినను, నడచినను, మాట్లాడినను - ఏ కర్మచేసినను తత్ఫలితమును దైవమున కర్పించివేయుము' అని యానతిచ్చెను. ఇది ఇంకను సులభతరమైనది. సర్వులున్ను ఆచరింపగలిగినది.

ఈ ప్రకారముగ ఒక్కొక్క మెట్టు ౬ గిరిగి వారివారి అంతస్తుకు తగినబోధలను పరమాత్మ కావించెను. జీవరాసులు తరించవలెనని, దుఃఖరహితులు కావలెనని భగవంతుని కెంత ఆవేదనయో యీ వాక్యములద్వారా ఋజువగుచున్నది. ప్రయత్నశీలునకు ఇందులో ఏదియోయొక మార్గము లభించక పోదు. ఏదియో యొకదానిని పట్టుకొని ముందునకు సాగిపోవలెను. పరమార్థసాధన ఏదియు లేనివాడు ఈ భయంకర సంసారరంగమున తప్పక క్లేశమును బొందగలడు. కాబట్టి సర్వేశ్వరునిపై అచంచల విశ్వాసముగల్గి తన సంస్కారమున కనుగుణ్యమైన సాధనను జేపట్టి అవिरళయత్నముద్వారా పరమాత్మ పథమును జేరగలిగినవాడు ముమ్మాటికిని ధన్యుడు.

ఇవిధముగ ఈభక్తియోగమును అధ్యాయమున దైవప్రాప్తికి వలసిన కొన్ని సాధనలను చెల్పి తదుపరి శ్రీకృష్ణమూర్తి భక్తుని లక్షణములను పేర్కొనదొడగెను. ఇయ్యవి గీతాగ్రంథమున ప్రముఖస్థానమును ఆక్రమించియున్నవి. రెండవ అధ్యాయమున స్థితప్రజ్ఞుని లక్షణముల కెంత ప్రాధాన్యత కలదో, వీనికిన్నీ అంత ప్రాధాన్యత కలదు. భక్తునకుంజవలసిన గుణములన్నియు నిచట పొందుపరుపబడినవి. విద్యార్థి ఒక తరగతియందు తీర్చుడుకావలెననినచో దానికి నిర్ణయించబడిన అన్ని సబ్బట్టలలోను ఎట్లు కృతార్థుడు కావలసియున్నదో, ఏ ఒక్కదానియందు తక్కువ మార్కులు వచ్చినను అపజయమును ఎట్లు పొందిపోవునో, అట్లే భగవత్ప్రాప్తియను లక్ష్యమును పొందుటకు ఇటు తెలుపబడిన సద్గుణములన్నిటిని ముముక్షువు పరిపూర్ణముగ నవలంబించవలెను. ఏ ఒక్కటి

తగ్గినను అది కొఱతగనే యుండును. మఱియు భక్తత్వము ఒకానొక 'డిగ్రి' (పదవి) వంటిది. ఎవరైనను దానికొరకు యత్నించవచ్చును. యోగ్యతనుబట్టి సఫలతను బడయవచ్చును. జాతి, మత, కుల, వర్ణ వ్యవస్థలతో దీనికి ఏలాటి సంబంధమున్ను లేదు. ఎవరైనను భక్తుడు కావచ్చును. మానవుడేకాదు, దానవుడైనను భక్తుడు కావచ్చును. ప్రహ్లాదుడు దానవుడైనను భక్తుడు కాలేదా? విభీషణుడు కాలేదా? దానవుడేకాదు తుదకు జంతువుకూడ భక్తుడు కావచ్చును. హనుమంతుడు వానరమైనను భక్తుడు కాలేదా? జటాయువు పక్షియైనను భక్తుడు కాలేదా? భగవంతుడు భక్తిని మెచ్చునే కాని జాతి మత కులాదులనుగాదు.

వ్యాధుని ఆచరణము అందఱికిని తెలిసినదేగదా! ధ్రువుడు పసిబాలుడుకదా! గజేంద్రునకు విద్యలేదుకదా! కుబ్జ వికృతరూపముకలదికదా! కుచేలుడు కడుబీదవాడుకదా! విదురుడు తక్కువకులమున జన్మించినవాడుకదా! పిరందలు భక్తులు కాలేదా? కాబట్టి,

భక్త్యా తుష్యతి కేవలం వ చ గుణైర్భక్తిపియో మాధవః

భగవంతుడు భక్తిచే సంతృప్తుడగునేకాని రూపవిద్యాకులధన క్రియాదులచే గాదు. నారదుడు తన భక్తిసూత్రములలోని-

‘నాస్తి తేషు జాతి విద్యా రూప కుల ధన క్రియాదిభేదః’

అను సూత్రముద్వారా ఈ సత్యమునే వ్యక్తీకరించెను. హృదయశుద్ధి, చిత్తనైర్మల్యము, భగవద్భక్తి-ఇవి ప్రధానములు. తక్కిన రూప, విద్యాదులు గౌణములు. కనుకనే గీతా

గ్రంథమున నెచటజూచినను 'యచ్చబ్ధి' ప్రయోగము విశేషముగ కానిపించుచున్నది. (యః=ఎవడైనను సరియే అని భావము.) ఈ అధ్యాయమున మరింత స్పష్టముగ కనిపించుచున్నది.

యోమద్భుక్తః సమే ప్రియః

'ఎవడు నాయెడలభక్తికలియుండునో, వాడు నాకు ప్రియుడు. అనగా భక్తుని లక్షణములను ఎవరు లెస్సగ గలిగియుందురో వారే నాకు ప్రియులు' అని గీతాచార్యుడు విస్పష్టముగ నిట పేర్కొనెను. కావున ఇక ఎవరును తమ పుట్టుకనుగూర్చి చింతపడ నక్కరలేదు. తమకు విద్యలేదేయని ఏడ్వ నక్కఱలేదు. తాను సన్న్యాసికాలేకపోతినేయని దిగులుతో నుండ నక్కఱలేదు. తన చిత్తమును భగవానుని పాదపద్మములపై ఏక్షణమున కేంద్రీకరించునో, ఆ క్షణముననే మనుజుడు భగవంతునకు అతి సన్నిహితుడై, అతిప్రియుడై యుండుటబట్టి అత్తటి యాతడు సర్వోన్నతకులమును, సర్వోన్నతవిద్యను, సర్వోన్నతపదవిని గ్రహించినవాడే యగును. భవదుఃఖసాగరమును దాటినట్లేయగును. ప్రపంచములో ఎట్టి గొప్పపదవిని అలంకరించినవాడైనను, సామ్రాజ్యాధీశుడైనను, సర్వభౌతికమానసిక శక్తిసమన్వితుడైనను, పరమాత్ముకు ఇష్టుడు కానిచో, భక్తుడుకానిచో, విలువలేనివాడే యగును. భౌతికమగు ఏశక్తిగాని, యుక్తిగాని, పదవిగాని లేకున్నను చేవునకు ప్రియుడైనచో అతడు త్రిలోకములకు చూడామణివంటివాడు. ఒకత్రాసు తెచ్చి అందొక పల్లెరములో ప్రపంచములోని సమస్తభోగభాగ్యములను, సమస్తవిద్యలను, శక్తులను

ఉంచి మఱియొక పల్లెరములో 'శ్రీపతి'ని పెట్టినచో ఏది 'గురుత్వము' వహించునో మన మూహించవచ్చును. శ్రీకృష్ణ తులాభారముయొక్క రహస్యమిదియే. కావున విజ్ఞుడగువాడు 'భగవంతునకు ప్రియుడగుట' అను మహోచ్చపదవినే యభిలషించునుగాని అన్యమునుగాదు. ముఖ్యముగ ఈ జననమరణ రూప భయంకర దావాగ్నిదాహముచే సంతప్తుడైయున్న జీవుడు మృత్యురహితమగు పరమాత్మను ఆశ్రయించిననే శాంతిని బడయగల్గునుగాని అన్యమగు ఏ క్రియచేతను గాదు. ఆ పరమాత్మయు తన్నెవరాశ్రయించుదురో వారిని దుఃఖోదధి నుండి కాపాడును. వారి జాతివృత్తులను, కులసంబంధములను విచారింపడు. భగవానుని ఈ నిష్పక్షపాత అనుగ్రహశీతయమును శ్రీశంకరభగవత్పాదు తెంత చక్కగ వర్ణించిరో చూడుడు—

పటూర్వా గేహీ వా యతిరపి జటి వా తదితరో

సరో వా యః కశ్చిద్భవతు భవ కిం తేన భవతి

యదీయం హృత్పద్మం యది భవదదీనం పశుపతే

తదీయ స్త్వం శంభో భవసి భవభారం చ వహసి. (శివానందలహరి)

'ఓపరమశివా! బ్రహ్మచారియైనను, గృహస్థుడైనను, సన్న్యాసియైనను, జటాధారియైనను, లేక మఱి యెవరైనను సరియే కానిమ్ము-దానితో నీకు పనిలేదు. ఎవని హృదయకమలము నీ కర్పితమైయుండునో వానికిసంబంధించినవాడవుగ నే నీవుందువు. మఱియు నాతని సంసారభారమున్ను వహింతువు.' సర్వేశ్వరుని యిట్టి కరుణాపూరితమగు విశాలభావమువలన, అత్యున్నత దృక్పథమువలన సర్వజీవులున్ను తమ తమ జాతి, కుల సంప్ర

దాయములతో నిమిత్తములేకుండగనే భగవానుని ఆశ్రయించి తరించుటకు చక్కని అవకాశము సిద్ధించినది. మహాపాపాత్ముడు గూడ పశ్చాత్తప్తుడై దైవమార్గము ననుసరించి పుణ్యాత్ముడగుటకు, విముక్తినిపడయుటకు నీలు దొరికినది. చండాలుడు కూడా భక్తిసవలంబించి పరమభాగవతులలో చేరిపోవుటకు అనుకూల్యమేర్పడినది. కాబట్టి ఇక ఎవరున్న వారివారి పరిస్థితులనుజూచి హతాశులుకాక, భక్తునకుండవలసిన ఈ సద్గుణములను అవలంబించి శీఘ్రముగ జన్మను కడఁజేర్చుకొందురుగాక !

ఇక ఆ సద్గుణము లెవ్వయో విచారితము. ఎట్టివాడు భక్తుడు కాగలుగును? ఇన్ని కోట్లజీవరాసులున్నప్పటికిని భగవంతునకు అందు ప్రియుడెవడు? ఎవనిని అతడు ఎక్కువగ ప్రేమించును? ఎవనియెడల ఎక్కువ దయగలిగియుండును? ఎవడు (1) సమస్తప్రాణులయెడల ద్వేషబుద్ధి లేకుండునో, (2) మైత్రి, కరుణ కలిగియుండునో, (3) అహంకారము, మమకారము లేకుండునో, (4) సుఖదుఃఖములయందు సమభావము కలిగియుండునో, (5) ఓర్పు గలిగియుండునో, (6) ఎల్లప్పుడు సంతృప్తుడైయుండునో, (7) దైవమార్గమున యత్నశీలుడై మెలగునో, (8) దృఢనిశ్చయము గలిగియుండునో, (9) పరమాత్మయందరిప్పింపబడిన మనోబుద్ధులు కలవాడైయుండునో, (10) ఎవడు లోకమును జూచిగాని, లోక మెవనిజూచిగాని భయము నొందకుండునో, (11) ఎవడు హర్ష, క్రోధ, భయ వ్యాకులత్వములు త్యజించియుండునో, (12) దేనియందును అపేక్షలేకుండునో, (13) బాహ్యభ్యంతర శుచిత్వము (చిర్మలత్వము) గలిగియుండునో, (14) దత్తుడై (సమర్థుడై) మెల

గునో, (15) ఉదాసీనుడై (తటస్థుడై) వర్తించునో, (16) భయ
దుఃఖరహితుడై యుండునో, (17) సమస్త వ్యవహారములను
(కామ్యకర్మలను) త్యజించునో, (18) హర్షముకాని, ద్వేషము
కాని, శోకముకాని, వాంఛకాని లేకుండునో, (19) ద్వంద్వ
రూపములగు శుభాశుభములను పరిత్యజించునో, (20) శత్రు
మిత్రులందును, మానావమానములందును, శీతోష్ణము
లందును సుఖదుఃఖములందును సమానముగ నుండునో,
(21) సంగరహితుడై వర్తించునో, (22) నిందాస్తుతులందు సమ
ముగ నుండునో, (23) పశానియై యొప్పునో, (24) లభించిన
దానితో సంతృప్తి బొందునో, (25) ఉండుటకు నియతమగు
స్థలము లేకయుండునో - (లేక - దేహభావన లేకుండునో),
(26) స్థిరబుద్ధి కల్గియుండునో, అట్టివాడు భగవంతునకు
మిక్కిలి ప్రీయుడు. ఆతనినే పరమాత్మ లెస్సగ ప్రేమించును.
కరుణించును. ఇట్టి లక్షణములు కలవాడే భక్తుడనదగును.
బంగారమును పరీక్షించుటకు పరిపిడిరాయి యెట్టిదో, భక్తుని
తేల్చి చెప్పటకు ఈగుణము లటువంటివి. ప్రతివారును తమలో
ఈ సల్లక్షణములు కలవాయని ప్రశ్నించుకొనవలెను. లేనిచో
వాటికొఱకై యత్నించవలెను. కొన్నియున్నచో తక్కినవాని
కొఱకు చేష్టించవలెను. ఇంతకుమినహా భగవానుని కటాక్ష
మును సంపాదించుటకు వేఱుదారి లేదు. ముక్తి కావలెనా,
భక్తిని సంపాదించవలెను. భక్తి కావలెనా ఈ గుణములన్ని
టిని అలవఱచుకొనవలెను. శ్రీకృష్ణపరమాత్మ తెలిపిన ఈ
భక్తలక్షణములను సంపూర్ణముగ విచారించుట కిప్పుడు సమ
యము లేదు. కావున ఒకటి రెండు మాత్రము సంక్షేపముగ
ప్రస్తావించి ముందుకు సాగిపోయెదను.

నిందాస్తుతులయందు, మానావమానములందు సమానముగ నుండవలెనని భగవాను డాదేశించెను. లోకములో సామాన్యముగ తన్నెవరైన స్తోత్రము చేయుచుండినచో మనుజుడు ఉబ్బిపోవును. కన్ను మిన్ను తెలియకుండ ప్రవర్తించును. ఆనందములో తన్మయుడై పోవును. అత్తటి జీవితము అత్యంతాస్థాదకరముగతోచును. ఇక ఎవరైన దూషించినచో లేక అపహసించినచో, నిండుమనిషి పాతికమనిషి అగును. క్రుంగిపోవును. తలవంచుకొనును. జగత్తంతయు నీరసముగా తోచును. పరమాత్మ నాశ్రయించ దలంచుకొనువాని కిట్టి అవలక్షణములు తగవు. ఒకడు స్తోత్రము చేసినచో తనకు ఒరిగిన దేమి ? నిందించినచో తరిగినదేమి? బాగుగ విచారించవలెను. ప్రాపంచిక ఝంఝామారుతములచే అటునిటు చెదరిపోవు దీపశకలముకాదుతాను, అచంచలమగు మేరుపర్వతమే తానని గుర్తించవలెను. దీర్ఘముగ యోచించినచో అత్యంత పవిత్రమగు తన ఆత్మ ఒకడు తన్ను సంస్తుతించినచో పెరుగునది కాని దూషించినచో తరుగునదికాని కాదు. ఇక తన దేహమో జడమైనది. కావున వరుల నిందాస్తుతులచే అది ప్రభావితము కానిదే యగును. ఇక మిగిలినది మనస్సు. తన మనస్సు అపవిత్రముగా నున్నప్పుడు ఒకడు దూషించినచో, ఆ దూషణము భూషణముగనే యుండును. ఏలయనిన, తన అపవిత్రతను ఎదుటివాడు వ్రేలుపెట్టి చూపి ఆక్షేపించుచున్నాడు. కావున ఆ దోషమును తొలగించుకొని ఇకమీదట జాగరూకుడై యుండవలెను. అంతేకాని నిందించినాడని క్రుంగికృశింప నక్కఱలేదు. ఒకవేళ తన మనస్సు పవిత్రముగా నున్నప్పుడు ఎవరైన

దూషించినచో, తన అంతరాత్మసాక్షిగ తాను శుద్ధుడననుభావమున్నందువలన ఆ దూషణను లెక్కచేయగూడదు. తన హృదయమును సర్వేశ్వరుడొకడు చూచుచున్నాడను ధైర్యముండినచాలును. తన సుగుణములనుజూచి యెవరైన స్తోత్రము చేసినచో 'భగవంతుని అనంతవిభూతిలో ఈనా ఉపాధి ఒక లవలేకము. ఇందు ప్రత్యేకముగ నా గొప్పతనమేమిటి? నేను నిమిత్తమాత్రుడను. పరమాత్మయొక్క విశుద్ధత్వముతోపోల్చి చూచిన నేనింకను చాల వెనుకబడియున్నాను. ఇంకను ఎంతయో పట్టించుకొని గొప్పతనమున్నది.' అని ఈ ప్రాశస్త్యముగ తలంచుకొని కర్తృత్వమును పారద్రోలి నిగర్హియై యుండవలెను.

దూషణ భూషణములకు జంకకుండ చేసకొనుట ఒక గొప్పసాధన. పారమార్థిక అభ్యున్నతికి అది ఎంతేని అవసరమై యున్నది. కనుకనే శ్రీకృష్ణమూర్తి ఈ అద్వైతప్రత్యాదిదైవిక గుణముల పట్టికలో దానినిగూడ జేర్చెను. మహనీయులందఱున్న అనేకయుక్తులతో ఉపాయములతో తమ మనస్సులను మానావమానములకు అతీతముగ జేసికొనుచుందురు. వారలంబించువానిలో ఒకటి రెండు యుక్తుల నిజట పొందుపరచెదను. ఏలయనిన సాధకులకు ఇది అవసరమైన ఘట్టము.

మన్నిందయా యది జనః పరితోషమేతి
సస్వప్రయత్న జనితోఽయమనుగ్రహోఽఘే
శ్రేయోర్థిన్ హి పురుషాః పరతుష్టిహేతోః
దుఃఖాన్తాన్యపి ధనాని పరిత్యజన్తి.

నన్ను తీర్చి ఎవడైన సంతోషపడుచున్నచో అది ఆప్రయత్నముగ నాకు లభించిన గొప్ప ఉపకారము. ఏలయనగా లోక

ములో జనులు ఇతరులను సంతుష్టిపఱచుటకొఱకై (దాసములు చేయుట, చెఱువులు త్రవ్వించుట, సత్రములుకట్టుట మున్నగు కార్యములందు) కష్టార్థమగు తమ ధనమును ఖర్చుపెట్టవలసి వచ్చుచున్నది. నేనో ఒక్కపై సాకూడా వ్యయముచేయక నే మఱియొకనిని ఈ ప్రకారముగ సంతోషపెట్టగల్గితిని. ఓహో ! ఎట్టి ఉపకారము నాకు గలిగినది? అని ఒక భక్తుడు ఒకానొక దుర్మార్గుడు తన్ను దూషించిన సమయమున పలికి ఆనందముతో చిందులుత్రొక్కినాడు. ఇదియొక యుక్తి. ఇట్టి యుక్తిచే శత్రువు ప్రయోగించిన ప్రాణాంతమగు అస్త్రమును నిర్విర్యమొనర్చి సాధకుడు తన కనుకూలముగ అద్దానిని వాడుకొన గల్గెను. దూషణము భూషణముగా మారిపోయెను. శాపము వరముగా పరిణమించెను. మఱియొక యుక్తిని పిలుడు-

నమేఽపరాధః కిమకారణం వృణాం

మదభ్య సూయేత్యపి నై వచి న్తయేత్

న యత్కృతా ప్రాగ్భవద్వినిష్కృతా

స్తతోఽపరాధః పరమోను కింభవేత్.

నేనేమియు తప్పుచేయలేదు. అకారణముగ వాడు నన్నెందు సకు దూషించెను? అని యెవరును చింతపడ నక్కరలేదు. వలయునగా నీహాక గొప్ప తప్పుచేసితివి. పూర్వజన్మమునందు మోక్షమునకై, బంధవిముక్తికై తీవ్రప్రయత్నము చేయు కుండుటయే ఆ తప్పు. 'ఏమయ్యా! నేను పూర్వజన్మలో మోక్షమునకై తీవ్రప్రయత్నము చేయలేదని మీ కెట్లు తెలియును?' అందువేమో, అట్లు చేసియుండినచో ఇప్పుడు పుట్టనే పుట్టవుగదా! జన్మించినావు కనుక జన్మరాహిత్య ప్రయత్నములో పూర్వము లాపము చేసినావని అర్థము. ఈ ప్రకార

ముగ క్రిందటి జన్మయందే మోక్షమును సాధించివేయ కుండుట నీయొక్క గొప్ప అపరాధము. అట్టి అపరాధమును నీవుచేసియు, నాలో ఏ తప్పులేదు. వా డెందుకు నన్ను దూషించెను? అనుచున్నావే! ఈప్రకారముగ నిన్ను దూషించుటద్వారా నీ లోపముగు మోక్షప్రయత్న విరహితత్వము నాతడు ప్రేమై తి చూపుచున్నాడు. కాబట్టి ఈ జన్మలోనైనా ఆ లోపమును సవరించుకొని గట్టెక్కుము, మహానుభావా ! అని దూషకుడు నిన్నాశీర్వాదించుచున్నాడన్న మాట.'

వాస్తవముగ విచారించిన నిందగాని, స్తుతిగాని వాయు తరంగములుమాత్రమే యగును. అవి జడములైనవి. అట్టి వానిచే జీవు డేల ప్రభావితుడుకావలెను ? ఆకాశమున శబ్దము పుట్టినది. ఆ శబ్దరూపమే నింద. ఆ శబ్దరూపమే స్తుతి. Censure and praise are mere vibrations of the air ఈ రహస్యమును తెలిసికొనినచో ఇక రోజుతయు ఎవరైన తిట్టుచున్నప్పటికిని ఆవగించుకొనె నను రోషము కలుగదు. ఒక చెవితో విని మఱియొక చెవితో బయటకు సాగనంపుచుండ వచ్చును.

పూర్వము బుద్ధదేవుడు గయలో తపస్సుచేసికొనుచుండ ఒకవ్యక్తి వచ్చి ఆదేవనిగ దూషించుట ప్రారంభించెనట! బుద్ధు డేమియు పలుకలేదు. అతగాడు తనఅక్కసునంతయు వెళ్ళిబోసి కొనిన పిదప బుద్ధదేవు డతనిని పిలిచి 'నాయనా ! నీ యింటికి ఎవరైన అతిథి వచ్చినపుడు అతని నెవరును లక్ష్యపెట్టక, అతనితో మాట్లాడకయున్నచో అత డేమిచేయును?' అని ప్రశ్నించెను. వెంటనే యతడు 'తిరిగి వెళ్ళిపోవును' అని ప్రత్యుత్తర

మిచ్చెను. అట్లే నీవు సన్నెంతయోదూరము అపహసించితివి. నీ దూషణములను నేను స్వీకరింపలేదు. కావున అవి తిరిగి నీ యొద్దకే పోయినవి. వానిని నే నంగీకరించినచో అవి నన్ను బాధించియుండెడివే. కాని నేనట్లుచేయలేదు. నీసాత్తును నీకే సమర్పించితి. అని గంభీరముగ వచింప వాడు తెలివి తెచ్చుకొని తనదారిన తానుపోయెను. ఒకరికి మనియూర్ధ్వరువచ్చినచో దాని నాతడు స్వీకరించినచో సరి. స్వీకరింపనిచో అది త్రిప్పి పోయియుండునుగాక! అట్లే నిందాస్తుత్యమున్ను. మనము వానిని స్వీకరింపనిచో అవి మనల నేమియు చేయజాలవు. కావున వానిని లక్ష్యపెట్టగూడదు.

Few only know the Truth, the rest will hate and laugh at thee, but pay no heed.

కొందఱే సత్య మెఱుఁగుచుండు రిలను, కావి తక్కివారు

ఘనుడ నిన్ను జేరి నవ్విన లక్ష్యంబు పేయబోతు

అని వివేకానందుల గంభీరనినాదము. భౌతికవాదము, నాస్తికత్వము ప్రబలుచున్న ఇక్కాలమున సహజముగనే జనులు పరమార్థ తత్త్వాన్వేషకునిజూచి హేళనచేయవచ్చును. పరిహాసించవచ్చును. అత్తటి సాధకుడు తలక్రిందులుకాగూడదు, తన ఆధ్యాత్మిక దృఢనిశ్చయములను జూరవిడువగూడదు. బాణములు పర్వతమును భేదింపజాలనట్లు తన హృదయమును అవి ఏమాత్రము కదలింపజాలనిస్థితియం దుండవలెను. శ్రీకృష్ణపరమాత్మ బోధించిన సమస్థితి యిదియే. నిందాస్తుత్యంబు ద్విధి మనుభావము కలిగియుండుట భక్తునియొక్క లక్షణము.

గీతాచార్యుడు బోధించిన భక్త లక్షణములలో ఇంకొక్క-దానినిగూర్చి ప్రస్తావించి యిక నేటి ఉపన్యాసమును విరమింప దలంచుచున్నాను. 'సంతృప్త్యో యేన కేనచిత్' - ఆశకు తాపీయక దొటికినదానితో సంతృప్తి నొందుట ఒక మహాసద్గుణము. కొందఱికి ఎంత లభించినను, ఎంతసంపాదించినను 'ఇంకను చాలదు' అను అభిప్రాయముండును. వారికి ఎప్పుడును అసంతృప్తియే. వారిహృదయము ఎప్పుడును నిండదు. అసంపూర్తిగనే యుండును. అలకని గంపతో నీళ్లు చేదినట్లుండును వారి పరిస్థితి. అట్టి గంపలో నీళ్లు నిలుచునా? పైకినోడు సరికి అన్నియు కారిపోవును. గంప ఎప్పటికప్పుడు ఖాళీగానే యుండును. అట్లే అట్టి అతృప్తుల హృదయమున్ను ఎన్నివస్తువులు, ఎంతధనము, ఎన్నిభోగములు అనుభవించినప్పటికిన్ని నిండదు. ఇంకను కావలయుననియే వాంఛించును.

నిస్సోప వష్టి కతం కఠీ దళకతం లక్షం సహస్రాదిపో
లక్షేః క్షితిపాలతాం క్షితిపతిశ్చ క్రేకతాం వాంచతి
దక్రేకః సురరాజతాం సురపతిర్భిహ్మస్పదం వాంచతి
బ్రహ్మ కైవలపదం శివో హరిపదం హ్యకావదిం కోగతః.

'ఏమియు లేనివాడు 'నాకు నూఱు రూపాయలు లభించినచో బాగుండును' అని కోరుకొనును. నూఱు లభించినచో తృప్తి పడక వెయ్యికి ఎసరుపెట్టను. వెయ్యిరొనికినచో చాలక అక్షకై ప్రాకులాడును. లక్షవచ్చినచో తనివితీరక రాజు కావలెనని కోరుకొనును. రాజు అయినచో తృప్తి నొందక చక్రవర్తి కావలెనని ఉబలాటపడును. చక్రవర్తి అయినచో చాలక స్వపితృత్వ యగు బ్రహ్మదేవుడు కావలెనని పరితపించును. బ్రహ్మదేవు

జై నచో ఊరుకొనక శివుడు కావలయునని కోరుకొనును. శివు
జై నచో తృప్తినొందక విష్ణువు కాజూచును. ఆశకు మిత
మెక్కడ!! - అసంతృప్తుని మనస్తత్వమిదియే. అట్టివానికి
ఏకాలమందును శాంతి లభించదు. ఏలయనగా మనస్సు 'ఇది
కావలెను, అది కావలెను, ఇది చాలదు, అది చాలదు' అను
అందోళనతో నిండియుండి మహాచంచలమై యుండును.
చంచలమనస్సు కలవానికి శాంతిసుఖములు ఏసొండును
సంప్రాప్తించవు. కావున జీవితములో సర్వేశ్వరుడిచ్చినదానితో
సంతృప్తినొంది వ్యవహరించువాడు ధన్యుడు. ఈ కోరికలకు,
ఆశలకు అంత అనునది యుండదు. వానికి లోబడినచో
ఎటువంటివారికై నను పతనము తప్పదు.

విష్ణుపురాణములో 'సౌభరి' యను తాపసుని వృత్తాంత
మును మీరు వినియేయుందురు. చాలకాల మతడు నీటిలో
మునిగి తపస్సు చేయుచుండ ఒకనాడు కండ్లు తెరిచి చూచు
సరికి ఒక మొగచేప, ఒక ఆడచేప, వాని పిల్లలు నీటిలో
ఆనందముగ ఇటునటు సంచరించుచుండుటను గమనించెను.
విలాసముగ విహరించుచున్న ఆ మత్స్యయుగళమును, ఆనంద
ముతో చిందులుత్రొక్కుచున్న ఆ మత్స్యసంతతిని అవలోకింప
ఆ తాపసికి గృహస్థజీవితముపై మక్కువ జనించెను. అష్ట
సిద్ధులు చేతియందున్న తపస్సంపన్నుల కేమిశోధువ? వెంటనే
యతడు నీటినుండి బయటికివచ్చి, మాంధాత చక్రవర్తికడ కేగి
ఆతని కొమార్తెల నందరిని తనకిచ్చి వివాహము చేయవలసి
వదిగా కోరెను. చక్రవర్తి ఇరుకున పడిపోయెను. వివాహము
చేయుదమా అతని వికృతరూపముజూచి కొమార్తెలందులకు

అంగీకరింతురో, లేదో! చేయకుందుమా, ప్రచండతపస్వి
యగుటచే శపించునేమో! ఇట్లు ఉభయపక్షములు ఆలో
చించుచు, తుట్టతుడ కా మునీశ్వరునితో 'మహాత్మా! పిల్లలు
సమ్మతించినచో అట్లే వివాహము చేసికొనుడు!' అని పలి
కెను. తత్తణమే ఆ మునిపుంగవుడు కోటిమన్మథాకార సదృశ
లావణ్యముతోగూడిన సాంపగురూపమును ధరించి మాంధాత్య
దుహితలకడకేగ, వారందఱును ఆతని సుందర రూపురేఖల
జూచి హర్షాన్వితచిత్తలై శీఘ్రముగ పరిణయము చేసికొనిరి.
వివాహానంతరము సౌభరి వారందఱికిని తన తపశ్శక్తిచే
వేఱెట్లు భవనములను నిర్మింపజేసి ఒక్కొక్కదానిలో
ఒక్కొక్కతెను ఉంచి వారికి వలసిన సమస్తవిలాసములను
సమకూర్చెను. ఇట్లు చాలకాలము వారందఱితోగూడి పెక్కు
భోగములను కేళీవిनోదములను అనుభవించెను. సంతాన
మున్ను కలిగెను. కాని ఎన్ని యనుభవించినను ఆతనికి
తృప్తికలుగలేదు. ఒకటితరువాత మఱియొకటిగా కోరికలు
వెన్నంటుచునేయుండెను. ఒకదానిని అనుభవించిన వెనువెంటనే
మఱియొకటి సిద్ధముగ నుండుచుండెను.

దృష్టా సుతాస్తతనయ ప్రసూతిం
ద్రష్టం పునర్వాంఘరి మేఽన్తరాత్మా.

'పుత్రులు కావలయుననికోరితిని, పుత్రులు కలిగిరి. అంతటితో
ఆగలేదు. వారి సంతానమును (పౌత్రులను) గూడ చూడ
వలయునను తలంపు నామనస్సునకు కలుగుచున్నది - ఓహో!
మాయ ఎంత బలీయమైనది' అని యాతడు తలపోసికొని,
భోగములయొక్క, ప్రాపంచిక సంపదలయొక్క ముగింపు

మును ఆశయొక్క దుష్పూరత్వమును మరల మరల విచారించి తుట్టతుదకు విరక్తిని బొందెను.

కావున సంతృప్తి (Satisfaction) లేనిదే జీవితము. నిరుపయోగమై పోవును. సంతృప్తి కలవాడే ధనవంతుడు, అసంతృప్తి కలవాడే దరిద్రుడు.

కోవా దరిద్రోహి వికారత్వమ్:

శ్రీమాంశ్చ కో యన్య సమస్తదోషః (శ్రీశంకరాచార్యులు).

‘ఈ ప్రపంచమున దరిద్రుడెవడు? మిక్కుటమగు ఆశకలవాడే! ఈ ప్రపంచమున శ్రీమంతుడెవడు? పరమసంతృప్తికలవాడే!’ అని శ్రీశంకరభగవత్పాదులు ప్రశ్నిస్తూ పరమమున లోకములోని వాస్తవికతను వర్ణించి చెప్పిరి. కాబట్టి సాధకుడగువాడు భగవంతు డిచ్చినదానితో సంతృప్తినిపొంది, గాలిమేడలుకట్టక, పరమార్థపథమున పురోగమించుచు పోవలెను. అప్పుడు మాత్రమే యతడు భక్తుడని యనదగును. మఱియు భగవంతునకు ప్రీయుడై యొప్పును.

దేవుడు అందఱికిని ఇష్టుడే. దేవునకు అందఱును. ఇష్టులా? అనునది ప్రశ్న. భగవంతుడు అందఱికిని ప్రీయుడే. కాని అందఱును భగవంతునకు ప్రీయులా? అనునది సహస్య. ‘దేవుడు గొప్పవాడని నీవనవచ్చును. అది సహజము. కాని నీవు గొప్పవాడవని దేవు డనవలె. “మేప్రియోనరః” అను వాక్యము అతనినోటిగుండా రావలెను. అదియే విశేషము. ఇట్టి స్థితిగలిగినచో ఇక మనుజుడు ధన్యుడైనట్లే. అయితే ‘వీడు నాకు ప్రీయుడు’ అని భగవంతుడు చులకనగా అనివేయునా ?

లేక ఇతరుల ప్రోద్బలము వలన అనునా? లేక ఇప్పటికాలమున కొందఱాచరించునట్లు మఱియొక గుమ్మముగుండా వెళ్ళి చేయి తడిపినచో (లంచమిచ్చినచో) అనునా? ఈ ఆటలు దేవుని యొద్ద సాగవు. ఆతడు మహానియమశీలుడై యుండును. దొడ్డి దారి వ్యవహారమున కచట తావులేదు. గీతయందు తాను చెప్పిన 26 భక్తగుణములు ఎవడు గలిగియుండునో, అతని యెడలమాత్రమే అతడు ప్రీతికలిగియుండును. తక్కినవారియెడ ఊపేక్షవహించును. కనుకనే 'భక్తిమాన్ యస్యమే ప్రియః' - ఎవడు భక్తుడో వాడే నాకు ప్రియుడు. అనగా ఎవడు పైన పేర్కొనబడిన అద్వైష్ట్యత్వాది భక్త లక్షణములను కలిగి యుండునో వానినే నేను ప్రేమించుదును. వానినే కరుణించుదును' అని శ్రీకృష్ణపరమాత్మ ఈ ఆధ్యాయమున స్పష్టముగ తెలిపియున్నాడు.

కావున వారివారి ఉన్నతికి, వారివారి అవసరాలికి వారే కారకులు. ఇన్ని సుగుణములు చెప్పినప్పటికిన్ని అందొక్కటి యైనను ఆచరించక పైపెచ్చు విరుద్ధములగు అవగుణములను ఆశ్రయించువారిని భగవంతు డెట్లు కరుణించగలడు? ఈ సుగుణములన్నియు, ఈ భక్తలక్షణములన్నియు ప్యాసుపోర్టు (Passport) వంటివి. ఒక దేశమునుండి మఱియొక దేశమునకు పోదలించువారు ముందుగా ఎంతయో శ్రమపడి ప్యాసు పోర్టు (అనుమతి పత్రము)ను సంపాదించుకొందురు. ప్రతికూల లక్షణములేదైన వారియందున్నట్లు అనుమానపడినచో ప్రభుత్వమువారు దానిని ఇచ్చుట నిరాకరించుదురు. అభిడిక ప్రయాణము ఆగిపోయినట్లే, అట్లే మోక్షసామ్రాజ్యమునకు

పయనమగుటకు ముందుగా దానికి సంబంధించిన ప్యానుపోర్టును సమకూర్చుకొనవలెను. శ్రీకృష్ణపరమాత్మ ఈ అధ్యాయాంతమున దెలిపిన చక్కని శీలసంపత్తియే ఆ అనుమతి పత్రము. అది చేతయందు లేనిచో, మోక్షద్వారపాలకులు లోనికి పోనీయరు. మెడపట్టి గెంటి బయటకు త్రోసవేయుదురు. 'నేను గొప్ప ధనవంతుడనే, గొప్ప ఉద్యోగము కలవాడనే, అధికారినే, చాల డిగ్రీలు సంపాదించితినే, నన్నేల లోనికి పోనీయలేదు?' అని యెవరును ఆక్షేపించపనిలేదు, ఏలయనగా, మోక్షద్వారప్రవేశమునకును ప్రాపంచిక వస్తువులగు ధన, జన, అధికార, బలములకును ఏలాటిసంబంధమున్ను లేదు. మోక్ష విషయ మట్లుండనిండు. సామాన్యమగు రైలుప్రయాణమునకు కూడ మనుజుని యితర శక్తిసామర్థ్యములతో డిగ్రీలతో ఏ సంబంధమును లేదు. టిక్కెట్టుమాత్ర ముండినచాలును. అట్లే ఇతర తాకికసంపత్తు లెన్నియున్నను, లేక అసలు లేకున్నను భగవానుడు తెలిపిన ఈ సుగుణసంపత్తిని ఎవగు కలిగి యుందురో వారే నిరాటంకముగ మోక్షసామ్రాజ్యమునప్రవేశింప గల్గుదురు. కావున 'ధర్మ్యామృత' మగు ఈదైవీసంపత్తిని ప్రయత్నపూర్వకముగ మనుజుడు సాధింపవలసియున్నాడు. ఈ ప్రకారముగ తన యుద్ధరణను తానే కావించుకొనవలయును.

శ్రీరామకృష్ణపరమహంస బోధించినరీతిగ ప్రతివానికి ఉన్నతపథమున కేగుటకు నాలుగు అనుగ్రహములుండవలెను. (1) భగవంతుని అనుగ్రహము. (2) సద్గురుని అనుగ్రహము, (3) భక్తుల అనుగ్రహము, (4) తన అనుగ్రహము - వీనిలో మొదటి మూడును ఉన్నప్పటికిని నాల్గవది లేనిచో మనుజునకు

ఎక్కువ ప్రయోజనముండదని అమృతహానియుడు పలికినవాక్యములు పరమసత్యములైనవి. అనగా ఎవరెంత ఆశీర్వాదము చేసినను తాను నడక ప్రారంభించినచో, తన ప్రయత్నము లేనిచో గమ్యస్థానము నెట్లు పొందగలడు? కనుకనే శ్రీరామ కృష్ణులు అన్ని అనుగ్రహములకంటె 'తన అనుగ్రహము' చాల ముఖ్యమైనదని తెలుపుటకు కారణము. నూఱు అను గ్రహములు సంపాదించినను తాను సోమరియై పడియున్నచో లక్ష్య మెట్లు పొందబడును? తాను నడక మొదలుపెట్టినచో పైవారు వెనుకనుండి ప్రోత్సాహము (Stimulus) కలుగ జేయుచు ముందునకు నెట్టుచుందురు. కాబట్టి బాగుగ పరిశ్రమ చేసి, చెమటకార్చి, పట్టుబట్టి, నడుము బిగించి యెత్తైనను ఈ పరమార్థగుణములను సంపాదించవలెను. ఇవి 'అమృత రూపములు' (ధర్మామృతం) అని శ్రీకృష్ణమూర్తి నుడివెను? అనగా జననమరణరూపముగు ఈ 'మృత్యు' సంసారమునుండి జీవుని తప్పించి, మరణరహితమగు పరమాత్మపదవికి చేర్చునవి యని భావము.

ఇట్టి దైవీసంపదను కలిగియున్నచో మాకువచ్చులాభ మేమియుని కొందఱు ప్రశ్నించవచ్చును. ఏలయనగా తెలివి కలవారు లాభములేని కార్యములందు ప్రవేశింపరు.

ప్రయోజన మనుద్దిశ్య మన్దోఽపి న ప్రవర్తతే.

'ప్రయోజనమును జూడక మందుడైనను కార్యమునందు ప్రవృత్తుడుకాడు' అని ఆప్తవచనము. కావున ఆ ధర్మనూత్రమును గుర్తునందుంచుకొని శ్రీకృష్ణమూర్తియు ఈ అధ్యాయాంతమున అద్వైతప్రతిపత్తి భక్తలక్షణములను శ్రద్ధతో సాధించు

వారికి కలుగు అమూల్యఫలితమును వెల్లడించివేసెను. 'భక్తాస్తేతీవ మే ప్రియాః'-ఇదియే ఆ ఫలితము. అనగా భగవానుని అత్యంతప్రియత్వమును వారు బొందగల్గుదురనిభావము. ఇంతకుమించి జీవునకిక కావలసినదియేమి? సర్వేశ్వరునిదృష్టిలో పడుటకంటె యిక జీవుడు వాంఛింపదగినది యేముందును? 'బ్రహ్మదేవుడు తలంచినచో ఆయువునకు కొఱవా' అనునట్లు మూలవిరాట్ తలంచుకొనినచో ఇక ఏది కొఱతపడును? 'యోగక్షేమం వహన్యహమ్'-అని ఆతడు చెప్పనేచెప్పెను గదా! కావున ఇక భక్తునకు అన్నియు సమకూడినట్లే. ఏక్షణమున పరమాత్మ 'ఏడు నాకు మిక్కిలి ప్రియుడు' అని అనునో ఆ క్షణముననే ఆ జీవుడు చతుర్దశభువనసామ్రాజ్యాధిపత్యము కంటె గొప్పపదవిని పొందినట్లు మన మూహించవచ్చును. 'ఏడు నాకు మిక్కిలి ప్రియుడు'-అను వాక్యములు చెక్కబడియున్నయోగ్యతాపత్రము(Certificate)భగవంతునిచేతులారా ఎవనికైనా లభించినా, ఇక ఆతని పంట పండినట్లే. ప్రపంచములోని ఏ విశ్వవిద్యాలయమునందును లభించని మహాన్నతమగు 'డిగ్రీ' అతడు పొందినట్లే. భౌతికవిద్యలకు సంబంధించిన 'డిగ్రీలు' ఈ కాయముతోటి అంతరించిష్టువునవే. కాని భగవాను డొసంగు 'మత్ప్రియుడు' అను డిగ్రీ దేహములు వుట్టినను, పెరిగినను, అంతరించినను కలకాలము శాశ్వతముగ నుండి నిరతిశయానంద మొనగూర్చునట్లయ్యె యున్నది. అట్టి కారికిక ఈ సంసారదుఃఖము శమించినట్లే. ఏలయనగా—

తేషామహం నముద్ధర్త మృత్యునంసారసాగరాత్.

(127)

‘అనన్యభక్తితో సన్నాశ్రయించువారిని మృత్యురూపముగు ఈ సంసార మహాసాగరమునుండి పైకిలేవనైత్తి రక్షించుదును’ - అని శ్రీకృష్ణమూర్తి గొప్పప్రకటన నొకదానిని గావించెను. కావున సచ్చిలము కలిగి, తమచిత్తమును సర్వేశ్వరునియందు లగ్న మొనర్చువారు ఇక జన్మసాఫల్యము నొందినట్లేయగును. మానవత్వమును వారు సార్థకపఱచుకొనినవారే యగుదురు. దుఃఖమును దాటినవారే యగుదురు. కావున భగవానుని యాదేశప్రకారము ముముక్షువు లెల్లరు గీతయం దుపదేశింప బడిన ఈ భక్తిమార్గమును జేపట్టి, నిరంతర సాధనచేతను, సంత తాభ్యాసవశమునను దైవసాయుజ్యమును బడయుదురుగాక !

భక్తియను పదము వినగనే ‘ఇది చాల తక్కు-వస్థితీ’ యనియు, జ్ఞానము అను పదము వినగనే ‘ఇది చాల గొప్పస్థితీ’ యనియు ఎవరెవరు తలంచుదురో వారందఱున్ను భ్రమయం దున్నవారే యగుదురు. ‘భక్తియోగము’ను ఈ 12 వ అధ్యాయమును బాగుగ పరిశీలించినచో వారు తమ అభిప్రాయ మును మార్చుకొనవలసివచ్చును. భక్తి తక్కువేమి? జ్ఞాన మెక్కువేమి? రెండిటియొక్క లక్ష్యము ఒకే పరమాత్మ ప్రాప్తి. 13-వ అధ్యాయముగు త్పేతత్రైవిధవిభాగయోగము నందు ఏ అమానిత్వాది జ్ఞానగుణములు పేర్కొనబడినవో, దాదాపు అట్టివేయగు అద్వైత్యత్వాది గుణము లీభక్తి యోగమున తెలుపబడినవి. దీనిబట్టి భక్తి, జ్ఞానము రెండును సమ ఉజ్జ్వలని స్పష్టపడుచున్నది. భక్తిమార్గమున సాధకుడు తన స్వాత్మము (egg) ను నిర్మూలించుకొని-

అన్యథా శరణం నాస్తి త్వమేవ శరణం మమ

‘సీవే నాకు దిక్కు, అన్యమెద్దియునులేదు’ అని భగవానుని శరణుబొందుచు ప్రపత్తి నవలంబించుచు, తద్వారా తన చిత్తమును దైవభావనామయముగ నొనర్చుకొనును. జ్ఞానియో, పంచకోశములను బాగుగ విచారించి, దృఢృశ్యములను తన ధీశక్తిచే వేఱుపఱచి, మనోబుద్ధి చిత్తాహంకారములనుగూడ దృశ్యవర్గమున పారవైచి, శేషించిన ఆత్మయందు నిలుకడ కలిగి ‘చిదానందరూపః శివోఽహం శివోఽహం’ అని భావించుచు బ్రహ్మానుభూతిని బడయుచుండును. కావున రెండిటి ఫలితమున్ను ఒకటే.

శ్రీరామకృష్ణపరహంసయొక్క గృహస్థశిష్యులలో నాగమహాశయుడను నాతడు చాల ముఖ్యుడు. సన్న్యాసిశిష్యులలో వివేకానందుడు చాల గొప్పవాడు. నాగమహాశయుడు పరమభక్తుడు. వివేకానంద పరమజ్ఞాని. ఒకడు ‘దాసోఽహం’ మార్గావలంబి. మఱియొకడు ‘శివోఽహం’ పథగామి. ఒక పండితోత్తముడు వారిరువురిని దర్శించి ఇరువురి స్వభావములను మనస్తత్త్వములను తత్క్షణమే హృదయంగమ మొనర్చుకొని వారిఁగూర్చి యిట్లు వర్ణించెను- ‘మాయ అను మహాశృంఖలము (గొలుసు) నాగమహాశయుని, వివేకానందుని ఇరువురిని కట్టివై చినది. కాని నాగమహాశయుడు తన కాయమును చిన్నదిగ, చిన్నదిగ తగ్గించుకొనుచువచ్చి తుట్టతుదకు ఒక చిన్న పురుగువంటి ఆకృతికలవాడై ఆ గొలుసుయొక్క రింగులోని సందుగుండాదూరి తప్పించుకొని పారిపోయెను. వివేకానందుడో తన శరీరమును పెద్దదిగ, పెద్దదిగ కావించుకొని, విజృంభించి ఆ గొలుసును బ్రద్దలుచేసి పారిపోయెను. ఈప్రకారముగ ఇరువు

రును మాయాబంధనమునుండి విముక్తిని బడసిరి' - అనగా భక్తిమార్గావలంబియగు నాగమహాశయుడు 'దాసోఽహం' అను భావన గల్గి తన అహంకారమును చంపుకొని—

త్వద్భుత్య భుత్య పరిచారక భుత్య భుత్య
భుత్యస్య భుత్య ఇతి మాం స్మర లోకనాథ.

'దేవా! నేను నీ దాసానుదాస తద్దాసానుదాస దాసుడను' - అని భగవానుని కీర్తించుచు తన ఉపాధిని తన మనస్సును చిన్నదిగ, చిన్నదిగ చేసికొని తుదకు పరమాత్మయందు లయింపజేయును. జ్ఞానమార్గావలంబియగు వివేకానందుడు—

మత్తో నాన్యత్క్రించి దత్తాప్తి విశ్వం
సత్యం ఐహ్యం వస్తు మాయోపక్లప్తమ్
ఆదర్శాంతర్భాసమానస్య తుల్యం
మయ్యద్వైతే ఖతి తస్మాచ్చివోఽహమ్.

'ఈ ప్రపంచము నాకంటె అన్యముగ ఒకింతైనను లేదు. మాయచే ఈ ప్రకారముగ అది బాహ్యమున కల్పింపబడి యున్నది. అద్వమునందు వస్తు వెట్లు కల్పితమై భాసించునో అట్లే అద్వయమగు నాయం దీజగత్తు మిథ్యారూపమున భాసించుచున్నది. కావున వాస్తవముగ ద్వైతములేదు. పరమాత్మయేకలడు. అట్టి అద్వయ శివస్వరూపపరమాత్మనే నేను'—అని ఎలుగెత్తి పాడుచు తన ఉపాధిని (మనస్సును) విశాల మొనర్చి, విశాల మొనర్చి తుట్టతుదకు అనంత పరమాత్మగనే భాసిల్లును-అని భావము. కావున ఏ విధముగ జూచినను ఇరువురును ఏదోయొకవిధముగ తమ మనస్సులను లయముచేసి ఆత్మమాత్రులై శేషించియుండిరి. భక్తియొక్క

పరాకాష్ఠయు, జ్ఞానముయొక్క పరాకాష్ఠయు రెండును ఒకటియే. మార్గ మొకింత భిన్నముగ కన్పించినను, లక్ష్య మొకటియే. పైన దెల్పిన నాగమహాశయ, వివేకానందులలో ప్రధానమైన గుణము ఎత్తి చెప్పబడినదేకాని, వాస్తవముగ నాగమహాశయనియందు జ్ఞానము లేకపోలేదు, వివేకానందుని యందు భక్తి లేకపోలేదు. కాబట్టి ఇక ముముక్షువులు ఈ భక్తి, జ్ఞానములనుగూర్చిన తర్క-వితర్క-ములందుబడక ప్రధానకర్తవ్యమగు శీలసంపాదన(Ethical training)యందు కాలమును వినియోగించుదురుగాక ! అది సిద్ధించినచో అన్నియు సిద్ధించినట్లే. భగవద్గీతయొక్క హృదయము ఈ సచ్చీలసంపాదనయే అయియున్నది. హృదయనైర్మల్యము, చిత్తశుద్ధి, మనఃపవిత్రత ఎచట నుండునో అచట పరమాత్మ దేదీప్యమానముగ ప్రకాశించుచుండును. ఈ అధ్యాయము నందు తెలుపబడిన పరమరహస్య మిదియే. కావున ముముక్షువు లెల్లరును తీవ్రపురుషప్రయత్నము నాశ్రయించి, అసన్య భక్తిసంయుతులై, తమహృదయమందలి అసూయాద్వేషాది దుర్గుణములన్నింటిని పారద్రోలి, భగవంతునకు అతిప్రియులై ఆతని కరుణచే ఈ మహాభయంకరమగు మృత్యుసంసార సాగరమును అవలీలగ దాటివేయుదురుగాక !!

13-వ అధ్యాయము

కేత్రకేత్రజ విభాగయోగము

ఇంతదనుక గీతయందలి కర్మషట్కమును భక్తిషట్కమును విచారించినాము. నేటినుండి జ్ఞానషట్కమునందు ప్రవేశించుచున్నాము. శ్రీకృష్ణపరమాత్మ అఖండమగు జ్ఞానోపదేశముచేసిన అధ్యాయము నేటిది. జ్ఞేయతత్త్వమును కరతలామలకమొనర్చిన ఘట్టమిది. జీవునకు ఆత్మసంస్కార దుఃఖవినాశము. దేనివలన చేకూరగలదు? తన స్వరూపమును విస్మరించి దుఃఖించుచున్న వానియొక్క సంతాపము దేనివలన తొలగగలదు? తన స్వరూపమును స్మరించుటవలన. అట్లే స్వకీయ సచ్చిదానందాత్మ స్వరూపమును మైమఱచి జనన మరణ ప్రవాహరూపమగు సంసారములోబడి దేహభ్రాంతిచే నానా క్లేశముల నొందుచున్న ఈ జీవునియొక్క దుఃఖవినాశము స్వకీయ పరమార్థరూపమును సంస్మరించుటవలననే కలుగుచున్నది. దానినే ఆత్మజ్ఞాన మందురు. అట్టి ఆత్మజ్ఞానమును బడయుటవలననే జీవునకు దుఃఖరాహిత్యము పరమానందప్రాప్తి చేకూరుచున్నది. అట్టి జ్ఞానమునే ఈ అధ్యాయమున శ్రీకృష్ణమూర్తి అర్జునునకు తెలిపియున్నాడు.

ఇదియే జ్ఞాననేత్రము, జ్ఞాననేత్రముతో ('జ్ఞానచక్షుషా') మనుజుడు నిత్యానిత్యములను, ధర్మాధర్మములను, దృష్టాద్దృశ్యములను వివేచించి తెలిసికొనగల సామర్థ్యమును బడయుచున్నాడు.

ఇంతవఱకు చూడజాలని విషయములను చూచుచున్నాడు. తెలియని విషయములను తెలిసికొనుచున్నాడు. భౌతిక సేత్రములు భౌతిక వస్తువులనే వీక్షించును. చర్మచక్షువులు చర్మమునే చూచును. లోననున్న ఆత్మను చూడజాలవు, అనుభవింపజాలవు. జనులలో పెక్కురికి ఈ తోలుకన్నులే కలవు. కాని విజ్ఞానసేత్రములు లేవు. కనుకనే వారు సర్వర సౌందర్యమునే చూచి మురిసిపోవుచున్నారు. ఆత్మసౌందర్యము యొక్క లవలేశమైనను వారికి అనుభవము లేకయున్నది. ఇట్టి పరిస్థితిజూచి శ్రీకృష్ణపరమాత్మ కరుణగల్గి జనులకు జ్ఞాన సేత్రమును ప్రసాదింప సమకట్టెను. పతితుల నుద్ధరించుటయే వారి ఆశయముగదా !

ముల్లోకములందలి ముముక్షువులందరియొక్క ప్రతినిధి యగు అర్జునుడు ప్రారంభముననే శ్రీకృష్ణుని ఆఱు ప్రశ్నలు వేసెను. 'మహాత్మా ! ప్రకృతియనగానేమి? పురుషు డనగా నెవరు? క్షేత్రమనగానేమి? క్షేత్రజ్ఞు డెవరు? జ్ఞానమనగానేమి? జ్ఞేయమనగానేది? ఈ యాఱు ప్రశ్నలయొక్క సమాధానమే ఈ అధ్యాయమంతయు. వీనిలో మొట్టమొదట క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞుల విషయము నెత్తుకొనెను. ఈ అధ్యాయముయొక్క పేరును అదియే. ఆ క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞులను తెలిసికొని వానిని విభజించగల శక్తిని నైపుణ్యమును ఎవరు సంపాదించగలరో, వారు సర్వ వేదాంతసిద్ధాంతములను ఆకళింపు చేసికొనినట్లే. శాస్త్రసార మంతయు తెలిసికొనినట్లే. కాబట్టి ముముక్షువు లిద్దానినెఱు గుట అత్యావశ్యకమైయున్నది. ప్రపంచములో రాజకీయ జ్ఞానము, సంగీతజ్ఞానము, అస్త్రజ్ఞానము, శస్త్రజ్ఞానము

అయుర్వేదము, మున్నగు జ్ఞానము లెన్నియో యున్నప్పటికిని-

క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞయోర్జ్ఞానం యత్తజ్ఞానం మతం మమ (13-3)

క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞులనుగూర్చిన జ్ఞానమే తన సృష్టియందు వాస్తవమగు జ్ఞానమని భగవానుడు పలికెను. దీనినిబట్టి ఈ అధ్యాయ విషయ మెంత ప్రాముఖ్యత కలదియో విజ్ఞు లూహించుకొనవచ్చును. లౌకికజ్ఞానములు నూఱుబడయవచ్చునుగాక! భౌతిక శాస్త్రముల వెయ్యింటియందు ప్రావీణ్యమును బొందవచ్చునుగాక! కాని అవియన్నియు కలిసినప్పటికిని మనుజుని మృత్యుముఖమునుండి తప్పించజాలవు. సంసారబంధమునుండి విడిపించజాలవు. దుఃఖమును అంతము చేయజాలవు. జీవితమందలి ప్రధానసమస్య తన్ను తాను తరింపజేసికొనుట. తక్కినసమస్యలన్నియు గౌణములే. ఏలయనగా అవియన్నియు ఈ జన్మకు సంబంధించినవి. ఈ జన్మకుమాత్ర ముపకరించునవి. రాజోవు జన్మను నివారించుటకుగాని; రాజోవు దుఃఖమును తొలగించుటకుగాని, వానికి శక్తిలేదు. జన్మవచ్చినతరువాత తజ్జనితములగు బాధలను నివారించుకొనుట సామాన్యమైన పద్ధతి. అసలు జన్మయే రాకుండ చేసికొనుట ఉత్తమ పద్ధతి.

‘Prevention is better than cure.’

వ్యాధికలిగినపిదప చికిత్స చేసికొనుటకంటె అసలు వ్యాధియే రాకుండచేసికొనుట ఉత్తమమని ఆంగ్లభాషయం దొక నానుడి కలదు. మసిఇంటియందు ఎంతజాగ్రతగ మెరిగినప్పటికినిగుడ్డలకు ఎప్పుడో ఒకపుడు మసి అంటియేతీరును. ఇంజనులో నున్నవారు

తమబట్టలు నల్లబడగూడదని నిశ్చయించుకొనునట్లే యుండును, ఈ జననమరణ ప్రవాహములోపడి దుఃఖము కలుగగూడదని యనుకొనువానిసితి. చెట్టుయొక్కకొమ్మలు సరికిసను, ఆకులు త్రుంచివేసినను చెట్టుచావదు. తుదకు మొదలు ఛేదించినప్పటికి చావదు. మరల చిగురువేసుకొని పైకివచ్చును. మూలము పెకలించివేయవలెను. దుంపను త్రెంపవలెను. అపుడే వృక్షము శాశ్వతముగ నశించిపోగలదు. అట్లే ఈసంసార మహావృక్షము నకు బీజము, మూలము అజ్ఞానము. దానినట్లే యుంచి పైపై పూత లెన్నిపూసినను మానవుడు శోభించనేరడు. అది తొలగిననే మానవునకు దివ్యత్వము, అపునర్భవము లభించును.

శరీరముయొక్క ఉన్నతాంశము శిరస్సు. అనగా అన్ని అవయవములకంటె శిరస్సు ఉపరిభాగమున వర్తించుచున్నది. అయినను, ఆ శిరస్సుయొక్క ఉపరిభాగమున నల్లటివస్తువొకటి తివ్రవేసికొని యున్నది. అదియేజుట్టు. దానివర్ణము కారునలుపు. నలుపుదనము తమోగుణసూచకము. అజ్ఞానచిహ్నము. 'నేను మానవులందఱి శిరస్సుపై నెక్కి నవారిచేయుచున్నానని ఆ అజ్ఞానముఘోషించుచున్నదా యనిపించుచుండును, మానవుని యాకృతి పరికించినపుడు. బహుశా అందువలననే కాబోలు కొన్ని మొక్కుబడులందు దేవాలయ సమీపములో జుట్టును వదిలించి తదుపరి ఆలయములోనికి బోవుచుండురు. జుట్టును తొలగించుట యనగా తమోగుణమును నివారించుట యని అర్థము. అజ్ఞానమును బహిష్కరించుట యని భావము. 'ఓ జీవులారా! మున్నుండు మీలోనున్న బహుజన్మాత్మరథమగు రమస్సును, అహంకారమును, అజ్ఞానమును పారద్రోలి ఆపిదప

దైవదర్శనమునకు రండు!' అని చెప్పటయే యగును. నిజముగ విచారించి చూచినచో వేలకొలది పురుషులు, స్త్రీలు తమ తమ బహుకాలసంవర్ధిత సుందర కేశపాశములను ఒక్కతృటిలో తిరుపతి కొండపై త్యజించివేసి తాత్కాలికముగనైనను తమ దేహాభిమానమునకు తిలాంజలి యొసంగుట ఒక గొప్పపరిణామమే. కాని ఇంతటితో ఆగక తమ మనస్సునందలి వాసనలను, దుష్టగుణములను, దుస్సంకల్పములను, అజ్ఞానవృత్తులనుగూడ గొటిగించివేసి విశుద్ధహృదయులై భగవద్దర్శనము చేసికొనవలయును. అత్తటి ఇక భగవద్దర్శనము మాటేమి? తానే భగవంతుడై వెలయును!

కావున మానవుడై పుట్టినపిదప ప్రప్రథమకర్తవ్యము తన అజ్ఞానమును నాశనము చేసికొనుటయే. అదియెట్లునశింపగలదు?

జ్ఞానేన తు తదజ్ఞానం యేషాం నాశితమాత్మనః

తేషా మదిత్యవజ్ఞానం ప్రకాశయతి తత్పరమ్.

(5-16)

అను భగవద్వాక్యానుసారము జ్ఞానముచేతనే ఆ యజ్ఞానము దూరీకృతమగునని స్పష్టమగుచున్నది. మేఘము తొలగినపుడు సూర్యుడు దేదీప్యమానముగ ప్రకాశించునట్లు, అజ్ఞానము తొలగినపుడు జ్ఞానమున్ను లెస్సగ ప్రకాశించుచుండును. అత్తటి ఆత్మనిరావరణమై భాసించును. కుండమూసి పెట్టిన దీపము చందమున జనుల విజ్ఞానాత్మ తమోగుణ రజోగుణములచే ఆచ్ఛాదింపబడి వెలుగును ప్రసాదింపకయున్నది. ఏక్షణమున జ్ఞానదండముచే ఆ అజ్ఞానరూపఘటము భేదించి వేయబడునో ఏక్షణముననే స్వతిస్సద్ధముగ వెలుగుచున్న ఆత్మ

జ్యోతియొక్క కాంతిలు నలువైపుల ప్రసరించును. అట్లు చేయు వారే జ్ఞానులు, జీవన్ముక్తులు, బ్రహ్మవిద్వరిష్టులు. కాబట్టి జ్ఞాన సంపాదనయే మనుజులకు జీవితమున ముఖ్యకర్తవ్యమని తేలినది. అట్టి మహాత్మతమగు జ్ఞానమునుగూర్చియే ఈ అధ్యాయమున తెలుపబడినది. ఇక దాని స్వరూపమెట్టిదో విచారితము—

క్షేత్రము, క్షేత్రజ్ఞుడు-అని రెండు పదార్థములు కలవు. ఒకటి జడమైనది. మఱియొకటి చైతన్యరూపమైనది. ఒకటి చూడబడునది (దృశ్యము). మఱియొకటి చూచునది(దృక్కు). ఒకటి నశ్వరమైనది. మఱియొకటి శాశ్వతమైనది. క్షేత్రమనగా పొలము లేక స్థలము అని అర్థము. క్షేత్రజ్ఞుడనగా ఆ పొలమును చూచువాడు. ఆ స్థలమును పీక్షించువాడని భావము. పొలమునుచూచువాడు పొలముకంటె వేఱుగనుండును. అనగా క్షేత్రజ్ఞుడు క్షేత్రముకంటె వేఱుగనున్నాడని అర్థము. ఇక ద్వారాంతమునందు జూచినచో ఈ ఉపాధియే క్షేత్రము. ఉపాధి అనగా దేహముమాత్రమేయని అనేకులు పొరబడుచుందురు. ఆ పొరపాటు లేకుండుటకుగాను గీతాచార్యు డీయధ్యాయ ప్రారంభమున ‘మహాభూతాన్యహంకారో.....’ అను శ్లోక ద్వయముద్వారా ఉపాధిని స్పష్టికరించెను. ఉపాధియనినగాని, దృశ్యమనినగాని, ఈ దేహమేకాదు, పృథివ్యాది పంచమహాభూతములు, అహంకారము, బుద్ధి, అవ్యక్తము, దశేంద్రియములు, శబ్ద స్పర్శాది విషయపంచకము, ఇచ్ఛ, ద్వేషము, సుఖము, దుఃఖము, దేహేంద్రియ సమూహము, అంతఃకరణ

వృత్తి, ధైర్యము-మున్నగునవి యన్నియుచేరును. వీనినన్నింటిని తెలిసికొను దృక్పథరూపమగు ఆత్మయే క్షేత్రజ్ఞుడు.

క్షేత్రజ్ఞం చాపి మాం విద్ధి సర్వక్షేత్రేషు భారత. (13-3)

సమస్తజీవులయొక్క ఉపాధులయందును ఆ తెలిసికొను క్షేత్రజ్ఞుడు తానేయని శ్రీకృష్ణపరమాత్మ ఆనతిచ్చియుండుటఁ బట్టి ఎప్పుడు జీవుడు చక్కగ ఆత్మానాత్మవివేచనచేసి, క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞులను విడదీసి, సాక్షిరూపమగు తన ప్రత్యగాత్మను (త్వం పదార్థమును) అనుభూత మొనర్చుకొనునో, ఆ క్షణముననే యతడు పరమాత్మను ('తత్' పదార్థమును) గూడ సాక్షాత్కరించుకొనినట్లే యగునని స్పష్టమగుచున్నది. ఏలయనిన భగవానుడు తానే అందరి హృదయములందలి క్షేత్రజ్ఞుడనని సెలవిచ్చెను. కాబట్టి సాధకుని ప్రయత్నమంతయు క్షేత్రమును నేఱుచేసి క్షేత్రజ్ఞ (ఆత్మ) స్థితియందు నిలుకడగలిగియుండుటయందే పర్యవసించుచున్నది. ఇక్కార్యమును సాధించుట ఎట్లు? ఇది సామాన్యమైన ప్రయత్నముకాదు. ఎన్నియోకోట్ల జన్మలనుండి కలసియున్న రెండిటిని ఇప్పుడు విడదీయవలసి వచ్చుచున్నది. అట్టి మార్పుకు ఉపాధి మొమ్మొదట అంగీకరింపదు. కావున సాధకుడు భల్లూకపు పట్టుదలతో అభ్యాసమును ప్రారంభించవలెను. అభ్యాస మొకటియే ఇక్కార్య సాధనమున జీవులకు శరణ్యము. ఈ సత్యమును పదే పదే గీతాచార్యుడు ప్రకటించియే యున్నాడు.

‘అల్పమగు జీవుడు అనంతమగు పరమాత్మ కాగలడా? మానవు డేకాలమందైనను. మాధవుడుగా మారిపోగలడా?

సామాన్యవ్యక్తి ఎన్నడైన కృష్ణుడు కాగల్గునా? ఇట్లెప్పుడైన సంభవించునా?' అని యెవరును సందేహింపబనిలేదు. తనదేహమందు ష్టేతజ్ఞుడై వెలుగుచున్న ప్రత్యగాత్మ సనుభూత మొనర్చుకొనిన చాలును. అంతవఱకు వచ్చినచో తక్కినది యంతయు పూర్తి అయినట్లే. అత్తతి తాను పరమాత్మగనే శేషించును. ఇవ్విషయమున ఏలాటి సంశయమును లేదు. ఉపనిషత్తులు 'అయమాత్మాబ్రహ్మ' 'తత్త్వమసి' ఇత్యాది మహావాక్యములద్వారాను, గీత 'ష్టేతజ్ఞం చాసిమాంవిద్ధి' - 'జ్ఞానీత్వాత్మైవమేమతమ్' ఇత్యాది మహాచ్చధర్మవాక్యముల ద్వారాను మనలకు అపూర్వమగు ధైర్యమును ప్రసాదించుచున్నవి. తాను ఎన్నటికైనను పరమాత్మ కాగలడనియే ఆ యా శాస్త్రములు, అనుభవజ్ఞులగు మహాత్ములు ముముక్షువునకు హామీ నొసగుచున్నారు. ✓

అయితే గొప్ప పట్టుదల అవసరము. ఇది స్వల్ప ప్రయత్నములవలన తేలు విషయముకాదు. మందాకినిని భూతలమునకు దెచ్చుటకు అలనాడు భగీరథు డెంతటిసాహసమును జూపెనో, రత్నాకరుడను బోయవాడు వాల్మీకియగుటకు ఎంతటి అనవరత తపమును దైవచింతనమును గావించెనో, తన యాశయసిద్ధికై బాలుడగు ధ్రువు డెంతటి పట్టుదల గలిగి సాధనముల నుపక్రమించెనో, అంతటి తీవ్రత యుండవలెను. ఆత్మసాధనమున ముముక్షువు లెంతటి గంభీరబుద్ధిగలిగియుండవలెనో, పట్టుదల వహించవలెనో నిరూపించుటకు శాస్త్రములందు తెలుపబడిన ఒక చిన్న యితీహాసము నిచట తెలిపెదను.

కుళింగపక్షియను చిన్న పక్షియొకటి కలదు. (దానినే సంస్కృతములో టిట్టిభమని పేర్కొందురు.) అది యొకనాడు సముద్రతీరమున గ్రుడ్లు పెట్టి ఎచ్చటికో పోయెను. తిరిగివచ్చి చూచుసరికి అవి లేవు. సముద్రతరంగములు వానిని లోనికి ఈడ్చుకొని పోయినవి. ఇక ఆ పక్షియొక్క శోకము నెవరు వర్ణింపగలను? దుఃఖము పొంగిపూరలెను. మనుష్యజాతియైనను, పక్షిజాతియైనను మాతృహృదయము ఒకటియేకదా! ఎట్టకేలకు గుండెనిబ్బరము చేసికొని ఇక కర్తవ్యమునకుగడంగెను. 'ఈ పాడుసముద్రము నా గ్రుడ్లను తన పొట్టబెట్టుకొనినది. ఇప్పుడీ సముద్రపు నీరంతయు నా ముక్కుతో తోడివైచి నా గ్రుడ్లను నేను తీసికొందును. బ్రహ్మదేవుడు అడ్డువచ్చిననుసరే ఈపని జరిగి తీరవలసినదే' అని ఘోరప్రతిజ్ఞను బూని తన ముక్కుతో ఒక్కొక్కబొట్టు సముద్రపునీటినిపీల్చి బయట పుక్కిలించి వేయుచుండెను? ఆ సమయమున త్రిలోకసంచారి యగు నారదుడు ఆ దారినిపోవుచు ఆపక్షియొక్క విచిత్రచర్యను గమనించి సంభ్రమచేతన్నుడై అచటనే నిలిచి ఒకింతసేపు చూచుచుండెను. కాని పక్షి అతనివైపు ముఖముత్రిప్పలేదు. తనపనిలోతాను నిమగ్నమైయుండెను. కొంతసేపటికి నారదుడు దానిని పలుకరించి ఏల యిట్లు నీటినిపుక్కిలించివేయుచున్నావని ప్రశంప, జరిగిన సమాచారమంతయును పక్షి చెప్పెను. నారదు డాశ్చర్యపడి 'ఓనీసిచ్చిదానా! ఇదియెప్పటికై నా సంభవించునా? నీవెచట, సముద్రమెచట? ఎన్నియుగములకై నను నీ వా సముద్రపునీరంతయు తోడివేయగలవా? అసాధ్యమైన కార్యమును పులపెట్టకు' అని హితముచెప్ప, అంతట నాపక్షి 'మహాత్మా !

కోటియుగములగుగాక ! భూమి తలక్రిందులగుగాక ! సూర్యుడస్తాది ఉదయించుగాక ! ఈ పనిమాత్రము నేను విడువను. ఈ సముద్రమును హతమార్చువఱకు, నాగ్రుడ్లను నేను తిరిగి తీసికొనువఱకు అన్నాహారములు లేక, కంటిపై కునుకులేక దీనిని సాధించివై చెదను' అని బదులు చెప్పెను. పక్షియొక్క ఆ వాక్యములను విని నారదుని ఒడలు గగుర్పాటునొందెను. 'అహా! ఎంతటి సాహసము; ఎట్టి ధీరత్వము ! ఎటువంటి పట్టుదల! మనుష్యజాతిలోనే ఇట్టి దృఢవ్యవసాయశీలురులేరే, ఇక పక్షిజాతిలో నెట్లేర్పడెనో! ఓహో! ముముక్షువులకు చక్కని ఆదర్శమును జూపినది ! ఈ పట్టుదలలో నూటవభాగమైనను గలిగియుండినచో మానవులందఱును ఎవుడో ముక్తి నొంది యుండెడివారు' అని మనంబున తలపోసికొని నారదుడు తన తపశ్శక్తిచే క్షణకాలము సముద్రము నెండింపజేయ, వెంటనే పక్షి తనగ్రుడ్లను తీసికొని వెడలిపోయెను. కనుకనే శాస్త్రము లందు ఆ 'టిట్టిభ' పక్షియొక్క పేరు చిరస్థాయిగ నిలిచిపోయెను.

ఉత్పేక ఉదధేర్యద్య తుక్తాగ్రేజైక బిన్ద్వా
మనసో విగ్రహస్త ద్వద్వపేదపరిభేదతః

కుళింగపక్షి తనముక్కుతో ఒక్కొక్కనీటిబొట్టును పుక్కిలించి వేయుచు సముద్రజలమునంతను రిక్తమొనర్చు ధీరసంల్పము నెట్లు గావించెనో, అట్లే సాధకుడు అఖిన్నుడై తన మనో విగ్రహమును గూర్చిన సంకల్పమును గావింపవలెను - అని. శాస్త్రములు పేర్కొనినవి. అధ్యాత్మజ్ఞేతమున విజయము గావించవలెననిన మనుజుడు 'పవిత్రత, సహనము, పట్టుదల' అను కీలత్రయము చెక్కబడియున్న పతాకమును ధరించి

ముందునకు సాగిపోవలెను. దీనినే ఆంగ్లమున P^2 అందురు. అనగా — $P \times P \times P$. Purity, Patience, Perseverence. ఎవని హృదయము ఈ శీలత్రయముచే పరిష్కారమైయుండునో, ఇక నట్టి సాధకునకు విజయము విషయమై ఏ సంకోచమున్ను ఉండనక్కరలేదు. ఆతడు లక్ష్యమును నిరాటంకముగ చేరుకొనగలడు. కాబట్టి ముముక్షువు ధైర్యోత్సాహసమన్వితృడై, గొప్ప పట్టుదలతో గూడి ఈ క్షేత్రక్షేత్రజ్వల రెండింటిని విడదీయవలెను. దేహి, దేహము అను రెండును అజ్ఞానియందు కలిసి పోయినవి. కనుకనే అజ్ఞాని పరమదుఃఖమనుభవించుచున్నాడు. జ్ఞాని ఆ కీటుకు తెలిసికొని ఆరెండింటిని వేరుచేసి తాను దేహియని నిశ్చయించి దేహమును సాక్షిగ జూచుచున్నాడు. ఇదియే క్షేత్రక్షేత్రజ్వల విభాగ రహస్యము. ఉపనిషత్తులందు దీనినిగూర్చి పెక్కుచోట్ల ప్రస్తావన కలదు. కఠోపనిషత్తునందు యమధర్మరాజు నచికేతున కీ రహస్యమునే బోధించెను—

అంగుష్ఠమాత్రః పురుషోఽస్తరాత్మా

సదా జనానాం హృదయే సన్నివిష్టః

తం స్వాచ్ఛరీరాత్మవృహేన్ముక్త్యాదివేషికాం ధైర్యేణ

తం విద్యాచ్ఛుక్రమమృతం తం విద్యాచ్ఛుక్రమమృతమితి.

పరమపురుషుడగు పరమాత్మ అంగుష్ఠమాత్రరూపమున సర్వ జీవులయొక్క హృదయమున అధివసించుచున్నాడు. ముంజగడ్డినుండి దర్భను వేరుపఱచునట్లు ఆ పరమాత్మను తన శరీరమునుండి ధైర్యముతో వేరుపఱచవలెను. ఆ యాత్మ మహాపవిత్రమని, అమృతస్వరూపమని-యెఱుంగవలెను.

క్షేత్రజ్ఞు డొక్కడే. క్షేత్రమో వివిధరూపములనున్నది. దృశ్యరూపమగు పరమాత్మ ఒకడే. దృశ్యముమాత్రము భిన్న భిన్న ఆకృతులు గలిగియున్నది. కాబట్టి దృశ్యమును వేఱు చేయదలంచువాడు, లేక దృశ్యమును సాక్షిగ వీక్షింపదలంచు వాడు ఆదృశ్యమెట్టిదో, ఏయే రూపములు గలిగియున్నదో, ఏదేదిచేరి దృశ్యమనంబడుచున్నదో ముందుగా బాగుగ తెలిసికొనియుండవలెను. ప్రపంచము, అందలి వస్తువులు కంటికి కనిపించుచున్నవి కనుక అవి దృశ్యమని తెలిసికొనుటలో ఏప్రయాసమున్నలేదు. దేహముకూడ కానవచ్చుచున్నదికనుక దానివిషయమైకూడ ఎక్కువ బాధలేదు. ఇక సూక్ష్మములగు మనోబుద్ధ్యహంకారములను దృశ్యమని తెలిసికొనుటలోనే చాల ప్రయాసముకలదు. ఏలయనగా అవి నేత్రములకు గోచరమగు నవికావు. ఆమనోబుద్ధ్యాదులనుగూడా వస్తువువలె ఎవరు పట్టుకొనగలరో, వారే ధీరులు. వారే సాధనయం దారితేరినవారు. అట్టివారికి గోపతాపములుండవు. ఏలయనగా గోపముదయింపగనే దానిని వస్తువువలె పట్టుకొని పీకపిసికి పారవేయుదురు. సంకల్పముదయించగనే 'ఇదిగో సంకల్పముదయించినది' అని తెలిసికొనగలరు. సంకల్పమును చూచునది, తెలిసికొనునది సాక్షియగు ఆత్మకావున, ఎపుడు వారు సంకల్పమును, మనస్సును చూచుట నభ్యసించిరో అపుడు వారు ఆత్మయందు నిలుకడ కలిగియున్నట్లే సిద్ధించుచున్నది. క్రమముగ అట్టి ఆత్మస్థితి దృఢపడ సంకల్ప మెపుడు తొలగిపోవునో ఇక దానిని చూచునట్టి ప్రక్రియకూడ తొలగిపోవును. అనగా సాక్షిత్వమున్ను

అంతరించిపోవును. అపు డాత్మ కేవలము దృశ్యరహితముగ నిరావరణముగ ప్రకాశించును.

పూర్వ మొకపుడు శ్రీ శంకరాచార్యులవారు యాత్ర సలుపుచుండ తోవలో నొకవృద్ధుడు అమ్మహానీయునకు దండ ప్రణామ మాచరించి 'మహాత్మా! నేను వృద్ధుడ నయితిని; కాటికి కాళ్ళుచాచుకొనియున్నాను. పెద్దపెద్ద సాధనలనుచేయ లేను. కావున మోక్షము నొందుటకు, ఆత్మస్థితి యనుభూత మగుటకు సులభమైనదియు, అతిశ్రేష్ఠముగ గమ్యమును జేర్చు నదియునగు విధానమేదియైన సెలవిండు'ని ప్రార్థింప మహాను భావుడగు ఆ యాదిశంకరులు సమస్తసాధనలను శ్రోడీకరించి ముక్తసరిగా ఒకే ఒక శ్లోకములో ముక్తిమార్గమును తెలియ జేసెను. ఆ శ్లోకము ముముక్షులోకమున చాలా ప్రఖ్యాతి గాంచియున్నది. దానినే ఏకశ్లోకి యనియు అందురు. అయ్యది గురుశిష్య సంవాదరూపమున నున్నది. అది యేది యనిన-

కిం జ్యోతిస్తవ భానుమానహని మే రాత్రౌ ప్రదీపాదికమ్
స్వాదేవం రవిదీపదర్శనవిధౌ కిం జ్యోతిరాభ్యాహి మే
చక్షుస్తస్య నిమీలనాదినమమే కిం ధీరియోదర్శనే
కిం తత్రాహుతో భవాన్ పరమకం జ్యోతిస్తదస్మి ప్రభో.

గురువు:- దేనిచే ఈ సమస్తపదార్థములను నీవు తెలిసికొను చున్నావు?

శిష్యుడు:- పగలు సూర్యునిచే, రాత్రిదీపచంద్ర నక్షత్రాదులచే.

గు:- ఆ సూర్యదీపాదులను దేనిచే తెలిసికొనుచున్నావు?

శి:- నేత్రములచే.

గు:- ఆ నేత్రములను మూసికొనునపుడు ప్రపంచమును దేనిచే
తెలిసికొనుచున్నావు ?

శి:- బుద్ధిచే.

గు:- ఆ బుద్ధిని దేనిచే తెలిసికొనుచున్నావు ?

శి:- ఆత్మచే. (నాచే) - ఆత్మయే బుద్ధికి ప్రకాశము.

గు:- కావున, ఆ నీవే - ఆ నీలోని ఆత్మయే పరమప్రకాశము.

అదియే నీవనియెఱుఁగుము. అట్లెఱుఁగుటయే మోక్షము.

శి:- మహాత్మా! తమ యనుగ్రహముచే ఆ ఆత్మయే నేనని
యెఱిగితిని. కృతార్థుడనైతిని.

ఈ ప్రకారముగ శ్రీ శంకరులు సూక్ష్మములో మోక్షమును
ద్విగర్భనముచేసెను. బుద్ధినిప్రకాశింపజేయునది (తెలిసికొనునది)
ఆత్మయని ఈ శ్లోకముద్వారా స్పష్టమగుచున్నది. కావున
ప్రాపంచిక దృశ్యపదార్థములనువలె (గోడవలె, చెట్టువలె, పుట్టు
వలె) మనస్సునుగూడ చూడగల్గు శక్తిని సంపాదించవలెను.
సంతతాభ్యాసముచే నిట్టిశక్తి మనుజునకు తప్పక కలుగగలదు.
ఇట్టి విధానముచే సాధకుడు సులభముగ ఆత్మయందు స్థితిని
సంపాదించగలడు. కాబట్టి బుద్ధితోపహా దేహాది సమస్త
సంఘాతమును తనకంటె వేరుగ చూచు ప్రయత్నమును
ముముక్షువు ఆచరించుచుండవలెను. ఇదియే ఈ అధ్యాయ
ప్రారంభమున త్రేతత్రేతజ్ఞుల విభజనద్వారా తెలుపబడిన
సర్వోత్తమసాధన.

చేట, జల్లెడ అను రెండువస్తువులుకలవు. ఆ రెండిటిలో
‘చేటవలె నుండుము కాని జల్లెడవలె నుండకునుమీ!’ అని

శ్రీరామకృష్ణపరమహంస ఆదేశించుచున్నాడు. స్థూలపదార్థములను వెలిగిగక్కి సూక్ష్మపదార్థములను తనయందుంచుకొనుట చేటయొక్క స్వభావము. అనగా, రాయి రప్ప పొట్టు మొదలగువానిని క్రిందకు త్రోసివేసి నాణ్యమైన సరుకును మాత్రము అది తనలో (చేటలో) నుంచుకొనును. వెయ్యెల, స్థూలములను వదలి సూక్ష్మమును కాపాడుకొనునని సంక్షేపముగ చెప్పవచ్చును. జ్ఞానియగువాడట్లేచేయును. స్థూలములగు దృశ్యపదార్థములను, మనోబుద్ధ్యాదులనుగూడ త్యజించివైచి సూక్ష్మాతీసూక్ష్మమగు ఆత్మను మాత్రము తనయందు అట్టి పెట్టుకొనును జ్ఞాని. అనగా త్రేతబుద్ధిలేక త్రేతజ్ఞ బుద్ధి గలిగియుండునని భావము. ఇది ఉత్తమ విధానము. అజ్ఞాని అట్లు చేయడు. స్థూలపదార్థములన్నిటికిని తననెత్తిని వేసికొని ఈదులాడుచుండును. 'త్రేతమే నేన'ని భావించుచుండును. అంతటితో ఆగడు. సూక్ష్మపదార్థములగు ఆత్మ, దైవము, నాకక్కఱలేదనిత్రోసివేయుచుండును. ఇదిజల్లెడయొక్కలక్షణము. జల్లెడ సూక్ష్మమగు పదార్థమును, సున్నితమగు పిండి మొదలైన వస్తువును రంధ్రములగుండ క్రిందకు జారవిడిచి, స్థూలములగు రాయి రప్ప మట్టిగడ్డలు మున్నగువానిని తనయందు (జల్లెడలో) ఉంచుకొనును. దృక్స్వరూపమగు ఆత్మను వదలి దేహధనగృహరామాది దృశ్యపదార్థములందు అహంకార మమత్వాభిమానములు గలిగియుండును. త్రేతజ్ఞుని వదలి త్రేతమును కాగిలించుకొనుచుండును. ఇట్టివాడు ప్రకృతికి దాసుడై ఘోరమగు సంసారదుఃఖసాగరమున బడిపోవును. కాబట్టి విజ్ఞుడగువాడు తెలివి తెచ్చికొని భగవంతుడు తెలిపిన

విధముగ ఏది త్రేతమో, ఏది త్రేతజ్ఞుడో బాగుగ గమనించి; త్రేతరూపమగుదృశ్యపదార్థములందు విరక్తికలిగి త్రేతజ్ఞుడగు పరమాత్మయందు స్థితినిబొందుటకై యత్నింపవలయును. బంధ విముక్తికి నిరతిశయూనందప్రాప్తికి ఇది ఒక్కటియే మార్గము.

ఇట్టి తత్త్వవివేచనము అందఱికిని సులభముగ లభించదు. అందులకు చిత్తశుద్ధి అవసరము. బ్రహ్మవిద్య తక్కినవిద్యలవలె గాక హృదయ సవిత్రతనుండియే ఆవిర్భవించునని యెవరును మఱువగాదు. ఇక్కారణముననే ఈరంగములోనికి ప్రవేశించు వారరుదు. ప్రవేశించినవారిలో లక్ష్యమును జేరువా రింకను అరుదు*. బ్రహ్మజ్ఞుడైనయెనర్చుటకుపూర్వముసాధనచతుష్టయ సంపత్తియందు ఆరితేరవలసియుండునని సౌదరాయణుడు తన బ్రహ్మసూత్రములలో ప్రారంభముననే తెలియజేసియున్నాడు. ('అథాతో బ్రహ్మజ్ఞానా'). పాపముతోగూడి, మలినసంకల్ప యుక్తమై, కల్మషభూయిష్టమైనట్టి హృదయము బ్రహ్మవిచారణకు తగిన త్రేతముకాదు. ఒకవేళ అట్టి మలినచిత్తులు తత్త్వ వివేచనమును ప్రారంభించినను అది 'వాచా'గా ఉండిపోవునే కాని అనుభవమునకురాదు. ఇదియొక పరమార్థ రహస్యము.

శ్రుత్వా ప్యేనం వేద నచై న కశ్చిత్. (2-29)

'ఆత్మస్వరూపమునుగూర్చి వినినప్పటికిని ఎవడును దానిని తెలిసి కొనజాలకున్నాడు' అని రెండవ అధ్యాయమున శ్రీకృష్ణ మూర్తి చెప్పియున్నాడు. 'ఎవడును' అనగా ఏ మలిన చిత్తులును, ఏవిషయ వ్యామోహముక్తుడును, అని అర్థము.

* మనుష్యాణాం సహస్రేషు కశ్చిద్యతతి సిద్ధయే

యతతామపి సిద్ధానాం కశ్చిన్మాం వేత్తి తత్త్వతః. (7-3)

అంశియేకాని అసలు ఎవరును తెలిసికొనజాలరని అర్థముగాదు. 'నిర్గుత కల్మషులు' తప్పక తెలిసికొనగలరు. కాబట్టి ఉత్తముడగు గురువు తన శిష్యునకు మహావాక్యముల నుపదేశించుటకు పూర్వము, తత్త్వవిచారణయందు ప్రవేశింపజేయుటకు మునుపు తారకము, పంచాక్షరి, అష్టాక్షరి మున్నగు మంత్రముల నుపదేశించి శమదమాదులను అభ్యసింపజేయును. అట్లుకానిచో, శుష్క వేదాంతమునబడి, ఆత్మజ్ఞానము జీర్ణముకాక శిష్యుడు గురువునకే అప్రతిష్ఠ తెచ్చును.

ఈమధ్య ఒకరోగికి జ్వరము, వాంతులు అగుచుండెను. డాక్టరుగారువచ్చి వాంతులకు మందివ్వక, ముందుగా జ్వరమునకు ఔషధము నివ్వగా, ఆరోగి యా ఔషధమును త్రాగి ఎదురుగనున్న డాక్టరుమీదనే వాంతి చేసికొనెనట! తాను తాగిన మందుకాస్తా డాక్టరుకే తిరిగి ఒప్పుగించెనన్నమాట. అట్లే యుండును అపరిపక్వహృదయులకు, పాపచిత్తులకు. అమాంతముగ బ్రహ్మజ్ఞానోపదేశము చేసినచో, చేసినవారికే ముప్పుతెచ్చుదురు ఆ పెద్దమనుష్యులు. కాబట్టి మున్ముందు వాంతులు తగ్గుటకు ఔషధము నివ్వవలె. అనగా సాధకుని చిత్తమునందలి పాపమును దోషములను కడిగివేయవలెను. ఆ పిదప అజ్ఞానమును జ్వరమును తాపమును తత్త్వవిచారణచే బొగొట్టవలెను. కనుకనే ఈ అధ్యాయమున శ్రీకృష్ణపరమాత్మ జ్ఞేయవస్తువును పరబ్రహ్మమునుగూర్చి యుపదేశింపదలంచెయి, ప్రారంభముననే ఆపనిచేయక, జ్ఞేయప్రాప్తికి వలసిన సాధనమగు జ్ఞానగుణములను ముందుగా పేర్కొనెను. సాధ్యము (end) ను బొందదలంచువాడు సాధ

నము (means) విషయమై ముందుగా జాగ్రతపడవలయును. అట్లు చేయనందువలననే అనేకులకు లక్ష్యము సుదూరమై పోవుచున్నది. తమ హృదయములందు విష్ణుభగవానుడు శయనించవలెనను అభిలాష ఎవరికై ననున్నచో ముందుగా వాటిని క్షీరసముద్రములుగ (సత్త్వగుణసంపన్నములుగ) తయారు చేసికొనవలెను. క్షారసముద్రములుగగాదు. క్షారసముద్రమునందు మొసళ్ళు, తిమింగిలములు (రజోగుణ తమోగుణ జనితములగు కామక్రోధాది రాక్షసులు) శయనించునేకాని విష్ణుభగవానుడుకాదు. ఈ విషయమును ముముక్షువులు బాగుగ జ్ఞప్తియందుంచుకొనవలెను. కావున అనేక పుణ్యకార్యముల చేతను, జపతపదానధర్మములచేతను, పరోపకారముచేతను, శమదమాది సాధనములచేతను, తీవ్ర వైరాగ్యముచేతను చిత్తమందలి దోషములన్నింటిని పరిహరించి, పాపములను నశింపజేసి శుద్ధమొనర్చినచో అట్టి శుద్ధచిత్తమున అధిష్ఠానమగు ప్రత్యగాత్మస్వరూపము లెస్సగ భాసించును. కాబట్టి చిత్తమును నిర్మలము గావించుటయే ముముక్షువుయొక్క ప్రథమ కర్తవ్యము.

పూర్వకాలమున ఒకానొక ధార్మికచిత్తుడుగు రాజుండెను. వికాలమగు తన రాజ్యపాసాదముయొక్క మహానన్న కుడ్యముపై మహాభారతయుద్ధసమయమున శ్రీకృష్ణపరమాత్మ రథముపై గూర్చుండి అర్జునునకు గీతోపదేశము చేయుచుండిన పవిత్ర దృశ్యమును చిత్రింపించవలెనని యాతనికి అభిలాష జనించెను. అక్కార్యమునకై యాతడు తన దేశమందలి ధురంధరులగు చిత్రకారులందఱిని రప్పించి వారందరిని పరీక్షించి

అందులో మహాప్రజ్ఞావంతులగు నిరువురిని మాత్రము ఏరు
కొనెను. ఆ యిరువురిని తన రాజభవనముయొక్క రెండవ
అంతస్తుపైకి తీసికొనివెళ్ళి 'ఓ చిత్రకారులారా! గీతపై నాకు
మక్కువ జనించినది. గీతాచిత్రమును నిరంతరము నాకల్గెదుట
చూచుకొని ఆనందించవలెనను కుతూహలము కలిగినది.
గీతోపదేశము చేయుచుండు పార్థసారథియొక్క పావన
ముఖారవిందమును సదా సర్వకాలములందును సందర్శించి
కృతార్థుడను కాదలంచితిని. కావున మీరిరువురును చేరియొక
గోడ తీసికొని వానిపై గీతోపదేశ చిత్రపులను లిఖింపుడు.
సమయము 6 మాసములు. ఉత్తమచిత్రమునకు బహుమానము
10 వేల రూప్యములు. మీ భోజనము వగైరాలను మేమే
భరించెదము. మీరు మాత్రము ఏకాగ్రచిత్తముతో జీవకళ
ఉట్టిపడుచుండు విధముగ వాటిని చిత్రింపుడు' అని వారితో
పలికెను. వారల్లే యంగీకరించిరి. వారికివ్యభజిన గోడలు ఎదు
రెదురుగ నుండెను. మఱుసటిరోజు నిర్ణీతసమయమున పోటీ
ప్రారంభమయ్యెను. ఇరువురును వారివారి నైపుణ్యమును
జూపుటకు కృతనిశ్చయులైరి. ఒకరిచిత్రపును మఱియొకరు
'కాపీ' కొట్టకుండు గోడలపై పెద్దతెరలు దించబడెను. ఆ
తెరలవెనుక వారు తమ కార్యమును దీక్షతో నుపక్రమించిరి.
6 నెలలు గడచెను. బహుమానమును నిర్ణయించుటకై
ప్రముఖులగు నిర్ణేతలు (Judges) రప్పింపబడిరి. మొదటి
గోడకు తగిలించిన తెర యెత్తబడెను. చిత్రపు కండ్లకు
కొట్టినట్లు అగుపడెను. సాక్షాత్ శ్రీకృష్ణమూర్తియే
ఆ హర్ష్యమున వెలసెనా అనిపించు నంతటి సహజగాంభీర్య

లావణ్యములతో తొణికిసలాడుచుండెను. ఆ చిత్రరాజము చిత్రకారుడు తనవంశప్రాణములను దానియందు ధారబోసెనాయనిపించుచుండెను. అది గాంచి నిర్జేతలలో చాల మంది 'ఇదియే రెంటిలో ఉత్తమ చిత్రము కావచ్చును' అని మనంబున ఊహాగానము చేసికొనిరి. అయినను తుదినిర్ణయము చేయుటకు చూడవలెనుగదా రెండవదికూడ అని యెంచి దానికి ఎదురుగానే రెండవ గోడను సమీపించిరి.

ఆ రెండవవానిపరిస్థితి యెట్లున్నదనిన, ఆటనెలలు లక్షణముగా మూడుపూటలు రాజభోజనము ఆరసించుచు చిత్తరువును ఒకింతైనను లిఖింపక ఊరకనే యుండెను. అయితే ఒక గాజుపెంకును తీసికొని గోడయావత్తు దానితో బాగుగ రుద్దుచుండెను. ఈఆటనెలలు అదేపనిగ రుద్దగా రుద్దగా చివటకు ఆగోడ నున్నగా అద్దమువలె తయారయ్యెను. ఏసమయమున ఆ గోడకు తగిలించబడిన తెర యెత్తివేయబడెనో, ఆ సమయముననే అద్దమువలెనున్న ఆగోడలో ఎదుటివాని చిత్తరువు ప్రతిబింబించెను. నిర్జేతలందఱున్న ఆశ్చర్యచకితులైరి. ఆహా! ఎట్టిచిత్రము నీతడు లిఖించెను. మొదటివాడు రంగులతో వ్రాసెను. ఈతడు రంగులు లేకనే రంగులను సృష్టించెనే! మొదటివాడు గోడపై గీసెను. ఈతడు గోడలోపలనే గీసెనే! పైగా చిత్రము అద్దమునందువలె తళతళ మెరయుచున్నదే! ఓహో! అద్భుతము! ఎట్టి చాకచక్యము!! అని దానిని మిక్కిలముగ పొగడుచు దానిని లిఖించినవానికే ప్రథమ బహుమానమును సమర్పించివైచిరి!! చూచితిరా! చిత్తరువేమియు లిఖింపకున్నను పారితోషికమును బడయగల ఘనత

నాత డెట్లు సంపాదించగల్గెనో! ఉన్నవస్తువును శుద్ధమొనర్చుటయే ఆతడు చేసినపని. క్రొత్తవస్తువును తెచ్చిచేర్చుటకాదు.

అట్లే ఆత్మసాక్షాత్కారమును బడయగోరు ముముక్షువు క్రొత్తగా ఒకవస్తువును అది దేవుడైనను సకేతనలో నూతనముగా తీసికొనిరావలసినపనిలేదు. ఆ దేవుడు తనలోనే సిద్ధముగా నున్నాడు. క్షేత్రజ్ఞరూపమున వెలయుచున్నాడు. (అహమాత్మా గుడాకేశ సర్వభూతాశయస్థితః) కాని జీవుని మలినమనస్సుచేత కప్పబడి అనుభూతుడు కాకయున్నాడు. అనేక జన్మార్జిత ఘనీభూత వాసనాజాలముచే తిరోహితుడై వర్తించుచున్నాడు. ఎపుడా మనస్సు అభ్యాసవశమున శుద్ధపడునో, నిర్మల ముకురమున ప్రతిబింబమువలె అట్టి నిర్మలాంతఃకరణమున ఆత్మతేజము లెస్సగ భాసించును. కనుకనే శ్రీకృష్ణపరమాత్మ గీతయందు పదే పదే ఈ చిత్త శుద్ధికి వలసల సామగ్రినే యిచ్చుకొనుచు పోయెను. బాగుగ విచారించి చూచినచో గీతయందెల్లడలను సాధ్యవస్తువును గూర్చి మితముగను, సాధననుగూర్చి విశేషముగను భగవానుడు తెలిపియున్నట్లు మనముగమనించగలము. ఈ అధ్యాయమందలి జ్ఞానగుణములగు ఆమానిత్వాదులున్న అట్టి సాధననే నిరూపించుచున్నది. వాసనాక్షయమున కవి యెంతయో సహాయకారులుగ నుండగలవు. ఆ యిరువది గుణములున్న అతి ప్రధానములైనవి కనుక వానినిగూర్చి ఒకింత తెలిసికొందము. అవి యేవియనగా—

- (1) అభిమానము లేకుండుట (2) దంభము వదలుట
- (3) హింస తొలగించుట (4) ఓర్పుగలిగియుండుట (5) ఋజు

త్వము స్వీకరించుట (6) గురుసేవ చేయుట (7) శుచిత్వము కలిగియుండుట (8) చిత్తస్థైర్యమవలంబించుట (9) మనోనిగ్రహము కలిగియుండుట (10) ఇంద్రియార్థములగు శబ్దస్పర్శాదులందు విరక్తిగలిగియుండుట (11) అహంకారము లేకుండుట (12) జనన, మరణ, వార్ధక్య, రోగములందు గల దుఃఖరూపదోషమును మాటిమాటికి పర్యాయించుట (13) ఆసక్తి లేకుండుట (14) పుత్రదారగృహదులందు తగుల్తూనకయుండుట (15) ఇష్టానిష్టములు సంప్రాప్తించినపుడు సమబుద్ధి గలిగియుండుట (16) భగవంతునియందు అసన్యభక్తి, అచంచల విశ్వాసము గలిగియుండుట (17) ఏకాంతస్థలము నాశ్రయించుట (18) జనసమూహమునందు ప్రీతిలేకుండుట (19) నిరంతరము అధ్యాత్మజ్ఞానముతో గూడియుండుట (20) తత్త్వజ్ఞానార్థమును బాగుగ ననుభూత మొనర్చుకొనుట—

ఈ యిరువది గుణములు జ్ఞానమనబడును. వీనికి విరుద్ధములైనవి అజ్ఞానమని పేర్కొనబడును. కాబట్టి విజ్ఞానగువాడు ఒక్కొక్కగుణమును బాగుగ వివేచించి, అభ్యసించి దానిని తనసాత్తుగ జేసికొనవలెను. పుస్తకమందున్న ఈ గుణములు మస్తకమున కెక్కవలయును. 'వాచా'గాడన్న ఈ జ్ఞానసంపద అనుష్ఠానరూపముగ మారవలయును. ఇల్లుకట్టుటకుముందుగా, లేక ఆనకట్ట మొదలైన ఏదైన గొప్పనిర్మాణములుచేయుటకు పూర్వము ఇంజనీరులు వానికి సంబంధించిన 'మ్యాపులు' 'చార్టులు' తయారుచేయుదురు. వానినే 'బ్లూప్రింట్' (Blueprint)లు అందురు. వారిపని ఆ మ్యాపులతో పూర్తికాదు.

ఆ మ్యాపు చూచుకొని దానిప్రపారము అసలు నిర్మాణమును గుఱించును. అట్లే గ్రంథస్థమగు విషయములను మున్ముందు బాగుగ తెలిసికొని తదుపరి ఆచరణయందు వానిని తేస్సగ జేర్చింపజేసికొనవలయును. 'సద్గుణవిదు'డగుట మంచిదేకాని, అది చాలదు. 'సద్గుణమూర్తి' కావలయును. కావున భగవత్ప్రీతి క్తములగు ఈవింశతిజ్ఞానగుణములు తనరక్తనాళములలో ప్రవేశించువఱకు సాధకుడు నిదురపోరాదు; తన ప్రయత్నమును విరమింపరాదు. ఈ అద్భుతజ్ఞాన సంపదలోని ఒకటి రెండంశముల నిట విచారించి ముందునకు బోయెదము.

'ఇంద్రియాధేషునై రాగ్యం' - ఇంద్రియవిషయములగు శబ్దస్పర్శాదిభోగములందు విరక్తిగలిగి యుండవలెనని భగవానుడు దోషించెను. జ్ఞానగుణములు ఇటువదింటిలోను ఈ వైరాగ్య మొక అతిముఖ్యమగు గుణము. 'జ్ఞేయ' వస్తునగు పరమాత్మయొద్దకు దారితీయునదే 'జ్ఞానము'. కావున ఈజ్ఞానగుణములన్నియు అవశ్యసంపాదనీయములగుటచే అందులో నొకటియగు ఈ విషయవిరక్తి కై వల్యప్రాప్తికి అత్యవశ్యకమని వేఱుగ చెప్పవలసినపనిలేదు. ఇదియున్న నే మనస్సు త్వరలో నిగ్రహింపబడగలదని పూర్వము ఆటవ అధ్యాయములో శ్రీకృష్ణమూర్తి తెలిపియున్నాడు. ఇంకను గీతయందనేకచోట్ల దీనిఁగూర్చిన ప్రస్తావనచేయుచువచ్చెను. ఇది (విరక్తి) సాధకులకు పెన్నిధివంటిది. దీని నాశ్రయించినవారు అదిగకాలములో శాంతిసౌఖ్యములను బడసిరి! పడయుచున్నారు. పడయగలరు. ఇంతటి ప్రాధాన్యత కలిగియున్న

ప్పటికిని, విషయలోలురగు జనులు 'వైరాగ్యమ'ను మాట వినగనే మాతిముడుచుకొనుచుందురు. 'ఎన్ని జన్మల నుండియో మిత్రత్వము నెరపుచువచ్చిన కామాదులను ఏల విడువవలయున'ని వారి భావమేమో! ఎంతయోకాలము ప్రీతితో అనుభవించుచువచ్చిన భోగములను విడుచుటకు వారికి మనస్సొప్పదు.

అయితే ఇంతకాల మనుభవించి అనుభవించి వారు పొందినదేమి? పోనిండు, ఆ భోగములయెడల వారికి తృప్తియైన కలిగినదా? పోనీ, అనుభవించినమీదట అవి ఏమైన తరగినవా? అవి తరగకపోగా పైపెచ్చు అనుభవించినవాడే శారీరకముగ, మానసికముగ తరగిపోవుటను మనము గమనించుచున్నాము. ఎన్నియో భోగము అనుభవించిన భర్తృహరియొక్క అనుభవమును జూడుడు—

భోగా న భుక్తా పయమేవ భుక్తా
స్తపో న తప్తం పయమేవ తప్తాః
కాలో న యతో పయమేవ యాతా
స్తృష్టా న జీర్ణా పయమేవ జీర్ణాః.

భోగములు మాచే అనుభవింపబడలేదు, మేమే భోగములచే అనుభవింపబడితిమి (తినివేయబడితిమి). తపస్సు మాచే తపింపబడలేదు, మేమే పైపెచ్చు తపింపబడితిమి. కాలము పోవుట లేదు, మేమే పోవుచున్నాము. తృష్ణ (ఆశ) జీర్ణించి పోవుట లేదు, మేమే జీర్ణించిపోవుచున్నాము—ఈవాక్యములు పరమ సత్యములు. ఏలయనగా తానేమో అనుభవించి ఒరగబెట్టుచున్నాడని భోగి అవివేకముచే అనుకొనుచున్నాడేకాని, వాస్తవ

చముగా తానే ఆ భోగములచే అనుభవింపబడుచున్నాడు. వాని జీవితమంతటిని అవి పీల్చి పిప్పిచేసివేయుచున్నవి. కనుకనే జీవితమందు పరమానందమును, నిరతిశయశాంతిని అన్వేషింప దలంచిన బుద్ధదేవుడు మొదలుగు మహామహులు తమకుగల భోగైశ్వర్యములకు ముందుగా తర్పణము వదలిరి. ఒక చెంప చాటిని అనుభవించుచు, మఱియొక చెంప దేవుని (లేక, నిర్వాణ సుఖమును) అనుభవింపవలెననిన, అది సాధ్యపడు విషయము కాదు. అట్లు సాధ్యపడుచో శ్రీకృష్ణపరమాత్మ పదేపదే వైరాగ్యమునుగూర్చి గీతయందు బోధించియే యుండెడివాడు కాదు. ఉపనిషత్తులన్నియు దానిమాటే ఎత్తుకొని యుండెడివి కావు. శాస్త్రములు దాని జోలికే పోయి యుండెడివి కావు. కాని మహానీయులందఱును, శాస్త్రములన్నియును ముముక్షువులకీ 'ఇంద్రియార్థవిరాగము' అత్యావశ్యకమని చెప్పుచుండుట వలన, మోక్షమార్గ మదియేయని స్పష్టమగుచున్నది.

సత్యమిట్లుండ, నేడు ప్రపంచముయొక్క పోకడ మఱియొక విధముగనున్నది. పెక్కురు దేహమునకు బ్రహ్మరథము పట్టుచు, దేహిని తిరస్కరించివేయుచున్నారు. తినుట, త్రాగుట, నిద్రించుట, గంతులు వేయుట, పాశవికవికృతులు కలిగి యుండుట - ఇవియే పరమార్థములుగ వారికి తోచుచున్నవి.

‘యావజ్జీవేత్సుఖం జీవే దృణం కృత్వా పుత్రం పితే’

‘బ్రతికిన కొంచెము సేపు సుఖముగా బ్రతకవలె. అందులకై అప్పుఅయినా చేసి నేతిని త్రాగవలె - ఇదియే వారి మూలసిద్ధాంతము. ఇట్టివారికి - అనగా అస్థిరపదార్థమును గట్టిగా పట్టుకొని వ్రేలాడువారికి ఎన్నటికైనను పతనము

తప్పదు. 'శవము, శివము' అను రెండు వస్తువులు కలవు ఈ శరీరములో. అందు శవము నాశ్రయించువాడు-అనగా భోగి ప్రకృతిచే చెంపదెబ్బలుతిని మృత్యురూపమగు సంసార మహా అఘాతమున పడిపోవును. 'శివము' నాశ్రయించువాడు-అనగా యోగి అమృతరూపమగు పరమాత్మనుబొంది నిత్యనిరతిశయానంద మోక్షసామ్రాజ్యము నధిష్ఠించును. కావున విజ్ఞుడగువాడు బాగుగ యోచించి దేనియందు ఎక్కువ దృష్టిని ఉంచవలెనో బాల్యకాలముననే నిర్ణయించుకొని తదనుసరిత జీవితమంతయు వ్యవహరించవలెను.

శవాకారం యావద్భజతి మనుజస్తావదశుచిః

పరేభ్యః స్యాత్ క్లేశో జనన మరణవ్యాధి నిలయః

యదాత్మానం శుద్ధం కలయతి శవాకారమచలం

తదా తేభ్యో ముక్తోభవతి హితదాహ శ్రుతిరపి (వివేకచూడామణి)

'మనుజు డెంతవఱకు శవమువంటి ఈ శరీరమును 'అహం'బుద్ధితో సేవించుచు దానినే పరమార్థముగ భావించుచుండునో, అంత వఱకు అపరిశుద్ధుడై పుట్టుక, చావు, రోగము మొదలగువాని వలన శ్రమ నొందుచుండును. ఎప్పుడు శుద్ధమై, శివస్వరూపమైనట్టి ఆత్మను సేవించునో, అప్పుడా జననమరణాదులవలన కలిగిన కష్టములనుండి విముక్తుడగును. వేదము లీ ప్రకారముగనే బోధించుచున్నవి' - అని (శ్రీ) శంకరాచార్యులవారు ఆన తిచ్చిరి - ఇట్లని చెప్పటచే శరీరమును ఉపేక్ష చేయుమని ఆర్థముకాదు. శరీరమునే చరమలక్ష్యముగ భావించి భోగాదులందు మునుంగరాదని చెప్పటమే యగును. మఱియు శరీరాం

తర్గతమగు క్షేత్రజ్ఞుడైన పరమాత్మను ఆశ్రయించవలెననియు భావము.

ఒకవేళ తానీ భోగాదులను, ఇంద్రియ విషయములను చేతులార వదలనిచో, బలాత్కారముగ వాటిని వదిలించి వేయు వాడొకడు రాగలడు. అతడే మృత్యువు. ఈ విషయమును విలాసపురుషులందఱును జ్ఞప్తియందుంచుకొందులు గాక ! మహాత్ములు, శాస్త్రములు నయముగా జెప్పినచో నేడు వినకపోయిన రేపు భయముతోనైన వానిని తప్పక అంగీకరించవలసివచ్చును. మృత్యుదేవతవచ్చి నీవుపై పిడి గ్రుద్దులు గ్రుద్దినగాని మనుజునకు తెలివి వచ్చుటలేదు.

ఒక గ్రామములో నొకవర్తకుడు అంగడి తెరచుకొని జేరగాండ్రకు వస్తువులను విక్రయించుచుండెను. ఒకనాడు మధ్యాహ్న సమయమైనది. వర్తకు డేదియో పనిమీద బయటకు వెడలెను. అంగడిలో ఎవరునులేరు. ఆ సమయము కనిపెట్టి ఒక ణోతి లోనికి ప్రవేశించెను. గదియంతయు తేజిచూడగా దానికొక ఇనుపకూజా కనిపించెను. దానిలో జీడిపప్పు ఉండెను. ణోతియొక్క ఆనందమునకు మేటలేదు. జీవితము ధన్యమైనదని భావించెను. వెంటనే కూజాలో చేతిని దూర్చి తన గుప్పెటనిండుగా జీడిపప్పును గట్టిగా పట్టుకొని చేతిని పైకి లాగగా చేయి రాలేదు. ఏలయనగా కూజామెడ నన్నగానుండెను. గుప్పెట పెద్దదిగానుండెను. తన శక్తికొలది చేతిని బయటకులాగ ప్రయత్నించినప్పటికిని అది రాలేదు. ఇంతలో దురదృష్టవశాత్తూ ఆవర్తకు డచటికివచ్చెను. గదిలో ణోతియుండుట జూచి ఒక దుడ్డుకట్ట తీసికొని దానిని గట్టిగా

బాడెను. అది పారిపోవజూచినది కాని చేయి కూజాలో ఇరుకు కొనిపోవుటచే సాధ్యపడలేదు. ఆ దౌర్భాగ్యవానరము తన గుప్పిటలోని జీడిపప్పును వదలివేసినచో చేయి కూజా నుండి సులభముగ బయటకు వచ్చివేసియుండెడిది. కాని ఆశ అడ్డు పడినది. తృష్ణ బంధించివేసినది. వాటికి లోబడిపోయిన ఆ మూర్ఖశాఖామృగము చేతిని వదిలించుకొనలేక నానాబాధలు పడుచుండెను. వీవుపై ప్రహారములు ఏకధాటిగపడుచుండెను. తుట్టతుదకు ఆ బాధలను సహింపలేక కోతి తన ప్రాణములను వదలెను. ప్రాణములనైన వదలుటకు అది సిద్ధపడినదే కాని జీడిపప్పును మాత్రము వదలలేదు. ఇది నేటి 'విషయదాసుల' పరిస్థితి. ప్రాపంచికభోగలాలనుడే ఆ కోతి. విషయభోగములే (ఇంద్రియార్థములే) జీడిపప్పు. మృత్యువే వర్తకుడు. ఈసంసారమే అంగడి. కావున మృత్యువుచే చావుడెట్లు తినక పూర్వమే శాస్త్రగురువాక్యములందు విశ్వాసముగలిగి విషయ వ్యామోహమును పరిత్యజించివేయుట మానవుని కర్తవ్యము. 'ఇంద్రియాఢ్ధేషు వై రాగ్యమ్' అను శ్రీకృష్ణపరమాత్మయొక్క హితవచనములందు సమ్మతముంచి పరమార్థసాధకుడు విష ప్రాయములగు విషయభోగములందు విరక్తిని సంపాదించుట పరమశ్రేయస్కరము.

'The eternal interests of the Soul are of much higher value than the fleeting interests of the mundance life the gratification of the senses is but like the thoughtless play of the baby'

చంచలములగు ప్రాపంచికవిషయములకంటె శాశ్వతములగు పారమార్థిక విషయములు చాల గొప్పవి. ఇంద్రియములను తృప్తిపఱచుచు విషయభోగము లనుభవించుట పసిపిల్లల ఆట నంటిదియే యగును' అని వివేకానందులు పలికియున్నారు. ఎంత వఱకు ఇంద్రియములు, మనస్సుబహిర్ముఖములై భోగజాలము లందు మునిగియుండునో, అంతవఱకును హృదయస్థమగు పర మాత్మయొక్క లేశమాత్రమైన అనుభవముకూడ వాటికి కలుగ నేరదు. అంతర్ముఖము చేకూరదు. మనస్సు, ఇంద్రియములు అంతర్ముఖములు కానిచో నిరతిశయ ఆత్మసౌఖ్యమును జీవుఁడెన్నటికిని నోచుకొనలేడు. కాబట్టి పూర్ణ సుఖమును, జననమరణ రూప బంధరాహిత్యమును, ఆత్మానుభూతిని బడయగోరు ప్రతి మానవుడున్ను తన ఇంద్రియమనంబుల విషయమై కడుజాగరూకుడై, భగవాను డుపదేశించినవిధముగ ఇంద్రియార్థములగు శబ్దస్పర్శాదులందు విరక్తి గలిగి ఎపుడెపుడవి భోగానుభవమునకై పైకి లేచుచుండునో అపుడపుడు వివేకమను దండము (కట్ట)చే దానిని అదుపులోనికి తీసికొని వచ్చుచుండవలెను.

ఉత్థితానుత్థితానేతా నింద్రియాహీనునః పునః

హన్యాద్వివేకదందేన వజ్రేణైవ హరిరిరీన్. (యోగవాసిష్ఠము)

ఇంద్రియములను సర్పము లెపుడెపుడు భోగాస్వాదనమునకై పైకి లేచుచుండునో అపుడపుడు-ఇంద్రుడు వజ్రాయుధముచే పర్వతముల తొక్కలను ఛేదించివేయునట్లు-వివేకమను కట్టచే వాటిని బాది, దారికి తీసికొని రావలయును' అని శ్రీ వసిష్ఠమునీంద్రుడు శ్రీరామచంద్రునకు చక్కటి సాధనను బోధించి

యుండెను. ఇంతదనుక గీతాచార్యుడు పదేశించిన అమానిత్వోద్దిష్టానగుణములలో 'ఇంద్రియార్థేషు వైరాగ్యమ్' అను ఒక్కదానిని గుఱించి మాత్రము యోచించుటమైనది. మరి యొక దానిని గూడ సంక్షేపముగ ప్రస్తావించి ఇక శ్లేషము వస్తువునందు ప్రవేశించెదము.

'జన్మమృత్యు జరావ్యాధి దుఃఖదోషానుదర్శనమ్' - జనన, మరణ, వార్ధక్య, రోగాదులవలన కలుగు దుఃఖములను దోషములను మరల మరల చింతన చేయుచుండవలెనని భగవాను డాదేశించెను. ఎంతటి గొప్ప సదుపదేశము! లోకములో ఈ జననమరణాదులవలన పెక్కు క్లేశములు సంభవించునని జనులకు తెలిసియున్నప్పటికిని ఆ విషయమును కప్పి పెట్టుకొని కండ్లుమూసికొని వారివారి వ్యవహారములను సలుపుచున్నారు. పైపైకి సంసారము సుఖమయమని చెప్పుచుందురు. లోలోన దుఃఖములతో, తాపత్రయములతో కుమిలిపోవుచుందురు. ఒకవేళ ఒకింత సుఖము సంపాదించినను అది సుఖభాసమే కనుకను, స్వప్నమందలి సుఖమువంటిదే యగుట వలనను, ప్రతిబింబసుఖమే అయియున్నందువలనను, సంసారమహాదుఃఖములలో ఆ కొంచెము సుఖము సముద్రములో ఇంగువవలె ఎచటనో విలీనమై పోవుచున్నది.

ఈమధ్య కొంతకాలము క్రిందట ఒక విద్యావంతుడగు యువకుడు నూతనముగ వివాహము చేసికొని, 'కొత్తఒకపింత' అనునట్లు ఆ యావనోత్సాహములో, ఆ వైవాహిక క్షణిక సుఖములలో తన్మయుడై, ఆనందోత్ఫుల్లమానస్కుడై, తన యింటిగోడపై 'సంసారము సుఖమయము' అని పెద్ద అక్షర

ములతో వ్రాసిపెట్టెను. కొన్ని సంవత్సరములు గడచినది. సంసారవృక్షమునకు చిలువలు పలవులు పెట్టినవి. సంతానము అధికము కాజొచ్చెను. '9' సంఖ్యను అది చేరుకొనెను. పిల్లలలో ఒకడు రాడీగా తయారయ్యెను. మఱియొకనికి ఎప్పుడును ఏదోయొక రోగముపట్టి పీడించుచుండెను. వారిని పోషించలేక, వారి అల్లరిమాన్వలేక, వారి వ్యాధులను పోగొట్టలేక వినుకు పుట్టి, సంసారముపై చీకాకు జనించి ఒకనాడు తటాలున గోడదగ్గఱకుపోయి తా నిదివఱలో వ్రాసియుంచిన 'సుఖమయము' అను పదములోని 'సు' అను అక్షరమును తుడిచి వేసి అచ్చోట 'దుః' అను అక్షరమును ఇరికించి 'సంసారము దుఃఖమయము' అను వాక్యముతో సంతృప్తిపడెను.

'Marry in haste and repent in leisure.'

'హడావిడిగ పెళ్ళిచేసికొని సావకాశముగ కూర్చొని ఏడు' అను సామెత అతని విషయములో చరితార్థమయ్యెను. మఱి కొంతకాలముగడిచినది. సంసారముయెడల రోత జనింప క్రమముగ పెద్దల సాంగత్యము నవలంబించి ఆధ్యాత్మిక గ్రంథములను పరిశోధింప నారంభించెను. నామరూపాత్మక ప్రపంచమంతయు మిథ్య అను వాక్యము ఆ గ్రంథములందుండుట జూచి వెంటనే పరుగెత్తి గోడయొద్దకుబోయి 'దుఃఖమయము' అను పదములోని 'దుః' అను అక్షరమును తుడిచివేసి వెడలి పోయెను. అప్పుడావాక్యము 'సంసారము ఖమయము' అయినది. అనగా ఆకాశమయము. నామరూపరహితము అని భావము. బ్రహ్మ మొకటియే సత్యము. దృశ్యప్రపంచము వాస్తవముగ లేనిదేయని యాతడు నిర్ణయించుకొని, వైరా-

గ్యమును జేబూని శేషించిన జీవితమును తత్త్వాన్వేషణమందే గడవసాగెను. కాబట్టి అభాగ రూపములగు ప్రాపంచిక సుఖములనుజూచి యెవరును మురిసిపోరాదు.

గీతయందు సంసారస్థితిని వర్ణించు సందర్భము వచ్చి నపుడెల్ల శ్రీకృష్ణభగవానుడు మృత్యుసంసారము*అని పేర్కొనుచుండుట గమనించదగినది. ఏలయనగా దృశ్యమానమగు ప్రపంచమంతయు, దేహదులన్నియు మృత్యుగ్రస్తములు. మృత్యుదేవత కివియన్నియు 'టిఫిన్' (ఫలహారము) వంటివి. ఏది మరణముచే నావరింపబడియున్నదో, నాశశీలమైవర్తించుచున్నదో, అట్టి దానియందు సుఖమెట్లుండగలదు? అయితే 'మరణము' అనునది ప్రతివస్తువునకు, ప్రతిజీవికి ఖాయమైయున్నప్పటికిని మానవుడు దానిమాటవిని బెదరిపోయి ఎట్లైనను దానిని మఱచిపోవలెనని ప్రయత్నించుచున్నాడు. మఱచుచున్నాడుగూడను. మఱచినంతమాత్రముచే అది తొలగిపోవునా? కండ్లుమూసికొని ప్రకాశము లేదనినంతమాత్రముచే ప్రకాశము తొలగిపోవునా? వుట్టినవాడు చచ్చుట నిక్కము. జననమరణములు ఒకదానితో నొకటి పెనవేసికొనియున్నవి.

బుద్ధదేవుడు మొట్టమొదట పెక్కు రాజభోగములందు మునిగి ప్రాపంచికవిలాసములందే కాలముగడుపుచు 'చావు, ముడిమి, రోగము' అనునవి ప్రపంచమున లేనేలేవు అనుకొనుచుండెడివాడు. కాని అదృష్టవశాత్తు ఒకనాడు రథమునందు గూర్చొని విహారము సలుపుచుండ ఎచటనో ఒకశవమును, ఒక

*మృత్యుసంసారవర్తన, - మృత్యుసంసారసాగరాత్

వృద్ధుని, ఒకరోగిని, చూచుట తటస్థింప ఇదియేమి? వింతగా నున్నదే? ప్రపంచమున మరణ మనునది కలదా? వార్ధక్య రోగములు కలవా? అని యోచించి సారథియగు ఛన్నుని ప్రశ్నింప, ఆతడు అవి తప్పక కలవని నుడివెను. తత్తణమే బుద్ధుని హృదయమున వైరాగ్య ముంకురించెను. అదియే పెరిగి పెరిగి తుట్టతుడకు ఆతని బుద్ధత్వమునకు దారితీసెను. సంసారగర్తమున పడిపోయి దిక్కు తెలియకనున్న బుద్ధదేవుని అందుండి సముద్ధరించి విజ్ఞానపర్వతము నధిరోహింపజేసి సిద్ధాద్ధుని 'బుద్ధునిగ' మార్చివేసినదేదీ? సామాన్యమానవుని దేవునిగ జేసివైచినదేదీ? ప్రతిబింబసుఖములందు మునుకలిడుచున్న వానిని లేపి బింబరూప శాశ్వత నిర్వాణసుఖమును ప్రసాదింప జేసినదేదీ? సామాన్యరాజువలె తన జీవితము గడుపనెంచిన ఒకానొక వ్యక్తిని తీసికొని లోకోద్ధారకుడుగ, విశ్వపంథ్యునిగ అవతారపురుషునిగ మార్చివేసిన ఘనత దేనిదీ? ఈ 'వార్ధక్య, రోగ, మృత్యువుల' దోషములగూర్చిన విచారణదే. కనుకనే శ్రీకృష్ణమూర్తి 'జన్మ, మృత్యు, జరా, వ్యాధు'లకు సంబంధించిన దుఃఖములను, దోషములను మరల మరల విచారించ వలసినదిగా ముముక్షువుల నాదేశించెను. మరియు 'అను దర్శనమ్' అని చెప్పుటద్వారా ఒక్కసారి విచారణ చేసిన చాలదనియు మాటిమాటికి ఆ విచారణను అభ్యసింపవలె ననియు హెచ్చరించెను.

ఈప్రకారముగ భగవానుడు ఒకటికాదు, రెండుకాదు, ఇటువది చక్కటి జ్ఞానరత్నములనుపాఠునకుబోధించెను. శాస్త్ర వాఙ్మయమునంతను చిలికి చిలికి ఈ మణులను వెలికితీసెను.

అమూల్యమగు ఈ శీలసంపదను ప్రబోధించుటద్వారా గీతా చార్యుడు సాధకలోకమునకు ఎంతటి మహోపకార మొనర్చెనో చెప్పనలవికాదు. అంతఃకరణశుద్ధికి, హృదయపనిత్ర తకు వలసిన సామగ్రిని అందించుట గీతయొక్క ప్రత్యేక విశిష్టత. 'సాధ్యవస్తువు'ను లక్ష్యమునందుంచుకొని 'సాధన' యందు దృష్టిని విశేషముగ కేంద్రీకరించుమని అయ్యది ఆదేశించును. కనుకనే ఈలాటి అమానిత్వాది గుణములను పెక్కింటిని తనయం దచటచట పేర్కొనుచు పోయెను. ఈ దైవిక గుణములద్వారా మనుజునకు 'వాసనాక్షయము' లెస్సగ సిద్ధింపగలదు. వాసనాక్షయముచే 'మనోనాశము' అవలీలగ యేర్పడగలదు. ఇక మిగిలినది 'తత్త్వజ్ఞానము' అనగా ఆత్మస్వరూప నిర్ణయము. దానినిగూడ బోధించినచో ఇక అధ్యాత్మబోధ పరిపూర్ణత్వమును పొందగలదు. పొంద వలసిన లక్ష్యమగు పరబ్రహ్మ మెట్టిదో సాధకుడు ముందుగా తెలిసికొని యున్నచో దానిపై ప్రీతి, ఆసక్తి విశేషముగ జనించుచుండును. ఈ సత్యమెఱిగియే భగవానుడు జ్ఞాన గుణము లన్నిటిని పేర్కొని అంతటితో ఆగక 'జ్ఞేయం తత్ప్రవక్ష్యామి' - 'జ్ఞేయవస్తువును గూర్చి కూడ చెప్పుచున్నాను వినుము' అని ప్రారంభించెను. అద్దానిని తెలిసికొనినచో అమృతత్వమును (మోక్షమును) పొందగలవని అర్జునునకు దాని ఫలశ్రుతినికూడ వినిపించెను.

జ్ఞేయమగు పరబ్రహ్మము సర్వవ్యాపకమైనది, అనంతమైనది, నిర్గుణమైనది, ప్రాణులయొక్క బాహ్యభ్యంతరములందు అవిభక్తమై వ్యాపించియున్నది, ప్రకాశరూపమైనది,

తమస్సునకు అతితముగ వర్తించునది? అది సర్వజీవులయొక్క హృదయాంతరాళములందు జ్యోతిర్మయమై ఆత్మరూపమున వెలుగొందుచుండును. ప్రారంభదశయందు దేవునకు ఏదియో యొకస్థలమో, రూపమో, నామమో నిర్ణయించుకొని చిత్రైకాగ్రతీకొఱకు భగవంతుని అచ్చట ఆరూపములతో, నామములతో సాధకుడు ధ్యానించునేకాని, వాస్తవముగ పరమాత్మ ఒక్కచోటునందే పరిమితమై లేడు. ఒక్క నామమునందే సీమాబద్ధమై లేడు. ఇక్కారణముననే గీతాచార్యుడు పరబ్రహ్మమును వర్ణించునపుడు తొలుదొల్తనే 'సర్వతఃపాణి పాదం తత్సర్వతోక్షి శిరోముఖం' - (అంతటను చేతులుకాళ్ళు శిరస్సులు నేత్రములు కలవాడు) అని చెప్పటకు హేతువైనది. 'సహస్రశీర్షాపురుషః. సహస్రాక్షః, సహస్రపాత్' - అను పురుషసూక్త వేదవాక్యమున్ను ఈ యర్థమునే ప్రతిపాదించుచున్నది. ఇదియే వాస్తవమగు భగవత్-స్వరూపము. ఎన్నటికైనను ముముక్షు వీసత్యము నెఱిగియే తీరవలెను. భగవానుడు ఒక వ్యక్తిమాత్రమే యను జ్ఞానమును ఎప్పటికైనను దాటవలెను, వ్యప్తి సమప్తి - రెండును ఆతడే యను విశాల భావము హృదయమున అంకురించవలెను. అపుడే జీవుడు అధ్యాత్మలోకమున ఉపరిస్థానమును చేరుకొనును.

పాండివులు మాయాజూడమున ఓడిపోయి కౌరవులకు లోబడిపోయిన సమయమున దుర్యోధనుడు నిధిడు సభయందు ప్రదాపదీదేవిని అవమానపఱుప నిశ్చయించెను. ఎందరో పెద్దలు ఆసీనులై యున్న ఆ మహాసభాస్థలియందు దుశ్శాసనుడు ప్రదాపిని ఈడ్చుకొనివచ్చి బలతక్కినముగ వలువలు

విప్వనారంభించెను పతిప్రతయగు ఆ సాధ్వీకి గొప్ప సంకట మేర్పడెను. ఇక కర్తవ్యమేమి? సంకటములో 'వెంకటరమణుడు' అనునట్లు ఒకేమార్గము ఆమెకు గోచరించెను. 'ఇక భౌతికశక్తులను నమ్ముకొని లాభములేదు. మానవమాత్రులను ప్రాధేయపడిన ఉపయోగములేదు; చిన్నచిన్న దేవుళ్ళకు మ్రొక్కిన ఫలితములేదు' అని నిశ్చయించి అంజలి ఘటించి దేవాదిదేవుడైన జగన్నాథుడగు శ్రీకృష్ణపరమాత్మను హృదయపూర్వకముగ ప్రార్థించెను. తన్నురక్షింపవలసినదిగ ఆ యాపద్బాంధవుని ఈ ప్రకారముగ వేడుకొనెను-

గోవింద ద్వారకావాసిన్ కృష్ణ గోపీజనప్రియ

కౌరవైః పరిభూతాం మాం కిం న జానాసిరేవ. (భారతము)

'ఓ గోవిందా! ద్వారకానిలయా! కృష్ణా! గోపీజనప్రియా! కేళవా! కౌరవులచే అవమానపఱుపబడుచున్న నన్నేల కాపాడుకున్నావు' అని ప్రార్థించెను. క్షణకాలము గడచినది. తానుచేసిన ప్రార్థనకు శ్రీకృష్ణుని యొద్దనుండి తిరుగురసీదు (Acknowledgement) రాలేదు. వెంటనే మరల ఇంకొక స్మృతము చేసెను -

కృష్ణ కృష్ణ మహాయోగిన్ విశ్వాత్మన్ విశ్వభావన

ప్రపన్నాం పాహి గోవింద కురుమధ్యేఽవసీదతీమ్.

'కృష్ణా! కృష్ణా! మహాయోగీశ్వరా! విశ్వరూపా! సర్వ వ్యాపకా! జగదాత్మకా! గోవిందా! కౌరవులమధ్య సంకటముల నొందుచున్న నన్ను రక్షింపుము తండ్రీ!' అని స్తుతించెను. వెంటనే భగవంతుని యొద్దనుండి తిరుగురసీదు వచ్చెను.

ద్రాపది ఆపదను చాటగల్గెను ? ఈఘట్టము ముగిసి చాలకాలమైన వెనుక ఒకానొకసందర్భమున ద్రాపదిశ్రీకృష్ణునితో వార్తాలాపమొనర్చుతటి మధ్యలో నాతని నిట్లడిగెను-‘మహాప్రభూ! నీవు భక్తవత్సలుడవని ప్రఖ్యాతి నొందితివిగదా! అలనాడు నిండు సభలో కారవులు నన్నవమానించునపుడు నిన్ను ప్రార్థించగా వెంటనే సహాయ మొనర్చలేదేమి ? ఒకింత ఆలస్యము చేసినావేల!’ ఆ వాక్యములను విని శ్రీకృష్ణు డిట్లు ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను-‘అమ్మా! ద్రాపదీదేవీ! నేను ద్వారకావాసినిగదా! ద్వారకలోనుండు నేను హస్తినాపురము రావలెననిన మాటలా? ఎంతదూరము! ఎన్నివందలమైళ్ళు! నడచి రావద్దా! ఒకవేళ గరుడవేగముతో వచ్చినను కొంత వ్యవధి పట్టునుగదా!’ అని పలికెను. ద్రాపది ఆ వాక్యముల యంత రార్థమును గ్రహించి సిగ్గుపడెను. “ఓహో! మొదట నేను ప్రార్థించినపుడు ద్వారకావాసీ’ అను పదమును ప్రయోగించితిని. సర్వవ్యాపకుడగు పరమాత్మను ‘ద్వారకయందుండువాడు మాత్రమే’ అని చిత్రించి నేను పొరపాటుచేసితిని. అందువలననే కాబోలు ఆతడు పలుకలేదు. రెండవసారి ప్రార్థించినపుడు ‘విశ్వాత్మన్’-విశ్వస్వరూపా అను పదమును ప్రయోగించి పరమాత్మను సత్యముగ చిత్రించితిని. అందులకే కాబోలు తత్త్వజ్ఞుడే సహాయమును బంపెను” అని తలంచి ద్రాపది భగవానుని అపారకారుణ్యమునకు సంతుష్టాంతరంగిణి యయ్యెను. కావున పరబ్రహ్మము సర్వవ్యాపకమైనదని యెఱుంగవలెను. అణువునందును, బ్రహ్మాండమునందుగూడ

అతినూత్నముగ నయ్యది వ్యాపించియున్నది. అట్టి పరబ్రహ్మమే 'జ్ఞేయ' మను పేరుతో నిచట వర్ణింపబడినది.

ఈప్రకారముగ శ్రీకృష్ణపరమాత్మ త్నేత్రత్నేత్రజ్ఞులను జ్ఞానజ్ఞేయములను వరించి చెప్పి తదుపరి ప్రకృతి పురుషుల యొక్క స్వరూపమును సంక్షేపముగ వివరింప దొడగెను. పురుషుడనినను, త్నేత్రజ్ఞు డనినను, జ్ఞేయమనినను ఒకేపరమాత్మ వస్తువునకు పేర్లు-ఆ పరమాత్మ అవినాసి. దృక్స్వరూపుడు. సమస్త దృశ్యపదార్థములు నశించినను ఆతడు నశింపడు. ప్రాణికోట్లయందంతటను సమరూపమున నాతడు వర్తించుచుండును. జగత్క్రియలన్నిటిని ప్రకృతియే జరుపుచుండును. పురుషుడు అకర్త. అతడు. చేయడు, చేయింపడు. దీపపు సన్నిధానమున జనులు వారివారి క్రియలను చేసికొనునట్లును, సూర్యోదయముచే ప్రజలు వారివారి వ్యవహారములు జరుపుకొనునట్లును, ఆ యా కార్యములందు ఆ దీప, సూర్యులకు కర్తృత్వకారయితృత్వములు లేనట్లును, పురుషుని (పరమాత్మ యొక్క) సాన్నిధ్యమునందు ప్రకృతియు క్రియాశీలమై వర్తించుచున్నది. మఱియు ఆకాశము, సర్వవ్యాపకమైయున్నప్పటికిని ఏ పదార్థమునందును అంటనట్లు, త్నేత్రజ్ఞుడగు పురుషుడు త్నేత్రమునందంతటను వ్యాపించియున్నను నిర్లేపుడై తనరుచున్నాడు. సూర్యుడు లోకమును ప్రకాశింపజేయునట్లు జడమగు త్నేత్రమునకంతకును వెలుగును ప్రసాదించుచున్నాడు. తిరుగలియొక్క క్రిందిరాయి నిశ్చలముగ నుండును. పైరాయి తిరుగుచుండును. అట్లున్నందువలననే పిండి వినరుటకు వీలు కలుగుచున్నది. రెండును తిరుగుచున్నను, లేక రెండును

నిశ్చలముగ నున్నను పిండి పడదు. అట్లే నిశ్చలుడగు త్షేత్రజ్ఞుడు, చంచలముగ త్షేత్రము-ఈ రెండిటియొక్క-సంయోగము వలననే ఈ స్థావరజంగమాత్మకముగు ప్రపంచమంతయు నావిర్భవించినది. క్రియావంతమై యొప్పుచున్నది.

జీవుడు వాస్తవముగ పురుషుడేకాని ప్రకృతికాదు. త్షేత్రజ్ఞుడగు ఆత్మయేకాని త్షేత్రముగు దేహదులు కాదు. అవివేకముచే నాతడాప్రకృతితోను, తద్గుణములతోను తాదాత్మ్యము నొందుచున్నాడు. జీవునియొక్క ఈ ప్రకృతి తాదాత్మ్యమే, ఈ గుణసంగమే ఈ దౌర్భాగ్యసంసారస్థితిని అతనికి కలుగజేసినది; ఈ జననమరణ ప్రవాహమున తగుల్కొను నట్లు చేసినది; దుంఖసాగరమున మునుంగునట్లు కావించినది.

పురుషః ప్రకృతిస్థో హి భుంక్తే ప్రకృతిజ్ఞానుజాన్

కారణం గుణసంగోఽన్య సదసద్యోవి జన్మను. (13-22)

అను గీతావాక్యము లీభావమునే స్పష్టీకరించుచున్నవి. కాబట్టి అట్టి గుణసంగములేకుండ, విజ్ఞుడగువాడు సర్వవిధముల ప్రయత్నించవలెను. తాను త్షేత్రముకాదు-త్షేత్రజ్ఞుడగు ప్రత్యగాత్మయని మరలమరల భావన చేయుచుండవలెను. తాను దేహము కాదు-దేహీయని నిరంతరము భావించుచుండవలెను.

1. కృశోఽతిదుఃఖీ బద్ధోఽహం హస్తపాదాది వానహమ్

ఇతి భావానురూపేణ వ్యవహరేణ బద్ధతే.

2. నాహం దుఃఖీ నమే దేహో బద్ధః కస్యాత్మవి స్థితః

ఇతి భావానురూపేణ వ్యవహరేణ మువ్యతే. (యోగవాసిష్టము)

“నేను కృశించినవాడను, మహాదుఃఖివంటివాడను, బద్ధుడను, హస్తపాదాద్యవస్తువులతో గూడినవాడను”-ఇత్యాదిభావ

ములతో గూడి వ్యవహరించువాడు తప్పక బంధనమును బొందును. అట్లుకాక, నేను దుఃఖినిగాను, నాకు జేహములేదు, నేను ఆత్మస్వరూపుడను, ఆత్మకు బంధ మెచటగలదు? ఇత్యాది భావములతో గూడి వ్యవహరించువాడు తప్పక ముక్తినిబొంద గలడు-అని శ్రీవసిష్ఠమునీంద్రులు శ్రీరామచంద్రునకు హితబోధ గావించిరి. గీతయం దిట్టి భావములు తండోపతండములుగ మనకు లభించగలవు. ముఖ్యముగ తత్త్వవిచారణారూపమగు ఈత్రేత్రత్రేత్రజ్ఞవిభాగయోగమున ఇట్టిఅమోఘములగు ధైర్య వాక్యములే మనకు లభించుచున్నవి. ఏనాడు అజ్ఞానవశమున జీవుడుతనకంటెవేరై యున్నట్టి ఈదేహోదిదృశ్యపదార్థములందు అహంభావమును, మమత్వమును కల్పించుకొనుచున్నాడో, ఆనాడే, ఆక్షణముననే ఆతడు దుఃఖమును, బంధమును కొని తెచ్చుకున్నట్లే యగును. ఏలయనగా అట్టి అసత్యభావనచే వతడు తన ఆత్మను చంపినట్లే యగుచున్నది. ఆత్మహంతకు డగుచున్నాడు. (హినస్త్యాత్మనాత్మానం), చిన్న చిన్న హత్యలకేలోకములో పెద్ద పెద్ద శిక్షలు పడుచున్నవి. ఇక 'ఆత్మహత్యకు' ఒడిగట్టిన అజ్ఞానికి ఎంతటి పెద్దశిక్ష కాచు, కొని యున్నదో యోచించుకొనుడు ?

అసుర్యావామ తేలోకా అందేన తమసావృతాః

తాం స్తే ప్రేత్యాభిగచ్ఛన్తియే కే చాత్మహనోజనాః

(ఈకావాస్యోపనిషత్తు)

'ఆత్మజ్ఞానమునుబొందక తద్వారా తమ ఆత్మను చంపుకొను నట్టి అవివేకులు అంధకారావృతములై నట్టి భయంకరరాక్షస లోకములను (నరకలోకములను) బొంది పెక్కు క్లేశముల

ననుభవించుదురు. జననమరణప్రవాహమున బడి నానావిధ హీనయోనులందు జన్మించుచు యిడుముల పాలగుదురు'- అని ఉపనిషత్తు లుద్ఘోషించుచున్నవి. కాబట్టి యెంతయో తెలివితేటలతోగూడిన ఈ మానవజన్మ లభించిన ఈ గొప్ప పురుణమున జీవుడు భగవంతుడిచ్చిన ఆ తెలివిని, ఆ విజ్ఞానమును సదుపయోగముచేసి తనయందు కలిసిపోయియున్న ష్టేతఃష్టేత్రజ్ఞులను విడదీసి, తాను పరమాత్మయేయని యెఱిగి కృతార్థుడు కావలసియున్నాడు.

అష్టా కథం చిన్నరజన్మ దుర్లభం

తత్రాపి పుం స్త్వం శ్రుతిపారదర్శనం

యస్మాత్పత్నమక్త్యేన యతేత మూఢధీ

న ఆత్మహా న్యం వినిహన్త్య సద్గోహతే॥ (వివేకచూడామణి)

‘మహాదుర్లభమైనట్టి ఈ నరజన్మను, అందులో పురుషత్వమును, అందును శాస్త్రపరిజ్ఞానమును బొందియు, ఎవడు తన మోక్షముకొఱకు యత్నించడో, అట్టి మూఢబుద్ధి ఆత్మఘాతకుడేయగును. మఱియు నాతడు అసద్వస్తువును (దేహీదులను) గ్రహించి తన్నుతానే చంపుకొనుచున్నాడు’-అని శ్రీ శంకరాచార్యులవారు ఆత్మజ్ఞానశూన్యులను హెచ్చరించిరి. కావున నిత్యానిత్యములను, సత్యాసత్యములను వివేచించి నిత్యమును, సత్యమును ఆశ్రయించి అనిత్యమును, అసత్యమును ఉపేక్షించుట యందే మానవజన్మయొక్క సార్థకత కలదు. దృఢౌశ్యమును, ష్టేతఃష్టేత్రజ్ఞులను, ప్రకృతి పురుషులను విడదీసి దృక్ స్వరూపముగు ష్టేత్రజ్ఞుని, పురుషుని ఆశ్రయించి, దృశ్యమగు ష్టేతము యెడల ప్రకృతియెడల విరాగభావము కలిగియుండుటయే

జీవితముయొక్క విధానము. అయితే ఏ మార్గము ననుసరించి అట్టి ధ్యేయవస్తువును పరమాత్మను మనుజుడు సాక్షాత్కరించుకొనగడు ! ఇది ముఖ్యముగ తెలిసికొనదగియున్నది.

కొందఱు నిరంతరధ్యానముచే తనయం దా పరమాత్మను తెలిసికొనగల్గుచున్నారు. మఱికొందఱు సాంఖ్యవిచారణచే తెలిసికొనుచున్నారు, కొందఱు కర్మయోగముచే చిత్తమును శుద్ధమొనర్చుకొని అట్టి నిర్మలచిత్తముచే వీక్షించుచున్నారు.

అన్యే త్వేవమజానంతః శ్రుత్వాఽన్యేభ్య ఉపాసతే

తేఽపి చాతితరస్త్యేవ మృత్యుం శ్రుతిపరాయణాః. (13-26)

‘మఱికొందఱు ఆ యా కర్మ, ధ్యాన, జ్ఞాన, యోగరహస్యములను తెలిసికొనజాలనప్పటికిని, పరమాత్మను గూర్చి ఇతరులవలన విని, ఆ వినినదానిని శ్రద్ధాభక్తులతో ఉపాసించుచుందురు. అట్టి ఆ శ్రవణాభిలాషులుకూడ అచిరకాలములో మృత్యువును లెస్సగ దాటివేయగలరు’-అని భగవానుడు జనులకు అభయమొసంగియున్నాడు. ఏలయనగా, విద్యావంతులు, ప్రజ్ఞావంతులు, శేముషీధురంధరులు శాస్త్రములను పరిశోధించి వివేచించి, ఆ యా ధ్యాన, జ్ఞానాది సాధనలు చేయగలిగియుందురు. కాని చదువురాని అమాయకులు వాని నెట్లు తెలిసికొనగలరు ? ఊక్కశుద్ధితేని ప్రజలెందరో కలరుకదా ! వారందఱును శాస్త్రముల నెట్లు అధ్యయనముచేసి సత్యముననుభూత మొనర్చుకొనగలరు? ఇదియొక గొప్ప సమస్య. ఈ సమస్యను తృటిలో నిచట భగవానుడు తేల్చివేసెను. ఆధ్యాత్మికరంగములో నేత్రములకంటె శ్రోత్రము ప్రధానమని

పెద్దలు చెప్పుచుందురు. ఏలయనగా నేత్రముచే చూపబడునది (దృశ్యము) ఎప్పటికైనను నశించును. శ్రోత్రముచే వినినది (హరికథాశ్రవణము, గురువాక్యప్రబోధము) మాత్రము హృదయమునందు ప్రవేశించి మనననిదిధ్యాసనములకు ఆత్మానుభూతికి అవకాశ మొసంగగలదు. అందుచే ఒకవేళ ఎవరికైనను చదువురానప్పటికిన్ని దానివలన చింతలేదు. వారు సద్గురువుల యొద్ద మహాత్ములయొద్ద చక్కగ శ్రవణముచేసి, వారుపదేశించిన విధముగ అనుష్ఠించిన (ఉపాసించిన) చాలును. అట్టి వారుకూడ తరించిపోవుదురు. అని శ్రీకృష్ణమూర్తి హఃమీనిచ్చి నిరక్షరకుక్షుల కందఱికిని ధైర్యప్రదానము చేసెను. కొందఱు ముసలమ్మలు, ముసలయ్యలు చిన్నపుడు తమ తల్లిదండ్రులు చదువు చెప్పించనికారణమున గీతాపారాయణము చేయలేక, శాస్త్రాద్యయనము చేయలేక తరించవలెననుకుతూహలము మాత్రము కలిగి లోలోన పరితపించుచుందురు. అట్టివారు గీతావాక్యములచే ఆశ్వాసమునుబొంది శ్రవణమార్గముద్వారా అమృతత్వమును సాధింపవచ్చును. అయితే విద్య ఉండుటయే అన్నిటికంటెను శ్రేష్ఠము. ఏకారణముచే నైన అది లేనిచో ఇక గతులులేవనిమాత్రము తలంపనక్కఱలేదనియే ఈ వాక్యములయొక్క అభిప్రాయమైయున్నది.

ఇవిధముగ శ్రీకృష్ణభగవానుడు ఈ అధ్యాయమునందు బహుభంగుల సాధకులకు అద్భుతమగు ఆత్మజ్ఞానోపదేశమును జేసెను. జనులను అసత్తునుండి సత్తునకు గొనిపోయెను. తమస్సునుండి జ్యోతిలోనికి తీసికొనిపోయెను. మృత్యువునుండి అమృతత్వమును పొందింపజేసెను. ఇంతకు

మించి జీవితములో నిక సాధింపదగినది యేమియున్నది ? బాధాకరమగు ఈ జననమరణ చక్రమునుండి తప్పించుకొని అమరమగు దైవత్వమును పొందుటకంటె ఇక ఈ జీవితములో చేయదగినది యేమికలదు ?

ఆనందమూలగుణపల్లవ తత్త్వశాఖ

వేదాంతమోక్ష ఫలపుష్ప రసాదికీర్ణమ్

చేతో విహంగ హరితుంగ తిరుం విహాయ

సంసార కుష్క-విటపే వద కిం కరోషి.

‘ఓ చిత్తమనుపక్షీ ! ఆనందమే మూలముగ గలిగి సద్గుణములను చిగుళ్ళతోగూడి, దైవతత్త్వమను కొమ్మలుగలదై, వేదాంతరహస్యములను పుష్పములతో శోభించుచు, మోక్షమను ఫలములు గల్గియున్నట్టి పరమాత్మయను మహోన్నత వృక్షరాజమును వదలి సంసారమను శుష్కించిన చెట్టు మోడుపై వ్రాలుచున్నావేల? అచట ఏమియున్నదని ఆశించుచున్నావు!’ - అని యొక మహనీయుడు తన చిత్తమును సంబోధించినరీతి ప్రతివారున్ను తమ మనస్సులను సంబోధించి శాశ్వతపదార్థమును (ఆత్మను) ఆశ్రయించులాగున నచ్చచెప్పవలెను. ఈకార్యము మరణము రాకపూర్వమే దేహవియోగమునకు పూర్వమే జరిగిపోవలెను. మృత్యువనునది ఎవరిని బొట్టుపెట్టి పిలువదు. అది వచ్చునమయము ఎవరికిని తెలియదు. పరీక్షాసమయము ఫలాని తేదియని అధికారులు ముందుగానే ప్రకటించుచుందురు. కావునవిద్యార్థులుముందుగానే జాగ్రతపడి దాని నెదుర్కొందురు. కాని ఈజీవితపరీక్ష అట్టిది కాదు, ఇది విలక్షణమైనది. దీని పరీక్షాదిన మెప్పుడో మనకు

అంతపట్టకుండ చేసివైచినారు. ఏనాడో యొకనాడు కాలుడు అమాంతముగ వచ్చి మీద విరుచుకుపడును. అప్పుడు గడిబిడ పడినచో లాభములేదు. కాబట్టి ముందునుండియే దానికి సిద్ధ పడియుండవలెను. 'తస్మాత్స్వర్వేషు కాలేషు' అని భగవాను డాదేశించినవిధముగ బాల్యకాలమునుండియు ఈ పరీక్షా విషయమై కడు జాగరూకత వహించి, భక్తివైరాగ్య తత్త్వ విచారణాదుల సహాయముచేతను నిరంతర సాధనచేతను స్వస్వరూపము నవగత మొనర్చుకొని బంధవిముక్తులై శాశ్వతకై వల్యపదవి నధిష్ఠించి ధన్యత జెందవలయును. అట్టి అమరత్వమును సాధించువఱకు ప్రయత్నమును విరమించరాదు. తాను క్షేత్రముకాదనియు, క్షేత్రజ్ఞుడనియు ముమ్మాటికిని నమ్మవలెను. నమ్మి అట్టి అనుభూతిని సాధించవలెను. ఇదియే గీతాచార్యుడీ యధ్యాయమున గావించిన మహోపదేశము. భగవానుని ముఖతః వెలువడిన ఇట్టి అమృతోపదేశమును సర్వులును కార్యాన్నిత మొనర్చుకొని పరమానందపదవి నధిష్ఠించి ధన్యులయ్యెదరుగాక !

ఓమ్ శత్ సత్.

14-వ అధ్యాయము

గుణత్రయ విభాగయోగము

నేటిదినము గీత పదునాల్గవ అధ్యాయమగు గుణత్రయ విభాగయోగమునుగూర్చి విచారింపజోవుచున్నాము. అగాధ మగు జ్ఞానములోనికి ఇపుడు ప్రవేశించుచున్నాము. కర్మ, భక్తి, ధ్యానము మున్నగునవియన్నియుదాటి చరమసాధనమగు జ్ఞాన విచారణయందు పాల్గొనుచున్నాము. గీత 13, 14 అధ్యాయములు విశేషించి జ్ఞానమునే ప్రతిపాదించినవి. మనస్సునందలి దోషములు, పాపములు నశించినవారికి, చిత్తశుద్ధి కలవారికి మాత్రమే ఈజ్ఞానము బాగుగ అబ్బగలదని యిదివరలో తెలిపి యున్నాము. కావున సాధనచతుష్టయ సంపత్తియందు మున్ముందు ప్రావీణ్యమును సంపాదించి, అనుభూతిని బడసి ఆపిదప తత్త్వపదార్థోద్ధానరూపమగు జ్ఞానమునందు అడుగు పెట్టుట మంచిది. అట్లుకానిచో బహుజన్మార్జిత పాపవాసనలు అడ్డుపడి జీవుని ఆధ్యాత్మిక పురోగమనమును నిరోధించివేయ గలవు. తత్ఫలితముగ సాధకుడు జ్ఞానమునుగూర్చి మాట్లాడునే కాని జ్ఞానానుభూతిని లవలేశమైనను పొందకయే యుండును. కనుకనే జ్ఞానషట్కమునకు ముందుగా కర్మషట్కమును(కర్మ సంబంధమైన 6 అధ్యాయముల బోధను), భక్తిషట్కమును (భక్తిసంబంధమైన 6 అధ్యాయములును) గీతాచార్యుడు చెప్పటకు కారణము.

ఈజ్ఞానమునుగూర్చి, దానిమహిమనుగూర్చి ఇదివఱలో గీతయందచటచట సంక్షేపముగ జెప్పినను మరల దాని నిచట వివరముగ చెప్పబోవుచున్నానని భగవానుడు ఈ అధ్యాయమును ప్రారంభించెను. (పరంభూయశ్చప్రవక్ష్యేమి-). చెప్పినది మరల చెప్పట సాహిత్యములో దోషముక్రింద జమకట్టుదురు. దానినేపునరుక్తిదోషమందురు. కానిఅధ్యాత్మశాస్త్రములందు చెప్పినది మరల చెప్పట ఒక గుణముగా పరిగణింపబడును. ఆచరించినది మరల ఆచరించుట ఒక ఆవశ్యక నియమముగా నెంచబడును. కనుకనే గురువులు తమ శిష్యులకు ఒక పర్యాయము బోధించిన విషయములనే మరల మరల బోధించుదురు. ఏలయనగా, అనాదిగా కరుడుకట్టియున్న ఘనీభూతదుష్ట సంస్కారములు పాపపుణ్యవిచారణచేతనే మెల్లగా కరగి పోవును. అభ్యాసముచేతనే తొలగిపోవును.

ఆపృత్తిరసకృదుపదేశాత్.

‘సాధకుడు తాను శ్రవణముచేసిదానిని మరల మరల చింతనచేయవలెను.’ అని బాదరాయణుడు బ్రహ్మసూత్రములందు తెలిపియున్నాడు. ఛాందోగ్యోపనిషత్తునందు శ్వేతకేతువునకు అతనితండ్రియగు ఆరుణి ‘తత్త్వమసి’ మహావాక్యమును అనేక ఉపమానములతోను, సాదృశ్యములతోను 9 పర్యాయములు వర్ణించి చెప్పట సర్వులకును విదితమే కదా. కావునచెప్పినదిమరల చెప్పట ఆధ్యాత్మిక శ్లేశములందు దోషముకాదు. పైపెచ్చు గుణమే యగును. అదియొక కళగారాణించును! దానిచే దుర్గాహ్యసత్యములను శిష్యుడు శరణలో గ్రహించుటకు వీలుయేర్పడును. కాబట్టియే శ్రీకృష్ణ

పరమాత్మ గీతయందు తాను ఒక పర్యాయము జోధించిన ధర్మములనే అర్జునుని కోమల మనంబున బాగుగ హత్తుకొనుటకుగాను మరల మరల వివరించుచు జోయెను. ఈ అధ్యాయమున అట్టి సితియే సంభవించినది. ఇదివరలో తాను సంక్షేపముగ నుపదేశించిన జ్ఞానమును తిరిగి భగవానుడు వివరణసహితముగ నిచట జోధింప నుద్యమించెను.

ఆ జ్ఞాన మెట్టిది? 'జ్ఞానాసాంజ్ఞానము త్తమమ్'-జ్ఞానము లలోకెల్ల ఉత్తమమైనది. అద్దాని నెఱిగియే మునులందఱును పరమసిద్ధియగు మోక్షమును బడసిరి. మునులు పొందిన మోక్షమును తక్కినవారు ఏల పొందలేరు? మోక్షమనునది పొందజాలని విషయమైనచో అద్దానిని ఎవరు పొందకయే యుండవలెను. కాని అట్లు లేదు. కొందఱు పొందిరి. కావున అందఱును పొందవచ్చును. మోక్షముకాని దైవముకాని ఒకరిసొత్తుకాదు. 'మునులు' అను ఒక శ్రేణివారు గుత్త (Contract) కు తీసికొనిన పదార్థముకాదు అది. అందఱి యొక్కయు సొత్తు. మానవులేకాదు, దానవులే కాదు, పశువులే కాదు - ఎవరైనను, ఏప్రాణియైనను ఆ పరమాత్మను పొంది, మోక్షమును కైవస మొనర్చుకొనవచ్చును.

ఈమధ్య ఒక చిన్నపిల్లవాడు మొదటితరగతి పుస్తకము లోని 'చందమామ' పాఠమును చదువుచు, ప్రక్కనేఉన్న తన తల్లిని పిలిచి 'అమ్మా! అమ్మా! చందమామ ఎవరిమామ? అని అడిగెనట! అందులకు తల్లి ఏమియు సమాధానము చెప్పలేకపోయెను. చందమామ అందఱికిని మామయే. అట్లే మోక్షము ప్రతివారియొక్కయు సొత్తు, మునులు నిరంతర

సాధనావశమున దానిని బడయగల్గిరి. మననము చేయువాడు ముని యనఁబడును. ఎవరెవరు పరమాత్మ తత్త్వమును, ఆధ్యాత్మిక రహస్యములను, ధర్మసూక్ష్మములను నిరంతరము చింతనజేయుచు, అభ్యసించుచు నుందురో, వారందరున్న మునులే యగుదురు. ముని యనునది ఒక బిరుదు. ఋషి యనునది ఒక బిరుదు. ఆ బిరుదులను ప్రయత్నముచే ఎవరైనను పొందవచ్చును. సాధింపవచ్చును. ఐతే ఈ బిరుదులు సనదులు బాహ్యవిశ్వవిద్యాలయములందు లభించునవి కావు. హృదయసామ్రాజ్యమున వారికి వారే అభ్యాసవశమున పొందగల్గునవి అయియున్నవి.

మహాసీయులగువారు తాము బోధింపదలంచు పరమ సత్యములందు ఆసక్తి జనించుటకై, విశ్వాస మేర్పడుటకై, ప్రారంభముననే వాటివిలువలను శ్రోతల కెఱిగించుచుందురు. వానిమహిమను సూక్ష్మముగ వర్ణించుచుందురు. ఈఅధ్యాయ ప్రారంభమున భగవాను డిట్లేచేసెను. మహత్తరమగు జ్ఞానామృతమును అర్జునునిచే పానము చేయింపనెంచి, తొలుదొల్తనే దాని మాహాత్మ్యమును సంక్షేపముగ చెప్పివై చెను. 'ఓ అర్జునా! ఈచెప్పబోవు జ్ఞానమెట్టిదనగా-(1) ప్రపంచములో గల సమస్త జ్ఞానములలోను ఉత్తమమైనది. (2) దీని నెఱిగి మునులందఱును మోక్షమును బడసిరి. (3) దీని నాశ్రయించి ఎల్లరును నాలో నైక్యమొంది జనన మరణ క్లేశములను తప్పించుకొనిరి.-గీతాచార్యుని ఈ పలుకులను వినినపుడు ఎటువంటివానికైనను అట్టి మహోన్నతజ్ఞానమును తెలిసికొనవలెనను కుతూహలము జనింప గలదు. ఏలయగాన,

లోకములో ప్రతి జీవియు దుఃఖము తొలగవలెననియు, ఆనందము గలుగవలెననియు వాంఛించుచుండును. కాని ఆత్మసంతుష్ట దుఃఖవినాశము ఏ యుపాయముచేతను అతనికి చేకూరుటలేదు. కర్మయున్నచో జన్మవచ్చును. జన్మయున్నచో దుఃఖము ఏదియోరూపమున బాధించుచునే యుండును. కావున కర్మసంచితమంతయు తొలగిననే తప్ప ఈ జననమరణ క్లేశములు జీవునకు విడుదల కానేరవు. అది యెట్లు తొలగ గలదు.

జ్ఞానాగ్ని స్వర్వకర్మాణి భస్మసాత్కురుతే తథా (4-37)

అనునట్లు ఆ కర్మరాశినంతను భస్మీభూత మొనర్పగల శక్తి ఒక్క జ్ఞానాగ్నికిమాత్రమే గలదు. కాబట్టి పరిపూర్ణ దుఃఖ వినాశమును, నిరతిశయానందమును అభిలషించు ప్రతి జీవియు సర్వప్రయత్నములచేతను అట్టి బ్రహ్మజ్ఞానమును తప్పక సంపాదించవలయును. ఈ అధ్యాయమున అట్టి మహత్తరమగు జ్ఞానోపదేశమునే శ్రీకృష్ణపరమాత్మ అర్జునునకు గావించెను.

క్రిందటి అధ్యాయములో జ్ఞానసంబంధమగు విచారణ ఒకింత కావించబడెను. ఈ ప్రపంచములోని సమస్తప్రదార్థములు రెండుగ విభజింపబడినవి. క్షేత్రము, క్షేత్రజ్ఞుడు అని. వీనినే దృష్టాశ్యములనియు, ప్రకృతి పురుషులనియు ఆత్మానాత్మ లనియు, దేహి దేహములనియు నందురు. క్షేత్రజ్ఞుడుగు పరమాత్మ ఒకడే. కాని క్షేత్రము నానావిధములు. దృక్ - స్వరూపమగు పరబ్రహ్మ ఒక్కడే. కాని దృశ్యము వివిధ రూపముల నున్నది. చెఱువులోని నిర్మలమగు జలము పాచిచే

కప్పబడి యుండునట్లును. ప్రకాశవంతుడగు సూర్యుడు మేఘముచే నాచ్ఛాదితుడై యుండునట్లున్ను, అత్యంత శుద్ధమగు ఆత్మ (దేహి), అనాత్మయగు దృశ్యముచే కప్పబడి యున్నది. ఏక్షణమున ఆవరణరూపమగు ఆ అనాత్మ తొలగునో ఆక్షణముననే అధిష్ఠానమగు సచ్చిదానంద పరబ్రహ్మము, తన నిర్మల నిశ్చల, నిర్వికార, నిరామయ రూపముతో వ్యక్తమగును. కావున మోక్షప్రయత్నమందు అనాత్మను తొలగించుటయే సాధకుని కర్తవ్యముగాని ఆత్మను క్రొత్తగా పొందుటకాదు.

నదిలోనీరు వుష్కులముగనున్నది. కాని పంటకాలువలో ఒక్క-చుక్క నీరులేక పొలము లన్నియు ఎండిపోవుచున్నవి. కారణ మేమియని విచారించిన, నదిలో నుండి పంటకాలువ లోనికి నీరువచ్చు ద్వారము-అనగా, లాకు మూసివేయబడి యున్నది. అప్పుడు వెంటనే ఇంజనీర్లను పిలిచి ఆ లాకు తెరిపించినచో నీరు వెల్లువలై ప్రవహించును. క్షేత్రములు సస్య శ్యామలములై యలరారును. ఇచ్చోట మానవుడు నీటిని క్రొత్తగా సృష్టిచేయుటలేదు. ఆ నీటికి యున్న అడ్డును మాత్రము తొలగించెను. అట్లే ఆత్మ సమస్త జీవులందును స్వతస్సిద్ధముగ దేదీప్యమానముగ ప్రకాశించుచునేయున్నది. ప్రకృతి దానిని కప్పివేసినది. ఆ ప్రకృతిని, ఆ దృశ్యమును మూడు విభాగములు చేయవచ్చును, (1) ప్రపంచము (2) దేహము (3) మనస్సు-అని, దృశ్యమును తొలగించుట యనగా దృశ్యముపై అభిమానమును వదలుట యని భావము.

అనగా ప్రపంచముపై. దేహముపై, మనస్సుపై అభిమానమును, అహంభావమును త్యజించుటయని అర్థము. ప్రాపంచిక వస్తువులతోగాని, దేహముతోగాని, మనస్సుతోగాని తాదాత్మ్యమునొంది 'అవియే నేను' అని భావించక, ఆ మూడిటికి సాక్షిగా నుండు ప్రత్యగాత్మయే తానని భావింపవలయును, జంతువులన్నియును, మానవులలో అజ్ఞులగు కొందఱున్న నిరంతరము ప్రపంచములో, 'దేహము'లో కాలక్షేపము చేయుచుందురు. కవులు, పండితులు మున్నగువారు 'మనస్సు'లో కాలక్షేపము చేయుచుందురు. కాని ఈ మూడిటిని దాటి వానికి సాక్షియగు ఆత్మలో కాలక్షేపము చేయువారు చాల అరుదు. అట్టివారే జ్ఞానులగు మహానీయులు, వస్తువులయొక్క నశ్వరత్వమును గూర్చి బాగుగ విచారించినచో, ప్రపంచము యెడల విరాగము జనింపగలదు. అనగా ప్రపంచభావన తొలగగలదు. అట్లే దేహముయొక్క జడత్వ, క్షణికత్వ, పాంచభౌతికత్వములను లెస్సగ విచారించినచో దాని యెడలను విరాగము కలుగవచ్చును. అనగా దేహభావనతొలగవచ్చును. కాని దృశ్యములోని మూడవదియగు మనస్సు మాత్రము తొలగించుటకు మహా కష్టసాధ్యముగ నుండును. దానిని తొలగించిన, అన్నియును తొలగింపబడినట్లే. దానిని జయించిన అన్నియును జయింపబడినట్లే. అది తొలగినచో ఇక శేషించినదిమోక్షమే. కావున మనస్త్వగమే కైవల్యము.

న కర్మణా న ప్రజయా ధనేన త్యాగేనై కే అమృతత్వ మావళుః

‘కర్మ*లచేగాని, సంతానముచేగాని, ధనముచేగాని మోక్షము లభించదు. త్యాగముచేతనే లభించును.’ అని ఉపనిషత్తులు భాషించుచున్నవి. ఇట త్యాగమనగా ముఖ్యముగ మనస్త్యాగ మనియే అర్థము. బాహ్యవస్తువుల త్యాగము ఏమంత గొప్పది కాదు. వాసనాత్యాగము, సంకల్పత్యాగము, దుస్సంస్కార త్యాగము, ఇదియే ముఖ్యమగు త్యాగము. ఇదియే మనస్త్యాగము, అమనస్కము.

పూర్వము జనకమహారాజు మిథిలానగరమున రాజ్య మేలుచుండెను. రాజ్యకార్యములతోపాటు దైవచింతన, పర మార్థవిచారణ ఆతడు లెస్సగ నలుపుచుండువాడు, అధ్యాత్మ తత్వజ్ఞాన తీవ్రతరముకాగా ఒకనాడతడు తనదేశములో నలుమూలల నొక ప్రకటన గావించెను. ఈ దేశములో గల పండితులు, తత్వజ్ఞులు, వేదాంతులు ఎవరెవరు కలరో వారందఱును రాజధానికి వచ్చి రాజునకు బ్రహ్మజ్ఞానోప దేశము చేయవలెను. అనుభవపూర్వకముగ బోధించవలసే కాని నోటిమాటలతో కాదు. గుఱ్ఱపురికాబులో ఒకకాలుపెట్టి మరియొక రికాబులో కాలుపెట్టులోపల - అనగా క్షణకాల ములో బ్రహ్మనుభూషిని కలిగించవలెను. అట్లు కలిగింపలేనివారందఱున్న దేశమునుండి వెడలగొట్టబడుదురు-అని దండోరా వేయించెను. రాజుగారి యా ప్రకటన దేశములో గొప్ప సంచలనమును గలుగజేసెను. పండితులు, కవులు, శాస్త్ర వేత్తలు భూపాలునకు ఆత్మతత్త్వానుభూతి కలుగజేయగల్గు సంతటి సామర్థ్యము లేనివారగుటచే దేశబహిష్కరణ శిక్షకు

* ఇవట కర్మలనగా కామ్య, నిషిద్ధకర్మలని భావము.

భయపడి అత్యంత చింతాక్రాంతులై యుండిరి. భూపతిని సమీపించుట కెవరును సాహసించలేదు. అత్తటి అష్టావక్రకుడను మహర్షి యెచటికో పోవుచుండెను. ప్రజలందఱును విషాదగ్రస్తులై యుండుటజూచి కారణమరయ వారు జరిగిన విషయమును సవిస్తరముగ తెలియజేసిరి. అష్టావక్రకుడు వారలకు అభయమొసంగి వెంటనే రాజప్రాసాదమున కరిగి రాజుతో తాను బ్రహ్మజ్ఞానమునుపదేశించెదనని ధైర్యముతో బలికెను. భూపాలుడంగీకరించెను. 'ఉపదేశము ఏకాంతస్థలమందే చేయవలెనుగాని బహిరంగముగగాదు. కావున సమీపారణ్యమునకు బోవుదము రండు' అని యమ్మునీశ్వరుడు పలుక రాజు తన అశ్వమును, కొందఱు సైనికులను వెంటనిడుకొని సమీప కాననమునకు బయల్పెడలెను. త్రోవలో నొకచోట సైన్యమును నిలిపివేసిరి. గురుశిష్యు లిరువురును నిర్జనప్రదేశమునకు బోయిరి. జనకు డచట తన గుఱ్ఱపు రికాబులో కాలుపెట్టెను. రెండవ రికాబులో కాలుపెట్టులోపల బ్రహ్మనుభూతి కలిగించవలెను-ఇది సమస్య. అత్తటి అష్టావక్రముసింద్రుడు బోధకుముందుగా గురుదక్షిణ నివ్వవలసినదిగా రాజు నుకోరెను. తానేది కోరుకొనిన దానిని తప్పక నొసంగెదనని జనకుడు పలికెను. తత్క్షణమే అమ్మునివర్యుడు 'నీమనస్సును నాకొసంగుము' అని యాదేశింప జనకుడట్లేచేసెను. మనస్తాగముచే జనకుని శరీరము గుఱ్ఱముపై నిశ్చేష్టముగ నుండిపోయెను. డ్రైవరు లేని బుండిపలె దేహము కడలక మెదలక నుండెను. అట్టి స్థితిలో నాతని నచట వదలివైచి అష్టావక్రకుడు వెడలిపోయెను. దూరముగనున్న సైనికులు రాజు కొఱకై నిరీక్షించి నిరీక్షించి

హరిజాడ యెచటనులేమి వారే స్వయముగ వెతుకుటకై పయనమైరి. ఒకవోట గుట్టముపై రాజు నిశ్చేష్టుడుగ నుండుట జూచి వారాశ్చర్య నిమగ్నులై, అష్టావక్ర డేదియో సమోహమంతమును ప్రయోగించెనని భావించి వెంటనే యాతనిని పెదకి తోడితెచ్చిరి. అష్టావక్రడు జనకుని స్పృశింపగనే యాతనికి స్పృహకలిగెను. 'జనకమహారాజా! నీవు ధన్యుడవు. తృటికాలములో బ్రహ్మనుభూతి కలుగుటకు అనువుగా నీహృదయమును అత్యంత పరిశుద్ధ మొనర్చుకొంటివి. మనస్సును ఒక పదార్థమువలె త్యజించివేయ సమర్థులను బడసితివి. ఇక నీకు క్రొత్తగా బోధించవలసి నది లేదు. ఆత్మకు అడ్డుగానున్న మనస్సును తొలగించుటయే అన్నిబోధలయొక్క సారాంశము. అన్ని సాధనలయొక్క పర్యవసానము. అదియే అమనస్కస్థితి. మనస్సు అను అడ్డు తొలగినచో శేషించునదే ఆత్మ. అట్టి ఆత్మానుభూతియే మోక్షము. మనోలయము ద్వారా, మనస్త్యాగము ద్వారా నీవట్టి మహోచ్చస్థితిని బడసితివి కావున ధన్యుడవు' అని యష్టావక్రముసిండుడు జనకునితో బలుక, అంతట జనకుడు తనకిట్టి సులభమగు మోక్షోపాయమును బోధించిన యాసద్గురు వర్యునకు సాష్టాంగవందన మాచరించెను. తదుపరి యందఱున్న తిరిగి నగరమునకు బోయిరి.

అయితే జనకుడు ఉత్తమాధికారి. అనేకజన్మలయందు చక్కగ సాధనచేసినవాడు. పరిపక్వహృదయుడు. కనుకనే తృటిలో తన మనస్సును త్యజింపగల్గెను. అందఱును అట్లు చేయగలరా! లేదు. ఏలయునగా మనస్సు త్రిగుణాత్మకమై

నది. అది సత్త్వరజస్తమోగుణములతో గూడియుండును. మనస్సును లొంగదీయవలెననిన, ముందుగా ఒక్కొక్క గుణమును దాటి సత్త్వగుణము యొద్దకు చేరవలసియుండును. ఇనుపముక్కనుగాని, సీసపుముక్కనుగాని వంచవలె ననిన, దానిని అగ్నియం దెట్లు ఎట్టుగా కాచుదురో, అట్లే కఠినమగు మనస్సును శ్రవణ మనన నిధిధ్యాసనములచేతను, భక్తి వైరాగ్యనిష్ఠామకర్మాచరణాది సాధనములచేతను, మున్నుండు కోమలముగ నొనర్పవలెను. కోమలమనస్సును, అనగా సత్త్వగుణాధిక్యతల మనస్సును అభిష్ఠానమగు పరమాత్మయందు లయింపజేయుట బహునులభము. కఠినమనస్సును, అనగా రజస్తమస్సులతో గూడిన ఘనచిత్త మును ఎవరును ఆత్మయందు లయింపజేయజాలరు. కావున మోక్షప్రాప్తికి ముందుగా ఈ మనస్సును గూర్చిన సంశోధన చాలఅవసరమై యున్నది. ఇట్టి మనస్సంశోధనయే ఈ గుణత్రయవిభాగ యోగమను అధ్యాయముయొక్క ప్రధానవిషయము. కాబట్టి దానినిగూర్చి ఒకింత యోచించుట సమంజసమై యున్నది.

ఒకదీపమునకు మూడు చిమ్మిలు (గ్లాసులు) కలవు. తెలుపువర్ణముకలది యొకటి, ఎఱుపువర్ణము కలది యొకటి, నలుపువర్ణము కలది యొకటి. ఆ మూడును దీపజ్యోతిని ఆవరించి యున్నవి. ఆయావరణలవలన లోని దీపకాంతి ఇనుమంతైనను బయటకు కానవచ్చుటలేదు. అప్పుడు మెల్లగా అన్నిటి కంటెను పైన నున్నట్టి నలుపు చిమ్మిని తీసివేసిరి. దానిచే స్వల్పకాంతిమాత్రము బయటకు ప్రసరింపజొచ్చెను. చీకటి పూర్తిగ తొలగలేదు. అట్లే తెండవదియగు ఎఱుపుగ్లాసును

దీసివేసిరి. తత్తణమే ఆ దీపజ్యోతి తన కాంత్యులను నలువైపుల వెదజల్లెను. అంధకారము చాలవఱకు తొలగినట్లే, అయినను ఇంకను ఒక ఆవరణ దీపమునకు ఉండియేయున్నది. అదియే తెలుపు చిహ్నము. దానినికూడ ఎప్పుడు తొలగించివైచుచురో అపుడాజ్యోతి నిరావరణముగ ప్రకాశించుచు తనసహజకాంతి పుంజములను వెదజల్లుచుండును. అట్లే ఆత్మయును అఖండదీపమును సత్త్వరజస్తమోగుణాత్మక మగు మనస్సు అను కాచిత్రయము ఆవరించియున్నది. దానిని తొలగించినచో ఆత్మజ్యోతి నిరావరణముగ ప్రకాశించగలదు.

కొందఱి మనస్సులందు సత్త్వగుణము ప్రధానముగ నుండును. రజస్తమస్సులు శౌణముగనుండును. యితీకొందఱికి రజోగుణము ప్రధానముగను సత్త్వతమములు శౌణముగను నుండును. ఇంక కొందఱికి తమస్సు ప్రధానముగను సత్త్వరజములు అప్రధానముగను నుండును. వారు వారు తమ తమ చిత్తములను బాగుగపరిశోధించి మున్ముందు తమోగుణమును పారద్రోలి, ఆ వెనుక రజోగుణమును వదలివైచి సత్త్వగుణము చగ్గఱకు రావలెను. అప్పటికి జీవుడు చాలవఱకును శుద్ధుడైనట్లే, అయినను ఆ సత్త్వగుణముకూడ ఒకానొక ఆవరణమే కావున దానినికూడ కాలక్రమమున దాటి గుణాతీతస్థితిని జేరవలయును. అప్పుడు మనస్సు అత్యంత పరిశుద్ధమై ఆత్మయందు లయించి ఆత్మమాత్రముగ భాసించును. అదియే ముక్తిస్థితి. దానినే తురీయాతీతస్థితియనియు పేర్కొందురు. గుణాతీతమని అమనస్కమని దానికే పేర్లు. ఒక్కొక్క గుణముయొక్క స్వభావము, వానిని దాటునట్టి ఉపాయములు, ఆ యా గుణ

ములు కలిగియున్నవారికి సంభవించు ఫలితములు మున్నగు నవియన్నియు ఈ అధ్యాయమున తెలిపియుండుటబట్టి సాధక లోకమునకు, ముఖ్యముగ జ్ఞానమార్గావలంబులకు, మనశ్శాస్త్ర పరిశోధకులకు ఇయ్యది విఘ్నముగ నుపకరించునదై యున్నది.

స త్వరజ స్తమస్సు లను మూడు గుణములతో గూడి నదే మనస్సు. ఈ మూడు గుణములే జీవుని అనాదికాలము నుండి బంధించుచున్నవి.

స త్వం రజ స్తమ ఇతి గుణాః ప్రకృతి సంభవాః

నిబిష్ణన్తి మహాబాహో దేహే దేహిన మవ్యయమ్. (14-5)

‘ఓ అర్జునా! ప్రకృతిజనితములగు ఈ స త్వరజ స్తమోగుణములు అవ్యయుడగు ఆత్మను దేహమున బంధించివేయుచున్నవని భగవానుడు వాక్రుచ్చెను.’ కావున బంధవిముక్తిని గోరువాడు ప్రయత్న పూర్వకముగ ఈ మూడుగుణములను అతిక్రమించవలసియుండునని స్పష్టమగుచున్నది. అది యెట్లు సాధ్యపడగలదో చూతము. ఒక్కొక్కగుణమును బాగుగ విచారించి దానిని భేదించివేయు ఉపాయమును అన్వేషింతుము. వీలయినగా మనస్సు శుద్ధపడుటకు, అమనస్కమును బడయుటకు ఇంతకుమించి వేరొక దారిలేదు.

మొదటిది తమోగుణము. తమస్సనగా చీకటి, అజ్ఞానము “తమ స్త్వజ్ఞానజం విద్ధి”-తమోగుణము అజ్ఞానజనితమైనది. అని గీతాచార్యుడు నుడివియే యున్నాడు. దీనిని నలుపు వర్ణముతో పోల్చిరి. చీకటిబజారు, చీకటివ్యవహారము,

చీకటి ఆలోచనలు - ఇత్యాదులన్నియు తమోగుణలక్షణములే యగును. చీకటిలో నివసించునవి. చీకటి ఇష్టపడునవి తేళ్లు, పాములు, గుడ్లగూబలు, గబ్బిలములు, ఎలుకలు పందికొక్కులు, దయ్యములు, భూతప్రేతపితృకాచములు, రాక్షసులు మున్నగునవి. ప్రకాశమనినచో అయ్యది అసహ్యించుకొనును. పైగా విమర్శించునుగూడ, ప్రకాశము ఎందులకు పనికిరానివస్తువని. మానవులలో కూడ అట్టివారుకలరు. కుంభకర్ణుడు వారందఱియొక్క గురువు. నిద్ర, పరాకు, మత్తు, సోమరితనము, అలసత్వము, మోహము, ప్రవృత్తి శూన్యత్వము-ఇవి వారి గుణములు. నల్లమందు భక్షించు వారెట్లు తోగుచుందురో, ఆముదం త్రాగినవా రెట్లు కళావిహీనులుగ గన్పట్టుదురో, వీరి తరహాకూడ అట్లేయుండును. తేనెటీగలలో డ్రోన్ (Drone) అను సోమరీగతో వీరిని పోల్చవచ్చును.

ఇట్టి సోమరులనుగూర్చి వర్ణించి చెప్పుచు భారతము శాంతిపర్వములో భీష్మాచార్యులు ధర్మరాజున కొక చిన్న కథ జెప్పిరి. ఒకానొక ఒంటె బయటతిరిగి మేత మేయుటకు పాలు మాలి ఒకేచోట కూర్చుని మేత సంపాదించుటకు యత్నించెను. కాని అట్లు సాధ్యపడలేదు. అంతట నక్కార్యసాధనకై బ్రహ్మదేవునిగూర్చి తపస్సు చేసెను. దాని తపస్సునకు మెచ్చి చతుర్ముఖుడు వ్రత్యక్షమై వరము కోరుకొనుమని యాదేశింప ఆ ఉష్ణము 'మహాత్మా! నేను ఎక్కడకును కదలక వున్నచోటునుండియే ఆహారము సంపాదించుకొనుటకు వీలుగా నాకు ఒక వెయ్యి యోజనముల పొడవుగల మెడను దయచేయుము' అని ప్రార్థించెను. అట్లే కానిమ్ము' అని

వచించి బ్రహ్మదేవుఁడంతర్ధానమయ్యెను. తత్త్వజ్ఞమే ఒంటెకు అతిదీర్ఘమగు గ్రీవము లభించెను. దాని యానందమున కిక మేరలేదు. ప్రయాసలేకయే అది ఆహారమును పొందగల్గుచుండెను. ఇట్లుండ నొకనాడు బ్రహ్మాండమగు వర్షము కురిసెను. ఒంటెమెడ వానలో చప్పగ తడిసిపోవుచుండెను. దాచుకొనుటకు చోటెచట? వెయ్యియోజనములమెడ దేని యందు పట్టగలదు? అది కర్తవ్యమును యోచించి తుట్టతుద కొకగుహయందు తన మెడనుదూర్చెను. రాత్రిసమయమున కొన్ని నక్కలచటికి వచ్చి ఆ మెడలోని కొంత భాగమును కొఱికి తినివైచెను. ఆ బాధకు తట్టుకొనలేక ఒంటె మరణించెను. సోమరితనమునకు సరియైన శాస్త్రీ లభించెను. కావున తమోగుణజనితమగు అలసత్వము నెవరును దరికి చేర్చరాదు.

An idleman's brain is the workshop of the devil; 'సోమరిమనుజుని చిత్తము దయ్యము యొక్క కర్మాగారము' అను సామెతను జ్ఞప్తియందుంచుకొని మనుజుడు ప్రవర్తించవలయును- తమోగుణ స్వభావముగలవారి నడక, మాట, తిండి, చేష్ట అన్నిటియందును వారి మత్తుగుణము ప్రతిబింబించుచుండును. జంతువులలోకూడ తామసిక ప్రాణులు కలవు. వంది, ఎనుము (బట్టె). దున్న, మున్నగునవి తమోగుణ ప్రధానములగు జీవులు, వాటికి చురుకుతనముండదు. ఎల్లప్పుడు బురదలోపడి దొర్లుచుండును. ఈ తమోగుణము మాహాభయంకరమైన వస్తువు. అజ్ఞానమునకు పుట్టిల్లు. ఊరక యుండుదానికంటె ఏదైన పనిచేయుట ఉత్తమము 'కర్మజ్యాయోహ్యోకర్మణః'- 'అకర్మకంటె కర్మయే మేలు' అని గీతా

చూర్మడు చెప్పియేయున్నాడు. ఊరక కూర్చుండి తమస్సున మునిగియుండువానికి ఏ దుర్గుణములు లేకున్నను ఏ దుష్టాచరణము సతడు చేయకున్నను, అన్ని దోషములకు నిలఁజ్ఞున అజ్ఞానము నాశ్రయించి యున్నందువలన ఆతడు గొప్పదోషియే యగును. గోడ అబద్ధము మాట్లాడదు. దొంగతనము చేయదు. ఎవరిని బాధింపదు. అంతమాత్రముచేత దానికి ఆ సుగుణజన్మ పుణ్యము లభించునా! లేదు. ఏలయనిన, అన్ని పాపములకు దోషములకు ఆలవాలమైనట్టి తమస్సు, జడత్వము దాని నావరించియే యున్నది. తురీయస్థితియందుండువాడు, జడుడు, ఇరువురును చూచుటకు పైకి ఒకేరీతి కనిపించినను, వారిరువురికిని ఉత్తర దక్షిణ ద్రువములంత తేడా కలదు. ఒకడు అజ్ఞానరహితుడు, మఱియొకడు అజ్ఞానమయుడు. కావున తమస్సున పడియుండు వానిని జూచి జ్ఞానియని మోసపోరాదు. మఱియు ఏ కర్మను చేయక తూష్ణీంభూతుడై ఊరకపడియుండు అజ్ఞానికర్మరహితుడెన్నటికిని కాడు. పైగా కర్మబంధనమును నెత్తినవేసికొను వాడే యగును. కావున మహాప్రమాదకరమగు ఈ తమోగుణమునకు ఎవరును తమయందాశ్రయమివ్వరాదు. ఊరక కూర్చుండి వ్యర్థముగ కాలము గడుపుటకంటె ఏదైన పని చేయుట మేలు. అది దైవకార్యమైనచో ఇంకను మేలు. గ్రుడ్డిలోమెల్ల యనునట్లు తమోగుణముకంటె రజోగుణము కొంత మెరుగు. ఏలయనగా రజోగుణముకలవాడు క్రిందపడి నప్పటికిని మరల పైకిలేచు అవకాశముకలదు. తమోగుణములో అది లేదు. అది ఎల్లప్పుడును గోతిలోని కాపురము వంటిది. కావున అది సర్వదా త్యాజ్యమే యగును.

మానవజీవితము అమూల్యమైనది. ఒక్కొక్కక్షణము ఎంతయో విలువగలిగినది. చేయవలసిన సాధన తెన్నియో యున్నవి. మృత్యువు దేహమును కబళించివేయుటకు సంసిద్ధముగ నున్నది. భగవత్సాక్షాత్కారమును మహత్తర లక్ష్యమును ఈ జన్మయందే సాధింపవలసియున్నది. అట్టితటి వ్యర్థముగ కాలక్షేపము చేయుచు జీవితమును తమస్సున కంకితము చేయుట తగునా ?

సంసార మిషమసాద్య య స్తిష్ఠత్యవహేలయా

జ్వలితస్యగృహస్యోదైచః శేతే తార్దస్య సంస్తరే (వసిష్ఠగీత)

‘ఈ ప్రపంచమున జన్మించి ఎవడు పరమార్థవిచారణ చేయక ఊరక కాలమును గడిపివేయనో, అట్టివాడు భగ భగ మండి పోవుచున్న ఇంటిలో గడ్డిపడకపై నిదురించుచుండువాడే యగును’ అని వసిష్ఠమునీంద్రులు శ్రీరామచంద్రునకుబోధించిరి కాబట్టి తమోగుణమునకు చోటియక, సోమరిదేవత నుపాసింపక కర్తవ్యశీలుడై జీవితలక్ష్యమగు దైవసాక్షాత్కారమును శీఘ్రముగా పొందులాగున ప్రయత్నించవలెను. ‘తరువాత చూచెదము.’ ‘వార్ధక్యములో కృష్ణ, రామ అనుకొనవచ్చు కదా, రిటైర్ (Retire) అయినపిదప బోలెడు సమయము దొరుకునుగదా. అప్పు డాలోచించుకొనగూడదా-పుణ్యమో పురుషార్థమో’ - ఈలాటి వాక్యముల నెవరును ఉచ్చరింపరాదు. ప్రమాదభూయిష్టములగు ఇట్టి తామసిక భావముల కెవరును చోటియరాదు. ఏలయనగా కబీరు చెప్పినట్లు రేపునకు రూపు లేదు. యమధర్యరాజు ఆకస్మిక దండయాత్రలను (Surprise visits) గావించును. ‘నేను వచ్చుచున్నాను’

అని ముందుగా సూచించుపద్ధతి అతనియొద్ద లేదు. కనుకనే కాలమునక దేశమునక ఎక్కడపడితే అక్కడ, ఎప్పుడుపడితే అప్పుడు, ఎవరినిపడితే వారిని, వేళాపాళా లేక ఉచ్చుబిగించి ఈడ్చుకొని పోవుచుండును. తిరిగి ఆప్పీలులేదు. 'ఎందుకురా తండ్రి యిట్లు చేసినావు' అని ఎవరును అడుగరాదు. అడిగినను జవాబిచ్చువారులేరు. ఇట్టి సందర్భములో కాళ్ళు బారజావు. కొని కూర్చొని గోళ్ళు గిల్లుకొనుచు, వ్యర్థముగ లోకాభి రామాయణములను గావించుచు సమయమును ఊదివేయుట మహాప్రమాదకరమని సర్వులును జ్ఞప్తియందుంచుకొందురు గాక !

రాత్రిగ్లమిష్యతి భవిష్యతి సుప్రభాతం
 భాస్వానుదేష్యతి హసిష్యతి పంకజశ్రీః
 ఇత్థం విచింతయతి కోశగతే ద్విరేఫే
 హహంత హంత నలినీం గజ ఉజ్జహరం.

“ఒకానొక సరస్సులో బాగుగవికసించియున్న కమలమునందు తుమ్మెద యొకటి మధువు నాస్వాదించుటకై ప్రవేశించెను. ఆనందాతిరేకముచే నయ్యది అచ్చోటనే యుండి మాధుర్యమును గ్రోలుచుండెను. ఇంతలో సూర్యాస్తమయ సమయమే తెంచెను. కమలముముడుచుకొనెను. తుమ్మెద కమలములో చిక్కుకొనిపోయెను. తత్సందర్భమున ఆ భ్రమరము తనలో నిట్లు ఊహాగానమొనర్ప జొచ్చెను-రాత్రి త్వరలో గడిచిపో గలదు. తెల్లవారగలదు. సూర్యుడుదయించ గలడు. అపుడీ కమలము వికసించదొడగును. అత్తటి నేను తప్పించుకొని పారిపోవుదును-ఈ ప్రకారముగ తలంచుచుండగనే ఇంతలో

నాక ఏనుగు ఆ కాసారమున ప్రవేశించి ఆ కమలమును తన కాలితో త్రొక్కివైచెను. తుమ్మెద చనిపోయెను.” గజ మట కరుదెంచునని కాని, తాను మృత్యువాతపడవలసి యుండునని కాని తుమ్మెద ఏనాడైన ఊహించినదా ? లేదు. కాని అట్లు జరిగినది. కాబట్టి ఎప్పటికప్పుడే సిద్ధపడి యుండ వలెను. అధ్యాత్మరంగమున ‘వాయిదాసమాచారము’ పనికి రాదు. శ్రీవిష్ణుభగవానుడు గరుత్మంతున కుపదేశించిన విధముగ-

శ్వః కార్యమద్య కుర్వీత పూర్వాహ్నే చాపరాష్టికమ్
న హి మృత్యుః ప్రతీక్షేత కృతం వా ప్యథవాఽర్యతమ్.

(గరుడపురాణము)

“రేపు చేయవలసిన పనిని ఈరోజే చేసేవేయవలెను. మధ్యాహ్నము చేయవలసిన పనిని ప్రాద్దుననే పూర్తిచేయవలెను. ఏలయనగా, పని ముగిసినను, ముగియకున్నను యమధర్మరాజు దానికొఱకు వేచియుండడు.” ‘ప్లాటుఫారం’ మీదకు రైలు రాకపూర్వమే కొన్ని గంటలు ముందుగా ప్రయాణీకులు తమ మూట ముల్లె, టిక్కెట్టువగైరాలన్నియు జాగ్రత్తపఱచుకొని అచ్చటి కెల్లావచ్చి చేరుదురో, పరీక్ష ఏ తెంచుటకు కొన్ని రోజులు ముందుగనే విద్యార్థులు తమతమ పాఠ్యగ్రంథముల నెల్లు ట్టుణ్ణముగ చదివియుంచుకొందురో, అట్లే మృత్యు వాసన్నమగుటకు పూర్వమే మనుజులు పరమపురుషార్థమగు మోక్షమునకు వలసిన సాధనసంపత్తిని తెన్నగ సమకూర్చుకొనియుండవలెను. తమస్సునకు తాపీయరాదు. సోమరి తనమును దరికిజేర్చరాదు. మితిమీరి నిద్రపోరాదు. మితిమీరి

భుజించరాదు. శరీరనిర్వహణమునకు వలసినంతమాత్రము నిద్రాహారములను గైకొనవచ్చును. రోజునకు ఐదారుసార్లు భుజించినచో నిద్రయు ఆ దామాషాప్రకారము పెరిగిపోవుచుండును. అత్తటి విల్లువైన జీవితసమయములో అధికభాగము తమోగుణస్వభావముగు నిద్రయందే గడచిపోగా జీవుడు కర్తవ్యవిహీనుడై అవసరి బొందును. కావున తమస్సును, పారద్రోలి, 'అలారం' పెట్టుకొని బ్రహ్మముహూర్తమున (ఉదయం 4 గంటలకు) నిద్రలేచుటను అభ్యసించవలెను. తదుపరి స్నానమో, సంధ్యయో, జపమో, పూజయో, నడచుటో, వ్రాసికొనుటో, చదువుటో - ఏదియో యొక కార్యములో మనస్సును ప్రవేశపెట్టవలెనేకాని ఊరక నుండరాదు. ఏలయనగా ఊరకనున్నచో తమస్సు ఆవరించివైచును. నిద్ర వచ్చినచో చన్నీళ్ళతో ముఖము కడుగుకొనుటగాని, ఒక పాటయో, పద్యమో, కీర్తనయో పాడుటగాని, కొంత దూరము ఇటునటు నడచుటగాని చేయవలెను. ఈ ప్రకారముగ కొన్ని సమయోచితములగు ఉపాయములద్వారా శరీరములో తమోగుణము జొరబడకుండ చేయవలెను.

తమోగుణము కలవానికి 'దీర్ఘనూత్రి' యని గీతాచార్యుడు పేరిడెను. అది యతనికి అన్వర్థకనామధేయము. ఏలయనగా తమోగుణాభిషిక్తుడు ఏపనినిగూడ త్వరగా తెమలనీయక దారమువలె సాగదీయును. ప్రతివిషయమునందును 'ఇప్పుడేమి తొందట' అను జవాబిచ్చుచుండును. పరమార్థక్షేత్రమున ఇట్టి అలసత్వమునకు తావేలేదు.

షడ్దోషాః పురుషే దేహ హతవ్యా భూతియిచ్ఛతా

నిద్రా తంద్రా భయం క్రోధ అలస్యం దీర్ఘ సూత్రతా.

'ఉన్నతిని, విశ్వర్యమును అభిలషించువాడు - (1) నిద్ర (2) తంద్రత కునుకు, (drowziness) (3) భయము (4) కోపము (5) సోమరితనము (6) తమస్సు-అను ఈ ఆఱు దోషములను పూర్తిగ విడనాడవలెన'ని శాస్త్రము లాదేశించుచున్నది. 'తస్మాజ్జాగ్రత ! జాగ్రత!' అని పెద్దలు హెచ్చరిక చేయుచున్నారు. జనులారా! అజ్ఞానమును కారుచిచ్చు మీ యుపాధులను గృహములను తిగులబెట్టుచున్నది, లెండు, లెండు, అని మహాత్ములు కేకలిడుచున్నారు. 'ఎన్ని జన్మల నుండియో నిద్రించుచున్నారు, చాలదా? ఇప్పుడైనను మేలు కొనరా ?' అని వారు ప్రశ్నించుచున్నారు. కావున ఈ దీర్ఘ సంసారయాత్రను ఇంతటితో అంతముచేసి నిరతిశయ సుఖమును బడయగోరు ప్రతిమానవుడున్ను తమోగుణమును దులిపివేసి, రజోగుణమును ఛిక్కరించి, నడుము బిగించి సాధనాపరుడు కావలసియున్నది. అర్థరాత్రి 12 గం||కు ఒకచోట మెయిలుబండి (Mail) అతివేగముగ పోవుచుండెను. దానిలో రెండువందలమంది ప్రయాణీకులు, తదితరులు కలరు. అర్థరాత్రి కనుక అందఱిని నిద్రాదేవత ఆవహించినది. కొందఱు గుఱ్ఱపెట్టి నిద్రపోవుచుండిరి. కొందఱు సగమునిద్రలో నుండిరి. కొందఱు పాతికనిద్రలో ఇటునటు ఊగుచుండిరి. అంతమంది తమస్సులో పడియున్నప్పటికి ఒక్కడుమాత్రము ఆర్ద్రలులో మేలుకొనియేయుండెను. నిద్ర పొమ్మని ఎందఱు చెప్పినను అతడు వినడు. ఆతడే 'దై'వరు'.

అతడుకూడ నిద్రపోయినచో తక్కినవారి గతి ఏమగును ? అధోగతే ! ఆప్రకారముగనే ఈ దీర్ఘ సంసారయాత్రయందు అజ్ఞానులందఱున్న ప్రయాణీకులవలె నిద్రించుచుండ జ్ఞాని యగువాడు డైవరువలె మేలుకొనియుండును.

యానికా సర్వభూతానాం తస్యాం జాగర్తి సంయమీ

అని భగవాను డీవిషయమును తొలుహల్తనే చెప్పియున్నాడు. కావున 'డైవరు'వలె నుండవలెనుగాని ప్రయాణీకులవలె నుండరాదు. జ్ఞానివలె వ్యవహరించవలెగాని అజ్ఞానివలెకాదు. ఒకవేళ మహనీయుల ఇట్టి హితవచనములను పెడచెవినిపెట్టి తమోగుణమునే యింకను ఆశ్రయించియుండునో భీషణ సంతాపములకు వారు తప్పక గురి కావలసివచ్చును. జనన మరణములనుండి విడివడక దుర్వారదుఃఖిదావాగులచే దండహ్యమానులగుచుందురు.

‘అథో గచ్ఛన్తి తామసాః’

‘తథా వ్రతీనస్తమపి మూఢయోనిష జాయతే’

ఇత్యాది భగవద్వాక్యానుసారము అట్టి తమోగుణసంపన్నులు మరణించినపిదప అధోలోకములకుజని నీచయోనులందు జన్మించి రాక్షసులై, కుక్కలై, నక్కలై ఘోరయాపదలను బొందుచుందురు. మరల మానవు లెప్పుటికగుదురో ! ఎవరి కెఱుక ! కావున వివేకవంతులగువారు కడుజాగరూకులై తమ హృదయ ప్రాంగణమున ఈ తమోగుణరూప ఘోర విశాచమును జొరబడకుండ చూచుచుండవలెను.

అంతటితో మనపని పూర్తి అయినదా ? కాదు.

ఇంకొక పెనుభూతము కాచుకొనియున్నది. అదియే రజో

గుణము. మానవుని, దుఃఖసాగరమున పడద్రోయుటలో ఇదియు తమోగుణమునకు ఏమంత తీసిపోదు. ఇద్దఱు అన్న దమ్ములవంటివారు. అందులో తమోగుణము పెద్దన్న. దుఃఖ జనకత్వశక్తియందిరుపురికిని తరతమభేదముమాత్రము కలదు. రజోగుణముకలవాడు ఒక్కచోట నిలుకడగనుండడు. ఎప్పుడును ఏదియోపనిలో, వ్యవహారములో జొరబడి, తొందర పాటుకలిగి, దుస్సంకల్పములకు తావొసంగుచుండును. కామ క్రోధాద్యరిషడ్వర్గసమన్వితుడై యుండును. తృప్తచే పరిపూరితుడై యుండును.

లోభః ప్రవృత్తిరారంభః కర్మణామశమః స్పృహ

రజస్వేతాని జాయంతే వివృదే భరతర్షభ.

(14-12)

‘ఓఅర్జునా’ రజోగుణము అభివృద్ధి నొందినపుడు మనుజునియందు లోభము, ప్రవృత్తి, దుష్కార్యాచరణము, ఇంద్రియలోలత్వము, ఆశ మున్నగునవి ప్రాదుర్భవించునని శ్రీకృష్ణమూర్తి అర్జునునకు తెలియజేసెను. రజోగుణము కలవారియొక్క ప్రతికార్యమందును వారియాగుణము, గుణస్వభావము ప్రతిబింబించుచునే యుండును. భోజనమునకు కూర్చుండినచో వారు గబగబతిని లేచిపోవుదురు. మాట్లాడుట ప్రారంభించినచో చెడవాగుడు వాగుదురు. వారి సంభాషణలకు అంతువుండదు. నడచుట మొదలుపెట్టినచో రాకెట్ వేగముతో పోవుచుందురు. ఇక సంకల్పములు చూతమా అన్నియు దుష్టాలోచనలే. కామ క్రోధాదులతో నవి నిండినిబిడికృతములై యుండును. తమోగుణశాలురకు కుంభకర్ణుడు గురువై నట్లు, రజోగుణవంతులకు రావణసురుడుగురువు. భేదిమందు(విరేచనములకు ఔషధము)

భుజించినవాడు ఇంటిలో నొకచోట నిశ్చలముగ కూర్చుండుట కెట్లు నోచుకొనలేడో, కడుపులో తిప్పినప్పుడు బయట కెట్లు పోవలసియుండునో అట్లే రజోగుణము చిత్తమున గలవాడు కొద్దిసేపైనను నిశ్చలముగ, ప్రశాంతముగ కూర్చుండ నభిలషించినప్పటికి ఆ గుణము వాని నట్లు కూర్చుండనివ్వదు. పైకిలేపి ఏవియో వ్యవహారములలోనికి దింపును. కొందఱు ఇంటిలో రచ్చపడలేక అకస్మాత్తుగా ఆశ్రమములకు పరుగెత్తుకొని వచ్చుదురు. భార్యతోనో, బిడ్డలతోనో, బంధువులతోనో కలహించుకొని వచ్చిన కారణముచే వారి రాకకు తాత్కాలిక ఆవేశమే కారణముకాని, వైరాగ్యము కాదు. ఇక్కారణమున ఒకటి చెందు రోజులు ఆశ్రమములో నుండు సరికి, పూర్వపు రజోగుణము చిత్తకుహరమున రేకెత్త, చల్లగా పీతము కదిలించుదురు. అత్తటి కొందరు చెప్పియో, కొందరు చెప్పకుండగనో ఆశ్రమము దాటివైచుదురు.

జంతుప్రదర్శనశాల (Zoo) యందు చూచినచో సింహము, పులి, ఎలుగుగొడ్డు మున్నగు క్రూరజంతువులు ఒక్కనిమిషమైనను నిశ్చలముగ నుండక బోనులో ఇటునటు సంచారముచేయుచుండును. వానియందలి రజోగుణాధిక్యతచే నవి యట్లు చలముగనుండును. రజోగుణము కలిగిన మానవుడున్న అంతియే. ఈ రజోగుణము తో లగనిచో, లేక సత్త్వగుణములోనికి మారనిచో జీవునకిక సద్గతియే లేదు.

రజసస్తు ఫలం దుఃఖం

'రజోగుణమునకు ఫలితము దుఃఖమే' యని గీతాకారుడు స్పష్టముగ నిరూపించెను. కావున వివేకవంతుడు తన మవంబును

బాగుగ పరిశోధించి తమోగుణలక్షణములుగాని రజోగుణలక్షణములుగాని ఏవైనయున్నచో ప్రయత్నపూర్వకముగ వానిని తొలగించివేయవలెను. అభ్యాసవశమున వాటిని దూరీకరించవలెను. పొలములో కలుపు, ముండ్లు మున్నగునవి యున్నచో పైరు సరిగా పండదు. సస్యాభివృద్ధిని కాంక్షించు రైతు ముందుగనే జాగ్రత్తపడి వానిని పెరికివేయును. అట్లే హృదయక్షేత్రమున కామక్రోధాది దుర్గుణములు, రజోగుణ తమోగుణదోషములు ఉన్నచో ఆత్మసాక్షాత్కార మను ఫలము పండదు. మోక్షరూప ఫలితము చేకూరదు.

మఱియు, లోకములో సామాన్యముగ ఎవరైన మహనీయులను ఇంటికి ఆహ్వానించునపుడు ముందుగా ఇల్లంతయు కడిగి శుభ్రపఱచుదురు. గోడలకు పట్టియుండు బూజు దులిపి వేయుదురు. సున్నము కొట్టించుదురు. పచ్చతోరణములు కట్టుదురు. అదేవిధముగ ఒక పట్టణములోనికి మంత్రిగాని, గవర్నరుగాని, లేక బాధ్యతగల గొప్ప ప్రభుత్వోద్యోగిగాని రానున్నచో నెలరోజుల ముందునుండియే రోడ్లు బాగుచేయుట, భవనములు మరమ్మత్తుగావించుట ఒనర్చుచుండురు. సామాన్య మానవులరాకకే ఇంత పరిశుభ్రతను శీలించుచుండ, ఇక ఛాక్షాత్ వైకుంఠనాథుడే మన హృదయసీమయందు అడుగు పెట్టవలసియుండిన, దాని నెంత పవిత్రముగ, దోషరహితముగ నుంచుకొనవలెనో ఊహించుకొనుడు ! మురికిపేటలో పెద్దలు అడుగుపెట్టరు. ఇక దేవుడు మాత్రము పెట్టునా? కావున భగవత్సన్నిధానము నపేక్షించు మానవుడు తదనుకూలముగ క్షేత్రమును శుద్ధపఱచుకొనవలెను. లోభ,

మోహ, దంభ, అసూయాది దుర్గుణములకు, తృష్ణకు-వీణ
యన్నింటికి మూలకందములగు రజోగుణ, తమోగుణములకు
తత్త్వము ఊద్యాసన చెప్పవలయును.

ఇక్కాలమున యువకులలో పెక్కురు ఇంటినుండి
పాఠశాలకుగాని, ఆశ్రమముకుగాని, లేక వాఙ్మయశిక్షిగాని బయలు
దేరి పోవునపుడు జేబులో ఒక దువ్వెన, చిన్న అద్దము
పెట్టుకొని పోవుచుందురు. ఏలయనగా దారిలో ఎచటైనైన
జాట్టు చెరిగిపోయినచో, దానిని ఆ సాధనములచే సరిచేసి
కొందురు. మంచిదే, కానీ స్థూల దేహములోని ఒకింత
బాహ్యవైకల్యమునకే అంత జాగరూకత అవసరమైనపుడు
సూక్ష్మదేహమగు మనస్సునకు ఇంకెంత అవసరము?
ఒక్కొక్కరి మనస్సు ఘోరమగు వికలత్వము, విరూపము,
వికారము పొందిపోవుచుండ దానిని గూర్చి యోచించు
నాథుడు లేకపోయెనే? ఆ సూక్ష్మదేహము (మనస్సు) చెరిగి
పోయినపుడు వలసిన (దువ్వెన, అద్దమువంటి) పరికరములను
జనులు తమదగ్గఱ యుంచుకొనుటలేదు. ఆ పరికరములే
భగవద్గీత, ఉపనిషత్తులు, భారత భాగవతాదులు, గురు
బోధలు. కావున బాహ్యశరీరముతోపాటు, అభ్యంతర
శరీరమునుగూడ అందముగ నుంచుకొనుటకై నేటి నవనాగ
రికులు ప్రయత్నించుదురుగాక! అందులకుగానువారెల్లప్పుడును
తమ జేబులో దువ్వెనలతోపాటు ఒక చిన్నగీతాగ్రంథమును
గూడ నుంచుకొనుట శ్రేయస్కరము. బాహ్యసౌందర్యమును
ప్రాపంచిక జనులు వీక్షించుచుందురు, అభ్యంతర సౌందర్య
మును భగవానుడు వీక్షించును. కావున మొదటి యొక్క

దానిని మాత్రమే పట్టుకొని ప్రేలాడినచో దానివలన మనకు ఏలాటి ప్రయోజనము సిద్ధించగలదు? పైగా మన భౌతిక శరీరముయొక్క అందచందములను జూచునట్టి ఈజనులతోటి మన సంబంధము ఎంతకాల ముండగలదు? అల్పకాలము మాత్రమే. భగవంతునితోటి సంబంధమో శాశ్వతమైనది. ఈజన్మతో పోవునదికాదు. కావున సనాతనమగు ఆ సంబంధమును చెడగొట్టకుండ చూడవలెను. భగవంతుడు మనలను జూచి ప్రీతి నొందులాగున ప్రయత్నించవలెను. అత డెట్లు ప్రీతినొందును? ఎవని యెడల ప్రీతిగలిగి యుండును?

భక్తిపూన్యః స మే ప్రియః

అను భగవద్వాక్యానుసారము ఎవడు సర్వేశ్వరునియెడల అసన్యభక్తిగలిగియుండునో, భక్తుని లక్షణములగు అద్వేష్టృత్వాది సద్గుణములకు తనయం దాశ్రయ మొసంగునో, రజోగుణ తమోగుణములను అతిదూరముగ తొలగించి వేయునో, అట్టివానిని దైవము ప్రేమించును, లాలించును. అతనికే సద్గతి యొసంగును. కాబట్టి భగవత్కటాక్షము నభిలషించు మానవుడు తన హృదయశుద్ధి విషయమై కడు జాగరూకత వహింపవలసి యుండును.

అయితే అట్టి హృదయశుద్ధిని సాధించుటెట్లు? భయం కరములగు రజోగుణ తమోగుణములను దేహగృహమునుండి పారద్రోలుటెట్లు? తమోగుణమును జయించు విషయమై ఇది వరలో కొన్ని పద్ధతులు నూచించబడినవి. ఇపుడు రజోగుణమును దూరీకరించుటకు ఉపాయముల నన్వేషింతుము. రజోగుణమువలన కామము, క్రోధము, లోభము మున్నగు అసభ్య

ప్రవృత్తులుదయించి జీవుని వేధించుచుండును. వానియన్నింటి కిని ఒకటే దివ్యోపధము. అదియే విచారణ. అజ్ఞానజనితము లగు ఈ రాజసిక, తామసిక దుష్టస్వభావములు జ్ఞానవిచారణ చేతనే అంతమొంది పోగలవు. దేనిపై కామము? ఎవని యెడలి క్రోధము? ఎద్దానియందు లోభము? ఒకింత విచారించి చూచిన వాటిగుట్టు అంతయు బయటపడిపోగలదు. విచారించని కారణముచేతనే మనుజుడు ఆ యా అల్పగుణములకు దాసానుదాసుడగుచున్నాడు. కాబట్టి విచారించి చూచెదము—

ఈప్రపంచమునగల సమస్తపదార్థములు పంచభూత వినిర్మితములు. పృథివ్యష్టేజో వాయురాకాశరూప పంచభూత మహాసముద్రమునందు ఈ దేహాది దృశ్యపదార్థములన్నియు తరంగ, ఫేన, బుద్బుదములవంటివి. అందు పురుష దేహ మొక తరంగము, స్త్రీ దేహము మఱియొక తరంగము, గోవు ఒక తరంగము, గజ మొక తరంగము. అల్లె కుక్క, నక్క, సర్పము, పర్వతము, పక్షులు, సూర్యుడు, చంద్రుడు మున్నగు చవి వేత్తెఱ్ఱ తరంగములు. అవి యన్నియు కొంతకాలమునుండి చిటికినోయి పంచభూతమహాసముద్రమున విలీనములై, మరల వేత్తెఱ్ఱ ఆకృతులతో నూతనముగ బహిర్గతములగు చుండును. కావున అవి క్షణికములు. క్షణికపదార్థములందు సౌందర్యమును, ఆనందమును అపేక్షించువాడు అవివేకి. గంధర్వనగరముయొక్క తళుకుబెళుకులనుజూచి మురిసిపోవు వాడు అజ్ఞానికాక మఱియెవడు? మృత్యుగ్రస్తములగు పదార్థములను నమ్ముకొని యుండువాడు ఎప్పటికైన ను దెబ్బతినును.

ఏల యనగా వాటితో వియోగము సంభవించియే తీరును. లేక తానైనను వియోగమును బొందిపోవును. (దేహమును త్యజించును). ఈసత్యమును తెలిసికొనక అజ్ఞాని తనధనమును జూచుకొని, సౌందర్యము చూచుకొని, దేహ, ఆరామ, క్షేత్రములను జూచుకొని, ఎగిరెగిరి పడుచుండును.

మా కురు ధన జన యావన గర్వం

హరతి నిమేషాత్కాలస్సర్వం

మాయామయమిదమఖిలం హిత్వా

బ్రహ్మపదం త్వం ప్రవిశ విదిత్వా. (భజగోవిందము)

‘ఓ జీవుడా! నీయొక్కధనము, పరిజనము. యశావనము జూచి వ్యర్థముగ గర్వింపకుము. ఏల యనగా ఒక్క క్షణములో మృత్యువు వానియన్నింటిని హరించివేయగలదు. ఈ దృశ్య మంతయు మాయామయమని, అనిత్యమని యెఱిగి, దాని యెడల విరక్తిగలిగి సత్యమగు బ్రహ్మపదమును తెలిసికొని యందు ప్రవేశింపుము’ అని శ్రీశంకరాచార్యులవారు హెచ్చరిక చేసియున్నారు. వస్తువుయొక్క యథార్థ స్వరూపమును బాగుగ వివేచించి చూచినపుడు దానిలోని దోష మెప్పుడు తెలిసిపోవునో అపుడీక దానిపైగల వ్యామోహము అంతరించి పోవును. ఇంద్రియ నిగ్రహమునకు మహాత్ము లవలంబించు పద్ధతి యిదియే. పదార్థములందలి దుఃఖమును, దోషమును వారు బాగుగ వివేచించి చూచుదురు (దుఃఖ దోషాను దర్శనమ్). దృశ్యవస్తువులయొక్క సత్వరత్వము, మరణ శీలత్వము జీవుని స్మృతిపథమున కెప్పుడు వచ్చునో, అప్పుడు తత్క్షణమే వానియెడల నాతనికి విరక్తి జనించును.

విషయభోగాశ సన్నగిలును. కనుకనే ఇంటిలో యెవరైన మరణించునపుడు ఆ యింటివారికి, చుట్టుప్రక్కలనున్నవారికి ఒకవిధమైన ప్రపంచవిరాగభావము జనించుచుండును. వైర రాగాదులు, భోగభావనలు ఆ సమయమున జనుల చిత్తము నందు సడలిపోవుచుండును. ఎప్పటికైన నశించిపోవు ఈ తుచ్ఛ శరీరమునకు భోగములే? ఈ కొద్ది జీవితములో ఒకరిపై ద్వేషమే? అసూయయే? ఇత్యాది భావములు వారి మనఃఫలకమున నుదయించుచుండును. అయితే శవమును జూచుటవలన, మరణ ప్రత్యభిజ్ఞవలన తాత్కాలికముగ నావిర్భవించు ఆవేశమే అది. దానినే శ్మశాన వైరాగ్య మందురు. ఏ వైరాగ్యమైనను కానిండు వైరాగ్యముద యించెనా లేదా యనునదే మనకు సంబంధించిన విషయము. వస్తువినాశమును స్మరించిన వెంటనే హృదయమున ఎట్టి పరిణామము గలుగగలదో గమనించుడు. రజోగుణ మెట్లు పలాయనము చిత్తగించునో చూడుడు.

పూర్వమొక మహారాజుండెడివాడు. అతడు అత్యంత శ్రీమంతుడును, యువకుడును, ధార్మికబుద్ధికలవాడును అయి యుండెను. అతనికొక గురువుండెను. మంత్రోపదేశముచేయ వలసినదిగా ఆ గురువును చాలకాలము రాజు ప్రార్థించుచు రాగా ఒకనాడతడందులకియ్యకోసెను మంత్ర ముపదేశించుట మాత్రము చాలదనియు, ఆమంత్రము నిరంతరము తనకు జ్ఞాపక ముండులాగున ఏదైన ఉపాయమునుగూడ వచించవలెననియు రాజు తన గురువద్యుని ప్రార్థించెను. అత డందుల కంగీకరించి 'ఇదికూడ ఎప్పటికైనను నశించిపోవును' అను-అర్థమిచ్చు 'Even this shall pass away - అను ఇంగ్లీషువాక్యమును రాజు

గారి ప్రేలియుంగరముపై చెక్కించి అదియే మహామంత్ర మనియు, ఉంగరమును చూచినప్పుడెల్లా అది జ్ఞాపకమునకు వచ్చుచుండునుగాన ఇక మఱచుటకు అవకాశము లేదనియు చెప్పి పంపివైచెను. భూపతి ఆనందభరితుడై నిజస్థానమున కరిగెను. ఆరోజు గడచిపోయెను. మఱుసటిదినము రాజు నిద్ర లేవగనే వందిమాగధులు అతనిచుట్టుజేరి 'నీవు ఇంద్రుడవు, చంద్రుడవు' అని స్తుతింపసాగిరి. అత్తటి భూపాలునిదృష్టి అకస్మాత్తుగ తన ప్రేలియుంగరముపై బడెను. మహామంత్రము దృగ్గోచరమయ్యెను. 'ఇదికూడ ఎప్పటికై నను నశించిపోవునదే- ఈనాకీర్తి, ఈవైభవము, ఈస్తోత్రములు-మూఁజ్జాశ్శముచ్చుట్లే (Fame is a slow decay) అని తలంచి మనంబున వారి స్తుతిపాఠములచే ప్రభావితుడుకాక యుండెను.

కొంతకాలము గడచినది. ఒకనాడు సామంతరాజులు నలుదెసల తాము జయించిన రాజ్యమునుండి కొల్లగొట్టి తెచ్చిన రత్నములను, వజ్రవైడూర్యములను, సువర్ణాద్యాభరణములను ఆస్థానమున మహారాజుసమ్మఖమున కుప్పలుకుప్పలుగా పోసిరి. రాజయొక్క ఆనందమునకు మేరయేలేదు. కాని ఆ హర్షోత్కర్ష సమయమున తటాలున అతనిదృష్టి ఉంగరము పైకిపోగా, గురుప్రోక్తమహామంత్రము, తదర్థము జ్ఞప్తికి వచ్చెను. 'ఇదికూడ ఎప్పటికై నను నశించిపోవును.'- కావున ఈరత్నరాసులనుజూచి మురిసిపోకూడదు. ఈ సరిసంపదలు ఏనుగుణిన వెలగపండును బోలియుండును. ఈనాటి లక్షాధికారి విధివైపరీత్యముచే రేపు భిక్షాధికారియైపోవును. ఇట్టి చంచల వైభవములందు మమత్వమేల? అని లోలోన

తలంచుకొని సంపదలయందు నిర్ణేవుడై వర్తించెను. మఱి కొంతకాలము గడచినమీదట రాజునకు వివాహము నిశ్చయమయ్యెను. దూరదూర ప్రాంతములందుగల మహారాజులందఱును సుముహూర్తమునకు విచ్చేసిరి. వివాహక్రతువు పూర్తియైయెను. నాటిరాత్రి వధూవరుల ఊరేగింపునకు సర్వసన్నాహములు గావింపబడెను. నవరత్నఖచితమగు బంగారు పల్లకిలోనూతనదంపతులను ఆసీనులజేసి రాజలాంఛనములతో బ్రహ్మాండమైన ఊరేగింపును సాగించిరి. మేళతాళములు, నృత్యములు, గీతములు - వీనితో గూడి ఆ దృశ్యము కనుల పండువుగ కనిపించుచుండెను. పెండ్లి పెద్దలు ముందు నడచుచుండ, వెనుక దివ్యాలంకారములతో శోభించుచున్న పల్లకియందు వధూవరు లాసీనులై వచ్చుచుండిరి. జయజయ ధ్యానములచే దిక్కులు పిక్కటిల్లుచుండెను. ఆ యానందాతిరేకసమయమున అకస్మాత్తుగ రాజదృష్టి చేతి ఉంగరముపై బడెను. 'ఇదికూడ ఎప్పటికైనను సశించిపోవును' అను ఆ మంత్రము స్మృతిపథమున యెఱుఁగనా యెదురుగాకూర్చుకొనియున్న ఈ పెండ్లికుతురు కాలగర్భమున ఎప్పటికైనను విలీనమైపోవు ఒకానొక పదారము మాత్రమే. ఇది రక్తమాంసములతో గూడిన తోటాబొమ్మయే. పంచభూతముల సమ్మేళనమువలన ఏర్పడిన ఆకృతిమాత్రమే (Human flesh is clay) అని తలంచి లోలోన విరాగమును బొందెను. అప్పటినుండియు నాతడు పైకి వ్యవహారార్థము గాజవిధులను నిర్వర్తించుచున్నను లోలోన ప్రపంచముయొక్క వాస్తవస్వరూపమును గుర్తెఱుఁగుటచే పరమవిరక్తి గలవాడై, నిర్ణేవుడై మెలఁగుచు నిరతిశయశాంతి బొందగల్గెను.

కిం యనేన ధనేన వాచి కరిభిః ప్రాప్తేన రాజ్యేన కిం
 కిం వా పుత్ర కలత్ర మిత్ర పశుభిర్దేహేన గేహేన కిం
 జ్ఞాత్వైతత్తణభంగురం నపది హి త్యాజ్యం మనో దూరతః
 స్వాత్మార్థం గురువాక్యతో భజ మనః శ్రీపార్వతీవల్లభమ్.

“ఓ మనస్సా! గొప్పగొప్ప వాహనములు, ధనములు, అశ్వములు, గజములు నీకు సంప్రాప్తించినప్పటికిని వానవలన నీకు దుఃఖరాహిత్యము కలుగునా? లేక రాజ్యములు లభించినప్పటికిని నీకు పరమశాంతిచేకునునా? లేక పుత్రమిత్రకళత్రాదులవలనగాని, గృహారామక్షేత్రాదులవలనగాని ఆత్మంతిక సుఖము లభించునా? జన్మరాహిత్యము సిద్ధించునా? మృత్యువును అవి తప్పించగలవా? లేవు. కాబట్టి ఇవియన్నియు మన భంగురములని తత్క్షణమే తెలిసికొని, వానియెడల ఆశవదలి ఆత్మోన్నతి నిమిత్తము సద్గురువు నాశ్రయించి, అతడు బోధించురీతి పార్వతీరాధుని అసవరతము భజించుము” అని ఒక మహానీయుడు తన మనంబును సంబోధించిన ప్రకారము సాధకుడు దృశ్యవస్తువుల అస్థిరత్వమును మరల మరల జ్ఞాపకము చేసికొనుచు నుండవలెను. దానిచే భోగాశ శమించును. తృప్తి సన్నగిల్లును. క్రోధము పలాయనమైపోవును. కామ మంతరించును. తత్ఫలితముగ, జీవుని వేధించుచుండు రజోగుణరూప పిశాచము తొలగిపోగలదు.

ఈప్రకారముగ సాధకుడు మున్ముందు తమోగుణమును ఆ పిదప రజోగుణమును పోగొట్టుకొని మెల్లగా సత్త్వగుణము లోనికి అడుగు పెట్టవలెను. సత్త్వగుణము నాశ్రయించువాని చరిత్ర ఉదాత్తముగ నుండును. అతడు పుణ్యకార్యములను

దైవకార్యములను విరివిగ ఆచరించుచుండును. రాక్షసత్రయములో విభీషణుడు సత్త్వగుణమునకు దృష్టాంతము.

సర్వద్వారేషు దేహైస్త్విన్ ప్రకాశ ఉపజాయతే (14-11).

అని భగవానుడు సెలవిచ్చినట్లు సత్త్వగుణ మభివృద్ధినొందునపుడు అతని సర్వేంద్రియములగుండా జ్ఞానరూపప్రకాశము వెల్లివిరియుచుండును. మఱియు అట్టి సత్త్వాభివృద్ధి సమయమున దేహవియోగము జరిగినచో మనుజుడు ఊర్ధ్వలోకములను, ఊర్ధ్వగతినిమాత్రమే పొందునుగాని అధోలోకములను, అధోగతినికాదు. మోక్షమునకు ఈ గుణము అతినమిషముగ నుండునుగావున ప్రతివారును ఇద్దాని నాశ్రయించి చిత్తమును నిర్మలమొనర్చుకొని ఆపిదప గుణాతీతస్థితియను ఇంకొకమెట్టు పైకిపోవలసియుండునేకాని అమాంతముగ ఒకే పర్యాయము ఆ నిర్గుణస్థితిని ఎవరును పొందజాలరు. మఱిగొందఱు అట్టి గుణాతీతస్థితిని పొందినప్పటికిని లోకసంగ్రహార్థము ఒకింత సత్త్వగుణమును ఆశ్రయించియే యుందురు. ఏలయనగా అతీంద్రియస్థితిలో లోకవ్యవహారము సాధ్యపడదు. సత్త్వగుణము దీపముపై అమర్చిన తెల్లగ్లాసువంటిది. అదియున్నను ప్రకాశమునకు ఏమంత చెరుపు కలుగదు. అతీతమగు నిర్గుణస్థితిదృష్ట్యా ఈసత్త్వగుణమున్ను (దృశ్యమం దంతర్గతమగుటచే, ప్రకృతి జనితమగుటచే) ఒక తరహా బంధమని చెప్పబడినదే కాని వాస్తవముగ దీనివలన గొప్ప ప్రమాద మేమియును లేదు. ప్రతివారు దీనికడకువచ్చుటకు తప్పక ప్రయత్నించి, దీనియందు నిలుకడబొంది ఆరితేరి, ఆపిదప క్రమముగ దీనినికూడ చాటి ప్రకృతిరహితపరమాత్మస్థితిని పట్టుకొనవలెను. అయే గుణ

తీతస్థితి. తమోగుణ, రజోగుణములు కలవారు ఒకే పర్యాయము ఆ నిర్గుణ, తురీయాత్మపదమును పొందజాలరు. కనుక మధ్యలో ఈ సత్త్వగుణమును ఒకమెట్టుపై కాలుమోపి, తదుపరి మోక్షసాధాగ్రము సధిరోహించవలెను. తెలుపుగ్గాను అయినప్పటికిని కేవల దీపమునకు అదియు ఒకానొక ఆవరణయే కనుక మహాత్ములు పూర్ణస్థితిని బడయుటకు దానినికూడ అభ్యాసవశమున, నిరంతరభ్యాసముద్వారా దాటివేయుదురు. దాటుటయనగా ఆ సత్త్వగుణమును బలాత్కారముగ తలగించుటకాదు. ఎప్పుడు మనస్సు అతినిర్మలమై భ్యాసకాలమునగాని, విచారణయందుగాని లేక భక్తితన్మయత్వస్థితియందుగాని అధిష్ఠానమగు ధ్యేయాకారమందు, సాక్షి పరమాత్మయందు ఉప్పుకల్లు సముద్రమునందువలె విలీనమగునో అప్పుడిక మనస్సనునదియే ప్రత్యేకముగ లేనందున తదంతర్గతమగు సత్త్వగుణమున్ను లేనిదేయగును. అత్యంతి యా సత్త్వగుణము దానియంతట నదియే సెలవు తీసికొనును. ఈతడు పంపివేయవలసినపనిలేదు. అయితే వ్యుత్థానదశయందు ణోకవ్యవహారార్థము ఆ సత్త్వగుణమును మహానీయులు ఉపయోగించుకొనుచునేయుదురు. వారు ప్రకృతిని దాటినవారుకనుక నిర్లభ్యులై అసంగులై ముండుటఁబట్టి ప్రకృతియొక్క శుద్ధాంశమును లోకోపకారము కొఱకు కొద్దికాల మాశ్రయించినను దానివలన వారికి కలుగు అపకార మేమియు నుండదు. పైగా లోకులకు దాని నిమిత్తముగ గొప్ప ప్రయోజనమే కలుగగలదు.

ఈ ప్రకారముగ తమోగుణ, రజోగుణ, సత్త్వగుణములను గుఱించి సంక్షేపముగ మనమిప్పుడు తెలిసికొంటిమి.

వీనిలో ఒక్కొక్కగుణమును దాటుచు ముందునకు సాగి పోవలెను. జీవిత మెల్లప్పుడును ప్రగతిశీలమై యే యుండవలెను. కాని స్తబ్ధముగ నుండరాదు.

A rolling stone gathers no moss.

‘ద్రోళ్లుచుండు రాతికి పాచిపట్టదు’ అను సామెత ననుసరించి నిరంతరసాధన చేయువానికి అజ్ఞానమాలిన్యము అంటుకొనదు. జీవిత మొక పరిశోధనశాల (Laboratory or research institute). ఆత్మవికాసమునకు చేయదగిన సాధనలన్నింటిని ఇచట చేయవలెను. మనస్సునకు మెరుగు పెట్టవలెను. ఇంత వరకు ఎన్నియో జన్మలు గడచినవియనియు, ఇప్పుడు జాగ్రత్త వహించనిచో మున్ముందు ఇంకను ఎన్నియోగర్భనరకములను పొందవలసి యుండుననియు మనుజులు జ్ఞప్తియందుంచుకొందురుగాక! కావున వివేకవంతుడు ప్రయత్నపూర్వకముగ ఈ దీర్ఘసంసారయాత్రను ఈజన్మతో అంతమొందించవలెను. అట్లు అంతమొందించుటకు వలసిన శక్తిసామ్యములను ధైర్యసైర్యములను విజ్ఞానమును ప్రసాదించవలసినదిగా సర్వేశ్వరుని ప్రార్థించవలెను. ఏలయనగా స్వప్రయత్నముతోపాటు భగవత్కటాక్షమునుగూడ జోడించవలెను. అప్పుడు సాధనలన్నియు నిరాటంకముగ జరిగిపోవ ఈ జన్మయే అంతిమాజన్మ కాగలదు. ఇవ్విషయమై ఒక భక్తుడు భగవంతుని యెంత చమత్కారముగ ప్రార్థించెనో చూడుడు!

కర్మాఖ్యః సూత్రధారః బహువిధజననీ గర్భ నేపథ్యమధ్యాత్
విస్ఫూర్యాశేష వేదైః శివతవపురతో నై కదావ ర్తయన్యామ్
హస్తశ్రావ్తోఽసి నృత్తాదుపరతిమధునా యాహిమూఢేతి మహ్యామ్
వాక్యాత్రం పారిశోషం దిశసి ఖలు విభో తావతా స్యాం కృతార్థః

‘ఓ పరమశివా! కర్మయను సూత్రధారి ఇంతవఱకు ఎండతో తల్లులయొక్క గర్భమును తెరవెనుకనుండి నన్ను బయటకుపంపి లెక్కలేనన్ని వేషములు వేయింపించిసిముందు నాట్యమాడించినది. ఇంత కష్టపడినందులకు నా కేదైన నీవు బహుమాన మివ్వవలెను గదా! అయితే వస్తురూపముగ గాని, నగదురూపముగ గాని - నాకు పురస్కారము అక్కర లేదు. ‘ఓరీమూఢా! ఇంతకాలము ఊపిరితిరగకుండ నాట్యము చేసినావు. ఇక చాలు. విశ్రాంతి తీసికొనుము’ అని నీ నోటి గుండా ఒక్కవాక్యము వచ్చిన చాలును. అట్టి వాఙ్మాత్ర పారితోషికమే నాకు పదివేలు!’ అని యాభక్తుడు సర్వేశ్వరుని వేడుకొనెను. నిజముగా ప్రతివారును వేడుకొనవలసినది ఇదియే. అనగా ‘జన్మరాహిత్యమును కలుగజేయుము మహా ప్రభో!’ అని ప్రార్థించవలెను. నిష్కల్మషమై అవ్యభిచారమై అనన్యమైనట్టి భక్తితో భగవంతుని ప్రార్థించువారు. సేవించు వారు ఆతని కరుణకు తప్పక పాత్రులు కాగలరు. అత్తటి వారు చేయు సాధనలయందు దైవసహాయము (Divine help) మిక్కుటముగ లభింప అచిరకాలములోనే వారు పూర్ణాద్వైతస్థితి నధిరోహించగలరు. ఇవ్విషయమై శ్రీ కృష్ణుని వాక్యముల నాలకింపుడు -

మాం చయోఽవ్యభిచారేణ భక్తియోగేన సేవతే

సగుణాన్సమతీత్యైతాన్ బ్రహ్మభూయాయ కల్పతే. (14-28)

‘ఎవడు నిర్మల, అచంచలభక్తితో నన్ను సేవించునో అట్టి వాడు ఈసత్త్వరజస్తమోగుణములు మూడింటిని చాటివైచి బ్రహ్మసాక్షాత్కారమును బడయుచున్నాడు.’ అఖండమగు

జ్ఞానోపదేశమును ఈ అధ్యాయమున చేసిచేసి తుట్టతుదకు ఎటువంటి భక్తిని భగవానుడు ప్రతిపాదించియున్నాడో చూడుడు! దీనినిబట్టి భక్తియొక్క సహాయముచేతనే జ్ఞానము పరిపక్వము కాగలదని స్పష్టమగుచున్నది.

ఈప్రకారముగ సర్వేశ్వరుని యనుగ్రహమును సంపాదించుటకువలసిన భక్తిభావములను హృదయసీమయగు భద్రపఱచుకొని పురుషప్రయత్నముద్వారా ఒక్కొక్కగుణమును దాటి ముందునకు సాగిపోయి క్రమముగ గుణాతీతస్థితిని చేరుకొనవలెను. అట్టి గుణాతీతస్థితి యెట్టిదో, గుణాతీత జ్ఞెష్టువ్యవహరించునో తెలిసికొనవలెనని అర్జునునకు కుతూహలము జనించి ఆవిషయమై ఈ అధ్యాయాంతమున శ్రీకృష్ణమూర్తిని ప్రశ్నింపగా సతకు సంక్షేపముగ సమాధానమొసంగెను, గుణాతీతుడు ఈ ప్రపంచమున సమస్త వ్యవహారములందును, పర్వతముమాడ్కి అచంచలుడై యుండును. వృద్ధుని పొందినచో సంతోషముగాని, పోయినచో దుఃఖమునుగాని కలిగి యుండడు. మానావమానములందును, శత్రుమిత్రులందును, సింహస్తుతులందును. సుఖదుఃఖములందును సమరూపుడై యుండును. దేనివలనను చలించడు. పర్వతమును పిల్లవాయువులు కదలించలేనట్లును, బాణములు భేదింపజాలనట్లును, లోకస్థితై లెవ్వియును గుణాతీతుని చంచల మొనర్పజాలవు. మానవుని ఆచరణయే ఆతని మనఃస్థితిని నిర్ణయించి చెప్పగలదు. కాబట్టి యెవ డెట్టి నిశ్చల నిర్మలస్థితి ఆచరణయందు గలిగియుండునో. యెవడు ప్రపంచమున విహరించుచున్నను వికారములకు లోనుగాకయుండునో ఆతడే ఉన్నతస్థితినిబడసె

నని చెప్పవచ్చును. పరిస్థితుల ప్రాబల్యమునకు తారుమార్చి పోవువాడు, తన మనస్థితిని గోల్పోవువాడు గుణాతీతు డెన్నటికిని కాజాలడు.

వికారహేతౌ సతి విక్రియస్తే
యేషాం స చేతాంసి త ఏవ ధీరాః

‘వికారమును కలుగజేయు వస్తువులు సమీపమున నున్నప్పుడు కిని ఎవరి చిత్తములందు వికార మిసుమంజైన జనింపక యుండునో వారే ధీరులనదగినవారు’ అని కాళిదాసు సెలవిచ్చి యున్నాడు. ఎండుటాకు, రాతిగుండు-రెండును గాలిలేనపుడు నిశ్చలముగ నుండును. పెనుగాలి వీచినచో ఆకు ఆమం దూరము ఎగిరిపోవును. రాయి అట్లే స్థిరముగ నుండును. గాలి వీచినపుడు ఆ రెండింటియొక్క నిజస్వత్వ బయటపడును. ఆ ప్రకారమే సంసారక్షేత్రమున పరిస్థితులు సవ్యముగా నున్నపుడు, అందఱును పెద్దమనుష్యులుగనే యుందురు. పరిస్థితులు వికృతములై నపుడు, ఆపదలు సంభవించినపుడు, అనుకొనని ఘటనలు జరిగినపుడు సామాన్యమానవుని చిత్తము తలక్రిందులై పోవును. జ్ఞాని ‘ఈ జగన్నాటకమంతయు బూటకమే’ అని యెఱిగినవాడగుటచే వానిచే విచలితుడు కాక, వాటినన్నింటిని స్వప్నప్రాయముగ వీక్షించుచు స్వకీయ సమ (అత్మ) స్థితియందే వర్తించుచుండును. కనుకనే ఒకడు జ్ఞానియో, అజ్ఞానియో, దేవుడో, దయ్యమో, గుణయుక్తుడో, నిర్గుణుడో, అతని చేష్టలనుబట్టి, వ్యవహారమునుబట్టి, ఆచరణనుబట్టి తృటిలో తేల్చుకొనవచ్చును. కనుకనే భగవానుడు గుణాతీతుని కొన్ని లక్షణములను జెప్పి జనులను భ్రమనుండి

తప్పించివై చెను. వేషధారు లధికమైన ఈ రోజులలో వాని యావశ్యకత ఇంకను అధికమైయున్నది. కాబట్టి అట్టి మహత్తర ధర్మములను, సమస్థితిని బాగుగ నభ్యసించుచు గుణము లన్నిటినిదాటి నిర్గుణపరమాత్మస్థితిని బడయువఱకు తమ ప్రయత్నమును ఎవరును విరమించరాదు. గమ్యస్థానము చేరువఱకు వెనుకచూపు ఉండరాదు. 'Nil Desperandum' (Despair not) - అదైర్యపడవద్దు నిరుత్సాహమునకు తావీయరాదు.

'నాయమాత్మా బలహీనేన లభ్యః'

'ఈ ఆత్మ దుర్బలునిచే పొందబడదు'-అని ముండకోపనిషత్తు ఘోషించుచున్నది.

'Stand and die in your own strength. If there is any sin in this world it is weakness, avoid all weakness, for weakness is sin, weakness is death'

'బ్రతికినా, చచ్చినా నీబలముపై ఆధారపడి యుండుము. ప్రపంచములో దుర్బలత్వమే పాపము. దుర్బలత్వమేమరణము. కావున దానినెట్టినను పోగొట్టుకొనుము' అని వివేకానందులు హెచ్చరిక చేసియున్నారు. వాస్తవముగ మనుజుడు ప్రకృతికి దాసుడుకాడు. ప్రకృతియొక్క రథచక్రములక్రింద పలిగిపోవు బలిపశువు కాదతడు. తద్రథముపై నాసీనుడై హుండాగా ప్రకృతిని శాసించువాడే యతడు. ఈ ప్రపంచకార్యములన్నిటిని దేహకార్యములన్నిటిని ప్రకృతి జరుపుచున్నది. సత్త్వాదిగుణ

ములు జరుపుచున్నవి. తానుసాక్షిగనున్నాడు. 'గుణముల'కు పరమై వెలయుచున్నాడు.

గుణేభ్యశ్చ పరం వేత్తి మద్భావం పోఽధిగచ్ఛతి. (14-18)
 'గుణములే కర్తగాని, తాను కాదు. తాను గుణములకు పరుడై యున్నాడు'-అను ఈ సత్యము నెవ డెఱుఁగునో అట్టివాడు పరమాత్మభావమును పొందిపోవుచున్నాడు.' అని గీతా చార్యుడు పలికియున్నాడు. కావున నిరంతరాభ్యాసము చేతను, సద్విచారణాప్రాభవముచేతను తన్ను గుణములనుండి వేఱుచేసికొని, (మనస్సాక్షియగు) ఆత్మయందుస్థితిగలవాడై జన్మసాఫల్యము నొందవలయును. ఇదియే జీవుని పరమ కర్తవ్యము. క్రమముగ ఒక్కొక్క గుణమును దాటిదాటి తుదకు నిర్గుణ ప్రత్యగాత్మయందు స్థితిబొందవలెను.

గుణానేతానతీత్య త్రిన్ దేహీ దేహానముద్భవాన్

జన్మమృత్యు జరాదుఃఖైర్విముక్తోఽమృతమశ్నుతే. (14-20)

'ఉపాధిజనితములగు ఈన త్వరజ స్తమోగుణములు మూడింటిని ఎవడు దాటునో అట్టివాడు జననమరణవార్ధక్యాది దుఃఖముల నుండి విడివడి అమృతరూపమగు కైవల్యపదవి నధిష్ఠించుచున్నాడు'-అని భగవద్వచనము. ఈ అధ్యాయమున కిది ఫలశ్రుతి. ఇంతకుమించిన ఫల మిక నేమి కావలెను? ఇట్టి మహిమాతిశయముతో గూడిన అమృతత్వరూప ఫలము ప్రపంచము లోని ఏ వస్తువుచేగాని, ఏపదవిచేగాని, ఏవిద్య చేగాని, మనుజుడు పొందగలడా? లేడు. వానిచే పొందబడునవియన్నియు మృత్యువున కధీనములు. కాలగ్రసితములు, ఎంతగొప్పవస్తు

వైనను మరణమునకు, వినాశమునకు లోబడినది యగుచో దానిలో చేవలేదనియే అర్థము. మరణరహితమగు ఆత్మయొక్క దానియందే చేవకలదు; సత్తువకలదు. కావున అద్దాని యన్నే షణమందే జీవుడు దత్తచిత్తుడు కావలెను. అద్దాని సాక్షాత్కారమునందే తన పంచప్రాణములను వినియోగించవలెను.

ఇహచేద వేదీదథ సత్యమస్తి

నచేదిహ వేదీన్మహతి వినష్టిః.

(కేనోపనిషత్తు)

‘పరమాత్మను ఈజన్మయందే తెలిసికొనెనా, ధన్యుడు. అట్లు తెలిసికొనకపోయెనా గొప్పవినాశమతనికి కాచుకొనియున్నది’ అని యుపనిషద్వాక్యము. కాబట్టి పరాకు చిత్తగించరాదు. పెద్దలుచేయు హెచ్చరికలను పెడచెవిని పెట్టరాదు. పరిహాసమున కిచట తావులేదు (Life is serious) కావున పెన్నిధి వంటి ఈ మానవజన్మను వేళాకోళముగ ఖర్చుపెట్టివేయక గంభీరాచరణముగల్గి, భగవద్వాక్యములను శిరసావహించి అనవరత శృషిచే నిరపథికాత్మానందమును కై వసము చేసికొందురుగాక!

ఓమ్ శత్రే సత్.

15-వ అధ్యాయము

పురుషోత్తమప్రాప్తియోగము

ప్రగతిశీలత్వము గంభీరమానవుని స్వభావము. ఎల్లప్పుడు ఒకేస్థితియందుండుట కాశడు ఒప్పుకొనడు. దినదినము ఒక్కొక్క మెట్టు పైకెపోవుచు ఉన్నత శిఖరముల సాధిష్ఠింపవలెనని సంబరపడుచుండును. తదనుకూలముగ వ్యవహరించునుగూడ. కొందఱు భౌతిక విజ్ఞాన (Science) రంగమున, కొందఱు సాహిత్యరంగమున, కొందఱు రాజకీయ క్షేత్రమున తమ విజ్ఞతను అభివృద్ధిపఱచుకొనుచు ముందునకు పుచ్చుచుదురు. కాని అవి చాలవు. నైతిక, ఆధ్యాత్మిక రంగములందుగూడ పురోభివృద్ధిని సాధింపవలెను. 'డార్విన్' అను పాశ్చాత్య వైజ్ఞానికుని పరిణామ వాదము (Theory of evolution) వనుసరించి కోటి క్రమవికాసమునొంది మానవుడుగా మారినదని చెప్పుదురు. కోటి మానవుడగుట అట్లుంచి, అసలుప్రాణి. కోటియగుటకు ఎన్నికోట్ల జన్మలనె త్రియుండునో యోచించుకొనవలయును. ఈప్రకారముగ మానవత్వమును బడయుటకు జీవుడు ఎంతటి తపస్సు నాచరించెనో, ఎన్నో యోనులందు తిరుగాడెనో, ఎన్ని మజలీలు చాటెనో గ్రహించుకొనవలెను. ఇదియంతయు అతి దీర్ఘకాలమున జరిగిన పరిణామము. కాని ఈ పరిణామము, ఈక్రమవికాసము ఇంతటితో ఆగరాదు. మానవత్వోపలబ్ధి మాత్రముతో వికాసమునకు 'బ్రేకో

(నిలువుదల) పడరాదు. వానరుడు నరుడగుట మంచిదేకాని, నరుడు నరుడుగనే యుండుట ఎల్లప్పుడు వాంఛనీయముకాదు. ననుడు నారాయణుడు కావలెను. అది అసలు సంగతి. పురుషుడు పురుషోత్తముడు కావలెను. అది చేయవలసినపని. జీవుని ప్రయత్న మంతటితో ఆగిపోవును. ఎపుడు మానవుడు మాధవుడగునో, ఇక ఆతనికి చేయవలసిన కార్యమేమున్నది ? సమస్తసాధనలు అచ్చోట అంతమైపోవును. దైవత్వమును బడయుటతో జీవుని క్రమవికాసము పరాకాష్ఠనందుకొనును. అదియే చరమస్థితి. అదియే కైవల్యము. అదియే పురుషోత్తమత్వము. అట్టి పురుషోత్తముని అనుపమదివ్యస్థితిని పురుషుడెట్లు పొందగలనో నిరూపించు అధ్యాయమగుటచే ఈ పదునైదవ అధ్యాయమునకు పురుషోత్తమ ప్రాప్తియోగమను పేరువచ్చినది. నేడు విచారించవలసిన ఘట్ట మిదియే.

గీతలోని చిన్న అధ్యాయములు రెండిటిలో నిదియొకటి, విశేషముగ భోజనకాలమున దీనిని జనులు పఠించుచుందురు. అందులకు కారణమేమియో తదుపరి వివరించి చెప్పెదను. ప్రస్తుత మీయధ్యాయమందలి ప్రధానవిషయములను సూత్ర ప్రాయముగ పరిశీలించెదము కర్మేంద్రియములు, జ్ఞానేంద్రియములు, పంచప్రాణములు, మనోబుద్ధ్యాదులు-వీని యన్నింటి యొక్క సంఘాతమును అష్టపురీకమందురు. అట్టి పురీకమందు నివసించువాడు కనుక పురుషుడు అని జీవునకు పేరుగలిగినది. అట్టి పురుషులలోకెల్ల అనగా సమస్త ప్రాణిగోట్లకంటె సర్వోత్తమస్థితి సద్విధించినవాడు కనుక భగవంతునకు పురుషోత్తముడను నామధేయము ఏర్పడినది. ఈప్రపంచమున క్షరపురుషుడు

అక్షరపురుషుడు, పురుషోత్తముడు అను మువ్వురు కలరు. ఇటు అక్షరపురుషు డనగా ఎనిమిదవ అధ్యాయమునందు తెలుపబడిన అక్షరపరబ్రహ్మమని యెవరును భ్రమ పడరాదు. ఈ రెండింటికిని ఆకాశసాతాశభేదము కలదు. జీవుని జీవత్వము మోక్షము పొందువరకును నశింపదు కావునను, చిదాభాసరూప్రప్రతిబింబము శరీరాదులు నశించినను నూతన దేహములను ధరించి చిరకాలము (ఆమోక్షము) వర్తించుచుండుటవలనను, ఈ ప్రకారముగ క్షణికములగు శరీరాదులతో పోల్చిన, దీర్ఘకాలము ఆయుర్దాయము కలిగి యుండుటవలనను జీవుని (చిదాభాసుని) అక్షర పురుషునిగ నిట వర్ణించి చెప్పిరి. క్షరపురుషు డనగా దేహభిమాని. ఈ క్షరాక్షరములకు-అనగా దేహ చిదాభాసులకు అన్యముగ బింబరూపమగు శుద్ధచైతన్యముకలదు. అదియే పరబ్రహ్మము, దానినే పురుషోత్తముడని యిట పేర్కొనిరి. అతడే చరాచరములందు వ్యాపించి, బ్రహ్మాండము లన్నింటికిని ఆధార భూతుడై వెలయు అవ్యయపరమాత్మ. మొదటి యిరువురు పురుషులు ప్రకృతికి, మాయకు అధీనులు. మూడవవాడు ప్రకృతికి పరమైనవాడు. మాయాతీతుడు, కనుకనే-

ఉత్తమః పురుష స్త్వన్యః పరమాత్మే త్యుదాహృతః

యో లోకత్రయమావిశ్వ విభర్త్యవ్యయ శఃశ్వరః (15-17)

అని ఈ అధ్యాయమున తెలుపబడినది. అనగా స్థూల, సూక్ష్మ ప్రకృతులకంటె, దేహ మనశ్చిదాభాసులకంటె అన్యుడైన వాడు పరమాత్మయని భావము.

ఇంకను ఆ పరమాత్మ యెట్టివాడు ? స్వప్రకాశస్వరూపుడు. ఈ సూర్యుడుకాని, ఈ చంద్రుడుకాని, ఈ అగ్నికాని ఆతనిని ప్రకాశింపజేయజాలవు. మఱియు అచ్చోటికి జనినవాని కిక పునరావృత్తిలేదు. ఆ పరమాత్మను జేరినవారికి మరల సంసారచక్రపరిభ్రమణ మనునది ఏకోశమునను ఉండదు. ప్రపంచములో ఎచ్చోటికిజనినను, ఏలోకమున కేగినను మరల తిరిగి రావలసినదే. మరల పుట్టవలసినదే. కాని ఈ విలక్షణమైన స్థానమున కరిగినవాడు మరల తిరిగిరాడు. తిరిగి పుట్టడు. జన్మరాహిత్య చూపనిరతిశయానందకై వల్యపదవి నాత డలంకరించును. ఆ పరమాత్మ ఎక్కడో ఒకచోట ఉండువాడుకాదు. చరాచరములందు వ్యాపించి జీవులందఱియొక్క హృత్పద్మములందు విరాజిల్లువాడు (సర్వస్య చాహం హృధిసన్నివిష్టో) సూర్యునితేజము, చంద్రునితేజము, అగ్నియొక్కతేజము ఆతని వలననే కలుగుచున్నవి. ఇంతియేకాదు. ప్రకృతి (Nature) కంతకును ఆధారభూతుడు కనుక ప్రపంచమున ఏ కార్యము జరిగినను ఆ సద్వస్తురూప పరమాత్మయొక్క ప్రభావమువలననే జరుగుచున్నది. అతడే వానికి కారణభూతుడు. పుష్పములను వికసింపజేయునది ఎవరు ? ఫలింపజేయునది ఎవరు ? ఆ యా ఋతువులకు అనుగుణ్యమైన పరిణామములను ప్రకృతియందు కలుగుగజేయువారెవరు ? ణోట్లకొలది గ్రహములను నక్షత్రములను ఒక్క సెకండుకూడ వారలేకుండ బ్రహ్మాండ కుహరమున త్రిప్పువా డెవడు ? తేత్రములయందు సస్యముల నభివృద్ధిజేసి, వాటిని పోషించి ఫలవంతముగ జేయునది యెవరు ? 'నేనే' అని శ్రీకృష్ణపరమాత్మ గీతయందు పత్యుత్తరమిచ్చు

చున్నాడు. సస్యములను ఫలింపజేసి ప్రాణులకందిచ్చుటతోనే అతనిపని పూర్తి అయినదా? లేదు. జీవుడు భుజించు అన్నమునుకూడ పచన మొనర్చుచున్నాడు.

అహం వైశ్వానరో భూత్వా ప్రాజీనాం దేహమాశ్రితః

ప్రాణాపాన సమాయక్తః పచామ్యన్నం చతుర్విధమ్. (13-14)

‘నేను వైశ్వానరాగ్ని (జఠరాగ్ని) రూపమున ప్రాణుల శరీరముల నాశ్రయించి ప్రాణాపానాదివాయుపులతోగూడి, జనులు భుజించు నాలుగురకములగు అన్నమును (భక్షభోజ్యాదులను) పచన మొనర్చుచున్నాను’ అని భగవానుడు కరుణతో సెల విచ్చెను. ఆహా! ఆ దేవదేవునకు జీవరాసుల యెడల ఎంతటి అపారప్రేమ! ఆహారమునుగూర్చి ఈ ప్రకారముగ సర్వేశ్వరుడు వచించినపుడు ఇక నద్దాని విషయమై సాధకు లెంత జాగ్రత్త వహింపవలెనో ఒకింత యోచింపుడు. తానే జీవరాసుల కడుపులోనుండి స్వయముగపచనకార్యమును నెరవేర్చుచున్నాడని భగవానుడు పలికినపుడు, ఇక జీవుడు తాను భుజించు ఆహారము, సాత్త్వికముగను, మితముగను, భగవదర్పితముగను, న్యాయార్జితముగను నుండులాగున యర్జించుట సమంజసము. లేకున్న భగవానునకు అపచారముచేసినట్లే యగును.

మోక్షాన్వేషణ మొనర్చు పరమార్థసాధకుని ప్రయత్నములందు, ఆహారనియమము అతిముఖ్యస్థానమును ఆక్రమించుచున్నది కనుక నే శ్రీకృష్ణపరమాత్మ గీతయందు తెలిచిన చోటెల్లా ఆహారవిషయమై ముముక్షువు అతి జాగరూకుడై యుండులాగున హెచ్చరించుకొనుచు పోయెను. మనకు ‘అహంబ్రహ్మస్మి’ కదా కావలసినది. ఆహార రథసయెందుకు!

అని కొందఱు ప్రశ్నించవచ్చును. కాని, చిన్న విషయములందు జాగ్రత్తలేనిచో పెద్దవిషయములు చేయిజారి పోగలవను సత్యమును వారు మఱచిపోవుచున్నారు. మోక్షము దేనివలన లభించుచున్నది? శ్రవణ మనన నిదిధ్యాసనములవలన; అవి దేని వలన కలుగుచున్నవి? బుద్ధిశక్తివలన; ఆ బుద్ధిశక్తి దేనివలన పరిపోషింపబడుచున్నది? ఆహారశక్తివలన (తస్మాదన్నమయం మనః). ఇవ్విధముగ ఆహారమే మోక్షమును నిర్ణయించుచున్నట్లు స్పష్టపడుచున్నది. కనుకనే ఉత్తమములగు సాధకులు ఆహారసంబంధమైన ఎన్నియో నియమనిష్ఠలు శీలించుచుందురు. కొందఱు అపుడపుడు ఉపవాసములు చేయుచుందురు. కొందఱు ఒక్కపొద్దు ఉందురు. మఱికొందఱు పప్పులో ఉప్పు మానివేయుదురు. కొందఱు పాలలో చక్కెర వదలివేయుదురు. రుచికలిగిన వస్తువులను కొందఱు గయలో వదలిపెట్టుదురు.* చాతుర్మాస్య వ్రతము నాలుగు నెలలు కొన్నికొన్ని భోజ్యపదార్థములను వారికివారే నిషేధించుకొందురు. అట్లే కార్తిక మాసములో, మాఘమాసములో మఱికొన్ని పర్వదినములలో ఆహారసంయమము తేస్సగా శీలించుచుందురు. ఇదియంతయు దేనికి? స్వల్పమగు ఆహారము యెడల ఇంతరాధ్యాంత మెందులకు? మహాత్ములకు తెలియక కాదు ఈ నియమము లేర్పరచినది. వారామార్గమున నడచిరి కనుక సాధనలందు ఎక్కడెక్కడ ప్రమాదమున్నదో, ఎక్క-

*గయలో వదలివేయువస్తువులను మరల జీవితమునం దెన్నడును భుజింపరు. ఇది యొక అచారము.

డెక్కడ పతనమునకు అవకాశమున్నదో స్వయముగ గుర్తుంచుకొని లోకుల నా విషయమై హెచ్చరించిరి.

ఇక్కాలమున సాధకలోకములో అక్కడక్కడ ఆహార నియమము ఉపేక్షింపబడుచుండుటచే ఆశించిన సత్ఫలితములు జనులకు కలుగకున్నవి. 'Fast and Pray' 'ఉపవసించి ధ్యానింపుము' అని బైబిలునందు ఒక వాక్యము కలదు. నేటి జనులు కొందఱు ఆ వాక్యములో కొన్ని మార్పు చేసి ఆచరణలోనికి దిగిరి. ఎట్లనిన 'Feast and Pray' - 'విందుకుడిచి ధ్యానింపుము' - అని దానిని మార్పుకొనిరి. 'ఉపవసించుము' అను దాని అర్థము. కేవలము కడుపుమాడ్చు కొనుమని అర్థముకాదు. గీతలో చెప్పినట్లు యుక్తాహార విహారములను శీలించుటయే యగును. ఏమైనను, అధికాహారము పరమార్థక్షేత్రమున పూర్ణ నిషిద్ధత్వమును బొంది యున్నది. వైశ్వానరుడగు భగవంతునకు అది లేనిపోని బరువు పెట్టినట్లు, అనవసరశ్రమ కల్పించినట్లు అగును. గాలి మితముగా పీల్చుచున్నారు. బోలెడు గాలి వున్నదికదా యని ఎవరును గాలిని గబగబ పీల్చుటలేదు. నీళ్ళు మితముగా త్రాగుచున్నారు. బావినిండా నీళ్ళు ఉన్నవికదాయని ఎవరును బిందెలు బిందెలు త్రాగుటలేదు. అట్టియెడ ఆహారమునుమాత్రము ఏల మితముతప్పి భుజింపవలెను? అని గాంధీమహాత్ము షొకతూరి ప్రశ్నించెనట! కావున ముముక్షువులు అధ్యాత్మరంగమున కీలక స్థానము వహించియున్న ఈ ఆహార విషయమును చులకనగ త్రోసివేయక సంయమనతత్పరులై యుండవలెను.

అన్నం బ్రహ్మ ధోర్తద బ్రహ్మ

అని ఉపనిషద్వాక్యము. తినబడు అన్నము, తినునట్టి వ్యక్తి ఇరువురును బ్రహ్మస్వరూపులే యని దాని యర్థము. ఈ సత్యమును గీత బాగుగ రుజువు చేసి చూపినది. ఎట్లనిన-‘సస్యము లలో దాగి వాటిని వృద్ధిపఱచుచు ధ్యానరూపముగ నే నున్నాను; ప్రాణుల దేహములందు జఠరాగ్నిగ వర్తించుచు భోక్తరూపముగ నేను నెలయుచున్నాను’ అని శ్రీకృష్ణ పరమాత్మ ఆనతిచ్చెను. ఇవిధమున భోక్త, భోజనము రెండును భగవత్స్వరూపములేయని తేలినందున, భోక్తయగు తాను శుద్ధుడుగ నుండుటకును, భోజనము పవిత్రముగ నుండు లాగునను జీవుడు ప్రయత్నించవలెను. ఆహారవిషయమై యిన్ని పరమరహస్యములను బోధించిన అధ్యాయమగుట చేతనే జను లిద్దానిని భోజనకాలమున పఠించుచుండుటకు కారణము. ఈ ఆచార మిప్పుడు అనేక ఆశ్రమములందు మఠములందు, గృహములందుగూడ నవలంబింపబడుచున్నది. విస్తరిలో వడ్డన ప్రారంభము కాకముందు ఈ అధ్యాయమును ప్రారంభించినచో, చిన్న అధ్యాయమగుటచే వడ్డన పూర్తియగుసరికి పఠనము పూర్తికాగలదు. అత్తటి చేతిలో తీర్థమును గ్రహించి ‘బ్రహ్మర్పణం బ్రహ్మహవిః...’ (4-24) అను గీతాశ్లోకమును పఠించి తీర్థమును సేవించి తదుపరి బ్రహ్మభావనతో దైవబుద్ధితో భుజించినచో, ఆ యన్నము అమృతరూపముగ పరిణమించగలదు. భోజనకాలమున వాగుడు మానివేయవలెను. లోకాభిరామాయణములు, కోర్టు వ్యవహారములు అచటికి తీసికొనిరాగూడదు.

స్నానే చ భోజనే హోమేజపే మౌనం సమాశ్రయేత్.

“స్నానము చేయునపుడు, భుజించునపుడు, హోమ మాచరించునపుడు, జపము సల్పునపుడు మానమును తెన్నగ నవలంబించవలె”నని శాస్త్రమాదేశించుచున్నది. మానముతో, దైవభావనతో భుజించుట మొదటిపద్ధతి. ఇది ఉత్తమోత్తమము. గోవిందనామసంకీర్తన బిగ్గరగా చేయుచు భుజించుట రెండవ పద్ధతి. ఇది ఉత్తమము. వ్యాపారకబుర్లు, ‘ఎలెక్షన్’ కబుర్లు, మార్కెట్ కబుర్లు, కోర్టుసమాచారములు చెప్పకొనుచు భుజించుట మూడవ పద్ధతి. ఇది అధమము. కాబట్టి దేహమనంబుల పరిపోషణ కాధారభూతమై, అగ్రప్రధానమైనట్టి ఈ యాహారమును గ్రహించుపద్ధతిని శాస్త్రములవలన, పెద్దలవలన తెలిసికొని ముముక్షువులు తమ యధ్యాత్మమార్గమును సుగమ మొనర్చుకొందురుగాక ! అందులకుగాను, గృహస్థులు మొదలైనవాడు అవుడపుడు తీరిక జూచుకొని సుశిక్షణ (discipline) గలిగిన మంచి మంచి ఆశ్రమములకు బోయి కొన్నిరోజు లచట ఉండి, చక్కని పద్ధతులను, అనుష్ఠానములను అనుభవజ్ఞులగు మహానీయులయొద్ద గ్రహించి తిరిగి యిండ్లకుబోవుట ఉత్తమము.

మోక్షప్రాప్తిని కాంక్షించు మనుజుడు మూడునియమములను అత్యవశ్యకముగ పాలించవలెను (1) ఆహారనియమము (2) నివాసనియమము (3) అనుష్ఠాననియమము. వీనిలో ఆహారనియమమునుగూర్చి యింతదనుక వివరించి చెప్పబడినది. శరీరమనంబులయొక్క రూపురేఖలను దిద్దునట్టి ఆహారవిషయమై సాధకుడు ఎంత జాగ్రత వహించవలెనో, నివాసమునుగూర్చియు అంత పట్టుదల జూపవలెను. తన

యనుష్ఠానమునకు భంగకర మైనట్టి స్థానము నాశ్రయించరాదు. నాస్తికులమధ్య నివసించరాదు. ఏలయనగా ఎంతయో కష్టపడి సంపాదించుకొనిన ఒకింతవైరాగ్యము, భక్తి యను చిన్న మొలకను విరుద్ధశక్తులను మేకలు మేసిపోవును. ముఖ్యముగ పాశ్చాత్య నాగరికత వ్యామోహమున పడిపోవుచు, భోగ విలాసములవైపు ఊరుకులిడుచున్న జనులతో నిండియున్న పల్లెలు, పట్టణములు గల ఇక్కాలమున దైవమార్గావలంబితన జాగ్రత్తతో తానుండవలెను. కనుకనే శ్రీకృష్ణపరమాత్మ గీతయందు 'వివిక్తసేవీ', 'అరతిర్జనసంసరి'-ఇత్యాది పదముల ద్వారా నివాసవిషయమై సాధకులను హెచ్చరించుచుపోయెను. ఆహార నివాసములవలె, అనుష్ఠానమందును, ప్రత్యేకజాగ్రత్త చూపవలెను. ఎన్ని ఆటంకములువచ్చినను ప్రతిదినము కొద్ది సేపై నను దైవనిష్ఠను శీలించవలెను. జీవితములో అదియొక నిత్యనియమముగ మారిపోవలెను. స్థూల దేహమునకు ఆహార మిచ్చుటయైనను ఎపుడైన మఱవవచ్చునుగాని సూక్ష్మదేహమునకు భగవచ్చింతన వొసంగుట మాత్రము మఱవరాదు. ఈ ప్రకారముగ పెక్కు నియమనిష్ఠలద్వారా ప్రకృతిని వశపఱచుకొనవలెను. మనస్సును లొంగదీయవలెను. పెయ్యెల, సంసారవృక్షమును ఛేదించివేయవలెను.

సామాన్యముగ ఒక వృక్షము నూలు సంవత్సరముల కాలము జీవించినచో దానివేళ్లు భూమియందు ఎంతదూరమో వ్యాపించి మహాదృఢత్వమును బొందియుండును. దీనికే యిట్లుండ ఒకానొక వృక్షము కోట్లకొలది వత్సరములనుండి ఈప్రపంచమున నిల్చుదొక్కుకొనియున్నచో దానిమాట ఇక

చెప్పవలయునా. అదియే సంసారవృక్షము. ఎన్ని జన్మల నుండియో అది బాగుగ వేళ్లుపాటుకొని యున్నది. దీనిని గూర్చియే ఈ అధ్యాయప్రారంభమున గీతాచార్యుడు ప్రస్తావించెను. ఈ సంసారము నొక బలమైన అశ్వత్థవృక్షము (రావిచెట్టు)గ పోల్చి చెప్పెను. అయితే అది అన్ని చెట్లవలె వేళ్లు క్రింద, కొమ్మలు పైన గలది కాదు. వేళ్లుపైన, కొమ్మలు క్రిందకలది. అనగా సామాన్యవృక్షము 'శీర్షాసనము' వేసినచో ఎట్లుండునో ఈ సంసారవృక్షమును అట్లుండునని భావము. అంతయు తలక్రిందులు వ్యవహరింపమనమాట. నిజముగా జీవు డాచరించునది. తలక్రిందు చేష్టలు కాక మఱియేమి ?

అధర్మం ధర్మమితి యా మన్యతే తమసాఽఽవృతా. (18-32)

అనునట్లు అధర్మమును ధర్మముగను, ధర్మమును అధర్మము గను, ఉన్నదానిని లేనిదిగను, లేనిదానిని ఉన్నదిగను అతడు భావించుచున్నాడు. ఉన్న దేవుని లేడనుచున్నాడు. లేని ప్రపంచమును ఉన్నదనుచున్నాడు. తుణికిమగు ఈ శరీరమును శాశ్వతమని యెంచుచున్నాడు. శాశ్వతమగు ఆత్మను తృణీకరించివైచుచున్నాడు. అపవిత్రమై, రక్తమాంస మలమూత్రాదులతో నిండియున్న దేహమునందు సౌందర్యమును వీక్షించుచున్నాడు. నిత్యశుద్ధమై, అకళంకమైనట్టి పరమాత్మయొక్క ఊసే పట్టించుకొనకయున్నాడు. లోకములోని ఈ విపరీతత్వమును గమనించి శ్రీకృష్ణమూర్తి సంసారవృక్షమును 'ఊర్ధ్వమూల మధశ్శాఖ'గ - అనగా తలక్రిందులుగ వర్ణించెను. అనేక జన్మార్జితవాసనలచే జీవునిచిత్తము ఘనీభూతమై యుండుటవలన 'సువిరూఢమూల'మని ఈ వృక్షము నిట

పేర్కొనుట తటస్థించినది. ఇంత బలమైన పాదపమును ఉచ్చిన్న మొనర్చుట సామాన్యమైన పనికాదు. బ్రహ్మాండమైన వృక్షమును ఛేదించుటకు మంచి 'టెంపర్'తో గూడిన ఉక్కు గొడ్డలి ఎట్లవసరమో, ఈ దుఃఖరూప సంసార వృక్షమును సమూలముగ చిన్న మొనర్చుటకు 'అసంగము' (non-attachment) అను మహాశస్త్రము అవసరమై యున్నది.

అశ్వత్థమేనం సువిరూఢమూలం

అసంగశస్త్రేణ దృఢేన చిత్వా.

అను వాక్యముల తాత్పర్యమిదియే. కావున అట్టి 'అసంగము'ను ఆయుధమును జీవు డెట్లైనను సంపాదించుకొనవలెను. లేనిచో ప్రతిబంధము తొలగదు ? పరమాత్మదర్శనము కానేరదు. ఎట్లనిన-ఒకానొక నగరమధ్యమున ఒకరోడ్డు కలదు. దాని కిరువైపుల భవనములు కలవు. ఆరోడ్డు ప్రక్కనే ఒక పెద్దమట్టి చెట్టుకలదు. అది యొకనాడు పెనుగాలికి విరిగిపడెను. వేళ్ళతో గూడ లేపుకొని తలక్రిందుగ దారి కడ్డముగ పడిపోవుటవలన దానిచే రోడ్డు మూసికొనిపోయెను. ఇక పాంథు లామార్గమున నెల్లుపోగలరు ? బస్సులు, బండ్లు ఎల్లు పోగలవు ? గొడ్డళ్ళు ఇతర సాధనములు తెచ్చి ఎత్తైనను దానిని ఛేదించివేసిన నే తప్ప బాటసారి ముందుకు అడుగుపెట్టలేడుకదా !

అట్లే పరమాత్మపదమునకు పోవుదారిలో ఈ సంసార వృక్షము అడ్డుగ పడియుండి అవరోధములను కల్పించుచున్నది. అధముడగు మానవుడు దానినిజూచి భీతికెంది నెను కకు తిరిగి పారిపోవుచున్నాడు. మధ్యముడగు మనుజుడు దాని దగ్గఱకువచ్చి అద్దానిని తొలగించుటకు ప్రయత్నించి విఫలమై

వెనుకకు మరలుచున్నాడు. ఉత్తముడగు మానవుడు గొప్ప ఆయుధములను సమకూర్చుకొని అహర్నిశములు పరిశ్రమించి దాని అంతఃజూడదలంచి ఎత్తునను దానిని భిన్న భిన్న మొనర్చి ఆవలికి బోవుచున్నాడు. వీరిముప్పురిలో ఉత్తమునివలె మోగుడని గీతాచార్యుడు ప్రబోధించెను. “తతః పదం తత్పరి మార్గితవ్యం” - ఈ అజ్ఞానరూప సంసార మహావృక్షమును అనంగశస్త్రముచే నటికివైచి ఆవలనున్న పరమాత్మను వెతకికొనుడు అని యాదేశించెను. ‘తమసస్తుపారే’ - అను వేదవాక్యము ననుసరించి తమస్సునకు (అజ్ఞానమునకు) ఆవల నున్నట్టి చిత్స్వరూపము ఆ తమస్సును భేదించగోచో దృగ్గోచరముకాదుకదా !

కావున సాధన నొనర్పవలయును. ఈతకొట్టువాడు నీటిని వెనుకకు త్రోసివైచిననేకాని తాను ముందునకు పోనట్లు హృదయమందలి దుర్వాసనలను, దుష్టసంకల్పములను, దుర్వృత్తులను వెనుకకు నెట్టివేసినగాని సాధకుడు ముందునకు సాగిపోలేడు. బహుకాలము పారతంత్ర్యశృంగుములచే బంధించివైచి భారతీయులను బానిసలుగా చేసివైచిన ఆంగ్లేయులను ‘Quit India’ - ‘భారతదేశమును వదలిపొండు’ అని గాంధీమహాత్ము డెట్లు ఆదేశించెనో, జన్మజన్మాంతరము అస్వాతంత్ర్యమున బడువైచి తాపత్రయాగ్నియందు జీవుని కూలద్రోసి బాధించిన సాంసారికవృత్తులను, అసురసంస్కారములను, భోగవాసనలను ‘Quit my body’ - నా ఉపాధిని వదలిపొండు ! అని జీవు డాజ్ఞాపింపవలసియున్నది. అట్టి ధైర్యముకలవాడే స్వారాజ్యగంధమునాఘ్రాణించుటకు నోచు

కొనును. అట్టి సాహసమును జేబట్టినవాడే మోక్షసామ్రాజ్య పదవి నధిష్ఠింపగల్గును.

అయితే ఆ వాసనలు సామాన్యముగ తొలగిపోవునా! జీవునకు చులకనగ అవి లొంగిపోవునా? లొంగవు. వానిని జయించుటకు బయలుదేరిన జీవుని అవి ఒక ఆట ఆడించివదలు చున్నవి. ఇవ్విధముగ వాటిని వశమొనర్చుటకు పునఃకొనిన వాడు తానే వాటికి వశుడగుచున్నాడు. క్రిందటి శతాబ్దములో ధగ్గులు అను ఒకజాతి దొంగలు మధ్యభారతములోనివసించుచు జనులకు చాల కీడొనర్చుచుండిరి. ప్రభుత్వమువారు వారినెట్లైన పట్టివేయుటకై కొందఱు సైనికులను నియోగించిరి. ఆ సైనికుల నాయకుడు పెక్కు ఆయుధములతో, పరివారముతో అక్కార్యమును సాధించుటకు బయలుదేరినను. ఆ దొంగలున్న ప్రాంతములో వారందఱును రాత్రి డేరాలు వేసికొని, దొంగలను వెతుకుచుండిరి. ఒకనాటి రేయి సైనికుల నాయకుడు తన డేరాలో కూర్చొని వ్రాసికొనుచుండెను. సైనికులు నలు వైపుల గస్తీ కాయుచుండిరి. ఇంతలో నాయకునకు ఎక్కడో ఒక కేక వినిపించెను, 'సార్' అని ఒక సైనికుడు దూరము నుండి బిగ్గఱగా అరచుచుండెను. అది విని లోన వ్రాసికొనుచున్న వారి నాయకుడు విషయమేమి యని యడుగ, అంతట వారిరువురికిని ఈక్రింది సంభాషణము నడచెను.

సైనికుడు :- 'సార్' నేనొక దొంగను పట్టుకున్నాను.

నాయకుడు :- వానిని లోపలికి తీసికొనిరా.

సైనికుడు :- వాడు రానని చెప్పుచున్నాడు.

నాయకుడు :- పోనీ, నీవైనా రా.

సైనికుడు :- వాడు నన్ను రానిచ్చుటలేదు.

ఈ ప్రకారముగ నున్నది సామాజ్యమానవుని స్థితి, మాయను జయించుట కుద్యమించి మాయచేతనే జయింపబడుచున్నాడు. మానవుడు మనస్సును పట్టుకొనవలెనని వాంఛించి మనస్సు చేతనే పట్టుబడుచున్నాడు. కామమును వశమొనర్పదలంచి కామమునకే వశుడగుచున్నాడు. ఒంటిమీది జోరీగనువలె మహాత్ములు ఆ కామమును, బంధరూపమగు చిత్తమును ఎట్టెనను వదిలించుకొందురు, ధీరపురుషులు వాని నెట్టెనను దులిపివేయుదురు. మందప్రజ్ఞులు మాత్రము పట్టువడుదురు. కాబట్టి మహనీయులగువారు, ఉత్తమసాధకులు మనోజయమును తద్వారా పరమాత్మ దర్శనమును ఏ ప్రకారము సాధించుదురో, నిరంతరాభ్యాసముచే ప్రకృతిని ఏ ప్రకారము లొంగదీసికొందురో, చక్కగ గమనించి వారివలె పట్టుదలతో సత్కార్యములను సాధించి ఈ జీవితమునందే బంధవిముక్తిని బడయులాగున బ్రయత్నించవలెను. ఇందులకు గాను శ్రీకృష్ణపరమాత్మ విదు చక్కని సాధనములను ముముక్షువుల ఉపయోగార్థము ఈ అధ్యాయమున తెలిపియున్నాడు. వానినన్నింటిని తు-చ, తప్పకుండా అనుష్ఠించినచో ఇక మోక్షమునకై అతడు పరితపించనక్కరలేదు. మోక్షమే అతనిని వెతకికొనుచు చెంతకువచ్చును. ఆ సాధన తెవ్వియో వినుడు-

నిర్మానమోహ జితవర్గదోషా
అధ్యాత్మనిత్యా వినివృత్తకామాః

దృష్ట్యైర్విముక్తా స్ఫుఖదుఃఖ సంజ్ఞైః

గచ్ఛన్త్య మూఢాః పదమవ్యయం తత్.

(15-5)

(1) అభిమాన, మోహములు లేకుండుట (2) సంగదోషము లను జయించుట (3) నిరంతరము అధ్యాత్మజ్ఞాననిష్ఠ గలిగి యుండుట (4) కామమును తొలగించుట (5) సుఖదుఃఖాది ద్వంద్వములను త్యజించుట-అను నీయైదును ఆ సాధనములు. వీనియం దారితేరినవారు అవ్యయ మగు పరమాత్మ పదమును తప్పక పొందగలరు. 'సాధన సర్వస్వ' మిచట పేర్కొన బడినదని చెప్పవచ్చును. వీటిలో ఏ యొక్కటి ఆచరించినను మనుజునకు అపారమగు అధ్యాత్మశక్తి లభించగలదు. ఇక ఐదింటిని సాధించినచో వేఱుగ చెప్పవలెనా? వీటిలో ముఖ్యముగ 'అధ్యాత్మనిత్యా వినివృత్తకామాః'- అను వాక్యమును మాటిమాటికి మనన నిదిధ్యాసనములు చేయుచుండినచో ముముక్షువునకు లక్ష్యము కరతలామలకము కాగలదు. ఒక చెంప ఆత్మయందు సతతము స్థితిగల్గియుండుటకు యత్నించు చుండవలెను. మఱియొక చెంప కోరికలను, వాసనలను, భోగా సక్తిని తగ్గించుకొనుచు రావలెను. ఈ రెండిటి నే మఱియొక విధముగ జెప్పినచో 'తత్త్వజ్ఞాన, వాసనాక్షయము' లవ వచ్చును. ఈ ప్రకారముగ 'అధ్యాత్మజ్ఞాన నిత్యత్వము, వినివృత్తకామత్వము' సిద్ధించినచో ఇక సాధకుడు గట్టెక్కినట్లే. ఏలయనగా అధ్యాత్మజ్ఞానముచే దృక్ - స్వరూపమగు ఆత్మ యందు స్థితిగల్గి, దృశ్యభోగములందు విముఖత్వమును సంపాదించుటయే సమస్త సాధనలయొక్క సారాంశము. ఇందు అధ్యాత్మజ్ఞానము నాశ్రయించుటద్వారా కామరాహిత్యము,

కామరాహిత్యమును సంపాదించుటద్వారా అధ్యాత్మజ్ఞానము లెన్నగ ప్రకాశమును బొందుచుండును. కాబట్టి రెండిటిని సమకాలముననే అభ్యసించుచు రావలెను.

జీవితము కామత్మ స్థిరకొఱకుకాదు ఏర్పడినది. కామారి* త్మ స్థిరకొఱకు, భోగసంపాదన కొఱకుకాదు, యోగసంప్రాప్తి కొఱకు. పశువికారమునకు లొంగుటకొఱకుకాదు, పశుపతి యనుగ్రహమును బొందుటకొఱకు-అని నివేకవంతము తెలిసి కొనవలెను. మోక్షమార్గమున ఈ కామము గొప్ప ప్రతిబంధముగా నిలిచియున్నది. సాధకులను మిక్కిలముగా బాధించునది ఇదియే. కనుకనే అరిష్టవృత్తములో (కామక్రోధ లోభ మోహ మద మాత్సర్యములలో) దీనికి నాయకత్వము (leadership) నొసంగిరి. 'జ్ఞానినో నిత్యవైరిణా' - 'జ్ఞానులకు నిరంతర శత్రువు' అని భగవానుడు కామమును గూర్చి వర్ణించుట చాల సబబుగానున్నది. వాస్తవికతను అయ్యది ప్రతిబింబింపజేయుచున్నది. మరియు ఈ అధ్యాయమున 'నివృత్తకామాః' అని చెప్పకుండ 'వినివృత్తకామాః' అని చెప్పటవలన కామమును పైపై న తలగించుట చాలదనియు, (వి+నివృత్తి=విశేషనివృత్తి) సంపూర్ణముగ తొలగించవలెననియు భగవదాదేశమైయున్నది. ఇచట కామ మనగా కేవల శృంగారభావములని అర్థముకాదు. ఏకోరిక యైనను సరే, మోక్షమునకు, దైవప్రాప్తికి అడ్డుగనున్నచో అద్దానిని తొలగించివేయవలెనని భావము. ఎటువంటి సాధకు డైనను ఓకింత అజాగ్రతగ నున్నచో కామ పితౄచము వచ్చి

మీదపడును గావున, అట్టి ప్రమాదము తప్పటకొఱకై శ్రీకృష్ణపరమాత్మ 'అధ్యాత్మజ్ఞాననిత్యత్వ' మను సూత్రమును ఇచ్చుట బోధించివైచెను. అనగా నిరంతరము ఆత్మజ్ఞానమును కాపాడుకొనుచు అద్వాని నెన్నడును వదలకయున్నచో ఇక కామప్రవేశమునకు అవకాశమే యుండదని భావము. జన్మ తారణకొఱకు, పరమానందప్రాప్తికొఱకు మహనీయు లీప్రకారముగ కామరూప భయంకర శత్రువు బారినుండి తప్పించుకొనవలసినదిగా హెచ్చరికలు చేయుచుండ జనులు వానిని నిర్లక్ష్యముచేయుట అట్లుండ పైపెచ్చు ఆ శత్రువునకు పాలు పోసి పెంచుచున్నారు. వినోద మను పేరిట చూడరాని దృశ్యములను చూచుచున్నారు. చేయరాని పనులను చేయుచున్నారు. అసభ్యచిత్రములచే తమగృహ ప్రాంగణములను అలంకరించుచున్నారు. 'ప్రాతఃస్మరామి' యనునట్లు ఉదయము లేవగనే వాటినే దర్శించుచు, స్పర్శించుచు, సంస్మరించుచు చిత్తమును కలుషిత మొనర్చుకొనుచున్నారు.

జీవితమిందుకొఱకా ఏర్పడినది? పవిత్రమగు మానవ జన్మను ఈప్రకారముగ రొంపిలో బడవైచినచో ఇక ఎన్నటికి ఆతడు తేరుకొనగలడు? ఈవిధముగ మానవత్వము దిగజారి పోయినచో జీవునకు శ్రేయోమార్గ మెన్నడై నలభించునా? ఈ తుచ్ఛసుఖములు, ఈ ఇంద్రియవిలాసములు, ఈభోగసముదాయములు జంతుజాలముకూడ యనుభవించుట లేదా? ఆ భాగ్యమునకు మానవుడై పుట్టనేల?

మహాభారతయుద్ధము జరుగుచుండెను. రణరంగము పకు ఒకింతదూరముగ నొకమార్గమున ఏదియో పనిమీద

వ్యాసమహర్షి పోవుచుండెను. అకస్మాత్తుగ నొకవోట నిలబడి భూమిపై ఏదియో విచిత్రమును అతిశయ చూచుచుండెను. ఒక చిన్న పురుగు మార్గముయొక్క ఒకవైపునుండి మఱియొక వైపునకు అతివేగముగ పరుగిడుచు పోవుచుండెను. వ్యాసు లద్దానిని ఆపి, మాట్లాడు శక్తి దాని కొనంగి 'ఏల ఇంత వేగముగ పోవుచున్నావు' అని ప్రశ్నింప నయ్యది 'దూరమున నొకరథము ఈమార్గముగుండా వచ్చుచున్నట్లు నేల అరుగు వలన తెలిసికొంటిని. అది వచ్చులోపల నేనీ మార్గమును దాటవలసియున్నాను. మెల్లగా నడచినచో రథము క్రిందపడి నలిగిపోవుదు నేమోయను భీతిచే వేగముగ పోవుచున్నానని చెప్పెను. అంతట వ్యాసులు 'నీవింత చిన్నప్రాణివికదా, నీవు చచ్చినచో వచ్చిన నష్టమేమి? నీకుకూడ ప్రాణముపై ఇంత తీపియేల?' అని యడుగ ఆ పురుగిట్లు సమాధానము చెప్పెను. 'మహాత్మా! అన్నియు తెలిసకూడ తమరీ విధముగ ఏల కలుగు చున్నారు? ప్రతిజీవికి తన దేహముపై, తన కుటుంబముపై, ప్రీతి, మమత్వముండును. తినుట, త్రాగుట మున్నగువానిచే మానవుల కెట్టి సుఖము లభించుచున్నదో, మాకును అట్టి సుఖమే లభించుచున్నది. ఇంద్రునకు తన పత్ని వలన నెట్టి యానందము కలుగుచున్నదో నాకును నాపత్ని వలన నెట్టి యానందమే కలుగుచున్నది. విషయ సుఖానుభవమునందు ఇంద్ర, చంద్ర, మానవ, తిర్యక్, క్రిమికీటకాది భేద మేమి యును లేదు. అది అందఱికిని సమానమే. సృష్టియందు నేనున్న ఒక ప్రాణినే. ప్రాణముపై నాకున్న తీపి కలదు. అద్దాని సంరక్షణకొరకే ఇప్పుడు పరుగెత్తుచున్నాను. తమిం

చుడు, రథము వచ్చుచున్నది. నేను పోవలెను' అని మహర్షి యొద్ద నెలవుగైకొని వెడలిపోయెను. చూచితిరా! జంతుజాల మునకున్న ఎట్టి భోగానుభవము కలుగుచున్నదో! ఇంద్రి యార్థములే శరణ్యములైనచో, విషయసంతృప్తియే జీవిత పరమావధియైనచో, ఇక ప్రాణి మానవుడైపుట్ట నవసరము లేదు. చక్కగ క్రిమికీటామలలోపుట్టి వాని ననుభవించుకొన వచ్చును. ఇక్కడకంటె మించిన సుఖములుకూడ అక్కడ నుండవచ్చును. కాబట్టి విజ్ఞు డిచియంతయు బాగుగ నాలో చించి అమూల్య మానవజీవితమును కామాగ్నియందు, విషయభోగజ్వాలలందు ఆహుతిచేయక పరమార్థవిచారణ యందు, దైవప్రాప్తియందు వినియోగించవలెను.

లోభో యంతతి చిత్తవృత్తిమవిశం కామః పదాఽఽకామ్యతి
క్రోధోఽప్యుద్ధత ధూమకేతు ధవలో దద్ధగి దిగ్ధోఽధికమ్
త్వామాశ్రిత్య సరాః శరణ్య శరణం సంప్రార్థయా మోషయమ్
మగ్నం మానవతాం సముద్ధర మహా మోహంబుధో మాధవ.

'ఓ ప్రభూ! వైకుంఠనాథా! లోభము మాచిత్తముల నెల్ల ప్పడు కూలద్రోయుచున్నది. కామము మమ్ములను త్రొక్కి వేయుచున్నది. క్రోధము భయంకర అశనిపాతమువలెకాల్చి వేయుచున్నది. మహానుభావా! నిన్ను మేము శరణుజొచ్చు చున్నాము! అజ్ఞాన మహాసాగరమున మునిగిపోయియున్న మానవత్వమును ఉద్ధరింప వేడుచున్నాము!' - అని యొక జిజ్ఞాసువు చక్కని ప్రార్థన గావించెను. ఆప్రకారముగ మాన వత్వమును మాయామోహసముద్రమున దిగజారిపోకుండ, పైశాచిక భావములకు హృదయమున తావీయకుండ విజ్ఞుడు

ప్రయత్నించవలెను. అందులకుగాను భగవత్కృపనుగూడ అపేక్షించుటమంచిది. ఏలయనిన, సర్వేశ్వరుని కృపాకటాక్ష వీక్షణములను అమృతధారలచే దుర్వార సంసారతాప నివహములన్నియు క్షణకాలములో చల్లారిపోగలవు. భయంకర దుర్వృత్తులును పలాయనము చిత్తగించగలవు.

ఈ ప్రకారముగ దుష్పూరమగు కామమును, తదితర మానసిక దుష్టవృత్తులను అభ్యాస వైరాగ్యములచేతను, భగవదనుగ్రహముచేతను ఎవరు తొలగించుకొని “వినివృత్త కామము” లగుదురో అపుడిక పరమాత్మపదమును ఇచ్చోటనే వారు పొందగల్గుదురు. ఉపనిషత్తులున్న గీతోక్తమగు ఈ పరమసత్యమునే వెల్లడించుచున్నవి—

యదా సర్వే ప్రముత్యన్తే కామాదేఽన్య హృది శ్రితః

అథ చుర్జ్యైష్యుతో భవత్యత్ర బ్రహ్మస మశ్నుతే (గీతోపనిషత్తు)

‘ఎపుడు మనుజుడు తనహృదయమందలి కోరికలన్నిటిని లెస్సగ విడనాడునో ఆపుడతడు అమృతస్వరూపుడై, ఇక్కడనే బ్రహ్మమును పొందిపోవుచున్నాడు’ అని గీతోపనిషత్తు తెలుపుచున్నది. కాని ప్రపంచమునందలి సమస్తపదార్థములను పొందినప్పటికిని జనులకు ఆశ ఇంకను చచ్చుటలేదు. ఏలయనిన, ఒక భోగమును ఒక పర్యాయము అనుభవించినచో, ఆ భోగానుభవము సంస్కారరూపముగ పరిణమించి మఱియొకసారి దాని ననుభవించుటకు ప్రేరేపించుచున్నది. ఈ ప్రకారముగ వడేపడే ఆయాభోగ్యవస్తువుల ననుభవించుటవలన వాసనలు సంస్కారములు బలపడి ఆశలు వృద్ధిఅయి, తత్ఫలితముగ లెక్కలేనన్ని

జన్మలు కలుగ, ఆ యా జన్మలందును మరల ఆ ప్రాకృత చేష్టలనే కావించుచు జీవుడు క్రమక్రమముగ అధోగతిని పొంది పోవుచున్నాడు.

Sow an action, reap a tendency
Sow a tendency, reap a habit.
Sow a habit, reap a character
Sow a character, reap a destiny.

So destiny is your own creation, you can do it or undo it.

‘ఈరోజు నీవొక కార్యము చేసినచో రేపది సంస్కారముగా మారును. ఈరోజు సంస్కారము కలుగజేసికొనినచో రేపది అలవాటుగా మారును. ఈరోజు అలవాటు గావించుకొనినచో రేపది నీస్వభావముగ మారిపోవును. ఈ రోజు దేనిని నీవు స్వభావముగ జేసికొనినావో, అదియే రేపు నీగమ్యమును నిశ్చయించును. కాబట్టి గమ్యము నీచేతిలో నున్నది. నీవు దానిని పొందవచ్చును. పోగొట్టుకొనవచ్చును. మార్చుకొనవచ్చును’- అని స్వామి శివానందులు సెలవిచ్చియున్నారు. కావున బీజరూపముగ నున్నప్పుడే ఆ యా దుష్టసంకల్పములను హృదయమున రూపుమాపవలయును. కామము, క్రోధము - ఇత్యాది వృత్తు లేవి యుదయించినను వెనువెంటనే విచారణచేసి, వాటిని బయటకు సాగనంపవలెను. లేకున్న కామ సంస్కారము విజృంభించి, ఆశ బలపడి ప్రపంచమంతయు తనకు కావలెనని కోరుచుండును.

రామాయణమునందు ఒక విచిత్ర వ్యక్తియొక్క పరిచయము గావింపబడినది, ఇంతవఱకు ప్రపంచములో కని విని యెఱుంగనట్టి అపురూపమగు ఆకృతిగల వ్యక్తి యతడు. ఆతడే కబంధుడు. అతనికి తల లేదు. లేదనగా అసలు లేదని కాదు, మెడమీదమాత్రము లేదు. ఆ తల పొట్టదగ్గఱనున్నది. ఆనగా కడుపే కైలాసముగ భావించువాడని అర్థము. పొట్ట కొఱకే తలను ఉపయోగించువాడని భావము. అంత మాత్రమేకాదు, చేతులు కొన్ని యోజనముల పొడవు కలవి. తన యా దీర్ఘ బాహువులను జూపి అందిన వస్తువులన్నిటితో నతడు తన ఉదరమును నింపుకొనుచుండును. ఇది అతని పని. అట్లే ప్రపంచములో తృష్ణకు, కామమునకు, ఆశకు లోబడి మనుజులు తమ కబంధహస్తములను జూపి అనవరతము పదార్థములను, భోగములను వాంఛించుచునే యుందుగ, వారి ఆశకు మేరలేదు.

పూర్వ మొకానొకడు బ్రహ్మదేవునిగూర్చి యిట్లు ప్రశ్నించెనట-‘అయ్యో, మహానుభావా! తమరు సృష్టికర్తలు. ఎంతయో ఊహాతో అన్నిటిని సృష్టించినారు. చాల సంతోషము. కాని ఆ మేరుపర్వతమును* ఎందులకు సృష్టించినారు. తండ్రి, ఎవరికి ఉపయోగపడకుండ!’ కమలాశకు డా వాక్యములను విని ఇంతవఱ కండఱును నాసృష్టిని సంస్తుతించుచుండ ఈతడెవడో విమర్శించుచున్నాడు. దానికి కారణ మరయవలె నని నిశ్చయించి ఏల నీవిట్లు పలుకుచున్నావు అని యాతనిని ప్రశ్నింప, నాత డిట్లు సమాధాన మొసంగెనట- “మహాత్మా!

* మేరుపర్వతము బంగారు కొండయని ప్రతీతి.

క్షమింపుడు. నా యీ వాక్యములచే తమ మనస్సునకు ఆయాసము కలుగకుండుగాక! ప్రపంచములోని మానవులందఱిని రెండు తరగతులుగ విభజించవచ్చును-(1) ఆశలేనివారు (2) ఆశకలవారు-అని. వీరిలో ఆశలేనివారికి నీబంగారపు కొండ దేనికి? 'నిస్సహస్య తృణంజగత్' అనునట్లు ఆశలు లేనివారికి బ్రహ్మాండమంతయు తృణప్రాయమైయుండ ఇక నీ బంగారుకొండ (మేరుపర్వతము) కొఱకు వారు అటులు జూచుదురా? కాబట్టి ఆ తరగతివారికి నీమేరుపర్వతము కాంత ఉపయోగముకూడలేదు. అది వృధా. ఇక రెండవతరగతివారు ఆశకలవారు. వారికో, నీబంగారపుకొండ ఇచ్చినను చాలదు. వారి ఆశకు మితములేదు కనుక, నీమేరుపర్వతమును జూచి వారు ఏడ్చుచున్నారు. 'ఇది మాకు చాలదు మహానుభావా, ఇంకా కొంత ఉండినచో మేలు' అని. కాబట్టి వారికిన్ని నీమేరుపర్వతము ఉపయోగము లేకుండపోయినది. ఇక ఎవరిని ఉద్ధరించినట్లు మహాప్రభో ఆ మేరుపర్వతము? ప్రజ్ఞావంతుడగు నాతని వాక్యములను విని బ్రహ్మదేవుడు లోలోన నవ్వుకొనెనట!

ఈ ప్రకారముగ ఆశాపాశశతంబులచే బద్ధులైన జనులు పరమాత్మపదమును ఎన్నటికిని బొందజాలరు. శ్రీరామలక్ష్మణులు కబంధుని హస్తములను ఛేదించివేసినట్లు, వెజ్జితలలు వేయుచున్న ఈ ఆశాప్రవృత్తిని మనుజులు తమ హృదయకోటరమున వివేకమను నిశితఖడ్గముచే పరిమార్చవలెను. 'గచ్ఛస్య మాధా! పదమవ్యయంతతో' అనునట్లు అట్టి వివేకవంతులే అట్టి తృష్ణావిహీనులే అవ్యయమగు పరబ్రహ్మపదమునకు దారి

తీయగలరు. కాబట్టి మనస్సును బాగుగ సంశోధించి, సంస్కరించి దుస్సంస్కారములను పారద్రోలి ఈజీవితమునందే ఆత్మానుభూతిని బడయులాగున ప్రయత్నించుకొనవలెను. ఈ పరమాత్మ దూరమునలేడు-‘ఆత్మస్యవస్థితమ్’ తన హృదయమునందే అధివసించుచున్నాడు. కావున అతని దర్శనమునకై, సాక్షాత్కారమునకై దూరప్రదేశములకు పోనక్కరలేదు.

అయితే అంత సమీపముననున్నప్పుడు సర్వజనులకును ఆ పరమాత్మ ఏల యనుభూతుడగుటలేదను ప్రశ్న ఉదయించును. అద్వానికి చక్కటి సమాధానమును గీతాచార్యుడు వచించెను.

యతోన్తో యోగినత్తైసం పశ్యంత్యాత్మ న్యవస్థితమ్

యతన్తోఽవ్యక్త తాత్మానో నై సం పశ్యంత్య చేతనః (15-11)

భగవంతుని దర్శించుటకై ప్రయత్నములు సలుపుచున్న నిర్మలచిత్తులగు యోగులు తమ హృదయమందే అతనిని గాంచగలుగుచున్నారు. ‘చిత్తశుద్ధిలేనివారు, దుర్వృత్తులతో గూడినవారు ఎంత ప్రయత్నించినప్పటికిని ఆ పరమాత్మను గాంచలేరు!’ గీతయందలి అతిముఖ్యశ్లోకములలో నిదియొకటి. భగవద్దర్శన మేల యగుటలేదని పరితపించువారి కిది సమాధానమును సూచించుచున్నది. తన ముఖమే అయినప్పటికిని మురికి అద్దములో అది కానరాదు. అట్లే తన ఆత్మయే అయినప్పటికిని మలినమనస్సునం దయ్యది ప్రతిబింబించదు నిర్మలచిత్తరూపదర్శనముననే అది లెస్సగ ప్రకాశించును. కనుకనే ఎందరో పండితులు సర్వశాస్త్రపారంగతులై యున్నప్పటికిని

హృదయశుద్ధి లేనందుచే భగవత్ తత్త్వమును సాక్షాత్కరించుకొన జాలకున్నారు.

నావిరతో దుశ్చరితా న్నాశాన్తో నా సమాహితః

నాశా న్తమానసో వాపి ప్రజ్ఞానే నైన మాపుయతే.

‘దుర్మార్గమును దుశ్చేష్టలను విరమించనివాడు అశాస్త్ర చిత్తుడు, ఏకాగ్రతలేనివాడు, కేవలము సాండిత్యముచే, ప్రజ్ఞచే ఆత్మ నెన్నుకొని పొండజాలడు’ - అని ఉపనిషత్తులు ధ్వోషించుచున్నవి. ప్రకాశములో నున్నప్పటికిని కండ్లులేని వాడు వస్తువుల నెట్లు చూడజాలడో, అట్లే సర్వవిద్యాపారంగతుడై యున్నప్పటికిని, హృదయనైర్మల్యములేనిచో మనుజుడు భగవంతుని దర్శింపలేడు. దుఃఖ మాతనికి తొలగదు. బంధవిముక్తి సిద్ధింపదు. శ్రీరామకృష్ణపరమహంస చెప్పినట్లు గ్రద్ద ఆకాశములో ఎంతయో పైకిపోయినప్పటికిని దానిదృష్టి భూమిపై గల క్రుళ్ళినమాంసముపై ననే యుండునట్లు, కొండలు కళాప్రపంచమున, సాండిత్యరంగమున అత్యున్నతశిఖరముల నందుకొనినను, దృష్టిమాత్రము నశ్వరపదార్థములపై, అల్ప విషయభోగములపై ప్రసరింపజేయుచున్నారు. అట్టివారిని సంసారదుఃఖ మెన్నటికిని వీడకుండును. నిత్యజీవితమున చిన్న చిన్న సాంసారిక సంఘటనలలో వారు తలక్రిందులై పోవుచుందురు. భగవద్భక్తికలవారు, సర్వేశ్వరునిపై ఆచంచల విశ్వాసము కలవారు, మనంబున దుర్వృత్తులకు తావొసంగని వారు, విద్యాగంధము లేకున్నప్పటికిని దుఃఖరహితమగు అవ్యయపదమును, పరమానందప్రాప్తిని ఇచ్చటనే పడయుచున్నారు. కాబట్టి ఆత్మానుభూతియందు హృదయనైర్మ

అర్థము ప్రముఖస్థాన మాత్రమించుచున్నదే కాని వాక్విక శక్తి సంపదలుకాని, అధికారములుకాని, విద్యలుకాని కావు. ఇవి ఉండగూడదనికాదు. వీనితోపాటు ఆ చిత్తశుద్ధి, కోమల హృదయముకూడ చేర్చబడవలెనని భావము.

విద్యలు నేర్చినవారిని సంస్కృతభాషలో 'సాక్షరాః' అందురు. 'సాక్షరుల'ని పెద్దలు వారికి పేరు పెట్టి ఆ విద్యలతో పాటు 'దమ'మును (ఇంద్రియనిగ్రహమును)గూడ అధ్యసించుడని హితవు చెప్పిరి. వారట్లు అధ్యసించినచో 'సాక్షరుల'ను బిరుదును వారు కాపాడుకొనగల్గియుండెడివారు. కానివారిలో కొందరట్లు చేయలేదు. వారు దమమును ఆశ్రయింపక, ఆపదమును తలక్రిందులుచేసి 'మద'మును అవలంబించిరి. అందుచే ఆ పెద్దలున్ను ఇదివఱలో వారికిచ్చిన 'సాక్షరాః' అను బిరుదును తామున్ను తలక్రిందులుచేసి 'రాక్షసాః' అను బిరుదును తిరిగి వారి కొసంగిరి. అది అసలు సంగతి. అనగా, అమృతమగు పాండిత్యప్రకర్ష కలిగియున్నప్పటికిని, అంగ ఉపాంగములతో గూడ సర్వశాస్త్రములను అధ్యయనము చేసినప్పటికిని, హృదయము సంకుచితముగ నున్నచో, సత్యము, శాంతము, శమము, పరోపకారము జీవకాగుణ్యము భోగవైతృప్త్యము మున్నగు ఉదాత్తగుణములు వారికి లేనిచో ఆ విద్యలు వారికి శోభించవు. అని వారికి శవాలంకార సదృశములుగ నేయుండును 'అకృతాత్మానోనైవం పశ్యంత్యచేతసః' - అని శ్రీకృష్ణభగవానులు అట్టివారినిగూర్చి చెప్పుచు, హృదయ పవిత్రత, చిత్తశుద్ధి లేనివారు పరమాత్మ నన్నుటికిని దర్శింపజాలరని ఘంటాపథముగ చాటివైచెను. దేవాలయములో

దేవుని ప్రతిష్ఠించక ఊరక శంఖమును ఊదినచో ఏమైన ప్రయోజనముండునా? అట్లే తమతమ హృదయవీరములను పరమాత్మకు అంకితముచేయక దైవగుణముల కద్దానిని నెలవుగ నొనర్పక అసురసంపత్తికి మాత్రము అచ్చోట ఆశ్రయమును కల్పించినచో, ఎటువంటి ప్రజ్ఞావంతుడైనను లోకములో ఊపరిస్థానము నాక్రమింపజాలడు. మఱియు భగవంతునిదృష్టిలో అసలు గణనకేరాడు. కాబట్టి భగవత్సాక్షాత్కారమును అభిలషించు మానవులందఱున్ను తమ మనఃపవిత్రత విషయమై కడు జాగరూకులుగ నుండవలెను. సర్వేశ్వరుని అనుగ్రహమునకు పాత్రులు కాదలంచిన వారందఱున్ను, నిర్వాణపదవిని కాంక్షించువారందఱున్ను ఈ విషయమును స్మరియించుచు కొని చిత్తనైర్మల్యమునకు వలసిన సాధనసామగ్రిని అవశ్యము సంపాదించుకొనవలెను.

మనస్సునుబట్టియే మరుజన్మ ఏర్పడును. మనస్సు అతి శుద్ధముగా నున్నచో ఆత్మానుభూతి ఇచటనే గలిగి జీవుడు తరించిపోవును. స్వస్వరూపసాక్షాత్కారమును బడయగల్గి శంసార దుఃఖసముద్రమును దాటివేయును. ఒకింత శుద్ధముగా నున్నచో మరణించిన తరువాత ఆ పుణ్యసంస్కార బలముచే మఱుజన్మయందు జీవితపసంతమునుండియే తీవ్రసాధనల నొనర్చుచు క్రమముగ పూర్ణ శుద్ధిబడసి దైవహందు విలీనమగును. అట్లుకాక, మనస్సు మలినముగానున్నచో, దుర్వృత్తులు, దుష్టసంకల్పములతో గూడియున్నచో, దైవసంస్కార మొకింజేని లేకుండినదియగుచో, మరణానంతరము నీచయోనులందు జన్మించియో, ఒకవేళ మానవులందు బుట్టినచో దైవ

సాధనకు తక్కువ అనకాశము గల్గియో యుండును. అతఁడీ జీవుడు అతి క్లిష్టములగు దుఃఖపరిస్థితులను ఎదుర్కొనుచు నానాబాధలను బొందుచుండును. పుణ్యముకాని, పాపముకాని, చేసినకర్మయొక్క ఫలితమునుండి ప్రాణి ఎన్నటికిని తప్పించుకొనజాలడు. ఏలయనగా, వారి వారి నీహ వారి వెంట వచ్చుచునేయుండును. ఇంద్రలోకమునకు బోయినను, చంద్రలోకమున కేగినను, పాతాళమున జనినను, సప్తమహాసముద్రముల నట్టనడుమదాగినను, వారివారి కర్మ వారి వెంట వచ్చుచునేయుండును. దూర్వానుని తగుముకొని వెళ్ళిన నిష్ఠుచక్రమువలె అది వారిని వెన్నంటుచునే యుండును. ఈ పరమరహస్యమును శ్రీకృష్ణపరమాత్మ ఈ అధ్యాయమున బోహటముగ ప్రకటించివైచెను-

శరీరం యదవాప్నోతి యచ్ఛాస్త్ర్యత్రాగమతీశ్వరః

గృహీత్వైతాని పంయాతి వాయుర్గంధా నివాశయాత్. (15-8)

‘ఆశ్రయములగు పుష్పాదులనుండి పాయువు గంధమును దూరముగ గొనిపోవునట్లు, జీవుడున్న ఈ శరీరమును వదలి మఱియొక శరీరమును గ్రహించునపుడు ఆయాఇంద్రియమనంబులను వానిలోనున్న సంస్కారములను వెంట తీసికొనిపోవును’— పదార్థము సువాసనాయుతమైనచో వాయువు ఆ సుగంధమునే నలువైపుల వ్యాపింపజేయును. దుర్వాసనాభూయిష్టమైనచో ఆ దుర్గంధమునే నలుదెసల గొనిపోవును. అట్లే దేహవియోగ సమయమున చిత్తమునందు పుణ్యసంస్కారములు, దైవికగుణములు ఉన్నచో అవి అంతఃకీతో అంతరించక మఱుజన్మకు ప్రయాణమును సాగించి జీవుని సముద్ధరణకు తోడ్పడును. అట్లు

కాక అంత్యకాలమున అంతఃకరణము దుష్టవాసనలతో, అసుర సంస్కారములతో నిండియున్నచో, ఆ మలినవృత్తులు జన్మ జన్మాంతరములకుకూడ ప్రయాణముచేసి జీవుని యథోగతికి కారకములగును. చిత్తము అత్యంత శుద్ధత్వమును బొంది ఆత్మజ్ఞానము నుదయింపజేసి తద్వారా మోక్షమును ఎపుడు కలుగజేయునో, అంతవఱకు ఈ ప్రయాణములు జీవునకు సాగ వలసినదే. జననమరణరూప సంసారచక్రము గిరున తిరుగ వలసినదే. కర్మ యున్నంతవఱకు దీనిని యెవరును ఆపలేరు. కావున జ్ఞానాగ్ని నుద్భూత మొనర్చుకొని కర్మసంచితము నంతను భస్మీభూత మొనర్చుట తప్ప ఈ జననమరణ ప్రవాహ మును నిలుపుటకు గత్యంతరము లేదు.

భగవానుని ఈదివ్యవచనములద్వారా జీవుని కర్తవ్యము ఈ శరీరముతో పూర్తికాలేదని స్పష్టముగ తెలియుచున్నది. చార్వాకులు, నాస్తికులు మొదలగువారు దేహాంతముతో అన్ని సమస్యలు తీరిపోవునని చెప్పుదురు. ఆవాక్యము సరికాదు. అది శాస్త్రసమ్మతమగు అభిప్రాయముకాదు. మహాత్ముల యనుభవ మునకును అది కేవలము విరుద్ధమైయున్నది. శ్రీకృష్ణమూర్తియు గీతయం దాచార్వాకుల మతమును పూర్తిగ ఖండించివైచి శరీరానంతరముకూడ సంస్కారములు నశింపక నేయుండి మను జన్మకు హేతుభూతములగునని విస్పష్టముగ తెలిపివైచెను. దీనినిబట్టి నీచజన్మము బడయుటగాని, ఉత్తమజన్మను పొందుట గాని, జన్మరాహిత్యమును కలుగజేసికొనుటగాని మనుజునకు తనచేతిలోనున్న పనియేయని తేటతెల్లమగుచున్నది. రాక్షసు

జగుటగాని, దేవతయగుటగాని, దేవుడగుటగాని తన యధీన ముననున్న కార్యమేకాని అన్యముకాదు.

Who sows must reap, they say, and cause must bring
The sure effect, good, good; bad, bad; and none
Escape the law.

అవని జల్లిన చెద్దియో అదియే పండు
కారణంబును బట్టియే కార్యముండు
చెడ్డ చెడ్డమను, మంచి మంచికిని గల్గు
దీని దప్పించుకొనుటకు తెరపులేదు.

అని వివేకానందులు సెలవిచ్చినట్లు తాను ఏవెత్తును నాటునో ఆ ఫలితమునే అనుభవించును. కుంకుడు విత్తనము నాటి మామిడిపండు లభించవలెననికోరిన, అది సాధ్యపడువిషయము కాదు. ఏలయనిన, కర్మసిద్ధాంతము అప్రతిహతమైనది.

1. హసతాక్రియతే కర్మ రుదతా పరిభుజ్యతే
దుఃఖదాతా న కోఽప్యస్తి సుఖదాతా న రశ్యసః
2. స్వకర్మణా భిషేదుఃఖం సుఖం తేనైవ కర్మణా
తస్మాచ్ఛ పూజ్యతే కర్మ సర్వం కర్మణి సంస్థితమ్.

“ఈనాడు నవ్వుచుచేసిన పాపకర్మకు రేపు ఏడ్చుచు దుఃఖ మనుభవింపవలసివచ్చును. ఈ ప్రపంచమున సుఖమునుగాని, దుఃఖమునుగాని మఱియొకడు ఇచ్చుటలేదు. తాను చేసిన (పుణ్య, కర్మలవలననే తనకు సుఖము, తానుచేసిన (పాప) కర్మ వలననే తనకు దుఃఖము కలుగుచున్నవి. ఇవ్విధముగ అంతయు కర్మయందే ప్రతిష్ఠితమైయున్నది. కనుకనే కర్మగౌరవింపబడు

చున్నది.” బంధమోక్షములకు కర్మయే కారణము. తనయొక్క విశుద్ధాచరణముచే మోక్షమును, అపవిత్రాచరణచే బంధమును జీవుడు పొందుచున్నాడు. తాను మలిన సంకల్పములతో గూడి, దోషయుక్తమగు కర్మ నాచరించుచు సుఖము కొఱకై, బంధవిముక్తికొఱకై భగవంతుని వేడినచో ఆతడేమిచేయగలడు ? జీవుడు కర్మ కర్త, భగవంతుడు కర్మ ఫల ప్రదాత. జీవుని కర్మ ననుసరించి భగవానుడు ఫలముల నొసంగుచుండును. దేవుడు పోస్తుబంట్రోతువంటివాడు. ఎవరికి ఏ ఉత్తరము వచ్చునో, దానిని వారివారికి బట్టాడాచేయుచుండును. ఆ ఉత్తరములోని సంగతులతో అతని కేమాత్రము సంబంధములేదు. అట్లే వారివారి పుణ్యపాపములకు తగిన సుఖదుఃఖాది ఫలములను వారివారికి అందజేయుచుండును. తమకు సంభవించు ఆపదలు జూచి భగవంతుని తూలనాడువారు అవివేకులు మాత్రమే యగుదురు. ఇక్కాలమున జనులు ఏ చిన్న ప్రమాదము తటస్థించినను ‘దేవుడా ! ఏల యిట్లు మమ్ము బాధించుచున్నావు ?’ అని అడుగువారే. వారి దృష్టిలో పిల్లవాడు పరీక్ష తప్పినను దానికి దేవుడే కారకుడు. బంధువులలో ఎవరైన మరణించినను దేవుడే బాధ్యుడు. వర్షము కురియకపోయినను అది దేవునితప్పే. ఇట్టిభావము సరికాదు. హ్రస్వదృష్టివలననే అట్టి ఊహలు వారికి జనించుచుండును. జీవునకు కలుగు సుఖదుఃఖములు అతని పుణ్యపాపముల వలననే కలుగుచుండును. మధ్య భగవంతుని పెత్తన మేమియునులేదు. అతడు నిమిత్తనూత్రుడే యగును.

ద్రావదీదేవిని నిండు సభయందు చూశ్యాననుచు మానభంగ మొనర్చుట కుద్యమించెను. అత్తరి ఆ దేవి తన్ను రక్షింపుమని శ్రీకృష్ణుని ప్రార్థింపగా అతడొకపయిక్క- దరఖాస్తును తత్క్షణమే జగత్ - ప్రభుత్వము (Univessal Government) యొక్క- కర్మవిభాగమును చూచుచున్న దేశీయాంగళాఖ (Home Department) కు పంపి దాని యొక్క- మంచిచెడ్డలనుగూర్చి విచారింపవలసినదిగా ఆశాఖాధిపతికి ఆదేశ మొసంగెనట ! ఆ ఉద్యోగి వెంటనే పాత పైశ్చన్నియు తెప్పించి ద్రావదీదేవి పూర్వజన్మలలో చేసిన పుణ్యములను వెలుకసాగెను. దస్త్రము ఇటునటు త్రిప్పగా ఆపెచరిత్రకు సంబంధించిన యొక ఘట్టము కానిపించెను. పూర్వము ఒకానొకజన్మలో ద్రావది సముద్రస్నానమున కేగెను. అది పరవటిదినము గనుక అనేక జనులు స్నానార్థమట కేతెంచిరి. అత్తరి స్నానము చేయుచున్న ఒక సాధువుంగవునియొక్క- కొరపము తరంగముల వేగమునకు కొట్టి కొనిపోవ అతడు బయటకు వచ్చుటకు సిగ్గుపడి నీటిలోనే నానుచుండెను. దూరముగా స్నానముచేయుచున్న ద్రావది సాధువుంగవుని యవస్థ గమనించి వెంటనే తన చీరెలోని కొంతభాగమును చింపి సాధువుయొద్దకు విసరివేసెను. ఆతడొది ధరించి సంతోషముతో వెడలిపోయెను. ఈస్వల్ప వస్త్రదాన విషయమై ఆ కర్మవిభాగపురికాద్ధలో వ్రాయబడి యుండెనట, ఈ సంగతి వెనువెంటనే ఆ శాఖాధిపతి శ్రీకృష్ణపరమాత్మకు తెలుప ఆర్థతాణపరాయణుడగు అమృహనీయుడు తత్క్షణమే 'ద్రావది పూర్వము దానమొసంగిన ఆ చిన్నివస్త్రము

అక్షయమై ద్రావదిని కాపాడుగాక !' అని సంకల్పించెను. తదుపరి జరిగిన కథ అందఱికిని తెలిసినదే. చూచితిరా ! ఏనాడో చేసికొనిన స్వల్పపుణ్యము శాఖోపశాఖలుగ విస్తరించి బ్రాహ్మాండమైన సుకృతముగమారి మహోపకారమును చేసివైచినది. అట్లే ఏనాడో చేసికొనిన స్వల్పపాపము ఫలించు సమయమున గొప్ప అపకారమును కలుగచేయవచ్చును. పరీక్షిత్తు వేశాకోశమునకు శమీకమహర్షి మెడలో చచ్చిన పామును చిన్నదొకదానిని వేయగా, ఆ చిన్నిపామే విశాలాకృతిగల తక్షకుడును పాముగా తయారై అతనిని బాధించిన సంగతి జగద్విదితమేకదా !

కాబట్టి తమ పుణ్యపాపముల విషయమై జనులు అత్యంత జాగరూకులై మెలగవలెను పాపములను రహితమొనర్చి పుణ్యములను విరివిగా నాచరించుటకు పూనుకొనవలెను. దుస్సంకల్పములను, దుర్వృత్తులను పారద్రోలి సత్సంకల్పములను సద్వృత్తులను ఆశ్రయింపవలెను. ఏ పుణ్యము చేయనిచో, తుదకు యమధర్మరాజు ప్రశ్నించు కాలమున దేబరించి చూడవలసివచ్చును.

నరకే వచ్చమానంతు యమేన పరిభాషితమ్.

కింత్వయా నార్చిత్ దేవః కేశవః క్లేశనాశనః.

నరకమునందు నానాయాతనలనొందుచున్న ఒకానొకవ్యక్తిని జూచి యముడు “ఓయీ ! సమస్త క్లేశములను పోగొట్టునట్టి మాధవుని నీవేల పూజించలేదు. ఆపద్బాంధవుడగు ఆతని నేల అర్చింపలేదు” అని ప్రశ్నించెనట ! కాబట్టి తరువాత పశ్చాత్తాపపడినచో లాభములేదు. పశ్చాత్తాపముకంటె పూర్వతాపము

వేయిరెట్లు మేలని గ్రహించవలెను. అట్లు గ్రహించి రాబోవు ఆపదలకు అవకాశమే ఈయకుండు జీవితకాలము యావత్తు నిరంతర సత్సంస్కార పరిగ్రహణమందే గడుపులాగున ప్రయత్నించవలెను. భగవాను డీయధ్యాయమున తెలిపినట్లే జీవుడు దేహవియోగసమయమున మనస్సును, ఇంద్రియములను, వానియందుగల సంస్కారములను, వాసనలను, అన్నిటిని మూటగట్టుకొనిపోవును గనుక, ఆ మూటలోని సభుకు నాణ్యముగనుండునట్లు చూడవలెను. ఏలయనిన జీవుని ప్రయాణమునందు అదియే దారిబ త్తైముగ నుపయోగపడును. అశుద్ధపదార్థములను మూటగట్టుకొనిపోయినచో వానినే తినవలసినవచ్చును. అనుభవించవలసినవచ్చును. కాబట్టి జీవితమందు ముముక్షువు కడుహేచ్ఛరికతోనుండి చిత్తమును సత్సంస్కారమయముగ చేసివేయవలెను.

వాస్తవముగ జీవుడు పాపికాదు. పరమపవిత్ర ఆత్మ స్వరూపుడు. అకళంకమూర్తి.

మమైవాంశో జీపలోకే జీవభూతస్సనాతనః

(15-7)

అను భగవద్వాక్యము జీవుని భగవదంశముగనే, భగవత్స్వరూపముగనే వర్ణించినది. కావున అవిద్యావశమున తాను మఱచిన తన యథార్థస్వరూపమును మరల గుర్తెఱిగి, తాను అల్పుడనని, పాపినని భావించక, అట్టి పాపచేష్టలను చేయక నిర్మలజీవితమును గడుపవలయును. సింహము నిద్రపోవునపుడు చిన్న ఎలుకకూడ దానిపై నెక్కి త్రొక్కుచు సవారిచేయచుండును. కాని యది నిద్రలేచినచో దానిధాటికి గజరాజము కూడ గడగడలాడిపోవును. అట్లే జీవుడు అజ్ఞాన నిద్రయందు

దున్నప్పుడు అల్పములగు కామక్రోధాది జంతుజాలముకూడ పై నబడి పీల్చి పిప్పిచేయును. నిద్రలేవనిచో ఇంకను నానాబాధలకు లోనుగావలసి యుండును. కాబట్టి మహాశయులారా ! ఇకనైనను జనులు మేల్కొంచి తమ జన్మహక్తైన స్వారాజ్యాధిపత్యమును బడయుటకు యత్నింపవలయును' మానవ జీవితము తమస్సున గడిపివేయుటకు ఏర్పడలేదు.

(Awake! Arise! Stop not till the goal is reached)
ఉత్తిష్టత ! జాగ్రత ! ప్రాప్యవరాన్ని జోధతి!-తెండు ! మేల్కొనుడు. లక్ష్మ్యమగు పరమాత్మను జేరువరకు వెనుకంజ వేయకుడు ! అని యుపనిషత్తు లుద్ఘోషించుచున్నవి. మహనీయులున్న హెచ్చరిక చేయుచున్నారు. ఇప్పటికే కాలాతీతమైనది. మన పుణ్యభాగ్యముచే నిక్షేపమువంటిమానవజన్మ నొడికినది. దానిని సదుపయోగ మొనర్చుకొనవలెను.

పునర్జన్మః పునఃక్షేత్రం పునర్విత్తం పునర్ధనం

పునఃపునఃపునః కర్మ స శరీరం పునఃపునః (గరుడపురాణము.)

'గ్రామము పోయిన మరల సంపాదించుకొనవచ్చును. పొలము చేయిజారిన తిరిగి సంతరించుకొనవచ్చును. ధనము పోయిన మరల సేకరించుకొనవచ్చును. అట్లే శుభాశుభకర్మలున్న మరల చేసికొనవచ్చును. కొని పోయిన శరీరము మాత్రము మరల ఎన్నటికినిరాదు' అని విష్ణుభగవానుడు గరుత్మాంతన కుపదేశించెను. కాబట్టి ఈశ్వరదత్తమగు ఈ సదవకాశమును జారవిడువక, సత్సంగత్య, సదాచార, సన్నివృత్తచే సర్వులునుజీవితమును పునీతమొనర్చుకొని భగవత్సాన్నిధ్యమును జేరుదురుగాక ! పురుషుడు పురుషత్వముతో తృప్తికొందక పురుషోత్త

ముడుగా మారుటకు యత్నించునుగాక ! అదియే జీవిత
లక్ష్యము. అదియే పరిమగమ్యము. అద్దానిని కార్యాన్విత
మొనర్చినచో ఇక జీవుడు 'బుద్ధిమాన్యాత్ కృతకృత్యశ్చ
భారత' అనునట్లు కృతకృత్యుడును, కృతార్థుడును కాగలడు.
సందియము. లేదు.

ఓమ్ శత నమ్.

16-వ అధ్యాయము దైవాసుర సంపద్విభాగ యోగము

సిద్ధాంతములను ప్రతిపాదించుటకంటే అనుష్ఠానమును నొక్కిచెప్పట గీతాచార్యునకు పరమప్రీతి. ఈసత్యము గీతా పాఠకులందఱికిని సువిదితమే అయియున్నది. కాకున్న, 2 వ అధ్యాయమున స్థితప్రజ్ఞనిఘట్టమందు సాధకులకు అత్యంతోపయుక్తములైన ఎన్నియో పద్ధతులను నేర్పి, అంతటితో తనివినొందక మరల 12 వ అధ్యాయమున అద్వైత్యత్వాద్యనేక సుగుణములను పేర్కొనెను. పోనిండు, వానితో తృప్తి నొందెనాయనిన, మరల వెనువెంటనే 13 వ అధ్యాయమున అమానిత్వాదిజ్ఞానలక్షణములను పెక్కింటిని వరుసగా జెప్పసాగెను. అంతటితో ఇక సాధనసంబంధవిషయములకు భరతవాక్యము చెప్పెనాయనిన, కాదు. ముముక్షువులపై కరుణామృతవర్షమును కురిపించెనా యనునట్లు మరల 16 వ అధ్యాయమున 'అభయం' అని మొదలుపెట్టి ఇరువదియారు దైవికగుణములతో గూడిన ఒక పెద్ద జాపితా తయారుచేసిపెట్టెను. సాధకులపై భగవానునకుగల ప్రేమకు హద్దుపద్దులు లేకున్నవి. మఱియు సిద్ధాంత ప్రతిపాదనకంటే అనుష్ఠాన నిర్వహణమే

చాల గొప్పదని ఇట్టి బోధనలద్వారా గీతాచార్యుడు జనులకు తెలియజేయుచున్నాడు.

మనుజునకు సాధ్యవస్తువుపై గల ప్రీతిలో ఏయొక భాగమైనను సాధనయందు వినియోగింపబడినచో లక్ష్యము కరతలామలకము కాగలదు. కాని అట్లు జరుగుట లేదు. ప్రతివారికి కావలసినది దేవుడు. ఆ దేవుడు చాల గొప్పవాడే. అంత మాత్రముచేత జీవునకు కలుగు ప్రయోజనమేమి. ఆ దేవుని పొందుటకు వలయు మార్గమునుగూర్చి అతడు యోచించుచున్నాడా! తన్ను జేరుటకు అవలంబించవలసినపద్ధతి పరమాత్మ కరుణతో గీతాది సద్గ్రంథములందు, ఉపనిషత్తులందు, వేదశాస్త్రములందు ప్రబోధించి అద్దాని ననుసరించవలసినదిగా హితవు జెప్పుచున్నాడు. ఆ మార్గమును జేబట్టిననే జీవుడు ఆ దేవుని పొందగలడు. సాధనను గట్టిగ పట్టుకొనిననేకాని అది సాధ్యవస్తువు దగ్గరకు గొనిపోజాలదు.

పుంసః ప్రధాన సిద్ధ్యర్థ మంగస్యాశ్రయణం ద్రువమ్
కర్తవ్య మంగహీనం చేత్రప్రధానం నైవ సిద్ధ్యతి.

‘ప్రధానవస్తువు లభించవలెననిన, దాని అంగమును, సాధనను తప్పక ఆశ్రయించవలెను. అట్లాశ్రయించనిచో ఆ ప్రధానవస్తువు ఎన్నటికిని లభించదు.’ భారతదేశము తన పూర్వపు బాన్నత్యమును ఇప్పుడు పొందజాలకపోవుటకు కారణము లక్ష్యమునందుగల ఆసక్తి లక్ష్యసాధనయందు లేకపోవుటయే యని జ్ఞప్తియందుంచుకొనవలెను. ఈ పద్ధతి గీతాచార్యునకు సరికుడదు. అందువలననే జ్ఞేయమును తక్కువగా జెప్పి జ్ఞానమును ఎక్కువగా జెప్పెను గీతలో. ధ్యేయమును ఒకింత

జెప్పి ధ్యానమును విస్తారముగ బోధించెను. 'సాధ్యమును' మితముగ దెల్పి సాధనను మిక్కుటముగ ప్రతిపాదించెను. ఈ పదునాఱవ అధ్యాయమును తెలువగనే పాఠకున కీ ప్రితియంతయు కండ్లకు గట్టిన ట్లగపడగలదు.

ఈ అధ్యాయమునకు దైవాసుర సంపద్విభాగయోగ మని పేరు. దైవసంపద, అసురసంపద రెండును ఇంచు పేర్కొనబడియుండుటచే అట్టి పేరు వచ్చినది. సంపద యనగా సిరి, ఐశ్వర్యము, ధనము. సామాన్యముగ లోకములో సువర్ణము, ఆభరణములు, భవనములు, క్షేత్రములు, కట్టెస్సినోట్లు, డాలర్లు మున్నగునవి ధనమని, సంపదయని ప్రాపంచిక జనులు తలంచుచుందురు. కాని భగవంతుని దృష్టియందు 'సచ్చీలమే ధనము, సదాచారమే సంపద, బ్రహ్మజ్ఞానమే ఐశ్వర్యము. ప్రాపంచికధనముతోటి సంబంధము మనుజునకు ఈశరీరముండు వఱకే. శరీరవియోగముచే ఆ రెండింటికిని ఎడబాటుకలుగును. 'ఐశ్వర్యపాటికి ఐశ్వర్యము, వీడిపాటికివీడు' వేరై పోవుదురు. జ్ఞానసంపద అట్లుకాదు. ఉత్తమసంస్కారరూపమున అయ్యది ఆమోక్షము వానివెంటనే యుండి, నీడవలె వెంబడించుచు అభ్యుదయపథమున అతనిని ప్రవేశపెట్టుచు తుట్టతుడకు గమ్యమును చేర్చును. కాబట్టి భౌతికసిరిసంపదలకంటె ఎన్ని రెట్లో శ్రేష్ఠతరమైనది ఈ ఆధ్యాత్మికసంపద. కనుకనే మహానీయులు భౌతికముగ ఈశ్వరుడిచ్చినదానితో సంతృప్తిపడి పారమార్థిక ఐశ్వర్యమునే అభివృద్ధి నొందించుటకు యావచ్ఛక్తి ప్రయత్నించుదురు.

మనుజుని విలువ అతని రూపసౌందర్యములందు లేదు. ఆ స్తిపాస్తులందులేదు, సంతతియందులేదు, త్నేత్రనిత్యాదులందు లేదు, విద్యావైదుష్యమందులేదు, శీలమందుమాత్రమే కలదు; భక్తియందుమాత్రమే కలదు; పారమార్థిక సుగుణములందు మాత్రమే కలదు.

పూర్వమెప్పుడో కాశీవిశ్వనాథుని దేవాలయప్రాంగణమున ఆకసమునుండి ఒక బంగారుపల్లెరము అకస్మాత్తుగ పడెనట. ఆ పల్లెరముపై 'నాభక్తునకు' అను అక్షరములు వ్రాయబడియుండెను. తళతళమెరయుచున్న ఆపసిడిపల్లెరమును గాంచుట తోడనే అచట పూజచేయుచున్న పూజారి వెంటనే పరుగెత్తుకొనివచ్చి పేరాశచే దానినిపట్టుకొని పారిపోవనొచ్చెను. కాని ఏమి దురదృష్టమో, దానిని తాకగానే అది మట్టిపల్లెరముగ మారిపోయెను. ఆ మట్టిమూకుడుజూచి ఏవించుకొని పురోహితుడు దానిని జారవిడువగనే తత్క్షణమే యది మరల హిరణ్మయరూపమున చెన్నొండెను. ఈ ప్రకారము ఎందఱోవచ్చి దానిని తాకిరి. కాని తత్క్షణమే అది మృణ్మయముగ మారిపోవుచుండెను. వారు వదిలిన వెంటనే మరల బంగారుపల్లెరవుగ వెలుగొందుచుండెను. రాజులు వచ్చిరి, మహారాజులు వచ్చిరి, చక్రవర్తులేతెంచిరి, కవిపుంగవులువచ్చిరి. విద్యావాచస్పతు లరుదెంచిరి. పెక్కు డిగ్రీలుకలవారు వచ్చిరి, బలవంతులు వచ్చిరి. సింహపరాక్రమశీలురగు మల్లులరుదెంచిరి. వాజపేయులు వచ్చిరి. ఉపన్యాసకర్తలు వచ్చిరి. కాని ఎవరుతాకినను, మరుక్షణమే మట్టిగామారుచుండెను. ఈ వింతనుజూచుటకు దూరదూర ప్రాంతమునినుండి జనులేతెంచిరి. మందిర మంతయు

జననమృత్యుముతో గూడియుండెను. వచ్చినవారిదగ్గఱ యాచించుటకు బిచ్చగాళ్లు, వికలాంగులుకూడ వచ్చి బారలుతీర్చి కూర్చొనియుండిరి. ఈ సంరంభమంతయు జూచి ఆశ్చర్యపడి ఒకానొకడు అసలు విషయ మేమియో తెలిసికొనవలెనని మెల్లగా మందిరములోనికి పోవుచుండెను. దారిలో కూర్చొని యున్న కుంటి గ్రుడ్డివారలజూచి అతనిహృదయము ద్రవించి పోయెను. కంటివెంట బాష్పములు రాలుచుండెను. కాని వారికి సహాయముచేయటకు ఆతనియొద్ద కా సెనట? కడుబీదవాడు. ఎట్లో గుండెనిబ్బరముచేసికొని లోనికేగి ఆబంగారు పల్లెరమును తాకెను. కాని ఏమియూశ్చర్యమోకాని అట్లు తాకినను అది తన సహజలావణ్యసువర్ణచ్ఛాయలను వీడలేదు. చుట్టునున్న వారందఱున్న జయజయధ్వానములుచేసిరి. భగవంతు డెన్నుకొనిన వీరు డితడే యని సర్వులును ఆనందపడి

ఆతనికి విద్యలేదు; ధనములేదు; ప్రాపంచిక కీర్తులులేవు. కాని హృదయకోమలత్వముమాత్రముకలదు. దయ, ప్రేమ, కరుణ అతనియందు తోణికిసలాడుచుండెను. అదియే అతని ధనము, అదియే అతని సర్వస్వము. ఇన్నికోట్లమంది జీవరాసులలో అ ఒక్కడే భగవంతునకు ప్రీతిపాత్రు డెట్లు కాగల్గెనో ఒకింత యోచింపుడు! జీవితములో ఎద్దానియందు దృష్టిని ఎక్కువగా కేంద్రీకరించవలెనో ఆలోచించుడు. ధనముండుగాక, విద్యయుండుగాక, భవనములుండుగాక, క్షేత్రములుండుగాక, కాని వానితోపాటు కోమలహృదయముకూడ నుండవలెను. దైవీసంపత్తికూడనుండవలెను. అంతఃకరణశుద్ధత్వము కూడ నుండవలెను. సర్వేశ్వరునియెడల అచంచలమైన భక్తి.

సర్వభూతకోట్టయొడల దయ-ఇవి ప్రధానముగ నుండవలెను. తక్కినవి యెట్లున్నను మనుజుడు తన నైతిక, ఆధ్యాత్మిక (moral and spiritual) దృష్టిని పూర్ణముగ వికసింపజేసికొనవలెను. కేవలము భౌతికబలముపై నాధారపడువాడు ఎప్పటికైనను పతనమొందియేరీరును. నిరాశానిస్పృహలను ఎదుర్కొనును. తుట్టతుదకు అపజయమునే వరించును.

విశ్వామిత్రుడు మొట్టమొదట తన శారీరక, మానసిక బలములపై ఆధారపడి భౌతికశక్తి నే నమ్ముకొని 'ఇదం బ్రాహ్మం, ఇదం క్షాత్రం, శాపాదపిశరాదపి'-అను సమరనాదమును గావించుచు, వసిష్ఠునితో పోరునకు తలపడెను. వసిష్ఠుడేమియు చలించక తన బ్రహ్మదండమును అడ్డుగాబెట్టి విశ్వామిత్రుని అస్త్రశస్త్రములన్నియు దానిచేత కుంఠితములై పోయెను. అదిగాంచి విశ్వామిత్రుడు-

ధిక్ బలం క్షత్రియబలం బ్రహ్మతేజోబలం బలమ్.

ఛీ ! ఈక్షత్రియబలమునకు ధిక్కారమగుగాక! బ్రహ్మబలమే బలము. దైవబలమేబలము. ఏలయనగా వసిష్ఠుని ఒక్కబ్రహ్మదండముచే నాయొక్క అస్త్రశస్త్రములన్నియు వమ్మైపోయినవి! అని బిగ్గటగా అరచెను. అప్పటినుండియు విశ్వామిత్రుడు దైవశక్తియొక్క అద్భుతమహిమను గుర్తెఱిగి తీవ్రతర సాధనలగావించి ఎట్టకేలకు బ్రహ్మర్షి అయ్యెను.

భౌతికశక్తులను నమ్ముకొని, అవియే తన్ను కడతేర్చుగలవని భావించిన దురోధ్యనునిగతి యేమైనదో మీకందఱుకును తెలిసియే యున్నదికదా! 'అక్షాహిణుల పై న్యము కావలెనా, నేనొక్కడను కావలెనా' అని శ్రీకృష్ణమూర్తి

అర్జున, దుర్యోధనుల నిరువురిని ప్రశ్నించినపుడు, 'నాకు సైన్యమే కావలెనని ధార్తరాష్ట్రాడు, నీ వొక్కడవే నాకు చాలునని కౌంతేయుడు' పలికిరి. తుదకు విజయము అర్జునుని పక్షమునే వరించెను. చరిత్రయం దిట్టి దృష్టాంతరములు కొల్లులుగ గలవు. సున్న (Zero) ఎంత పెద్దదైనను 'ఒకటి' అను సంఖ్యకంటె తక్కువే అని విజ్ఞులు గ్రహించవలెను. స్వప్నస్థ సైన్యము కోట్లసంఖ్యలో సున్నను, మేలుకొనిన ఒక్కమనుజునకు తీసికట్టేయని వివేకవంతులు తెలిసికొనవలెను. భూతాకాశముయొక్క వికారములగు ఈ జగత్పదార్థము లెచట. చిదాకాశ స్వరూపమగు పరమాత్మ యెచట! భౌతికశక్తు లెచట! ఆధ్యాత్మికబల మెచట! రెండిటికిని సంబంధమే లేదు. ఒకటి జడమైనది. రెండవది చైతన్యవంతమైనది.

ప్రపంచములో నేడు విజ్ఞానశాస్త్రము వికసించి పెక్కు నూతనావిష్కరణములకు హేతువైనది. భయంకర మారణాస్త్రములను జనులు కనిపెట్టిరి. కాని వానియన్నింటిచేగూడ శాంతిని కొనగల్గిగా? అన్ని పాంచభౌతికశక్తులు తమ చెంతనే యున్నప్పటికిని సుఖమును నోచుకొనగల్గిరా? సామాన్యనకున్న శాంతిసుఖములుకూడ వారికి లేవు. తుట్టతుదకు ఆయుధములను పారవేసినకాని శాంతికి ఆస్కారములేనట్లు గ్రహించి 'నిరాయుధీకరణము'కొఱకు అన్ని దేశములవారు ప్రయత్నించుచుండుట మనము గమనించుచున్నాము గదా!

'The whole of western civilization will crumble to pieces in the next fifty years if there is no spiritual foundation and what will save Europe is the religion of the Upanishads'

‘ఆధ్యాత్మికమగు పునాదిలేనిచో పాశ్చాత్య నాగరికత యాపత్తు రాజోపు అర్థశతాబ్దములోకూలి తునాతునకలై పోగలదు... ఉపనిషత్తులందు తెలుపబడిన పరమార్థతత్వమే యూరప్ దేశమును పతనమునుండి సంరక్షింపగలదు’ అని వివేకానందులు శంఖారావముగావించిరి. కావున నిర్మలమైన తిక్కనవర్తనముద్వారా జీవుడు తనయందుగల నిగూఢ ఆధ్యాత్మిక శక్తులను బహిర్గత మొనర్చుకొనవలెను. అట్టి సచ్చీలనదాచరణమే ఈ ఆధ్యాత్మిక ప్రారంభమున దైవీసంపద్రూపముగ శ్రీకృష్ణపరమాత్మ తెలిపి యున్నాడు. జన్మజన్మాంతరములనుండి అజ్ఞాన ప్రభావముచే జీవుని యంతఃకరణమున ఆసురికశక్తులు తాండవ మాడుచుండెను. వాటిని అరికట్టువారు లేకపోయిరి. అట్టి తాహతే జీవునకు లేకపోయెను. కనుక నే యవి విచ్ఛలవిడిగ తిరుగొన సాగెను. చీకటి ఎంతెంత దట్టముగ నుండునో, అంతంత అధికముగ నిశాచర ప్రాణులు సంఛరించుచుండును. చీకటి తగ్గినకొలది వాటి సంఖ్యయు తగ్గుచువచ్చును. కావున అవి వేకము, అజ్ఞానము, అవిద్యయును అంధకారము అంతఃకరణము నావరించియుండుటవలన కామక్రోధాదినిశాచరవర్గముయొక్క దుశ్చేష్టలకు పట్టపగ్గము లేకుండపోయెను. కాని సౌభాగ్య వశమున మానవజన్మ లభించి జీవు డొకింత కండ్లు తెరువగా, తనయందింతకాలము కరుగుచున్న అసుర ప్రభుత్వ దురాచారములన్నియు అతనికి ప్రత్యక్షముగ నగపడజొచ్చెను. అపుడు వెంటనే పురుష ప్రయత్నము నాశ్రయించి ఆ దుష్ట వాసనలను దుస్సంస్కారములను దుర్వృత్తులను ఒక్కొక్కటిగ వీరి పారవేయుటకు కృతనిశ్చయుడయ్యెను. ఇదియే మానవత.

అనురికమగు పాతప్రభుత్వమును తొలగించి దైవికమగు క్రొత్తప్రభుత్వమును స్థాపించుటయే మానవత్వ చిహ్నము. ప్రాకృతిక గుణములను పారద్రోలి పవిత్రగుణములను జేర్చుకొనుటయే జన్మసార్థకత.

అకృత్యా శత్రుసంహర మగత్వాఽఖిల భూశ్రియమ్

రాజాహమితీశబ్దాన్నో రాజాభవతుమర్హతి. (వివేకమాదామణి)

‘శత్రువులను సంహరింపక, సకల భూమండలాధిపత్యము నొందక ‘నేను రాజును’ అని అనుకొనినంతమాత్రముననే ఎవరైనను రాజగునా?’ అని శ్రీశంకరాచార్యులవారు ప్రశ్నించిరి. అట్లే అరిష్టాద్యర్థమును జయింపక, నిరతిశయానందరూప ఆత్మ సామ్రాజ్యమును బడయక, దైవీసంపదను జేబట్టక, ‘నేను ముక్తుడను’ అని అనుకొనునంత మాత్రమున ఎవడును ముక్తుడు కానేరడు. జన్మాంతర దుష్టవాసనలు అత్యంత బలీయములైనవి. ఒక్కొక్కదానినిపట్టి బాగుగ విచారించి హృదయకుహరమునుండి దానిని పారద్రోలవలెను. మనుష్యుడై పుట్టినందులకు ముఖ్యముగ ఆచరించవలసిన కార్యమిదియే. తన పూర్వపు సంస్కారములను మార్చుకొనవలెను. ఒక్కొక్కనికి లెక్కలేనన్ని చెడ్డ అలవాట్లుండును. అభ్యాస వశమున వానినన్నింటిని పోగొట్టుకొనవలెను. ఒక చిన్న అలవాటును మార్చుకొనలేనివారు మాయ నేట్లు జయించగలరు? జంతువునకును మనుష్యునకును గల భేద మిచటనే యున్నది. జంతువు తన జన్మాంతర సంస్కారమును మార్చుకొనజాలదు. పులి తన క్రూర్యమును విడనాడజాలదు. నక్కతన కాపట్యమును వదలలేదు. కాని మనుష్యుడు ‘జన్మతః’

తనకు గల్గిన క్రూరస్వభావమును 'కర్మతః' మార్చుకొనగలడు. పురుషప్రయత్నముచే సన్మార్గావలంబి కాగలడు.

చిన్న పిల్లలు చదువుకొను పుస్తకములలో ఒక కథ కలదు. పూర్వ మొకానొక యరణ్యమున అనేక మృగములు నివసించుచు సక్కని కాలక్షేపము చేయుచుండెను. ఒకనాడు సక్క కొకదానికి ఆకస్మికముగ నొక ఊహతటైన. బ్రహ్మ దేవుడు ఎనుబడినాలుగు లక్షల జీవరాసులను విశ్వమున సృజింప ఒక్కమాసపుడే ప్రాణులందఱిలోను గొప్పవాడుగ వీల చలామణియగుచున్నాడు? బలములోగాని, ఆకారములోగాని, ఊహపోహలలోగాని, తిండిలోగాని, మోసములోగాని మానవుని మించిన శక్తియుక్తులుగల ప్రాణికోట్లు ఎన్ని యోయుండ, మానవుడు తానే గొప్పయని తలంచుట వెట్టి! శాస్త్రాదు లాప్రకారము ఆదేశించుటయు, అందులకు సమ్మతించుటయు చాల ఘోరము. అది కేవలము పక్షపాతమేయగును. కావున నిజానిజములు తేలవలెను. ప్రపంచములో మానవుని యాధిక్యతను నే నిపుడు 'సవాల్' చేయగలను. ఈ విషయము తాడోపేడో తేలువఱకు నేనిక నిదరపోను అని నిశ్చయించి అదేపనిగట్టుకొని అరణ్యమంతయు తిరిగి తిరిగి ప్రతిమృగమునకును తనకుగల్గిన యభిప్రాయమును నచ్చజెప్పి వాటిని రెచ్చగొట్టి, వాటికి రోషమును కల్పించి తనవెనుక వేసికొనగల్గెను. ఈప్రకారముగ అరణ్యములోని జంతుజాలమంతటిని సక్క ఒకచోట సమావేశపఱచి, ఆ చతుష్పద మహాసభయం దిట్లు ఉపన్యసింపదొడఁగెను.

‘సోదరులారా ! మన మృగజాతిమొక్క చరిత్రయందు నేడు సువర్ణాక్షరములతో లిఖింపదగిన సుదినమై యున్నదని మీరందఱును జ్ఞప్తియందుంచుకొనవలెను. ఏలయనగా, ఈ అనంతవిశ్వమందు కోట్లకొలది ప్రాణికోటులుండ, ఒక్క మానవుడు స్వార్థచింతనచే ప్రేరితుడై తన్ను సర్వోపరి స్థానమున నిలబెట్టుకొనియున్నాడు. అతని యభిప్రాయమునకు శాస్త్రములున్న తాళము కొట్టినవి. ఇది సహింపరాని విషయము. దీనిని చులకనగ వదలివేయుట మన మృగజాతికే తీరని కళంకము. బలమందా, యోచనయందా, ఆకారమందా దేనియందు వానికంటె మనము తక్కువ ? సోదరులారా ! తీవ్రముగ యోచింపుడు ! మన జాతిపై అభిమానము గల్గి యుండుడు ! మన జాతిలోగల అమానుషశక్తులను ధంకా మ్రోగించి నలుగురికిని చాటుడు. సృష్టిలో మానవుడుకాదు, ఒకానొక జంతువే సర్వోపరిస్థాన మలంకరించుచున్నది అను తీర్మానమును ఏకగ్రీవముగ నర్జును ఆమోదించినంత వఱకును మన కర్తవ్యము అపూర్ణముగనే యుండునని మఱువ కుడు. ఇక్కార్యసాధనకై మనమందరమును ఇప్పుడు సమీప మున గల ఒకానొక మహర్షిసత్తమునియొద్దకుపోయి విషయ మంతయు సాకల్యముగ నతనికి మనవిచేసెదము. మీమీశక్తు లను, స్వభావములను అతని సమ్మతిమున వ్యక్తముచేయుడు’ అని గంభీరముగ బలికి వాటినన్నిటిని అటకు గొనిపోయెను.

మహర్షి యొక్క అధ్యక్షతక్రింద జంతునివహమంతయు సమావేశమయ్యెను. అందఱును నిశ్చలముగ గూర్చిండిరి. ఇంతలో ఏనుగు లేచి ‘మహాత్మా ! నాకు గల బలముతో

నూతనవస్త్రాలతో నను మనుష్యులకు లేదు. ఆకారము చూడతూ నామోకాలంత స్వరూపముకూడ అతనికిలేదు. అట్టిచో మానవు డేల గొప్పవాడగును ?' అని రోషముతో జిల్లి కూర్చుండెను. ఇంతలో సింహములేచి తన పరాక్రమమును చాటుకొని మానవుని యల్పత్వమును బులుపుచేసెను. ఇట్లు అన్ని జీవరాసులున్ను తమ పరిక్షణగుణములను ఉగ్రుడించి, జంతువుల శ్రేష్ఠత్వమును చాటుకొనెను. మణియు అమ్మహర్షిని తీర్చునివ్వవలసినదిగా వేడుకొనెను. అత్తణి మహర్షి వాటి వాదములన్నిటిని ప్రశాంతముగ నాలకించి తుద నీట్లు పలికెను- 'ఓ మృగసత్తములారా! మీరు చెప్పినది యంతయు పరమ సత్యము! మీమీ శక్తులముందు మానవుడు గణపకే రాడు. కాని ఒక్క విషయములో మాత్రము మానవుడు మిక్కిలి యధికుడు. పుట్టుకతోవచ్చిన దుష్టసంస్కారములను మీరు మార్చుకొనలేరు. మానవుడు మార్చుకొనగలుగు. ఇదియే అతని ఆధిక్యతకు కారణము, ఇదియే మీకును అతికిని గల భేదము.' ఋషిసత్తముని గంభీరవిజ్ఞానపూరితములగు ఆ పలుకులను విని నక్క తత్తణమేలేచి 'అయ్యా! మహానుభావా! పుట్టుకతోవచ్చిన దుష్టసంస్కారమును మార్చుకొనగలుటచే మానవు డధికుడని తాము సెలవిచ్చితిరికదా! అట్లు మార్చుకొననిచో?' అని ప్రశ్నించెను. 'మార్చుకొననిచో' మీయందరికంటెను మనుజుడు నీచాతినీచుడే, అని యాతడు తేల్చి చెప్పివేసెను. న్యాయపరిపూర్ణములును, పక్షపాతరహితములు నగు అమ్మహర్షి వాక్యములను విని జంతువులన్నియు 'ఓ, భగవంతుని' అని సంస్తుతించుచు అదృష్టవీడి చనినను.

కాబట్టి జన తః సంక్రమించిన 'ఆనురీసంపద' ను ప్రాకృతవాసనలను, పురుషప్రయత్నముచే తొలగించుకొని, 'దైవసంపద'ను జేబట్టుటవలననే మానవత్వము సార్థకత జెందుచున్నది. 'మాయా'గుణములను పారద్రోలుటవలనను, ఆత్మను దర్శించుటవలనను మానవుడు తనయునికిని సఖల మొనర్చుకొనుచున్నాడు. ఇంగ్లీషులో మానవుని 'మ్యాన్' (MAN) అందురు. దాని వ్యుత్పత్తిరమమును జూడుము.

M=Maya-Remove	}	By Removing Maya,
A=Atman-See		see Atman and there
N=Nissvan-Attain		by attain Nirvan

'మాయను తొలగించి, ఆత్మను సందర్శించి, నిర్వాణరూపమగు మోక్షమునొందు'మని మానవశబ్దము జనులను ప్రేరేపించుచున్నది. మానవశబ్దము స్ఫురించిన వెంటనే ఈ మహోన్నత భావములు హృదయమున ద్యోతకములై జనులను కర్తవ్యమునకు పురిగొల్పవలెను. కావున ఇక కాలవిలంబనము చేయక దైవసంపదను లెస్సగ అభ్యసించుచు రావలెను. 'మన చిత్తమంతయు దుష్టవాసనలతో నిండి నిబిడికృతమైయున్నదే, ఇట్టి సద్వాసనలు సత్సంస్కారములు మనకు అబ్బునా?' అని యెవరును నిరూపింపజేయవలసినపనిలేదు. పాపి పుణ్యాత్ముడగుటకే ఈశాస్త్రములు, వేదములు, పురాణములు - అని యెవరును మఱివరాదు. 'క్షిప్రంభవతి ధర్మాత్మా' - నుదురాచారవంతుడుకూడ అభ్యాసవశమున, భగవద్భక్తి సాహాయ్యమున శీఘ్రముగ ధర్మాత్ముడు కాగలడని వచించి భగవానుడు జీవుల హృదయములందు ధైర్యసంఘాతమును గావించి యుండెను

గదా! నిరంతరసాధనచేతను. తీవ్రతర అభ్యాసముచేతను. ఎటువంటి కార్యమునైనను జగత్తులో సాధించవచ్చును. ఇక దుస్సంస్కారములను పోగొట్టుట ఒక లెక్కా ?

నవిజ్ఞాతం న చాగమ్యం నాప్రాప్యం దివి చేహవా

ఉద్యతానాం మనుష్యాణాం యతఃచిత్రేంద్రియాత్మనామ్.

‘ప్రయత్నశీలురును, ఇంద్రియనిగ్రహపరులగు మనుజులకు. ఇహలోకమునగాని, పరలోకమునగాని, తెలిసికొనబడనిదియు, పొందబడనిదియునగు ఏవస్తువును ఉండదు’ అని శాస్త్రవాక్యము, మనుజుల మాటేల జంతువులకుకూడ చక్కని శిక్షణ యిచ్చి కొందఱు వాటిచే అపూర్వకృత్యములను చేయించుచుండుట మనము గొంచుచున్నాము. సర్కుసులోనికోతిపైకి లోత్రోక్కును. ఏనుగు డోలువాయించును; సింహము తన కరాళవదనమున మానవుని శిరంబును దూర్చుకొని అతని నేమియు బాధింపక యుండును, జంతువే నిరంతరసాధనచే అపూర్వకార్యముల నాచరించుచుండ ఇక మానవు డేల చేయజాలడు ? తన దురలవాట్లను ఏల పోగొట్టుకొనలేడు, తప్పక పోగొట్టుకొన గలడు. కాని పట్టుదల, శ్రద్ధ, అధ్యవసాయము, లక్ష్యమునందు ప్రీతి ఇవి మాత్రము తప్పక ఉండవలెను. ఇవిధముగ పట్టుదలతో ఈ జీవితమునందే దైవసంపదను సాధించివేయుటకును తద్వారా పరమానందప్రాప్తి నొందుటకును మానవుడు కృతనిశ్చయుడు కావలసియున్నది. ఇక, శ్రీకృష్ణభగవానుడు వర్ణించిన ఆదైవసంపద యెట్టిదో ఒకింత విచారించెదము-

‘అథయం’ అని ప్రాగంభించి ఇరువదియాఱు సద్గుణములు పరమాత్మ పేర్కొనెను. అవి యేవి యనిన-(1) నిర్భు

యత్వము (2) అంతఃకరణశుద్ధి (3) జ్ఞానయోగమునందు నిలుకడ (4) దానము (5) ఇంద్రియనిగ్రహము (6) యజ్ఞము (7) అభ్యయనము (8) తపస్సు (9) ఋజుత్వము (10) అహింస (11) సత్యము (12) క్రోధము లేకుండుట (13) త్యాగము (14) శాంతి (15) కొండెములుచెప్పకుండుట (16) సర్వభూతదయ (17) విషయ లోలత్వము లేకుండుట (18) మృదుస్వభావము (19) ధర్మవిరుద్ధకార్యములందు లజ్జ గలిగియుండుట (20) చపలత్వము లేకుండుట (21) బ్రహ్మ తేజస్సు (22) ఓర్పు (23) ధైర్యము (24) శుచిత్వము (25) ద్రోహముచేయకుండుట (26) నిరభిమానము. ఈ ఇరువదియూలు సుగుణములున్న జీవుని యంతఃకరణమగు పునీతమొసర్చి ఆత్మసాక్షాత్కారమునకు అనువైన వాతా వరణమును కల్పించును. ఇవి కలిగియుండనిచో ఎవరును ఏ కాలమందును ఏ ఇతర ఉపాయములచేతను బ్రహ్మనుభూతిని బొందజాలరు మనుజునకు ఇవియే భూషణములు. శీలమే జీవునకు అలంకారము. శీలము చెడినచో కోట్లకొలది ప్రాపంచిక విభవము లున్నప్పటికిని మనుజుడు కించితైనను విలువయుండదు. సామాన్యులు బాహ్య సౌందర్యమును నీక్షించుదురు. భగవానుడు అభ్యంతర లావణ్యమును పరికించును. అంతఃకరణ నిర్మలత్వమునే యాతడు కాంక్షించును గాని వేషభాషలనుగాదు.

Character is ½ religion

‘సచ్చీలమే మూడుపాళ్ళమత’మని చెప్పబడినది. అదిలేనిచో ఇక మతమునకు సామరూపములే యుండవు. ఒకవేళ ఉండి

నను కళాకాంతులు ఉండవు. జనులు తమ శీలమునకు చరిత్రకు ప్రాధాన్య మొనంగక, మతమునందలి భాష్యా ఆచారములందే పట్టుదల వహించుచు పోయినచో, కొలది కాలమున కా మతము నిర్వీర్యమై నిస్తేజమై క్షీణించిపోగలదు. ఒకవేళ ఉన్నప్పటికిని లోన చెదలు తొలచివేసి బయటకు ఆకారమాత్రముగ కన్పించు కొయ్యస్తంభమువగిదియుండును. చేవ అంతరించిపోవును. కాబట్టి భాష్యా ఆచార విచారము లతోపాటు అంతఃకణవిశుద్ధత్వము యెడల అభిజాగరూకత కలిగియుండవలెను. శ్రీకృష్ణపరమాత్మ సచ్చిరిత్రసంపాదనను గీతయం దిన్నిపర్యాయములేల ప్రస్తావించవలెను ? ఏ అధ్యాయము పరికించినను ఇదే విషయము కానిపించుచున్నదే. జీవునకు ఏది అవసరమో అది దేవునకు తెలియును కనుకనే సాధకులపై కరుణగల్గి తారణోపాయమగు సచ్చిసంపాదనను భగవానుడు గీతయందు పదేపదే ప్రతిపాదించెను.

శ్రీకృష్ణపరమాత్మ ఇరువదిమూలు సల్లక్షణములతో గూడిన దైవీసంపదను అర్జునునకు బోధింపదలచి మొట్టమొదట ఏగుణమును చెప్పెదమాయని ఆలోచించెను. ప్రథమ తాంబూలము దేనికి ఒసంగిన మంచిది అని యోచనచేసెను. ఏలయనగా పైన్యములోవలె సద్గుణములందును ఒక నాయకుడు, అధిపతి (captain) ఉండవలెను. (పైన్యమున కేకాదు, ప్రభుత్వమువారు ఏర్పాటుచేయు ఏ చిన్న సంఘమునకు కుండ ఒక అధినేత ఉండును, పనివారిలోగూడ “మేస్త్రీ” అని ఒకడు పెద్దగ నుండును, జీవుడు ప్రకృతితో (మాయతో) భీషణ సంక్రమము గావించవలసియున్నాడు. కాబట్టి సుశిక్షణకలిగిన

మంచిపై న్యము, ఆపై న్యమున కొకనాయకుడు, శక్తివంతము లగు అస్త్రశస్త్రములు మున్నగునవి యన్నియు కావలసి యున్నవి. శత్రుపక్షమునందు మాయ వేలకొలది జన్మలనుండి యుద్ధమునకు సన్నాహములు చేసికొనుచు, దుర్వాసనలను, దుర్వృత్తులను, అసురీసంపదలను కోకొల్లలుగ జేర్చుకొని మహాపటిష్ఠముగ తన స్థితిని నిలబెట్టుకొనియున్నది. ఇక సద్దానితో పోరుసల్పవలెననిన ఎంతటి గుండెనిబ్బరము గలిగిన యోధులు కావలయునో, ఎటువంటి తేజశ్శాలియగు నాయకుడు ఏర్పడవలయునో యోచించుకొనుడు. యుద్ధమునకు ముందుగా ప్రజలనుండి పైనికులను సమీకరించుదురు. (Recruitment) బలశాలును, ధైర్యవంతులు నగువారిని ఏరుకొందురు. అట్లే శ్రీకృష్ణపరమాత్మ ప్రపంచములోగల సద్గుణములన్నిటిలో ఇరువదిచూటింటిని మాత్రము ముఖ్యముగ ఏరుకొని, వాటికన్నింటికిని 'అభయం' అను సద్గుణమును నాయకుడుగా జేసెను. ఇవి యన్నియు కలిసి అసుర సంపదతో యుద్ధమొనర్పవలసియుండును. వీని యన్నిటిని గుఱించి విచారించుట కిప్పుడు సమయము చాలదు. కావున ఒక్కనాయకునిగూర్చి మాత్రము ప్రస్తావించెదను.

సద్గుణములన్నిటికిని 'నిర్భయత్వము' మకుట ప్రాయమైనది. మార్గదర్శకమైనది. అట్లుకానిచో "నిర్భయముగా నుండుడు" (Be fearless) అను మంత్రరాజము శ్రీకృష్ణుని ముఖారవిందమునుండి తొలుదొల్తనే ప్రకటమై యుండెడిది కాదు. భయస్సుడు ఏకార్యమును సాధించజాలడు. తొలికక్షేత్రమందుగాని లేక పారలొక క్షేత్రమందుగాని భయశీలుడు, పిరికి

పంద ఒక్కఅడుగునను ముందునకు వేయలేడు. ప్రాపంచిక సంగ్రామమునందే భయమునకు తావులేకయుండు, ఇక ఆధ్యాత్మిక సంగ్రామమున ఎట్లుండగలడు? ధైర్యవంతుడు ఒక్కపర్యాయము మాత్రమే మరణించును. భీరువు జీవితమునందడుగడుగునకు మరణించుచునే యుండును. ప్రపంచమున మహత్కార్యములన్నిటిని నిర్భయచేతనుకూడే సాధింపగల్గిరి. మోక్షమాను చరమలక్ష్యమునుగూడ అట్టి అభయచిత్తులే తమ వశ మొనర్చుకొనుచుండుట చరిత్రయందు గాంచుచున్నాము. కనుకనే శ్రీకృష్ణపరమాత్మ 'విగతభీః' - 'భయమును పారద్రోలుడు, అభయమును జేబట్టుడు' అని గీతయందు సాధకులను అనుసరింపజేయుచు పోయెను. అయినను ఈ భయమనునది సామాన్యముగ జనులను విడిచిపెట్టదు. పలువిధముల పీడించుచునేయుండును. జలగవలె పట్టుకొని వేధించుచుండును. దానిని తొలగించుట కిప్పుడు ఉపాయములను అన్వేషింపవలయును.

భోగే రోగభయం కులే చ్యుతిభయం విత్తే నృపాలాద్యయం
మానే దైన్యభయం బలే రిపుభయం రూపే జరాయా భయం
శాస్త్రే వాదభయం గుణే ఖలభయం కాయే కృతాంతాద్యయం
సర్వం వస్తు భయాన్వితం భవిన్మణాం దైరాగ్యమేవాభయం.

'ఆహా! భోగములు సుఖకరములుగ నున్నవి. వాటిని పూర్ణముగ అనుభవించివేసెదము' అని తలంచువారిని రోగము లెక్కడ తగుల్కొనునో యను భీతి బంధించుచున్నది. అట్లే 'నేను గొప్పకులమునందు జన్మించితిని' అని తలంచువారిని కర్మలలోచిత ధర్మముల నాచరింపనచో ఎక్కడ చ్యుతి

సంభవించునోయను భయము వీడించుచున్నది. పోనిండు, ధనము విశేషముగ నున్నదిగదాయని సంతసించెదమనిన, రాజునుగూర్చిన భయము మనంబున వేధించుచున్నది. అసగా పన్నులబెడదచే బాధితుడగుచున్నాడని భావము. ముఖ్యముగ ధనవంతులకే ఎక్కడలేనన్ని పన్నులువచ్చి మీదపడుచుండుట లోకమున కానిపించుచున్నది. ఈ ప్రకారముగనే అభిమాన వంతులమనుకొనునపుడు దైన్యమెపుడవలంబింపవలసి వచ్చునో యను భయము బలవంతుడనుగదా యనుకొనునపుడు శత్రువులు ఎపుడు ఓడింతురో యను భయము. చక్కదనము కలదుగదా యనుకొనిన వార్థక్యమునుగూర్చిన భయము, శాస్త్రజ్ఞుడననుకొనునపుడు ప్రతివాదులవలన భయము, గొప్ప గుణములు కలవాడనుగదా యనుకొనునపుడు దుర్మార్గులవలన భయము, శరీరమును జూచుకొనునపుడు మరణమెపుడు వచ్చునోయను భయము మనుజులను వీడించుచున్నవి. ఇష్టిధముగ ప్రపంచమునందలి సమస్త పదార్థములును భయాన్నితములై యున్నవి. కాని ఒక్కవైరాగ్యము మాత్రము మనుజునకు నిర్భయమును గలుగజేయును' అని భర్తృహరి లోకస్థితిని పూసగుచ్చినట్లు వర్ణించెను.

కావున నిర్భయత్వమును అతొకిక గుణమును వాంఛించువాడు ప్రాపంచిక వస్తువులయెడల విరక్తి, భగవంతునియందు భక్తి అలవరచుకొనవలెను. దేహముపై అహంభావము, అభిమానము ఉన్నంతవఱకును, దృశ్యవస్తువులపై మమత్వమున్నంతవఱకును ఈ భయము ఏకోశమునగూడ మానవుని విడనాడ జాలదు. మఱియు శాశ్వతవస్తువగు పరమాత్మ

నాశ్రయించనంతవఱకును జననమూహమును భీతి వెన్నంటుచునే యుండును. హింసాకాండశివుడు ఎన్నియో యిడుముల పాలుచేసినప్పటికిని ప్రహదు డేల భీతి జెందలేదు? దేహాభిమానమును వదలిపేసి విష్ణుభగవానుని ఆశ్రయించెను గనుక. అతని నిర్భయస్థితికి ఆ సుగుణద్వయమే మూలకారణము.

‘రామనామ జపతాం కుతో భయమ్.’

‘రామనామము జపించువారలకు భయమెచట?’ అని ప్రశ్నోదడు జనులను నిలదీసి ప్రశ్నించెను. భగవద్భక్తి, వైరాగ్యము-అను రెండు దైవగుణములను ఆశ్రయించినందువల్లనే ఇట్టి నిర్భయత్వ మాతనికి కలిగెను. చంచలములగు పదారములను పట్టుకొనువాడు. క్షణికమగు దేహముపై విశ్వాసము కలవాడు భయమును పెనుభూతమునకు వశుడైపోవును. అచంచలమై, శాశ్వతమైనట్టి పరమాత్మవస్తువు నాశ్రయించువాడు సర్వకాలములందును నిర్భయుడై వెలయుచుండును. తల్లి యొడియందున్న పసికందు ఎన్నడైన భీతి జెందునా? గట్టి స్తంభమును పట్టుకొని యున్నవాని కెన్నడును పతనభయము లేదుకదా? అట్లుకాక ఊగుచున్న స్తంభమును పట్టుకొనినదో స్తంభము పడిపోవును, తానున్న నేలకు ఒరిగిపోవును. ప్రపంచములొని ప్రతివస్తువును ప్రకృతికి వశమైయున్నది. కావున, అస్థిరమై, నాశవంతమై, మరణశీలమై వర్తించుచున్నది. ప్రకృతికి అతీతముగ వెలయుచున్న జగత్సాక్షియగు పరబ్రహ్మమొకటియే ఈ ప్రపంచమున స్థిరముగు వస్తువు. అస్థిరపదార్థ మెన్నటికైనను ప్రమాదభూయిష్టమే యగును. ధానియందు పరిపూర్ణశాంతిసుఖము లుండువు.

పైగా అడుగడుగునకు దుఃఖమును, భయమును గలుగజేయుచుండును.

‘ద్వితీయాద్వై భయం భవతి’

అను ఉపనిషద్వాక్యానుసారము దైవము మినహా మఱియొక వస్తువున్నదని భావించిన వెంటనే భయమువచ్చి జీవుని బాధించుచుండును. కాబట్టి అద్వయపరమాత్మ స్థితియందే పూర్ణభయరాహిత్యము సిద్ధించగలదని తేలుచున్నది. కావున భగవంతుని ఆశ్రయించుటద్వారాను, ప్రాపంచికపదార్థములు అశాశ్వతము లను భావము కలిగియుండుటద్వారాను మనుజుడు అభయస్థితిని తప్పక పొందగలడు. పూర్ణశాంతి, నిరతిశయసుఖము అట్టి అభయస్థానమందే జీవునకు లభించగలదు. ఇట్టి మాహాత్మ్యము గల్గియుండుటవలననే శ్రీకృష్ణపరమాత్మ ‘అభయం’ అని ఈ సుగుణమును తల్గుదొత్తనే పేర్కొని దాని ఘనతను లోకమునకు చాటును.

“If there is one word that you find coming out like a bomb from the Upanishads, bursting like a bombshell upon the masses of ignorance, it is the word fearlessness and the only religion that ought to be taught is the religion of fearlessness. It is fear that brings misery, fear that brings death, fear that breeds evil and what causes fear? Ignorance of our own nature.”

‘ఉపనిషత్తులనుండి ‘బాంబు’వలె వినిర్గతమై అజ్ఞానిజన సందోహమధ్యమున పడి వారి అజ్ఞానమును ప్రేల్చివేయునట్టి

పదమేడైన యుండినచో అది 'నిర్భయత్వమే' అయియున్నది. నిర్భయత్వ మతమే యిప్పుడు చాటదగిన ఏకైక మతము - భయమే దుఃఖమును గలుగజేయును. భయమే చావును తెచ్చును. భయమే దోషములను సృజించును. ఇట్టి భయము దేనివలన కలుగుచున్నది? మన స్వరూపమును మనము మునుచేనందువలననే! - అని వివేకానందస్వామి లోకమునకు ఎలుగై త్తి చాటును.

కావున వివేకవంతుడు ప్రయత్నపూర్వకముగ ఈ భయమును దుర్గుణమును తన హృదయసీమనుండి పరి పారవేయవలెను. మానవుని పట్టి పీల్చి పిప్పిచేయుచున్న ఇట్టి భయము అన్నింటిలోను మరణభయము చాల గొప్పది. ఎటువంటి బలవంతుడైనను, ప్రజ్ఞావంతుడైనను, శ్రీమంతుడైనను 'మరణమ'ను శబ్దమును వినగనే దద్దరిల్లి పోవుచున్నాడు. మజియు, ఆ దృశ్యమును జూచినపుడు నిరాశాసస్పృహలచే పరివేష్టితుడగుచున్నాడు. హృదయము కంపమునొందుచున్నది. అన్ని భయములను నిర్దింపగల్గినను ఈ భయ మేల జనులను వీడకున్నది? దీనిని దాటుట ఎట్లు? మరణభయమును తొలగించుకొను ఉపాయము యెద్ది? ఇది ముఖ్యముగ జనులు తెలిసికొనవలసియున్నది. ఒకింత విచారణచే ఇక్కార్యము సాధింపబడగలదు. ఆ విచారణ యెట్టిది యనిన-

మరణము శరీరమునకే కాని ఆత్మకు కాదు. తాను వాస్తవముగ ఆత్మయేకాని శరీరముకాదు. ఈ సత్యమును గీత ప్రారంభమునందే (2 వ అధ్యాయములో) శ్రీకృష్ణమూర్తి బట్టబయలుచేసివైచెను. దానిని జీర్ణ మొనర్చుకొనినచో ఇక

మృత్యుభయమునకు తావేలేదు. 'నాహంజీవః పరాత్మేతి జ్ఞాతిశ్చేన్నిర్భయోభవేత్' - నేను జీవుడనుకాను పరమాత్మను అని తెలిసికొనినవానికి నిర్భయత్వము కలుగునని శ్రీశంకరాచార్యులవారు నుడివిరి. దృశ్యవస్తువు ఏదియైనను సరే, షడ్భావ వికారములకు లోనగుచునేయుండును. అట్లు వికారమునొందుట దానికి సహజమగు స్వభావము, ధర్మమున్ను. దానిని ఎవరును ఆపలేరు. మఱియు అది కాలమునకు లోబడియుండును గావున కాలము తన ధర్మమును నిర్వర్తించుకొని పోవుచుండును. కనుకనే చావునకు 'కాలధర్మము' అను నామాంతరము కలదు. ఒక వస్తువు తన ధర్మమును తానాచరించుకొనుచుండ దానికి ఏడుపు ఎందుకు? దుఃఖమేల? భయమెందులకు? తాను సదా సర్వకాలములందును నిర్వికారమగు ఆత్మయే అయి వెలుగుచున్నాడు. ఈ జనన మరణ చూపమగు జంజాటమునకు తాను అశీతుడై, తేత్రజ్ఞుడై, సర్వసాక్షియై, ప్రకృతియొక్క వికారములకు అతిదూరముగ వర్తించుచున్నాడు. ఈ ధర్మనూత్రము నెఱింగినచో మృత్యుభయము పలాయనమై పోగలదు. ఇట్టి ఆత్మవిచారణ కలవానికి మరణమనునది లీలామాత్రముగ నుండును.

'What can make me afraid? Death is a joke to me' 'నన్నీ ప్రపంచమున ఏదీ భయపెట్టగలదు? నాదృష్టియందు చావు ఒక 'తమాషా' మాత్రమే యగును' అని జ్ఞాని పలుకుచుండును. 'సోక్రటీస్' అను మహాత్మ్యవేత్తతో నొకరు 'అయ్యా! తమకు (విషసానముద్వారా) మరణదండన విధింపబడినదని చెప్పగా నమ్మహానీయుడు పంచభూతాత్మక

మగు ఈ శరీరము ఎప్పుడైనను పోవలసినదే. చచ్చేదానిని చంపుటలో ఏమిగొప్ప? నేను చావునొప్పుకలు లేనివాడను. నాకు చావేమిటి? అని ప్రత్యుత్తర మిచ్చెనట! మహా నీయులగువారు దృఢృశ్యములను, క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞులను, ఆత్మా నాత్మలను బాగుగ విడదీసి స్థిరవస్తువునందే (ఆత్మయందే) నిలుకడకలిగి, అస్థిరవస్తువు (శరీరము) యొక్క- వికారములకు జంకక, దుఃఖమునొందక, భీతిజెందక నుండును. ఆత్మకు 'అభయం' అను మణియొక పేరు గలదు.

అభయం వై జనక ప్రాప్తోఽసి.

'ఓ జనకుడా! నీవు అభయస్థానమును బొందితిని' అని యాశ్చర్య వల్కుడాతనినిగూర్చి పలుకుట, బృహదారణ్యకోపనిషత్తు నందు కానబడుచున్నది. కావున ఆత్మస్థిని బడసినవాడు- మేరుపర్వతము శ్వాసవాయువులచే చలించనట్లు. ఈ ప్రపంచము నందలి సుఖదుఃఖములకు ఏమాత్రము చలించకుండును. మరణాదులనుగాంచి ఏమాత్రము భీతి జెందకుండును.

శ్రీకృష్ణపరమాత్మ కనుకొో వచించిన ఇరువదియొండు దైవికగుణములలో మొదటిదియగు 'అభయము'ను గూర్చియే ఇంతదనుక విచారించుకొనెను. తక్కినవానిని గూర్చియు ఈ ప్రకారమే బాగుగ వివేచనగలిగి ఆ సద్గుణజాలమంతయు తన యందుమూర్తీభవించులాగునవ్రయత్నించవలెను. వానియొక్క- మనన, నిదిధ్యాసనములను తస్యగ నాశరింపవలయును. రోమ రోమమునందును దైవీసంపద ఉట్టిపడునట్లు చేసికొనవలెను. అయితే ఇంతటితో సాధకుని పని పూర్తికాలేదు. మంచిని గ్రహించుటతోపాటు చెడ్డనుగూడ వదలివేయించుటవలెను.

మనుజునకు సద్వస్తుపరిగ్రహమునం దెంతటి అభినివేశముండునో, దుష్టవస్తు పరిత్యాగమునందును అంతటి తీవ్రాసక్తి యుండవలెను. శరీరము ఆరోగ్యముగ నుండవలెననిన పుష్టికరమగు ఆహారమును లోనికి వేయుచుండవలెను. జీర్ణింపగా మిగిలినట్టి మలమూత్రాదులను బయటకు సాగనంపుచుండవలెను. ఈ రెండు క్రియలున్ను జరుగవలెను. అట్లుగాక గ్రహణముతో పాటు త్యాగము సంభవింపనిచో శరీరము క్రుశ్చి శిథిలమై పోగలదు శరీరమున ఈద్వివిధకార్యము లెల్లు నెరవేర్పబడుచున్నచో, బయట గృహమందును అట్లే జరుగుచున్నవి. త్రాగుటకు, వంటచేసికొనుటకు ఎక్కడనుండియో ఒకటి రెండు బిందెలు మంచినీరు తెచ్చుకొనుచుందురు గృహిణులు. అట్లే ఇంటియందలి మురికినీటిని గట్టర్ల ద్వారా బయటకు త్రోసివేయుచుందురు. ఈ రెండుకార్యములు జరిగినపుడే ఇల్లు పరిశుభ్రముగను, ఒళ్ళు ఆరోగ్యముగను ఉండును. తేళ్ళను, సాములను, ఎలుకలను, ఎవరును తమయింటిలో నుంచుకొనరు. వాటిని ఇంటియందు చూచిరా, ఇక తరిమివేయువఱకు లేక చంపువఱకు ఒంటికాలిమీద నిలబడుదురు. ఎక్కడో అతి దూరముననున్న అరణ్యమునుండి ఒక జింకనో, నెమలినో, రామచిలుకనో తెచ్చుకొని సాకుచుందురు.

ఆప్రకారముగనే ఈశరీరమునందు అమృతత్వ (మోక్ష) సంపాదనకు వలసిన పరికరములను చేర్చుకొనుటతోపాటు, మృత్యురూప సంసార దుఃఖసాగరమున బడద్రోయనట్టి దుష్ట ప్రవృత్తులను పారద్రోలవలెను. వీనికే గీతాచార్యుడు ఆసురీ

సంపదయను పేరుపెట్టి అద్దానిని విమోచనము గావింపవలసి నదిగా నాదేశించెను.

అమృతం చైవ మృత్యుశ్చ ద్వయం దేహీ ప్రతిష్ఠితమ్
మృషా హి సాధ్యతే మృత్యుః సత్యేన సాధ్యతేఽమృతమ్.

‘ప్రతి జీవియందును అమృతస్వరూపమగు ఆత్మయు, మృత్యు రూపమగు ప్రకృతి (మాయ) యు కలవు. సత్యముచేతను, వైవిక గుణములచేతను అమృతత్వము సాధింపబడును. అసత్యముచేతను, ఆసురిక గుణముచేతను మృత్యువు సాధింప బడును’-అని శాస్త్రములు హెచ్చరిక చేయుచున్నవి. కావున మృత్యుదాయకములును, మోక్ష ప్రతిబంధకములునగు ఈ రాక్షసగుణములకు సాధ్యమైనంత త్వరలో జీవుడు ఉద్వాసన చెప్పవలయును. అనగా దైవసంపదకు సన్మానము (Welcome), ఆసురీ సంపదకు వీడ్కోలు (Send off) వీర్పాటు చేయవలసియుండునని భావము. ఆ వీడ్కోలు ఉత్సవము ఎవరెవరికి జరుపవలయునో ఒకింత విచారించెదము.

దంభము, దర్పము, అభిమానము, క్రోధము, పరు ఋత్వము (కాఠిన్యము), అజ్ఞానము-అను కొన్నింటిని మాత్రము భగవాను డిచటమచ్చునకుదెలిపెను. వాటి కూటమిచాలపెద్దది. కావున సూత్రప్రాయముగ నిట ఆఱింటినిమాత్రము వదించి, తదుపరి వాటికి భాష్యము చెప్పసాగెను. ‘ఓ అర్జునా! అసుర సంపద నాశ్రయించువారికి చేయదగిన కార్యమేదియో, చేయ దగనిదేదియో ఏమియు తెలియదు. వారికి శౌచము గాని, ఆచారముగాని, సత్యనిష్ఠగాని ఉండనే ఉండదు. దేవుడు లేడని వారు వాదించుదురు. స్త్రీ పురుషుల సంయోగము చేతనే

ఈజగత్తు ఏర్పడినదికాని మఱియొక విధముగ గాదని పల్కుదురు. అల్పబుద్ధికలవారై అనేక హింసాకార్యములందు ప్రవృత్తిగలిగి లోకమునకు కీడు చేయుదురు. కామదాసులై మెలగుదురు. ఆశాపాశములచే జుట్టబడి, కామక్రోధ పరాయణులై, భోగానుభవము కొఱకు అన్యాయముగ డబ్బును సంపాదించుచుందురు. 'నన్ను మించినవాడు లేడ'ని విజ్ఞప్తిగచుందురు' అని ఈ ప్రకారముగ వారలఁగూర్చి భగవానుడు విస్తారముగ చెప్పసాగెను.

అట్టి పాపాత్ములకు లభించు శిక్షయేమి? 'పతన్తినర కైశుచౌ'-భయంకరములై, అపవిత్రములై, దుఃఖదాయకములైనట్టి రారవాది నరకములే వారికి గతి. వానియందుబడి నానా క్లేశముల ననుభవించుచు, పడరాని యిడుములుబడుచు, చిక్కు తెలియక నుందురు.

తానహం ద్విషతః కూరాన్ సంసారేభు నరాధమాన్

షిపామ్యుషసృమకుభానాసురీష్వేవ యోనిషు (18-19)

'బ్రహ్మద్వేషులును, కూరులునగు అట్టి మరుజాధములను ఈ సంసారమునందే పడవైచి, అపవిత్రములైన అసుర జన్మలలో నేను విసిరి పారవేయుదును' - అని శ్రీకృష్ణభగవానుడు అట్టి పాపాత్ములను గుఱించి ఉద్రేకముగ బల్కెను. 'నరాధముల'ను కఠినమైన పదమునుగూడ వారియెడల ప్రయోగించెను. 'శాంతాకారం భుజగశయనం' - అను విశేషణము లతోగూడిన ఆ ప్రశాంతమూర్తి అధర్మమును, అన్యాయమును, పాపాచరణమును ఆశ్రయించువారిని గూర్చి చెప్పనపుడు అవరద్రుడుగ మారిపోయెను. గీతాచార్యుడు తెలిపినట్లు

పాపమునునది ఎన్ని భయంకర పరిణామములను గలుగ జేయునో, ఎంతటి ఘోరాతి ఘోరమగు ఆపదయందు బహుశ్రోయునో చూచితిరా! పాపమునకు పరమోనికి (సరక). శిక్ష అట్లుండ, ఇహలోకమునగూడ వారికి ప్రత్యక్షముగ శిక్ష లభించుచునేయున్నది. సంగతసమునకు ప్రభుత్వదత్తమగు కారాగారశిక్ష. వ్యభిచారమునకు సురభరంగబాధ, మున్నగు నవి ఇక్కడనే వారిని ఎదుర్కొనుచున్నవి. ఈ ప్రకారము ఇహమందును, పరమందునుగూడ దురాచారి దుఃఖమును కొనితెచ్చుకొనుచున్నాడు. అట్టివారే వాని నేల నాశ్రయించవలెను? నిరతిశయబ్రహ్మానందమునకు దారిణీయు దైవసంపదను కాలదన్ని, అనంతయాతనలకు అలవాటమై అసుసంపద నేల జేబట్టవలెను? ఏ కొంచెము వివేకమున్నను మనుజు డిట్లు ప్రవర్తించునా? సుంగధపూరితమై, దివ్యాలంకార సమన్వితమై నేత్రోత్సవమైనట్టి సందనవనమును తృణీకరించి, కంటకావృతమైన ఘోరాఠ్యము నాశ్రయించువాడు మూఁడుడుకాక మఱి ఎవరు ?

'స్వర్గమునకు మోక్షమునకు పోవు బండి యొకటి, పాతశమునకు, సరకమునకు పోవు బండి యొకటి. రెండును ఒకే ప్లాట్ ఫారముయొద్దనిలిచినవి. ఓజీవుడా! నీవేబండిలో నక్కదవో బాగుగ యోచించుకొనుము. ఎక్కడ పూర్వమే దీర్ఘముగ ఆలోచించుకొనుము. ఎక్కినవీడవ ఇక వాటివాటి గమ్యస్థానములకు అవి నిన్ను తప్పక చేర్చును. కనుక ('look before you leap')- 'దూకుటకు ముందుగా క్రింద ఏమున్నదో బాగుగ పరికింపుము. తర్వాతపడకుము. నీకుయోచన

తట్టనిచో, నీ మెదడు బాగుగ పనిచేయనిచో, పెద్దలను సమీపింపుము. అనుభవజ్ఞులగు మహాత్ముల సలహాగై కొనుము. లేక శాస్త్రములను తిరుగదీయుము - అని విజ్ఞులు పలుకుచున్నారు.

తస్మాచ్ఛాస్త్రం పఞ్చమాణం తే కార్యకార్య వ్యవస్థితౌ

జ్ఞాత్వా శాస్త్ర విధానోక్తం కర్మకర్తు మిహర్హసి. (18-24)

“ఓ అర్జునా! ఏది చేయదగినది, ఏది చేయదగనిది అను మిమాంసవచ్చినపుడు నీకు శాస్త్రమే ప్రమాణము కాని అన్యముకాదు. కావున శాస్త్రములందాదేశింపబడినరీతి ఎట్టిదో తెలిసికొని ఆ ప్రకార మాచరింపుము” అని ఈ అధ్యాయాంతమున శ్రీకృష్ణమూర్తి అర్జునునకు హితవుజెప్పెను. కావున గ్రుడ్డిగా దేనిని నమ్మరాదు. శాస్త్రవిశ్వాసములేని నాస్తికుల వాక్యములకు విలువనివ్వరాదు. సంశయముకలిగినపుడు, తానైన శాస్త్రము చూడవలెను. లేక శాస్త్రవాక్యములను అనుభవములో నుంచుకొని ప్రత్యక్షముగ ఫలితములను సాధించిన మహానీయుల వచనములందు విశ్వాసమైనను గలిగియుండవలెను. ఈ రెండును లోపించినందువలననే ‘అల్పబుద్ధులై’, కార్యకార్యవిచక్షణలేనివారై, దంభదర్పాద్య సురగుణములనే శరణ్యములుగ నెంచి ఆలోచనలేక సరకమునకు బోనున్న రైలుబండియందే జనులు అమాంతముగ నెక్కి కూర్చొనుచున్నారు. రోటితో తలదూర్చినవారు రోకటిపోటును తప్పించుకొనజాలుదురా? కావున అట్టివారు తమగోతినితామేత్రవ్వకొనుచున్న వారగుదురు. పోయిపోయి వారు సరకద్వారమును తట్టుచున్నారు. సరకమునకు మూడు ద్వారములని యెఱుంగవలెను.

త్రివిధం సరకస్యేదం ద్వారం నాశన మాత్మనః

కామకోపధస్తథాలోభస్తస్మాదేతత్త్రియం త్యజేత్. (18-21)

'కామము, క్రోధము, లోభము - అను నీ మూడును సరక ద్వారములు. ఇవి జీవుని అధోగతికి గొనిపోవునవి. కాబట్టి వాటిని విడిచివేయవలెను'. అని భగవానుడు సెలవిచ్చెను. శమదమాదులు, సత్సంగత్యము, ఆత్మవిచారణ మున్నగునవి మోక్షద్వారములు. వాటినే తట్టవలెను/గాని సరకద్వారములనుగాదు. మహాత్ములు కరుణతో గావించుచున్న ఈ హిత. బోధను పెడచెవినిబెట్టి జను లొకవేళ సరకద్వారమునే తట్టి నచో పైన చెలిసిన ఘోర దుష్ఫలితములను తప్పక అనుభవింపవలసియున్నది. కర్మసిద్ధాంతము అప్రతిహతమైనది. కావున చేసిన పాపకర్మయొక్క అశుభపరిణామమునకు వారు వారు తలయొగ్గవలసినదే. దీనికి తిరుగులేదు. కాబట్టి జీవితమును సంస్కరించుకొని దైవసంపదనే ఆశ్రయించి అసురగుణములకు తిలోదకము లొసంగవలసివున్నది. శాంతిసుఖములను కోరువాడు, జననమరణరూప దుఃఖ దావాన్నికి దూరముగ నుండదలంచినవాడు, బంధవిక్తిని అభిలషించువాడు, దుర్భర సరకదుఃఖములకు వెరయువాడు ఆశ్రయించవలసిన పద్ధతి యిదియే.

అయితే ఈ పద్ధతి ఆచరణయందు వచ్చునట్లు ప్రతిపక్షము (left wing) వారగు రాక్షసగుణములనుండి జీవుడు గొప్ప తిరుగుబాటును ఎదుర్కొనవలసివచ్చును. కోట్లకొలది జన్మలనుండి హక్కుభుక్తముల నేర్పరచుకొని చక్కగా తిష్ఠవేసియున్న ఆ రాక్షసులు శాంతముగ వెడలిపోవుదురా?

అసలు వెడలుటకు ఇష్టపడుదురా ? లేదు. తమ ప్రాణమునకే ఎసరువచ్చినందువలన ఎంత గందరగోళము చేయవలెనో అంత చేసి వదలుదురు. ఇట్టి క్రాంతి నెదుర్కొనునపుడే సాధకులలో పెక్కురు దిగజారిపోవుదురు. సర్వేశ్వరుని యెడల అచంచల మైన విశ్వాసము, సాహసోపేతమగుబుద్ధి, ధైర్యస్థైర్యములు. గొప్పపట్టుదల, కష్టసహిష్ణుత, లక్ష్యమును జేరవలెనను తీవ్ర మగు ఆకాంక్ష ఉన్నవారు మాత్రమే ఈ యుద్ధమున విజయ మును జేబట్టుదురు. పాఠశాలలో విద్యార్థులు త్రాడులాగు పందెము (Tug of war) లో పాల్గొనుచుందురు. ఒకే త్రాడును ఒక వైపు కొందఱు, మఱియొక వైపు కొందఱు పట్టి లాగుచుందురు. ఎవరివైపు త్రాడు ఎక్కువగ జరుగునో వారు గెలుపొందినట్లు. అట్లే ప్రతి ముముక్షువు యొక్క హృదయమందును దైవానుర సంక్రమము జరుగుచునే యున్నది. మంచికి చెడ్డకు, ధర్మమునకు అధర్మమునకు న్యాయ మునకు అన్యాయమునకు, దైవసంపదకు అనురసంపదకు ఘోరమగు యుద్ధము సంభవించుచునే యున్నది. కేవలము అజ్ఞానియగువాని హృదయమందును, కేవలము జ్ఞానియగు వాని హృదయమందును మాత్రము ఈ సంగర ముండుదు. ఏల యనిన అజ్ఞానిమనంబున ఒకే ఒకపక్షము (అనురపక్షము) కాపురముండును. రెండవ పక్షమగు దైవత్వమును గూర్చిన వాంఛయే వానికుండుదు. ఇక జ్ఞానియో ప్రతిపక్షమగు అను రత్వమును రూపుమాపి యుండుటచే, ఒకే ఒక దైవపక్షము మాత్ర మతనియందుండును. ఇక మధ్యగల జిజ్ఞాసువునకు మాత్రమే, ముముక్షువునకు మాత్రమే ఈ యుద్ధప్రసక్తి.

కలుగును. కాబట్టి సాధకుడు అతిజాగరూకుడై ప్రయత్నపూర్వకముగ గొప్ప ఆధ్యాత్మిక బలమును చేకూర్చుకొనవలెను.

నీటిలో కుండను పెట్టినచో నీటియందు గుంటగా ఏర్పడును. కాని ఆ కుండను పైకి నీయగనే ఆ గుంట తత్తణమే పూడిపోవును. నీరు తనయందు గుంటలను సహింపదు. అట్లే ముముక్షువు తన యంతఃకరణమును బాగుగ పరిశీలించి, దానియందే వైన గుంటలు (loop holes) ఉన్నచో, దోషములున్నచో, వెనువెంటనే విచారణాదులచే వాటిని తొలగించుకొని హృదయము సమముగ, నిర్మలముగ నొనర్చుకొనవలెను.

నిర్దోషం హి సమం బ్రహ్మ తస్మాద్బ్రహ్మణే తే స్థితః.

అనునట్లు, ఎపుడు చిత్తము దోషరహితమై, సమమై వెలయునో అపుడు వారు బ్రహ్మమందు స్థితి నొందియున్నవారే యగుదురు. ఏలయనగా బ్రహ్మము సమరూపమును, దోషవర్జితమును అయియున్నది. జీవుడు తన యంతఃకరణమును శుద్ధ మొనర్చుటయందే విలంబముగాని, మోక్షమును పొందుటయందుగాదు. హృదయ వైర్మల్యస్థితి ఏర్పడినప్పుడు మోక్షము తృటికాలములో లభించును. ఫోటో తీయుట ఏమంత ఆలస్యముగాదు. సెకండులోని నూటవ భాగమంత కాలము దానికి చాలును. కాని ఆలస్యమంతా కుర్చీలు సద్దటలోను, బెంచీలు సరిచేయుటలోను, ముఖవైఖరులను సరిదిద్దుటలోను జరుగుచుండును. మోక్షవశ్యకమగు ఇట్టి చిత్తశుద్ధి జీవునకు కలిగించు నిమిత్తమే శ్రీకృష్ణభగవానుడు గీతయందు పూర్ణముగ ఒక అధ్యాయమంతయు (16 అధ్యాయము)

దాని క్రింద వినియోగించి, విధినిషేధముల రెండిటిని అద్దాని యందు ప్రతిపాదించివేసెను. అదియే ఈ దైవాసుర సంపద్విభాగయోగము. దైవసంపద విధి. అసురసంపద నిషేధము. దేనిని పదలించుకొనవలెనో, దేనిని గ్రహించవలెనో రెండిటిని జీవుడు తెలిసికొనియుండినచో మంచిదనియెంచి గీతాచార్యుడు ఆ విధినిషేధముల రెంటిని ఇట పొందుపఱచెను.

భగవానుడు చూపిన ఈ మార్గముద్వారా జీవునికి మోక్షప్రయాణము సులభతరమై పోగలదు. తన హృదయ కవాటముయొద్ద రాత్రింబవళ్లు కావలికాయుచు శత్రుపక్షము వారిని లోనికి రానీయక ఆత్మీయులను మాత్రము రానిచ్చుచుండినదో అచిరకాలములో దేహము దేవాలయమై తనరగలదు. జీవుడే దేవుడై చెన్నొందగలడు. నిరోధింపబడిన శత్రువు తిరుగబడినచో సంఘర్షణము గావించి, పోరుసల్పి, బుద్ధిబలము నుపయోగించి ఎఱ్ఱైనను లోనికి రానీయకుండ చేయుటయే జీవుని కర్తవ్యము. తన మనస్సుతో ఘర్షణపడువానికి ప్రపంచములో నెచటను ఘర్షణయుండనేరదు. అభ్యంతరశాంతి నొందినవానికి బాహ్యశాంతి దానియంతట నదియే వచ్చిచేరును. కాబట్టి ఉత్తము డగువాడు తన మనస్సులోని మలినభాగముపై యుద్ధప్రకటన గావించి, దైవసంపద్రూప తీక్షణాయుధములచే అద్దానిని హతమార్చి కేవలము శుద్ధభాగమే శేషించులాగున నొనర్చినచో, ఇక మోక్షలక్ష్మి వానిని వెతకి కొనుచు వచ్చి మెడలో పూలహారము వేయును.

సత్త్వపురుషయోః కుద్ధిసామ్యే కైవల్యమ్. (పతంజలియోగసూత్రము)

‘అత్మ ఎంతశుద్ధముగ నున్నదో మనస్సున్ను అంతశుద్ధత్వము నొందినచో అట్టి స్థితియే మోక్షమని చెప్పబడున’ని పతంజలి మహర్షి నుడివియున్నాడు. కావున మహాశయులారా! త్వర పడుడు! ఆయువు క్షమింపక పూర్వమే దేహనౌక భగ్నము కాక పూర్వమే ఈ సంసార మహాసముద్రమును దాటివేయు దురుగాక! దీపమున్న పుడే ఇల్లు చక్క-బెట్టుకొనుట మటువ కుందురుగాక! వివేకమను శీర్ష్ణఖడ్గముయొక్క- ధవళధారలచే దంభదర్పాద్యసుర సమూహమును ఛేదించివైచి, అభయ త్యాది దేవతాగణము నాదరముతో హృదయగుహలోనికి ఆహ్వానించి, సత్కరించి, నిరతిశయాత్మానందామృతమును వారివలన గ్రోలి జీవితములను ధన్య మొనర్చుకొందురుగాక?

ఓమ్ శత శత.

17-వ అధ్యాయము

శ్రద్ధాత్రయవిభాగయోగము

మృత్యువు అన్నిటిని మ్రింగివేయగలదు. కాని మానవుడు మృత్యువును మ్రింగివేయగలడు. అట్టి అలాకిక శక్తిని ఈశ్వరుడు వాని కొసంగెను. ఆ శక్తిని వికసింపజేసికొనెనాధన్యుడు. లేకున్న నిరర్థకజన్ముడే కాగలడు. ఈ భూతలమున మానవజాతి కోట్లసంఖ్యలో నున్నప్పటికిని తనయందు నిగూఢముగనున్న అట్టి అమరత్వశక్తిని అనుభూత మొనర్చుకొనవలెనను సంకల్పము కలిగియున్నవారు చాలతక్కువ. ఒకవేళ అట్టి సంకల్పముకలిగియున్నను తల్లత్వసాధనకై ప్రయత్న మొనర్చువారు ఇంకను తక్కువ. ఒకవేళ ప్రయత్నము సల్పినను, కడవఱకు నిలువగలిగిన తాహతు ఏకొద్దిమందికో యుంటున్నది. తక్కినవారందరున్ను ఈ జనన మరణరూప మహాప్రవాహమునబడి దరిగానక కొట్టుకొనిపోవుచున్నారు. దాటగలిగినశక్తియుండియు, పడవను నిర్మించుకొనగల సమర్థులయ్యు; నదిలో కొట్టుకొనిపోవుట దౌర్భాగ్యమేయగును. అట్టివారిదశఅత్యంత శోచనీయమైయున్నది. డబ్బులేక దరిద్రులుగా నుండువారు కొందఱు. అట్టి దారిద్ర్యము వారికి నై జమేయగును. కాని డబ్బు ఉండియు దారిద్ర్యదశ ననుభవించు లోభులు కొందఱుండురు. సర్వశక్తి సమన్వితమై, అమృతస్వరూపమై, అకళంకమై, పరమానందమయమైనట్టి ప్రత్యగాత్మ తమ హృదయ

పీతమున వెలుగుచున్నను అజ్ఞానావరణముచే నద్దానిని విన్న
రించి సంఛరించుచున్న జను లట్టి దరిద్రులనే పోలియున్నారు.
ఇది చాలఘోరము. మానవత్వమున కిదియొకగొప్ప కళంకము;
అపచారము. దైవత్వమును బడయుటయే యథార్థమానవత్వ
చిహ్నమగును. ఈవిషయమును పదేపదే మహాత్ములుద్ఘోషించు
చున్నారు. శాస్త్రములున్న వక్కాణించుచున్నవి. కాబట్టి
స్వల్పమగు ఆయుర్ధాయమును వ్యర్థవిలాసములందు, తుచ్ఛ
విషయభోగములందు తగులబెట్టక మనుజుడు తన జన్మ
హక్కుగు స్వారాజ్యసంపాదనమునందు యత్నశీలుడు కావల
యును. భవిష్యచ్ఛ్రేయమును ఇప్పుడే నిర్ణయించుకొనవలెను.
అట్లు నిర్ణయించుకొని తదనురీతి వ్యవహరించువాడే విజ్ఞుడు.

వర్షారపృష్ఠా ప్రయతేత మాసాన్
నిశార్థపర్థం దివసం యతేత
వార్థక్య హేతోర్వయసా నవేన
పరత్రహేతో రిహ జన్మనాచ.

‘వర్షారకాలము నాలుగు నెలలు బయటకుపోయి కూలి
నాలి చేసికొనుటకు అవకాశముండదు. కాబట్టి ఆ నాలుగు
నెలలు చక్కగ ఇంటియొద్దనే కూర్చుండి భుజించుటకు
గాను తక్కిన యెనిమిది నెలలు బాగుగ కష్టపడవలెను.
రాత్రి హాయిగ భుజించి విశ్రాంతినొందుస్థితిని కలుగజేసి
కొనుటకై పగలంతయు బాగుగ శ్రమించవలెను. వార్థక్య
ములో పెన్షన్ గాని, ప్రావిడెంటుఫండ్ గాని, లేక ఏదోరూప
మున నిలువజేసిన ధనముగాని, లభించి నిశ్చింతగ బ్రతుకవలె
ననిన, బాల్యయాశావనములందు చెమటకార్చి పనిచేయువారు
యుండును. ఆ ప్రకారముగనే పరలోకమున శాంతిసుఖముల

ననుభవించవలెననిన, ఇహలోకముననే అందులకై తీవ్రకృషి నలుపవలెను అని శాస్త్రము లాదేశించుచున్నవి. ఆ కృషి యెట్టిదో ఇన్ని దినములచుండియు మనము విచారించుచునే యున్నాము. మన భాగ్యవశాత్తు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ అరటి పండు ఒలిచి చేతిలోపెట్టినట్లు ఆ యా మోక్షసాధనలన్నిటిని గీతయందు ప్రబోధించియేయున్నారు. వా రుపదేశించిన వివిధ ఆధ్యాత్మిక ధర్మములందు నేడు శ్రద్ధాత్రయ విభాగయోగ మును గూర్చి మనము విచారింపబోవుచున్నాము.

గీతయందు 'విభాగయోగములు' నాలుగు కలవు. క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞ విభాగయోగము, గుణత్రయవిభాగయోగము, దైవాసుర సంపద్విభాగయోగము, శ్రద్ధాత్రయ విభాగయోగము అని. శత్రువు మిత్రునివలె నటించి దగ్గరజేరి కలసి మెలసి యున్నప్పుడు, ఆతనివలన ఎప్పటికైనను ప్రమాదము వాటిల్లగలదు. అందుచే అతని యనికిని వసిగట్టి వెంటనే స్వకీయ పరివారమును విభజించివైచి ఆ శత్రువును బయటకు గెంటివేయవలెను. అప్పుడే శాంతికి ఆస్కారముండును. అట్లే అనాది కాలమునుండి దృశ్యము దృక్కుతో కలిసియుండుచు వచ్చినది. అజ్ఞానవశమున జీవు డది గ్రహింపలేక ఆ దృశ్యమును, దృశ్యమునకు సంబంధించిన గుణములను, శ్రద్ధలను, తన నెత్తిననే వేసికొని వాటితో తాదాత్మ్యము నొందుచు తత్ఫలితముగ ఆ దృశ్యవికారములకు, తజ్జనితదుఃఖములకు లోనగుచున్నాడు. కనుకనే శ్రీకృష్ణపరమాత్మ ఈ పద్ధతి పనికిరాదు. వెంటనే విభజించివేయవలసినదని యాజ్ఞాపించుచున్నాడు. దద్దృశ్యములను, క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞులను, గుణములను,

శ్రద్ధలను, విభజించి పరిశీలించవలసినదని హెచ్చరిక చేయుచున్నాడు. అట్లు పరిశీలించినపుడు ప్రకృతिसంబంధమైన వికారము లెవ్వియో, సత్త్వరవస్తుసముదాయ మెద్దియో, శాశ్వత నిర్వికారపదార్థమేదియో విస్పష్టముగ గోచరింపగలదు.

దృశ్యకోటియందంతర్గతమగు మనస్సును బాగుగ విభజించినచో మూడుగుణములు ప్రత్యక్షమగుచున్నవి. అవియే సత్త్వరజస్తమోగుణములు. వీనిని గూర్చి 14వ అధ్యాయమగు గుణత్రయవిభాగయోగమున విఫులముగ చర్చించడమైనది. మనుజున కెట్టిగుణముండునో తదనురూపమగు శ్రద్ధ ఉదయించుచుండును. ఎట్టిశ్రద్ధయుండునో తదనుకూలమగు సంస్కారము ప్రాదుర్భవించుచుండును. ఎట్టి సంస్కారముండునో తదనుగుణ్యముగ వ్యవహారము సలుపుచుండును. కాబట్టి 'శ్రద్ధా మయోఽయంపురుషః' అనునట్లు మనుజుడు శ్రద్ధామయుడు, గుణమయుడు, సంస్కారమయుడు, గుణమునుమార్చుకొననిచే శ్రద్ధ మారదు. శ్రద్ధ మారనిచో సంస్కారము మారదు. సంస్కారము మారనిచో వ్యవహారము మారదు. కాబట్టి వివేకవంతుడు ప్రయత్నపూర్వకముగ తనగుణమును (శ్రద్ధను) ప్రప్రథమమున రాజసిక తామసికములనుండి సాత్త్వికమునకు మార్చుకొని అటుపిమ్మట ఇంకను పైకిపోయి గుణరహిత స్థితిని జేబట్టవలెను. అదియే చరమలక్ష్యము. ఇక ఏయే శ్రద్ధ గలవారెట్లెట్లు ప్రవర్తించుదురో ఒకింత విచారించెదము.

సాత్త్వికశ్రద్ధగలవారు దేవతలు మున్నగువారిని ఆరాధించుదురు. రాజసశ్రద్ధగలవారు యక్షులు, రాక్షసులు మున్నగువారిని పూజించుదురు. తామసశ్రద్ధగలవారు భూత

పీతములను కొలుచుదురు. అట్లే ఒక్కొక్క గుణముకల వారికి ఒక్కొక్క విధమైన ఆహారము రుచించుచుండును. ఆ ప్రకారముగానే వారు వారాచరించు యజ్ఞములు, తపస్సులు, దానములుకూడ వారివారి శ్రద్ధను, గుణము ననుసరించి మూడు విధములుగ నుండును. గీతాచార్యుడు వాని నన్నిటిని ఈ అధ్యాయమునందు విపులముగ చర్చించెను. మొమ్మొదట ఆహారవిషయమును గైకొని విచారించెదము.

ఆయుర్వర్ధకములును, ఉత్సాహ, బల ఆరోగ్య, సుఖప్రీతులను వృద్ధినిందించునవియు, రసయుక్తములును, చమరుతో గూడినవియు, దేహమునచాలకాలముస్థిరముగానుండునవియు, మనోహరములైనవియునగు పదార్థములతోగూడిన భోజనము సాత్త్వికాహారమని చెప్పబడును. అట్లే చేదు, పులుపు, ఉప్పు, కారములు గలిగినవియు, అత్యుష్ణములును, సారవర్జితములును, దాహజనకములును, శారీరక మానసిక దుఃఖములను, రోగములను గలుగజేయునవియునగు వస్తువులుగల భోజనము రాజసాహారమైయున్నది. వండి చాలసేపై నదియు, రసము లేనిదియు, దుర్గంధముతో గూడినదియు, పాచిపోయినదియు, ఎంగిలిచేయబడినదియు, పూజార్హము కానిదియునగు భోజనము తామసాహారమని చెప్పబడును. వీనిలో రాజస తామసాహారములను త్యజించివేసి ముముక్షువుసాత్త్వికాహారమునే సేవించవలయును. భగవద్గీతలో ఆహారము విషయమై శ్రీకృష్ణమూర్తి ఇన్ని పర్యాయములు సాధకులను ఏల హెచ్చరిక చేయవలసివచ్చినదో ఒకింత ఆలోచింపుడు. ఆహారముయొక్క సూక్ష్మాంశముచేతనే మనస్సు ఏర్పడు

చున్నది. మనస్సు సాత్వికాణువులతో గూడియున్నపుడు మాత్రమే ధ్యానము, దైవచింతన, తత్త్వవిచారణ చక్కగ జరుగగలవు. కాబట్టి మనోనిర్మాణమునకు పేక్షాభూతమైనట్టి ఆహారముయెడల సాధకుడు బహుశ్రద్ధగలిగి యుండవలెను. కారములు మానివేయవలెను. ఏలయనిన, ఈ 'కారము'లు పెరిగినచో ఆ 'కారము'లున్న (అహంకారము, మమకారము, అపకారము మున్నగునవి) పెరిగిపోవును. మత్స్య, మాంస, మద్యాదులను సేవింపరాదు. తరింప దలంచినవాడు ఏదియో కొంత శిక్షణకు లోనుకావలసియుండును.

అన్ని యింద్రియములను జయించుట ఒక ఎత్తు, నాలుకను జయించుట ఒక ఎత్తు.

జితం సర్వం జితే రస్

రససేంద్రియమును జయించినచో సర్వేంద్రియములున్న గ్రహింపబడినట్లేయని శ్రీకృష్ణమూర్తి ఉత్తరగీతయందు తెలిపియున్నాడు. ఇంద్రియములన్నిటిలో జిహ్వగుహ్యేంద్రియములు రెండును మహాబలవత్తరములై నవని యెఱుంగవలెను. ఆరెండును ఒకదానిచే మఱియొకటి సంపృష్టము లగుచుండును. కావున జిహ్వను అరికట్టనిచో బ్రహ్మచర్యము సాధించుట మహాకష్టతరమేయగును. ఈ విషయమును మహానీయులు అనుభవపూర్వకముగ తెలిపియున్నారు. బ్రహ్మచర్యమును సాధించనిచో వచ్చిన నష్టమేమియని మీరడుగవచ్చును.

యధిచ్ఛన్తో బ్రహ్మచర్యం చరన్తి

అక్షరపరబ్రహ్మమును పొందదలంచినవారు బ్రహ్మచర్యమును సాధించుదురని గీత రి-వ అధ్యాయమున భగవానుడు తెలిపి

యుండుటఁబట్టి పరబ్రహ్మసాక్షాత్కారమునకు ఇదియొక అత్యవశ్యకమైన అంగమని తేలుచున్నది. కనుకనే దీనిని ఈ అధ్యాయమందు తెలుపబడిన శారీరక తపస్సునందుకూఁ జేర్చియున్నారు—

‘బ్రహ్మచర్యమహింసా చ శారీరం తప ఉచ్యతే’

కావున విజ్ఞులగువారు తమ జీవితములందు ఏదియోరూపమున కొంతవఱకై నను బ్రహ్మచర్యము సాధించియే ఉత్తమ ఫలితములను బడయగల్గుచున్నారు. గృహస్థాశ్రమమున నున్నవారు గృహస్థబ్రహ్మచర్యమును శీలించుచు, సంయమశీలురై యుండవచ్చును. శరీరములోని అతిముఖ్యపదార్థముగు వీర్యము ధ్యాన, దైవచింతనాదులచే ఓజస్సుగ మారి ఊర్వముఖముగ ప్రవహించునపుడు జీవునియందు అత్యాశ్చర్యకరములగు దైవశక్తులుదయించుచుండును. అవియన్నియు జీవునకు పారమార్థిక సమున్నతిని గలుగజేసి అతనిని లక్ష్యమునకు చేరువగ గొంపోవుచుండును. వెద్యేల, ఆధ్యాత్మికరంగమున ‘బ్రహ్మచర్యము’ ప్రముఖస్థానము నాక్రమించుచున్నది. అద్దాని సాధనకు ఆహారశుద్ధి ఎంతయో అవసరమైయున్నది. కాబట్టి సాధకులగువారు భగవాను డిచట దెల్పిన సాత్త్వికాహారమునే సేవించుచుండవలెను.

అయితే, బహుకాలమునుండి బాగుగ రుచులు మరిగియున్న నాలుక సాత్త్వికాహార సేవనమునకు ప్రారంభమున ఇయ్యకొనదు. తిరుగబడును. కూరలలో కొంచెము ఉప్పు తగ్గినను, కారము తగ్గినను ఎగిరెగిరి పడును ఏమోప్రళయము సంభవించినట్లు. ఆహారమునకు సంబంధించిన ఇంద్రియములు

రెండు కలవు. ఒకటి నాలుక, మఱియొకటి పొట్ట, ఈ రెంటిలో నాలుక మహాప్రమాదకరమైనది. పొట్ట అమాయకమైనది. దానికి అభయ శుభము ఏమియు తెలియదు. ఏది వేసిన దానిని స్వీకరించును. కడుపు నిండినచో 'ఇక వేయవద్దు' అని హెచ్చరిక చేయును. 'అలారంజల్' మోగించును. కాని ఆ హెచ్చరికను నాలుక పాటించదు. సంయమములేప్పి ఇంకను భుజించును. తత్ఫలితముగ అజీర్ణము, రోగము సంభవింప, ఒక నాలుకకే కాక, పొట్టకేకాక అన్ని యింద్రియములకు కీడు వాటిల్లును. మఱియు ఉదరమునకు ఇంకొక సుగుణమున్ను కలదు. అది రుచులు కోరదు. ఆకలిని తీర్చుమనిమాత్రము ఆదేశించును. దాని కోరిక అంతవఱకే. పదార్థము తీసిగానున్నదా, వులువుగా నున్నదా అను ప్రశ్నలు అది లేవదీయదు. కాని నాలుక అట్లుకాదు. అది సాధకుని కొంప ముంచివేయును. అతనిని ఒక ఆట ఆడించును పెక్కు రుచులను, రుచికర పదార్థములను అయ్యది వాంఛించుచు జీవుని వేధించుచుండును. ఈ నాలుకను జయించుట సాధకునకు ఒక గొప్ప సమస్యగా తయారగును.

జీహ్వేంద్రియమును జయించుటకు ఒకే ఉపాయము కలదు. అదియే అభ్యాసము. అది కోరినది దానికి ఇవ్వకుండా కొంతకాల మభ్యాసము చేయవలెను. మొదటిలో కొంత కష్టముగనే యుండును. కాని అధికసుఖముకొఱకు అల్పసుఖమును ఎఱ్ఱైనను త్యాగము చేయవలసియున్నది. రుచులవలన మనకు లభించు సుఖముకంటె బ్రహ్మానందము ఎన్ని రెట్లో అధికము కదా! జిలేబీ, లడ్లు, మొదలగువానివలన కలుగు సుఖము ఎంతసేపుండును? పోనీ తినినపిదప దానిని మఱచిపోవుస్థితి

కలదా? లేదు. సంస్కారముదయించుటచే మరల అవి ఎవుడు లభించునాయని ఒకే కలవరము కలుచుండును. దానిచే మనశ్శాంచల్యము, అతృప్తి, తీరనివాంఛ, ఒకదానివెంట మఱియొకటి ఉరుకులిడుచుండును. కాబట్టి కొంత బాధగా తోచినప్పటికిని ఆయా రుచులను నిగ్రహించిననే జీవునకు ఎప్పటికైనను శ్రేయఃపథము సంప్రాప్తము కాగలదు. ఆ యల్పసుఖమును త్యజించిననే అనంతసుఖమును జీవుడు నోచుకొన గల్గును. త్యాగమే శరణ్యము. 'త్యాగేనైకే అమృతస్త్వమానశః'-త్యాగమువలననే అమృతస్వరూపముగు ఆత్మ లభించునని ఉపనిషత్తు లుద్ఘోషించుచున్నవి. కాబట్టి అధిక మగు ఆత్మానందముకొఱకై అల్పమగు విషయానందమును జనులు త్యాగమొనర్చుదురుగాక! అట్టి త్యాగము వలన వారికి నష్టమగునది ఏమియు నుండదు. 'శతేవంశాశత్' న్యాయము ననుసరించి - అనగా నూటియందు యాభై యిమిడియున్న చందమున, వారికి సంప్రాప్తించు బ్రహ్మానంద మునందు విషయానందము లన్నియును కూడియే యున్నవని యెఱుఁగవలెను. త్యాగముయొక్క మహిమ యిది.

పూర్వము కౌరవపాండవయుద్ధసమయమున ధర్మరాజు పరిస్థితుల ఒత్తిడివలన 'అశ్వత్థామ అతః-కుంజరః' అని ఒక చెప్పరాని వాక్యము పలుకుట సంభవించెను. తత్ఫలితముగ నాతనికి అంత్యకాలమున 'నరకదర్శన'మను స్వల్ప శిక్ష విధింపబడెను. నరకస్పర్శనముకాదు. నరకానుభవముకాదు. నరక దూఱిముకాదు, నరకదర్శనమాత్రమే. అదిన్నీ ఒకక్షణకాల పర్యంతమే. ధర్మరాజుండులకు సంసిద్ధుడయ్యెను. భటులారని

సరకసమీపముగ దీసికొనిపోవుచుండు మహాపుణ్యమూర్తి ధర్మమూర్తి కనుక ఆతని రాకచే భీష్మణసంతాపమయమగు సరక మంతటను శీతలవాయువులు వీచుచుండెను. సరక మంతయు 'ఎయిర్ కండిషన్డ్' (air conditioned) గా మారిపోయెను. దానిచే సరక బాధితులందఱు విస్మృతులైరి. వారి తాప ముపశమింపజూచెను. దీనికి కారణమేమియని వారందఱును విచారింప ధర్మనిష్ఠులగు పాండివాగ్రజుని యునికియని తెలిసికొనిరి. తత్క్షణమే ఆ పాపులందఱును ఒక సంఘము (Sinners' Society) గా ఏర్పడి పనఁజెత్తుకొని వెళ్ళి ధర్మనందను నిట్లు వేడుకొనిరి- 'మహాత్మా! తామెవరో మహాపుణ్యశీలురుగ గన్నట్టుచున్నామ. లేకున్న తమ రాకచే ఈ ఘోర తాపత్రయాన్ని పరిపూరితమగు సరక లోకమున శీతలచ్ఛాయలు కమ్ముకొనవు. మూఁపై దయగలిగి తాము కొంతకాల మెచటనే నివసించినచో మా భయంకర సంతాపములు సమసిపోగలవు. మేము హాయిగా సనుభవించ గలము. ఇట్లొనర్చుట తమకొకింత ప్రయత్నగ నుండినను, ఇందఱి సరకవాసుల శ్రేయస్సుకొఱకై తమరీ త్యాగమునకు ఒడిగట్టవలెను. పాపుల యీ వాక్యములనాలకించి దయార్ద్ర హృదయుడగు ధర్మరాజుండుల కంగీకరింప నిశ్చయించెను. కాని ఇంతలో స్వర్గమునుండి దేవభటు లేతెంచి ధర్మ రాజును 'అయ్యా! తమశిక్ష పూర్తి అయినది. ఇక స్వర్గము నకు కదలుడు' అని ఆదేశించిరి. అందులకు ధర్మరాజు 'నాపుణ్య మంతయు ఈ పాపులకు త్యాగము చేసిపెచ్చితిని. దానిసంతయు వీరికి ధారాదత్త మొనర్చితిని. ఇక స్వర్గమున కేగుటకు నాకు

పుణ్యము మిగులలేదు' అని పలుక, ఆ దేవభటు లంతట 'ఓ పావనమూర్తి ! తాము పుణ్యమును త్యాగముచేసినందువలననే తమ పుణ్య మిపుడు ద్విగుణీకృతమై యొప్పురుచున్నది ! కావున ఇక ఏమాత్రము విలంబముచేయక స్వర్గమునకు దయచేయుడు !' అని విన్నవించుకొనిరట !

చూచితిరా ! త్యాగముయొక్క మహిమాతిశయము ! కాబట్టి కొంత కష్టమునకు తెరిచియైనను ఇంద్రియార్థముల వలన గలుగు అల్పసుఖమును ఎఱ్ఱైనను త్యాగమొనర్చివైచి సచో, ఇంద్రియముల నొకింత సంయమనము చేసినచో, ఆత్మానందమను మహత్తర ఫలితమును కైవసము గావించుకొన గలరు. నోరు, ముక్కు, కన్ను, చెవి, స్పర్శేంద్రియము-వీనిని కొంత అదుపులో నుంచవలెను. అవి కోరినవన్నియు వాటికి సమర్పించగూడదు. ఇంద్రియములు తమ సుఖమునే కోరు కొనునుగాని మన సుఖమునుగాదు. తమ శ్రేయస్సునే అవి లెక్కకు తీసికొనునుగాని మన శ్రేయస్సునుగాదు. కాబట్టి ఇద్విషయమున సాధకులు అతిజాగరూకులై వ్యవహరింప వలసియుండును. ముఖ్యముగ నాలుకను అరికట్టవలెను. ఏల యనిన—

యోగస్య ప్రథమంద్వారం వాఙ్మోదః (వివేకచూడామణి)

అని శ్రీశంకరాచార్యులు తెలిపినట్లు యోగము నభిలషించు వాడు అనగా జీవాత్మపరమాత్మల సంయోగమును వాంఛించు వాడు మొట్టమొదట తన నోటికి బీగము వేయవలెను. సృష్టి కర్తచే జిహ్వేంద్రియమునకు రెండుపనులు (double work) ఏర్పాటు చేయబడినవి - మాట్లాడుట, రుచిచూచుట - అని.

గుహ్యేంద్రియమునకున్న అట్లే రెండుపనులు విధింపబడినవి - మూత్రవిసర్జన, జననకర్మ-అని. తక్కిన ఇంద్రియములన్నిటికి ఒకేపని నిర్దేశింపబడుటవలన వానియన్నిటికంటెను ఈ రెండును బలవత్తరములై వర్తించుచున్నవి. వాటిని జయించినచో ఇక జగత్తంతయు జయింపబడినట్లే. కాబట్టి నడుమున గించిరణరంగమున దూకిన ఆధ్యాత్మికపరుడు-ఈ రెండిటిని నిగ్రహించుటయందు గొప్పఅధ్యససాయమును, సాహసమునుజూపును. తుట్టుతుడకు వాటిని సంయమముచేసిన పరమార్థవిజయముజేపట్టును.

కాబట్టి సంయమమునకు సంబంధించిన కొన్ని నియమములు, ప్రతములు తప్పక శీలించవలెను. రుచులుకోరగూడదు. సాత్త్వికాహారమును సేవించవలెను. అదిన్నీ మితముగా భుజింపవలెను.

క్షుద్వాగ్విధిచ్ఛ చిత్తస్యైతాం ప్రతిదిశం విశేషధం భుజ్యతాం

స్వాద్వత్సం స తు యజ్యతాం విధివశాత్ప్రేస సత్తుష్యతాం.

(సాధనపంచకము).

‘ప్రతిదినము ఆకలి అను రోగమునకు అన్నము అను మందును వేయుచు తద్రోగము నుపశమింపజేసికొనవలెను. పెక్కురుచులతో గూడిన భోజనమును కోరరాదు. దైవవశమున సంప్రప్తించినదానితో తృప్తినొందవలయును. అని శ్రీశంకర భగవత్పాదు లానతిచ్చిరి. ఎంతటి గొప్పయుపదేశము! ఆకలిని ఒక వ్యాధిగావర్ణించిరి. వ్యాధి సంభవించినపుడు ఎవ్వరైన మందును ఎక్కువగాతిందురా? ఎంతఅవసరమో అంతమాత్రమే సేవించుదురు. ఒక్కపినరుకూడ అధికముగా గైకొనరు. అట్లే ఆకలి అను వ్యాధి ప్రతివానికిని ప్రతిదినమున్ను కలుగుచున్నది. దాని యుపశమనమునకై అన్నమను ఔషధమును అవసరమై

నంతమాత్రమే మోతాదుగా భుజించవలెను. మితముగ
సేవించవలెను. మఱియు రోగి ఔషధము తినునపుడు దాని
రుచిని పాటించడు. రుచిగాలేదే అని వైద్యుని ప్రశ్నింపడు
ఒకవేళ మందు చేదుగానున్నచో; దానివాసన భరింపజాలనిది
యగుచో ఎట్లో ముక్కుమూసుకొని, కండ్లుమూసుకొని గభా
లున మింగివేయును. దాని రుచులనుగూర్చి విమర్శచేయడు.
అట్లే ఆకలి అను రోగమునకు విధివశమున సంప్రాప్తించు
అన్నమను ఔషధమును భుజించవలెనేకాని, భోగవిలాసము
లతో గూడిన భోజనమునుగాదు. మఱియు సామాన్యముగ
రోగము ఎపుడో ఒక పర్యాయము వచ్చును. కాని ఈ ఆకలి
అను రోగము ప్రతిదినమున్ను నియమము తప్పక ప్రతివారికినీ
వచ్చుచునే యుండును. కాబట్టి దీని విషయమై ఇంకను
జాగ్రత అవసరము. ఈప్రకారముగ భోజనము సాత్త్వికముగ
మితముగ నున్నప్పటికిని భగవంతునకు నివేదనముచేయక
భుజించినచో అదియు ఉత్తమ ఫలమును గలుగజేయజాలదు.
మఱియు అన్యాయార్జిత విత్తమువలన లభించిన ఆహారమున్ను
శ్రేష్ఠఫలములను ఒసంగకుండును. కాబట్టి ఇన్ని విధముల తాను
గైకొను ఆహారమును పునీత మొనర్చుకొని సేవింపవలసి
యున్నది. అపుడు మాత్రమే అయ్యది జీవుని యంతఃకరణము
నందు సాత్త్విక అణువులను సృష్టిజేసి ఆతని పారమార్థిక
అభ్యుదయమునకు లెస్సగ తోడ్పడగలదు.

ఇవిధముగ శ్రీకృష్ణపరమాత్మ ఆహారమును గుఱించి
ప్రస్తావించి, తదుపరి క్రమముగ యజ్ఞము, తపస్సు, దానము -
వీనియొక్క త్రివిధ భేదములనుకూడ వక్కాణించెను. ఫలమును

గోరక విధిప్రకార మాచరించు యజ్ఞము సాత్త్వికమున్ను, ఫలా
 పేక్షతో డాంబికముగ జరుపు యజ్ఞము రాజసమున్ను, శాస్త్ర
 విది నుల్లంఘించి, మంత్రాదులను పడల్పివైచి అశ్రద్ధతో నాచ
 రించు యజ్ఞము తామసమున్ను అగును. ఫలాపేక్షారహితముగ
 నిష్కామముగ, దైవార్పితముగ గావింపబడు కర్మలకు మాత్ర
 ఫలము చేకూరగలదనియు, ఫలాపేక్షతో, సకామముగ
 నాచరింపబడు కర్మలకు ఉత్తమఫలములు కలుగనే వనియు
 గీతయం దనేక సాక్ష్య భగవానుడు తెలిపియున్నాడు. కావున
 ధీమంతుడు నిష్కామపద్ధతినే ఆశ్రయించుట శ్రేయస్కరము.

త్రివిధ తపస్సులనుగూర్చి చెప్పనపుడు గీతావాద్యుడు
 ఒక నూతనపంథా త్రొక్కినను. ముందుగ శారీరక వాచిక
 మానసిక తపస్సులను పేర్కొని ఆ విధమ సాత్త్విక రాజసిక
 తామసిక తపస్సులను ప్రస్తావించెను. దేవతలను, బ్రహ్మనిష్ఠు
 లను, గురువులను, జ్ఞానులగు మహానీయులను పుజించుట,
 శౌచము, ఋజుత్వము, బ్రహ్మచర్యము, అహింస-మున్నగు
 లక్షణములు కలిగియుండుట శారీరక తపస్సనబడును సామా
 న్యముగ 'తపస్సు' అను శబ్దము వినిగనే జనులలో ఒక
 విధమైన భీతావహము కలుగుచున్నది. ఏల యనగా వారి
 దృష్టిలో తపస్సనగా-తల క్రిందపెట్టి కాళ్ళు పైకిపెట్టి సంవత్సర
 ముల పర్యంతము ఉండుట, అన్నాహారములను వర్జించుట,
 ఆకు అలములను తినుట, వాయుభక్షణము, జలభక్షణము
 గావించుట, మండులెండలో ఒంటికొలిపై నిలబడి ధ్యానము
 చేయుట-మున్నగునవి యని భావము. కాని అట్టివి దేవీవియు
 భగవాను డిచ్చట తెలుపలేదు. సర్వజనసులభ సాధ్యములైన

క్రియలనే ఇట పేర్కొనెను. వాస్తవముగ తనయందున్న రజోగుణ తమోగుణములను తపింపజేసి నిర్మూలన మొనర్చుటయే తపస్సనబడును. మనస్సునకు పట్టియున్న ఈ మాలిన్యమును తొలగింపకయే కేవలము భౌతిక దేహమును మాత్రము ఎంజవానలలో బాధపెట్టినందువలన ఏమి ప్రయోజనము సిద్ధించును? కనుకనే శ్రీకృష్ణమూర్తి అట్టి కేశకరములగు తపస్సుల నేమియు ప్రస్తావించక కేవలము చిత్తవైర్మల్యమున కుపకరించు విధానములనే తపస్సుగ వర్ణించెను.

ప్రపథమమున శారీరక తపస్సుయొక్క లక్షణములను ప్రస్తావించుచు దైవము యెడల మహనీయుల యెడల వినయ విధేయతలు గలిగియుండవలెననియు, వారిని పూజించవలెననియు వక్కాణించెను. బ్రహ్మనుభూతిగల మహనీయులు అవనిపై మూర్తిభవించిన దేవరూపులే (Gods on earth) యగుదురు. 'బ్రహ్మవిద్య'వైవ భవతి' 'జ్ఞానీత్వాత్మైవ మేమతమ్' ఇత్యాది శాస్త్రప్రమాణముల ననుసరించి, వారు దేవుని ప్రతినిధులుకాదు-సాక్షాత్ దేవులే అయియున్నారు. 'జంగమదేవాలయము' లగువారు లోకమున ప్రాణికోట్ల యొక్క శ్రేయస్సుకొరకు సంచరించుందురు. అట్టివారి యెడల ముముక్షువు ఎంతెంత విధేయత, భక్తిభావము గలిగి యుండునో, అంతంత ఉన్నతిని ఆతడు పొందుచుండును. కనుకనే గురుభక్తి, గురుసేవ మున్నగునవి అత్యవసర అంగములుగ సాధకునకు చెప్పబడినవి, అయితే ఇక్కాలమున పెద్దలకు నమస్కరింపవలెననిన వారలను పూజింపవలెననిన కొందఱికి 'ప్రతిష్ఠ' అడ్డుపడుచున్నది. కాని తాకిక ప్రతిష్ఠలకు

భగవత్సాన్నిధ్యమందు విలువే లేదని అట్టివాగు ఎంత శీఘ్రముగ గ్రహించిన అంతమందిది. సృష్ట్యపునకు లోబడియున్న వారి ఘనత ఏపాటిది? కాలుని భయంకరవదనమున నెప్పరించి వేయబడుటకు సిద్ధముగానున్న జనులయొక్క డిగ్రీలకు, కీర్త్యులకు, అధికారములకు, పదవులకు, ఎంతవిలువయుండును? అస్పృశ్య స్వరూపమై, శాశ్వతమై అకళంకమైనట్టి దైవశక్తియొక్క సమీపమున ఆ మిథ్యాగౌరవములన్నియు నూర్చునయెదుట నక్షత్ర కాంతివలె వెలవెలపోవును. కావున అనియున్నంతిమాత్రమున ఎవరును విజ్ఞప్తిగరాదు. మహాత్ములను చిన్నచూపుచూడరాదు. కనుకనే అట్టి మహనీయులను సమీపించునపుడు. చెప్పగాను దేవళము బయట నిడిచివచ్చునట్లు, తప తప ప్రాపించిన ఘనతను దూరముగ వదలిపెట్టి నిరహంభావముగో రావలెను. 'ప్రణిపాతేన' అనునట్లు పూర్ణ ప్రపత్తితో కుడుకొని వారలకు సాష్టాంగవందనమాచరించవలెను. ఇదియొక విధమైన తపస్సు. దీనికే శారీరక తపస్సని గీతాచార్యుడు నానకరణముచేసెను. ఇట్టి తపస్సువలన మనుజునకు రెండు లాభములు చేకూరును. తనయందున్న అహంభావము చచ్చుట, పెద్దలయొక్క అనుగ్రహము సంప్రాప్తమగుట-అను ఈ రెండుమేల్పును ఒకేతూట చేకూరును. దానిచే ఆధ్యాత్మిక పథమున సాధకుడు అతి శీఘ్రముగ అత్యున్నతశిఖరముల నధిరోహింప గల్గును. కాబట్టి సంసార దుఃఖతారణ మపేక్షించువారు మహనీయుల యెడల భక్తిశ్రద్ధలను ఉపేక్షింపరాదు.

ఇక శౌచమనునది మఱియొక తపస్సు. ఇదియు శరీర తపస్సులో చేరినదే. శౌచమనగా బాహ్యభ్యంతర శుద్ధియని

ఇట గ్రహింపవలెను. బాహ్యశుద్ధియెడల జను లెట్టి శ్రద్ధగలిగి యున్నారో, హృదయశుద్ధి విషయమునగూడ అంతశ్రద్ధయుండ వలెను. పంచాయతీవారు, పురపాలకసంఘమువారు తమ గ్రామములలోను, పురములలోను ప్రతిదినము పాకీవాండ్రచే మరుగుదొడ్లు, వీధులు శుభ్రపఱిపించుదురు. నిద్రలేవగనే ఆ యా పట్టణములందు ఈ పని మొ మ్మొదట ప్రారంభింపబడు చుండును. ఏల, నెమ్మదిగా ఏ సాయంత్రమో చేయింపరాదా? అట్లు చేసినచో దినమంతయు జనులు దుర్గంధమును భరించలేక బాధపడుదురు. అట్లే ఈ శరీర మొకపురము. తొమ్మిది ద్వారములుగల ఒక మహాపట్టణము. 'నవద్వారేపురే దేహి' అని శ్రీకృష్ణభగవాను డీ విషయము నిదివఱకే బహిర్గత మొనర్చి యున్నాడు. ఇట్టి దేహపురమున సరియైన పురపాలక సంఘములు (Municipalities) పనిచేయుటలేదు. కనుకనే ఆ పురమున క్రుళ్ళి పేరుకొనిపోవుచున్నది. శరీరము క్రుళ్ళి రోగముల కాస్కారమగుచున్నది. మనస్సుక్రుళ్ళి సంసారదుఃఖమునకు హేతుభూతమగుచున్నది. కావున—

యః స్మరేత్ పుండరీకాక్షం న బాహ్యభ్యంతరశుచిః.

అను సంధ్యావందనమంత్రము ననుసరించి, ఎవడు పరమాత్మను నిర్మలభక్తితో సేవించునో, అట్టివాడు బాహ్యభ్యంతరములందు శుచిత్వమును సంపాదింపగల్గును. శౌచమున కిది చక్కటి ఉపాయము. మరియు—

మలవిరోచనం పుంసాం జలస్నానం దినేదినే

సకృద్గీతాంభసి స్నానం సంసారమలమోచనమ్.

శరీరముపై గల మురికినికడిగివేయుటకు జనులెటుల ప్రతిదినము స్నానమాచరించుదురో, అట్లే మనస్సునకు పట్టిన అజ్ఞానమును సంసారమాలిన్యమును తొలగించుటకు గీతాదిశాస్త్రములందు తెలుపబడిన ధర్మములను నిర్మలతోయము నాశ్రయించవలెను. బాహ్యశౌచమునకు వలసిన పరికరములు కొన్నిగలవు-సబ్బు, సున్నిపిండి, నీకాయ, కుంకుడుకాయ మున్నగునవి. జనులు వీటిని సంపాదించుకొనుచున్నారేకాని అంతఃశౌచమునకు వలసిన నైతిక, ఆధ్యాత్మిక పరికరములగు శమదమాదులు, గీతాది శాస్త్ర విచారణ, భక్తివైరాగ్యములు మున్నగువానిని లెస్సగ నమకూర్చుకొనుటలేదు. బాహ్యశౌచమున్నను అంతఃశౌచము లేనిచో సుందరముగ నలంకరింపబడిన దేవాలయమునందు విగ్రహములేని చందమున నుండును. లేక, పాలివ్వని అందమైన గోవుచందమున నుండును. ఇట్టి బాహ్యభంగ్యతరశౌచముల రెండింటిని సంపాదించి, స్థూల సూక్ష్మదేహముల రెండింటిని సునిర్మలముగ నుంచుకొని దైవమార్గమున అగ్రగేసరుడు కావలెను. ఇట్టి క్రియలుచే జీవుడు పరమాత్మకు అతిసన్నిహితుడు కాగల్గును. ఇదియు ఒక విధమైన తపస్సని గీతాచార్యుడు మనలకు బోధించుచున్నాడు.

ఇట్టి శౌచముతోపాటు ఋజుత్వము, బ్రహ్మచర్యము, అహింస యను ఉదాత్తగుణములనుగూడ నవలంబించవలెనని గీతామాత యాదేశించుచున్నది. తాను తలంచినట్లు చెప్పట, చెప్పినట్లు చేయుట-ఇది ఋజుత్వము (Straight-forwardness.) మనోవాక్కాయములు మూడును ఏకీభవించవలెను. దీనినే త్రికరణశుద్ధి యందురు. వక్రత్వము, ఉపకరింపగుడువ్యవ

హారము-ఇది పరమార్థసాధనకునకు ఏకోశమునను ఉండరాదు. సర్పము ఋజువుగ, తిన్నగ పోలేదు. వంకరటింకరగపోవును. ఏలయనిన దానియందు విషముకలదు. అట్లే లోన కపటము, మోసము, దుర్మార్గము, దుష్టతలంపులు కలవారు తిన్నగ పోలేరు. ఋజుత్వము నవలంబించలేరు. కావున లోని యావిషమును పారవ్రోలి వక్రత్వములేని చక్కని జీవితమును గడుపవలెను.

ఇక రెండవది బ్రహ్మచర్యము. దీనిని గుఱించి యిది వరలో తెలిపియున్నాను. దీపము చక్కగ వెలుగవలెననిన. తైల మెట్లు సమృద్ధిగ నుండవలెనో, శరీరమున జ్ఞానజ్యోతి లేస్సగ ప్రకాశింపవలెననిన, దైవధ్యానము మున్నగునవి బాగుగ జరుగవలెననిన, పోషణశక్తియుగు ఏర్పరము వ్యర్థము కాకుండ చూడవలెను. దానిని జాగరూకతతో కాపాడుకొని ధ్యానాదులచే ఓజస్సుగ పరిణమింప జేయవలెను. అట్లే మానసికముగ గూడ బ్రహ్మచర్య విరుద్ధములగు సంకల్పము లేవ్వియు జొరబడకుండ చూడవలెను. జీవితములో శృంగారమే శరణ్యమని యెవరును భావింపరాదు. గార్హస్థ్య జీవితము కేవలము కామత్మప్తికొఱకే ఏర్పడినదని తలంచువారు చాల పొరబడినవారే యగుదురు. గృహస్థాశ్రమ మనగా కామానుభవమునకు లైసెన్సు (license) అని ఎవరును తలంపరాదు. వైవాహిక జీవితమునుగూడ తక్కిన యాశ్రమ జీవితములవలె పరమపవిత్రముగ గడుపవలసి యున్నది. విధియుక్తముగ గృహస్థ జీవితమును గడుపుచు, ఇంద్రియములను విచ్ఛలవిడిగ. పరుగిడనీయక, హద్దులను అతిక్రమింపకుండజూచుచు, సంయమ.

శీలుడై యొప్పినచో, ఉత్తమ ఫలితములు చేకూరగలవు. ఇక్కాలమున మనుజుడు ఇంటిని వదలి బయట అడుగు పెట్ట గనే, బజారునందుగాని, పరిసరములందుగాని వినబడు శబ్దములు, కనబడు రూపములు, అతని నైతిక పవిత్రతను, ఆధ్యాత్మికదృష్టిని భంగపరచునవిగా నున్నవి. ఇదివఱలో పట్టణములు, నగరములందు మాత్రమే ఇట్టిపరిస్థితి యుండును. ఇప్పుడది గ్రామములకుకూడ ప్రాప్తమై నైతిక కావున తన నైతిక విలువలను కాపాడుకొన దలంచు విజ్ఞుడు లోకమున బహు మెలకువతో నుండి తన చరిత్రకు భంగకరములైన శబ్దములను వినకుండ, దృశ్యములను చూడకుండ, వస్తువులను స్పృశించకుండ, కార్యములందు ప్రవేశింపకుండ, ముక్తియు అట్టి ప్రతికూల వాతావరణముతో గూడియున్న జనులతో కలియుకుండ చాల జాగ్రత్తగా మెలగవలసియున్నది.

మా ద్రాక్షం క్షీణప్రత్యాన్ క్షీణమపి భవతో భక్తిహీనాస్పదాఢ్ఢే
మా శ్రౌషం శ్రావ్యబంధం తపచరితమపా స్యాన్యదాభ్యాసజాతమ్
మా స్మార్తం మాధవ త్వామపి భువనవతే చేతసావహ్నువానాన్
మా భూపం త్వత్సవర్యావ్యతిర రహితో జన్మజన్మాప్తరేఽపి.

(ముకుందమాల)

“లోకైక ప్రభువగు ఓ మాధవా? క్షణకాలమైనను భక్తితో నిన్ను ధ్యానింపని పాపాత్ములను నా కన్నులలో చూడనివ్వకుము. పరమపవిత్రమగు నీ చరితామృతకథనము లేని యితర వాక్యమొక్కటియైనను నా చెవులకు సోకనీయకుము నీయందు విశ్వాసము లేనివారలను నా మనస్సునందు స్ఫురింపనీయకుము. జన్మజన్మాంతరములందును నీ సేవాశుశ్రూషలు లేకుండ నన్ను ఉండనీయకుము” - అని శ్రీ కుల శేఖర్యాశుడు

వలె మనమున్న భగవంతుని ప్రార్థింపవలసియుండును. ఈ ప్రకారముగ తన శీలమును చక్కగ పరిరక్షించుకొనుచు శారీరకముగ, వాచికముగ, మానసికముగ బ్రహ్మచర్యమును కాపాడుకొనువానికి అఖండశక్తిసామర్థ్యములు కలుగుటయే గాక, మోక్షము అతిసన్నిహితమై వర్తించును. బ్రహ్మచర్యము దృఢముగ గలవానికి సాగరమున్న గోష్పదతుల్యముగనే యుండును. అది లేనివానికి గోష్పదమున్న సాగరతుల్యముగ నుండును.

బ్రహ్మచర్యవ్రతో భీమస్సింహోఽపి శునకో భవేత్

బ్రహ్మచర్యస్య హీనేతు శ్వా భీమస్సింహవద్భవేత్.

మఱియు బ్రహ్మచర్యము చక్కగ పాటించువానికి భయంకరమగు సింహమున్న కుక్కవలె అల్పముగ తోచును. అదిలేనివానికి కుక్కయు భయంకరమృగరాజువలె తోచును. బ్రహ్మచర్యమున కట్టి అపారమహిమయు, సామర్థ్యమును గలిగి యుండుట బట్టియే భగవత్ప్రాప్తికి అర్హుని ఒకానొక ప్రధానమైన అంగముగ అత్యవశ్యకమైన సాధనగ గీతాది గ్రంథములందు పేర్కొనిరి*. దాని మహిమ వర్ణనాతీతము. అనుభవించినవానికే అది తెలియును. అయితే ప్రారంభములో దానిని సాధించుటయందు సామాన్యమానవుడు కొన్ని కష్టములను ఎదుర్కొనవచ్చును. గొప్పవస్తువులను పొందవలసి వచ్చినపుడు కొంత త్యాగ మవసరమేకదా! జన్మజన్మాంతర

* (1) పృశ్నాత్మా విగతభిర్భ్రహ్మచారివ్రతే స్థితః (8-14)

(2) యదిచ్ఛన్తో బ్రహ్మచర్యం చరన్తి (8-11)

(3) బ్రహ్మచర్య మహింసా చ శారీరం తప ఉచ్యతే (17-14)

మూలనుండియు బాగుగ బలపడి క్రొవ్వెక్కియున్న ఇంద్రియములు నిరోధమును చవిచూచునపుడు సహజముగనే తిరుగబడి మనుజుని యూటపట్టించును. అత్తబ్బి గొప్పపట్టాదల, దృఢవ్యవసాయము, వివేకము, నిర్మలభక్తి, అవసరపన్నియై యున్నవి. అవి కలవానికే బ్రహ్మచర్య సంరక్షణము సులభముగనే సంభవమగును. ఇట్టి మహిమ తిశయముతో గూడిన బ్రహ్మచర్యము పరమార్థసాధకునకు ఎంతయో అవసరమగుట బట్టియే శ్రీకృష్ణమూర్తి అడ్డానిని శారీరక తపస్సులో నొకటిగ చేర్చివైచెను. కాబట్టి ముముక్షువు "అడ్డా"ని తప్పక సాధించుదురుగాక !

ఇక శారీరక తపస్సులో కట్టకడపడిది అహింస. శరీరముతోగాని, వాక్కుతోగాని, మనస్సుతోగాని ఏ ప్రాణికిని అపకారము కలుగజేయకుండుటయే అహింస యనబడును. మనస్సునందు ఒకానొకనినిగూర్చి చెడ్డగ తలంచుటగూడ అహింస క్రిందనే జమకట్టబడును. అహింస ఏల ఆచరించవలెను? అహింస యనునది దోషముగ నెందులకు పరిగణింపబడినది? ఒకడు మఱియొకనిని ఏల బాధింపరాదు? ఇత్యాది ప్రశ్నలకు శాస్త్రములు చక్కని సమాధానము చెప్పుచున్నవి. అది యేది యనిన - 'నీయందు ఏ పగమాత్ర భాసించుచున్నాడో, అతడే సర్వప్రాణికోట్లయందును వెలయుచున్నాడు. అంతయు ఒకే స్వరూపము. ఇటు భిన్నత్వము వాస్తవముగ లేదు. ఒకే సముద్రము వివిధతరంగముల రూపమున వ్యక్తమగునట్లును, ఒకే వృక్షము వివిధశాఖాపత్రపుష్పాదుల రూపమున ప్రకటమగునట్లును, ఒకే పరమాత్మ భిన్న భిన్న రూపములుగ ఈ

ప్రపంచమున భాసించుచున్నాడు. దిండు గలేబులు రకరకములుగనున్నను లోనగల దూది ఒకేవిధముగ నున్నట్లున్ను, గోవులు వివిధాకృతులతో నున్నను, అందలి క్షీరము ఏకవర్ణముగనే యుండునట్లున్ను, జీవుల ఉపాధులు వేత్త్యేఱుగ నున్నప్పటికిని అన్నిటియందును అనుసూయతమై వ్యాపించియున్న చైతన్యముమాత్రము ఒక్కటే యున్నది. 'సూత్రేమణిగణా ఇవ' అనునట్లు మణిహారమున దారమువలె అంతర్యామిగ పరమాత్మ సర్వభూతములయందును అధివసించుచున్నాడు. కాబట్టి ఒక తరంగము మఱియొక తరంగమును బాధించిన ఎట్లుండునో, ఒకవ్యక్తి మఱియొకవ్యక్తిని బాధించుట అట్లుండును. ఒకరిని హింసించుట తన్ను తాను హింసించుకొనుటయే యగును. ఈ ప్రకారముగ భగవంతుని సర్వవ్యాపకత్వ సూత్రముపై ననే అహింసా సిద్ధాంతము ఆధారపడియున్నది. ఆ సూత్రమును విస్మరించినచో ఇక అహింసాధర్మ ప్రతిపాదనకు సరియైన హేతువు, బట్టువైన ఆధారము లభించుట కష్టము. కాబట్టి ఒకరిపై ప్రేమ, దయ, కరుణ ఎందులకు కలిగి యుండవలెనని ఎవరై నను ప్రశ్నించినగాని, లేక ఒకరిపై ఏల ద్వేషము కలిగియుండకూడను, ఒకరి నేల బాధింపకూడదని ప్రశ్నించినగాని, ఈ విశ్వవ్యాపక పరమాత్మ చైతన్యము యొక్క అస్తిత్వము వలననేయని సమాధానము చెప్పవలసి యుండును. ఈ ప్రపంచము విభక్తమైయున్నప్పటికిని వాస్తవముగ అవిభక్తమైనదే. ఇట్లైయుండుటయే ఉత్తమజ్ఞానము.*

* అవిభక్తం విభక్తేషు తజ్ఞానం విద్ధి సాత్త్వికమ్. (18-20)

ఈ రహస్యము తెలియనివారు మాత్రమే ఒకరి నొకరు ద్వేషించుకొందురు.

పూర్వకాలమున ఒక గురువుండెడివాడు. అతని కొక శిష్యుడుండెను. గురువున కాలడు సేవాశుశ్రూషలు గావించుచుండెను. ఇట్లుండ కొంతకాలమున కా గురువుగొలుస్తట మఱి యొక శిష్యుడువచ్చి చేరెను. ఇరువురును భక్తితో గురువును సేవించుచుండిరి. ఒకనాడు మధ్యాహ్నసమయమున గురువు దూరప్రదేశమునుండి తిరిగివచ్చి బహుళికచే చాపపై ఒకింత సేపు విశ్రమించెను. పగులబోవునపుడు తన మొదటి శిష్యుని పిలిచి, ఒరే! నాయనా! కాళ్ళు నొప్పిగానున్నవి, కొంచెము సేపు ఒత్తరా! అని యాదేశించెను. అతడెట్లు గురువును సేవించుటకు వచ్చుచుండగా, ఇంతలో రెండవ శిష్యుడు ఒక ఆక్షేపణ (Point of order) తెచ్చెను - అతడు గురువుతో 'మహాత్మా! ఇతడు పాతవాడు, చాలకాలమునుండియు తమ సేవ చేయుచున్నాడు. తత్ఫలితముగ ఇప్పటికే బండడు పుణ్యమును మూటకట్టుకొనివేసెను. నేనింతవఱకు గురుసేవాలభ్యమగు రవ్వంత పుణ్యమునకైనను నోచుకొనలేదు. ఉన్నకాస్త పుణ్యమును ఇరువురును పంచుకొనవలెనేకాని అంతయు అతని పాలిటనే పడుట న్యాయవిదూరము. కాబట్టి నేటి కతనిని నిలిపివైచి నాకే ఈ అవకాశమును యిప్పించ వేడెద!' అని ప్రార్థించెను. మొదటి శిష్యుడు ఏమియు తక్కువ తినినవాడుకాదు. అతడు వెంటనే ఉగ్రుడై 'స్వామీ! గురువర్యా! అతని వాక్యములను వినకుడు. క్రొత్తగా వచ్చెను గనుక కాళ్ళు పినుకుట అతనికి సరిగా

తెలియదు. అనవసరముగ తాము బాధకు గురియగుదురు. ఏ ఉద్యోగమునందైనను అనుభవము (Service)నకే ఎక్కువ ప్రాధాన్య మొసంగుట లోకధర్మము. తమకు తెలియనిది ఏమున్నది? అని చెప్పి యూరకుండెను. ఈ ప్రకారముగ ఆ యిద్దఱు శిష్యులు గురువునకు లేనిపోని ఒక సమస్యను తెచ్చి పెట్టిరి. మాయాబంధమును ఛేదించివేయుట గూడ ఆ గురువునకు సులభమనిపించెనుగాని ఈ పరమానందశిష్యు లిరువురికిని రాజీ చేయుటమాత్రము మహాదుస్థర మనిపించెను. ఏమి చేయుటకు తోచక, తుద కొక 'మధ్యేమార్గ' మవలంబింప నిశ్చయించి, ఇరువురిని దగ్గఱకు పిలిచి 'ఒరే నాయనలారా! తగవులాడుకొనకుడు. భగవంతుడు నాకు రెండు కాళ్లు ఇచ్చి యున్నాడు. కనుక చెరియొక కాలు పంచుకొని సేవించుడు. ఈ వీడకు ఇదియే విరుగుడు' అని చెప్పి పరుండెను.

శిష్యులిద్దఱున్ను, 'భేష్, భేష్' అని సంతోషించి అట్లే చెరియొక కాలు పంచుకొని సేవించుచుండిరి. వైమనస్యము అసలు ఉండరాదు. ఉండినచో అది యేదియో ఒకరూపమున బయటకు వెడలగ్రక్కబడచునేయుండును. ఈ శిష్యుల విషయ మట్లే అయినది. సౌరపాటున ఒకరు పిసుకుచుండిన కాలు మఱి యొక దానికి కొద్దిగా తగిలెను. అవతలివాడు కోపగించి 'ఏమిరా! ఒళ్ళు దగ్గఱపెట్టుకొని పనిచెయ్యి' అని మందలించి ప్రతీకార చర్యగ తాను ఒత్తుచుండిన గురువుకాలు ఎత్తి అమాంతముగ అవతలదానిమీద విసరివేసెను. వాడున్ను రుద్రాకారమును ధరించి 'ఒరే! నా కాలు'ను కొట్టెదవా? 'నీ కాలు' పస పట్టించెదను చూడు!' అని రోషారుణితనేత్రుడై

దగ్గఱనేయున్న గురువుగారి కమండలుస్సను తీసికొని దానితో అవతలి కాలుమీద బలవంతముగ కొట్టెను. వాడున్న ప్రళయాకృతి వహించి గురువుగారి యోగదండము తీసికొని ఇవతలి కాలును చావమోదెను. ఈ 'గలాటా' అంతయు చూచి గురువుగారు నిద్రలేచిరి. శిష్యుడు శిష్యుడు పోట్లాడుకొని గురువుకాళ్ళు చుప్పగ నాశనముచేసిరి. గురువు బాధతో 'ఏమిటా ఈ గల్లెంతు!' అని అతివగా ఆ శిష్యు లిరువురను. 'మహాత్మా! తాము పరుండుడు! ఇది మా అంతరంగ వ్యవహారము (domestic affair). ఇజేవో పోవట, వాడి కాలు గొప్పో, నా కాలుగొప్పో' అని పలికిరి. అంతట గురువు. 'ఒకే! నీకాలు, వాడికాలు ఏమిటా, ఆ రెండును నాకాళ్ళ కదరా! ఎంత తెలివితక్కువవారురా మీరు!' అని పట్టి ఇరువురిని దూరముగ పంపిపైచెను.

అట్లే ప్రపంచమునందలి జీవురాసులందఱును పరమాత్మ యొక్క అవయవములు. అవయవములు వేళ్ళొకరి కనిపించినను 'అవయవి'దృష్ట్యా వానియన్నిటియందును ఏకత్వమేకలదు. దృష్టాంతమందలి గురువుగారి ఒక కాలు మఱియొక కాలును తన్నుట ఎంతహాస్యాస్పదమైన విషయమో, ఒకప్రాణి మఱియొక ప్రాణితో పోట్లాడుట, దానిని ద్వేషించుట, హింసించుట అంత హాస్యాస్పదమేయగును. 'సర్వదేవ సమస్కారః కేశవం ప్రతిగచ్ఛతి' - 'ఏ దేవునకు సమస్కరించినను అది విష్ణువునకే చెందును' - అని మనము పూజలో చెప్పుకొనుచున్నాము. మంచిదే. కాని దానితోపాటు 'సర్వజీవహింసాకారః కేశవం ప్రతిగచ్ఛతి' - 'ఏ జీవుని తిరస్కరించినను (దూషించినను)

‘అదియు దేవునకే చెందును’- అను వాక్యమునుగూడ మనము జ్ఞాపకము చేసికొనవలెను. చిన్నపు డేపుడో కుమారస్వామి పిల్లిని కొట్టెనట. కొట్టిన పిదప తల్లియగు పార్వతీదేవివంక చూడ, ఆమె బుగ్గపై ఎఱ్ఱటివాత తేలియుండుటగాంచి మఱ్ఱ ఖుండు పరితాపమునోంది, సర్వజీవరాసులు దేవీస్వరూపులుగ నిర్ణయించుకొని అపారభూతదయను అలవరచుకొనెనని చెప్పుకొనుచుందురు. కాబట్టి ఒక ప్రాణికి ఉపకారముచేసినచో భగవంతుని పూజించినట్లే. నరునకు సేవచేసినచో నారాయణుని అర్పించినట్లే. అట్లే ఒక ప్రాణికి అపకారముచేసినచో దేవునకు అపకారము సలిపినట్లేయగును. ఇట్టి ధర్మసూక్ష్మము నెఱిగి జనులు జీవకారుణ్యమును, సర్వభూతదయను అలవటించుకొని, అహింసను శ్రోకరణశుద్ధముగ నాచరణయం దుంచుకొనుచు భగవత్కృపకు పాత్రులు కావలయును. అహింస, పరోపకారము మున్నగు మహోన్నత నైతికగుణములయొక్క ప్రాముఖ్యత జూచియే శ్రీకృష్ణపరమాత్మ గీతయందు మాటి మాటికి భూతదయను ప్రోత్సహించుచు పోయెను.*

జనులలో మూడు తరగతులవా రుందురు. మొదటి తరగతివారు-

तेरा ही तेरा, मेरा भी तेरा (తేరా హీ తేరా, మేరా భీ తేరా) ‘నీది నీకే ఉండనీ, దానితోపాటు నాదికూడ నీవే తీసుకో’ అని చెప్పవారు. వీరు సర్వోత్తమపురుషులు, త్యాగ

* (1) అద్వైష్టా సర్వభూతానాం (12-13)

(2) సర్వభూతహితేరతః (12-4)

(4) నిర్వైరస్సర్వభూతేషు. (11-55)

శీలురు. తాను తగ్గించుకొనికూడ ఇతరులకు సమర్పించువారు తన హితమునుగూడ పాటించక సరహితమును వాంఛించు వారు స్వార్థరహితులు. పరోపకారపరీణులు, రంజితేవుడు, శిబిచక్రవర్తి, దధీచి మున్నగువారిట్టి కోవకు చెందినవారు. వారు అవనిపై మూర్ఖభవించిన దేవులే కాని మానవులుకారు. ఇక రెండవ తరగతివారు-

तेरा ही तेरा, मेरा ही मेरा (నేగా మీ నేరా, మేరా మీరా) 'నీది నీకుండనీ, నాది నాకుండనీ, నా జోలికి నీవు రావద్దు; నీజోలికి నేనురాను; నీసొత్తు నాకు వద్దు నా సొత్తు నీకువద్దు'. ఈ ధోరణిలో నుండువారు. వీరు మధ్యరకపు మనుష్యులు. వారివారి గొడవ వారు చూచుకొనుచుండును. మఱియొకరి గొడవ వారికి పట్టదు. వట్టించుకొనినకూడను. ఇతరులకు ఉపకారము చేయను. కాని అపకారముమాత్రము చేయకుండురు. ఇట్టివారివలన లోకమునకు మేలు లేకపోయినను, కీడు ఉండదు గనుక కొంతమేరకే యని చెప్పవచ్చును. వారి వారి కుటుంబపోషణమునందును, వారి వారి సంపాదన యందును తలమునకలుగా వర్తించుచు, ఒకరికి అపకారము చేయవలెనను తలంపులేక, ఉపకారము చేయవలెనను తలంపు అంతకంటెనువేక తమ గొడవలో తాము మునిగియుండు జనానీకమంతయు ఈ తరగతిలోనే చేరును. ఇక మూడవ తరగతివారు-

मेरा ही मेरा, तेरा भी मेरा (మేరా మీరా, నేరా మీరా) 'నాది నాకుండనీ, నీదికూడ నాకేరానీ',-అను సిద్ధాంతము ననుసరించువారు వీరు కనిష్ఠులు. స్వార్థపరులు. "ఆశా

పాశ శత్రైర్బద్ధులు". అపర కబంధులు. తాను సుఖపడవలె, ఎదుటివాడు దుఃఖపడవలె, అను దుష్టాలోచన కలవారువీరు. వీరు లోకమునకు భారభూతులు. రావణ, దుర్యోధనాదులు ఈ తెగకు జెందినవారు. ఇది మానవత్వమును భ్రష్టమొనర్చి, జీవుని యభ్యున్నతిని భంగముచేయుపద్ధతియేకాని మరియొకటి కాదు. ఇట్టి స్వభావము కలవారు క్రమక్రమముగ మనుష్యత్వమునుండి దిగజారి, పశుత్వమును, రాక్షసత్వమును బడయుచుందురు. కాబట్టి ఈ రెండిటిని విడనాడి, ఉత్తమమగు మొదటి తరగతినే జీవుడాశ్రయించి కరుణ, దయ, అహింసాది సద్గుణముల నవలంబించి జీవితమును ప్రకాశమయముగను, ఆనందమయముగను, తేజోవంతముగను నొనర్చుకొనవలయును. ఇట్టి ఉదాత్తభావములనే శ్రీకృష్ణమూర్తి మన కిచట ఉపదేశించుచున్నాడు. వీనిని గ్రహించువాడు ధన్యుడు. తిరస్కరించువాడు దురదృష్టవంతుడు.

ఇంతవఱకు శారీరకతపస్సునుగూర్చియు, దాని యంగములనుగూర్చియు విచారించడమైనది. ఇక వాచికతపస్సును పరిశీలింతము. సత్యమును పలుకుట, ఒకరికి బాధ కలుగకుండులాగున హితముగ, ప్రియముగ మాట్లాడుట శాస్త్రాధ్యయనముగావించుట వాఙ్మయతపస్సనబడును. ఈ క్రియలచే వాక్కు పవిత్రమైపోవును ఉదయము నిద్రలేచినది మొదలు రాత్రి పరుండబోవువఱకును మనుజుని వాక్కు అనేక నిరుపయోగపదముల ఉచ్చారణయందును, అపవిత్రభాషణములందును, దూషణములందును వ్యర్థమైపోవుచున్నది. ఇంట్లలో లోకాభిరామాయణము, అనవసరవాగుడు పెరిగిపోవుచున్నది.

వాక్కు-ద్వారా జనులశక్తి ఎంతయో వినష్టమైపోవుచున్నది. అద్దానిని భగవన్నామస్తరణయందుగాని, శాస్త్రాధ్యయనమునందుగాని, సంకీర్తనమునందుగాని వినియోగించినచో, అపారమగు సత్ఫలితము చేకూరగలదు. పరమార్థసాధకుడు తన శారీరక వాచిక మానసిక శక్తులను వృథాగాపోనీయక కూడ పెట్టుకొని దైవధ్యానమందు ఉపయోగించవలెను. దీనినే శక్తి సమాహరణము (Conservation of energy) అందురు. ముముక్షువున కీక్రియ అత్యావశ్యకమైయున్నది. వ్యర్థముగ సముద్రములోపడిపోవు నదీజలమును అగికట్టి ఇంజనీర్లు ఆనకట్టల ద్వారా దానిని మళ్ళించి త్రేతముల కుపయోగపడునట్లు ఎట్లు చేయుదురో, అట్లే సాధకుడు ప్రాపంచిక సంసర్లలోనుండు వ్యర్థమైపోవు తన వాక్చక్తిని మానాదులద్వారా కూడ పెట్టుకొని అద్దానిని దైవధ్యానాదులందు వినియోగించుకొనుచుండును. కాబట్టి అధ్యాత్మపథమున శీఘ్రగతిని ప్రరోగమింప నుద్యుక్తుడైన మనుజుడు తన నాక్కును సంయమన మొనర్చి మితముగను, హితముగను, సత్యముగను, భాషించుటను నేర్చుకొనవలయును. భగవత్కాలక్షేపములనే కొవించుచుండవలెను. రత్నాకరుడను బోయనాడు వ్యర్థవాక్యములనుచ్చరించుచున్న తనవాక్కునుమరలించి రామనామస్తరణమునందు వినియోగించి వాల్మీకిగా మారిపోవుట సర్వలకును తెలిసియే యున్నదిగదా! ఇదియే వాక్-తపస్సు.

ఇంతదనుక శారీరక, వాచికతపస్సులనువిచారించితిమి. ఇక మూడవదియగు మానసిక తపస్సునుగూడ ప్రస్తావించినచో, ఇక ఈ తపోఘట్టము పూర్తికాగలదు. ఈ మూడుతపస్సులలో

మానసిక తపస్సు అతిముఖ్యమైనదని యెఱుంగవలయును. అది ఒకింత కష్టతరముకూడను. మనోనైర్మల్యము సౌమ్య భావము, మౌనము (వృత్తిరాహిత్యము), ఇంద్రియనిగ్రహము, భావసంశుద్ధి - ఇవి కలిగియుండుటయే మానసిక తపస్సు, మౌనమును మానసికతపస్సనం దంతర్భూతముచేసి సందువలన కేవలము నోరుమూయుట మాత్రమే మౌనము కాదనియు, మనస్సంచారమును అరికట్టుటయే యథార్థమగు మౌనమనియు స్పష్టపడుచున్నది. కొందఱు మౌనవ్రతమును శీలించుచు నోటికిమాత్రము బీగమువేసి తక్కిన ఇంద్రియములను ఆడించుచు నానావిధసంజ్ఞలను చేయుచు, ఒకేమోపున నలకపై పేజీలు సేజీలు వ్రాయుచు, ముక్కుతో 'ఘూఁఘూఁ' అను శబ్దము చేయుచు నానా హంగామా చేయుచుందురు. నారు నోరు మెదపరేకాని మనస్సుతో 'అతి'గ పని (Over) work) చేయుచుందురు. భగవానుని దృష్టియందు ఇది మౌనముకాదు. శాస్త్రములున్న ఇట్టి ఆర్భాటమును మౌనముగ అంగీకరింపవు. మానసిక మౌనమునకు సహాయభూత మగుననియే శారీరకమౌనమును పెద్ద లేర్పరచిరికాని మఱి యొక ఉద్దేశ్యముచేగాదు. అట్టితఱి మనస్సు సహస్రవృత్తులందు ప్రవేశించుచుండు, నోరుమాత్రము మూసియుంచినచో నేమిప్రయోజనము? 'మూనాత్సత్యంవిశిష్యతే' అనునట్లు అట్టి 'మిథ్యాచారము'కంటె నోరు తెఱచి రెండు సత్యవాక్యములు, రెండుభగవన్నామములు పలుకుట ఎంతయోశ్రేష్ఠము. మౌనమునుగూర్చిన ఈ ధర్మసూక్ష్మములను చూపుటకొఱకే శ్రీకృష్ణమూర్తి, అద్దానిని మానసికతపస్సనందు చేర్చి

వై చెను. కాబట్టి మానసిక వశానమును లక్ష్యముగ పెట్టుకొని, శాస్త్రానమును అందులకు సహాయముగ నహించించుట జనులయొక్క కర్తవ్యమైయున్నది.

మోక్షసాధనలయందు భావశుద్ధి ప్రముఖస్థానమును ఆక్రమించుచున్నది. ఏలయనగా అది సిద్ధించినచో ఇక లక్ష్యము చేకూరినట్లే. ఆత్మసాక్షాత్కారము లభించినట్లే. సాధనలన్నియు ఆత్మను పొందుటయందు కాక మనస్సును శుద్ధ మొనర్చుటయందే పర్యవసించుచున్నవని యిదివఱలో తెలిపియుంటిమి.

ఆత్మా తు సతతంప్రాప్తోఽప్య ప్రాప్తపదవిద్యయా

తన్నాచే ప్రాప్తవద్దాతి స్వరంతాపరణం యథా. (అత్మబోధ)

'ఆత్మ ఎల్లప్పుడును పొందబడియే యున్నది. కాని అవిద్య (అజ్ఞానము) వలన పొందబడనట్లు కనిపించుచున్నది. ఆ యవిద్య నశింప విస్మృతి కండాభరణమువలె పొరిలి పొందిబడు చున్నట్లు కానబడుచున్నది!' అని శ్రీశంకరాచార్యులవారు నుడివియున్నారు. కాబట్టి వాస్తవముగా ఆత్మను క్రొత్తగా పొందుట యనునదిలేదు. అడ్డుగనున్న మనస్సును తొలగించుటయో, లేక శుద్ధమొనర్చుటయో కావించిన, ఆత్మ తనంతట నదియే తన సహజస్వరూపముతో ప్రత్యక్షమగును. అద్వము నందు ప్రతిబింబశక్తి స్వతస్సిద్ధముగనే యున్నది. కాని దుమ్ము పడినచో ఆ యద్వమునందు వస్తువు ప్రతిబింబించదు. దుమ్ము తుడిచిపైచినచో అద్వముయొక్క సహజరూపము వ్యక్తమగును. ఆత్మవిషయమున్ను అంతయే. అనేక వాసనలు దృశ్యవృత్తులు, సంకల్పములు, దుష్టస్వభావములు మనస్సు

నందు పేరుకొనిపోవుటచే అయ్యవి ఆవరణరూపముగ వర్తిం-
చుచు ఆత్మను కప్పివేయుచున్నవి - మేఘము సూర్యునివలె.
ఆ యా దుష్టవాసన లన్నియు వివేక విచారణాదులచేతను,
భక్తివైరాగ్యములచేతను ఎప్పుడు రహితములగునో అపు-
డాత్మ నిరావరణముగ భాసించును. దీనినే మోక్షస్థితి
యందురు.

న మోక్షో నభవః పృష్ఠే పాతాలే న చ భూతలే

మోక్షో హి చేతో విమలం సమ్యక్జ్ఞాన విబోధితమ్. (యోగవాసిష్ఠము).

‘మోక్షము ఆకాశమునలేదు, పాతాళమునలేదు, భూమిపై
లేదు. ఉత్తమజ్ఞానముచే ఏర్పడిన నిర్మల చిత్తమే మోక్ష-
ము’ని వసిష్ఠుడు శ్రీరామచంద్రున కుపదేశించెను. భావశుద్ధియే
జ్ఞానసిద్ధియని పెద్దలు వచించుచుందురు. ఆ వాక్యము పరమ-
సత్యము. కనుకనే భగవానుడు గీతయందు మానసిక తపస్సును
గుఱించి వర్ణించుచు భావసంశుద్ధి నచట విస్పష్టముగ పేర్కొ-
నెను. శుద్ధి అని చెప్పక సంశుద్ధి (సమ్యక్ శుద్ధి) యని చెప్పా-
టచే మానవుడు మనశ్శుద్ధియొక్క పరాకాష్ఠను అందుకొన
వలసి యుండునని భావము. చిత్తమునందు ఒకింతైనను
మాలిన్యముండరాదు. ఏదేని మలినసంకల్ప ముదయించుచో
తత్క్షణమే వివేకఖడ్గముచే దానిని తుత్తునియలుగా చేసివేయ
వలెను. పెద్దపెద్ద బ్యాంకులందు రాత్రింబగళ్ళు బ్రాటోతులు
‘ఫారా’ కాచుచుందురు. ఏలయనగా ఒకింత అజాగ్రత్తగ
నున్నచో చోరులు అచటగల ధనరాసులను అవహరించుకొని
పోవుదురు. అట్లే జ్ఞానరత్నా పహరణముకొఱకు కామక్రోధాది
తగుదులు అహర్నిశము పొంచియున్నారు. వారిని దరికి

చేర్చకుండుటకొఱకై జీవుడు నిరంతరము సావధానచిత్తుడై మెలగవలెను. అఖండజ్ఞానదీపమును వెలిగించవలెను. తస్మా జ్ఞాగ్రత జాగ్రత!' అను వాక్యమును మననము చేయవలెను. ఈ ప్రకారముగ దృఢవ్రతముతో కొంతకాలముసాధనచేయుచు రాగా, మనస్సుసందలి వాసనలన్నియు సమూలముగ నశింపబడ, హృదయము శరత్కాల సరోవరమువలె అతి నిర్మలమై యులరారును. అట్టి వినిర్మల హృదయమునందు పరమాత్మ లెస్సగ సాక్షాత్కరించును. కాబట్టి మోక్ష సామ్రాజ్య విజిగీషు లందఱున్న మౌనసకతపస్సుగు ఈ భావ సంశుద్ధిని తప్పక సాధించవలసియున్నది.

ఇవిధముగ తపస్సులను గురించి వర్ణించి శ్రీకృష్ణ మూర్తి తిరుపతి 'దానకాండ' యందు ప్రవేశించెను. పుణ్య కార్యములను ప్రోత్సహించుట, పాపకార్యములను గర్హించుట గీతయొక్క ప్రధానాశయములలో నొకటియని మీరు జ్ఞాపకమునందుంచుకొనవలయును. జ్ఞానమేకదా మనకు కావలసినది, పుణ్యకార్యములతో నేమిపని? అని ప్రశ్నించువారు ఫలముకదా మనకు కావలసినది, పుష్పముతో నేమిపని యని అడుగువారి చందముననే యుంచుదురు. వారు చెప్పినది అనుభవ శూన్యమగు వాక్యము. పుణ్యకార్యములచే పాపము నశించును.* సత్త్వగుణ మావిర్భవించును. సత్త్వాధిక్యతచే క్రమముగ జ్ఞానముదయించును. జ్ఞానముచే మోక్షము సిద్ధించును. కాబట్టి మోక్షప్రాప్తికి పుణ్యకార్యములు అత్యవశ్యకములే అయియున్నవి. పుణ్యకార్యము లనేకములు కలవు. వానిలో

యేషాం త్వన్తగతం పాపం జనానాం పుణ్యకర్మణామ్. (7-28)

దానమొకటి. భూదానము, గోదానము, వస్త్రదానము, విద్యాదానము, అన్నదానము, జ్ఞానదానము' సంపత్తిదానము, శ్రమదానము-ఈ ప్రకారముగ దానములు వివిధములు. దానము పరమపవిత్రమైన గుణము అయియున్నప్పటికిని, దాతయొక్క మనోభావము ననుసరించియే ఆ దానక్రియ న్యూనాధిక ఫలముల నొసంగుచుండును. ప్రత్యేకపకారమును గోరక, దేశ, కాల, పాత్రల నెఱిగి చేయబడు దానము ఉత్తమమైనది. దీనినే భగవానుడు సాత్త్వికదానమని పేర్కొనెను. అట్టి సాత్త్వికదాతను నీవేల దానముచేయుచున్నావని యడిగినచో 'ఇది నా ధర్మము, నాకర్తవ్యము, కనుక యిట్లుచేయుచున్నాన'ని మాత్రమే చెప్పను. అట్లుగాక మఱికొందఱు ప్రత్యేకపకారమును గోరికాని, ఫలము నుద్దేశించికాని, లేక మనస్సులో బాధపడుచుగాని దానము చేయుదురు. ఇది అంత శ్రేష్ఠమైనది కాదు. ఇది రాజసదానము. ఉత్తములు దీని ననుసరింపరు. ఇచ్చి పుచ్చుకొను పద్ధతి దాన మనబడదు. అది వ్యాపారమే యగును. పైగా దానము చేసి 'అయ్యో! డబ్బంతయు అయిపోయినదే' అని దుఃఖించువారికి ఆ దాన ఫలము పూర్ణముగ లభింపదు.

వాస్తవముగ ఒకరి కిచ్చుటచే సంపద ద్విగుణీకృతమగునేకాని తరగదు. ఇదియొక ధర్మరహస్యము. సముద్రము తనలోని జలమును సంతోషపూర్వకముగ మేఘములకు దానము చేసివేయును. అట్టిచ్చునపుడు అది దుఃఖించినదా? లేదు. ఫలితమేమైనది? ఆ జలమే అనేకరైల్లుగ నదుల రూపమున వచ్చి తిరిగి దానియందే చేరుచున్నది. కనుకనే రామ

తీరులు దానమనగా 'దోచుకొనుట' అని అర్థము చెప్పెను. ఒక్కరూపాయను మీరిదినమున దానము చేసినచో, అది ఏనాడైనను కాంపాండు వడ్డీతోనహా తిరిగి మీయొద్దకు వచ్చియేతీరును. దానము చేయబడిన విత్తము బ్యాంకునందు నిలవయున్నట్లేయని నమ్ముడు. అట్లుకాక, సంపాదించినది యంతయు, కేవలము స్వార్థముకొఱకే అట్టిపెట్టుకొనినచో, దానధర్మములను చేయనిచో, ఆ బాత్తు పుణ్యభాగ్యమును పొందక మురుగెత్తి పోవును. నది ప్రవహించి తన నీటిని సముద్రమున కిచ్చివేయును. మరల క్రొత్తనీరు వచ్చి దాని యందు చేరుచుండును. కనుక నదీతీర్థమెల్లపుడును స్వచ్ఛముగ నిర్మలముగ. నిరావరణముగ నుండును. చెఱువులు, దోరువులు అట్లుకాదు. 'మేము మా నీటిని ఎవ్వరికిని ఇవ్వము' అని అవి భీష్మించుకొనియుండును. అందుచేత, పాతనీరు పోక, క్రొత్తనీరు రాక అవి మురుగెత్తి పాచిపట్టిపోవును. చెఱువు లోని నీరు మొత్తము పాచిపట్టుట మీరు చూచియున్నార కదా! నదిలో ఇట్టి స్థితి ఎన్నడైన సంభవించునా? కాబట్టి లోభులు, పిసినిగొట్టువారు ఈ సత్యమును గుర్తెరిగి తమ లుబ్ధత్వమును బోగొట్టుకొని దానశీలురై మెలగుదురు గాక! పూర్వము ప్రజాపతి 'ద, ద, ద' అని బోధించినపుడు మాన వుడు దాని అర్థము 'దానము' అని గ్రహించి దానవంతుడై ప్రవర్తించిన విషయము ఉపనిషత్తులలో మనము విని యున్నాముకదా!

ముఖ్యముగ శ్రీమంత్రులు తమ జీవితకాలములలోనే కాము చేయదలంచిన దానాది పుణ్యకార్యములన్నిటిని స్వయం

ముగ నిర్వహించివేయవలెను. తాము పోయిన పిదప తమ కుమారులు ఆపనిచేసెదరని భావించి తూష్ణిభావము వహింపరాదు. ఈ క్షణమున ఉన్న భావము మరుక్షణము లేకపోవచ్చును. కావున ఎప్పుడు చేయవలసిన ధర్మ కార్యమును అప్పుడే చేసివేయవలెను.

పూర్వ మొకపుడు కర్ణుడు తనగృహమున అభ్యంగన స్నానము చేయుచుండెనట. సవరత్నఖచితమగు నొకపాత్రలో నూనె, మఱియొక పాత్రలో సున్నిపిండి ప్రక్కనుంచుకొని నూనెతో తానే కూర్చొని తలంటుకొనుచుండెను. సరిగా అదే సమయమున శ్రీకృష్ణమూర్తి అతని గృహమునకు విచ్చేసెను. కర్ణుడు తలంటుకొనుచుండుటయు, ప్రక్కనే మర కతమాణిక్యములు పొదగబడిన విలువైనపాత్ర యుండుటయు చూచి, ఆ నటనసూత్రధారి కర్ణునితో తనకాపాత్ర కావలయు నని అడిగెను. ఇంద్రునకు తన కవచకుండలములనే దాన మొసంగివైచి 'దానకర్ణుడ'ని లోకమున విఖ్యాతినొందిన అమ్మహనీయుడు సాక్షాత్ పరమాత్మయేవచ్చి అడిగినపుడు ఇక వెనుకకు తగ్గునా? వెంటనే యతడు (కుడిచేతితో తలంటు కొనుచుండెను గనుక) తన ఎడమచేతితోనే దానిని పరిగ్రహించి శ్రీకృష్ణున కివ్వదొడగెను. కాని శ్రీకృష్ణు డదానిని స్వీకరింపక, 'కర్ణా! ఎడమచేతితోనా నాకు సమర్పించుట? ఇంతమాత్రము శిష్టాచారము నీకు తెలియదా?' అని యడుగ నంత కర్ణు డిట్లు సమాధాన మొసంగెను—

క్షణం చిత్తం క్షణం చిత్తం క్షణం జీవితమావయోః

యమస్య కరుణా నాస్తి ధర్మస్య త్వరితా గతిః.

‘ఓకృష్ణా! ఇప్పుడున్న భావము మఱుక్షణముండకపోవచ్చును, ఇప్పుడున్న ధనము మఱుక్షణమున మాయమై పోవచ్చును. ఇప్పుడున్న జీవితము ఉత్తరక్షణమున అంతమైపోవచ్చును. యమధర్మరాజు ఎవరిపైనను విచక్షణచూపడు. జీవుల ధర్మబుద్ధి త్వరితగతిని మార్పునొందుచుండును! కాబట్టి తలంకించుకొనుచున్న నూనెచేతిని (కుడిచేతిని) కడుగుకొని బానితో నీకు ఆ పాత్రనిచ్చుటోపల నాబుద్ధి ఏమిమారిపోవునో! అంశవటకు నా జీవితముండునో లేదో అను విచికిత్సనాలో కలుగ తత్తణమే నేను ఎడమచేతితో బానిని నీ కిచ్చివేయ దొడంగితిని. అంతయేకాని ‘శెలియకకాదు’ - కష్టని అధ్యాత్మభావ పరిపూర్ణములగు ఆ వాక్యములను విని కృష్ణుడు లోలోన చాల సంతసించెను.

బుద్ధిత్వము మహాప్రమాదకరమైన గుణము. కామ, క్రోధ, లోభములను ‘అగ్రదుష్టత్రయము’లో అది స్థానమును సంపాదించుకొనగల్గినది.

త్రివిధం సరకప్యేదం ద్వారం నాశనమాత్మనః

కామః క్రోధస్తథాలోభ స్తస్మాదేతత్త్రియం త్యజేత్. (16-21)

‘కామ, క్రోధ, లోభములు మూడును సరకద్వారములు. ఆత్మ వినాశకరములు. కావున వాటిని త్యజించివేయవలె’నని శ్రీకృష్ణ భగవానుడు ఆనతిచ్చియుండలేదా? కావున త్యాగగీలులై మెలగవలెను. దానపరత్వము నలవటచుకొనవలెను. ఈనాడు లోకములో ఎందఱో దరిద్రులను మనము చూచుచున్నాము. కూటికి గుడ్డకు కట్టవై పోయి నానాబాధలను పొందుచు వీధులలో తిరుగాడుచుండు ఈ దరిద్రులెవరు? ఇట్టి దీనస్థితి

వీరి కేల సంభవించినది? భగవంతునకు వీరిపై ఏమైన పక్ష పాతము కలదా? లేదు. 'న మే ద్వేష్యోఽస్తి న ప్రీయః'- నా కెవనిపై నను ద్వేషములేదని అతడు చెప్పనే చెప్పెను. కొందఱు తిని త్రాగి లక్షణముగ ఆనందించుచుండ పాపము వీరికిమాత్ర మేల ఇట్టి శోచనీయస్థితి ఘటల్లినది! ఏనాడో దానధర్మములు చేయని కారణముచేతనే ఇట్టివారికి దీనత్వము సంభవించినది.

అదానదోషేణ భవేద్దరిద్రః

అని శాస్త్రము లైక్యకంఠముతో బలుకుచున్నవి. కావున 'దానము చేయని దోషముచే జీవుడు దరిద్రుడై జన్మించును'- తామనుభవించుదానిలో తృణమో పణమో మాటియొకరి కిచ్చుట నేర్చుకొనవలెను. ఈ శరీరనిర్మాణమును జూడుడు- భగవంతుడు ఒకరికిచ్చు పద్ధతిలోనే చేతిని సృష్టించెను. చేతులు క్రిందకు వ్రాలియున్నపుడు వాటి తీరు గమనించినచో ఈ సత్యము బోధపడగలదు. ఇమ్ము, ఇమ్ము (give, give) - ఇదియే జీవితరహస్యము.

The less I have the more I am.

అను నానుడిప్రకారము, ఇతరులకు దానధర్మములు చేయుచు తన స్వంతమునకై మనుజుడు ఎంతెంత తక్కువ వినియోగించుకొనుచుండునో అంతంత గొప్పవాడుగ నాతడు పరిగణింపబడుచుండును.

మహాదేవ గోవిందరానజే అను గొప్ప మహనీయునకు ఒకశూరి ఎవరో ఒక పండ్లగంపను పంపిరట! అందులో ఒక

పండును కొద్దిగా కోసికొని ఒక ముక్కటిని తక్కినది మరల ఆ గంపలోనే పడవై చిపోయెను. ఆ దృశ్యమునుజూచి ఆతని భార్య 'ఏమండీ! పండు బాగాలేదా ఏమి? అంతయు వదలి వేసి వెళ్లుచున్నారట!' అని ప్రశ్నింప, రానడే 'చాలా బాగున్నది! అని ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను. బాగున్నచో మళ్ళీ ఏల వదలివేసినారు?' అని భార్య మరల ప్రశ్నచేయ, బాగున్నది కనుకనే వదలివేసితిని - మంచివస్తువు వెళ్లుదును ఇతరులే ఎక్కువగ అనుభవించవలెను.' అని యాతడు పలికెనట! చూచితిరా! ఎట్టి మహోన్నత స్వభావమో! ఎట్టి అతిశయదాతృత్వమో! మహనీయు లీ ప్రకారము ప్రవర్తించుచుండ కొందఱు లోభులు తాము బయట అన్నము తినుచుండ, కాకివచ్చినచో దానిని తొలకయే యుందురు. ఏలయనిన, చేతితో దానిని అదలించినచో చేతినుండి జారి ఒకటి రెండు మెతుకులు క్రింద బడినచో ఎక్కడ అది తినిపోవునో యను భయము వారలను వేధించుచుండును. వెయ్యేల! ఈమధ్య ఒకలోభి దేవునకు పూజచేయదలంచి, ధూపదీపనై వేద్యము లర్పించినచో కొంత డబ్బు ఖర్చు అగునని తలంచి అవియేవియు లేకనే మానసికముగ పూజచేసి ముగించదలచెనట! ఆ మానసిక పూజలో కూడ దేవునకు క్రుశ్చిన అరటిపండునే సమర్పించెనట. మంచి పండు ఖరీదు అధికమని తలంచి. ఓహో! ఎంతటి లోభత్వము! మానసికముగ ప్రపంచములోని పండ్లన్నిటిని సమర్పించినను ఒక్కపైసాకూడ ఖర్చుకాదని ఆ మూఢునకు తెలియదు. ఇట్టి హీనప్రవృత్తిని జనులు విడనాడవలెను.

‘దేయం దీనజనాయ చ విత్తం’

“దీనులకు, దరిద్రులకు తన కున్నదానిలో కొంత ఇచ్చి సాయము చేయవలెనని శ్రీశంకరాచార్యులవారు జనులకు హితము చెప్పిరి. ఒకవేళ అట్లుచేయక దానబుద్ధి ఒకింతైనను లేక, లక్షలు లక్షలు గడించి, కోటికి పడగెత్తి కూర్చున్నచో అతని గతి ఏమగునో ఊహించితిరా?—

చత్వారో విత్తదాయాదాః ధర్మభూపాగ్ని తస్కరాః

జ్యేష్ఠభ్రాత్రవమానేన త్రయః కుప్యంతి సోదరాః

‘డబ్బుకు నలుగురు వారసులు కలరు. (1) ధర్మము (2) రాజు (3) అగ్ని (4) దొంగ-అని ఇందులో పెద్దవారసుడు ధర్మము. అతడు నలుగురిలో పెద్దన్న. తండ్రి డబ్బులో పెద్దన్నకు పెద్ద వాటా రావలెను. అసగా ధర్మమునకు ఎక్కువడబ్బు వినియోగించబడవలెనని అర్థము. అట్లుకాక, తండ్రి ఆస్తిలోని పెద్ద భాగముగాని, చిన్నభాగముగాని, అసలు ఏ భాగముగాని అతనికి లేకుండ చేసినచో, ఈ ప్రకారముగ అతనిని (ధర్మమును) అవమానించినచో తక్కిన మువ్వరు సోదరులు (రాజు, అగ్ని, దొంగ) అది భరింపలేక కోపోద్రిక్తులై చెలరేగెదరట.’ అసగా ‘ధర్మ’ కార్యములకు తనసొత్తును వినియోగించనిచో, పన్నులమూలకముగ రాజు దానిని స్వాధీనపఱచుకొనివేయును. అగ్నిప్రమాదములు సంభవించి ఆస్తి నష్టమగును. దొంగలుపడి దానిని దోచివేయుదురు’ అని భావము. కాబట్టి సంపదలో కొంతభాగము దానధర్మములకు కేటాయించవలెను. దానధర్మములకు వినియోగించుద్రవ్యము ఇహమందును, పరమందునుగూడ తిరిగివచ్చును. స్నేహితుల కొఱకు వినియోగించు ద్రవ్యము ఇహమందుమాత్రమే తిరిగి

వచ్చును. భోగముల కొరకు వినియోగించు ద్రవ్యము ఇహమందుగాని పరమందుగాని యెచటను తిరిగిరాదని మఱువకుడు.

కావున త్యాగముయొక్క మహిమను మనుజుడు గుర్తెఱిగి, జీవితమును త్యాగమయముగ గావించవలెను. దాతృత్వబుద్ధి హృదయమున తోణికిసలాడుచుండువలెను. అయితే ప్రత్యుపకారవాంఛలేని సాత్త్వికదానమునే ఆశ్రయించవలెనుగాని ఫలాపేక్షతో గూడిన రాజస దానమునుగాని, తిరస్కారముతో గూడిన తామస దానమునుగాని ఆశ్రయించరాదు. ఈ తత్త్వమును బోధించుటకొఱకే భగవానుడీ యధ్యాయమునందు త్రివిధదానములను పొందుపఱచెను. అశ్రద్ధతోగాని, అవజ్ఞతోగాని, అనత్కారపూర్వకముగగాని ఒకనికి ఏదియైన యిచ్చినను అది యివ్వనిదానితో సమానమే యని గీతాచార్యుడు నుడువుచున్నాడు. *అశ్రద్ధతో ఏదియైన చేసినను అది చేయనిదానితో సమానమే యని వాక్రచుచ్చుచున్నాడు. కాబట్టి చేసిన ఒకింత కార్యమును శ్రద్ధతో పూర్ణవిశ్వాసముతో చేయవలెనని భగవానుని యాదేశము.

ఈ ప్రకారముగ శ్రీకృష్ణపరమాత్మ ఈ యధ్యాయమునందు ఆహారముయొక్కయు, దాన, తపంబులయొక్కయు త్రివిధ (సాత్త్విక, రాజసక, తామసిక) లక్షణములను చక్కగ వర్ణించి చెప్పెను. అట్లు చెప్పటకు కారణమేమి? ఆయా వస్తువులయొక్క రాజస, తామసభావములను త్యజించి సాత్త్విక

* అశ్రద్ధయా హతం దత్తం తపస్తప్తం కృతం చ యత్

అసదిత్యుచ్యతే పార్థ న చ తత్ప్రేత్యనో ఇహ. (17-28)

భావమునే ఆశ్రయించవలసి యుండునని ఉద్బోధించుటయే యగును. కావున భగవదాజ్ఞను శిరసావహించి ఆయా పుణ్య కార్యములను సాత్త్వికరూపముననే అమలులోపెట్టి తద్వారా హృదయనైర్మల్యమును జనులు సంపాదించుదురుగాక! 'ఓం', 'తత్', 'సత్' అను త్రివిధసంజ్ఞలచే సూచించబడు ఏ పర బ్రహ్మముకలదో అయ్యది అట్టి విశుద్ధహృదయమున తెస్సగ ననుభూతము కాగలదు. పరబ్రహ్మసాక్షాత్కారమే జీవిత పరమావధి కనుక, అట్టి సాక్షాత్కారమునకు అనువగు పరిస్థితులను తన హృదయవీరమున కలిగించుకొనుట ప్రతిజీవి యొక్కయు విధ్యుక్తధర్మము. గీతాచార్యుని ఈ సద్బోధ లన్నింటియొక్క తాత్పర్యమిదియే. భగవన్ముఖారవిందము నుండి వెలువడిన ఈ అమూల్యదివ్యోపదేశములనుముముక్షువు అత్యంతశ్రద్ధాభక్తులతో కార్యాన్వితమొనర్చి, ఈ జీవితమందే అత్మసాక్షాత్కారము ద్వారా స్వారాజ్యపదవి నధిష్ఠించి ఖిరతిశయ బ్రహ్మనందమును గ్రోలుచు మానవత్వమును పరితార్థ మొనర్చుకొనునుగాక !!

ఓమ్ తత్ సత్.

18-వ అధ్యాయము మోక్షసన్న్యాసయోగము

ఏ వస్తువైనను ఉన్నపుడు దాని విలువ తెలియదు. కంటియొక్క విలువ కండ్లున్నప్పుడు అంతగా తెలియదు. గుడ్డివాడు నేత్రములయొక్క విలువను చక్కగా అంచనా వేయగలడు. చేతులవలనను, కాళ్ళవలనను మనము ఎంత లాభమును పొందుచున్నామో ఇప్పుడు తెలియదు. వాటికి వైకల్యము సిద్ధించినపుడు తెలియును. ఆరోగ్యముయొక్క విలువ అనారోగ్యము కలిగినపుడు బాగుగ తెలియగలదు. సూర్యునియొక్క విలువ పగలు గుర్రెఱుంగువారు చాల అగుదు. రాత్రి చీకటిలో అవసరపడునపుడు ఆ సూర్యుడు లోకమున కెంత ఉపకారము చేయుచున్నాడో చక్కగ అనుభూతమగుచుండును. అట్లే శరీరమున్నపుడు దాని విలువ యెంతటిదో మనుజుడు గ్రహించుటలేదు. అది పోయినపిదప సన్న్యాసునిచుచున్నాడు. ఎన్నియో జన్మలు దాటిదాటి సుకృతవశమున మానవుడై పుట్టుచున్నాడు జీవుడు.

కదా చిల్లభతే జన్తు ర్మానుష్యం పుణ్యసంచయాత్.

అని గురుజీవురాణమున విష్ణుభగవాను డీ విషయమునే వైస తేయునకు తెల్పియుండెను. కావున మానవజన్మ దుస్సభము కాదు సుదుర్లభమనియే చెప్పవలసియున్నది. మోక్షమునకు సోపానమువంటిది. పూర్వము సృష్ట్యాదియందు చతురాశుడు (బ్రహ్మ) వృక్షములను, సరీసృపములను. పశువులను,

పక్షులను, మత్స్యములను సృజించియు వానిచే ఏమాత్రము సంతుష్టిని బొందకయుండెను. కాని తదుపరి మనుజునిసృష్టించి పరమానందభరితు డయ్యెనట ! ఏల ? బ్రహ్మవలోకమునకు వలసిన బుద్ధిబల మాతనికి మాత్రమే కలదు. తక్కిన (84 లక్షలు - 1) జీవరాసుల కది లేదు. ఆ బుద్ధిబలమును సదుపయోగ మొనర్చుకొని పరమార్థలక్ష్యప్రాప్తియం దద్దానిని వినియోగించినపుడు మాత్రమే అది సఫలమగును. లేనిచో, అదియున్నను లేనిదానితో సమానమే యగును. కాని మనుజు డెట్లు చేయుచున్నాడా ? మోక్షసాధారోహణమునకు భగవాను డొసంగిన ఈచక్కని సోపానమును మనుజుడు సదుపయోగ మొనర్చుకొనుచున్నాడా ? 'హరి'ద్వారమును జేరుటకు యిత్నించుచున్నాడా ? లేదు. 'అరి'* ద్వారమునే తట్టుచున్నాడు. దేవుని కొఱకు దేహమును వినియోగించుచున్నాడా ? లేదు. దేహము కొఱకే దేవుని ఉపయోగించుకొనుచున్నాడు. ఈ ప్రకారముగ అమూల్యమగు సదపకాశమును భ్రష్ట మొనర్చుకొని విషయవ్యామోహయుక్తుడై ఉన్నత శిఖరములనుండి క్రమక్రమముగ దిగజారిపోవుచున్నాడు. చిన్మయుడుగా వెలుగొందవలసియున్న యాతడు మృణ్మయుడుగ తయారగుచున్నాడు. ఇది చాల శోచనీయము. అతని దౌర్భాగ్యస్థితిని శాస్త్రము లెంత చక్కగ వర్ణించియున్నవో చూడుడు.

సాల్యాం వై ధూర్యమయ్యాం పచతి తిలఖలం చాందనై రింధనౌఘైః
సౌవరైరౌజలాగ్రైః విలిఖతి పసుదామర్క-తూలస్యహేతోః

* అరి = శత్రువు..... 'కామక్రోధాది అరిషడ్వర్ణము'

చిత్త్వా కర్పూరఖండాన్ వృతిమివ తురుతే కో ద్రోవాణాం సమస్తాత్
ప్రాప్యేమాం కర్మభూమిం స దజతి పురుషో యస్తపో మందభాగ్యః.

‘వజ్రవైద్రూర్యములతో పొదగబడిన పాత్రయందు శేలిక
పిండిని ఉంచి చందనపుకట్టలతో దానిని వంచుచున్నాడు!
జల్లేడుచెట్లు పైరుచేయుట కొఱకు బంగారపు నాగలితో
పొలముదున్నుచున్నాడు! ఆరుగపైరును సంరక్షించుటకొఱకు
అరటిమొక్కలనునరికిపొలముచుట్టూ నాటుచున్నాడు! అట్లే
కర్మభూమియగు భూలోకమున జన్మించియు ఎవడు తపస్సు
నాచరింపడో, దైవమును సాక్షాత్కరించుకొనుటకు యత్నిం
పడో, ఉత్తమముగు ఈ మానవశరీరమును తుచ్ఛ విషయ
భోగానుభవమునందును, సత్త్వరజాపంచిక వస్తుసంపాదనము
నందును మాత్రమే వినియోగించునో, అట్టివాడు మంద
భాగ్యుడే యగును!’ అని శాస్త్రము లుద్ఘోషించుచున్నవి. మహా
నీయులున్ను హెచ్చరిక చేయుచున్నారు.

కాబట్టి భగవానుడు కరుణించి మానవ దేహ మను
చక్కని ఉపకరణమును మనకొసంగినపుడు, అది శిథిలము కాక
పూర్వమే దానివలన ఎంత పారమార్థిక లాభమును పొంద
గలుగుదుమో అంత పొందియే తీరవలెను. ఇట్టి మహదవకాశ
ములు మఱి ఏ యితర లోకమునను, ఏయితర జన్మయందును
గూడ లభింపవు. గాలి వున్నపుడే తూర్పారబట్టవలెను.
దీపమున్నపుడే ఇల్లు చక్కపెట్టుకొనవలయును.

Strike the iron when it is hot.

‘ఇనుము వేడిగానున్నపుడే దానిని సాగదీయవలెను. చల్ల
బడినచో వీలుపడదు. కావున దేహముయొక్క విలువను

దేహమున్నపుడే బాగుగ తెలిసికొని, దానిని మధించి, (చక్కటిసాధనలుగావించి) చెఱకునుండి రసమువలెను. పాల నుండి వెన్నవలెను, పంచకోశాంతర్గతమగు పరమాత్మను అందుండి వెలికి తీయవలెను. (సాక్షాత్కరించుకొనవలెను). ఇక్కార్యము నేనుల సాధించవలెనో వేదశాస్త్రము లుద్బోధించుచున్నవి. గీతాది సద్గ్రంథములు స్ఫుటముగ తెలియ జేయుచున్నవి. అట్టి సాధనలనే గీతయందు ఇంతదనుక మనము విచారించుచు వచ్చినాము.

నేడు వాటిని పరిసమాప్తము చేయవలసియున్నది. గీతాగ్రంథముయొక్క చరమభాగమునందు నేడు అడుగు పెట్టబోవుచున్నాము. ఇంతవరకు 17 అధ్యాయములను సాంగోపాంగముగ విచారించితిమి. ఇక చివరి అధ్యాయములో - గీతాభవనముయొక్క చివరి గదిలో - నేడు ప్రవేశించుచున్నాము. భవనముయొక్క గదులన్నింటిలోను ఇది చాల పెద్దది. యుద్ధము ప్రారంభము కాబోవుచున్నది కనుక, ఇక గురుశిష్యసంవాదమునకు సమయము ఎక్కువలేనందున, ఇంత దనుక చెప్పినవాటి నన్నింటిని క్రోడీకరించి, చెప్పనివాటిని జతపరచి ఈ అధ్యాయమును గురువగు శ్రీకృష్ణభగవానుడు శిష్యుడగు అర్జునునకు చెప్పివేసెను. ఇరువురు స్నేహితులు చాలసేపు సంభాషించుకొని సెలవుతీసికొనునపుడు సార భూతములగు ఒకటి రెండు మాటల నెల్లు మాట్లాడుకొని విడిపోవుచుండురో, అట్లే కృష్ణార్జునులును ఇక యుద్ధకార్యము నందు ప్రవేశింపవలెను గనుక, ఎవరిపని వారు చూచుకొన

వలసియున్నది. కనుక, సంభాషణ కట్టపెట్టవలసినదప్పుటచే ఆఖరికు గీతాసారమును ఒక పర్యాయము చేప్పుకొని ఇక బోధను మంగళముపాడిరి. కావున ఒక దృష్టిగోళము ఈ 18-వ అధ్యాయమును సంక్షిప్త భగవద్గీత యని మనము పిల్చుకొని తప్పలేదు.

ఈ అధ్యాయము పేరు మోక్షసన్న్యాస యోగము. సన్న్యాసమనగా త్యాగము. (1) భగవదు క్తములుగు సాధనలు చేయుచు రాగా మోక్షము దానియంతటనుచిరగో సమకొందును గావున, ఇక సట్టినారికి మోక్షమునుగూర్చిన పేజునంకల్పము అనవసరము కావున, మోక్షసంకల్ప త్యాగమును వారు కావించవచ్చును. మోక్షసన్న్యాసమున కిది యొక్క అర్థము. (2) త్యాగము(సన్న్యాసము)ను అవలంబించి తద్వారా మోక్ష ప్రాప్తి నొందుము. అనియును మోక్షసన్న్యాసమునకు మఱి యొక అర్థము కలదు. మోక్షనుభూతిని సిద్ధింపజేయు సాధన లలో త్యాగ ముచ్చస్థానము నలగకరించుచున్నది. ఒక దానిని త్యజింపనిచో మఱియొకటి లభింపదు-ఇదిలోకధర్మము. అట్లే దృశ్యమును త్యజింపనిచో దృక్స్వరూపమగు ఆత్మ లభింపదు. అల్ప (విషయ) సుఖమును త్యజింపనిచో అధిక (ఆత్మ) సుఖము సంప్రాప్తింపదు. కాబట్టి మోక్షకాంక్షి వనాడైనను త్యాగము నవలంబించక తప్పదు.

ఈ అధ్యాయ ప్రారంభమున శ్రీకృష్ణపరమాత్మ యజ్ఞ దాన తపఃకర్మలను త్యజింపవలదనియు, అవి (పావనాని మనీషిణామ్)-జీవుల చిత్తమును శుద్ధపఱచును గావున

వాటిని తప్పక ఆచరించవలయుననియు జ్ఞాపకము చేసెను.*
 మేడ ఎక్క-కమునుపే నిచ్చెనను కాలదన్ని వేయుసాధకులకుభగ
 వానిని ఈ వాక్యములు కనువిప్పుగా నుండగలవు. ఎటువంటి
 వానికై నను చిత్తశుద్ధిలేనిచో జ్ఞాన మెట్లు కలుగగలదు? మురికి
 అద్దములో తనముఖము చూడగల్గువా డింతవఱ కెవడును జగ
 త్తున ఉద్భవించలేదు. ఉద్భవించడుకూడను. ఈ కీలకము తెలి
 సేయే మహాసీయులగు శాస్త్రజ్ఞులు ఎంత అతీతమగుజ్ఞానమును
 ప్రబోధించినప్పటికిని, దానిసాఫల్యమునకు అత్యావశ్యకమైనట్టి
 హృదయనిర్మలత్వమును, అట్టి నిర్మలత్వమును సాధించునట్టి
 నైతిక గుణగణములను (ethics) నొక్క చెప్పుమవచ్చిరి.
 సర్వజనాదరణీయంబైన గీతాగ్రంథ మవలంబించిన పద్ధతియు
 నిదియే. వెనుకటి అధ్యాయములం దీ విషయమును పదేపదే
 నిరూపించియున్నప్పటికిని; గ్రంథము పరిసమాప్త మగుచున్న
 ఈ సమయమున జనులు వానియెడల ఏమాత్రము పరాకు
 చిత్తగించకుండనుండు నిమిత్తము మరల నొక పర్యాయము
 ఆ భావములను గీతాచార్యుడు రంగముమీదికి తీసికొని
 వచ్చెను. కాబట్టి చిత్తశుద్ధికరములగు అట్టి పుణ్యకార్యముల
 యెడ ముముక్షువులు శ్రద్ధగలిగియుందురుగాక !

అయితే అట్టికార్యములను ఆచరించునపుడు మనుజుడు
 నిరుత్సాహమునకు, అధైర్యమునకు ఏ మాత్రము తావీయ
 రాదు. 'ధృత్యుత్సాహసమన్వితృడై' యుండవలెను. ఆయా
 కార్యములందు ఫలాపేక్షలేక, దైవార్పితబుద్ధితో నాచరించు.

* యజ్ఞదానతపః కర్మన త్యాజ్యం కార్యమేవతత్

యజ్ఞోదానం తపశ్చైవ పావనాని మనీషిణామ్.

చుండవలెను. కార్యము సిద్ధించినను, సిద్ధించకపోయినను నిర్వికారుడై మెలగవలెను. ఇట్టివాడే సాత్త్వికకర్త యనబడునని భగవాను డీ యధ్యాయమున సెలవిచ్చెను. మొమ్మొదలు కర్మాచరణమున పరిశుద్ధుడు కానిదే అధ్యాత్మపథమున జీవుడు ఉన్నత శిఖరములను అందుకొనలేడు. మనుజుని చిత్తము ఏ స్థితియందున్నదో అతని ఆ చరణమే పట్టిచూపును. రాగ ద్వేషయుత్పత్తి ఫలాభిలాషతోగూడి, లోభబుద్ధి గలిగి, హంసాయుతముగ కర్మ నాచరించువాడును, శుచిత్వము లేక యుండువాడును హర్ష శోకములకు లోబగువాడును, చేక సోమరితనముతో గూడి ఎల్లప్పుడు విషాదచ్ఛాయలచే నావృత్తుడై దీర్ఘనూత్రియై యొప్పినాడును ఆచరణమున పరిశుద్ధత్వమును బొందనివాడే యగును. కావున ఇట్టి సకృష్ట భావములను పరిత్యజించి సాత్త్వికబుద్ధితో కర్మాచరణము గావించుచు, నిర్మలమగు అనుష్ఠానము గలిగియుండువాడు అచిరకాలములో పరమార్థ త్రేతమున గొప్ప యభివృద్ధిని సాధించగలడు.

ఇట్టి మోక్షసాధనలను శీలించునపుడు ఆరంభములో కొన్ని ప్రతిబంధములను జీవు డెదుర్కొనవచ్చును. ఆచరించు నపుడు కొంతకష్టముగాగూడ తోచవచ్చును. అంతమాత్రము చేత వాటిని వదలి వేయరాదు. ఏలయనగా, ఆ ఒకింత కష్టమును అధిగమించిన పిదప నిరతిశయానందము నాతడు సొందగలడు! కొన్ని ఔషధములు త్రాగినపుడు చేదుగా నుండును. ఆ కారణముచేత వాటిని ఎవరైనను వదలివేయుచున్నారా? అట్లు వదలినచో రోగ మెట్లు ఉపశమించును? ఆరోగ్యముఖ

మెటుల కలుగును? కావున ఆరోగ్యసంబంధమైన పరమ సుఖము కొఱకు, చేదువలన కలిగిన ఒకింత దుఃఖమును మనుజు డెట్లు దిగమ్రొంగుచున్నాడో, అట్లే అనంత బ్రహ్మ నంద సాగరమున నోలలాడుట కొఱకు ముముక్షువు సాధన జనితమైన ఒకింత శ్రమను, ప్రయాసను ఓర్చుకొనవలెను. ప్రతికూల వాతావరణమును సహించుకొనవలెను! ఉత్తమ సుఖము (సాత్త్వికసుఖము) యొక్క లక్షణ మివ్విధముగనే యుండునని గీతాచార్యుడు తెలిపియున్నాడు—

యత్తదగ్రే విషమివ పరిణామేఽమృతోపమమ్

తత్సుఖం సాత్త్వికం పోక్తమాత్మబుద్ధి పృసాదజమ్. (18-37)

‘ప్రారంభమున విషప్రాయముగ తోచి అంతమందు అమృత రూపముగ పరిణమించు సుఖ మేదికలదో, అదియే సాత్త్విక సుఖమనియు, అట్టిది బుద్ధిని నిర్మల మొనర్చుగలదనియు భగవదాశయము. విషమివ’ (విషమువలె) అనిచెప్పిరే కాని విషమని చెప్పలేదు. కావున కష్టముగ కన్పించునే కాని వాస్తవముగ అది కష్టముకాదు. సంతానము కలుగబోవు సమయమున స్త్రీ ప్రసవవేదన మనుభవించును. ఆ ప్రసవ సంజనిత దుఃఖము పుత్ర ముఖారవింద సముద్భూతమగు మహాదానంద సమ్ముఖమున వెలవెల బోవుచున్నది. అట్లే జ్ఞానా విర్భావమునకు ముందు సాధకుడు ప్రకృతిని ఎదుర్కొనుటలో కొన్ని ఆటంకములను, దుఃఖములను అనుభవించవలసి వచ్చినను, వాస్తవముగ అది యాతనికి శ్రమగ తోపదు. ఏల యనిన దుఃఖరహితమగు సచ్చిదానంద పరమాత్మయే గమ్యమని అతనికి తెలియును. ‘అచిర కాలములోనే దాని ననుభవ

వింపబోవుచున్నాను గనుక, ఇక మార్గమధ్యమున సంభవించు ఈచిల్లర దుఃఖములను లెక్కచేసికొనగూడదు' అని యీతిడు భావించి ముందునకు సాగిపోవును.

ప్రాగ్భ్యతే స ఖలు విఘ్నభయేన నీచైః

ప్రాగ్భ్య విఘ్నవిహతా విరమన్తి చుద్యాః

విఘ్నైర్ముహూర్ముహూరపి ప్రతిహన్యమానాః

[ప్రారబ్ధముత్తమగుడా న పరిత్యజన్తి. (భర్తృహరి సుఖాపితము)

విఘ్నములు కలుగునను భయముచే అల్పులు పుణ్యకార్యములను అసలు ప్రారంభించనే ప్రారంభించరు. మధ్యములు ప్రారంభించి ఒకటి రెండు విఘ్నములు తటస్థింపగ నే దానిని వదలివైచి పారిపోవుదురు. ఉత్తములు, ఎన్ని విఘ్నములు సంభవించినను, ప్రారంభించిన సత్కార్యమును వదలనే వదలరు.' అను భర్తృహరి యుపదేశ మీ సందర్భమున స్మరింపదగియున్నది. 'వేల కొలది మనుష్యులలో ఏ ఒకానొకడు మాత్రమే మోక్షసిద్ధి కై యత్నించుననియు, అట్లు యత్నించువారిలో ఏ ఒకానొకడు మాత్రమే యథార్థముగ తెలిసికొని మోక్షసిద్ధి బడయగల్గుననియు *శ్రీకృష్ణమూర్తి ఇదివరలో తెలిపియే యున్నాడు కదా! 'కశ్చిద్ధీరః ప్రత్య గాత్మాన మైక్షత్'. కోట్లకొలది మనుజులలో ఒకానొకధీరుడు మాత్రమే ప్రత్యగాత్మను విజృంభగల్గును అని కతోపనిషత్తు పలుకుచున్నది. సాధన ప్రారంభ దశయందు తోచు విఘ్న పరంపరలను లెక్కచేయకుండ ముందునకు జనువాడే ఈధీరుడు. ఆతనికి కలుగు ఈ విఘ్న

* మనుష్యాణాం సమాప్రసేష కశ్చిర్యతతి సిద్ధయే

యతతామపి సిద్ధానాం కశ్చిన్నాం వేత్తి తత్త్వతః.

(7-8)

ములు, ఈ దుఃఖములు, ఈ సంతాపములు విషమువలె కనిపించునే కాని వాస్తవముగ విషముకాదు. అది అమృతత్వమునకు దారితీయు వస్తునముదాయమే యగును.

(దృష్టాంతమునకు) ఉదయము బ్రహ్మముహూర్తమున (4 గం॥ నుండి 5½ గం॥ లోపల) నిద్రలేచి స్నానాదులను నిర్వర్తించుకొని దైవధ్యానము సలుపవలసినదిగా శాస్త్రము లొదేశించుచున్నవి. అలవాటు లేనివారికి ఇదియొక పెద్ద సమస్యగానుండును. కప్పుకొనిన దుప్పటి తెరచుటకే అత్తటి మనస్సొప్పదు. ఇక స్నానముమాట వేఱగ చెప్పవలయునా? ఇక చలికాలమైనచో మనస్సు ఇంకను పెద్దతిరుగుబాటుచేయును. అయినను ఎట్లో తెగించి, సిద్ధాసుఖమును పారద్రోలి. కష్టమునకోర్చి స్నానముచేసివైచి ధ్యానమునకు కూర్చొనినచో, అప్పుడు కలుగు సుఖము చెప్పతరముకాదు. ఎంతయో ప్రశాంతి, నిర్వలత్వము, ఉల్లాసము మనస్సునకు కలుగును. అదేవిధముగ కారము, పులుపు, ఉప్పు మొదలగునవి తగ్గించుకొనవలెననియు, అవి రాజసాహారములో చేరునుగావున అభ్యాసముచేత క్రమముగ వానిని విడనాడవలెననియు శాస్త్రములు చెప్పుచున్నవి. ఎంతయో కాలమునుండి, లేక ఎన్ని జన్మలనుండియో ఆవకాయ, పచ్చిమిరపకాయలకు దాసత్వము చేసిన నాలుకలు గనుక, ఆ వాక్యమును పాలించుటకు అవి ఇష్టపడవు. ఒకవేళ ఇష్టపడినను కష్టముతో దానిని నెరవేర్చును. కష్టమో, నిష్ఠురమో, ఎత్తైనను తెగించి సాత్వికాహారమును భుజించుచు వచ్చినచో, అత్తటి మనుజునకు కలుగు ఆనందమునకు, ఆరోగ్యమునకు మేరయే ఉండదు. అట్లే బ్రహ్మచర్యము

వలె విచక్షణలేక పడుగిడుచున్నాను. కాని అచిరకాలములోనే తాపత్రయమును గాలము గొంతులో గ్రుచ్చుకొనగా వివశులై పరిరోదించుచుండును. పోనిండు, ఇతర దుఃఖములమూట అట్లుండునిచ్చినను, పుట్టిన ప్రతివానికిని మరణమునుగొప్ప ఆపద, మహాదుఃఖము కాచుకొనియుండ ఇక దాని సమ్ముఖమున ఈ సంసారసుఖములయొక్క పన ఏపాటిది? అట్టి స్థితిలో సుఖము సుఖమేనా? అసలది సుఖమని యెట్లు చెప్పబడును? మృత్యుముఖమున తిరుగొడుచు చక్కలింతలవంటి ఒకటి రెండు అల్పసుఖముల సనుభవించినంత మాత్రమున అది సుఖానుభవమగునా? గొడుగని తలంచి పాముపడగక్రింద విశ్రమించువా డెంతటి సుఖము సనుభవించగలడు! 'లోకాన్సమాహర్తు మిహ ప్రవృత్తః' - అని కాలుడు తన కరాళవదనమును వివృత మొనర్చి వికటాట్టహాసము చేయుచు లోకులందఱిని తన యదురములోనికి ఆహ్వానించుచుండ, అట్టి స్థితిలో వీరనుభవించు విలాసములు, విషయ భోగములు ఏపాటివి? ఉరిశిక్ష పడినవానిని ఉరితీయుటకు ముందుగా అతని కిష్టమైన పదార్థమును చెప్పవలసినదిగా జైలు అధికారులు కోరుదురు. దానిని తెచ్చియు ఇచ్చుదురు. ఎంత ప్రియమైనను ఆ సమయమున వానికి దాని సనుభవించుటలో ఏమైన స్త్రీసుఖము లభించునా? ఆ సమయమున పంచభక్త్యవరమాన్నములు భుజించినను అందేమైన రుచియుండునా? ఉండదు. ఏల? క్షణకాలములో ఉరికంబము నెక్కబోవుచున్నాడు కావున. అట్లే జీవుని యొక్క స్థితియు, పుట్టినవానికి చావు నిక్కము. అది నిక్కమైన వుడు, ఇక దానిని జయించి అమరస్థితి నొందుటకై ఈ జీవిత

ములో యత్నింపవలెనా. లేక జన్మజన్మాంతరముకూడ మృత్యుముఖమున బడుటకు సిద్ధపడి, అల్పవిషయభోగములను అనుభవించుచు కూర్చొని పుణ్యకాలముకాస్త గడపివేయవలెనా? విజ్ఞుడు బాగుగ యోచించుకొనుగాక!

ఒకనొకడు ఒక గొట్టెపిల్లను బలియిచ్చుటకై తీసికొని పోవ నిశ్చయించి దానిని బాగుగ కడిగి, పసుపు కుంకుమపెట్టి, మంచి వస్త్రములతో నలంకరించి, మెడలో పూలహారమువైచి, మృష్టాన్నభోజనము కుడిపించి, ఒకచోట నుంచెను. ఆ గొట్టె పిల్ల తనకానాడు తనయజమాని చేయుచున్న అమితాదరణకు, అపరిమిత శౌరవమునకు, మురిసిపోయి అమాంతముగ తన తల్లి యొద్దకు పరుగిడి 'అమ్మా! అమ్మా! నా అదృష్ట మేమనిచెప్పవచ్చును! ఈరోజు ఎక్కడలేని ఆనందము నాకుకలుగుచున్నది. నా జీవితములో సుచర్ణాక్షరములతో లిఖింపదగిన సుదినము నేడు! ఆహా! ఎట్టి అలంకారము! ఎట్టితిండి! ఎంతటివైభవము!' అని ఏమేమో చెప్పుకొనిపోవుచుండ, తల్లి ఆపి; 'ఓసీ! పిచ్చిదానా! నీవు మందమతివి కనుకనే ఈ ఆర్భాటము, విలాసము చూచి మైమఱచిపోవుచున్నావు. ఇది యంతయు చావునకు ముందు నీకు చేయబడుచున్న శౌరవము. నేటిరాత్రి నిన్ను బలియివ్వబోవుచున్నారు. మృత్యుదేవత నిన్ను గ్రసించివేయనున్నది. కావున ఇది నీ యదృష్టముకాదు. దురదృష్టము. నీభాగ్యముకాదు. దౌర్భాగ్యము. నేడు నీకు సుదినముకాదు. దుర్దినమే!' అని తన బిడ్డకు హితము చెప్పినట? ✓

ఆప్రకారమే ప్రాచుంచిక విషయభోగముల ననుభవించుచు లోకకీర్తులకై ప్రతిష్ఠలకై దేవులాడుచు, అవియే పర

మార్గమని యెంచి మురిసిపోవువాడు చాలా పొరబడుచున్న వారే యగుదురు. ఇది ముష్ణాశ్వముచ్చటయే యను సంగతి వారు మఱచుచున్నారు. ఆయువు తక్షణికమగు భావము మూలకి చేసు న్నది. మృత్యువు బెబ్బులివలె ప్రక్కనే కాచుకొనియుండుటను విస్మరించినందువలననే శాశ్వతమైన పంపమును ఉపేక్షించి, సర్వ భోగవిలాసములందు నాను కాలముగడుపుచున్నారు. మరణము యొద్ద విలాసము శోభించునా? శాశ్వతపదార్థ సంపాదనమే యథార్థమగు విలాసమని జనులు గుర్తెలు గుడుముగాక! అదియే నిజమైన ఆనందము. నశించు పస్తువునందు అనుభూతిమగు ఆనందము అంతంతమాత్రముగనే యుండును.

నచికేతుడు యమధర్మరాజును బ్రహ్మజ్ఞానమునుగూర్చి అర్థించినపుడు ఆ బాలుని పై రాగ్యనిష్ఠను పెరిపించినంత అంతకుడు మొట్టమొదట దానిని బోధింపక ముక్తపై భవము లాతనికి ఒసంగెదననియు, ఆత్మజ్ఞానమును గూర్చి మాత్రము ప్రశ్నింపవలదనియు చెప్పెను. “ఓ నచికేత! మానవలోకము నందు అతిదుర్లభములైనట్టి భోగసంపద లెవ్వకలవా”, వాని నన్నింటిని వరుసపెట్టి నీవు కోరుకొనుము. ఇవిగో రథములు, ఇవిగో వాద్యములు, ఇవిగో విలాసవతులు - వీని నన్నింటిని గైకొనుము. కాని మరణరహితమగు ఆత్మనుగూర్చి అడు గకుము”-అని యముడు పలుకగానే నచికేతుడు “మహాప్రభో మీరిచ్చిన ‘లిప్తు’ అంతయు రేపటివఱకైనా ఉండునా?” అని నూటిగ ప్రశ్నించెను-

శ్వో భావామర్త్యస్య యదస్త్యైత త్వర్వేన్ద్రియాణాం జరయన్తి తేఽః

అపి సర్వం జీవితమల్పమేవ తవైవవాహన్తవ సృత్యగీతే॥ (గీతోపనిషత్తు)

“ఓయమధర్మరాజా! ఈభోగ్యపదార్థములన్నియు సత్వరములు
“శ్వోభావములు” — (శ్వః = రేపు, అభావః = లేనిది)
అయినను ఒకవేళ అనుభవించెదమనిన, ఇంద్రియములయొక్క
శక్తి దినదినము క్షీణించియే పోవుచుండును. పోనీ దీర్ఘకాల
అనుభవంతమనిన, ఎంత దీర్ఘాయువు అయినను అనంతకాల
ములో అది అతిస్వల్పపరిమాణము కలదియే యగును. శాశ్వ
తము కాదు. కాబట్టి నీవాహనములు, నీలాట్టిపిట్టలు, నీవాద్య
ములు నీవే తీసికొనుము. నాకు వద్దు మహానుభావా! నాకు
కావలసినది ఆత్మజ్ఞానము. దాని నుపదేశింపుము’ అని హతము
పట్టి ఎట్టకేలకు దానిని పొందగల్గెను. కావున ‘రేపటివఱకు’
కూడ ఆయుస్సులేని ఈ వైభవములందు జనులకు పూర్ణ
సుఖము ఎన్నటికీని లభించజాలదు. లభించిన కాస్త సుఖ
మున్ను మరణాదిభయములతో సమ్మిశ్రితమై యున్నందు
వలన పసలేనిదై నిద్రప్రయోజనకరమై యుండుచున్నది.

వివేకానందస్వామి పశ్చిమ దేశములం దచటచట
ఆధ్యాత్మికోపన్యాసములు గావించుచు వేదాంతశంఖారావ
మును పూరించుచున్న ఆరోజులలో ఒకచోట ‘రాబర్టు ఇంజర్
సాల్’ అను పాశ్చాత్యప్రముఖుడు స్వామితో వాగ్వాదము
సకు దిగెను. అతడు చెప్పినది - ‘మహాశయా! ఏమోఆత్మ
సుఖము, బ్రహ్మసుఖము, మోక్షసుఖము అని మీరు చెప్పు
చుందురు. వానిపై మాకు విశ్వాసములేదు. ఏలయనిన అవి
యన్నియు పరోక్షములై నవి. వాటిని గూర్చి ఊహాగానము
(Speculation) చేయుచు కాలముగడుపుట మాకిష్టము లేదు.
మాకు దృశ్యవిషయములలో ప్రత్యక్షముగ ఆనందము లభించు

చున్నది. ప్రపంచములోగల సారముపండి మేమనుభవించుచున్నాము. మీవలె ఊహాప్రపంచమున, స్వప్నప్రపంచమున తిరుగాడుటలేదు. . . ఆతని యా వాక్యములకు వివేకానందు లిట్లు గంభీరముగ సమాధాన మొసంగిరి - 'అయ్యా! మీరు పొరబడుచున్నాకు. మేమనుభవించుచుండి కల్పితసుఖము కాదు. నిత్యమై, సత్యమై, శాశ్వతమైనట్టి ఆత్మానందము. అది పగోత్తముకాదు. మీరనుభవించువానికంటెను ఇంకను ప్రత్యక్షమైనది. మీరాశ్రయించునది ప్రతిబింబ సుఖము. అది చంచలమైనది. క్షణికమైనది. దుఃఖమిశ్రితమైనది. మాది అట్లుకాదు, అది బింబసుఖము. అది నిరతిశయమైనది. దుఃఖవర్జితమైనది. మీరనుభవించు కిక్కిరింపు సుఖముకూడ నిరంతరభీతితో అనుభవించుచున్నాను. దొంగతనముగ వండిరిగో జొరబడి అన్నము తినుచున్న కుక్క-కు కలుగు సుఖమువంటిదే దృశ్యవిషయములవలన మీకు కలుగుచున్న సుఖము! అనగా ఆ కుక్కకు అన్నమును తినుటగో కొంగుసుఖము లభించినను, ఎక్కడ ఇంటియజమాని వచ్చి చావగొట్టునో యను నిరంతరభీతితో ఆ సుఖ మెట్లు కలుషితమై పోవుచున్నదో, అట్లే మీరనుభవించు దృశ్యసౌఖ్యములును, మృత్యుభీతిచేతను, నది తర భీతులచేతను విశితములై కళావిహీనములుగ, పేలవములుగ తయారగుచున్నవి. కాబట్టి నిర్భయానందమునే సేవింపుడు! సత్యవస్తువునే ఆశ్రయింపుడు! క్షణిక పదార్థములను బట్టుకొని వ్రేలాడకుడు!' - అని హిసోపదేశము చేసెను. సహేతుకములును, అర్థగంభీరములునగు, ఆవాక్యములచే నా

పాశ్చాత్యుడు ప్రభావితమై స్వామికి తత్త్వము వినియాంజలి
ఘటించి శిష్యుడయ్యెను.

పాశ్చాత్యనాగరికత వ్యామోహమున కొట్టుకొని
పోవుచు, యథార్థతత్త్వమును గ్రహింపక, విషయసౌఖ్యము
లనే పరమధ్యేయముగ దలంచి అహర్నిశములు వానినే
వెన్నంటుచు కాలమును గడుపుచుండు జనులను చూచి ఆవేద
నను ఆపుకొనలేక వారికి కనువిప్పు కలుగుటకై 'అనిత్య
మనుఖం లోకమిమం ప్రాప్యభజస్వమామ్' (అనిత్యమై, సుఖ
వర్జితమైనట్టి ఈ సంసారమును బొందిన జనులు తరించుటకై
నన్ను సేవింపవలెను) అను గీతావాక్యార్థమును విపులీక
రించుచు వివేకానందు లోక ఉపన్యాసవేదికపై నిట్లు సింహ
గర్జన మొనర్చిరి-(సాధకుల కీ వాక్యములు అత్యంత ప్రభావ
మును గలుగజేయునవి యగుటచే వానిని మీ యెదుట
పోందుపరచుచున్నాను.)

“In spit of the sparkle and glitter of west-
ern civilisation, in spite of all its polish and its
marvellous manifestation of power, standing
upon this platform I tell them to their face that
it is all vain. It is vanity of vanities. God alone
lives, The soul alone lives, Spirituality alone
lives, Hold on to that.”

“పాశ్చాత్య నాగరికత తమకు బెళుకులతో గూడి
యున్నప్పటికిని, ఆశ్చర్యకరములైన భౌతికశక్తులనుద్గర్భనము
చేసినప్పటికిని, అదియంతయు నిరుపయోగమని ఈ ఉపన్యాస

వేదికపై నిలబడి వారి యెదుటనే చెప్పివైచుచున్నాను. అది శుష్క-దండుగ. దైవమొకటియే సత్యము. ఆత్మయొకటియే సత్యము. పరమాత్మ మొకటియే సత్యము. దానినే పట్టుకొనుడు!!” కాబట్టి రాజసములగు ఈ ప్రాపంచిక దృశ్య సౌఖ్యముల కొఱకు భోగవిలాసముల కొఱకు పరువిడక సాత్త్వికమగు ఆధ్యాత్మిక సుఖము కొఱకే జనులు ప్రయత్నించవలెనని శ్రీకృష్ణమూర్తి ఈ అధ్యాయమున బోధించుచున్నాడు. అట్టివారికే పూర్ణ శాంతి కలుగును. మఱియు దుఃఖమున్న వారినుండి శాశ్వతముగ పలాయనము పొవును. (దుఃఖాంతం చ నిగచ్ఛతి.)

ఈ ప్రకారముగ గీతాచార్యుడు వివిధరీతుల అర్జునునకు పారమార్థిక విజ్ఞానభండారమును ప్రసాదించుచు యుద్ధసమయ మానన్నిమగుటచే తన ప్రబోధము నిక నిరమింపదలంచి, శిష్యుడగు అర్జునునకు, తన్నిమిత్తముగ నమస్తసాధకశ్లోకమునకు ఉపకరించుటకొఱకై గీతాసారమంతయు సంక్షేపముగ మూడుశ్లోకములందు చెప్పివైచెను. అవి యేవి యనిన-

- (1) బుద్ధ్యా విశుద్ధయా యక్తో ధృత్యాఽఽత్మానం నియమ్యచ శబ్దాదీవిప్రయం స్త్యక్త్వా రాగద్వేషా పృథగన్యత. (18-51)
 - (2) వివిక్తసేవీ లఘ్వాశీ యతవాక్యా-యమానసః ధ్యానయోగపరో నిత్యం వైరాగ్యం సముపాశ్రితః. (18-52)
 - (3) అహంకారం బలం దర్పం కామం క్రోధం మరిగ్రహం విముచ్య నిర్మమశ్చాన్తో బ్రహ్మభూయాయ కల్పతే. (18-53)
- అంతిమ అధ్యాయములోని ఈశ్లోకత్రయము గీతకు మకుటము వంటిది. కావున దీని తాత్పర్య మెఱిగియుండుట ముముక్షువు

లకు నితాంతావశ్యకమైయున్నది. “అతినిర్మలమగు బుద్ధితో గూడి, ధైర్యముతో మనస్సును నిగ్రహించి, శబ్దాది విషయములను త్యజించివైచి, రాగద్వేషములను పారద్రోలి, ఏకాంతస్థలములందు నివసించుచు, మితాహరియై, మనోవాక్కాయములను స్వాధీనమునందుంచుకొని, ఎల్లప్పుడును ధ్యానయోగతత్పరుడై, వైరాగ్యమును లెస్సగ నాశ్రయించి అహంకార, బల, దర్పములను కామక్రోధ పరిగ్రహములను పూర్ణముగ విడిచిపెట్టి, మమత్వవర్జితుడై, శాంతుడై విలసిల్లువాడు బ్రహ్మసాక్షాత్కారమును బడయుచున్నాడు” — సంసారసముద్రమును దాటుటకు, పరమానందపదవి నొందుటకు ఇదియే విధానము. ఈ సాధనములను ఒక్కొక్కటిగ బాగుగ నభ్యసించి వాటిని తన సాత్తుగ - తన రక్తమాంసములుగ-తన స్వరూపముగ-గావించుకొనువాడు మోక్షభాగి తప్పక కాగల్గును. (బ్రహ్మభూయాయ కల్పతే)-అని శ్రీకృష్ణమూర్తి నిశ్చయపూర్వకముగ చెప్పియున్నాడు. కాబట్టి సాధకుడు వీనిని సదా తన స్మృతిపథమున నుంచుకొనవలయును. మొత్తము గీతను కంఠస్థము చేయలేకపోయినచో అతడు కనీసము ఈ మూడు శ్లోకములవై నను కంఠగతమొనర్చుకొని, సదా వాటి యర్థమును మననముచేయుచు, అవి తనవిగా చేసికొనవలెను.

ఈసాధనములయందు వైరాగ్యమును లెస్సగ ఆశ్రయించవలసినదనియు, కామక్రోధాదులను పూర్తిగ విడిచిపెట్టవలసినదనియు చెప్పటను సాధకుడు ముఖ్యముగ గమనింపదగియున్నది. దృశ్యపదార్థములందు విరక్తిజనింపనిచో ఆత్మయం

దాసక్తి కలుగ నేరదు. విషయభోగలాలస, దేహభిమానము గలిగియున్నవాడెవడును ఇంతవఱకు మోక్షమును సవిచూచి యెఱుగడు. అది అసాధ్యమైన పనియే యగును.

శరీరపోషణార్థినన్ య ఆత్మానం దిదృషితి

గ్రాహం దాటధియా దృశ్యానదీం తత్తం స గచ్ఛతి

(ఏదేత చూడఁపటి)

అని శ్రీశంకరాచార్యులవాగు ఇవ్విషయమున చక్క-ని ఉపమానమును సెలవిచ్చిరి. ఒక-చోట ఒక నది వేగముగ ప్రవహించుచుండెను. అది రాత్రిసమయము అంధకారము నలుదెసల గాఢముగ వ్యాపించియుండెను. ఒకబాటసారి ఆనదీతీరమునకువచ్చి నిలబడెను. ఆవలియొడ్డుననున్న గ్రామమునకాతడు చేరవలసియున్నది. ఉపాయమును వెతకసాగెను. ఒడుననే ఒక సల్లటి మొద్దు పడియుండెను. 'భేష్' అని సంకోషించి అదియొక కొయ్యమొద్దు అని తలంచి దానిపై కూర్చొని నదీ మధ్యభాగమునకు బోయెను. అది కొయ్యకాదు, మొసలి. చీకటిలో అతనికి కనిపించలేదు. ఇక ఆతనిగతి యేమగును? నది దాటగలడా? దాటుట అట్లుంచి తానే మృత్వుముఖమున పడిపోవుచున్నాడు. అట్లే తాను రక్తమాంసములతో గూడిన ఈ శరీరమేయని తలంచి, దానియందు అభిమానముగలిగి దానిభోగములనుగూర్చియే రోజంతయు చింతన జేయుచు, ఆ దేహాది దృశ్యవస్తువులనే సమ్మొకొనియుండి, ఆత్మ నెవడు సాక్షాత్కరింపదలంచుకొనునో, అట్టివానికి కథలోని బాటసారికి పట్టిన దుర్గతియే పట్టును. కావున దృశ్యపదార్థములం దాసక్తిని త్యజించి, వైరాగ్యమును పూర్ణముగ

నాశ్రయించి చిత్తము సంతద్ముఖముజేసి అత్మధ్యానమును శీలించవలసినదిగా భగవాను డిచట అదేశించుచున్నాడు. మోక్షకాంక్షీ అవలంబించవలసిన పద్ధతి ఇదియే యనియు నూచించుచున్నాడు.

మఱియు కామక్రోధాదులను పూర్తిగ విడిచివేయవలె నని ఇట శాసించెను. అవి యున్నవాడు ఎన్ని నిష్ఠలు సల్పినను వ్యర్థమేయగును? ఎన్నిపూజలు పురస్కారములు జరిపినను నిష్ఫలములే యగును. గొప్ప శివభక్తి గలిగియున్నను రావణాసురుడు కామమునకు దాసుడగుటవలన తుట్టతుదకు పతనమునే పొందెనుగదా! కాశికుడను ముని అరణ్యములో ఘోరతపము సల్పుచున్నను, శిరస్సుపై పక్షి రెట్టవేసినంత మాత్రముననే తన శాంతిని గోల్పోయి, అమాంతముగ విరుచుకుపడి, దానిని శపించి భస్మముచేసివై చెనుగదా! క్రోధమునకు బానిసయైయుండుటవలన పాపమాతడు ఎంతయో కాలము తపస్సు చేసినప్పటికిని సత్ఫలితములను పొందలేక పోయెను. తుట్టతుద కొక పతివ్రతాశిరోమణిచే బోధితుడై దారికి వచ్చియుండుట భారతమునందు మనము వినియోయున్నాము. కాబట్టి కుండెడు పాలలో ఒక విషబిందువు వేసిన చందమున నుండును, ఈకామక్రోధాదులను చిత్తమునసాకుచు దై వనిష్ఠలు సలుపుచుండుట! కోపిష్ఠుల యనుష్ఠానములు, కాముకుల బ్రహ్మనిష్ఠలు, కళాయిలేనిపాత్రలో వండిన పప్పు పులుసువలె నిరుపయోగములై పోవునని శ్రీమహర్షి మలయాళస్వాములవారు పదేపదే బోధించుచుందురు. కావున అధ్యాత్మపథమున శీఘ్రపురోగతిని సాధించ యత్నించు

మానవులందఱున్ను ఈ కామాది అసభ్యగుణములకు తమ హృదయమం దేమాత్రము తావొసంగకుండ చూడవలెను. గీతామాత ప్రతి అధ్యాయమునందును నెత్తిన నోచుపెట్టుకొని ప్రవచించుచున్న పరమసాధన ఇదియే.

అయిదే జన్మాంతర విరుద్ధశక్తులు హృదయమాన అతి బలీయములై వర్తించుచుండుట వలన, సాధకుడు దైవసహాయమును బొందనిదే ఇక్కార్యమును నెరవేర్చగల్గుట కష్టతరము. సర్వేశ్వరుని అనుగ్రహము అతని కృపాకటాక్షిపాక్షిణము సాధకునకు ఎంతయో ఆవశ్యకమైయున్నది. అదిలేనిచో ఈ భయంకర ప్రకృతిని జయించుట మహాదుస్సాధ్యము. ఎన్నియో కష్టములు, ఎన్నియో విఘ్నములు, ఎన్నియో ఆటంకములు, ఎన్నియో సందేహపరంపరలు అతనిని నిరంతరము వేధించుచుండును. వాటినిన్నింటిని అధిగమించుట ఎట్లు ? అందులకు ఒకే ఒక ఉపాయము కలదు—

‘మచ్చిత్తస్సర్వదుర్గాణి మత్ప్రసాదాత్తరిష్యసి’ (18-58)

‘ఓ అర్జునా! నాయందు చిత్తమునుంచినచో నాయనుగ్రహము వలన నీవు ఆటంకములన్నిటిని దాటివేయగలవు’ అని శ్రీకృష్ణ భగవానుడు పాదునకు బోధించెను. ఇదియే ప్రతిబంధకములు తొలగుటకు చక్కని ఉపాయము. దీనినే భక్తి యందున్నారు. పతంజలిమహర్షి దీనినే ‘ఈశ్వర ప్రణిధానమ’ని పేర్కొని అట్టి క్రియచే సాధకునకు అంతరాయములు తొలగుటయే కాక, ప్రత్యగాత్మ సాక్షాత్కారమున్ను బంధించగలదని ఖండితముగ చెప్పివైచెను* సామాన్యముగ సాధకునకు తటస్థించు ప్రతి

* తకః ప్రత్యక్షేతవాదిగమోఽప్యన్తరాయాభావశ్చ.

బంధకములు ఒకటికాదు, అనేకము లుండును. వ్యాధి, ప్రమత్తత, అలసత్వము, భ్రాంతిదర్శనము, అనవస్థితత్వము మొదలగు కొన్నిటిని మాత్రము పతంజలి తన యోగసూత్రములందు తెలిపియుండెను.* మాయయొక్క ప్రభావమున ఒక్కొక్క ఆటంకము సంభవించుతరి ముముక్షువు తలక్రిందులై పోవుచుండును. అట్టి సమయమున భగవచ్ఛరణాగతి యొకటియే అతనిని కాపాడగల గొప్ప అశ్రుము. అతిశయభగవద్భక్తికలవాడు అవలీలగ ఈ విఘ్నపరంపరలను దాటి వేయగల్గును. అంతియేకాదు. జ్ఞానావిర్భావము ద్వారా మోక్ష సాధప్రవేశమున్ను బడయగల్గును.

భక్త్యా మాపభిజానాతి యావాన్యశ్చాస్మి తత్త్వతః

తతో మాం తత్త్వతో జ్ఞాత్వా విశతే తదనన్తరమ్. (18-55)

‘ఓ అర్జునా! భక్తిచే నేనెట్టివాడనో, నాస్వరూపమెద్దియో యథార్థముగ మనుజుడు తెలిసికొనగల్గుచున్నాడు. అట్లు తెలిసికొని ఆ పిదప నాయందు ప్రవేశించుచున్నాడు. (విశ్వమొందుచున్నాడు)’ అని భగవద్వాక్యము. భక్తిచే జ్ఞానము, జ్ఞానముచే మోక్షము సిద్ధించుచున్నవని ఈ వాక్యములద్వారా స్పష్టమగుచున్నది. కాబట్టి ఎట్టివాడైనను సరియే, సంసారదుఃఖసాగరమును దాటి మోక్షసామ్రాజ్యము నధిష్ఠించుకోరుచో, భక్తియొక్క ఆశ్రయమును తప్పక గైకొనవలసియే యున్నది. ఇది తిరుగులేని సాధనము. అట్లు కాకున్న శిష్టున తిరుగుచున్న ఈ భీషణసంసార చక్రమును అపగలిగిన స్తోమత

* వ్యాధిస్తాన సంశయప్రచుదాలస్యా విరతి త్వాన్విదర్శనాలబ్ధి భూమికత్వానవస్థితత్వాని చిత్తవిక్షేపాస్తేనైవ నారాయః.

మఱి దేనికుండగలదు? అనాదికాలమునుండి కొనసాగుచున్న ఈ మాయూచక్ర పరిభ్రమణము ఒక రాగాస హఠాత్తుగ నిలిచిపోగలదా! నిలిచిపోగలదు, దానికి తగిన విధానము ననుసరించినచో. ఆ విధాన మెయ్యది? ఆ చక్రము నెవరు త్రిప్పచున్నారో వారి పాదముల నాశ్రయించుటయే ఆ విధానము.* ఆ త్రిప్పవాడెవడు? సర్వజీవుల హృదయంత రాశములం దధివసించు పరమేశ్వరుడే. కావున ఆతని యనుగ్రహమును సంపాదించు నిమిత్తము భక్తితో నాతినిని ఆరాధించుటయే, ముముక్షువుయొక్క ఏకైక కర్తవ్యము. తత్ఫలితముగ జీవునకు దుఃఖములు, విఘ్నములు తొలగుటయే గాక, పరమ శాంతి స్వరూపమైన శాశ్వత బ్రహ్మపదము సంప్రాప్తించుచున్నది.

శిష్యునిపై గురువున కెప్పుడు వాత్సల్యముదయించునో, ప్రీతిజనించునో, అప్పుడు గురువు తన హృదయమును విప్పి వైచును. అతీరహస్యములైన బోధలనుగూడ అత్యతి వాగ్విచిత్రితములు చేసివైచును. వాని నెక్కువ తరింపజేయవలెనను కుతూహలము గల్గియుండును. ఈ ప్రకారముగ గురువుయొక్క అనుగ్రహమును, ఇష్టతను సంపాదించుకొనిన శిష్యుడు లోకమున ధన్యాతిధన్యుడు. అతనికి కావలసినదేమి? గురుదేవుని కటాక్షమును బొందగల్గిన శిష్యుడు తరించినట్లే యెంచుకొనవచ్చును.

* (1) ఈశ్వరస్సర్వభూతానాం హృద్దేశేఽర్జున తిష్ఠతి

బ్రాహ్మయస్సర్వభూతాని యంత్రాహతాని మాయయా. (18-81)

(2) తమేవ శరణం గచ్ఛ సర్వభవేన భారత

తత్ప్రసాదాత్పరాం శాంతిం స్థానం ప్రాప్స్యసి కాశ్యకమ్. (18-82)

ఆతని అచుగ్రహమును చూరగొను భాగ్యము గల్గిన అంతే వాసి తన కర్తవ్య మీదేరినట్లే భావించవచ్చును. అర్జునుని సౌఖ్యాగ్యరేఖ ఎట్టిదోకాని లోకైక నాథుడగు శ్రీకృష్ణమూర్తి యొక్క అనుగ్రహభాగ్యము నతడు పొందగలెను. నరనారాయణుల చిరకాల సన్నిహిత సంబంధ మెచటికి పోవును! అర్జునుడు తన కెంతయో ప్రీతిపాత్రుడను విషయమును శ్రీకృష్ణమూర్తి గీతయందనేక సందర్భములందు ప్రకటించియున్నాడు.* కనుకనే అతి రహస్యములైన ఆధ్యాత్మిక సాధన లన్నిటిని ఆతనిముందు విరజిమ్మివైచెను. ఇక బోధ పరిసమాప్తము కాబోవుచున్నది కనుక రహస్యములలోకెల్ల పరమరహస్యము లగు ఒకటి రెండు వాక్యములను అంత్యమున శ్రీకృష్ణమూర్తి కరుణతో అర్జునునకు బోధింప నుద్యమించెను. 'గుహ్యోద్గుహ్య తరం' - 'సర్వగుహ్యతమం' ఇత్యాది విశేషణములను భగవానుడు ప్రయోగించుటవలన ఈ బోధ లెంత సారవంతము లైనచో, జనులు వానియెడల ఎంతటిశ్రద్ధను ప్రదర్శించవలెనో తేటతెల్లమగుచున్నది. 'నేను ప్రతిజ్ఞచేసి చెప్పుచున్నాను ఓ అర్జునా!' అని శ్రీకృష్ణమూర్తి పలికిన పలుకులచే బోధ యొక్క అనుపమ గాంభీర్యమున్ను వ్యక్తమగుచున్నది. భగవన్ముఖారవిందమునుండి వెలువడిన అద్భుతములగు ఆ కడ పటి వాక్యము లెవ్వియో చూతము—

‘ఓ అర్జునా! నాయందే మనస్సును నిలుపుము. నా భక్తుడవుకమ్ము. నన్నారాధింపుము. నాకు నమస్కరింపుము. ఇట్లైనచో నీవు తప్పక నన్ను పొందగలవు. ఇది పరమ

* “ఇష్టోఽపి మే దృఢమితి; ప్రతిజానే ప్రయోఽసిమే”

సత్యము. ప్రతిష్ఠ చేసి చెప్పుచున్నాను! నినుము! * భగవంతుని హితవచనము లిట్లుంటి బనులు తిద్దిపరీతముగ ప్రవర్తించుచున్నారు. వారు దేవుని ఆరాధించుటలేదు. విషయముల నారాధించుచున్నారు. ఆత్మకు మ్రొక్కుటలేదు. దయ్యమునకు మ్రొక్కుచున్నారు. అంతస్సుఖమైన హృదయాంతర్వర్తియగు పరమాత్మ నుపాసించుటలేదు. గహిర్ముఖమైన ఇంద్రియార్థములను తృప్తిపఱచుకొనుచున్నారు. ఇక్కారణముననే వారు శాంతికి దూరమై, పుమాత్మను పొందజాలక, సంసారకుహరమున చిక్కుకొని బసన మగలములకు లోనగుచు నానాయాతనల సనుభవించుచున్నారు. కాబట్టి జేవుని కుమార్గమున బట్టించి యభివృద్ధిని నొందించు ఈ పద్ధతిని విడనాడి, ప్రకృతిదాసత్వమున తృణించి, సత్యవస్తువగు ఆత్మనే దర్శింపవలెను. ఆత్మనే స్పర్శించవలెను. ఆత్మనుగూర్చియే మనము చేయవలెను. ఇదియే భగవానుని యాశయము. ఇవ్విధముగ జూధించి శ్రీకృష్ణునిపరాత్మాత్మ తుదకు సమస్త సిద్ధాంతములను త్రోడీకరించి సారవంతముగు అద్భుత శ్లోక మొకదానిని చెప్పివైచెను. దీనినే వైష్ణవులు చరమశ్లోక మందురు. అద్వానిని విచారించనిచో గీత అసమాప్తముగనే యుండిపోవును. కావున దానిని ప్రస్తావించుట మన విధ్యుక్తధర్మము. అది యేది యనిన-

సర్వధర్మా స్సరిత్యజ్య మామేకం శరణం ప్రహ

అహంత్వా సర్వపాపేభ్యో మోక్షయిష్యామి మా కుచః (18-88)

* మన్మనా భవ మద్భక్తో మద్యాజీ మాం నమస్కరు

మామేవైష్యసి సత్యం తే ప్రతిజానే ప్రయోజనమే. (18-85)

దృశ్యవృత్తులన్నిటిని పరిత్యజించి (దృశ్యస్వరూప) ఆత్మయగు నన్నే శరణుబొందుము. అట్టి నిన్ను సమస్త పాపములనుండి నేను విముక్తునిగ జేసెదను, శోకింపకుము'. ఈ శ్లోకమునందు శరణాగతి నిరూపింపబడినది. తన్ను శరణుబొందినవా డెవ డైనను సరియే, భగవంతుడు రక్షించును. ప్రభో! నేను నీవాడను అని ఒకపర్యాయము నన్ను శరణువేడినప్పటికిని, అట్టివానికి నేను అభయమొసంగుదును. ఇది నావ్రతము' అని శ్రీరామచంద్రుడు విభీషణుని శీలము యెడల సందేహమును వెల్లిబుచ్చినవారికి కుండ బ్రద్దలుకొట్టినట్లు చెప్పివైచెను.* దృశ్యవిషయములను, భోగయశస్సులను, ప్రాపంచిక సంపదలను శరణుజొచ్చినవారికి శాంతి సుదూరమున నుండుచుండును గాని, ఆత్మనాశ్రయించినవారికి, భగవానుని శరణుబొందిన వారికి శాంతి అదూరముననే యుండును. జనులకు సుఖ మేల కలుగుటలేదనగా, వారు దైవమును శరణు జొచ్చుటలేదు. ప్రకృతిని శరణుజొచ్చుచున్నారు. అస్థిరవస్తువు నాశ్రయించు వాడు అస్థిరచిత్తుడే యగునని ముమ్మాటికిని నమ్ముడు! చంచల పదార్థము నాశ్రయించి 'ఆహా! ఇది నాసౌభాగ్యము' అని ఉవ్విళ్ళూరవచ్చునుగాని, అచిరకాలములోనే 'అయ్యో! ఇది యెంత దౌర్భాగ్యము' అని అనుకొనుదశ వారికి వచ్చి తీరగలదు. అనుభవమే జనులకు పాఠము నేర్పును. కాబట్టి ప్రపంచమును మజ్జిగను చిలికి సారభూతమైన పరమాత్మ (సచ్చిదానందము) అను వెన్నను వెలికిదీసి దానినే ఆశ్ర

* సకృదేవ ప్రపన్నాయ తవాస్మీతి చ యాచతే

అభయం సర్వభూతేభ్యో దదామ్యేతద్ద్రవ్యతం మమ. (రామాయణము)

యించువాడు. దానినే శరణుజొచ్చువాడు, దానినే ఉపాసించు వాడు భక్తుడు. ఇక్కార్యముచే సత్యదు సావరహితుడై, నిర్భయుడై, అసందయుతుడై లోకమున మెలగగలడు. ఏల యనగా తన్నాశ్రయించువారి సమ స్తపాపములను కడిగివేసెద సని భగవానుడు 'హామీ' నొసంగియున్నాడు.

దేవుడు తానుచేయదలచిన కార్యమును తానుచేసినచో సరమాశ్మ తానాచరింపవలసిన కార్యమును తానాచరించును. గీతలోని ఈ చరమశ్లోకములోగల ప్రథమ పాదము "సర్వ ధర్మాన్ -" అనునది జీవుని కర్తవ్యమును నిరూపించును. రెండవపాదము "అహంత్యా -" అనునది దేవుడుచేయు పనిని స్పష్టీకరించును. జాబువ్రాసినచో తిరుగుజాబు వచ్చును. పిలిచినచో ప్రత్యుత్తరము వచ్చును. అసలు జాబే వ్రాయనిచో అది యివరి దోషము? దేవుడు మాత్రము దానికి ప్రత్యుత్తర మెట్లీయగలడు? రైలు ఎక్కినచో గమ్యస్థానమునకు తీసికొని పోగలడు. అసలు రైలే ఎక్కనిచో - దానికి ఎవరు ఏమి చేయగలరు? స్పృహప్తికి, నిరతిశయశాంత్యనుభవమునకు, పూర్ణదుఃఖరాహిత్యమునకు భగవానుడు దారిచూపుచుండగా రెండుచేతులు పైకెత్తి ప్రతిజ్ఞాపూర్వకముగ పలుకుచుండగా, దానిని ఉపేక్షించి, సరకద్వారముననే తట్టుచుండినచో ఇక దానికి ఎవరును ఏమియు చేయజాలరు. వారివారి పతనమునకు వారే బాధ్యులు కాగలరు. ఈ సత్యమును గుర్తెక్కిరి గీతా చార్యుని యాదేశప్రకారము దైవమునే శరణుబొంది జనులు శోకరాహిత్యమును బడయుదురుగాక !

గీతోక్తమగు భగవానుని తత్త్వబోధ 'మాశుచః'-
 'దుఃఖింపకుము' అను పదముతో సమాప్తమునొందినది. దీనిని
 బట్టి దుఃఖరాహిత్యమే గీతయొక్క ప్రధానోద్దేశమని స్పష్టము
 కాగలదు. దుఃఖసాగరమున గుంకులిడుచుండు అభాగ్యజీవు
 లకు కరావలంబన మొసంగి ఒడ్డుకుచేర్చి పరమానంద మొన
 గూర్చుటయే గీతయొక్క ఆశయము. అయితే భగవంతుడు
 చేయిజూపినను దానిని పట్టుకొనుటకు కూడ ఇష్టపడని జీవుల
 విధివిలాస మేమని చెప్పవచ్చును ! ఆహ్వానించినను తిరస్క
 రించు మనుజుల దుష్కృత మెట్టిదై యుండవలెను ! కావున
 తమస్సును పారద్రోలి, నాస్తికత్వమునకు తిలాంజలి యొసంగి,
 సర్వజీవులను కడతేర్చుటకు బద్ధకంకణుడైన పరమాత్మను
 ఈశ్వరముననే భక్తితో నాశ్రయించవలెను. తాను పాపినని
 ఎవరును దుఃఖింపనవసరములేదు, పాపమునకు విరుగుడు గీత
 యందు బోధింపబడెను. పుణ్యమే పాపక్షయమునకు మార్గము.
 జ్ఞానమే సమూల పాపవిధ్వంసమునకు ఉపాయము. భగవచ్ఛ
 రణాగతియే సర్వపాపశమనైక భేషజము. ఇట్టి యుపాయము
 లను వజ్రాయుధముచే పాపవర్మతములను ఛేదించివైచి,
 మరల దానియందడుగుపెట్టక, శ్రేయోమార్గమునే యను
 సరించవలెను. పాపము చెడ్డదికాని పాపికాదు. పాపమును
 దూషింపవలెనుగాని పాపినిగాదు. ఏలయనిన, పాపి మరల
 పుణ్యాత్ముడు కాగలడు. తన తప్పు తెలిసికొని మరల సన్మార్గ
 మును జేపట్టగలడు.

Let the dead past bury its dead
 Be not like dumb driven cattle
 Be a hero the strife.

‘అయిన దేమిటో అయినది. గతించిన దానిని గూర్చి వగవకుము... ఇకమీదట మా గవశువువలె నుండక రక్షరంగమాన ధీరుడవై మెలగుము’-అని యొక కవిపుంగవుడు పలికినట్లు, పూర్వపు దుష్కృత్యములనుగూర్చి పరితపించుట తోనే పుణ్య కాలము యూనత్తు గడవివేయక, ఇకమీదట అట్టి పాపము లాచరింపక ధైర్యముతో ముందును కొనసాగుటయే శూరుని లక్షణము. ఈ ప్రకారముగ ఎటువంటి పతితివ్యక్తినిగూడ గీత వైకిలేపి వాని భుజముతట్టి; ఆశ్వాసమొసంగి. సహకనేర్పి. సన్మార్గమున గమనశీలునిగ జేసిపైచుచున్నది. ఇదియే గీత యొక్క విశిష్టత. పతితుల సుద్ధరించుటకు గీత కంకణము. కట్టుకొనినది. సాపిని అయ్యది ఉపేక్షింపలేదు. గీతాగ్రంథ మున కింత విశ్వవ్యాపకత్వము కలుగుటకు గల కారణములలో నిది ప్రధానమైనదని చెప్పవచ్చును. కాబట్టి సోమరితనమాను త్యజించివైచి, జన్మసాఫల్యమునకు మార్గమైనట్టి భగవచ్చరణాగతిని జీవు డతి శ్రమముగ సాధించిపైచునుగాక !

ఏలయనగా, జీవితము శ్మణభంగురమైనది. ఎత్తైన చెట్టుకొమ్మయొక్క చివరిభాగమునగల ఆకుకొనముందు ప్రేలాడు మంచుబొట్టువలె శరీరము ఏక్షణమున కాక్షణము రాలుటకు సిద్ధముగనున్నది. ఆయువును కొందఱు ఏనుగు చెవితోపోల్చిరి. మఱి కొందఱు కప్పయొక్క కంఠచర్మముతో ఉపమించిరి. కొందఱు మెలుపువలె అతి చంచలమని సాదృశ్యము చెప్పిరి. కావున దీనిపై విశ్వాసము తగదు. చేయదగిన పారమార్థిక కార్యములన్నింటిని బాల్యయావసములందే ప

సమాప్తము గావించివేయవలెను. ఆరోగ్యము, ఇంద్రియ సౌఖ్యము, సదవకాశములు, అనుకూల పరిస్థితులు ఉన్నపుడే ఆధ్యాత్మిక యత్నములను, తీవ్రముగ ఆచరింపవలెను. వార్ధక్యములో జ్ఞాపకశక్తి తగ్గిపోవును. ఇంద్రియములు సడలిపోవును. శక్తిక్షీణముఖము పట్టును. అట్టితఱి తీవ్రసాధన లొనర్చుటకు ఆనుకూల్యత ఏర్పడదు. కాబట్టి-

గృహీత ఇపకేశేష మృత్యునా ధర్మమాచరేత్.

అని పెద్దలు చెప్పినట్లు - మృత్యువు జుట్లుపట్టుకొనియున్నట్లు భావించి, ధర్మము నాచరించవలెను. వాస్తవముగ నిది అతశ యోక్తికాదు. యథార్థమే. కనుకనే శ్రీశంకరాచార్యుల వారు భగవంతునిగూర్చి ఈ ప్రకారముగ ప్రార్థించిరి.

రోగా మదన్తి సతతం ప్రబలా శ్శరీరం
కామాదయోఽవ్యనుదినం ప్రదహన్తి చిత్తం
మృత్యుశ్చ నృత్యతి సదా కలయన్ దినాని
తస్మాత్త్వమద్య శరణం మమ దీనదన్తో.

“ఓ దీనబంధూ! భయంకరములైన రోగములు నాశరీరమును నిరంతరము సతమతము చేయుచున్నవి. కామ క్రోధాదులు చిత్తమును దహించివేయుచున్నవి. మృత్యువు నా ముందు నాట్యము సలుపుచు రోజులు లెక్కపెట్టుచున్నది. కాబట్టి ఇప్పుడు నీవే నాకు శరణ్యము.” “పచ్చికుండలోని నీటివలె ఆయువు నశించిపోవుచున్నది. సూతన యకావనశోభ మెఱుపు వలె చంచలముగా నున్నది. వార్ధక్యము ఆడసింహమువలె

పరుగిడివచ్చుచున్నది. కావున ఇప్పుడు నీవే నాకు శరణ్యము!"*
 (శ్రీ) శంకరుల వాక్యములు వాస్తవికతను ప్రతిబింబింపజేయు
 చున్నవి. ప్రతిజీవియు 'మృత్యుసంసారము'న తగుల్కొని
 యున్నాడు. కావున దానినుండి తప్పించుకొను లెజువు
 యోచించుకొనియే తీరవలెను. అనీ స్రవంశమున ఎన్ని
 భోగభాగ్యముల ననుభవించినను, మహాష్టభవములను కండ్ల
 జూచినను, అవియన్నియు బంధన మధ్యమున అననుభవించి
 నవే యగును.

ఎలుకబోనులో మంచుబుచ్చిగల ఎరను తగిలించుచును.
 ఎలుక దానిలో ప్రవేశించగనే బోనుయొక్క తలుపు పడి
 పోవును. అప్పుడది భీతిజెంది పారిపోవుటకై యత్నించి నలు
 దెసల త్రోవకై వెతకుచుండును. కాని త్రోవ కానరాదు.
 ఎలుక బంధనమున చిక్కుకొనును. అత్తజీ ఆ ఎం ఎంత
 స్వాధిష్ఠమైనదిగా నున్నను, సుందరముగా కన్పించినను,
 గుమగుమలాడుచున్నను మూషికమునకు దానిపై మోజు
 ఏమాత్రమున్ను ఉండదు. ఏల? అను బంధనమున తగు
 ల్కొనినట్లు ఎఱిగినది కావున, అంతమాత్రపు బుద్ధియు
 మానవునకు లేకున్నది. ఏలయనగా, జననమరణరూపభరోర
 సంసార బంధమున తగుల్కొనియున్నను, భోగముల సాక్షింపు
 చునేయున్నాడు. కాబట్టి సత్త్వము అను బంధమున

-
- * ఆయుర్విశిష్టత యథామమటస్థతోయం
 విద్యుత్ప్రభేవ చపలా నవయావసశ్రీః
 వృద్ధా ప్రథావతి యథా మృగరాజపత్నీ
 తస్మాత్త్వమద్య శరణం మమ దీపబిన్దో.

దున్నట్లు తెలిసికొని, బంధవిముక్తికై ప్రయత్నించవలెను. దీనినే ముముక్షుత్వ మందురు. తీవ్రముముముక్షుత్వ మెపుడు కలుగునో అపుడు ప్రాపంచిక విలాసముల యెడల జీవునకు రుచియే కలుగదు - దృష్టాంతమందలి ఏలుకకువలె. అట్లే జైలులో నున్నవానికి ఎన్నివైభవము లొసంగినను ఆనందము కలుగదు. బంధవిముక్తి ఒకటియే అతనికి ఆనందమును చేకూర్చును.

రాజకీయరంగమున 'అరెస్టు' అయిన కొందఱు మహా పురుషులను ప్రభుత్వమువారు 'డిటెన్యూ'ల క్రింద పరిగణించి వారిని గొప్పగొప్ప బంగళాలయందో - లేక మహాప్రాసాదము లందో ఉంచి వారి అంతస్తుకు తగినట్టు సమస్త సౌకర్యములను అచట చేయుదురు. మంచి మంచి భోజనముల నిచ్చుదురు. విలాస వస్తువులనుగూడ సమకూర్చుదురు. కాని ఆ బంగళా ఆనుకొనియుండు ఉద్యానవనము బయటచుట్టూ పోలీసువారు లేక సైనికులు కాపలా కాయుచుందురు. ఏలయినగా ఆతనిని ఎంత గౌరవము చేసినను ఆతడు ఖైదీయే. ఆతడనుభవించునది అస్వాతంత్ర్యమందు పరిమిత స్వాతంత్ర్యము. అట్టి స్థితియందు విజ్ఞుడగు ఖైదీ యెవడున్ను తన కొసంగబడుచుండు పంచభక్త్యు పరమాన్నములనుజూచి మురిసిపోడు. విలాసవస్తువులనుజూచి ఆనందపడడు, ఏల? తాను బంధనమునందున్నాడని అతనికి తెలియును. బంధవిముక్తియే అతనికి సంతోషిని కలుగ జేయ గలదు. కాని మఱియే చిల్లర వస్తువులున్న గాదు. అట్లే జీవుడు అనాదికాలమునుండి జననమరణ రూపమగు ఈ సంసార బంధనమున తగుల్కొని అస్వతంత్రుడై యున్నాడు. ఇట్టి పారతంత్ర్య వాతావరణమున నుండియు, బంధవిముక్తికై

ప్రయత్నించక, విలాసవస్తువులకై పరుగిడుట, శబ్ద, స్వర్గాది భోగ్యవస్తుజాలమునకై అట్టులు బాచుట కేవలము అజ్ఞత్వమే యగును. బంధనముననున్నవాడు చేయవలసిన మొట్టమొదటి పని బంధవిమోచన యత్నము, ఇది ప్రధానము. తక్కినవి గౌణము. ప్రధానమును మఱచి గౌణమునందు తగ్గినుడగు వాడు కృతకృత్యు డెన్నటికిని కానేరడు. తాను మఱచిన తన స్వరూపమును తిరిగి జ్ఞాపకమునకు తెచ్చుకొనవలెను. తాను అత్తయేకాని దేహాదిసంఘాతము కాదను నిషయమును మాటి మాటికి స్మరించుచుండవలెను. పారతంత్ర్య వాతావరణము నందు మ్రగ్గిపోయి నానాబాధల ననుభవించు జనులు స్వాతంత్ర్యముకొఱకు, స్వరాజ్యముకొఱకు ఎట్లు తహ తహ నొందుచుందురో, అట్లే మామూబంధమున చిక్కుకొని వివిధ నరకయాతన లనుభవించుచు, సాంసారిక క్లేశములచే తల్లడిల్లు చుండు జనులు తమ జన్మనాక్కగు మోక్షమునకై, స్వరాజ్య మునకై, నిరతిశయ బ్రహ్మానందమునకై తీవ్రమగు ఆకాంక్ష గలిగియుండవలెను. పారతంత్ర్య స్థితియందు ధోగజాలము లభించినను దానిపై దృష్టి నుంచరాదు కథలోని చిలుకవలె -

వాసః కాంచనపంజరే నృపపరై ర్నిత్యం తనోర్నార్జనం
భక్ష్యం స్వాదు రసాలదాడిమఫలం పేయం సుధాభం పయః
వాఙ్మయం సంసది రామనామ వతతం దీరస్య కీరస్య ధో
హహ హస్త తధాపి జన్మవిటపి క్రోడం మనోధాపతి

‘ఒకానొక మహారాజు రామచిలుక నొకదానినిపించుచుండెను. దాని నివాసము బంగారపు పంజరమునందు. ప్రతీదిసము రాజులు స్వయముగ దానికి స్నానము చేయించుచుందురు.

తియ్యటి మామిడిపండ్లు, దానిమ్మపండ్లు దానికి ఆహారముగ నిత్తురు. అమృతతుల్యమగు క్షీరమును త్రావించుచుందురు. అప్పుడప్పుడు నిండుసభలయందు గౌరవపురస్కరముగ తీసికొని వచ్చి దానిచే రామనామమును పలికించుదురు. ఇంతగౌరవము దానికి జరుగుచున్నప్పటికిని ఆ చిలుకకు సంతుష్టిలేకయున్నది. ఎందుకనగా దాని మనస్సు అచట లేదు. ఏకాంతవనమున, చెట్టుకొమ్మపై ఎపుడు పోయి వ్రాలుదునా యను సంకల్ప మొకటియే దానిని పట్టి పీడించుచున్నది. శరీరము రాజ సాధములందున్నను మనస్సు అరణ్యములందే తిరుగాడు చున్నది. ఏలయనగా అరణ్యము దాని జన్మస్థానము - చెట్టు కొమ్మ దానివుట్టిల్లు. పరకీయస్థలమున భోగభాగ్యము లనుభవించుటకంటె స్వకీయస్థలమున సామాన్యముగ నుండుటయే ఆ చిలుకకు మేలనిపించెనట! ఈపాటి బుద్ధి మనుష్యుల కుండి నచో ఇక వారి కేమిగొదవ? పరమాత్మ వారి జన్మస్థానము, స్వస్థానము. ప్రకృతి పరకీయస్థానము. ప్రకృతిలో, మాయలో, అవిద్యలో కాలముగడుపువారు - 'నచేదిహవేదీన్మహతీవినిష్టిః' అనునట్లు మహావినాశమునకు ఒడిగట్టినవారే యగుదురు. జన్మస్థానమగు పరమాత్మ కెగబ్రాకువారు 'తేహం సుఖం శాశ్వతం నేతనేహమ్' అనునట్లు శాశ్వత సుఖమునే కూడ గట్టుకొందురు. కాబట్టి 'మామేకం శరణంప్రజ' అని శ్రీకృష్ణ మూర్తి నెలవిచ్చినట్లు, జీవులందఱున్ను ఇతర వ్యాపకములను తగ్గించుకొని సచ్చిదానంద పరమాత్మ నొక్కనినే శరణువేడి నచో, కర్మలచేతను, వాక్కుచేతను, మనస్సుచేతను, ఆతనినే ఆశ్రయించినచో, బంధవిముక్తిని బడసి ఈ జీవితమునందే

నిత్య నిరతిశయ అపరిచ్ఛిన్న బ్రహ్మానందము సనుభవించగల రనుటగో ఏలాంటి సంజేహమున్ను లేదు.

ఈ ప్రకారముగ ఉపనిషత్సారమంతయును విండి, శ్రీకృష్ణపరమాత్మ భగవద్గీతారూపమున అర్జునునకు ప్రసాదించెను. బ్రహ్మనిర్వాణమును గమ్యమును బొందుటకు వివిధమార్గములను వివిధపద్ధతులను వివిధసాధనలను సూచించెను. ఇది ధర్మము, ఇది అధర్మము; ఇది న్యాయము, ఇది అన్యాయము; ఇది పుణ్యము, ఇది పాపము; ఇది దైవము, ఇది అనురము; ఇది యుక్తము. ఇది అయుక్తము; ఇది నేల, ఇది గొయ్యి. అని విడదీసి చూపించి, 'ఓ అర్జునా! 'యథేచ్ఛస తథా కరు' - ఇక నీ కెట్టిష్టమో అట్లాచరింపుము; వీసిన బాగుగ విమర్శించి ఇక నీ కిచ్ఛపచ్చిన స్థానస్వము.' అని భగవానుడు తనపై కర్తృత్వమేమియు పెట్టుకొనక, ఆచరించు విధానమును అర్జునునకే వదలిపెసెను. గురువులు దారిచూపుదురు. అంతమాత్రమే. నడక నేర్చుకొని నడువవలసినది శిష్యులే. కావున శిష్యుడు గురుబోధ శ్రవణానంతరము తన ధీశక్తిచే అమృతముయొక్క సత్ఫలితములను, నిషముయొక్క దుష్ఫలితములను, ముక్తిజనిత ఆనందమును, బంధజనిత దుఃఖమును రెండిటిని బాగుగ వివేచించి ఉత్తమముగుదానినే చేబట్టి నికృష్టమును పారద్రోలవలెను. అర్జును డట్లే చేసెను. కాబట్టి అతనికి అజ్ఞానమంతయు పటాపంనలై పోయెను. జ్ఞాన భాస్కరు డుదయించెను.

అయితే యెటువంటి ప్రజ్ఞాశాలియగు వైద్యుడైనను, అతడు ప్రయోగించినది ఎంతటిశక్తివంతమైన ఔషధమైనను

ఔషధసేవనానంతరము రోగియొక్క పరిస్థితిని వైద్యుడు విచారించియే తీరును. శ్రీకృష్ణుడున్న అట్లే కావించెను. అర్జునునిచే గీతామృతమును ఛేషజమును పానము చేయించిన తదుపరి 'ఓఅర్జునా! ఈగీతాజ్ఞాసౌషధముచే నీయొక్క అజ్ఞానసమ్మోహ రోగము నశించినదా?' అని ప్రశ్నించెను. తత్తత్తాత్రే అర్జునుడు. 'నష్టోమోహః' - 'మహాత్మా! నీ యనుగ్రహముచే నా అవిద్య నశించినది. ఆత్మజ్ఞాన ముదయించినది. సందేహము. లన్నియు తొలగిపోయినవి. ఇక నీయాజ్ఞ నెరవేర్చెదను' అని హర్షోత్ఫుల్లమానముడై ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను. భగవానుడు ప్రయోగించినది చక్కని చిట్కా. కాలాంతరమున నెపుడో ఆరోగ్యమును కలుగజేయునదికాదు అది. సేవించిన తత్తత్తాత్రే సద్యఃఫలితమును గలుగ జేయునది. కలుగజేసినది కూడను. అర్జునుడే అందులకు నిదర్శనము. వైద్యుని తొలిప్రయోగమే సఫలమైనది. కావున ఇక మందువిషయమై ఎవరికిని ఏ చికిత్స అవసరము లేదు. రెండు చేతులతో దానిని పరిగ్రహించి ఇండ్లకు తీసికొని వెళ్ళివచ్చును. అర్జునునకు రోగము నయమైనపుడు ఇక ఎవరికి మట్టుకు నయముకాదు? ఒక చోట ప్రయోగము (experiment) సఫలమైనపుడు, అన్నిచోట్ల కూడ అది సఫలమైయేతీరును. ఇందు ఏమాత్రమున్ను సంశయములేదు. కావున సర్వమానవకోటి, కాదు. దేవకోటి, అసురకోటికూడ గీతారూపమగు ఈ అనుపమదివ్యౌషధమును సేవించి, భవరోగమును బాపుకొని శాశ్వత సౌఖ్యమును బడయును గాక!

గీతాధ్యయనమును, గీతానుష్ఠానమును ఎవరు కావించె
వరో, వారు మహాత్తరమగు 'జ్ఞానయజ్ఞమగు' ఆచరించిన
వారేయగుదురు. సామాన్య యజ్ఞములకే ఎంతయో గోష్ఠ
సలితము నిర్దేశింపబడియుండు ఇక జ్ఞానయజ్ఞ విషయమై పేరుగ
జెప్పవలయునా! అన్ని లాభములకంటె గోష్ఠభావము, అన్ని
పదవులకంటె గోష్ఠపదవి, అన్ని సంపదలకంటె గోష్ఠసంపద
జ్ఞానయజ్ఞము నాచరించినవారికి సిద్ధించును. నిస్సంశయముగ
వానికట్టి మహోచ్చదశ సంప్రాప్తించియే తీరును. ఏలయనిన
జ్ఞానయజ్ఞాచరణముచే నతడు ఇక సరుడుగా నుండక నారా
యణుడుగ రూపొందును. భక్తుడుగ నుండక సాక్షాత్ భగ
వంతునితో నైక్యమొందును.

అయితే గీతాధ్యయనము చేయుటకు తగినంత అక్షర
జ్ఞానము లేనివారు కొందఱుండివచ్చును. అట్టి నిర్మలానుభవ
గతియేమి? వాగున్న తరించుట కుపాయమేమైన కలదా
యనిన, కలదని భగవానుడు కరుణతో వచించుచున్నాడు.
అట్టివారు శ్రద్ధతో వినిన కాలును. అట్టి శ్రవణజ్ఞానము చేతనే
శ్రమముగ వారు ముక్తిపదము నలంకరించగలరని శ్రీకృష్ణ
మూర్తి వారలకు ధైర్యప్రధానము గావించెను. శ్రవణము
చేసినవాడు ఊరక నుండిడు. దానిని అపుడప్పుడు మననము
చేయును. మననము చేసినదానిని నిదిధ్యానము చేయును.
దానిచే గీతాజ్ఞానము చక్కగ వంటబట్టును. శ్రోతగణకృ
రక్తమాంసములం దయ్యది సమ్మిశ్రితమై పోవును. తత్ఫలిత
ముగ అతని హృదయక్షేత్రమున జ్ఞానప్రకాశ మావిర్భవించి
అజ్ఞానతమమును దూరీకరించివేయును. కాబట్టి చదువు

లేనివారు దిగులుపడక ఎచటనైనను గీతాకాలక్షేపములు, గీతోపన్యాసములు, గీతాతత్త్వవిచారణ జరుగుచున్నచో శ్రద్ధాన్వితులై అచటకేగి ఏకాగ్రతతో విని అనుష్ఠించినచాలును; తరించిపోవుదురని గీతాచార్యుడు అభయ మొసంగెను. అయితే విద్యావైదుష్యము, సాహిత్యజ్ఞానము ఉండుటయే శ్రేష్ఠము. ఏ కారణముచేనైనను లేనిచో శ్రవణాదుల ద్వారా బ్రహ్మవిద్యను సంపాదించుకొని తరించవచ్చుననియు, హృదయమైనర్మల్యముపై ఆధారపడునది కావున మోక్షమునకా నిరక్షరాస్యత అంత ప్రతిబంధకము కాదనియు భావము.

భగవన్ముఖారవిందమునుండి వెలువడిన ఈ అఖండ జ్ఞానోపదేశమును జనులు తాము గ్రహించి ఇతరులకుగూడ ప్రసాదించవలెను. తాను తరించి ఇతరులనుగూడ తరింపజేయవలెను. ఇదియే సనాతన ధర్మము.

తీర్థాస్వయం భీషమహర్ణవం జనా

నహేతునాఽన్యానపి తారయంతః

(వివేక చూడామణి).

అని శ్రీశంకరాచార్యులు వచించినట్లు మహనీయులైనవారు భయంకరమగు ఈ సంసార సాగరమును తాము స్వయముగ దాటి నిర్హేతుకముగ అన్యులనుగూడ దాటింపజేయుచున్నారు. జ్ఞానోపదేశముచే. ఇట్టి జ్ఞానదానము దానములన్నిటిలోను సర్వశ్రేష్ఠమైనది. 'సర్వేషా మేవ దానానాం జ్ఞానదానం విశిష్యతే' అని శాస్త్రములు వక్కాణించుచునే యున్నవి. ప్రాపంచిక వస్తువులను ఇతరులకు బహుకరించినచో అవి కొంతకాలముమాత్రమే వారికి ఉపయోగపడును. కాలాంతరమున నశించిపోవును. కాని ఆత్మజ్ఞానమును ప్రసాదించినచో

శలకాలము వారి వెంటనుండి శాంతిస్థుమును నొసంగి మోక్ష శిఖరమునకు గొంపోవుచుండును. ఇది తిరగని నిశ్చయము. విద్యను ఒకరికి ప్రసాదించుటచూసిన అభివృద్ధి నొందునే కాని తఱగిపోదు. శ్రీకృష్ణమూర్తి తాను బోధించిన పరమార్థ జ్ఞానము [గుహ్యద్గుహ్యతరం]-అతి రహస్యమైనదని పోలియ జేసియు, అట్టి రహస్యమును దాచుకొనక శ్రద్ధావంతులైన వారి కందరికిని పంచిపెట్టవలసినదిగా ఆజ్ఞాపించెను. అతి రహస్యమును ఈ ప్రకారముగ బట్టబయలుచేయుమని ఎవరైన చెప్పదురా? కాని భగవంతునకు భక్తులపైగల అవ్యాజ కరుణయే ఈ ప్రకారముగ సతినని ప్రకటింపచినది. వాస్తవముగ ఏదియో రూపమున ఒకప్రాణికి ఉపకారము జరిగినచో, అదియే మహాత్ములకు ఆనందము. అదియే వారి దృష్టిలో భగవత్సేవ, భగవదారాధన.

“యేన కేన ప్రకారేణ పరస్య పురుషస్య తు
సంతోషం జనయేత్ప్రాజ్ఞః తదేవేశ్వరపూజనమ్”

‘ఏదియో యొకవిధముగ విజ్ఞుడగువాడు మఱియొకనికి సంతోషమును గలుగజేయవలెను. అదియే ఈశ్వరపూజ యగును.’ అని ఆప్తవాక్యము. నరుని సేవ నారాయణుని సేవయే యగును. ఒక్క నరుని విషయమేకాదు. విశ్వమందలి ఏ ప్రాణికి ఉపకారము చేసినను అది దైవసేవయే. ఏలయనిన దైవము సర్వహృదయాంతర్వర్తి.

“So long as a single dog in my country is without food, my whole religion is to feed it.”

“నా దేశములో ఒక్కకుక్క అయినను పస్తుండినచో దానికి

అన్నమిడుటయే నామతము' అని వివేకానందులు సర్వభూత
హిత ప్రవర్తనయొక్క శ్రేష్ఠత్వమును ఉద్గడించియున్నారు.
కావున ప్రతివారును తమతమ జీవితములందు పరిప్రాణుల
కుపకారము కలుగజేయు సవసరములను పెంపొందించుకొను
చుండవలెను. అట్టి అవకాశమేదియైన కలిగినచో అదియే
తనయొక్క అహోభాగ్యమని తలంచవలెను.

దుర్భరవిచారవహ్నిదోధాయమాన
చిత్తుడగు నొక్కసోదరు చెక్కిలిపై
జారు కన్నీరు తుడుపంగ జాలుదేని
నాడు జన్మము సఫలము కాదె వసుధ.

అని యొక భక్తుని హృదయావేదన ఇట్టి భావమునే వ్యక్తము
చేయుచున్నది. అయితే ఒకడు మఱియొకనికి చేయగల ఉప
కారములన్నిటిలోను జ్ఞానప్రదానమే సర్వోత్కృష్టమైనది. ఏల
యనగా దానిచే ప్రతిగ్రహీత ఈ జన్మయందేకాక జన్మ
జన్మాంతరమునకూడ ఉపకారమును బొందగల్గును. సంసార
దుఃఖములను పోగొట్టుకొనగల్గును. ఈ జన్మయందే తరించి
పోవచ్చునుగూడ. కాబట్టి మొమ్మొదట తాను జ్ఞానమును
బొంది పరమార్థవిషయమును స్వయముగ సనుభూత మొనర్చు
కొని పిమ్మట ఇతరుల కద్దానిని వ్యాపింపజేయవలెను. ఈప్రకార
ముగ గీతాప్రబోధమును తాను ట్టుణ్ణముగ హృద్గతము చేసి
కొని తదుపరి ఆ జ్ఞానామృతమును పరులకు ధారాదత్తము
చేయవలెను. ఇవ్విధముగ గీతాప్రచారము సలుపువాడు తనకు

అత్యంతప్రియుడని శ్రీకృష్ణమహాత్మ్యమున చెప్పెను. *మామే
వైష్యత్వసంశయః' అని అసంవిధముగా చెప్పిపైచిపించుననిన
అట్టి గీతాప్రచారకుడు, గీతాప్రియ అనుభవభక్తితో గూడిన
వాడై భగవానుని తప్పక పొందగలుగునని స్పష్టికరించెను. ఇంతి
యేకాదు. గీతాజ్ఞానమును బోధుల కంటజేయువాని యంతరికి
మహాప్రీతిపాత్రుడు భూతభవిష్యద్వర్తమానములందు తనకిక
నుండబోవనియు పరమాత్మ పచించెను. ఆహా! భక్తులపై
భగవానున కెంతటి వాత్సల్యము! జ్ఞానవ్యాప్తిపై శ్రీకృష్ణున
కెంతటి మక్కువ! గీత కింతటి మహిమ! యుగబట్టియు, గీతా
జ్ఞానవ్యాప్తి కింతటి సత్ఫలితములు చేకూరుచుండుటబట్టియు,
నేడు ఏ ప్రాంతమునకు బోయినను గీతకు బ్రహ్మరథము వట్టు
వారే కానిపించుచున్నది. గీతాన్యూతపాఠముచేసి పోరువేలు
జనులు తరించి, ఆనందాంబుధి నోలలాడుచున్నారు. పచ్చిను
దేబీయులందును గీతయెడల ఆసక్తి పెంపొందుచున్నది.
ఖండఖండంతరములందును గీతాసారభము వ్యాపించి జనుల
హృదయాంతరాళములందు ఆస్థానమును పెంపొందించు
చున్నది. ప్రపంచమునగల వివిధభాషలలో గీత అనువదితమై
పరింపబడుచున్నది. ఏదియో యొక అద్భుతశక్తిలేనిచో నిట్లు
జరుగదు. కావున అట్టి యుద్ధగ్రంథమును ప్రతివారున్న అధ్య
యనముచేసి, ఆధ్యాపన మొనర్చి, అందలి బోధలను తన

* (1) య ఇమం పరమం గుహ్యం మద్భక్తే వ్యతిరాస్యతి

భక్తిం మయి పరాం కృత్వా మామేవైష్యత్వసంశయః. (18-66)

(2) న చ తస్మాన్మనుష్యేషు కశ్చిన్యే ప్రియకృత్తమః

భవితా న చ మే తస్మాదన్యః ప్రియతరోభువి.

(18-68)

నిత్యజీవితములో మేళవింపజేసికొనుచు భగవంతునకు అత్యంత ప్రీతిపాత్రులై, పరమానంద మనుభవించుచు మానవ జీవితమును సార్థకమొనర్చుకొందురుగాక !

ఈ గీతోపదేశమును వ్యాసమహర్షియొక్క అనుగ్రహముచే సంజయుడు వినినవాడై అతిహర్షమును బొందెను. సామాన్యముగ మనుజునకు అధ్యాత్మబోధవలన రెండు సత్ఫలితములు చేకూరుచుండును- (1) శోకరాహిత్యము (2) అతిహర్షము. ఈ రెండును (శ్రీ)కృష్ణపరమాత్మవలన గీతను నేరు (direct) గ వినినట్టి అర్జునునకు, సంజయునకుగూడ గలిగినవి. ఎప్పుడో కలుగుటకాదు. వినిన మఱుక్షణముననే అయ్యది ప్రాదుర్భవించినవి. ఈవిషయమునే సంజయుడు 'హృష్యామి చ ముహుర్ముహుః. హృష్యామి చ పునఃపునః'- (మరల మరల ఆనందమును పొందుచున్నాను) అను వాక్యముల ద్వారా ధృతరాష్ట్రుని కెఱింగించెను. అర్జునునకు, సంజయునకు, గీతా శ్రవణముచే దుఃఖరాహిత్యము, ఆనందప్రాప్తి కలిగినపుడు ఇక తక్కినవారికి ఏల కలుగదు ? తప్పక కలుగును. ఫలాని వారికి మాత్రమే శాంతి సుఖములు లభించునని గీత యెన్నడును శాసించలేదు. వ్యక్తులపై గీతకుగాని, గీతాచార్యునకు గాని పక్షపాతములేదు. గీతయందు కలది సార్వజనిక బోధ అది వ్యక్తిసంబంధమైనదానికి అతీతమైనది. సిద్ధాంతమునే అయ్యది నిర్వచించును. ఆ సిద్ధాంతము నెవడు అమలుపఱచు కొనునో ఆతడే తత్ఫలితముల ననుభవించును.

యే భజన్తి తు మాం భక్త్యామయి తే తేషు చాప్యహమ్. (9-28)

‘ఎవరు నన్ను భక్తితో సేవించుదురో వారు నాయందును, నేను వారియందును ఉందున’ని గీతాచార్యుడు స్పష్టముగ చెప్పివైచినాడు. కాబట్టి వారి వారి భక్తినిబట్టి వారి వారి హృదయనిర్మలత్వమునుబట్టి వారి వారి పారమార్థిక జిజ్ఞాసను బట్టి తస్మాద్గమన వారు వారు గావించు న్యూనాధిక యత్నములబట్టి వారి వారికి ఆయా సత్ఫలితములు తరతమభేదములతో సంప్రాప్తించుచుండును. అర్జునుడు, సంజయుడు తమ తమ హృదయక్షేత్రములను దైవోన్ముఖములుగ నుంచుటచే ఆదైవవాణి తత్తణ్మే వినిపించుటయు, వికసించుటయు జరిగినది. భగవదనుగ్రహ మను నూగుతము ఎల్లెడల పీచుచునే యున్నది. జీవుడు తన చిత్తమను శైరచాపను స్పృశిత్తి యుంచిన చాలును. తత్తణ్మే తద్వాయువేగముచే పురోగతిని సాధించగల్గును. కాబట్టి శ్రద్ధావిశ్వాసములతో గీతను సమీపించినపైన అర్జున సంజయూదులు బడసిన శోకరాహిన్యస్థితి, అతిహర్షస్థితి ప్రతివారున్ను బడయగలరు, సంశయములేదు.

ఇంతకుమించి ఇక మనుజులకు కావలసినది యేమి ? ఆత్యంతిక దుఃఖరాహిత్యమునకు పరమానందప్రాప్తికి మించిన సద్గతి లోకమున ఏదైన కలదా! ఎన్ని ప్రాపంచిక సంపదలైనను, రాజ్యభోగములైనను, భౌతికవిలాసములైనను జీవున కిట్టి పరమశాంతిని, సుఖమును కలుగజేయగలవా? మరణమును తొలగించగలవా? దుఃఖరూప సంసారచక్రమును నిరోధింపగలవా! తాపత్రయములను చల్లార్చగలవా? లేవు. అట్టిశక్తి ఆధ్యాత్మికజ్ఞాన మొక్కదానికే గలదు. అట్టిదైవికజ్ఞానము అట్టి బ్రహ్మవిద్య, భగవద్గీతయందు లెస్సగ ప్రతిపా

చింపబడినది. జీవుని నిమ్మస్థానమునుండి మెల్లగ పైకిలేపి క్రమక్రమముగ ఉపరిస్థానములకు దీసికొనిపోవుచు, అంతమున పరమాత్మతో కలిపివేయగల సామర్థ్యము గీతకు గలదు. కావున జీవబ్రహ్మైక్యమునకు రాజబాటను గీత తెరచినదనియే చెప్పవచ్చును. కాబట్టి అట్టి పవిత్రగ్రంథము నాశ్రయించినవారు ధన్యులు. దానిని సేవించినవారు కృతార్థులు.

లోకములో ప్రతివారున్న విజయమునే కోరుచుందురు కాని అవజయమును గాదు. సంపత్తునే వాంఛించుదురు కాని దారిద్ర్యమునుగాదు. అయితే అట్టి విజయ మెట్లు చేకూరగలదు? అట్టి సంపత్తు ఎట్లు సంప్రాప్తించగలదు? దానికి ఉపాయమును మనము వెతకవలసిన పనిలేదు. సంజయుడే దానిని చెప్పివై చెను. మత్తవేదండ్లమునెక్కి లోకమున కింతటి కీని దానిని చాటివేసెను! అది యేది యనిన-

యత్ర యోగేశ్వరః కృష్ణో యత్ర పార్థో ధనుర్ధరః

తత్ర శ్రీర్విజయో భూతిధ్రువా నీతిర్మతిర్మమ. (18-78)

“ఎచ్చట యోగేశ్వరుడగు శ్రీకృష్ణమూర్తియు, ధనుర్ధరయగు అర్జునుడును ఉండురో అచట లక్ష్మి, విజయము, విశ్వేశ్వర్యము, నీతి తప్పక ఉండునని నాయభిప్రాయము” అని సంజయుడు ధృతరాష్ట్రునితోపలికెను. గీతాగ్రంథమందలి కడపటి వాక్యము లివి. ఈ వాక్యములతో గీతాపాఠకుడు తన గీతాధ్యయనమును పరిసమాప్తము గావించును. ఇందలి భావము. లెట్టి యర్థ గాంభీర్యముతో గూడియున్నవో చూడుడు! ఓజీవుడా! విజయముకొరకై ఇక నీవు తహతహ పడవలసిన పనిలేదు. విశ్వేశ్వర్యముకొరకై పరితపనజెంద నవసరములేదు. శ్రీకృష్ణ

పరమాత్మను దగ్గర జేర్చుకొనుము. భనుద్ధారియగు అద్భుతముని వలె కార్యాచరణ శీలుడవై మెలగుము చాలును. ఇక సవియన్నియును నీయొద్దకువచ్చి చేరును - రాజుగారికి భృత్యులు వచ్చి చేరునట్లు.

‘నీడను వెన్నంటితివా, కోట్లకొలదివర్సలములకై నను అది నీకు లభించదు. నీకంటె ముందుగానే అది పడుగిడి నీకు అందకుండును. కాని నిరాశ జెందవలదు. పెనుకట పరిగి సూర్యుని వైపు గమనశీలుడవుకమ్ము! ఇక ఆ నీడ నీ పెనుకటే నిన్నాశ్రయించుచు రాగలదు. నీకు బానిసయై వర్తించగలదు. అట్లే ప్రకృతియం దంతర్గతములగు విజయ, విశ్వరూపులను పెంటాడినచో అవి సామాన్యముగ లభించవు. ప్రకృతికి అశీతుడై యున్న పురుషుని-అనగా పరమాత్మను ఆశ్రయించినచో, దై వోన్ముఖముగ ప్రవర్తించినచో ఇక ఆ ప్రకృతి నీకు దాసత్వమును చేయగలదు. విజయైశ్వర్యమును నీకీక కరతలామలకములై పోగలవు. ఇదియే ఇటుగల రహస్యము’ - అని ఈ శ్లోకముద్వారాగీతాంతమున సంబంధించి విజయకీలకమును సువ్యక్త మొనర్చెను.

ఏ యింటియందు శ్రీకృష్ణపరమాత్మను జనులు స్థాపన చేయుదురో, అయింటియందు లక్ష్మీ తాండవమాడుచుండును. ఏ ఓంటియందు నందనందనుని జనులు ప్రతిష్ఠించుదురో, ఆ ఓడలు దివ్యత్వమును వెదజల్లుచుండును. అయితే శ్రీకృష్ణుని ప్రతిష్ఠించుటకు ఉపాయమేదైన కలదాయనిన, కలదు. ఎచట గీతావిచారణ జరుగుచుండునో, గీతాపఠనము, గీతాపాఠసము, గీతాశ్రవణము కొనసాగుచుండునో, అచ్చోట లెప్పక శ్రీకృష్ణ

పరమాత్మ హోజగుచుండును. ఈ సత్యమును భగవంతుడు తానే స్వయముగ భూదేవికి వచించియున్నాడు.* కాబట్టి విభయము కావలెనా, శ్రీకృష్ణమూర్తి యుండవలెను; శ్రీకృష్ణమూర్తి యుండవలెనా, గీతావిచారణ గావింపవలెను. ఇవిధముగ భగవద్గీత నాశ్రయించువారికి సాక్షాత్ పరమాత్మయొక్క సాన్నిధ్యశ్రీ లభించుటయు, విజయైశ్వర్యాదులు సంభవించుటయు తటస్థించుచున్నది. కావున ఇట్టి మహిమాన్వితమగు గ్రంథమును జనులు తమ జీవితములో భాగస్వామిగ జేసికొనుట, శ్రద్ధాభక్తులతో నందలి సత్యములను అనుష్ఠించుట ముఖ్యకర్తవ్యమై యున్నది.

ప్రతిగ్రామమునందును ఒక గీతాసంఘమును స్థాపించి గీతోక్తజ్ఞానమును నలుగురికి తెలియజేయునిమిత్తము, గీతా పారాయణములు, గీతాపూజలు, గీతాపోటీపరీక్షలు, గీతోత్సవములు, గీతోపన్యాసములు, గీతాగోష్ఠులు, జరుపుచు నిర్మాణాత్మకమగు కృషిసల్పితద్వారా జనులలోనైతిక, ఆధ్యాత్మిక ఉత్తేజమును గలుగజేయవలెను. ఇట్టికార్యము శ్రీకృష్ణ పరమాత్మకు అత్యంత ప్రీతికరమైనదని వేఱుగ చెప్పనక్కరలేదు. మనుజుడు తాను చేయు ఈ సేవచే ఒక్క ప్రాణికైనను సంసారదుఃఖము శమించి, ఉపకృతి లభించినచో తన కృషి సఫలమైనట్లే యెంచవలెను. ముఖ్యముగ పాశ్చాత్యనాగరికతా వ్యామోహము జనుల చిత్తమును పీల్చివేయుచున్న ఇక్కాలమున గీతాప్రబోధము, గీతాప్రచారము ఎంతేని ఆవశ్యకమై

* యత్ర గీతావిచారశ్చ పఠనం పాఠనం శుభ్రమ్

తత్రాహం నిశ్చితం పృథ్వి నివసామి సదైవ హి (గీతామాహాత్యము)

యున్నది. కావున జన్మసార్థక్యమునకు హేతుభూతమైన ఈ మహోన్నత గ్రంథరాజమునకు ముముక్షువులు తమ జీవితములను అంకితముచేసి తదుక్తమగు ఆచరణను శీలించుటద్వారా నిర్వాణపదవిని ఈ జన్మయందే చేబట్టుదురుగాక !

దైవమునకు దైవవాణికి అధినాథావసంభవము కలదు. రెండును వేత్తెట్లు వస్తువులుకాదు. ఒకే స్వరూపము. దైవముపై విశ్వాసము గలిగి దైవవాణిని ఉపేక్షించువారి ఆస్తికత సంశయింపదగినదే యగును. కావున కృష్ణునిపై భక్తికలవారు కృష్ణవాణియగు భగవద్గీతను తప్పక గౌరవించవలసియున్నది. అందలి బోధలను తప్పక అనుష్ఠింపవలసియున్నది. లేనిచో దైవముపై విశ్వాసములేనివారేయగుదురు. కాబట్టి గీతాచార్యుడు బోధించిన విధముగ జనులు అభ్యసనముచేత చిత్తమందలి రజోగుణములను తమోగుణములను పారద్రోలి అద్దానిని సత్త్వమయముగచేసి, ధ్యానవిచారణాదులచే అట్టి నిర్మలచిత్తమును అధిష్ఠానమగు ప్రత్యగాత్మయందు విలీనమొనర్చి కేవల తేత్రజ్ఞరూపులై, ఆత్మమాత్రులై వెలయుదురుగాక ! ఇట్టి నిర్గుణపరమాత్మపదవిని మించిన పదవి లోకమున లేనేలేదని ధంకామ్రోగించి చెప్పవచ్చును. వేదాంతాదిండిమ మీసత్యమునే వేనోళ్లచాటుచున్నది. అల్పపదవులకై అట్టులుచాచి జీవితమును భ్రష్టమొనర్చుటకంటె పరమానందపదవిని కై వశమొనర్చుకొని జన్మసార్థకతనొందుట ఎంతయోమేలుకదా ! కావున నేటినుండియే ఈ గీతాధర్మములను ఆచరణలోపెట్టుచు బ్రహ్మానందవారాశిలో మునిగి నేలుడు ! అజ్ఞానాంధకారములచే లోకమావరింపబడి నలువైపుల అశాం

ప్రబలియున్న తరుణమున జ్ఞానప్రకాశముచే జనుల హృద
యాంతరాళములను తేజోవంతమొనర్చి వారికి శాంతిభిక్ష
నొసంగ గల సమర్థత ఈ గీతాశాస్త్రమునకు కలదని ముమ్మా
టికిని నమ్ముడు ! గీతాముఖమున సాక్షాత్ పరంధాముడే
పలుకుచున్నాడను పరిపూర్ణ విశ్వాసము కలిగి యుండుడు !
గీతోక్తధర్మములను చక్కగ ననుష్ఠించుచు మీదేహములను
మీ గేహములను, మీ హృదయములను, మీ పరిసరములను
దైవసాన్నిధ్యమున కాస్పదములుగ నొనర్చుడు ! ఇట్టి గీతా
యజ్ఞములను విరివిగ నాచరించుచు జనులందఱును జ్ఞానభిక్షను
బడసి తరించు సదవకాశమును కల్పించి ధన్యులు కండు ! ఇట్టి
జ్ఞానయజ్ఞములు లోకములో సర్వత్రవ్యాపించి దైవమతము,
కనుకామతము, స్వాతంత్ర్యమతము ఎల్లెడల సుప్రతిష్ఠితములై
యలరునట్లు కావింపుడు ! గీతాఘోష ఇంటింటియందును
ప్రతిధ్వనించునట్లు చేయుడు ! గీతాజ్ఞానామృతవర్షముచే జనుల
హృదయము లాప్లావితములై నిత్యనిరతిశయ బ్రహ్మనందాను
భవసమర్థము లగునుగాక ! పరమకారుణికుడగు సర్వేశ్వరుని
కృపచే లోకములో గీతానుభూతిచే భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యములు
పెంపొంది, జనుల హృదయసీమలందు శాంతిసుఖములు
వర్ధిల్లునుగాక !!

ఓమ్ శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు. ఓమ్ తత్ సత్ ఓమ్.

తై శ్రీకృష్ణభగవానునకు తై । గీతామాతకు తై ॥

ఓమ్.

www.mohanpublications.com

మోహన్ పబ్లికేషన్స్ లో లభించు

పుస్తకముల పట్టిక
(Book List)

ఆధ్యాత్మిక, జ్యోతిష, వాస్తు, ఆయుర్వేద, మంత్రశాస్త్రాది
అనేక విషయాలు తెలుసుకోండి...

ఫేస్ బుక్ **మోహన్ పబ్లికేషన్స్** పేజ్ లైక్ చేయండి.

Like us to follow :

MOHAN PUBLICATIONS

Rajamahendravaram

అజంతా హోటల్ ఎదుట, కోటగుమ్మం, రాజమహేంద్రవరం - 533101.

WWW.MOHANPUBLICATIONS.COM

మావద్ద లభించు గ్రంథములు

1. ప్రతకథలు - పూజలు

1. శ్రీ వినాయక వ్రతం	వెల రూ.10-00
2. శ్రీ విఘ్నేశ్వరపూజా-పుణ్యాహవాచనం	30-00
3. శ్రీ విఘ్నేశ్వరపూజ (కాణిపాకక్షేత్రమాహాత్మ్యంతో)	10-00
4. సంకష్టహరచతుర్థి శ్రీమహాగణపతి వ్రతం	30-00
5. వరలక్ష్మీ వ్రతం	10-00
6. కేదారేశ్వర వ్రతం	10-00
7. త్రినాథ వ్రతం(కలర్)	10-00
8. త్రినాథవ్రతం(సాదా)	5-00
9. క్షీరాబ్ధి వ్రతం	12-00
10. మంగళ గౌరీవ్రతం	10-00
11. వైభవలక్ష్మీ వ్రతం ఫోటో యంత్రంతో	25-00
12. శ్రీలక్ష్మీ కుబేర వ్రతం (ఫోటో యంత్రంతో)	25-00
13. కనకమహాలక్ష్మీ వ్రతం (కామేశ్వరీపాటంతో)	25-00
14. సంతోషీమాతా వ్రతం	25-00
15. ఏడు శనివారాల వ్రతం	25-00
16. సత్యనారాయణవ్రతం	25-00
17. శ్రీ సువర్చలాహనుమద్దీక్ష	30-00
18. శివదీక్ష	10-00
19. కాత్యాయనీ వ్రతం	20-00
20. సౌభాగ్య గౌరీవ్రతం	20-00
21. తిరుప్పావై (ధనుర్మాసవ్రతం)	36-00
22. స్త్రీల ప్రతకథలు	36-00
23. స్త్రీలప్రతకథలుస్థూలాక్షరి (నేడునూరిగంగాధరరావుగారి)	54-00
24. పెళ్ళి పాటలు - స్త్రీలపాటలు (కామేశ్వరీపాటంతో)	36-00
25. సర్వదేవతా పూజావిధానం	25-00
26. ఆరువ్రతాలు	30-00
27. రాహుకాలంలోదుర్గాదేవీపూజా	10-00

28. తులసి నిత్యపూజ, తులసీఉపయోగాలు	10-00
29. శ్రీ చక్ర రహస్య విజ్ఞానమ్	36-00
30. శ్రీచక్ర పూజావిధానం(పెద్దది)	36-00
31. లక్ష్మీ - గౌరీ నిత్యపూజ	10-00
32. శ్రీ సరస్వతీ నిత్యపూజ	10-00
33. శ్రీ దుర్గానిత్యపూజ	10-00
34. కాలభైరవ నిత్యపూజ	10-00
35. శివపూజ	10-00
36. వీరభద్ర పూజ	10-00
37. ఆంజనేయ నిత్యపూజ	10-00
38. నాగేంద్ర స్వామి పూజ	10-00
39. సుబ్రహ్మణ్య నిత్యపూజ	10-00
40. రామదేవుని కథ	10-00
41. శివదేవుని కథ	10-00
42. లక్ష్మీనరసింహపూజ	10-00
43. వేంకటేశ్వరపూజ	10-00
44. బ్రహ్మాంగారి నిత్యపూజ	10-00
45. సూర్య నిత్యపూజ	10-00
46. నవగ్రహ నిత్యపూజ	10-00
47. రుక్మిణీ కల్యాణం	25-00
48. ఉమామహేశ్వర వ్రతం	36-00
49. శ్రీ కామేశ్వరీ వ్రతం	36-00
50. 16 సోమవారముల వ్రతము	25-00
51. పార్వతీకల్యాణం	25-00
52. సహస్రకమలవర్తి వ్రతము	25-00
53. పంచముఖ ఆంజనేయ పూజావిధానము	36-00
54. అష్టనాగపూజ	36-00
55. పూజలు ఎందుకుచేయాలి ?	36-00
56. ఏ దేవునికి ఏపుష్పాలతో పూజించాలి?	36-00
57. ఏ దేవునికి ఏప్రసాదం నైవేద్యం పెట్టాలి?	36-00
58. ఏదేవునికి ఏవిధముగాబీపారాధనచెయ్యాలి?	36-00
59. ఏదేవునికి ఎన్ని ప్రదక్షిణలుచేయాలి ?	36-00
60. హనుమద్ వ్రతం	36-00
61. పంచాయతన పూజ	63-00
62. 28 వ్రతములు	120-00

63. కలశపూజలు (9౭కేసారి)	150-00
64. కలశపూజలు (విడివిడిగా) (ప్రింటులో)
65. ప్రాంకార మహాయజ్ఞం (ప్రింటులో)
66. గోమాత	40-00

2. స్తోత్రాలు-సుప్రభాతములు సహస్రనామములు

1. శ్రీ లలితా విష్ణు సహస్రనామస్తోత్రాలు పురాణపండ రాధాకృష్ణమూర్తిగారి సంకలనం	45-00
2. లలితావిష్ణు సహస్రనామస్తోత్రములు (హిందీ) ,,	50-00
3. లలితావిష్ణు సహస్రనామస్తోత్రములు (ఇంగ్లీషు) ,,	50-00
4. స్థూలాక్షరీలలితావిష్ణుసహస్రనామస్తోత్రములు(పత్రికసైజ్)	99-00
5. లలితావిష్ణు (కేస్ బైండ్) 1/8 డెమ్మి	63-00
6. స్థూలాక్షరీ లలితావిష్ణు (క్రాస్సైజు)కేస్బైండ్	108-00
7. సర్వదేవతా స్తోత్రమంజరి	120-00
8. సకలదేవతా అష్టోత్తరశతనామావళి: (63)	24-00
9. విష్ణుసహస్రనామస్తోత్రమ్ (క్రాస్)	25-00
10. లలితా సహస్రనామ స్తోత్రమ్ (క్రాస్)	36-00
11. లలితా సహస్రనామములు	24-00
12. లక్ష్మీ సహస్రనామములు	24-00
13. దుర్గా సహస్రనామములు	24-00
14. ఆంజనేయ సహస్రనామములు	24-00
15. శివ సహస్రనామములు	24-00
16. విష్ణు సహస్రనామములు	24-00
17. గణపతి సహస్రనామములు	24-00
18. సుబ్రహ్మణ్య సహస్రనామములు	24-00
19. గాయత్రి సహస్రనామములు	24-00
20. లలితావిష్ణు సహస్రనామస్తోత్రాలు	24-00
21. శ్రీరామా సహస్రనామములు	24-00
22. సరస్వతి సహస్రనామములు	24-00
23. సూర్యసహస్రనామములు & ఆదిత్యహృదయం	24-00
24. శ్రీవేంకటేశ్వరసహస్రనామములు	24-00
25. మణిభీషవపర్ణన (పెద్దది)	24-00
26. సంద్యావందనం	24-00
27. మంత్రపుష్పమ్
28. త్రిభాషా హనుమాన్ చాలీసా	15-00
29. హనుమాన్ చాలీసా	10-00

30. మణిబీష్టపవర్ణన (పాకెట్)	10-00
31. ఆరు చాలీసాలు	10-00
32. శివారాధన (శివస్తోత్రాలు)	10-00
33. వేంకటేశ్వర సుప్రభాతం (పాకెట్)	10-00
34. ఆరుదండకాలు	5-00
35. వేంకటేశ్వర గోవిందనామములు	5-00
36. అష్టలక్ష్మీ స్తోత్రమ్ కనకధారాస్తోత్రమ్	10-00
37. దేవీఖడ్గమాలాస్తోత్రమ్ (మహిషాసురమర్దనీస్తోత్రంతో)	10-00
38. సుందరకాండ (పాకెట్)	10-00
39. భగవద్గీత మూలం	27-00
40. రామరక్షాస్తోత్రమ్	15-00
41. స్తోత్ర రత్నావళి	36-00
42. పురాణపండ లలితా-విష్ణు సహస్రనామస్తోత్రమ్(మినీ)	10-00
43. పురాణపండ లలితాసహస్రనామస్తోత్రమ్(మినీ)	10-00
44. పురాణపండ విష్ణు సహస్రనామస్తోత్రమ్	10-00
45. పురాణపండ ఆదిత్య హృదయం	10-00
46. మంత్రపుష్పం (మినీ)	10-00
47. శివానందలహరి-సౌందర్యలహరి	36-00
48. కుజదోషం	10-00
49. కాలసర్ప దోషం	10-00
50. మీ అప్పులు తీరాలా?	10-00
51. దృష్టిదోషాలు నివారణ	10-00
52. పంచసూక్తములు	10-00
53. సంధ్యావందనం	10-00
54. రుద్రనమకమ్-చమకమ్	10-00
55. గాయత్రీమంత్రాలు	10-00
56. హయగ్రీవ స్తోత్రమాల	10-00
57. దక్షిణామూర్తి స్తోత్రమాల	10-00
58. ద్వాదశ జ్యోతిర్లింగాలు - పంచారామాలతో	10-00
59. శ్రీసూక్తం పురుష సూక్తం	10-00
60. నవగ్రహస్తోత్రమాల	36-00
61. మహాన్యాసమ్	36-00
62. సుందరకాండ గానామృతం	36-00
63. గోమాతపూజావిధానము	10-00
64. ఆనందసిద్ధి - 1 శ్రీదేవీ స్తోత్రమాల	108-00

65. ఆనందసిద్ధి - 2 ఏ సమస్యకు ఏ స్తోత్రమ్ పారాయణచేయాలి	108-00
66. ఆనందసిద్ధి-3 మానసదేవీ స్తోత్రమాల	108-00
67. శ్రీ కాలభైరవ రక్షా కవచమ్	63-00
68. అర్చన	40-00
69. నిత్యదేవతార్చన	40-00
70. సర్వదేవతా స్తోత్ర నిధి	99-00
71. శ్రీచక్ర నవవరణార్చన	63-00
72. చండీ సప్తశతి పారాయణ క్రమం	99-00
73. శ్రీదేవి స్తోత్ర రత్నావళి 32 దేవి స్తోత్రాలకు తాత్పర్యంతో	99-00
74. వనదుర్గా మంత్రానుష్ఠాన క్రమమ్	63-00
75. శ్రీ కాలభైరవ వ్రతము	63-00

3. శ్రీ సాయి దత్త గ్రంథములు

1. శ్రీ సాయిబాబా సచ్చరిత్ర	120-00
2. సంపూర్ణ శ్రీ గురు చరిత్ర	120-00
3. శ్రీ సాయిఆరాధన-షిర్డివైభవం	120-00
4. శ్రీ సాయిబాబా జీవిత చరిత్ర (క్రొన్)	63-00
5. శ్రీ గురుచరిత్ర (క్రొన్)	63-00
6. నవనాథ చరిత్ర	99-00
7. శ్రీసాయిచరిత్ర (భైండు) ప్రయాణపుపారాయణగ్రంథం	63-00
8. శ్రీగురుచరిత్ర (భైండు) ప్రయాణపుపారాయణగ్రంథం	63-00
9. సత్యదత్తవ్రతం దత్తాత్రేయపూజాకల్పం,సహస్రంతో	30-00
10. అనఘాదేవీ వ్రతం	30-00
11. భక్తుల ప్రశ్నలకు బాబా జవాబులు	30-00
12. శ్రీ సాయిపూజాకల్పం (సహస్రంతో)	25-00
13. శ్రీ సాయిభజనమాల	20-00
14. శ్రీ సాయి భజన్స్	20-00
15. శ్రీ సాయిభక్తి గీతాలు	20-00
16. శిరిడిహారతులు (భావంతో)	20-00
17. "శ్రీసాయి"కోటి	27-00
18. "శ్రీసాయిరామ్"కోటి	20-00
19. శ్రీ సాయినాథ స్తోత్రమంజరి	10-00
20. శ్రీ సాయివేయినామాలు	8-00
21. శ్రీ సాయి హారతులు (పాకెట్)	15-00
22. శ్రీ సాయి స్తవనమంజరి	10-00
23. హిందీ శ్రీ సాయి హారతులు	15-00

24. శని సింగణాపూర్ క్షేత్రమాహాత్మ్యం	63-00
25. ఇంగ్లీషు శ్రీ సాయిహారతులు	15-00
26. షిరిడి దర్శనం-శ్రీసాయి వైభవం	99-00
27. సాయిసత్యవ్రతం	30-00
28. సాయి అనుగ్రహమ్	120-00
29. నవగురువారాల వ్రతకల్పము	15-00
30. శ్రీదత్తలీలామృతము	99-00
31. హృదయంలో సాయి	15-00
32. శ్రీషిరిడిసాయి లీలామృతం(శ్రీసచ్చరిత్ర)	120-00
33. గజాననమహరాజ్ చరిత్ర	99-00

4. జ్యోతిషాలు

1. 'కాలచక్రం' గంటలపంచాంగం (గార్గేయ)	72-00
2. గ్రహభూమి పంచాంగము (గార్గేయ)	108.00
3. ఆనందసిద్ధి పంచాంగం (వై.వి.శాస్త్రి)	63.00
4. ములుగు వారి రాశిఫలితాలు (12రాశులువారికి)	50.00
5. ములుగు వారి రాశిఫలితాలు విడివిడిగాఓక్కొక్కటి	12.00
6. కాలచక్రంజ్యోతిషక్యాలండర్	25.00
7. గ్రహబలం క్యాలండర్ (శ్రీనివాసగార్గేయ-భక్తిటివి)	25.00
8. శుభమస్తు (పిడపల్లి) క్యాలండర్	25.00
9. సాదా క్యాలండర్	5.00
10. పాకెట్ క్యాలండర్	15.00
11. తాజకనీలకంఠీయమ్	100-00
12. కేరళ జ్యోతిష రహస్యాలు	180-00
13. జ్యోతిష బ్రహ్మ రహస్యాలు	180-00
14. మానసాగరి జాతకపద్ధతి	180-00
15. వరాహమిహిర జాతకపద్ధతి	180-00
16. వధూవర వివాహమైత్రిద్వాదశకూటములు	99-00
17. సింపుల్ రెమిడీస్	180-00
18. శంభు హోరప్రకాశిక	250-00
19. పూర్వ పరాశరి	100-00
20. పరాశర జ్యోతిషవిజ్ఞాన సర్వస్వం	200-00
21. ప్రశ్న సింధు	99-00
22. నక్షత్ర విశేష ఫలితాలు	63-00
23. సూర్యసిద్ధాంతపంచాంగగణితంచేయడంఎలా?	180-00
24. దృక్సిద్ధాంతపంచాంగగణితం చేయడంఎలా?	180-00

25. ఆయుర్దాయ నిర్ణయం	63-00
26. జాతక గణిత ప్రవేశిక	63-00
27. జ్యోతిషమర్కబోధిని	63-00
28. జ్యోతిష ప్రశ్నోత్తరమాల	63-00
29. ముహూర్తం నిర్ణయించడంఎలా?	63-00
30. జాతక మకరందం	63-00
31. జ్యోతిష సరస్వతి	63-00
32. మీజననకాల విశేషాలు	63-00
33. ముహూర్త విజ్ఞాన భాస్కరం	63-00
34. జ్యోతిష స్వయంబోధిని	63-00
35. శుభముహూర్త శిరోమణి	63-00
36. నక్షత్ర ఫలమంజరి	36-00
37. పంచాంగం చూసే విధానం	36-00
38. సర్వార్థ జ్యోతిషం	36-00
39. ప్రాథమిక జ్యోతిషం	36-00
40. నవరత్నములు శుభయోగములు	36-00
41. శుభశకునాలు	30-00
42. హస్తరేఖాఫలితాలు	36-00
43. సంఖ్యల్లో భవిష్యత్	36-00
44. ముహూర్త దీపిక	99-00
45. పుట్టుమచ్చలు ఫలితాలు	30-00
46. కలలు ఫలితాలు	30-00
47. జాతక చక్రం వేయడం ఎలా?	36-00
48. మానసాగరి (ప్రాచీనజ్యోతిషగ్రంథం) -పుచ్చాశ్రీనివాసరావు	250-00
49. జ్యోతిషశాస్త్ర చిట్కాలు	120-00
50. గుప్తా శతాబ్ది పంచాంగం (1940-2050)	999-00
51. ప్రశ్నచండేశ్వరమ్	63-00
52. ద్వాదశభావ ఫలచంద్రిక	250-00
53. జ్యోతిష శతయోగరత్నావళి (సూర్యయోగాలఫలితాలు)	120-00
54. అంగసాముద్రికం	36-00
55. హస్త సాముద్రికం	63-00
56. లాల్ కితాబ్	99-00
57. శకునశాస్త్రం	63-00
58. ఆధునికప్రశ్నశాస్త్రం	120-00
59. పరాశరజ్యోతిష ప్రశ్నజ్యోతిషం	180-00

60. అష్టకవర్గ (కొండపల్లి)	63-00
61. బృహత్జాతకం (ప్రాచీనప్రతికిపునర్ముద్రణ)	250-00
62. లగ్నరత్నాకరం	63-00
63. షట్పంచాశిక	120-00
64. 40 రోజుల్లో జ్యోతిషం నేర్చుకొనండి	270-00
65. 40 రోజుల్లో సాముద్రికం నేర్చుకొనండి	180-00
66. 40 రోజుల్లో సంఖ్యాశాస్త్రం	180-00
67. 40 రోజుల్లో నక్షత్ర (నాడీ) ఫలితములు	270-00
68. 40 రోజుల్లో వైద్యజ్యోతిషం నేర్చుకోండి	250-00
69. మీ పుట్టినతేదీ అద్భుతరహస్యాలు (సాయిగణపతిరెడ్డి)	270-00
70. కె.పి.జ్యోతిషం (పరిచయం)	63-00
71. ముహూర్తచింతామణి	99-00
72. సూర్యచంద్ర గ్రహణములు	63-00
73. ప్రసిద్ధవృక్షుల జాతకాలు (వేరేకొండప్ప)	180-00
74. అదృష్టరెమెడిస్	144-00
75. గ్రహసంచార ఫలనిర్ణయదీపిక	63-00
76. జ్యోతిష రెమిడిస్	300-00
77. జాతకమార్తాండం పాతప్రతికి యథాతథం (కొండపల్లి)	250-00
78. జ్యోతిషవిద్యాప్రకాశిక పాతప్రతికి యథాతథం (కొండపల్లి)	250-00
79. నాడీజ్యోతిషం	63-00
80. నక్షత్రపారిజాతం (గోరసవీరభద్రాచార్య)	63-00
81. లగ్నపారిజాతం (గోరసవీరభద్రాచార్య)	63-00
82. గౌతమసంహిత	63-00
83. హోరరత్నమాల	63-00
84. జాతకఫల మణిమంజరి	200-00
85. పుష్కర పంచాంగం (2013-14 నుండి 2024-25)	560-00
86. దశాభుక్తిఫల నిర్ణయం	250-00
87. వింత జ్యోష్యములు	63-00
88. షోడశవర్గులు	200-00
89. రవిగ్రహ సమస్త ప్రభావములు	99-00
90. చంద్ర గ్రహ సమస్త ప్రభావములు	99-00
91. కుజ గ్రహ సమస్త ప్రభావములు	99-00
92. బుధ గ్రహ సమస్త ప్రభావములు	99-00
93. గురు గ్రహ సమస్త ప్రభావములు	99-00
94. శుక్ర గ్రహ సమస్త ప్రభావములు	99-00

95. శని గ్రహ సమస్త ప్రభావములు	99-00
96. రాహు & కేతు గ్రహముల సమస్త ప్రభావములు	99-00
97. ఆధునిక గ్రహములు-ఉపగ్రహములు సమస్త ప్రభావములు	99-00
98. ముహూర్తమార్తాండం	63-00
99. లఘుజాతకం	63-00
100. జాతకాలంకారము	63-00
101. మేషలగ్న ఫలితములు	99-00
102. వృషభ లగ్న ఫలితములు	99-00
103. మిథున లగ్న ఫలితములు	99-00
104. కర్కాటక లగ్న ఫలితములు	99-00
105. సింహలగ్న ఫలితములు	99-00
106. కన్యలగ్న ఫలితములు	99-00
107. తుల లగ్న ఫలితములు	99-00
108. వృశ్చిక లగ్న ఫలితములు	99-00
109. ధనుస్సు లగ్న ఫలితములు	99-00
110. మకర లగ్న ఫలితములు	99-00
111. కుంభ లగ్న ఫలితములు	99-00
112. మీన లగ్న ఫలితములు	99-00
113. నారద సంహిత	200-00
114. పంచాంగపీఠికలేఖకాగణితం	250-00
115. తారాబలం - చంద్రబలం (వేరే కొండప్ప)	99-00
116. సులభలగ్న సాధన (చిత్రాలగురుమూర్తిగుప్తా)	200-00
117. రాహు కేతువుల యోగము	99-00
118. ఛాయాగ్రహములు	99-00
119. జ్యోతిషవిజ్ఞాన దీపిక	63-00

జి.వి.రామన్ గారి గ్రంథములు

120. జ్యోతిష విద్యారంభం	50-00
121 గ్రహభావ బలములు	50-00
122. కాలచక్రదశ	50-00
123. అనుభవ ప్రశ్నాజ్యోతిషం	50-00
124. జ్యోతిషశాస్త్రంలో వాతావరణ భూకంపాలు	50-00
125. పురోగామి జాతకం	50-00
126. భావార్ధరత్నాకరం	75-00
127. భారతీయజ్యోతిష సర్వస్వం	75-00
128. అష్టకవర్గ పద్ధతి:	75-00

129. జ్యోతిషశాస్త్రంలో సందేహాలు,సమాధానాలు	75-00
130. ప్రశ్నతంత్ర	75-00
131. ముహూర్తం	75-00
132. విశిష్ట జాతకములు	125-00
133. భారతీయఫలితజ్యోతిషం	125-00
134. 300 ముఖ్యమైన యోగములు	125-00
135. జాతకంపరిశీలించడంఎలా ?	300-00

**రాష్ట్రపతి అవార్డుగ్రహీత, మహామహోపాధ్యాయ, వాచస్పతి
శ్రీ మధురకృష్ణమూర్తిగారి గ్రంథములు**

136. బృహత్పరాశరహోరాశాస్త్రము-1	200-00
137. బృహత్పరాశరహోరాశాస్త్రము-2	200-00
138. బృహత్పరాశరహోరాశాస్త్రము-3	200-00
139. బృహత్పరాశరహోరాశాస్త్రము-4	200-00
140. భావార్థరత్నాకరము	100-00
141. ముహూర్త చింతామణి	100-00
142. ముహూర్త చింతామణి-పార్వ2	200-00
143. స్వప్న శాస్త్రము	36-00
144. శతయోగమంజరి	50-00
145. వ్రతనిర్ణయకల్పవల్లి	250-00
146. దైవజ్ఞవల్లభం	75-00
147. వసంతరాజశకునమ్ (బృహత్శకునశాస్త్రం)	250-00
148. వాస్తుశాస్త్రవివేకము-1	100-00
149. వాస్తుశాస్త్రవివేకము-2	200-00
150. వాస్తుశాస్త్రవివేకము-3	100-00
151. వాస్తుశాస్త్రవివేకము-4	200-00
152. అనుభవసులభవాస్తు - 1	50-00
153. అనుభవసులభవాస్తు - 2	100-00
154. పంచాంగ వివేకము	99-00
155. వశిష్ట సంహిత	360-00
156. పంచపక్షి శాస్త్రం (కేస్బైండి)	200-00

5. వాస్తులు

1. 40 రోజుల్లో “వాస్తువిద్య” నేర్చుకొనండి	180-00
2. వాస్తుశాస్త్ర రహస్యములు	200-00
3. వాస్తునుబట్టి మీ ఇల్లు	63-00
4. మీరూ మీ వాస్తు	63-00

5. గృహవాస్తు చిట్కాలు	63-00
6. వాస్తు పూజ	63-00
7. వాస్తు సూత్రములు	63-00
8. వాస్తుశాస్త్ర రహస్యాలు	63-00
9. గృహవాస్తు వర్ణులు	99-00
10. విశ్వకర్మవాస్తు శాస్త్రరీత్యా మీ ఇంటి ప్లానులు	63-00
11. విశ్వకర్మ వాస్తుశాస్త్రరీత్యా మీఇండ్లఆయములు	99-00
12. విశ్వకర్మ వాస్తు శాస్త్రం(చిత్రాలగురుమూర్తిగుప్తా)	180-00
13. ఆధునిక గృహవాస్తు	99-00
14. శుభవాస్తు	270-00
15. వాస్తుయంత్ర రత్నావళి	120-00
16. వాస్తుశాస్త్రం	120-00
17. హౌస్ ప్లాన్స్	63-00
18. గృహనిర్మాణ వాస్తు	63-00
19. వాస్తు రెమెడీస్	63-00
20. గృహవాస్తు దర్పణం	63-00
21. జ్యోతిష-గృహవాస్తుచంద్రిక	200-00
22. వాస్తురత్నాకరం (క్రిందపల్లి)	63-00
23. వాస్తుశిరోమణి	120-00
24. వాస్తుసంగ్రహమ్	63-00
25. పంచవాస్తు పారిజాతం	120-00
26. వాస్తుడిండిమమ్	63-00
27. వాస్తుదుందిభి	120-00
28. విశ్వకర్మవాస్తుప్రకాశిక (కేన్బైండ్)	250-00
29. కృష్ణవాస్తుశాస్త్రము	63-00
30. జలివాస్తు,శల్యవాస్తు (దంతూరిపండరీనాథ్)	99-00
31. మయవాస్తు (గోరసపీఠభద్రాచార్య)	120-00
32. వాస్తు జ్యోతి	63-00
33. మన ఇల్లు-మనవాస్తు	99-00
34. వాస్తవ వాస్తుపూజావిధానము	108-00
35. వాస్తు దర్పణం	120-00

6. మంత్ర-శాస్త్రాలు

1. మంత్రసాధన	63-00
2. తంత్రజాలం	63-00
3. మంత్రశక్తి	63-00

4. దత్తాత్రేయ తంత్రవిద్య	63-00
5. దత్తాత్రేయ మూలికాతంత్రమ్	63-00
6. తాంత్రిక పంచాంగం	63-00
7. యక్షిణీ తంత్రం	63-00
8. మంత్రానుష్ఠాన చంద్రిక	63-00
9. సర్వదేవతా మంత్రకవచములు	63-00
10. మంత్రాక్షరాలరహస్యం (బీజాక్షరనిఘంటువు)	63-00
11. సర్వదేవతా మంత్రరత్నావళి	63-00
12. సదాచార దీపిక	63-00
13. యోగినీ-వామకేశ్వరతంత్రం	63-00
14. ప్రపంచసారతంత్రం	63-00
15. బదనిక తంత్రమ్	63-00
16. ఉచ్చిష్ట గణపతి తంత్రమ్	63-00
17. గుప్త సాధన తంత్రం	63-00
18. గంధర్వ తంత్రమ్	63-00
19. సౌందర్యలహరి (మంత్రయంత్రరత్నావళి)	63-00
20. యంత్ర మంత్ర తంత్ర	63-00
21. పాశుపత తంత్రం	99-00
22. పంచదశ మహాఘ్న తంత్రం	99-00
23. రుద్రాష్టాధ్యాయః	99-00
24. మంత్రసిద్ధి	120-00
25. పరశురామతంత్రమ్	108-00
26. శ్రీలలితావిలోమ పంచదశీ	108-00
27. శ్రీ గురు తంత్రం	108-00
28. గాయత్రీ తంత్రమ్	108-00
29. మహాశక్తి మంత్ర తంత్ర రహస్యాలు	150-00
30. శ్రీ దుర్గ తంత్రమ్	200-00
31. మహామృత్యుంజయఅమృతపాశుపతమ్	200-00
32. సర్ప (నాగ)తంత్రం	250-00
33. హవన తంత్రం	250-00
34. షోడశనిత్యతంత్రం	250-00
35. శాక్తీయతంత్రం	250-00
36. రుద్రయామళతంత్రం	250-00
37. లక్ష్మీప్రత్యంగిరా తంత్రమ్	250-00
38. హిరణ్యకూలినీ తంత్రమ్	250-00

39. మాయాప్రత్యంగిరా తంత్రమ్	250-00
40. శ్రీ విశ్వరూప ప్రత్యంగిరా తంత్రమ్	250-00
41. స్వర్ణాకర్షణభైరవతంత్రం	250-00
42. కాశీవిశాలాక్షి తంత్రం	250-00
43. శాంతితంత్రమ్	250-00
44. యంత్రసిద్ధి	360-00
45. శ్రీ లక్ష్మీ తంత్రమ్	360-00
46. మంత్రమహోదధి (స్త్రీదేవతాఙ్కల్పమ్)	360-00
47. మంత్రమహోదధి (పురుషదేవతాఙ్కల్పమ్)	360-00
48. మంత్రశాస్త్రం (గ్రంథము)	360-00
49. ప్రత్యంగిరాకృత్యాతంత్రం	360-00
50. కామధేనువు తంత్రం	360-00
51. శూలినీదుర్గాతంత్రం	360-00
52. శ్రీవిద్య రహస్యం	290-00
53. కులార్ణవ తంత్రమ్	150-00
54. ఆచార్య సిద్ధ నాగార్జునతంత్రం (ఒరిజనల్)	390-00
55. సిద్ధమూలిక రహస్యం (మంత్ర,యంత్రసహితం)	63-00

7. గ్రంథాలు - ఆరాధనలు

1. భగవద్గీత శ్లోక తాత్పర్య సహితం	54-00
2. భగవద్గీత (వచనం)	99-00
3. భగవద్గీత శ్లోకతాత్పర్యం-కేసుబైండింగ్	72-00
2. గణేశ ఆరాధన 1	99-00
3. గణేశోపాసన 2	99-00
4. నవగ్రహవైభవం	99-00
5. నవగ్రహ రెమెడీస్	99-00
6. నవగ్రహ వేదం	99-00
7. శనిగ్రహారాధన	99-00
8. ఆదిత్యారాధన	99-00
9. సుబ్రహ్మణ్యారాధన	99-00
10. శ్రీ శివ ఆరాధన	99-00
11. లక్ష్మీ ఆరాధన	99-00
12. హనుమదారాధన	99-00
13. లలితారాధన	99-00
14. శ్రీ చక్రారాధన	99-00
15. గాయత్రీ ఆరాధన	99-00

16. వీరభద్రారాధన	99-00
17. కుజగ్రహారాధన	99-00
18. భైరవారాధన	99-00
19. దైవారాధన	99-00
20. గీతారాధన (భగవద్గీత శ్లోకతాత్పర్యసహిత)	99-00
21. శ్రీవేంకటేశ్వరాధన	99-00
22. హయగ్రీవారాధన	99-00
23. లక్ష్మీనరసింహారాధన	99-00
24. శ్రీ బాలాత్రిపురసుందరీ స్తోత్ర కదంబం	99-00
25. దేవీ లీలామృతం	99-00
26. పురాణపండ సుందరకాండ వచనం	99-00
27. పురాణపండ రామాయణం	99-00
28. పురాణపండ భారతం	99-00
29. పురాణపండ భాగవతం	99-00
30. (సూరి) వాల్మీకి రామాయణం	99-00
31. కాలసర్ప యోగం	99-00
32. నిత్య జీవితములో రుద్రాక్షలు	99-00
33. నిత్య జీవితములో నవరత్నాలు	99-00
34. వేదసూక్తములు	99-00
35. వేమన పద్యసారామృతం	99-00
36. పండగలు పర్వదినాలు	99-00
37. సూక్తిరత్నాలు	99-00
38. హనుమచ్ఛ్రిత్ర	99-00
39. నవగ్రహ దర్శనమ్	99-00
40. నిత్యజీవితంలో నవగ్రహాలు	99-00
41. సాలగ్రామములు	99-00
42. గురుశుక్ర ప్రభావము చంద్రకళానాడి	99-00
43. శనిగ్రహరెమిడిస్	99-00
44. జాతకసుధాసారము-జాతకమోక్షప్రదాయిని	99-00
45. వివాహజ్యోతిషమంజరి-మ్యారేజ్మ్యాచింగ్గైడ్ (సాయిగణపతిరెడ్డి)	99-00
46. మీపుట్టినతేదీనిబట్టి మీజీవితరహస్యాలు (న్యూమరాలజీ లైఫ్గైడ్) ..	99-00
47. మీఅదృష్టానికి (పేరు) నేమ్కరక్షన్ ..	99-00
48. న్యూమరాలజీ రెమిడిస్	99-00
49. మూకపంచశతీ	99-00
50. శ్రీరామకర్ణామృతం	99-00

51. రహస్యకుక్కుటశాస్త్రం	300-00
52. ఉపాసన విధానం	99-00
53. పంచమవేదం మహాభారతం	99-00
54. దేవుళ్ళు డాట్ కామ్	99-00
55. గణపతిభాష్యం	99-00
56. యజుర్వేద ఉపనయనవివాహప్రయోగమంజరి	99-00
57. నవయోగులు	99-00
58. ఆంధ్రప్రదేశ్లోనిదర్శించవలసిన ప్రముఖదర్గాలు	99-00
59. సకలదేవతాఅష్టోత్తరాలు(పెద్దది)-(180అష్టోత్తరశతనామావళులతో)	99-00
60. సకలదేవతా అష్టోత్తరశతనామావళులు (కేస్బైండింగ్)	216-00
61. సకలదేవతా సహస్రనామములు	99-00
62. ఆధ్యాత్మిక సూక్తి నిధి	99-00
63. బ్రాహ్మణులు గోత్రాలు,ప్రవరలు	99-00
64. సర్వదేవతాస్వరూపుడు శ్రీ వేంకటేశ్వరుడు	99-00
65. శ్రీ లక్ష్మీసన్నిధి	99-00
66. శ్రీలక్ష్మీగణపతి హోమకల్పం	99-00
67. మార్షల్ఆర్ట్స్ 9 (కరాటే,కుంగ్ఫూనేర్చుకోండి)	99-00
68. మ్యాజిక్గైడ్	99-00
69. చదరంగం	99-00
70. పంచముఖ హనుమత్ వైభవం	63-00
71. గరుడపురాణం	40-00
72. మాఘపురాణం	36-00
73. శివపురాణం	36-00
74. వైశాఖపురాణం	36-00
75. కార్తీక పురాణం	36-00
76. కార్తీక పురాణం (చిన్నది)	25-00
77. సర్వకార్యసిద్ధికి రామాయణపారాయణ	63-00
78. పెద్దబాలశిక్ష	50-00
79. గాయత్రీ మహిమ	36-00
80. వృక్షదేవతలు	63-00
81. యాజుష స్కార్త సంస్కార చంద్రిక	200-00
82. సనాతనవైదిక బ్రాహ్మణస్మార్తాగమకల్పమ్	150-00
83. చతుర్వేదములు	120-00
84. నవగ్రహారాధన	120-00
85. తాళపత్ర సమాహార గోపురం	120-00
86. మనుధర్మ శాస్త్రం (వచనంలో...) (కేస్బైండు)	250-00

87. మానవధర్మములు	120-00
88. వేదమంత్ర సంహిత	120-00
89. సహస్రలింగార్చన	120-00
90. శ్రీ శివగీత	120-00
91. ద్వాదశఉపనిషత్తులు	120-00
92. పురాణపండవారి సౌందర్యలహరి	(కేస్బైండింగ్) 250-00
(శ్లోకతాత్పర్యసహిత విపులవ్యాఖ్యాతీ)	సాదా 120-00
93. బృహత్ శివ స్తోత్ర రత్నాకరము	200-00
94. బృహత్ దేవీ స్తోత్రరత్నాకరము	200-00
95. బృహత్ విష్ణు స్తోత్రరత్నాకరము	200-00
96. కేదారనాథ్ బదరీనాథ్ యాత్రాగైడు	63-00
97. దక్షిణావృత శంఖములు	63-00
98. 108 దివ్యదేశాల విష్ణుక్షేత్రదర్శని	36-00
99. ధర్మసింధువు(కేస్బైండింగ్)	270-00
100. భారతీయ శైవక్షేత్రయాత్రాదర్శిని	99-00
101. చిలుకూరి బాలాజీచరిత్ర	36-00
102. భగవత్స్తుతి	63-00
103. సూర్యోపాసన	36-00
104. కాశీఖండం	250-00
105. దేవీభాగవతం	360-00
106. శ్రీ ఆంజనేయం	216-00
107. ధర్మసందేహాలు	216-00
108. ఆధ్యాత్మిక దైవిక వస్తువులు	250-00
109. రామాయణం	600-00
110. పోతన భాగవతం	900-00
111. శివమంత్రములు	63-00

8. వైద్య గ్రంథాలు

1. ఆహారం ఆరోగ్యం	36-00
2. మూలికావైద్య చిట్కాలు	36-00
3. ఆయుర్వేద వైద్య చిట్కాలు	30-00
4. గృహవైద్య రహస్యాలు	36-00
5. గృహవైద్యసారం	36-00
6. హోమియోవైద్యం (ద్వాదశలవణచికిత్స)	63-00
7. ప్రకృతివైద్యం	36-00
8. ఆహారం-వైద్యం	99-00

9. సంపూర్ణ ఆయుర్వేద-చిట్కా వైద్యం	99-00
10. ఆయుర్వేదమ్	36-00
11. ఆయుర్వేద మూలికావైద్యబీపిక	99-00
12. దుంపకూరలు, ఆకుకూరలు, కాయగూరలు (వాడకం - ఉపయోగాలు)	99-00
13. ఏకమూలికావైద్యం	99-00
14. అష్టాంగ హృదయం (4భాగాలు)	1200-00
15. రహస్యసిద్ధయోగవైద్యసారమ్	99-00
16. ప్రాథమిక హోమియోవైద్యం	99-00
17. ఒబెసిటీ	99-00
18. హెల్త్గైడ్	99-00
19. ఆయుర్వేదం-జీవనవేదం	99-00
20. పుడ్థేరపి	63-00
21. న్యాచురల్థేరపి	99-00
22. సంపూర్ణఆరోగ్యానికి 20ని॥	63-00
23. కీళ్ళనొప్పులు మీ సమస్యలైతే...	99-00
24. యోగామంత్ర	63-00
25. యోగా మండే టు సండే	63-00
26. హెర్బల్ మెడిసిన్-హెల్త్టుడే	99-00
27. హెల్త్ఫైల్	108-00
28. వస్తుగుణపాఠం	250-00
29. రసాయన వాజీకరణ తంత్రం	150-00
30. వస్తుగుణ మకరందం	400-00
31. నాటువైద్యం -(కేస్బైండ్)	360-00
32. నాటువైద్యం (చిన్నది)	99-00
33. ప్రాణాయామము-యోగ	63-00

9. అయ్యుష్ష - భవానీ రకాలు

1. శ్రీ అయ్యుష్ష లీలామృతం	30-00
2. శ్రీ అయ్యుష్ష భజనపాటలు	63-00
3. శ్రీ అయ్యుష్ష పూజాకల్పం	20-00
4. శ్రీ అయ్యుష్ష భక్తి గీతాలు	20-00
5. హారతిగైకొనుమా	40-00
6. శ్రీ అయ్యుష్ష దీక్ష F	10-00
7. శ్రీ అయ్యుష్ష భజనమాల F	10-00
8. శ్రీ అయ్యుష్ష నిత్యపూజ P	10-00

9. శ్రీ అయ్యప్ప నిత్యనియమావళి P	10-00
10. భవానీదీక్ష (శ్రీ భవానీ లీలామృతం)	36-00
11. దేవీలీలామృతం	99-00
12. శ్రీ దేవీ పూజాకల్పం	20-00
13. దేవీ భక్తిగీతాలు	20-00
14. భవానీదీక్ష P	10-00
15. దేవీ భక్తిమాల F	10-00
16. శ్రీ అయ్యప్ప భజనావళి	120-00
17. అయ్యప్పపూజావిధి (జేసుదాసుసాంగ్స్‌తో)	24-00

10. భజనలు - కీర్తనలు

1. అన్నమయ్య కీర్తనలు	20-00
2. శ్రీరామదాసు కీర్తనలు	20-00
3. సర్వదేవతా మంగళహారతులు	20-00
4. వసుంధర మంగళ హారతులు	25-00
5. సాభాగ్య దేవతా మంగళహారతులు	36-00
6. సర్వదేవతా భజనలు	36-00
7. చిట్టి పొట్టి పాటలు	10-00
8. జాతీయ గీతాలు	10-00
9. దేశభక్తి గీతాలు	36-00
10. పండుగలు-పుణ్యక్షేత్రాలు భక్తిగీతాలు	36-00
11. గొజ్జిళ్ళపాటలు,లాలిపాటలు,కోలాటపాటలు	36-00
12. అన్నమయ్య సంకీర్తనలు	99-00
13. పెళ్ళిపాటలు-స్త్రీలపాటలు	36-00
14. భక్తానంద భజనకీర్తనలు(ఓల్డ్‌సినిస్టెల్)	36-00
15. సర్వదేవతాభక్తిమణిమాల	36-00
16. బతుకమ్మ ఉయ్యాల పాటలు	36-00
17. అన్నమయ్య సంకీర్తనావిధి(1000కీర్తనలు)	270-00

11. హిట్స్ సాంగ్స్

1. ఘంటసాల భక్తిగీతాలు-భగవద్గీత	36-00
2. ఎస్.పి.బాలు భక్తిగీతాలు	36-00
3. ఘంటసాల సుమధురగీతాలు	99-00
4. పి. సుశీల సుమధురగీతాలు	99-00

5. ఎస్.పి. బాలు సుమధురగీతాలు	99-00
6. ఎస్.జానకి సుమధురగీతాలు	99-00
7. వేటూరి సుందరరామమూర్తిహిట్స్	99-00
8. సర్వదేవతా సినీభక్తిగీతాలు	99-00

12. స్త్రీలకు ఉపయుక్త పుస్తకములు

1. శ్రీకాంతామణి వంటలు (వెజ్)	63-00
2. శ్రీకాంతామణి వంటలు (నాన్ వెజ్)	63-00
3. శాకాహార వంటలు	30-00
4. మాంసాహారవంటలు	30-00
5. చిట్టిచిట్కాలు	30-00
6. అందానికి చిట్కాలు	30-00
7. పిల్లల పేర్లు (పెద్దది)	30-00
8. పిల్లల పేర్లు (చిన్నది)	10-00
9. లేటెస్ట్ ఎంబ్రాయిడరీ శాలీబోర్డర్స్	36-00
10. లేటెస్ట్ ఎంబ్రాయిడరీ డిజైన్స్	36-00
11. చిన్నారులకు చిరుతిళ్ళు	30-00
12. పసందైన ఫాస్ట్ ఫుడ్ వంటలు	30-00
13. వలావ్లు, ఫ్లైడ్ రైస్లు, వెరైటీరైస్లు	30-00
14. వేపుళ్ళు-ఇగుర్లు	30-00
15. బ్రేక్ ఫాస్ట్ వంటలు	30-00
16. పండుగలలో చేసుకొనే పిండివంటలు	30-00
17. మైక్రోవేవ్ వంటలు	99-00
18. సర్వదేవతాభక్తిమాల	36-00
19. పిల్లలపేర్లు (బాబు)	36-00
20. పిల్లలపేర్లు (పాప)	36-00
21. మోడ్రన్ మెహంది (గోరింటాకు డిజైన్స్)	36-00
22. మోడ్రన్ పిల్లలపేర్లు	99-00
23. నోరూరించే నాన్ వెజ్ వంటలు	99-00
24. మోడ్రన్ టైలరింగ్ (లేడీస్ & జంట్స్)	99-00

వివిధ రకాలు

ఎందరోమహానుభావులు	270-00
యోగాసనాలు	36-00
సూర్యనమస్కారములు	36-00
పొడుపు కథలు (చిన్నవి)	10-00

హిందీ-తెలుగు-స్వబోధిని	20-00
ఇంగ్లీషు-తెలుగు-స్వబోధిని	20-00
జనరల్ నాలెడ్జ్	20-00
నూరు ఎక్కాలు	10-00
1-100 టేబుల్ బుక్	10-00
1-100 టేబుల్ బుక్ (క్రాస్ సైజు)	4-50
శ్రీరామకోటి	27-00
శ్రీశివకోటి	27-00
మేజిక్	30-00
అంకెలతో గారడీ	30-00
హృదయస్పందన (కవితలు)	30-00
వాత్స్యయన కామసూత్రాలు	36-00
ఎ.పి.టూరిస్ట్ గైడు	36-00
ఇంద్రజాల రహస్యాలు	30-00
మహేంద్రజాల రహస్యాలు	30-00
శరీరభాష (బాడీ లాంగ్వేజ్)	99-00
క్రియాయోగం	36-00
ఆనందంగా జీవిద్దాం	99-00
హరిశ్చంద్ర నాటకం	50-00
వాత్సయనకామసూత్రాలు	99-00
పంచసాయకం	99-00
రతిరహస్యాలు	99-00
అనంగరంగం (కంభంపాటి స్వయంప్రకాష్)	99-00
శృంగారకేళి (కంభంపాటి స్వయంప్రకాష్)	99-00
గాయత్రీవిజ్ఞాన్	99-00
చింతామణి (నాటకం)	50-00
బాలనాగమ్మ	50-00
కాళహస్తి స్త్రీల వ్రతకథలు	36-00
కాళహస్తి రామాంజనేయ యుద్ధం(బదిరెడ్డి)	50-00
కాళహస్తి గోవింద నామాల భగవద్గీత	36-00
కాళహస్తి గృహవాస్తు చింతామణి	99-00
కాళహస్తి గృహవాస్తు మర్కాలు (భైండు)	63-00
రామరాయవాస్తుశాస్త్రం(ముద్దగడరామరావు)	90-00
ఎం.ఎస్.ఆర్.హనుమాన్ చాలీసా	10-00
ఎం.ఎస్.ఆర్.సుందరకాండ	80-00
బ్రహ్మంగారిజీవితచరిత్ర (జవంగుల)	125-00
శ్రీ ఆదిశంకరాచార్య దివ్యచరితామృతం	40-00

కాశీరామేశ్వర మజలీ కథలు	63-00
శ్రీలలితాసహస్రనామము(భాస్కరభాష్యం)	600-00
ప్రకృతిసిద్ధాంతములు-వేదవిజ్ఞానము-ఫలితజాతక సూత్రములు	595-00
ముదుండి విశ్వనాథరాజుగారి గ్రంథములు	
విశ్వకర్మ ప్రకాశము	80-00
ప్రాచీనవాస్తుశాస్త్రాలు-ఆధునికవాస్తుపరిశీలన	250-00
నారద సంహిత	150-00
వాస్తురాజవల్లభము-మూలానువాదము	60-00
మయమతము - వచనము	80-00
బృహత్సంహిత - వచనము	160-00
వాస్తువిజ్ఞానజ్యోతి
పురోహిత దర్శని (గోరసవీరభద్రాచార్య)
విశ్వకర్మవాస్తువిద్యారహస్యములు
వాస్తు విజ్ఞాన చంద్రిక
మహాదశా పారిజాతం
వాస్తు నారాయణీయం	120-00
యోగావళీఖండం	120-00
ముహూర్తసింధువు	150-00
సర్వార్థచంద్రిక (4భాగాలు)	1208-00
మీరే న్యూమరాలజిస్ట్ (డావూడ్)	370-00
నిర్ణయసింధు (2భాగాలు)	590-00
సాయి...	45-00
శ్రీ దుర్గానందలహరి	200-00
ఆరతిసాయిబాబా	11-00
ప్రతిష్ఠకల్పః(సాగి నరసింహమూర్తి)	500-00
తాజుద్దీన్ బాబా సచ్చరిత్ర	100-00

**సుమారు 100 సం॥రాలునాటి ప్రాచీన ప్రతులు తిరిగి
ఈ క్రింది గ్రంథములు ప్రచురించబడినవి.**

శ్రీరామ మంత్రానుష్ఠానము	300-00
శ్రీరామనవరాత్రోత్సవకల్పః	300-00
సీతారామ కథా సుధ అయోధ్యకాండ	200-00
సీతారామ కథా సుధ బాలకాండ	150-00
అరణ్యకాండ	100-00
శ్రాద్ధము ఎందుకు పెట్టాలి ? షోడశ సంస్కారములు	200-00
స్మార్త కాపర్ణి కారికలు	200-00
నవుంసక సంజీవనము, వైద్య శిరోమణి	200-00
విషవైద్య చింతామణి	200-00

హేమాద్రి సూరిణా ప్రాయశ్చిత్తాధ్యాయః	300-00
సర్వమూలికా గుణరత్నాకరం	300-00
ఆపస్తంబీయ ధర్మసూత్రాలు	300-00
సర్వశాంతి దర్పణం - అపర ప్రయోగ దర్పణం	200-00
గణకరంజని	200-00
సంతాన దీపిక	200-00
తిథినిర్ణయ కాణ్డః	250-00
ముహూర్త దర్పణం	200-00
జ్యోతిష శాస్త్ర రత్నము (శ్రీపతిజాతక పద్ధతి)	250-00
లఘుతాచకము	200-00
శ్రీ వైఖనస పైతృమేదిక ప్రయోగః	300-00
స్మృతి రత్నాకరము (ధర్మశాస్త్రం)	400-00
జాతకామృతతసారం	300-00
జాతక బోధిని	300-00
సంగీత విద్యాదర్పణం	300-00
సంగీత సర్వార్థసారసంగ్రహం	300-00
ముహూర్త మార్తాండం(టీకతాత్పర్యం)	450-00
జాతకరహస్యం	200-00
రాజమార్తాండం	200-00
ఆయుర్దాయదీపిక	200-00
వైద్యామృతం	200-00
అనుపానమంజరీ	200-00
నవగ్రహశాంతి విధానం-ఉదకశాంతి విధిః	200-00
చికిత్సరత్నము	200-00
స్వరచింతామణి	200-00
ద్వాదశలోహ భస్మవిధానం	200-00
దైవజ్ఞయశో విభూషణం	200-00
అనుపాన రత్నకరము	200-00
కాలామృతము	250-00
దైవజ్ఞకర్ణామృతము	300-00
రసేంద్ర చింతామణి	300-00
రసరత్న సముచ్చయం	300-00
వస్తుగుణరత్నాకరము	300-00
హోరానుభవదర్పణము	360-00
విశ్వకర్మ ప్రకాశిక వాస్తుశాస్త్రము	250-00
స్త్రీజన కల్పవల్లి	450-00
సంగీత సర్వార్థ సంగ్రహం	300-00
సంగీత సుధాసంగ్రహము	250-00
అర్క ప్రకాశము	200-00
సంగీత మార్తాండము	200-00
సంగీత ప్రథమబోధిని	200-00

వైద్యకల్పతరువు	200-00
రసప్రదీపిక	250-00
గణకానందము	250-00
శ్రీ లలితాసహస్రనామావళిః-వివరణాత్మక భావంతో	200-00
నవచండీ వేదోక్త శ్రీ దేవీ పూజాకల్పం	200-00
శ్రీ గాయత్రీ అనుష్ఠాన తత్త్వప్రకాశిక	360-00
సంగీతమార్తాండము	250-00
సారావళి	360-00
భేషజకల్పము	200-00
గురుశిష్య ఆయుర్వేద వైద్యచింతామణి	360-00
జాతకమణి	200-00
సర్వశకున ప్రకాశిక	200-00
యాజుష ప్రయోగ చంద్రిక	250-00
శిక్షావల్లీ-ఆనందవల్లీ-భృగువల్లీ	300-00
వసంతరాజ శకునము	250-00
తోట్టి వైద్యం	450-00
జ్యోతిష సిద్ధాంత సంగ్రహము (పంచాంగ గణితం)	300-00
సహస్ర యోగప్రకాశిక	300-00
శ్రీవిద్యారహస్యం	290-00
మహర్షుల చరిత్ర 1,3 300+300	
వేంకట సోమయాజీయం అను ధర్మశాస్త్రకాండము	250-00
శ్రీఆంజనేయం	216-00
రాశితుల్యవత్సర ఫలితం	200-00
నాడి జ్యోతిష విశ్లేషణ	400-00
రహస్యకుక్కుటశస్త్రం	300-00
స్త్రీ ధర్మరత్న బాండాగారము	200-00
శైవోత్సవరత్నాకరం	300-00
యాజుషప్రయోగ చింతామణి	300-00
సుస్వర ఋగ్వేద ప్రయోగదర్శిని	300-00
ఆయుర్వేద వైద్య సంగ్రహం	300-00
వశిష్ట సంహిత	360-00
హోమియోపతి గృహవైద్యం	200-00
వ్రతచూడామణి	300-00
వైశ్యధర్మప్రకాశిక	300-00
ఆలయ నిత్యార్చన పద్ధతి	200-00
స్త్రుతిముక్తాఫలం	300-00
ఆపస్తంబయల్లాజీయమ్	300-00
జ్యోతిషశాస్త్రసంగ్రహము	200-00
కర్మవిపాకాఖ్యయం	360-00
ముహూర్త రత్నావళి	250-00
సుదివిలోచనం	300-00
ఉత్తర కాలామృతం	200-00
సర్వవిషయ సర్వస్వసంగ్రహం	200-00

అరుదైన పాత పంచాంగములు, వ్రతకథలు,
పురాణములు, ఆరాధన గ్రంథములు,
సుప్రభాతములు, మహాత్మ్యములు, సహస్రనామములు,
పూజావిధానములు, స్తోత్రాలు, ప్రామాణిక గ్రంథములు,
కథలు, జ్యోతిష, వాస్తు, వైద్య, మంత్రశాస్త్రాది ఆధ్యాత్మిక
గ్రంథములకు

మోహన్ పబ్లికేషన్స్

ఆధ్యాత్మిక గ్రంథనిలయం

కోటగుమ్మం, అజంతా హోటల్ ఎదుట,
రాజమహేంద్రవరం.

www.mohanpublications.com

From :

☎ : 0883-246 25 65

MOHAN PUBLICATIONS

Fort Gate, Opp : Ajanta Hotel

Rajahmundry-533 101 (a.p.)

mohan
PUBLICATIONS

ఆధ్యాత్మిక గ్రంథనిలయం

ఉచిత Pdf బుక్స్ కై : - www.granthanidhi.blogspot.in

ఆధ్యాత్మిక, జ్యోతిష, వాస్తు, ఆయుర్వేద,
మంత్రశాస్త్రాది అనేక విషయాలు
తెలుసుకొండి... ఫ్రీబుక్స్
MOHAN PUBLICATIONS
పేజ్ లైక్ చేయండి.

granthanidhi
THE TREASURE OF PAGES
FIRST EVER TELUGU FREE E-BOOKS
DOWNLOADING WEB PORTAL
www.granthanidhi.com

Kinige.com

మా ఇ-బుక్స్ కినిగె ద్వారా కానుకగాలు
చేసుకొనే వచ్చును.

dailyhunt

మా ఇ-బుక్స్ డైలీహంట్ ద్వారా
అత్యధిక డిస్కంట్ ఆఫర్లతో లభించును.